

A decorative border in red ink, featuring stylized, flowing lines characteristic of the Art Nouveau style. It frames the central text area with ornate corner and side motifs.

BANGHA BÉLA S. J.
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

GYŰJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

BANGHA BÉLA S. J.
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

DR. BIRÓ BERTALAN

XXVI. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

BANGHA BÉLA S. J.

A KATOLIKUS SAJTÓ SZOLGÁLATÁBAN

II.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

Imprimi potest. Nr. 362/1941. Budapestini, die 24. III. 1941
Eugenius Somogyi S. J., Praep. Prov. Hungariae.

Nihil obstat. Dr. Michael Marczell, censor dioecesanus.
Nr. 2216/1942. Imprimatur. Strigonii, die 27. Martii 1942.
Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat
Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

Ma mindenki mohó ujságotvasó s rádióleső lett: világeseményekkel terhes napokat élünk. A rövidlátók szerint teljesen s kizárólag földies, sőt túlzottan csak evilági események torlódnak körülöttünk; a valóság szerint pedig a politikai és nemzetközi események mögött voltaképp elvek, felfogások, ellentétes világnézetek csatája csattog. Régóta nem vált annyira nyilvánvalóvá, mint most, hogy a tettek háborúját legmélyebb elemzésben a gondolatok egymásbavillanása, egymásnak szegeződése okozza s a nemzetközi küzdelmeknek látszólag merőben külső eseményei mögött elhatározóan s harciasan ott sötétlik a világnézeti háttér.

Annál feltűnőbb, hogy erről a világnézeti háttérről alig beszél valaki s alig veszik észre a nyilvánosság szóvivői, hogy itt végeredményben érdekeken túl és innen a keresztény államjogi s kulturális alapkérdések körül forog a kocka. Sajnos, a kereszténységet ma ily irányban észrevenni nem divat, ami maga is a közélet nagyfokú elkereszténytelenedésének egyik tünete s egyben előmozdítója.

Csakugyan korunk általános kultúriránya messze eltért az élő kereszténység szellemétől. Roppant embertömegek, egész kulturális osztályok, népek és birodalmak gondolkozás- és érzésvilága ma már csak csökevényeket őrzött meg az egykori Európa egészében keresztény gondolkodásából. Az emberek felfogásai, értékítéletei, bölcséleti, történelmi s erkölcsi világszemlélete, életmódja s morálja széles vonalon minden, csak nem keresztény többé. Egy társadalom terpeszkedik itt, amely ha nem lenézője, gyűlölője s

üldözője a kereszténységnek s főleg a katolikus kereszténységnek, igen sok esetben elintézett, többé komolyan számba sem vehető, elmúlt kultúrfázisnak tekintti azt, amellyel talán hadakozni is fölösleges már, amellyel komolyan törődni nem érdemes többé. Egy kultúra hangoskodik itt ma a művelt emberiség szellemi világában, amely nem a krisztusi elvek tükrözője többé s amely mereven elutasítja magától a katolikus kereszténységet mint uralkodó s irányító életnézetet. Az Egyházat a lelkek birodalmának még mindig hatalmas területrészei uralják, de azt a pozíciót régen elvesztette már és semmi közvetlen jele nem mutatkozik, hogy egyhamar visszaszerezze, amelyből valamikor a népek gondolkodását s életét, erkölceit és művelődését egyetemesen irányította.

Oly nagyfokú ez a kultúraposztázia, a világ vezető tényezőinek ez a tömeghithagyása, hogy emberileg szinte kétségbe kellene esnünk a visszahódítás lehetőségén. Oly nagy ez a feladat, hogy ha az Egyház valamennyi tényezője, a pápától s a püspököktől le egészen az utolsó káplánig s a kezdő világi apostolig egyelőre más feladatot nem is ismerne, mint ezt: a kultúrának s a közszellemnek ezt a visszahódítását s újramegkeresztelését, ha egyelőre minden rendelkezésre álló személyi és anyagi erőnket erre az egy feladatra összpontosítanók, még akkor is meg kellene rettenünk a vállalkozás irtózatosságotól, nehézségeitől, bonyolultságától, messze elágazásától. Holott az Egyháznak ezenkívül még annyi belső feladata is van még, hogy csak annak elvégzésére is kevés az embere, intézménye. Mily roppant erőfeszítéseket kell tehát tennünk, mily sziklaszilárdan hinnünk az Egyház hivatásában, mily forrón esdekelnünk az isteni kegyelem holtakat feltámasztó, temetőket elevenítő, a föld színét megújító segedelméért s mily aggódó gonddal, nyughatatlan tettvágygal, apostoli szenvedéllyel kell mind-egyikünknek figyelmét s munkáját megkettőznie, hogy a lélekmentés „legistenibb munkája”, a társadalom visszahódítása Krisztusnak, amelyen országaink bé-

kéje és rendje s lelkek millióinak örök üdve múlik, meg ne akadjon s az Egyház semmit abból el ne mulasszon, amit mint legszentebb feladatot isteni Jegyese és Pásztorja bízott rá!

A megszokottnak, kényelmesnek, üzemszerűnek, a problémátlan vonalvezetésnek szempontjai nem lehetnek többé irányadók ott, ahol Krisztus dicsőségéről, az Egyház javáról s lelkek örök üdvösségéről van szó. Itt csak a cél lehet fontos, nem a személyek, nem is a nyugodt egyvonalúság kényelme s hallatlanul súlyos feladatok elől való tétlen kitérés. Ezt a célt minden fölött szeretni, érte az önelégésig lángolni, a hozzávezető eszközöket nyughatatlan hévvel s minden elmeélel tanulmányozni s aztán a cselekvés útjára bátran és elszántan rálépni: ma az aktív kereszténység feladata s ennek a munkának szorgalmazása hozza meg a háborúkkal fojtogató problémák békés és egyedül mély megoldását.

Több igazi, élő kereszténységet s akkor Európa megmenekül a szorongató ellentétek tüzes poklától!

Harc a katolikus sajtóért.

A katolicizmus és a sajtó.

A katolikus sajtóról sok szó esett már, némelyek csaknem megcsömörlöttek tőle; pedig a *tettek* mezején ennek a sok beszédnek még édeskevés a látszatja.

A legnagyobb mértékben dicstelen tünet reánk magyar katolikusokra nézve, hogy mikor az ellenséges sajtóvállalatok a rossz gazdasági viszonyok dacára gombamódra tudnak szaporodni s valamennyi meg tud élni, csak éppen a katolikusok sajtótépelődése bizonyul egyre inkább a tehetetlenség szégyenletes vergődésének.

Hát igazán nem vagyunk mi semmik és senkik és nincs nekünk semmi elveszteni vagy védeni valónk ebben az országban? Csak éppen mi nem tudunk cselekedni s nem tudjuk a birtokunkban levő hatalmas szellemi s anyagi erőket értékesíteni? Hát igazán gúnnyára, csúfjára akarunk lenni azoknak, akik a mi „tehetetlen óbégatásunk” fölött (ők mondják így!) halálra kacagják magukat?

Avagy talán túlzás, rémlátó pesszimisták kísértetvárása és üres aggodalom-e, amit egymás közt annyiszor elszavaltunk már, hogy hatalmas, elsőrangúan megszervezett, imponáló, modern s minden tekintetben versenyképes sajtó nélkül a magyar katolicizmus elveszett? Hogy napról-napra veszíti a teret s csakhamar francia sorsra jut: eltemetik a saját renegát gyermekei?

Mi azt hisszük, hogy csakugyan itt a főbaj: e téren oly messze állunk a tisztánlátástól. A sajtókérdést égető kérdésnek tartjuk talán, de nem a — legégetőbb-

nek. Fontosnak, de nem a legsürgetőbbnek. Nagynak, de nem — egyedül nagynak. Mindenre másra telik előbb, de a sajtó csak hadd érje be néhány bölcs szentenciával és jótanáccsal s amaz akadémikus kérdés nyugodt, patópálos, véget nem érő megvitatásával, hogy hát voltaképen hol is és kinek is kellene első-sorban kezdenie a reformot . . . meg azzal a haragszomrád-játékkal, hogy a közönség is, meg a sajtó is, meg az irányadó körök is mind csak egymást nógatják, egyik sem önmagát . . . *Hahnemann, geh' du voran!* . . . S azalatt vígan leég fölöttünk a ház. Leég biz az, napról-napra odavész hatalmas darabja.

Iskoláinkban temérdek katolikust nevelünk — a sajtó tanszéke azonban győzelmes vetélytársként tereli az ellentáborba a mi iskoláink neveltjeit. Templomainkban prédikálnak papjaink — a sajtó szószékéről erősebb, állandóbb, hangosabb szóáradatok jönnek s ragadják magukkal a mi híveinket, ezrével és tízezrével, az idegenek zsoldjába . . . De minékünk jól van ez így is. Vagy legalább — nem olyan nagy a baj, hogy az ujjunkat érdemes volna kinyujtanunk vagy helyesebben: a mellényzsebünkbe dugnunk érte s onnan kihúznunk azt az összeget, amelyből ma még meg lehetne csinálni a nagy, az irodalmilag elsőrangú, a versenyképes katolikus sajtót!

Van-e szükség katolikus sajtóra?

A katolicizmus ellenfelei igaz, meg is tesznek mindent (s ügyességük e téren páratlan), hogy mi ezt a hiányt, ezt az anomáliát, ezt a veszélyt lehetőleg észre se vegyük, vagy legalább ne szűnjünk meg azt lekicsinyelni. Most, hogy katolikus részről csak némileg erélyesebb velleitások mutatkoznak, máris állandóan azon mesterkedik a pozícióit féltő katolikus-ellenes sajtó, hogy minél előbb s minél több tintát keverjen a vízbe. Legújabb fogása az, hogy magukkal a katolikusokkal akarja elhitetni, mennyire *nincs szükségük sajtóra*. Mert hiszen — így írják ők — mi köze

a vallásnak a napi események elbírálásához, a politikához, a közművelődési, tudományos és művészeti kérdésekhez? De a vallás védelme szempontjából sincs szükség katolikus sajtóra. Mert, így beszélnek ők, a katolikus *vallást* nem bántja senki; a katolikus *mozgalmaknak* pedig (nagygyűléseknek, hitbuzgalmi egyesületeknek, katolikus népszövetségnek stb.) semmi közük a valláshoz: ezek csak a harcos klerikalizmus hatalmi törtétei, melyek „nem érik be a mennybéli javak után való sóvárgással”, hanem vallási cégér alatt voltaképpen a felekezeti aspirációk szekerét tolják. Majd ismét azt halljuk, hogy a katolikus sajtó úgysem csinál egyebet, minthogy gyűlöletet szít s a tudatlanságot és elfogultságot terjeszti.

Természetes, hogy azok a katolikusok, akiknél minden logikai mélyebbenlátást föltétlen sikerrel meg tud akadályozni egy-egy puffogó ujságírói bombaszt, ezeknek a felületességeknek többé-kevésbbé híven fel is ülnek. Annak a nagymondásnak feltétlenül igaza van, legyen az bármekkora naívság, amelyben ezek a közkeletű tartalmatlanságok: „gyűlölködés”, „felekezeti törtétezés”, „klerikális túlsúly” stb. kellő retorikai hangrezdülettel érvényesülnek.

A nem rakétákra vadászó, hanem a logika ércsínjein mozgó gondolkodás azonban csodálkozva kérdezi: *Hát úgy-e, a katolikus-ellenes sajtó nem terjeszt sem gyűlöletet, sem elfogultságot, sem tudatlanságot?* csak éppen a katolikus? *És a destrukcióért szabad hadakozni, verekedni, gorombáskodni,* csak a nemzet-fenntartó konzervativizmus és a vallás érdekei mellett nem szabad küzdeni? *Támadni csak az egyik félnek szabad s a másiknak nemcsak támadni nem, de sőt még védekezni is tilos?* *És úgy-e, igazán annyi-e a vallás védelme, mint más felekezetek támadása és gyűlölködések szítása?* S végül: *úgy-e, méltányos dolog olyan párviadalba kényszeríteni bele a katolikusokat, amelyben mi fegyvertelenül, bekötött szemmel s megbillincsett karral vehetünk csak részt, míg a vallás-*

ellenes irány karddal és pisztollyal, szuronnyal és gráttal, bombával és gépfegyverrel törhet mireánk?

Aki e kérdéseken elmereng s aki nem az érdekelt sajtó, hanem a saját józan esze alapján ítélkezik, azt hisszük, meg fogja engedni a következőket (s e tétel bizonyításául íródtak az alantiak):

Katolikus sajtóra, még pedig *erőtéljes, modern, haladó, sokoldalú, harc- és győzelemképes katolikus sajtóra igenis szükség van két okból*: először tekintettel ama *hallatlanul cinikus merényletekre, melyekkel az ellenséges sajtó a kereszténységet s a tisztességet támadja, másodszer — ettől eltekintve — már a saját természetes életerejének kifejtése érdekében is.*

A katolicizmus életereye és a sajtó.

Azon kezdjük, hogy katolikus sajtóra akkor is szükség volna, ha sohasem kezdené ki és sohasem támadná senki a katolikus gondolatot s a katolicizmus intézményeit.

Ha szent Pál apostol ma a földre jönne, az is ujságot alapítana, hangzik Ketteler püspök sokat idézett mondása. És méltán. A katolicizmus nem holt vallás, nem merev absztrakció, nem az élettől elvonatkozó filozófia. Hanem élet és erő, erkölcs és lelkeség, önfegyelmzés és küzdelem, kultúra és társadalmi program. Katolikus felfogás szerint nincs az életnek pontja, mozzanata, fázisa, amely valamely finom, direkt vagy indirekt, de eleven és határozott kapcsolatban nem állana a nagy etikai és világnézeti elvekkel, melyeken a kereszténység nyugszik. Pusztán a „mennyei javak után való sóvárgásban” érvényesíteni a valóságosságot, ahogy ezek a szemita lapok tőlünk követelik: ezt lehet talán a kvekkerek és mormonok, talán az ainuk és sintoisták, talán a deizmus és a szabadkőművesség szerint, de *katolikus felfogás szerint nem lehet* — és engedelemmel, hogy mi a katolikus felfogás, azt igazán csak a katolicizmus lehet hivatva eldönteni.

A katolicizmusnak lényege, hogy — szemben a XVI. századbeli reformátorok egyházfogalmával — mindenkor a *látható* egyház, az „*ecclesia visibilis*” eszméjét képviselte, amely nem holt tanrendszer, hanem hierarchikus szervezettel berendezett nagy szociális közösségként akar fennállni és értelmeztetni. Hogy valakinek a katolicizmus e felfogása ellen van-e kifogása, végtére egészen másodrangú kérdés, a katolicizmustól azt a jogot elvitatni mindenesetre nem lehet, hogy a saját hitelveit maga határozza meg és írja körül.

Már most, ha a katolicizmus élő, szerves, szociális valóság, akkor egész élete igazán azzal áll és dől meg, hogy sikerül-e sajátos erőit, a természetétől követelt szervek, intézmények, hierarchikus és egyéb hivatalok, kultusz- és kultúralkotások s az ezekben folyó funkciók egész óriási apparátusának kereteiben érvényesítenie. Mihelyt a katolicizmus elveszti intézményeit: templomait, iskoláit, papjait, karitatív, szociális és népedagógiai befolyásának biztosítékait, általában mindazon erőtenyezőket, melyek nélkül vallási célú, de *szociális berendezkedésű szervezet* nem működhetik, mihelyt lemond a „mozgalomról” és mozgásról, mihelyt lemond az élet természetszerű, bárha modern és néha komplikált eszközeinek használatáról: azonnal lemondott az *életéről* is s nemhogy üres vázzá, hanem, mert ez az utóbbi a lényegével ellenkezik, merő semmiséggé zsugorodik össze.

A magyar katolicizmus természetesen szintén intézményeiben él és hal. Ha tehát nem tudja megőrizni és tovább fejleszteni védvárait, újabb katolikus generációkat nevelő s a katolikus nép minden ágazatát átfogó kultusz- és kultúrintézeteit, ha nem tartja meg s nem alkalmazza ügyesen, célszerűen, szabadon és függetlenül a rendelkezésére álló vagyoni és személyi tőkéket: elvész, füstté válik s még a „mennyei javak után való sóvárgásra” sem marad soká érkezése, mert az is elvész ott, ahol az eleven, mozgalmas hitélet kiveszett.

A magyar katolicizmus tehetetlensége.

S e tekintetben ki ne tudná, hogy a magyar katolicizmus mily *szánalmas tehetetlenségben vajúdik?* Igaz, hogy számos fényes intézmény hirdeti még befolyását a hívek százezzeire. Igaz, hogy jelentékeny, bár az óriási szükségletekkel szemben még mindig nem elég nagy vagyont mondhat a magáénak; igaz, hogy a közjótékonyosság még nagyobbbrészt, a közoktatás pedig elég jelentékeny részben az ő kezében van és az is igaz, hogy a katolicizmus Európának számos országában még nyomorultabbul áll, mint Magyarországon.

De kinek ne tűnnék azonnal szemébe, hogy másról ne szóljunk, az a látszólag megfoghatatlan s mégis oly megszokott tény, hogy míg az országnak úgyszólván minden egyéb kicsiny, kisebb vagy még kisebb felekezete az önkormányzat előnyeinek örvend, csak éppen a *katolikus egyház*, az ország lakosságának 64 százaléka, koldul az országgyűléstől immár 60 éve autonómiát és — koldul hiába?

Vagy ki ne találná szembeszökönek és megalázónak azt a helyzetet, hogy míg minden egyéb felekezet, minden egyébtől eltekintve, legalább a papjait és főpapjait önmaga választja, függetlenül és tisztán egyházas érdekei szerint, addig a magyar katolikusok még a papjaik és főpapjaik kijelölését is a *katolicizmussal semmiféle lelki közösségben nem álló, felekezeten közegektől, más vallású városatyáktól és szabadkőműves kormányférfiaktól kénytelenek kérni?*

Még egy példa. A szabadkőműves sajtó minden kétségbeesett erőlködése és rabulisztikája dacára a mai napig nem sikerült senkinek kétségessé tennie a *katolikus alapok és a katolikus egyházi vagyon jogi sérthetetlenségét*. Amit Pázmány Péter, Lósy, Lippay érsekek *katolikus egyetemnek* alapítottak s mint ilyent a saját megtakarított, tehát feltétlenül *magán-vagyonukból* dotáltak, amire Mária Terézia alatt a pécs-

várad, znióváraljai, sellyei, bozóki egyházi javadalmak lekóttettek, annak katolikus jellegét elvitatni csak rabló-logikával lehet. Mindezek dacára hiába emel vétót évről-évre a főpapi kar, a jog és törvény abécéje ellenére a budapesti Tudományegyetemet s vele együtt számos jogilag katolikus jellegű tanintézetet az államhatalom gyeplővivői egyszerően a *jus fortioris* jogán vígan a maguké gyanánt kezelik s a *katolikus* egyetem *katolikus* alapjaiból vígan fizetik a nem-katolikus, sőt szabadkőműves és atheista tanárokat, aposztátákat és a katolicizmus ócsárlása árán híressé vált „mitudósok”-at, akik a *mi* pénzünkön — rugdálnak össze bennünket.

S a magyar katolicizmus, melyet ellenfelei, úgy látszik, nyulakból és csapdába hajtott gimplikből álló tömegnek, 64 százaléka dacára tehetetlenül bámészkodó tábornak néznek, csakugyan némán tűri az inzultáló jogfosztást. Nem tud segíteni a maga nyomorán: annak dacára sem, hogy az ország lakosságának 64 százalékát teszi. Miért? mert nincs szócsöve, melyen át tisztességes erőteljességgel hallathatná a szavát.

S a messze jövőben sem látszik lehetősége annak, hogy e szégyenletes állapotokon változtassunk. A törvényhatósági bizottságokba a városi tanácsokba és az Országházba a mi elveink képviselői közül alig tudunk mutatóba bejuttatni egynéhányat. Az ország 208 olyan választókerületéből, melynek többsége katolikus, csak tizenöt-ből-húszból tudunk olyan követet küldeni az Országházba, aki ha katolikus ügyekről van szó, felmer szólalni. S hozzá most a katolicizmus legkimondottabb ellenségei olyan választójogi törvényt alkottak, amelyről egyébként el lehet mondani, hogy jó is, meg rossz is, de amelyről elv- és pártkülönbség nélkül mindenki megállapíthatja, hogy elsősorban a katolikus népelemre sérelmes: úgyszólván minden egyes pontja a *katolikus* népesség méltányos érvényesülését teszi beláthatatlan időkre lehetetlenné.

Innen van, hogy minálunk katolikus politikáról

és a katolikus elvek közéleti és társadalmi érvényesítéséről szó sem lehet: számbeli és intelligenciális túlsúlyunk dacára belátható időn belül mireánk senkisémm hallgat. A közhivatalokban, a befolyásos pozíciókban, közéletünk legfontosabb kormányhidjain bőven találni szabadkőművest, szabadgondolkozót, progresszistát, zsidót, reformátust, sőt a katolicizmusát félve rejtegető átkatolikust is, de hogy elveinket bátran hangoztató s a túlnyomó többségben levő katolicizmus leszorításának útját álló közférfiút mennyire nem tűrnek meg sehol, mindennél fényesebben illusztrálja a Barkóczy- eset. Egy ember, akire semmiféle inkorrektiséget nem tudtak rábizonyítani, aki nem favorizált sem katolikust, sem kongreganistát — mert hiszen több zsidó igazgatót és tanárt neveztetett ki mint bármely elődje —, hanem aki a katolikusok durva inzultálását sem engedte meg a középiskolai közoktatásban; s akinek mennie kellett, mert a „keresztény magyar kultúra” volt az ideálja.

Sőt most már ott tartunk, hogy ellenfeleink táborába nyíltan magának vindikálja a jogot, hogy érvényesülésünk elé feltételeket szabjon. A protestánsok vezető férfia, gróf Tisza István, nyíltan merte hangoztatni, hogy a katolikusok autonómiájába ők, a *protestánsok*, csak akkor egyeznek bele, ha viszont ők meg az *állam vagyonából* ugyanolyan arányú tőkéket kapnak, mint aminőket a katolicizmus a *saját vagyonából* az autonómia által visszakapna. Ez az uzsora-politika mindennél jobban illusztrálja a helyzetet, melyben a 64 százaléknyi többség a könyöradományt kéregető koldus, a törpe kisebbségek pedig a kenyéradó tőke-uzsorások.

Mire volna szükség?

S még egy szót sem szoltunk ama legpozitívebben katolikus életfunkciókról, melyeket a katolicizmusnak tudományos és művészeti, pedagógiai és bölcséleti, irodalmi és egyéb kulturális irányban kifejtienie kell

s melyek ismét el sem képzelhetők a tervek, megbeszélések, hozzászólások, viták, fogalomtisztázások és kölcsönös buzdítások azon nagy vívó-porondja nélkül, melyet sajtónak nevezünk. Értve itt sajtó alatt természetesen nem éhbéren tartott, névtelen, súlytalan fegyverrel hadakozó, vergődő s épp azért csak kisebb-körü elterjedéssel bíró sajtót, hanem olyat, amely szerződteni tudja az ország legjobb íróit, tudósítóit, elbeszélőit s ki tudja elégíteni a legkényesebb igényeket is.

Ennek a kiéptendő nagy katolikus sajtónak volna feladata, hogy hittestvéreinket, elsősorban a világi intelligenciát állandóan informálja nemcsak egyházunk ügyeiről, hanem a katolicizmusnak a modern korkérdések és koráramlatok közt elfoglalandó helyzetéről, a tudományos vívmányok és a katolikus világnézet harmóniájáról, a hittel vagy a katolikus erkölcstannal vonatkozásban álló aktuális napi kérdésekről. Állandó érdeklődést kellene keltenie és táplálnia bennük a mi közös nagy ügyeink, egyházunk bűja, baja, öröme, szenvedései és diadalai iránt, be kellene mutatnia a katolicizmus küzdelmeit és győzelmeit a nagy világon; folytonosan olvasói elé állítania nagyjainkat, azok terveit, törekvéseit, gondolatait és sikereit itthon és a külföldön; a katolikus világnézet magasztos perspektívájából kellene megvilágítania minden felmerülő napi eseményt, kérdést, bonyodalmat, intrikát; fel kellene vonultatnia olvasóközönsége előtt a katolikusok hazai és külföldi szervezkedését tudományos, hitéleti, társadalmi és politikai téren; állandóan latolgatnia az egyes szervezkedési kísérletek értékét vagy értéktelenségét, előnyeit és hátrányait, esélyeit és kilátásait — és mindezt elevenen, előkelő, érdekes, friss hangon, irodalmi színvonalon, holmi naivitások és megcsuszamlások nélkül... — mindezt azonban még ál-munkban sem képzelhetjük el elsőrangúan megszervezett, hatalmas katolikus sajtó nélkül.

A katolicizmus védelme és a sajtó.

Azonban legyen elég az elméletből! Hiszen a magyar katolicizmus még oly távol áll attól, hogy benső életerejének kifejtésére nagyobb mértékben gondolhatna, hogy egyelőre bezzeg beérhetnők, ha legalább azokat a hallatlan durva inzultusokat vissza tudnók utasítani, amelyekkel a katolikusellenes sajtó bennünket és intézményeinket állandóan ócsárol. E tekintetben még oly elemi feladatok várnak reánk, melyeknek megoldása nélkül a pozitív munkára, életre, erő kifejtésre nem is gondolhatunk.

Mert hiszen hiába beszélünk mi keresztény kultúráról és etikáról, katolikus tudományról és társadalmi életéről s hasonló jókról, ha a ma rálmon lévő katolikusellenes sajtó a kereszténységnek az alapjait támadja s magát a katolicizmus létjogosultságát vonja kétségbe anélkül, hogy bárki is kellő eréllyel visszavágna érte. S a szemita sajtó ezt a rablóhadjáratot oly rabulisztikával, oly összefogó, kiszámított, tervszerű egyöntetűséggel viszi, mintha minden kultúrának és haladásnak egyetlen lehetséges főcélja a katolicizmusnak mielőbbi teljes kiirtása volna.

A hit és tudomány „összeférhetetlensége.”

Lássunk csak egy-két példát!

Ki ne vette volna észre, aki modern lapokat forgat, hogy a ma uralmon levő sajtó legnagyobb része állandóan úgy ír a hitről és vallásról, mintha az merő babonaság és tudatlanság, papi ámitás és vénasszonyos hiszékenység műve volna. Nemcsak a *Világ* és az *Út-törő*, az *Új Korszak* és a *Népszava*, a *Huszedik Század* és a *Szabadgondolat*, meg a szabadkőműves-jelöltek Galileiről nevezett önképző-körének kiadványai, hanem még a közhiedelem előtt „objektívként” szereplő napilapok is állandóan a hit és tudás teljes ellentétjéről, a vallásos és a „természettudományos” világfelfogás homlokegyenes összeférhetetlenségéről áradoznak.

„A hitvallásos iskola — így ír a *Pesti Hírlap* — a tudomány mai állása szerint nyilvánvaló hazugságokat önt a gyermekekbe.” „Valamikor régen — így írt nemrég a *Világ* — a tudomány berkeiben is a papok és a vallás uralkodtak, ma azonban a villanyosság századában, ma, amikor még a fénysugár gyorsaságát is meg tudjuk mérni, amikor látó érzékünkkel be tudunk hatolni az élő emberi test szervezetébe s meg tudjuk az égitestek vegyi összetételét állapítani, ma a vallás kénytelen elhagyni trónját s átengedni helyét a tudománynak.”

Ahány szó, annyi valótlanság és tudatlanság. A vallás és tudomány viszonyának mi köze a villamossághoz, a fénysugár gyorsaságához s az állócsillagok vegyi összetételéhez? Vajjon abból, hogy ma keresztül tudunk világítani az emberi testszervezeten, következik-e talán az Isten nem léte, a túlvilági hit valótlansága, vagy az egyház isteni eredetének megdőlése? S vajjon a modern természettudományos vívmányokat a szabadgondolkodásnak vagy szabadkőművességnek köszönjük-e? Nem-e ellenkezőleg a mélyen hívő, vallásos tudósoknak? Akarva sem állíthatott volna össze a *Világ* rosszabb példákat a maga szempontjából. „A villanyosság százada?” De ugyan kinek köszönjük a villanyosság felfedezését, ha nem azoknak a személyes Istent imádó, egyházukhoz őszintén ragaszkodó tudósoknak, aminők Galvani, Volta, Ampère, Ohm, Coulomb, Rumkorff, Röntgen, Faraday, Siemens, Orsted, Maxwell stb. voltak?

„Ma, amikor a fénysugár gyorsaságát is meg tudjuk mérni?” Ej, ej, és ki mérte meg a fénysugár gyorsaságát? talán bizony a modern napilapok szerkesztői? Talán bizony a monista és a materialista ordítózik? Talán Haeckel vagy Mach? Nem éppen Fizeau találta-e ki a fénysebesség megméréseinek egyik legzseniálisabb módját? Az a Fizeau, aki oly lelkes katolikus volt; hogy éppen úgynevezett „klerikális” érzülete miatt a szabadkőműves francia kormány kellemetlenkedett neki, sőt még halála után is üldözte emlékét?

„Ma, amikor keresztül tudunk világítani az emberi testszervezeten?” De ugyan kinek köszönhetjük ezt a tudásunkat? Nem Röntgennek-e, aki ismét csak Istenben hívő, buzgó keresztény volt. „Ma, amikor az égitestek vegyi összetételét meg tudjuk állapítani?” De hiszen ezt meg egyenesen Secchinek köszönjük, a „csillagászati spektrálanalízis atyjának”, aki maga 4000-nél több égitest vegyi összetételét állapította meg és aki katolikus pap és szerzetes volt, névszerint jezsuita, tehát valószínűleg nem — szabadgondolkodó.

De akármerre is tekintünk az újkori természet-tudományok tág mezején, azt látjuk, hogy az igazán vezető nagy lángelmék úgyszólván minden tudományos téren mélyen hívő, vallásos emberek voltak. Hát hogyha ezek nem találtak ellentétet vallás és tudomány között, mi joga van beszélni akkor ez a tudatlan, szabadgondolkodó sajtó állandóan s bizonyos fanatikus csökönyösséggel a hit és tudás összeférhetetlenségéről?

A legszomorúbb a dologban az, hogy a közönség igen nagy része az ily tudományos kérdésekben éppen nem bír valami nagy tájékozottsággal s az állandóan megismételt hazugságokat, az örökösen fölszínen tartott valótlanosságokat végre is elhiszi. Hiszen csak ezt akarja a szemita sajtó is. Mert olyan határtalanul ostobának sem Jászi Oszkárt, sem Fényes Samut, sem Szomaházit nem szabad képzelnünk, hogy ők maguk komolyan vennék, amit írnak; de jól tudják, hogy a publikum nagy része minden önhittsége mellett bensőleg sokkal korlátoltabb, hogysem a legnagyobb képzelenséget is be ne vegye, hacsak állandóan s nagy kínálgatással adják be neki.

Tényleg így rombolódik le a hit épülete százezrekben: nem komoly tudósok és nem a tudomány nevében, hanem megfizetett, tanulatlan sajtócserkészek kegyelméből, akik egy-egy bátor hazugsággal dodonái orákulumként döntenek el világnézeti kérdéseket.

Az élet eredete és a Teremtő.

Tanult embernek valósággal káprázik a szeme, mikor például a *Világ*-ban olyanokat olvas, hogy a „Teremtőre már nincs szükség, amióta az első élet eredetének kérdése meg van fejtve.” Bámulva kapunk fejünkhöz: valóban sikerült-e a nagy lépés a szervetlen világból a szervesbe? Csakugyan sikerült-e felfedni a fátyolt a biológia e legnagyobb problémája fölött? Mégis igaza volna hát annak a darvinizmusnak, melyet ma már tudományos emberek egyáltalán nem vesznek komolyan? És igazán nincsen-e külön teremtőre szükség legalább azon az egy ponton, ahol a szervetlen világ közepén egyszer csak fellép az első szerves élőlény?!

De nézzünk csak a körmére az ezermesternek: egyszercsak az ellenkezőről győződünk meg. Nini, a kis hamis, mily ügyesen visszavonja egész nagymondását s mily óvatosan elrejt egy mellékmondatban azt, ami pedig egész nagyzó dikcióját üres fikcióvá törpíti: „Igaz ugyan, — úgymond — hogy az élet eredetének megmagyarázásában van még némi homály s ez a homály arra a pontra vonatkozik, amely a szerves és szervetlen világot elválasztja” stb. Hja úgy? Tehát ugye: meg van oldva minden, csak még éppen a megoldás hiányzik? De hát akkor mi van egyáltalán megoldva? Hiszen az egész probléma csak azon pont körül forog, *hogyan állt elő a szervetlen világból a szerves élet* s aki ezt a kérdést meg nem oldja, nem beszélhet az élet keletkezésének megoldásáról. De hát e hallatlanul naív logikával a *Világ* olvasóközönsége valószínűleg beéri s egynek sem jut eszébe, hogy hisz akkor ugyanilyen jögon így is beszélhetnénk: „Ime, feltaláltuk a *perpetuum mobile*-t, csak éppen egy még a baj: az, hogy nem mozog; és felfedeztük az aranycsinálás művészetét is s itt is csak egy pontot fed még némi homály: azt, hogy — hogyan is kell más elemekből aranyat csinálni?”

Haeckelről, a német és a magyar szabadgondolkozók atyamesteréről azt írja Chwolson szentpétervári fizikus, hogy a *Welträtsel* című könyv szerzője vagy sohasem hallott a fizika elemi törvényeiről, vagy nem értette meg őket. Ha ez áll az atyamesterről, mennyivel inkább áll azokról a szabadgondolkozó ujságírókról, akik a tudomány legnagyobb kérdéseiről minden szeméremérzet legyőzésével beszélnek akkor is, ha talán gimnáziumot sem végeztek. Se baj, hisz a nagymondásokhoz nem kell tudomány s a tudomány nevét minden ittas demokrata az ajkára veheti.

Krisztus — materialista a Pesti Hírlap szerint.

Csakugyan az alkohol jut eszünkbe s bizonyos gyanakvással telünk el bizonyos ujságírók iránt, ha pl. a *Pesti Hírlap* egy szerkesztői üzenetében a következő émelyítő tudatlanságot látjuk szétterülni:

„Különben a lélekről a nagysád felfogása, amidőn azt állítja, hogy az az ember testéből nem különvált (?), különálló (?) valami, hanem hogy azzal szorosan összefüggő, annak alkotó, kiegészítő részét kitevő lényeg (?) és hogy azzal születik, él és elenyészik (?), a világ összes igazi bölcseinek a fölfogása és meggyőződése (!) s ugyanaz a Krisztus tanítása is (!!!) mikor azt mondja, hogy az ige, a lélek testet öltött (!), formát, látható alakot vett föl öbenne, mint minden emberben, amely a nagy mindenségből külön egyeddé kiválik...”

Ó, hogy a suszter csak nem akar a kaptafánál s a szerküzenő pornografus az erkölcsrendészet pártfogoltjainál maradni! Ó, hogy még az is bölcselkedik s az is dobálózik Krisztussal meg a szentírással, aki bizonynyal csak az orfeumból ismeri a kereszténységet! Mikor mondták ki a világ összes „igazi” (echt) bölcsei, mikor mondta ki Krisztus azt a véleményét, hogy a lélek az anyag alkotórésze, mely a testtel együtt elenyészik? Egyáltalán mikor „mondta” Krisztus, hogy

az „ige, a lélek testet öltött” őbenne? Ezt legfőlebb az evangélista mondta róla, de az Ige alatt sem a lelket értette, hanem kimondottan az Istent magát. (Ján. 1, 1.)

És micsoda szörnybeszéd az is, hogy „testet öltetni” annyi mint a test alkotórészévé, kiegészítő részévé tenni? Hiszen akkor, ha kabátot öltök, föltétlenül a kabátom egyik kiegészítőrészévé, mondjuk egyik gombjává vagy zsebévé kellene válnom! És ezeket a minden cigánypurdéra nézve is megszégyenítő badarságokat *Krisztus* tanította volna? a mi Krisztusunk, az ő durva materialistának megtett Krisztusuk? S ő éppen szentesítette volna a *Pesti Hírlap* szerküzengető materialistájának e logikai szörnyszülöttait?

Már most ezekkel a tudományos bűbajosokkal vagy talán helyesebben: e lelkiismeretlen sajtókalózokkal szemben nekünk ne legyen még annyi jogunk sem, hogy az északokon alapuló vallásos meggyőződés *tudományos igazait megvédelmezhessük*? Nekünk nem szabad megszólaltatnunk a vallás mellett a komoly tudomány képviselőit a napi és időszakai sajtó szüntelen ferdítéseit, a tömegek félrevezetését célzó akrobatikus tudatlansága ellenében? A keresztény vallást, melynek minden tételét tudományos argumentumok egész fegyvertára védi, a zszurnalisztikai tudatlanság és rosszakarát elnevezheti „butaságnak”, „bolondos vallásnak”, „babonának”, „a gondolat megbéklyózásának”, „butító, aljasító szernek”, „hülyeségnek”, „aminő csak csuhába bújtatott kétlábúaknak juthat eszébe” stb., vagy legjobb esetben elfogultságnak, felekezeti egyoldalúságnak, észellenes dogmáknak, a haladás szekerét megkötő maradiságnak, klerikális törekvések és papi uralomvágy eszközeinek stb.; csak éppen a tudományos vallási igazságnak ne szabadjon védekezni s ráteríteni a cáfolás leplét a frázisokkal dobálódzó, rosszhiszemű, népámító tudatlanságra?

A kereszténység — tévedés.

A példák számát a végtelenségig fokozhatnók. Találomra kezünkbe vesszük pl. a szociáldemokraták egyik orgánumát, a *Szabók Szaklapját*. Bizonyról európai, tudományos színvonalon álló orgánum. De azért kissé merésznek véltük azt a kóros jellegű önbizalmat, mely itt féloldalon: a tárca másfél hasábnnyi részecskéjén végérvényesen elbánik a — kereszténységgel. Még pedig igazán mulatságos kis dedukció segítségével. „Aki mindent teremtet — úgymond —, az mindenért felelős is. Az Isten azonban mindent teremtetett, tehát mindenért felelős... Ezért a keresztény vallás tévedésen alapszik és nincsenek olyan dolgok, mint az isten haragja és isten jutalma”. Úgy-e, milyen édes, úgy-e, milyen egyszerű!

Amit a világ legnagyobb lángelméi sokezer éven át vakon szajkóztak, annak hamis voltát pont 1913 március 1-én, XXI-ik évfolyamának ötödik számában, a 2. oldal második hasábjában felfedezte a *Szabók Szaklapja*: „Nincsen isten haragja, nincsen isten jutalma” és: „a keresztény vallás tévedésen alapszik”. Csak most tudjuk meg tehát, milyen grandiózusan hülye volt az egész emberiség Krisztussal, Szent Tamással, Dantéval, Napoleonnal és minden okos emberrel egyetemben, hogy nem vette észre, amit a magyarországi szociáldemokrácia a tudományszomjas magyar szabóvilág előtt folyó év március 1-én diszkréten leplezett s amit a jeles Conti-utcai természettudományos tárcaíró (talán valami sarki hordárból előléptetett Népszava-munkatárs?) egyetlen tollvakarintással feltétlen biztossággal megállapít, hogy hiszen: „aki mindent teremtetett, az mindenért felelős is; ezért: a keresztény vallás tévedésen alapszik”. Mily szégyene az emberiségnek, hogy mindeddig nem vette ezt észre! s még kevésbé vette észre, milyen kár volt „nagy tiszteletben részesíteni azokat a tudós és bölcs szellemi vezéreket, sőt milliőkat és milliárdokat fizetni nekik, akik ilyen logikátlan számárságokat tanítanak” (aminő t. i. az

Isten jutalmának tana s az egész kereszténység)! De úgy-e szegény, keresztény elvtársam, te „logikátlan számárságok” felvilágosodatlan hívője, úgy-e, minekünk még az ilyen zenith-magasságú tudományos kikottatások után sincs jogunk erőteljes sajtóakcióra s annak kikutatására, hogy hát igazán melyik oldalon is van az a bizonyos „logikátlan számárság”?

A „szeretet vallása”.

Nem, erre nincsen jogunk, nekünk csak hallgatnunk és pusztulnunk szabad. „A keresztény egyházat — írja dícséretes nyíltsággal a zsidó Fényes Samu lapja — igazán tűzzel-vassal ki kellene irtani a föld színéről” — és jaj nekünk, ha ezzel a kipusztító akcióval szemben óvást merünk emelni. Micsoda? kiáltják ránk ezerfajta változatban a sajtó kis „tűzzel-vassal pusztítói” kezdve a *Pesti Hírlap*-tól le egészen a *Petrozsény és Vidéké*-ig s a *Világ*-tól egészen a *Szabók Szaklapjái*g. „Hiszen ti a *szeretet* vallását hirdetitek; hát micsoda szeretet az, amely még azt sem akarja megtűrni, hogy szép csendesesen a — falhoz szorítsák?”

Szeretet vallása! Felebaráti szeretet! Hát bizony csehül is állunk mi katolikusok ezzel a felebaráti szeretettel! Hiszen mi olyan megátalkodott csökönyösek vagyunk, hogy például minduntalan sürgetjük (dehogy sürgetjük! álmunkban áhítózunk) az autonómiánk megvalósítását. Hát nem szedett-vedett égbekiáltóság ez? Aztán, mi több, még a szekularizációt sem óhajtjuk! Mi, a szeretet vallásának képmutató hirdetői, még csak azt sem akarjuk megtenni, hogy lapáttal hordjuk az egyházi vagyont, a *mi* vagyonunkat a sajtó-diktátorok mögött álló zsidó pénzcsoportoknak! Hát nem árulás és tolvajlás-e ez?

Halljátok csak a szemita sajtót! Mikor Zichy János miniszter állítólagos autonómiai törvénytervezete kipattant, nem túlkölte-e a *Pesti Hírlap* tele tudóvel, hogy ők, a lipótvárosi bátor zsidófiúk „tiltakoznak” ama „klerikális felfogás” ellen, hogy a katolikusok

pénze és egyeteme a katolikusoké legyen? Az *Est* pedig az egész autonómiai mozgalomról e lakonikus címen adott hírt: „A katolikus autonómia törvénytervezete. — Az állami érdekek elárulása”. A mi egyházi vagyonunk szabadságának visszaadása tehát — *árulás!*

A szekularizáció első nyomai.

Nem kutatjuk, nem azért jajgat-e az egész anti-keresztény sajtó állandóan az egyházi vagyon nagysága felett, hogy a nemzeti vagyonnak óriási és napról-napra aránytalanabbul növekvő elzsidósodásáról elterelje a figyelmet. Mindenestre tanulságos dolog, mily nyakatekert okoskodásokhoz kell folyamodnia, hogy az egyházi vagyonnak érinthetetlen katolikus jellegét elsikkasztassa.

Fényes Samu, akit még a zsidó *Népszava*, értsük meg jól: a vallásgyűlöletéről és kimeríthetetlenül tobzódó rágalmozgásokról ismert *Népszava* sem óhajt cinkostársul, hanem csak mint „*frázisoktól részeg bócher*”-ről beszél róla, „*A szekularizáció első nyomai*” címen a magyar törvénykönyvből egész törvényeket idéz, melyek szerint a magyar rendek már a XVI. században több esetben elszekularizálták az egyházi javakat. Ez a cikk is fényes példája annak, hogy milyen lelkiismeretesen dolgoznak ezek a sajtókuruzs-lók, mihelyt a vallás jogain kell egyet ütniök. Meg sem lep, egészen természetes dolog, hogy legfőbb argumentumuk a hazugság és tudatos szemfényvesztés. „*Érvei*” közt Fényes Samu idézi azt az 1555: *tizen-nyolcadik* törvénycikket, mely állítólag elrendelte a szekularizációt. Ily törvény a valóságban egyáltalában *nem létezik*, nincs sehol nyoma a törvénykönyvben, sőt 1555-ben a magyar országgyűlés *csak tizenhat törvénycikket alkotott*. Ő azonban idézi a nem létezőt: a 16 közül a 18-ikat, mely állítólag arról szól, hogy „az országgyűlés a győri püspökség összes javait az országnak szükségéi miatt elkoboztatta”.

A győri püspökség javairól ugyan valóban szó van

a XII. (nem a XVIII.) törvénycikkben, de ott meg éppen az ellenkezője áll annak, amit Fényes Samu állít; ott t. i. azt rendeli el az országgyűlés, hogy a háborús időben elkallódott egyházi javak a püspökségnek *visszaadassanak* (restituantur). Ezt nevezik a minden tudományok első pesti hazai közvesztegetői progresszióinak és tudománynak. Felbátorodva ekkora atlétamondásokon a mi tudományos útkaparónk tovább megy. Miután tudja (és ebben nem téved), hogy akkora zagyvaságot mondani még Fényes Samu sem tud, amekkorát egy csomó ujságotolvasó elvtárs el ne hinne, a katolikus autonómiáról írva másutt így folytatja: „Ennek az autonómia-komédiának (— tehát a katolikusok egyenjogúsításának vágya a régóta autonóm protestáns felekezetekkel egyszerűen: *komédia!* — van valami igen komoly célja: ennek a palástja alatt el akarják egyszerűen *sajátítani*, helyesebben . . . rabolni a vallás- és tanulmányi alapot . . . A vallásalap *állami* (!) dotációkból alakult (!!) . . . s némely felosztalt *szerzetek és zárdák vagyonával, tehát kizárólag állami vagyonból (!!!) szaporodott* . . . Az egész autonómia-mozgalomnak a célja voltakép ennek a sok százmilliónak az *elkaparintása* . . . Az idő előtt nyilvánosságra jutott autonómia javaslat persze már az első szakaszában az egyháznak ajándékozza (!) nemcsak a vallás- és tanulmányi alap egész vagyonát, de még az egyetemi alapot is”.

Hát úgy-e, milyen neveletlen gonosztevők hada ez a magyar katolicizmus! Hát úgy-e, milyen égbekiáltó gabszág, amit kíván, mikor azt óhajtja, hogy adják vissza (Samu szerint „ajándékozzák” neki) *a saját tulajdon vagyonát?* Hát nem csapnivaló gazemberek-e a magyar katolikusok mind a tizenkétfélmilliónyan, hogy *a saját vagyonukat* (a szerzetek és zárdák vagyonát, „*tehát kizárólag állami vagyont*”) el akarják „kaparintani”, „sajátítani”, rabolni”? Az igazságért és népjogokért rajongó cikkírónak fényes arcára meglüdbörcözik ekkora jogtalanságok láttára s hangja a patológus felháborodás tónusában kiált fel: „Az ember

haja szinte égnek áll. Ma, a huszadik században, a szekularizáció korában (?) a magyar állam (?) vagy egy milliárdot (?) akar koncul odavetni az egyháznak! Ez igazán visszája a szekularizációnak!"

Megvigasztaljuk Fényes Samut. A mi hajunk is szinte égnek áll, de nem az ő bölcsességétől, hanem attól a gondolattól, hogy miféle fokon állhat a szellemi érettség és logikai ítélőképesség azoknak a katolikusoknak a fejében, akiknek még ez a betyár-logika sem nyitja ki a szemüket; akiknek még az ilyen apacs-virtuóizások olvastára sem ég az arcuk s nem érzi a lelkük, mennyire égető szükség volna a katolicizmus legelemibb jogait megvédelmező s a sajtóbetyárok elszaporodását kellőképp ellensúlyozó erőteljes kat. sajtóra!

Sajtó-tolerancia.

Szóljunk-e még arról, micsoda felsőnyomású, fékevesztett gyűlölettel izgat a mai sajtó nagy része a katolikus egyház hivatalos képviselői, a papság és szerzetesség (köztük a szegény jó apácák) ellen? S itt nem is csak a fent érintett „progressziós” lapokról van szó, melyek, mint a bika a vörös posztó láttára, oly örült tombolásba törnek ki, mihelyt a „pap” szó három betűjét látják; akik a papok- és apácákról csak mint „hím- és nőnemű csuhásokról”, „kétlábú piócákról” beszélnek, oly alpári, utcai hangon, amelyet reprodukálni nem lehet; de amelyeket éppen e magánzárkákra emlékeztető tobzódás miatt senki sem szokott komolyan venni.

Am ezektől e téren, a szalónok hangját egyébként hiven majmoló ú. n. „előkelő” lapok sem sokban különböznek. A *Pesti Hirlap* pl. még legjobban akkor őrizi meg a jól neveltség látszatát, midőn a katolikus papokat a „sötétség szolgáinak” nevezi, akik „színleg és szóval a hitet, a vallást és a jó erkölcsöket, de tényleg a saját bőrüket és a jó falatokat féltik”, akikkel a

„pápa sem tehet semmit az ő jámbor tájékozatlanságában” s akik fölött a szabadkőművesség „nemes, ember-szerető szövetsége” „sokkal magasabban áll, mintsem a föld sarával és piszkával dolgozó banda (a katolikus papság) hozzá közel juthatna”.

Húsvéti számának szerkesztői üzenetében, melyeket tudomásunk szerint egy közismert pornografus ír (persze zsidó, mint a *Pesti Hirlap*-nak csaknem egész szerkesztősége), a *Pesti Hirlap* még azt is zokon veszi a kat. lelkészeknek, hogy házassági és keresztelési anyakönyvekbe a törvénytelen házasságból származó gyermekeket mint ilyeneket vezetik be.

„Elég rossz — írja a P. H. házi pornografusa, aki persze mint minden pornografus, érthetően gyűlöli a kat. egyházat —, elég rossz, hogy a magyar állam gyöngé és hallgatag megengedi, hogy bizonyos egyházak, mintegy államot alkotva az államban (?), még most is külön házassági és születési anyakönyveket vezetnek, amelyekben... a tényleges és törvényes állapotnak meg nem felelő (?) adatokat jegyeznek föl, sőt följegyzéseiket nyíltan hirdetik (?) és ezáltal híveiket szándékosan félrevezetik... Hogy ez a könyvvezetés az állam érvényes törvényeivel szemben hamis adatokat tartalmazzon és házassági, születési eseteket *jámbor lelkek megtévesztése végett* érvénytelennek, törvénytelennek tüntessen fel, ez ellen föl kellene lépniök az illetékes tényezőknek...”

„A fölvilágosodottaknak és türelmeseknek sem egybekelésükkor, sem azután” a vallási kérdés miatt „soha nincs háborúságuk”, noha esetleg az első házasságukból született gyermekek „*gonosz és lelkiismeretlen emberek által kitanítva*, erősen szokták hangsúlyozni, hogy ők az atyjuktól törvényesen (?) elvált anyjuk házasságát még mindig érvényesnek és egyedül törvényesnek tekintik és az új házasságot törvénytelennek mondják...” „Az ellen semmi kifogásuk, hogy hová írják a gyermekeket és mit művelnek miatta egymásközt a papok”, s csak ahol a „felekezeti-

ség átkos szelleme, a papok jóvoltából, fölütötte magát a békés családi körben, jutnak annyira, hogy mindkét fél kezdi hangoztatni az ő jogait..." „A tényleges állapot az adott esetben az, hogy az állam hanyag s maholnap vétkesnek mondható közömbösséggel szemléli a kebelében élő vallásfelekezetek *papjainak garázdálkodásait* és mintegy nem mer a *túlkapásaikért* a *körmükre ütni*."

„Ámde ezzel semmit se törődjünk és bármi történjék is a születendő gyermekkel; írják ezt ebbe vagy abba az anyakönyvbe, *firkáljon a pap a gyerek neve után a saját könyvébe, amit akar*: annak *úgy sincs semmi érvényessége...*”

Úgy-e, milyen toleráns, milyen kegyeletes beszéd ez! A keresztény házasság szentségi jellegét és felbonthatatlan tisztaságát a kat. egyháznak *már a saját „magán” könyveiben* sem szabad védeni, óvni; mert ez ellen a P. H. ismert pornografusának pihent „ethikai” érzéke fellázad. A polgári házasság behozatalakor azzal érveltek ellenünk, hogy a keresztény házasságjogi felfogás semmiben sem fog csorbát szenvedni tőle; *most* meg már rendőri karhatalommal szeretnék elvenni az egyháznak azt a jogát, hogy saját törvényei szerint vezesse könyveit; a *Pesti Hirlap* szavaival: hogy azt „*firkáljon a pap a gyerek neve után a saját könyvébe, amit akar*”.

Igazabban így kellene keseregni: a magyar állam túlságosan gyöngé és gyáva ahhoz, hogy az ilyen vallás és egyház ellen izgató őrvongóknak a körmére üssön s őket a saját túlkapásaikért számonkérje. De hát ha ezt az állam nem teszi meg, ha szabadon engedi a vallás-elleni izgatókat, úgy-e akkor nekünk nincs kettős jogunk útját állni a büntetlenül féktelenkedő orgazdának?

Csak kuriózumként említjük fel, hogy a *Pesti Hirlap*-nak ugyanazon számában, mely ezeket a perfid izgatásokat közli, cikket írt és további cikksorozat leadását hirdeti egy — *kat. pap és egyetemi tanár*. Jobban igazán nem lehetne illusztrálni a katolicizmus

helyzetét Magyarországon. Tehát még kat. pap is akad, aki ott robotol az ellenség szolgálatában, olyan ujságnál, mely ilyen alávaló módon üti arcul húsvét vasárnapján a katolikus egyházat és a papságot?

Akiket büntetlenül lehet rágalmazni.

Természetesen ez a sajtó soha a katolikus papság érdemeiről, a lelkipásztorok önfeláldozó buzgóságáról, az igazán jó papok életszentségéről, a szerzetesek kulturális, karitatív, szociális és tudományos érdemeiről nem ír egyetlen betűt; s ha papot dicsér, eleve bizonyos, hogy az a pap csak szerb pópa, református lelkész vagy zsidó rabbinus lehet. Avagy pedig: katolikus — *aposztata*.

Viszont a katolikus papság rendszeres megrágalmazása és hazug befeketítése oly óriási mértékben folyik, hogy ma már a legtöbb országban külön tudakozódó- és védő-irodát kellett létesíteni, melynek egyetlen feladata a kat. papság védelme az ujságírók rágalmaival szemben. Minálunk az Országos Pázmány-Egyesület védő-irodája cáfol meg évente többszáz papi botrányhírt. A *Világ*, mely a megcáfoltak lajstromában legelől jár, még ezt a cáfoló-akciót sem tartja megengedettnek: íme — így ír gúnyolódva — a katolikusok külön egyesületet alakítottak a *denunciálásra*, az ujságok megvádolására. (Tehát szerinte nem az a gonosz, aki hazudik és rágalmaz, hanem aki a rágalmat felderíti, mert az: *denunciál!*)

A többszáz közül egyetlen egy esetben sem szánják rá magukat az általánosságban rágalmazó lapok a cáfolat közlésére. Indítsunk sajtópórt? A mai esküdt-széki viszonyok mellett? Százszor igazunk lehet, feltétlenül rajtavesztünk. Járjunk utána minden botrányhírnek? De mikor a legtöbb botrányhír a *Világ*-ban, *Pesti Hirlap*-ban, *Est*-ben stb. pontos adatok, hely, név és idő megjelölése nélkül szokott megjelenni. A „*Brazíliából jelentik*”, „*Dél-Magyarország egyik kisebb városából írja tudósítónk*”, „*Porosz-Sziléziában történt*”

stb. kezdetű tudósítások igaz vagy hamis voltának megállapítása érthetően nehéz.

Mihelyt pedig valamelyik lap nem elég óvatos, hanem határozott neveket és adatokat közöl, be könnyen megtörténhetik vele, hogy ugyanolyan rágalmazási pör kerekedik belőle, aminő nemrég Spanyolországban folyt le, ahol rágalmazás címén 150.000 pezéta pénzbüntetésre ítélte a legfelső spanyol törvényszék az egyik legelterjedtebb napilapot, amely egy szerzetesről s egy közismert család leányáról pikáns (és persze hamis) botránymesét közölt, mire a leány atyja pört indított a lap ellen s a pört meg is nyerte. Az ilyesmitől persze félnék a lapok s azért határozott nevekkal kapcsolatban csak ritkán hoznak fel konkrét vádakát, míg viszont csak úgy dobálódznak a legbecsületsértőbb kifejezésekkel egy-egy általánosságban tartott vagy senkitől nem ellenőrizhető váddal kapcsolatban.

Ilyen általánosságban és gyáva anonimitásban tartott meghurcolása a papi becsületnek például a *Pesti Hirlap* nemrégí híradása a következő sokatmondó címmel: „*A bíboros leánya*”. A tudósítás egy teljes hasábon át a legnagyobb részletességgel és regényes kiszínezéssel közöl egy piszkos szerelmi históriát, amelynek hőse szerinte egy „előkelő főpap, aki a Vatikánban is sokat szereplő és nagy tekintélyű egyéniség”. A *Pesti Hirlap* azt állítja, hogy „Róma minden rendű és rangú lakosa” sokat beszél most erről a „romantikus történetről”. „A szinte daliás szépségű főpapnak — úgymond — valamikor egészen fiatal pap korában viszonya volt egy Lucei Ida nevű nővel”. Ennek a viszornak komplikált történetét adja hosszadalmasan elő a *Pesti Hirlap*, amely hiszen nem volna szabadgondolkozó ujság, ha olyasmit is ne tudna, ami sohasem létezett. A viszony gyümölcse, úgymond, egy „gyönyörű szépségű, viruló hajadonná fejlődött” leány, legvégül pörbe fogja apját s így kerekedett a baj; „mert közben tudomást szerzett az ügrről a pápa is, és most egész Róma feszült érdeklődéssel várja,

vajjon mi fog történni a fiatal korában megbotlott, tekintélyes pozícióra vergődött, a római társaságban szélteben kedvelt és becsült *bíboros apával*”.

Ugyan kinek jutna eszébe ilyen pontosan részletező közlemények után még kételkedni is azon, hogy csakugyan nem forog-e fönn ismét újabb szálnalmas bizonyítéka a papi rendnél is elkerülhetetlen emberi gyarlóságnak?

E sorok írója is bizonyos fájó kétkedéssel szánta rá magát, hogy a sok közül éppen ennek az esetnek küssé *utánajárjon*, s egy Rómában élő nagytekintélyű s élesszemű barátját a dolog felől megkérdezze. Az utánjárás eredménye a következő levél volt:

„Tisztelt barátom! Utánajártam a dolognak, s konstátáltam, hogy a *Pesti Hirlap* cikke minden *alapot nélkülözö rágalom*.

Voltam a Germanicumban: nem tudnak róla. Voltam a Vatikánban: nem tudnak róla. Voltam Szent-Álfonzóban, ahol Van Rossum bíboros révén tudhatnának valamit; voltam a Camposantóban, mely ott van a Vatikán mellett, egyik gyűjtőhelye a pletykának; beszéltem a vatikáni magyar gyóntatóval: senki sem tud róla. A svájci gárda *ex offo* köteles olvasni az olasz szabadkőműves lapokat s a gárda kapitánya biztosított, hogy azokban semmi ilyesféle nem jelent meg, sem pedig a római társaságban nem fordult elő ilyen pletyka. Különben elképzelheti, hogy az ilyen hír futótűz gyanánt terjedne el Rómában s még aznap minden ember tudna róla, tehát én is. Ez egy olyan óriási skandalum volna, hogy a lapok külön kiadásokban közölnék és a rikkancsok kiabálnák az utcán. Ennél sokkal, de sokkal kisebb dolog miatt nem lett kardinálissá egy praelátus nem olyan régen. A cikk különben nem olyan érthetetlen. Az 1911-i bíborosok között a „daliás szépségű főpap”-ra nagyon könnyű ráismerni. Csak egy ilyen van köztük: Granito di Belmonte herceg — melleleg egy végtelenül aranyos, kedves, komoly úri ember. — Közhazánknek zsidó-szabadkőmí-

ves bandája nem felejtette el a Wahrmund-ügyet; bizonynyal innét ez az aljas támadás."

Igy fest tehát a valóságban, ha valami papi botrányról a *Pesti Hírlap* azt írja, hogy „Róma minden rendű és rangú lakosa” erről az esetről beszél és „most egész Róma feszült érdeklődéssel várja, vajjon mi fog történni a fiatal korában megbotlott s tekintélyes pozícióra vergődött bíboros apával”. Akiről, t. i. egész Rómában senki sem tud semmit.

Az első főpap és a sajtó.

De vigasztalására válhatik a katolikus papságnak, hogy ebben a meghurcoltatásban is csak az első nagy keresztény főpapnak, Krisztusnak sorsát osztja. Mert ez a sajtó, amely a magyar katolicizmus hivatalos egybegyűlttségét az utolsó katolikus nagygyűlés alkalmával „szemérme utolsó foszlányát elhajító” „deliriumos tömegnek”, „magát odadobott, hánykolódó, még több izgalom után epedő nősténynek” nevezte (*Pesti Napló*) s amely a magyar katolikus papságot és szerzetességet „magyar kolerának”, a „farizeus kufárok lélekvészarló” s a „föld sarával és piszkával dolgozó bandának” mondja (*Pesti Hírlap*), körülbelül ugyanezen a hangon ócsárolja magának Krisztusnak imádatos személyét is.

A *Nyugat* novellistái, a *Huszdik Század* szociológusai és a *Népszava* poétái Krisztusról alig írnak egyebet, minthogy terhelt, félkegyelmű ábrándozó volt, aki üres óráiban ocsmány kalandok után járt. Még élénk emlékezetben van a *Nap* Krisztus-káromlása, mellyel a budapesti gázgyár megváltásakor így írt: „Sürgönyözni kell Jézus Krisztusnak, hogy jöjjön a gázgyárat megváltani az ő saját módszerével”; vagy: „A szövatai sós tó a legfényesebb bizonyítéka annak, hogyan csapta be Krisztus a világot, midőn a Veres-tengeren (?) száraz lábbal átment (?)”. Hasonló durva cinizmussal tárgyalják Krisztus tanait és intézményeit is.

Az *Oltárszentség* tiszta kultuszát az egyik „ma-

gyar" lap elnevezte „bálványimádásnak" és „fétisztiszteletnek"; az Oltáriszentség imádására rendezett fényes világkongresszust egy másik lap, a *Pesti Hírlap*, megtette „eucharisztikus cécónak"; a Krisztus alkotta kereszténységről pedig a *Nyugatnak* egyik megháborodott tollforgatója így ír: „A kereszténység meghalt s utána jött egy évszázados haláltánc..." „Halott vagy kereszténység, mint mithológia, mint epika, halott vagy egészen!... Sírod körül két durva csoport tiprása alatt habzik a sár, az egyik az *apró lebúj-szentelek* csoportja: marionette-Krisztussal, marionette-Máriával, és azt hazudják, hogy ez az élő és éltető kereszténység..." Lehet-e ennél dürvább, őrjöngőbb, fanatikusabb vallásgyűlölet?

A kereszténység a mai sajtóban.

A kereszténység legnagyobb kultúrvívmányai közé tartozik, hogy a szellem uralmát biztosította az anyag fölött s a testiség fertőjében már-már fizikailag is elbukó világban magasan lobogtatta a lélek emancipációjának, a tisztult erkölcsnek s ezzel a fajok regenerációjának zászlaját. Ime, mint torzítja el ezt az elvitathatatlan tényt egy zsidó hetilap:

„A keresztény vallás kételvű, dualista alapon állván, ellentétbe kerülne saját legfőbb elveivel, ha az emberi testnek becsülését hirdetné. E vallás szerint az emberi lélek halhatatlan, míg a földi test egy nagyon rövid ideig élő (?) porhüvely, nem csoda, hogy amannak elsőbbséget nyújt a test fölött... Igazi keresztény felfogás szerint az emberi ideál egy a testével semmit nem törődő, (?) *nem mosakodó, nem fürdő*, egész életét jámbor elmélkedésben töltő szerzetes, kinek soha fel nem cserélt ruházata széles körzetben *szörnyű bűzt terjeszt*... Ha azonkívül még ostromozta magát, szeges deszkákon aludt, a nővel való érintkezést tisztátalannak tartotta, szóval teljesen *agyalágyult paralitikus* volt, az emberiség legfőbb ideáljának tették meg, *szentté avatták*. És az egész jámbor, keresz-

tény: középkor, miközben patakokban ontotta az embervért, (?) ilyen hihetetlen szennyben fetrengett (?). Az emberek születésükkor fürödtek meg először és utoljára (?) ...

„A keresztény erkölcsök uralkodnak még ma is Európaszerte. (?) A tömegnyomor a *tőkés termelési rendszerrel* pedig csak fokozódott ... Elég, ha az utcán, a műhelyekben, az egész nagy kizsákmányolt munkástömegben egy pillantást vetünk embertársainkra, akik ivadékai és átöröklés folytán hordozói elődeik testi fogyatkozásainak. Fáj a szívünk annyi eltorzult lapos homlok, pisze, formátlan orr, ráncos arc, bamba, kifejezéstelen szem, meggyörnyedt, formátlan termet látára. *Mivé tette a valláserkölcös, a szent társadalmi rend ... az emberi testet!*

„Elgondolkodhatik rajta az ember, hogy micsoda szép világ volna itten ma, ha a nagy görög bölcselek: Thales, Solon, Plato, Sokrates világfelfogása, a klasszikus kor testnevelő kultusza, az ősi olimpiai versenyek, az egész pogány, derűs ókor, az *emberi örömeknek, az egész életnek vidám kiélése*, hatalmas feltartóztatlan ívben lendült volna napjainkig, a technikai vívmányok nagy koráig. Hogyan élnénk, szeretnénk, örülnénk ma már mindannyian ... Még az istenek is mások voltak ezeknek a pompás régi görögöknek. Öröm őket látni, mily őszinte emberi érzések közepette, mily tökéletes és *vidám meztelenséggel* uralkodnak a nagynevű Olimpuson és mily tökéletesen szép testű valamennyi(?) ... A jámbor és keresztény középkor ledobta őket, fehér márványtestükből meszet égettek *buta templomaik számára* és az *új istenek* (?) ráncos, bőredőjű köpenyeket kaptak, soványak voltak, sáskát ettek a mezőn és nem fürödtek. Az egész világra egy nagy fekete lepedő borult, a nagy háló szálait kemény kézzel fogták nagy fekete pókok és jaj volt annak a vakmerőnek, aki a hálót merészen át akarta szakítani. A Rómában székelő főpók kiszívta vérét ...”

Igazán csodálja az ember, hogy férhet el egy ol-

dalon ennyi aggresszív izléstelenség, ennyi történelmi tudatlanság s ennyi izzó kereszténygyűlölet. A neki-dühödt cikkírónak persze fogalma sincs róla, mennyire tönkretette a „meztelen” testkultusz Hellászt és Rómát s mennyi lelki vadság és kegyetlenség volt az ókori pogány kultúra függvénye. A mai sok lapos homlok, pisze orr, ráncos arc: mind a valláserkölc s művel. Nem mulatságos ez?

Utoljára még azt is kihozza, hogy — a közfelfogás visszájára — nem a zsidók, hanem a keresztények a — bocsánat a szóért — bűdösek és mosdatlanok, és hogy mennél bűdösebb és agyalágyultabb volt valaki, annál biztosabban — szentté avatták. S ezek a „keresztény erkölcsök” uralkodnak, úgymond, még ma is, sőt a „tömegnyomor a tőkés termelési rendszerrel csak fokozódott” — mely tőkés termelési rendszer valószínűleg szintén a kereszténység műve. — Úgy látszik, Magyarországon igazán csak egy kell ahhoz, hogy valaki érvényesülhessen: legyen tudatlan, hazug, őrjöngő és a szó legszorosabb értelmében szemérmetlen; csak ne felejtse el minden szent és tiszta dolgot magával ragadni a szennybe s főleg a katolicizmus ellen okádjon tüzet és kénkövet — akkor minden szabad, minden igaz és szép és a legörültebb „agyalágyultság” is szalónképes.

Úgy látszik különben, a *Pesti Hírlap* is felfedezte, hogy legjobb taktika a katolikusokra direkte azokat a sajátságokat kenni rá, melyekről eddig a közfelfogás — hogyan is mondjuk — a nem-keresztényeket vádolta. A *Pesti Hírlap* egy „ateista” tudósítója pl. elment Prohászka püspök konferenciáira az Egyetemi-templomba s aztán kéretlen „Tanács az egyháznak” című cikkében megírta benyomásait. Az egész grandiózus vallásbölcseleti előadásból csak egy impresziót nyert: hogy t. i. a templomban — bűdös volt. Tudniillik a *katolikus* templomban, a nagyszámú „intelligens külsejű férfi, számos katonatiszt s nagy adag egyetemi hallgató” között. Nem akarjuk feltenni, hogy ez az egész ötlet nem egyéb olcsó retorziónál amá sok

rossz tréféért, mellyel a közhiedelemben a nem-keresztények bizonyos fajtája a szaglóérzék szempontjából szerepel; sőt megengedjük, hogy ahol a P. H. „ateistája” állt, talán különösen is rossz lehetett a levegő; de azért ízlésesnek mások vallásos összejöveteleinek ily modorú leírását mégsem találhatjuk:

„Mialatt a püspök szájából úgy omlott a szó, a hasonlat, a metafora, hogy szinte az egész templomhajót elárasztani látszott, a hallgatóság minden egyes tagjának *kevésbé nemes testrészeiből*, azaz egész testfelületéről is áradozott a becsületes, *igazhitű, keresztény emberszag*. A kereszténységet tudvalevőleg Jézus a kiközösítettek érdekében alapította, s ma is, bár azóta ez a vallás is a kizsákmányolás és *tömegbódítás szerszámává lett* s reális anyagi és hatalmi hasznot csak a gazdagoknak hajtott, azért az istentisztelet olcsó malasztját, a templomi prédikáció-hallgatás ingyen örömet nagyobbára a szegények veszik igénybe. Ismétlem, Prohászka beszédjénél még viszonylag jó közönség volt jelen. Ez is azonban nagyobbára azokból a rétegekből került ki, amelyek nem laknak fürdőszobás lakásokban s az illatszereket és pipere-eszközöket csak hírből ismerik. De különben is, még ha minden második ember nagykövet lett volna is, a tömeg tömeg...”

— és szóval: nem lehet minden embertől azt kívánni, hogy olyan jószagú legyen, mint aminő a Dohányutcai zsinagóga, vagy akár az Anker-közi tudományos előadások publikuma. De csak akinek jóízlése teljesen kihalt, csak az nem veszi észre, hogy a keresztény templomnak ez a lebüdösözése — bocsánat e rettenetes szavakért! — mennyire nem egyéb a féktelen megvetés- és gyűlöletnél a kereszténységgel szemben.

Ugyanez a megvetés beszél Krisztusról húsvét előestéjén — leplezve bár s látszólag a magasztalás hangján — a következőképpen: (*Pesti Hírlap*, márc. 22.)

„Jézus nem mint vallásalapító szerepelt Pilátus és Heródes korában... Jézus csak egy fanatikus forra-

dalmár volt, egy ideális szociálista és demokrata, amilyen nincs Budapesten. Nagyobb Bokányinál, Vázsonyinál és mindenkinél. Jézus őszinte, szegény, mezítlábos forradalmár volt... Jézus naiv volt, bátor és előre nem látó, önzetlen szent, aki nappal égette el az ő gyertyáit. A budapesti Jézusok nem naivak, nem bátrak és önzetlenek. Ők dupla Wertheimkasszába zárják el a gyertyákat és az Istennek sem égetnének el belőle nappal egy lobbanásnyit sem..."

És úgy-e, ilyen szennyes Krisztus-káromlások, legszentebb kegyeletünk tárgyainak ilyen lekicsinylései s az ő intézményének durva inzultusai sem adnak nekünk jogot arra, hogy védekezzünk s ezzel a rablósajtóval szemben — bocsánat a szóért, de ezt igazán nem lehet másképp nevezni — civilizált emberekhez méltóbb, tiszta és nemes sajtót állítsunk szembe — még akkor is, ha a cédaságtól tartózkodó sajtóról az ő lapjaik állandóan csak mint „*felekezeti célok*at szolgáló sajtóról” beszélnek?

A közerkölcs védelme és a sajtó.

De ha a vallás érdeke sürgetően parancsolja a szervezett védekezést, nem kevésbé égető a szükség a katolikus sajtóreformra, ha azt a mérhetetlen s a maga egészében tatárjáráshoz hasonlíthatóan nemzetpusztító veszedelmet vesszük tekintetbe, mellyel a liberális sajtó a közerkölcs és közszemérem rendszeres kiölésén dolgozik.

Hiszen ez a dolog, amilyen rút, éppen olyan érthető. Ez a sajtó tisztán üzleti alapon áll; világnézete, elvei a minden skrupulust megvető merkantilizmus bő fodraiban vesznek el. Hacsak sikerül minél több előfizetőt fogni s minél több olvasót kaparintani el más lapoktól, bánják is ők, hogy mik az eszközök. Az épp megjelent *Érdekes Ujság* első számában pl. Molnár Ferenc biztosítani akarja magának a keleti izgalomban már pirulni nem szerető Éva-gyermekeinek érdek-

lődését. Tehát tetszik tudni, mit csinál? Elbeszélést ír. De olyat, amelyben sem vicc, sem szellem, sem mese, sem bonyodalom, sem pszichológia nincs, de amely — nagyon ügyesen — így kezdődik: „A cukrász teljesen meztelenül állt előttem...” Az egész história, melyet a „cukrász” a gőzfürdőben elmesél, mellékes, és mellékes a mód is, ahogy elmeséli, a fő, és erre Molnár Ferenc az elbeszélés folyamán háromszor-négyszer mindig fölöslegesebb fordulatban figyelmeztet, a fentemlített teljes ruházati fogyatékoság. Hát hogyné találnák ezt érdekes és vonzó olvasmánynak a gyengébb nemnek azon tiszteletreméltó képviselői, akik a Vilányi kisasszony produkcióit a *Pesti Hírlap* szerint is „ziháló kebellet, előre hajló nyakkal, kidülledt szemekkel” nézték végig? De ami Molnár Ferencnek szabad, miért ne volna szabad Bródi Sándornak? Ő is olcsó népszerűségre pályázik: ugyanott szintén lead egy elbeszélést, amelyben megint csak a levetkezés és meztelenség az egyetlen érdekesség; azzal a különbséggel, hogy itt nem férfi, hanem nő a vetkőző s míg Molnár Ferenc a gyengébb nem érdeklődését sietett biztosítani, addig Bródi a hímek világának törli meg a paprikát.

És ami az *Érdekes Ujságnak* szabad, miért ne volna szabad a *Tolnai Világlapjának*, vagy a *Nyugat*, a *Hét* és a *Világ* kis pornografusainak, akik nagyon jól tudják, hogy ami a publikumnak kell, az nem meseszöveg, nem művészi jellemzés és ostoba lélektani problémák belletrisztikai bogozása, hanem a lehetőleg csiklandós sujet-k rajza: egy-egy örömtanyai jelenet, egy-egy levetkezés vagy fürdés meglesése, egy-egy stuprum vagy adulteriumnak az utolsó részletig való leírása; amiben a Móric Zsigmondok és Csát Gézák époly mesterek, mint ahogy nem értenek az igazán művészi irodalomhoz.

S ez a kevés lelki-, de annál több lélekismeretre valló spekulálás a közönség alantasabb ösztöneire mai dekadens ujság-irodalmunkban egyre szélesebb polgár-

jogokat bitórol. Megdöbbentő és érthetetlen a bizonynyal nagyobbbrésben jobbérzésű és jobbízlésű közön-ség indolenciája a sajtónak e közerkölcsellenes me-rényleteivel szemben.

A sajtó merényletei a közerkölcs ellen.

Végtére is e téren nem lehet világnézeti különb-ségekkel hozakodni elő és arra utalni, hogy aki nem akarja, nem köteles respektálni a keresztény erkölcsi-ség elveit. Mert elvégre itt már igazán nemcsak „fele-kezeti” és „vallási” felfogásokról van szó, hanem olyan népjavak megőrzéséről, amelyeknek tisztántar-tása közös társadalmi kultúrérdék és kultúrkötelesség.

Az „erkölcs” fogalmának megállapításánál nem szükséges túlzásokba, vagy egyoldalúságokba esnünk. Nem kell erénycsöszöknek, aggályos guvernántoknak, túlzó aszkétáknak lennünk. De viszont a bohémek, a notórius kéjencek, a pornográf írárok árusítói s az éjjeli élet hősei meg hősnőinek frivol kacagását sem ismerhetjük el kritérium gyanánt, hogy hol végződik a komoly erkölcsérzék s hol kezdődik a prűderia.

Utóvégre a tolvaj sohasem fog a magánvagyon mellett plaidoyálni s a Folies Caprices ügynökei örökké tiltakozni fognak a „botrány-szimatolók” „ava-tatlan”, „művészietlen” akadémokodása ellen. De a társadalom egészségesebb fele szerencsére egyáltalán nem szokta erkölcsi dolgokban őket kérdezni s tilta-kozásukat egyszerűen nem veszi tekintetbe. Mert bár-mennyire különbözzenek is az etikai rendszerek a meg-alapozásban és a kifejtés részleteiben, bizonyos ponto-kat illetőleg akarva-nemakarva tisztán lát mindenki. Egész jogi és társadalmi életrendszerünk ezeken a tisztán látott, közmegegyezés szerint elbírált erkölcs-tani szempontokon épül fel.

Ilyen közmegegyezés szerint elvitathatatlan er-kölcsi érdekl pl. a kölcsönös megbecsülés, a méltányos-ság, az igazmondás, a kölcsönös vagyonszerzési jog szükségességének elismerése s főleg szexuális téren

a bűn minden olynemű fellépésének teljes megakadályozása, mely akár az ifjúságot, akár a felnőtt, de csábításra hajló elemet indokolatlan kísértésnek teszi ki s ezáltal a túlcsigázott szexualizmust, ennek révén pedig mindama vétkeket előmozdítja, melyek a családi szentélyek békéjét, tisztaságát, a gyermekek helyes testi-lelki fejlődését s a nemzet erkölcsi és fizikai erejének megőrzését komoly veszéllyel fenyegetik.

E szempontból azonban feltétlenül elítélendőnek tartjuk a modern társadalmi fejlődmények egyikének, a *sajtónak* az erkölcstörvények paragrafusai mögött bujkáló, de valójában teljességgel közerkölcsellenes garázdálkodását, mely éppen a megrendszabályozásra hivatott tényezők — állam és társadalom — csaknem teljes tétlensége folytán valósággal közveszélyessé lett.

E hatalmas kultúrmunkákra hivatott, de a kultúrát erkölcsi tekintetben meglehetősen rosszul szolgáló sajtóval szemben a társadalom higgadt, komolyabb elemeinek föltétlenül össze kellene fogniok s az államhatalmat, ha kell, odakényszeríteniök, hogy a sajtó asszaszinekkal szemben komolyabban teljesítse a közjó szempontjából vállalt kötelességét.

Mert ugyan ki előtt lehet titok, hogy a modern sajtónak tekintélyes (talán túlnyomó) része üzleti szempontoktól vezéreltetve, állandóan és rendszeresen *erkölcstelen merényleteket követ el* a köztisztesség, a szeméremérzet s a társadalmi egyensúly ellen?

Ha a bíróság előtt köztisztesség elleni vétségekről van szó, az elnök rendszerint zárt tárgyalást rendel el. A mi esetünkben megnehezíti a bizonyítás módját, hogy a sajtó köztisztességelleni merényleteinek legszeméremetlenebb bizonyosságait épp a köztisztesség és szemérem iránti tiszteletből nem is reprodukálhatjuk.

Be kell érünk bizonyos eléggé ismert tények kollektív összefoglalásával.

Mindenesetre jellemző, hogy a modern sajtóter-

mékek számos cikkét, elbeszélését, híradását, elme-futtatását, sőt szerkesztői üzeneteit is tisztességes családban vagy társaságban, főleg hölgyek előtt csak hangosan felolvasni is lehetetlen volna.

Amit pl. a lapok a Duncan- és Villány-féle tánc-produkciók vagy az orosz balett alkalmából megírtak, amit a *Nyugat* és a *Hét* című folyóiratok úgyszólván állandóan variálnak: azok a némi szégyenlepelrel fáttyolozott, de semmi másra mint a szemérem kipusztítására s a szexuális ingerek felkeltésére célzó leírások, csiklandós tréfák s még csiklandósabb komolykodások — csak egy névvel nevezhetők: a pornográfia nevével. Hogy a legrosszabb dolgokat nem nevezik meg azon nyíltsággal, ahogy azt a béreslegények vagy az utca gyermekei tennék, cseppet sem változtat a lényegen. Ez inkább még megvesztegetőbbé teszi az alig leplezett szemérmertlenséget.

Mikor pl. a *Világ* hasábjain át elbőlcseleg azon, hogy miként is volna, ha az emberek in statu naturae purae járkálnának az utcán; ha bizonyos méltatlankodást színelve, külön hosszú cikkben csap reklámot egy berlini firma antikonceptciós eszközeinek (persze meg is nevezve a céget, utcástul, házszámostul, portékástul és árástul — mint ahogy fizetett hirdetéseknel szokás —); ha húsvéti számában Alba Nevis trágár verseit közli; ha a *Nyugat* főpornografusa, Móric Zsigmond, egész „színdarabokat” a nyilvános örömtanyákban játszat le, — hát akkor szeretnők tudni, hogy mit értünk egyáltalában szennyirodalom alatt, ha ez nem az. Az ingerlően áttetsző fátyolfoszlány, mely itt a nyelvvel kifejezett dolgok teljes meztelenségét még „födi”, természetszerűleg csak arra való, hogy kétszeresen izgassa az olvasó alacsony érzékiségét.

Ugyanez a szennyirodalom ömlik el csaknem összes elterjedtebb napilapjaink levelezési és hirdetési rovatában. Az erkölcstörvény tiltja a közszemérem elleni vétségeket épúgy, mint az erkölcstelen árucikkekkel, de főleg az emberhússal való üzérkedést: ám

azért a *Pesti Hírlapnak* és *Pesti Naplónak*, a *Népszavának* és *Világnak*, az *Estnek* és *Napnak* alig van száma, melyben azok a bizonyos hirdetések, a mindent kifejező illusztrációkkal és nyilvánvalólag erkölcsstelen ajánlatokkal egyetemben hasábszámra ne szerepelnének.

Erkölcspedagógia és sajtó.

Az ember alig hisz a szemének, mikor pl. az *Érdekes Ujság* 3-ik számában a *Gyermekek Érdekes Ujságja* rovatában *ugyanazon az oldalon*, melyen fönt a *gyermeknek* való fejtörő-talányok vannak, jönnek lent azok a bizonyos madárral illusztrált malthuziánus hirdetések, melyekre jó volna ügyelniök azoknak, akik a közerkölcs s a nemzet fennmaradása fölött őrködni hivatva vannak.

Hasonló pedagógiai finomságra vall különben az *Az Ujság* azon ötlete is, hogy húsvéti számában külön mellékletet ad a *gyermeknek* számára s *ugyanazon az íven* „Szerelem a színpadon” címen leközi a most divatos házasságtörési színdarabok legrágárabb jeleit, melyekben, mint a M. Figyelő írta, egy karoszéket mindjárt ott a színpadon nászággyá avatnak. Hadd ismerje meg az a gyermek mielőbb a bűnös szerelmi élvezetek tiltott gyönyörét!

Mit mondjunk arról, hogy ez a nem liberális, hanem libertinus sajtó okkal-ok nélkül folyton arról oktatja ki főleg fiataikorú olvasóit, hogy az ú. n. erkölcstörvény ostoba, maradi konvenció, melyen túl kell tenni magunkat? Mit mondjunk arról, hogy a *Pesti Hírlap* valósággal dühbe gurul, valahányszor az önmegtartóztatás keresztény törvényét tartjuk szemé elé, melyet pedig a legjobb orvosok a legjobb egészség-szabálynak is tartanak? „Vagyunk annyira modernek és felvilágosodottak, úgymond, hogy az önmegtartóztatásnak azt a nemét, módját és fokát, melyet akár a vallás, akár más, állítólag (!) nemes célok vagy tár-

sadalmi erkölcsök nevében némelyek (!) a *mindkét nembeli ifjúságtól* követelnek, *örületnek, bűnnek* s a legelső, legnagyobb és legszentebb törvény: a természet törvénye elleni *lázadásnak* tartjuk." — Hallod, keresztény apa vagy anya: a gyermekedtől ne kívánj szeplőtlen tisztaságot, fiadat hagyd már gimnazista korában utcai alakok karjában kéjelegni, leányodat engedd az első csábítás áldozatává lenni, mert hisz az önmegettartóztatás, a bűnre hajló természet megfékezése, melyet a „*vallás nevében*” „*némelyek*” követelnek, a *Pesti Hírlap* szerint *örület és bűn és lázadás* a természet ellen!

De a *Pesti Hírlap* részletezni is tud: ma fiatal deákocskákat, holnap 17 éves „tüzesvérű leányokat”, holnapután elbukott asszonyokat oktatgat a fékevesztett szexualizmus fajtalan üzelmeire s hirdeti valamennyinek külön a tiszta eszményi szerelem lehetetlenségét, mint amelynek „eleven cáfolatát már a 17 éves leányok egészséges vére magában hordja”. Az ifjúságra különös gondja van *Pesti Hírlap*-éknak. „A természetet úgysem lehet kikerülni, sem megcsalni” — ez a legfőbb erkölcsnevelési alapelvük. Bánffy Dezső neve mögé bújva így indokolják álláspontjukat:

„A fiú meg a leány egymáshoz való viszonya nagyjában hasonlít a komló meg a bab egymáshoz való viszonyához. A babot — ha eljön az ideje — hiába próbálják jobbról balra csavarni, mert azért csak balról jobbra csavarodik az, — a komlót viszont — ha neki is eljön az ideje — maga Szent Péter sem tudná arra bírni, hogy balról jobbra csavarodjék, amikor neki meg az a természete, hogy mindig jobbról balra csavarodik. Természetes, hogy ez a két növény — ha eljön az ideje és ha egymás mellé kerülnek — okvetlen össze fog ölelkezni, punktum. Ezen csak nem lehet vitatkozni?”

Ezen igenis lehetne vitatkozni, de *ezekkel* az emberekkel csakugyan bajosan. Szerintük legjobb sza-

bad folyást engedni a dolgoknak s már a gyermekeknek „bemutatni az igazságot (?) szűzanya (?) mezetelenül, úgy ahogy az a természetben jelentkezik”. Csakugyan a csimborasszója ez a pedagógiai bölcseségnek.

A fék- és korlátnélküli szabadszerelemnek e programja persze nem tud megbarátkozni a fennálló maradi társadalmi „illem- és erkölcsszabályokkal” sem.

„Ki a bűnösebb — írja pl. egy helyen hirhedt szerkesztői üzeneteiben a *Pesti Hírlap* — a magáról megfélemedezett nő, vagy pedig a társadalom”, mely a bűnt az „elavult illem- és erkölcsszabályok” alapján elítéli? A felelet nem lehet kétséges: a P. H. szerint az ítélkező, társadalom a bűnös. Mert az ilyen ítélkezésnél sokkal méltányosabb dolog így beszélni a tiltott szerelemben élőkről, hogy „*hát szeretik egymást az istenadták!*”. Ezzel a P. H. megnyugtatta a lelkiismeretét. Ha szeretik egymást, hát akkor csak vígan, hajrá! erkölcs ide, hűség oda! Mentegetésül van azonban még egy sokatmondó argumentuma: „Ma, úgymond, már az ilyesmi, főképen városban, föl sem tűnik és az ő szerelmi viszonyuk többet ér (?), mint sok házassági viszony, amelyben csak a kényszerűség, vagy a törvényes kötelék tartja fönn a lelket”. Az erkölcsi szempont? hiszen az is kap egyet a P. H.-tól, melynek ezek a legfőlösebbes idea-képzetek régóta kiváló haragjának tárgyai. Igaz, úgymond, hogy a fent ajánlt szabadszerelmet „a minden idők tudós és nem tudós *erkössmökkjai* és törvényhozói megengedhetetlennek, sőt erkölcstelennek, sőt hajdan (!) büntetendőnek is tartották s a nem éppen szép és hizelgő *ágyasság* jelzővel illették és megbélyegezték. Dehát: tempora mutantur... Sok olyan dolog, amely hajdan tilosnak és bűnnek mondatott, *ma már csaknem erényszámba megy*... Az illemnek, az erkölcsszabályoknak is *módosulniok kellett*... A józan ész és a törvényes rend ugyan szép és fönséges valami, dehát nagyon hideg és rideg az a légkör, amelyben tenyészik; miért is jó lenne abba a *szeretet melegéből* is valamit bebocsátani, hogy az emberiség (?) *kissé jobban érezze magát*

mellette... És ilyenkor a jószívű és egészséges (?) májú ember szíve körül elkezd valami melegség munkálkodni, amely a rideg tisztesség jégpáncélába burkolt keblet kitágítja s a vért az agyvelő felé szorítja (?) és ezt arra a gondolatra kényszeríti", hogy... habár ez „disznóság” is, de azért csak „ne ítéljük el az aszszonyt, mikor férfimelegségre vágyakozik”.

Bocsánatot kell kérnünk, hogy ezeket az alávalóságokat a *Pesti Hírlap*-ból ideiktattuk — biztosítjuk olvasóinkat, hogy ez még a legkevésbé durva s al-pári abból, amit ezek a lapok nap nap után hoznak s amire közelebb csak céloznunk is tiltja a jóízlés. Hiszen ezek a dolgok oly elemi megsértései minden tisztességnek, hogy még maga a *Pesti Hírlap* meg a *Világ* is megborzadtak tőle, midőn néhány még aránylag kevésbé botrányos stílvirágaikból csokrot kötöttünk egy régebbi röpiratban, s a náluk ilyen esetekben megszokott műfelháborodással óvták a kat. publikumot ezektől a „felekezeti nyomtatványoktól” és „klerikális szennyiratoktól”, amelyekben persze hogy sok szenny volt, de mind -- öbelölük idézve s hozzá még nem is a legvastagabbjából.

Ennek a kristálytisztá — igaz, hogy következményeiben minden egészséges népfejlődést, elsősorban a családi élet minden idealizmusát feltétlenül kiölő — morálnak egyenes folyományát látjuk abban az erkölcsi elerőtlenedésben, melynek szimptomáit ma már az ifjúság és a nővilág körében is úton-útfélen fájlalva tapasztalhatjuk; ennek az egyenes eredője az a buján burjánzó s világszerte hirhedt budapesti pornografia, a „magyar” művészet és magyar színpad ama tipikus immoralitása, a hallatlan arányokat öltött prostitúció, valamint a Kis-Ázsiától Braziliáig ismert ama magyar leánykereskedelem, mely miatt bennünket megvet ma már nemcsak a művelt nyugat, de még a kelet is (Goga Oktávián!). Hát hiszen mindez úgy-e, nem nemzeti veszedelem; bajt itt legföljebb a „felekezeti célokat” féltő klerikális túlbuzgóság és az elmaradt „erkölcssmokkok” nevetséges prudériája láthat.

A sajtó a közerkölcsstelenség főügynöke.

De ez a laszcivitasában a perfidiáig leleményes sajtó nem áll meg a társadalmi immoralitás elméleti ajánlatánál és szépirodalmi glorifikálásánál, hanem udvarias készséggel nyitja meg hasábjait a megfelelő cselekvések, az alkalom-szerzés és csábítás ezerféle műveletének is az *apróhirdetése*kben.

Meg van ott nevezve, le van írva anatómiailag minden a legnagyobb pontossággal s az utolsó szálig: hogy mi az ára egy-egy női becsületnek, hogy milyen az áldozat — molett-e, karcsú-e, fiatal-e, csinos-e? —, van-e külön lakása? szükséges-e a titoktartás? stb. Az úri és nem úri prostitúció ezekben a lapokban talál olcsó útmutatást s általuk szerez be állandóan új és olcsó emberanyagot. Erkölcsi kultúránk legnagyobb szégyenfoltja s lapjaink képmutató, üzleti lelkiismeretlenségének kiáltó megnyilvánulása: hangzatos cikkekben elől látszólag védik a közerkölcsöt, a női erényt s a családok érintetlenségét, hátul pedig szépirodalmi s hírvonatukban, de főleg az *apróhirdetése*kben ugyanazon a papiroson, pénzért kínálják az erkölcsstelenséget s közvetítik az utca legszemérmertlenebb fajzatának trágár üzelmeit.

El lehet mondani, hogy nincs az országban második olyan nagy-szállítója a bűnnek, olyan cinkostárs a tömeges kerítésnek, alkalomcsinálásnak és leánykereskedésnek, mint ezek az előkelő lapok: a *Pesti Hírlap*, *Az Est*, a *Nap*, a *Friss Ujság* stb.

Alljanak ki és cáfolják meg ezt a mondást! Szégyen, aki a kezét tudatosan beszenyezi velük!

S hogy milyen arányokban folyik ez a közerkölcsstelenségre való csábítás, mely már a pusztá fellépésében is közszemérmesértő, arról fogalmat alkothatunk, mihelyt e kétesértékű apró- és egyéb hirdetések nagy számát figyelembe vesszük. Az *Est*nek, Az *Ujságnak*, *Pesti Naplónak* néha egy nap 30—40, a *Napnak*, *Pesti Hírlapnak* és *Friss Ujságnak* egy napon néha 70—80,

sőt száznál több ilyen lélekrontó, kerítő hirdetése van. Micsoda összegeket zsebelhetnek be a modern sajtó-haramiák ezekből az embervéren és közerkölcsön élősködő üzletekből! Mert hiszen csak nem tehetjük fel, hogy a közcsábítók biztos eredményre való kilátás nélkül helyezik el a lapokban a drága hirdetéseket?

S micsoda romlás, mennyi bűn, mennyi törbeejtett ártatlanság, mennyi családi szentély megfertőztetése járhat e csábítások nyomában!

Ha a lélekrontás élőszóval történik, abba talán még a rendőség is beleavatkozik. Nyomtatásban azonban Pesti Hírlapéknak minden cédaság szabad. S ha valaki rosszat szimatol az ő apróhirdetéseikben, hát alávaló „erkölcssmokk” a neve.

Uramfia, hiszen mi rosszat is lehetne szimatolni az ilyen teljesen ártatlan apróhirdetések ezreiben:

Két szilajvérű, barna úrileány, 15 és 16 éves, két csinos fiatalemberrel szeretne megismerkedni, kikkel délután elszórakoznának. Leveleket „Első szerelem” címre a kiadóba...

Vagy az ilyenekben:

Ki támogatna havi 50 koronával csinos, arany-szőke, ábrándosszemű elvált asszonykát... Leveleket *Édes esték* (!) címre a kiadóba...

Mert hiszen itt úgy-e pusztá ingyen alamizsna-nyújtásról van szó. Csak azt nem értem, hogy ha már valakivel jól akarok tenni (havonta pont 50 koronával), minek nekem akkor tudnom, hogy éppen csinos-e, arany-szőke-e, ábrándos szemű-e, elvált az illető, akinek csak úgy potyára segílyt akarok nyújtani? S miért kéri ajánlatomat éppen „Édes esték” címen? Nem küldhetném el azt épűgy pl. „Keserű” vagy „Savanyú esték” cím alatt? Miért kell éppen „Szeres-sünk”, „Perzselő szerelem”, „Rövid az élet”, „Forrongó vér” és hasonló címek alatt — alamizsnálkodnom?

De úgy látszik, a publikum jobban ért a *sub rosa* levelezéshez, mint a magamfajta jóhiszemű tudatlan; mert hiszen nini, találunk éppen ellenkező oldalról jövő ajánlatokat is, pl. a *Napban* (1913 márc. 2.):

Feleségétől teljesen elhanyagolt fiatal, intelligens gyártulajdonos megismerkedne a legnagyobb titoktartással, saját szobával rendelkező, szerény igényű, molett, foglalkozással bíró, csinos leánnyal vagy özvegygel, kit havi biztos 40 koronával támogatnék. Jelige „Kényszer...”

Ha igazán nem rossz az, amiben itt az alamizsnálkodó sántikál, minek akkor firtatni, hogy saját szobával is rendelkezik-e az úrnő s minek hangoztatni oly nagyon a „kényszer”, meg a „feleségétől való elhanyagoltatást”, meg a „legnagyobb titoktartást”?

A csábítás néha szédítően merész — csaknem csoda, hogy még többen nem esnek a prostitúció karjaiba. Hiszen az Apróhirdetések révén oly olcsón, oly könnyűszerrel lehet nagy pénzekhez is jutni — ingyen, teljesen ingyen. Ime egy minta a *Nap* ugyanazon számából:

Gyönyörű leánnyal, fiatal, szépnövésű, molett természetűvel megismerkedne és őt *havi 300 koronával segélyezné* havonként egyszer Budapestre feljáró vidéki úr. *Legnagyobb diszkréció biztosítva.* Csakis fényképes ajánlatot fogad el „Messze lakó” jeligére a kiadóba.

Azt a rendőrtisztviselőt vagy ügyészt is meg kellene vesszőztetni, aki ebben az ártatlan üzletajánlatban valami rosszat szimatol. Hiszen itt csak ingyen adományokról van szó — 300 korona egy női becsület árá! — s a vidéki „úr” csak azért jön fel havonként egyszer Budapestre, hogy a 300 koronát hiánytalanul kifizesse... Csak azért... A „fényképes ajánlat” is csak arra kell, hogy megtalálja azt a „gyönyörű”, „szépnövésű” teremtet, aki elfogadja tőle a 300 koronákat — ingyen!...

S az ilyen „gyönyörű” teremtésnek még súlyos következményektől sem kell félnie. A *Nap* meg a *Pesti Hírlap* jószívűségéből annyi „Triesztből érkezett”, vagy pedig „párisi intelligens” hölgy ajánlkozik azok erőskezű elsimítására, hogy bajtól félni igazán nem kell.

A köztisztesség őrei.

Jól mondotta valaki, hogy Magyarországon két nagy alvó van: az ügyész és a rendőr. És hozzátehetünk egy harmadik nagy alvót is: a m. t. tisztességes publikumot. Azt, amelyben nem forr fel a megmaradt tisztességérzet, hogy korbáccsal keljen ki a *Pesti Hírlapok*, *Estek*, *Napok* szemérmetlen utcai kerítőkunkája ellen. Hiszen ezek a lapok a prostitúció anyagának: kitartóknak és kitartottaknak nézik a saját olvasóközönségüket!

A *Pesti Hírlap* nemrég egy kat. hitoktatót támadott meg, mert állítólag a VI. parancs magyarázásánál a „felvilágosítás” hívének mutatkozott. Farizeus-aggályossággal jegyezte meg a P. H., hogy „a felvilágosítás híveinek nem volna szabad az ellenkező felfogáson levők megkérdezése nélkül a saját meggyőződésüknek érvényt szerezniök”, főleg mikor egyáltalán „bonyodalmas kérdés”, hogy jogosult-e a gyermekek nemi felvilágosítása. Tehát még a VI. parancs tárgyalását is sokallja a prűd *Pesti Hírlap*. Ő azonban nemcsak folytonosan szexuális „problémákat” gomolyít, de apróhirdetéseiben egyenesen beviszi még a gyermekszobába is az erkölcstelenség legaljasabb nemét. Fáj neki, hogy az „Üdvözlégny”-ben előfordul a „szűz”, meg a „méh” szó, de azok a bűzhödt, poshadt szennyecsatornák nem fájnak neki, melyeket ő a szövegben épűgy, mint a nagy és apróhirdetések rovatában — persze súlyos pénzek ellenében — az olvasókra zűdítt?

Indítson a *Pesti Hírlap* és társai sajtópert, ha tesszik; addig mi nem tudjuk elutasítani a felfogást, hogy a *Pesti Hírlap* és a hasonló lapok a tudatos néprontásnak, a közerkölcstelenségnek, az utcai kerítésnek és ennek révén a leánykereskedésnek főcinkostársai, akiknek ajkán alávaló képmutatás minden szó, melyet a tisztességről és becsületességről kimondanak.

S nem tudjuk visszautasítani ezt a másik szót sem: hogy ügyésszég épűgy, mint rendőrség kötelesség-

mulasztásban vétkesek, ha ezt a nyílt trágárkodást, ezt a közerkölcstelenségből élő üzérkedést tétlenül nézik.

S nem vonjuk vissza e harmadik szót sem: hogy *kihalt vagy a tisztességérzet, vagy a tiszta látás, vagy mind a kettő abban az emberben, aki — talán család-apa vagy családanya léteire — olyan apróhirdetésekkel kacérkodó lapokat támogat, aminők a Pesti Hírlap, a Nap, Az Est, Az Ujság, a Friss Ujság, Pesti Napló stb.*

És ennyi gazság és alávalóság, ennyi jellemtelen kétszínűség, ennyi gyalázatos néprontással szemben a katolicizmusnak ne legyen meg az a joga, hogy az erkölcsi ideálokat védő irodalom pártolására s a nyílt vagy leplezett szennysajtó bojkottjára hívja fel a saját közönségét?

Igaz, hogy ugyanez a sajtó újabban mindent elkövet, hogy az ébredező katolikus sajtómozgalmakat diszkreditálja, meggátolja és nevetségesekké tegye. Az *Az Est* című utcai lap például a legizléstelenebb gettó gúnyolódás hangján inzultálja azokat az előkelő katolikus hölgyeket, akik a sajtóvasárnapon a katolikus templomok ajtajában a katolikus sajtóra gyűjtenek s kis röpiratokat osztanak szét,

„Miközben — így gúnyolódik *Az Est* — az egyik kezükben ezüst- és réztálcácskát csörgetnek, a másikban *Keresztény honfitársak* című röpiratocskát lobogtatnak, amelynek alján a végszavacska: belépek a kat. sajtóegyesületbe, befizetek rendes tagnak két koronácskát, jótevő tagnak húsz koronácskát, előfizetek az Alkotmánykára, Uj Lapocskára, Életecskére, a Népujságocskára, a Mária Kongregációcskára és a Zászlónkocskára... mert ezek a helyes és a jó lapok... a többi sajtó keresztényellenes, a többi sajtó fennhéjázva tapossa sárba a legszentebb ideáljainkat, gúnyt űz a vallásból, lemosolyogja az erkölcsiséget, megfertőzteti ifjúságunkat, támogatja a leánykereskedést, szítja az osztálygyűlöletet, meghamisítja a közvéleményt... Bizony! ezért tegyetek jámbor híveim

pénzt a tálcáskába, fizessetek elő, fizessetek hátra, fizessetek jobbra és fizessetek balra, mert a fentnevezett lapok egészen önzetlenek, az üzletet megvetik, nekik nincs gyűlöletesebb valami, mint a pénz, s ettől a gyűlöletes pénztől szabaduljatok meg, ők elvállalják a bűnt, amely azzal éri őket, ha a pénzt, amely titeket bűnbe sodor, nekik adjátok, mert ők jóban vannak az égiekkel és leimádkozzák. Fizessetek hát csak, fizessetek. Ámen."

De aki az eszével és nem a nyelvével gondolkodik, rögtön láthatja, hogy ebben a gyáva gúnyolódásban csak a *leleplezéstől féltő s üzleti érdekeiket rejtgető sajtódespoták igyekeznek hátráltatni a katolikusok öntudatra-ébredését*. Tajtékoznak a dühtől arra a gondolatra, hogy a katolikus sajtó életre találná kelteni az alvó oroszánt: a magyar katolicizmust...

A katolikus sajtó.

Nos, hát mi nem ijedünk meg! A gúny és a gyűlölet nyilzápora dacára a katolikus sajtó egyre gyarapodik, növekszik s egyre erőteljesebben ver gyökeret. A helyzet magaslatán álló katolikus közönség egyre nagyobb mértékben érti meg intencióit s egyre többen rázzák le az üzletsajtó rabláncait. Központi és vidéki napilapjaink (*Alkotmány, Új Lap, Tiszántúl, Fejérmegyei Napló*, hogy csak a legismertebbeket említsük) frivolitás és léhaság dolgában persze nem, de komoly tartalom, hírszolgálat, színvonal és megbízhatóság tekintetében első helyen állnak. Kitűnően szerkesztett s a legkényesebb igényeknek is megfelelő folyóirataink (tudományos téren a *Katolikus Szemle*, a *Magyar Kultúra*; szépirodalmi téren az *Élet*; tanügyi téren a *Magyar Középiskola*; a népies sajtó terén a *Népújság* és *Képes Hírlap*; az ifjúsági irodalom terén a *Zászlónk* és *Kis Pajtás*) tisztán irodalmi szempontból is közismerten a legjobb magyar folyóiratok közé tartoznak; vagy mondjuk így: tartoznának, ha az ellen-

séges sajtó nem hitette volna el már régen a katolikus közönség egy részével, hogy minden, ami katolikus, feltétlenül rossz, elfogult, unalmas és érdektelen.

Honnan jöjjön a reform?

Van tehát már valamink, amit pártolhatunk s amit elterjeszteniünk szent kötelességünk. De a céltól még mindig nagyon messze vagyunk. Még mindig nem is gondolhatunk arra, hogy sajtónk a könnyebb fegyverekkel dolgozó méltatlan konkurrenciát minden téren le tudja győzni. Ez irányban a döntő lépésnek szerény véleményünk szerint a magyar katolikus egyháztól magától kellene kiindulnia; mert elsősorban ő van hivatva a katolikusok millióinak ma talán legfőbb és leégetőbb szükségletét kielégíteni s egyedül az ő kezében vannak meg ma még (s ki tudja lesznek-e soká?) azok az eszközök, melyeknek az illetékes tényezők hozzájárulásával a sajtó terén való értékesítése máról-holnapra megteremtené az országosan szervezendő, hatalmas, erős katolikus sajtót s a katolikus többség párhuzamaként meghozná a katolikus túlsúly érvényesülését a közvéleményben, a közfelfogásokban, a közerkölcsben, a közéletben s ezzel együtt a győzelmet az egész vonalon.

Ha a magyar katolikus egyház pl. erőteljes kezdeményezési szellemtől vezéreltetve csak néhány egyházi javadalmat is (mondjuk: néhány időközben megüresedő apátságot, prépostságot, kanonoki stallumot) egy időre betöltetlenül hagyna s azok jövedelmét az említett illetékes helyek engedélyével hatalmas katolikus sajtóalappá tenné össze s ennek felhasználásával, beható tanácskozások s a szükségletek felderítése alapján, országszerte egységesen szervezné meg a központi és vidéki katolikus sajtóakciót, közös bel- és külföldi hírszolgálatat, elsőrangú íróink bevonásával, katolikus zszurnaliszták képzésével, esetleg katolikus árváknak nyomdászokká való kiművelésével stb. — ezzel kétségtelenül többet lendítené a kat. sajtó s álta-

lában a magyar katolicizmus ügyén, mint húsz esztendőn át tartott minden prédikálással, egyesülettel és agitációval.

Azonban ne értessünk félre: a prédikálásra és agitálásra még így is szükség van. A katolikus közönségnek igen nagy hányada az állandóan beszédett méreg hatása alatt ma már messze elpártolt a katolikus gondolattól s még a legjobb katolikus lap által is csak részben volna megközelíthető, mert hiszen mint az ujságja, úgy jó maga is tele van valótlán felfogásokkal, balhiedelmekkel s előítélettel mindaz iránt, ami katolikus. Ezeket felvilágosítani, visszahódítani, megnyerni ismét csak a tömegfelvilágosítás agitativ eszközeivel lehet. Az agitáció nem megy jó sajtó nélkül, melyet ajánlani érdemes, de a jó sajtó terjedése sem megy agitáció nélkül. Mindkettőre szükség van: egyik a másik nélkül feltétlenül elakad. Mindenki tegye meg tehát a magáét, senki se tolja mindig csak másra a feladatot.

Addig is, míg a nagy sajtóreform valahonnan felülről megérkezik, legalább annyit tegyünk, amennyit tehetünk. Nézzük csak, mennyi katolikus hordozza a méltatlan igát s áldoz évente még mindig megszámlálhatatlan százazreket a katolikusellenes üzletsajtó bálványának; hogyan hizlalja vakon és önfeledten azt a rettenetes boa constrictort, mely pedig öbelőle, az ő fiai és leányaiból szorítja ki az életkedvet, erőt, idealizmust, az emberiség legszentebb javainak s a saját igazi érdekének szeretetét. És mi ne tegyünk ez ellen semmit?

Dolgozzunk tehát sürgősen és lankadatlanul, tanuljunk ellenségeinktől, akik minden módot és alkalmat felhasználnak arra, hogy sajtójukat a katolikus publikumba, a mi publikumunkba bevigyék. Amit ők önzésből és rosszhiszeműleg megtehetnek, azt mi ne tehetnők meg önzetlen buzgalomból, tiszta szeretetből, minden akadályt legyőző, minden kellemetlenséget elnéző, minden hiányt pótló szent lelkesedésből?

Dolgozzunk!

Rajta! Aki a katolikus sajtó ügyét szívéen viseli, fogadja meg a következő *akcióprogram* pontjait:

1. *Küldjünk vissza s küldessünk vissza* ismerőseink által is minden *katolikusellenes lapot s* mellékeljünk egy lakonikus levelezőlapot e szöveggel: „Miután önök vallásos érzületemet állandóan sértik, lapjukat ezennel visszaküldöm s többé nem reflektálok reá”. Hadd nézzen a kufár-lap, ha egyszerre százával jönnek a lerendelések s a tiltakozó levelezőlapok!

2. *Szólaljunk föl* ellene mindenütt nyíltan és önérzetesen, ahol azt látjuk, hogy a rosszirányú sajtótermékeket jóhiszemű rövidlátásból megtűrik. *Világosítsuk föl* ismerőseinket. Magyarazzuk meg nekik, micsoda örület, micsoda szellemi öngyilkosság, micsoda hit- és egyházárulás az, ha valaki ellenfeleink hazug sajtóját támogatja s ezzel közvetve a magyar katolicizmus eltiprásában vesz részt.

3. Bárhol is kínálnak nekünk katolikusellenes lapot (pályaudvarokon, kávéházakban, az ujságelárusítóknál stb.), *utasítsuk vissza* önérzetesen, fensőbbeséges harag és megbántottság hangján. *Tartsák meg maguknak ők — a maguk főztjét, olvassák a zsidó lapokat a zsidók!* Önérzetes, művelt keresztény ember nem vesz kezébe keresztényeket gyalázó sajtóterméket.

Kávéházakban, tőzsdékben, vasúton, fodrásztermekben s mindenütt *követeljük bátran és hangosan a katolikus sajtótermékeket*, elsősorban az *Alkotmány-t* és *Uj Lap-ot*. Ha erre egy zsidó vagy nem zsidó utcagyerek elfintorítja az orrát, ez az ő baja. Hadd egye a méreg, hogy egy fölvilágosodott emberrel több van, aki elvetette magától a zsidó sajtó kényszerzubbonyát. Ne törődjünk vele. Jól tudják ők, hogy a katolicizmusnak egyetlen számbavehető védelmezője a katolikus sajtó s azért természetesen ki szeretnék vigyorogni a világból azokat, akik a kat. sajtót támogatják. Mutassuk meg, hogy ellenfeleink e csel-

vetése túlságos gyermekes, semhogy léprevezessen bennünket.

5. Kaszinókban, olvasókörokben, ismerős családoknál stb. iparkodjunk *meghonosítani a katolikus sajtót* és számúzni a katolikusellenest. Oszlassuk el azon elfogultság-szülte ellenvetéseket, melyekkel a szemita sajtó jó eleve eltöltötte a katolikus olvasóközönseget a kat. lapok ellen, csak hogy az fel ne ismerje a saját ügyét s föl ne karolja a katolikus sajtót.

6. *Mondjuk ki a teljes, következetes bojkottot azon lapokra*, melyek — mint föntebb láttuk — hitünknek és a tiszta erkölcsnek, pl. csak a hirdetések terén is. harcot üzentek. Dobjuk vissza tüntetőleg, ha felénk nyujtják; tépjük szét, ha házunkba hozzák. *Ne vásároljunk olyan cégeknél*, melyek ily lapokban hirdetnek; tekintsük *műveletlen, félrevezetett vakoskodóknak vagy hűtlen renegátoknak* azokat, akik ily lapokat járatnak és olvasnak.

7. Terjesszük a *társadalom- és népfölvilágosító mozgalmat* minél nagyobb arányokban. Adjuk át a jelen sorokat átolvasás után minél több ismerősünknek. Ha több példányra van szükség, forduljunk egyszerű levelezőlapon a *Katolikus Sajtóegyesület Fővárosi Hölgybizottságához*, ahonnan ingyen is megküldik a sajtóröpiratokat.

8. Katolikus egyesületek, körök, népszövetségi szervezetek, olvasóklubok, hitközségek, plébániák stb. tartsanak minél sűrűbben *fölvilágosító sajtógyűléseket*, melyekre a Katolikus Sajtóegyesület is szívesen küld szónokot. E gyűlések alkalmával terjesszék lehető nagy számban a jelen röpiratot. Ugyanott a Katolikus Sajtóegyesület Fővárosi Hölgybizottságának rendelőlapjait fölhasználva, gyűjtsenek azonnal *minél több megrendelőt a katolikus lapokra*.

9. Lépünk be a *Kat. Sajtóegyesületbe* vagy annak *Hölgybizottságába* (tagdíj nincs). Mindennemű, a sajtóra vonatkozó fölvilágosításért, mutatványszámokért, megrendelések és előfizetések közvetítéseért *forduljunk bármikor ugyanazon Sajtó-hölgybizottság irodá-*

jához, mely bármely sajtóügyben készségesen áll a kat. közönség rendelkezésére.

Dolgozzunk vállvetve, amíg nem késő!...

*

Anastasius Grün, a szabadkőműves német poéta, verset írt, melynek tartalma az, hogy a messze jövőben egy parasztember szánt-vet a mezőn; egyszer csak ekéjének vasa kemény tárgyban akad meg. Lehajol érte s alig hisz szemének: egy apró keresztféle, azon egy felfeszített emberi alak, fölötte e betűk: I. N. R. I. — Vajjon mi lehet ez? gondolja a szántó-vető, aki még sohasem látott feszületet. Beviszi a faluba s ott sorra csodálják a különös leletet, míg végre egy igen-igen öreg aggastyán kezd visszaemlékezni arra, hogy kisgyermekkorában ilyenféle keresztek lehetett házakban, templomokban, iskolákban látni s az emberek valaha Istennek tisztelték azt, akit a feszület ábrázol. És *Anastasius Grün* felsóhajt a verse végén, hogy mi-kor jön el már ez az idő!...

Ezt, szakasztott ezt akarja a keresztényellenes sajtó is, a kereszt hitét gyűlölő, megvető, modern napi-irodalom. Kitépni a szívekből a hitet; hangzatos, épolyp tudatlan, mint pöffeszkedő nagymondásokkal lemosolyogni a keresztény vallást, melynek kolosszális nagysága és erkölcsi szépsége öelötte hétpecsétetes könyv; elidegeníteni a híveket saját egyházuktól, azaz önmaguktól; meghasonlásra, széthúzásra vinni őket, fellázítani saját papjaik ellen, kitépni a keresztény nép, a nők, a gyermekek lelkéből a tiszta erkölcs, az ártatlanság és krisztusi erények liliomait s helyébe perverz gyönyörök után kapkodó, önző, tartalmatlan materializmust ültetni, tudatlan felfuvalkodottságot, gyűlöletet és vak székepszist — s mindezt azért, mert ez így nekik üzlet és jövedelem, haszon és előny...

Hála Isten, még mielőtt sikerült volna sátáni ter-vük, felébredt néhány öntudatos ember és kirázta szeméből az álmod... és költögetni kezdett másokat is. és szavára egyre többen kelnek életre... és

kezükbe veszik a zászlót, melyen a katolikus sajtó szent neve ragyog s nem törődve a gúny és nyelvöltögetés vitézeivel, mennek előre bátran és bizalommal... egyre növekvő számban... hadat üzenve a hazug, az aljas, a tudatlan, a tisztességtelen sajtónak és lelkesen kiáltva szóval és tettel és áldozatos, férfias elszántsággal, a győzelem előérzetében:

„Éljen a tiszta, a vallásos, a magyar katolikus sajtó!”

A mi nagy nyomorúságunk.

Ha 300 spártai nem bírt több százezernyi perzsát legyőzni: azon nem csodálkozik senki. És ha az egy-két ezernyi kereszténység a Nérókkal szemben kénytelen volt katakombáiba húzódni: azt is érti minden józan ember.

De ha egy országban, melynek egész 900 éves multja katolikus, és amelyben ma is 11 milliónál több katolikus, vagy mondjuk így: 15 milliónál több hívő keresztény él, ezekkel szemben mindig és mindenütt az az elenyésző kisebbség vergődik hatalomra, mely a kereszténység alapelveinek esküdt ellensége: ez a soknál is több, ez talánynak is borzasztóan talánszerű!

Pedig, hogy minálunk tényleg a közéletben, a „tudós” világban, a társadalmi felfogásban, a családi életben, s a magán gondolkodásban — szóval mindenütt és minden téren, sarokba van szorítva a keresztény, főleg a katolikus gondolat: azt csak a vak nem látja.

Csak a vak nem látja, hogy erénynek, hitéletnek maholnap már nálunk semmi keletje, Istennek, egyháznak semmi tekintélye. Mind szélesebb körök felfogásában nem más a szent hit, mint valami elavult, tiszteletreméltó, de életre nem érdemes kacat; az anyaszentegyház pedig maholnap holmi kegyelemből megtűrt, de idejétmúlt, lesajnált, elfeledett régiségi múzeum-má lesz, melyben csak kétféle ember fogja ódon

emlékkép őrizni az elavult Istentiszteletet: a fizetett pap, meg a — vénasszonyok.

Csak a vak nem látja azt a dögleletes erkölcsi pusztulást, mely a hitbeli satnyulást nyomon követi. Megdöbbenő tényeket vet nyilvánosságra a statisztika: ilyen az anarchia, szocializmus, erkölcstelenség, gyermeköldöklés, az öngyilkosságok szaporodása stb. stb. stb.

És ami mindeme romlást előidézi: mi más az, mint a *megromlott gondolkodás*, az alapjában elferdített, megmérgezett *közvélemény*? Ez a közvélemény teremti meg a mai két óriási tekintélyt: az *emberi tekineteket*, mely az emberi lélek legfontosabb érdekeit is, a divat zsarnoksága alá veti, és az ú. n. *népakaratot*, mely törvénybe erőszakolja a túlnyomóan katolikus országban a leghatározottabban katolikusellenes dolgokat; pl. istentelen iskolák emelését, a házasság szent-ségi jellegének megtámadását, és ezer effélét.

Igy aztán való igaz, hogy minálunk a 11 millió katolikus nemcsak nem irányadó tényező, hanem egyszerűen leigázott, megtépett, legszentebb érdekeiben arculcsapott helótasereg; amely úgy táncol, amint azok fűtyülnek, kik a közvéleményt és közfelfogást irányítják, kik a társadalmat *gondolkodásában*, *felfogásában*, és törvényhozásában vezetik.

És kik ezek?

A legcsekélyebb gondolkodás után nyilvánvalónak találja mindenki, hogy ezek a mindenható irányadók ország és világszerte: — az újságok és a szépirodalmi folyóiratok. Amit ott a pártérdek, vagy a szépség mezében az olvasó elé állítanak, azt fogadja el az önállóan bizony gondolkodni alig tudó művelt és műveletlen közönség. Bárgyúság volna azt állítani, hogy van csak egy is, akit olvasmánya nem befolyásol. Az író úgyszólván mindig meghódítja az olvasót. És így aztán 3—400 író felfogása napról-napra, hétről-hétre 3—4 millió, sőt 13—14 millió ember felfogásává lesz.

Ha aztán a 3—400 író 90 százaléka zsidó vagy

hitetlen, kinek az éppen nem igaz és szent, amiről mi azt tudjuk, hogy igaz és szent: csodálkozhatunk-e aztán azon, hogy 11 millió létünkre *nem katolikus már a közgondolkodás, hanem hitetlen*, vagy legalább *tévedéssel telített és hithideg?*

Csodálkozhatunk-e azon, ha minden érvelés, minden hitvédő bizonyítás, minden lourdesi csoda mellett is a társadalom mindinkább rálép a hitközöny, a tévely és az erkölcstelenség útjára? Hiszen mit használ az igazság, ha csak *ritkán* és akkor is csak *kevés* ember hallja meg, míg a hazugságot *annyi* ember előtt *naponként* ismételik?

„Mivel a hazugságot mindig újra felelevenítik, szükséges, hogy az igazságot is mindig újra elmondjuk” — mondta egy nagy gondolkodó.

Eszerint az egyetlen menekvés a hitetlenség, erkölcstelenség, és teljes elzúllás ellen, hogy legyen, aki *mindig újra és újra megvédje* az igazságot, a helyes gondolkodást, a hamisság, a ferdítés ellen. Ez a valaki pedig csakis a katolikus *ujság- és szépirodalom* lehet. Az ellenséget azzal a fegyverrel kell visszavernünk, amellyel ő nekünk már annyi véres veszteséget okozott.

Régen felfedezett, ezerszer hangoztatott igazság ez; nem is akarok vele újat mondani. De arra igenis jó, hogy újra és újra rámutassunk, ami ebből az igazságból következik: hogy t. i. micsoda *végtelen fontosságú feladat tehát ezen kat. sajtó támogatása, és micsoda iszonyú nyomorúság, micsoda gyávaság, micsoda végtelen vakság, és tunyaság az, ha e feladat megoldását elhanyagoljuk!*

Ezerféle mentséget talál némely katolikus, hogy a katolikus lapok helyett ú. n. „színtelen” ujságokat és folyóiratokat járasson. Nevetséges! Mintha nem volna hazaárulás: háború idején nem a fenyegetett hazát istápolni, hanem színtelenséggel, semlegességgel nézni, mint vész oda a haza becsülete, élete, mindene. S mintha nem volna hitárulás már az is, ha hitelveink-

nek nem kelünk védelmére legalább azáltal, hogy a hitvédő irodalom végelgyengülését megakadályozzuk?

Ime, minden *katolikusellenes* irodalmi vállalat *felvirul*, és minden *katolikus* ujság és folyóirat *csak alig hogy létezik*; máról-holnapra tengeti életét; csak nagy alamizsnák mentik meg a megbukástól... Mert a 11 millió katolikus közt, *nem akad egyszázezer*, aki az *ujját* meg akarná mozdítani az igazság, a hit, az Egyház ügyeért; aki egy-két koronát tudna arra áldozni, hogy hazájában a hitfenntartás e legmodernebb, és legidőszzerűbb módját elősegítse!

Mintha az utolsó napon arról nem kellene számot adnunk, hogy *Lucifer* vagy *Krisztus* táborát támogattuk-e a *szellemi harctéren*?

Mintha csak az volna a katolikus ember életcélja, hogy a *legíríssebb híreket*, a *legérdekesebb*, talán *legpikánsabb* tárcacikkeket olvashassa; nem pedig: hogy *hitét* ápolja, s másokban is támogassa!

A legkülönösebb pedig az, hogy még igazán buzgó, istenfélő katolikusok sem akarnak kibontakozni a semmittevésből ott, hol minden tekintetben legnagyobb veszély fenyegeti a szent hitet és keresztény gondolkodást. Gyónni, áldozni járnak, olvasót mondanak, sajnálják a hitetlenség és hitközöny terjedését; — de eszükbe sem jut, hogy a legszentebb érdekekért tegyenek is valamit: hogy keresztény folyóiratokat rendeljenek maguk és alantasaik, gyermekeik, szolgálók számára; sürgessék ismerőseiknél és a kávéházakban a katolikus ujságok járatását, s ha könyvet vásárolnak, a katolikus könyvpiachoz forduljanak! Ezek az emberek, úgylátszik, semmit sem tanultak a katekizmusban a mulasztások, a jóra való restség bűneiről. Ezeknek sohasem jut eszükbe, hogy a katolikus ügyet pangani hagyni annyi, mint felebarátainktól az irgalmasság lelki cselekedeteinek elsejét megvonni, tudatlanokat nem tanítani, az igazságot, az egyedül üdvözítő igazságot veszni hagyni.

Mondják, hogy volt Napoleonnak egy vén katonája, ki Napoleon minden csatáján részt vett. Meg-

jelentették ezt a fejedelemnek, s ez magához hívatta az ősz bajnokot. „Ott voltál A.-nál is?” — kérdi tőle. „Igenis, jelentem alásan, ott voltam”, volt a felelet. „Hát B.-nél?” kérdi Napoleon. „Ott voltam.” „C.-nél?” „Ott voltam.” „A d-i vérfürdőben?” „Ott voltam.” S így végigmentek Napoleon minden nagyobb ütközetén. Mi volt a vége, már nem tudom; de annyi tény, hogy nagyon megdicsérte, bőven megjutalmazta Napoleon ezt a hűséges, ősz bajnokot.

Hát majd az ítéleten nem fogja-e Krisztus is kérdezni tőlünk: „Fiam, harcoltál-e, mint Jézus Krisztus hű katonája? (II. Tim. 2, 3.) Ott voltál-e, mikor az én tanaimat, az én egyházamat meg kellett védeni a hazugság és a tévedés támadása ellen? Az én hű szolgálaim megindították a harcot a hitetlen eszmék ellen, ki szóval, ki tollal: segítetted-e hát őket? részt vettél-e munkájukban legalább azáltal, hogy nem engedted igyekezeteiket tönkrejutni? Mikor ez meg ez a katolikus lap bukófélben volt, nem voltál-e te is azon gyávák közt, kik tétlenül hagyták az én ügyemet elveszni?”

Mily boldogan állhatsz majd ott, ha minderre azt felelheted: Ott voltam, Uram, minden csatádon; az egyleti életben, a politikában, a sajtóvállalatokban — mindenütt ott küzdöttem a te zászlaid alatt! — Mint az a bécsi katolikus nagykereskedő, aki 150 katolikus egyletnek tagja, és csaknem minden katolikus lapnak előfizetője!

De ha nem mondhatjuk, hogy ott voltunk a Krisztus táborában? Ha be kell vallanunk, hogy csupa hitközönyös vagy legalább színtelen irodalmat támogatunk, sőt eljártunk naponként Luciferhez szellemi táplálékért, mint egykor a tékozló fiú a sertésekhez járt moslékért: nem kell-e akkor *remegnünk* a Bíró előtt, aki azt mondotta, hogy aki *vele* nem *harcol*, az *ellene harcol*?!

És nem kell-e akkor már most is bevallanunk, hogy ami minket napról-napra jobban elkereszténytelenít és hazánkat a hitetlenség s erkölcstelenség felé sodorja:

az nem a zsidóság, nem a szabadkőművesség, nem az ördög, hanem *a mi saját nagy gyávaságunk, a mi tunyaságunk* a katolikus sajtó s ezáltal a *katolikus gondolat* pártolásában? Nem kell-e már most is pirulnunk azon, hogy ami a katolikus gondolkodást, szabadságot, igazságot mindinkább rabbilincsekbe veri: *az a mi tulajdon véghetetlen nagy nyomorultságunk!*

A sajtó jó és rossz hatalma.

... És megeredtek az ég csatornái, és az özönvíz elborítá a földet... Az emberek rémülve menekültek a hegyekre, hiába — a víz utólérte őket. Ezer- s ezernek gyászos sírja lett a hideg, romboló vízár...

Katolikusok! Tudjátok-e, hogy mi ma új vízözön előtt állunk? Csakhogy ez az özön még rémesebben, még szomorúbban pusztít! Nem a víz kényszeríti népünket a menekülésre, hanem egy sokkal pusztítóbb elem: a — *papír!*

A papír, a rossz sajtó, a hitet s tiszta erkölcsöt tömegesen romboló irodalom: ez az a veszély, mellyel szemben katolikus ember, ha csak kicsinyt szereti is önmagát, családját, hazáját s az emberiséget, nem maradhat közömbös!

1. Száz nyelven százezer ujság hagyja el naponként a nyomdát s micsoda mérget hord ki legtöbbször, szokás szerint a *legártatlanabb formában!* Lépten-nyomon hirdeti a *vallás, az egyház, a papság megvetését, a hitközönyt, az érzékiség és — finom vagy durva — erkölcstelenség uralmát!* Egy jó lapra 20—30 rossz esik; még a tiszta-katolikus Francia- és Spanyolországban is az a pár ezer szabadkőműves (és zsidó) azáltal jut uralomra, hogy 3—4 kat. napilappal szemben kb. 100 katolikus-ellenest ad ki, melyek egyikének 1 millió előfizetője van. Épp így van ez Portugáliában s Olaszországban, meg másutt — minálunk is! Aztán csoda-e, ha a tiszta kat. országok már *papjaikat is kiűzik*, mint a veszett ebeket... csoda-e, ha édes hazánkban is ma-holnap azok lesznek talán a hangadók, akik neki bizo-

nyosan nem igaz híveit! *Ez a sereg liberális és szabadkőműves hírlap, „csinál közvéleményt”, ez terjeszt egész hamis, alapjában téves elveket, történelmi hazugságokat; ez üti meg a dobot, ahol csak lehet, a „tudomány” örve alatt kószáló képtelenségek s az isten-tagadó „fölvilágosulás” számára; ez csalja át „pikáns” elbeszélések, tárcák, regények meg mi útján főleg az ifjabb közönséget és az eddig még romlatlan női nemet először az erkölcstelenség, aztán — ami ezzel együtt jár — az istentelenség táborába.*

Hát még az a rengeteg számú „népszerű tudományos” irat, mely a lélekből az Istenben való hitet, a szívből az erény szeretetét tövestül kitépi s helyébe istengyűlölést, vallástalanságot, lobogó szenvedélyt ültet!

Hány életüde, egyébként nemes szívet, romlatlan kedélyt mérgezett meg az a százszor megcáfolt és mégis százezerszer ismételt álbölcselet, melyet egy Kant, egy Schoppenhauer, Büchner stb. tált a világ elé s melynek alapdogmája, hogy a kat. vallás az észszel ellenkezik!

S készakarva hazudó történelmeinket, az igazság helyett a vallástalanságot szolgáló iratainkat még nem is említettük (a szélhámos Haeckel könyveit, a Renan és Harnack bibliai műveit, melyek még Jézust és Szűz Máriát is a legundokabb bűnökkel vádolják) . . . Pedig mily iszonyú aratása van ez iratok milliói által a sátánnak, csak az utolsó napon fogjuk láthatni!

És az emberölő százkarú szörnyeteg leggonoszabb fajtájáról még nem is szóltunk. Ez az ú. n. „szépirodalom” . . . Csak a mindentudó Isten tudja, micsoda iszonyú rombolást okoz éjjel-nappal ez a rengeteg sok, félig és egészen erkölcssértő regény és novella, vígjáték és naptár, folyóirat és divatlap . . . melyekben úgyszólván csak egy az idea: a szemérmertelenség . . . ez a rengeteg elbeszélés és költemény, melyekből elég néha egy-két sort olvasni, s az ember, főleg a fiatal-ember, fölcsigázott képzelete tele van undok képek-

kel, szíve a *legszegeylenetesebb* vágyakkal... vére szenvedélybe forr és oly terveket sugall a gyöngé szívének, melyek a napvilágtól rettegnek... Hány ártatlan lélekből öli ki a tisztaságnak és életkedvnek *tán soha többé ki nem nyíló virágát* az a titkos, bűnös tűz, melyet ez olvasmányok az ifjúban, de a felnőttekben is, lánggra lobbantanak, szítanak... az a láng, mely az örök, menedéktelen lángok biztos előjele... az a szenvedély, melyről *Szent Alfonz* azt mondja, hogy 100 el-kárhozott közül 99-et ez *vitt a pokolba*, s amelyet oly *vérlázító ripőkséggel* dicsőít a mai szépirodalom...

És mily mértékben terjed ez a méreg, mely gyermekeink, népünk ártatlanságát s életerejét lábbal tapodja, hogy mint a tisztátlan állat a sárban, úgy kéjelegjen a romlott lélek legpiszkosabb vágyaiban!

Tény, hogy számos külön nyomda, sőt valódi gyár, éjjel-nappal *vagónszámra kizárólag ily szennyes regényeket termel*. Sok könyvkiadó rövid idő alatt *milliomossá* lett ez úton. „Csak arról van szó, hogy *pénzt* szerezzenek: ha emiatt a lelkeket *ezrével mérgezik is* meg erkölcsileg.” A házalók, *kolportőrök* útján nem évenként, de *naponként* ezer és ezer olcsó (!?), cifra de *gyilkoló és irtó* rém- és bűnregény jut sokszor *ártatlan leánykák, serdülő ifjak, a legveszélyesebb korban levő férfiak és nők kezébe*... nem lesz-e minden *fejezet*, minden lap egy-egy *halálos bűn* okozója, csak *gondolatban is?* aztán jönnek még a *vágyak*... aztán a *szók*... aztán még a *tettek!* Egyetlenegy regény talán valóságos *milliomosokat* teremt: *súlyos, szégyenletes bűnök milliomosait!* Mi lesz ezekkel azon *Bíró* ítélőszéke előtt, aki előtt még a *legszenőbb is megremegve borzadoz!*

Pedig egy ily rossz könyvet nem is csak egy szokott olvasni, hanem a házastárs — titokban vagy nyíltan —, a fiúk, leányok, cselédek, ismerősök, 10-en, 20-an is; ha nyilvános könyvtárba kerül a könyv, 100-an, 200-an is. Aztán nem is egyszer, hanem *talán 10—20 évig* forog kézen a cifra „érdekes” könyv, a

csendesen, de biztosan a szívbe lopódzó és maró viperá! Meg nem is egy ilyen könyvet, *talán huszat is* írt az írója ugyanígy, s mindeniket tán több *százezer példányban* nyomtatták... (A leányrabló *Schenkről* írt regények egyike *200.000 példányban* fogyott el, Zola regényeit *milliószámra* adják ki.) Oly mértékben terjesztik a házalók e regényeket, hogy *pusztán a kolportőrök számára egy tucat külön ujság létezik!* Vannak órlási könyvnyomó-intézetek, melyek pl. csak Zolát, csak Dumas-t, csak Sue-t vagy de Kock-ot nyomtatnak óriási gépekkel — éjjel-nappal; s mind ez a sok mázsa regény arra van hivatva, hogy *a legszomorúbb módon pusztítson — míg száz és százezer ártatlan kedély, ifjan viruló szív tisztaságából nem marad ez olvasmány után egyéb hátra, mint egy darab rongy — megtépett, bepiskolt, sárba tiport rongy!*... S mi lesz e szívekből az *örökkévalóságban?* ahol egyetlen súlyos bűnt is örök tűzzel, maró, kínos, észbontóan gyötrő tűzzel büntet az isteni Igazságosság?!!

Mi tehát a hitetlen és erkölcstelen sajtó? Bátran felelhetünk e rövid, de iszonyú szóval: *az, ami népünket az örök pokolba dönti, ami a lángtengert legnagyobbreszt megtölti!* És mi ezzel a szörnnyel szemben *semmit se tegyünk?!* Hagyjuk *ifjainkat, leányainkat, népünket, felebarátaink ezreit* a sátán karjai közé szorulni, ahol ez a megtestesült gonoszság *kiszívja* kegyetlenül az emberszívekből a *vért:* az örök életre ébresztő *hit és erény szellemét?* Talán ezer és ezer ember *örök sorsán* dönthetnének, talán ezer és ezer ember-szívet *tennének boldoggá* örökre, ha a rossz sajtó *ellen* s a jó sajtó *mellett*, hogy úgy mondjam, *összeesküd-nének.* És mi mégsem mozdulunk??

Nekünk az *semmi,* nem vész-e el örökre *nemzedékek boldogsága:* gyermekeink, hazánk, önmagunk üdve? Hihetetlen egykedvűség!

Ó, ha *legalább* az Isten és erkölcs *ellenségeitől, a szabadkőművesektől, mit mondok? — az ördögtől ne engednők magunkat lefőzni!* Hahl mily lázasan dolgoznak ezek, mennyi pénzt, erőt, időt fordítanak arra éven-

kint, hogy *mennél gyalázatosabb képeket, regényeket, ú. n. „tudományos” (valójában hitetlen és lebúj-) irodalmat* terjesszenek a nép között *milliószámra* . . . (A „Los von Rom” cégérű forradalmi és hitehagyó mozgalomban külföldi protestánsok *több mint 4 millió röpíratot játszottak be* Ausztriába, tele *rágalommal a kat. egyház ellen* . . .) Katolikus *búcsújáróhelyeken* s egyebütt *egész raktárakból* játsszák főleg a kat. *nők, gyermekek és családok* kezébe az iratokat, melyekben *sokszor egy sort, egy verset* el nem lehet olvasni, *egy képet* sem lehet *csak futva is* megnézni anélkül, hogy (ha valaki nem *szikla-erényű*; ami pedig *vajmi ritka!*) fülig, hajgyökérig ne piruljon az ember, főleg a félig serdült fiatalság; anélkül, hogy feje a *legfajtalnabb képekkel*, tervekkel, kívánságokkal meg ne teljék, s lázasan forrongó véréen, testén, lelkén át ne zsi bongjon az a *megnevezhetetlenül hatalmas és — szomorúan mámoros érzés*, melyet vajmi sokszor nyomon követ a *beleegyezés*, a bűnös tett, aztán az elfásulás, *elromlás, kárhozat* . . . Csak ne titkoljuk magunk előtt: *így* megy tönkre az a sok fiatal, üdén, tisztán fakadó *ifjú szív*, mely tán éveken át Isten és ember öröme, a szent Szűz kedvence, az angyalok játszótársa volt — azelőtt csupa nyíló, csupa *hókeblű liliom*, tiszta gyöngyfehér . . . s most — *egy könyv miatt!* — nem más, mint rút férgekkel nyüzsgő, sáros és rothatag gaz: az ördög heverőhelye, az ég útálatának, az *Isten rettenetes bosszújának tárgya*; kívül talán még életüde, viruló, — belül már emésztí az a gyilkos, *sorvasztó kór*, mely a pokolból *ered s pokolba visz*. *Egy könyv miatt!* — Az ördög és segédei *tudják, mennyi függ a sajtótól!*

És mi nyugszunk . . .? Mintha minden rendjén volna . . .

Pedig hejl mit tehetnénk *mi* — persze nem álmodozó *sóhajokkal*, hanem *tettel!* Gyors, erélyes, *rendezett, állandó, vállvetett* működéssel! A mi fegyvereink is hatalmasak ám! Az ellenfél főfegyvere az — *érzéki-*

ség s az olvasók *romlott természete*¹, a mienk nem oly hízelgő, de mélyebben fog: és ez az — *igazság!* Annyi bizonyos, hogy ha minden katolikus *legalább valamit* tenne a jó sajtó ügyéért, „*bizony hamar megváltoznék a föld színe*” (br. Hornig). Most *alig álmodott* boldog szép időre ébrednénk nem is nagyon sokára, melyben az igazság napja földerülne erre a *sok tapogató, tévelygő*, boldogtalan szívvel Mert nem is hinnők, *mily óriási hatalma van a jó sajtónak is, ha* — támogatjuk!

2. Tény, hogy egy kat. ujságról (a nagy Görres lapjáról) a hatalmas Napoleon kimondotta, hogy jobban fél ettől az ujságtól, mint egy *hadseregtől*; ugyanő Görres lapját *Európa 5 nagyhatalma közé* számította.

S mily nagyszerűen működik mindenfelé (ahová eljut!!) pl. a „Fabiola” (Wiseman bíborostól)! Hiszen azt *nem lehet* végigolvasni és nem *gyúlni lángoló lelkesedésre* az anyaszentegyház és az első századokban épúgy, mint ma tisztelt pápaság iránt. Vagy pl. a jezsuita Coloma „Lappáliái”, Spillmann „Bátran és hiven”, „Woxindoni csodavirág”, Bolanden művei stb. és egyéb kat. regények s novellák — oly hatalmas *prédikációk* ezek a *legérdekesebb, legköltőibb* alakban, hogy romlatlan kedély nem olvashatja őket szívbeli emelkedés, igazi műgyönyör s haszon nélkül. Csak egy példát említek: *egy kat. nő regényt* írt a kereszténytelen rabszolgaság ellen („Tamás bácsi kunyhója”), s Lavigerie bíboros szerint ez *a regény volt a főoka a rabszolgaság beszüntetésének Amerikában*. S mily végtelen testi-lelki nyomoron segítenek pl. a *missziólapok* s egyéb közlések, melyek feltárják az *iszonyú nyomort*, mely *itthon és messze földön* nyomasztja a népet és kéri az európaiak, a szerencsésebbek segélyét!

A műveltek s a nép számára írt *tudományos és hitbuzgalmi* irataink (Pesch, Doss, Hettinger, Hammerstein, Stolz, Dudek, Prohászka, Tóth Mike stb.), megtér-

¹ Csakis ennek köszönhetik a nagy tetszést az olyan művek, melyek mint Offenbach egy operettje, örökösen a *házasságtörést dicsőítik*; ezt a különben hitvány darabot valahol rövid idő alatt 220-szor kellett előadni!

tek és kiváló férfiak (De Sonis tábornok) életrajzai, a kat. eszméket hirdető, *érdekes és valóban jellemnemesítő folyóiratok* (Katolikus Szemle, Magyar Szemle, Zászlónk, Oktató népkönyvtár, Hírnök stb.), vagy *röpiratok* (pl. Ackerl: A lourdesi Boldogasszony...) valódi csodákat művelnek a kevés helyen, ahová eljutnak. Tisztán kat. *költőink* (Mindszenty, Tárkányi, Rosty K., Kálmán K. stb.) s *elbeszélőink* (l. a folyóiratokat) elsőrangúak.

S nem lenne-e *édes hazánk*, elnyomorított édes hazánk, szellemi s anyagi sorsán, mintegy egy csapással segítve, ha katolikus igazainkért *életre-halálra küzdő ujságainkat* (Alkotmány, Magyar Állam, Szent Antal lapja, Néppárt, ez utóbbi ára egész évre 3 korona; s mindenekelőtt főleg a folytonosan szegényedő keresztény magyar nép javáért oly lelkesen küzdő *kat. krajcáros-ujságot*, az *Új Lap-ot*) legalább *minden felnőtt kat. magyar járatná, olvasná és olvastatná?* Hát még — és ez volna a legegésztőbbben szükséges —, ha legalább minden *némileg tehetős* katolikus magyarországi lakos beállna valamely *kat. könyves- vagy sajtó-egyletbe*, pl. a *pozsonyiba*, melynek egyetlen célja a kat. sajtó felvirágoztatása; vagy aki magasabb műveltséggel bír, a budapesti *Szent István-Társulatba*, mely megjegyzendően *oly olcsón* osztja könyveit, mint *sehol másutt* nem történik egész Magyarországon!

3. Hanem hát néhány zengzetes szólammal és jámbor sóhajjal még nem érünk célt: *tetterős* legyen buzgalmunk, *tetterős édes hazánk és szent vallásunk* szeretete; mutassuk meg *haladéktalanul* és erélyesen, hogy legszentebb kincseinkért valamit *áldozni* is tudunk; áldozni azáltal, hogy *irgalom nélkül kitiltjuk* házunkból, könyvtárainkból, gyermekeink kezéből azon lapokat, könyveket, naptárakat stb., melyek *szent hitünket s a tiszta erkölcsöt nem tartják föltétlen tiszteletben*, — áldozni azáltal, hogy a jó sajtó ügyét *vállvetve támogatjuk s nem engedjük*, hogy majdhogy el ne süllyedjen..., *olvasóköröket* alapítunk, jó irányú *kölcsönkönyvtárakba* lépünk, megrendeljük a kat. *napi-*

és hetilapokat, szépirodalmi folyóiratokat, naptárakat, regényféléket (Családi Regénytár stb. Ifjúsági iratok: Idegen tájakon stb.); olvassuk és terjesszük azokat ajánlás és kikölcsozás útján; tömegesen terjesszük a röpiratokat, főleg olyanok közt, kik más úton az igazságot sohasem hallanak meg, templomba nem járnak stb.; beállunk vagy a pozsonyi sajtóegyletbe,¹ vagy a Szent István-Társulatba stb., stb. Aki idáig ilyesmire vállalkozott, egyszer sem bánta meg!

Azért föl, fegyverre, síkra, akárki vagy, kedves olvasó! Nem üzleti reklám, a legtisztább meggyőződés kiáltja: úgy szereted önmagadat s felebarátaidat, úgy szereted gyermekeidet s édes hazád népét, úgy szereted Istenedet és az ő anyaszentegyházát, hogy még ma tűzre hánysz minden katolikusellenes vagy akárcsak gyanús iratot is, mely a házádba belopódzott, s amint még ma azon zászló alá esküszöl, melyre a „katolikus sajtó” szent neve van írva, s amely alatt a legtisztább isten- és honszeretet, a legnemesebb szándék és a legférfiasabb erő küzd az igazságért, vív valóban titáni harcot a nép igazi, idej s örök jólétéért.

Amíg még katolikus ember is „Neue Fr. Presse”-t, liberális lapokat, szennyes tartalmú „friss” ujságokat, darwinista bölcseleket, készakarva hazudó történeteket, pornografikus regényeket és féktelenül szabados folyóiratokat olvas, míg a kat. irodalmi vállalatok támogatás hiányában alig tengenek . . ., addig ne csodálkozzunk, ha legszentebb jogainkat s érdekeinket az ellenfél folytonosan sárba tiporja, büntetlenül teszi lábát

¹ A Szentatya áldásával s a m. kir. kultuszminisztérium jóváhagyásával Pozsonyban megalakult országos kat. sajtót támogató egyesület alapítótagjává lesz, ki egyszersmindenkorra 50 K-t, rendes tagjává, ki évenként 6 K-t, pártoló tagjává, ki évenként 2 K-t fizet; szegényebbek mint adakozó tagok 1 K-val, mint imádkozó tagok 20 fillérrel támogatják az egyesületet. Minden alapító és rendes tag évenként ingyen illetményül szép könyvet, minden pártoló tag pedig csinos naptárt és kisebb füzeteket kap. Az adakozótagok az egyesület vagyonához mérten kapnak adományokat. Az imádkozó tagok egy képet kapnak. Valamennyi tag igényt tarthat az egyesület röpirataira.

a nyakunkra, elnyomorítja hazánkat, elsorvasztja gyermekeink testét-lelkét . . . , ne csodálkozzunk, ha a politikában és közéletben, tanszékeken és gazdasági téren — mindenütt! — egy rongy vagyunk, melybe minden utcai kamasz belemarkolhat, beleköthet; viaszszoritának, mellőznek, lehetetlenekké tesznek, csak azért, mert igaz katolikusok, Szent István igazi ivadékai vagyunk! — Mi vagyunk az okai . . . miért nem segítünk magunkon!?

Tirolban egy cselédleány 100 új előfizetőt szerzett egy kat. folyóirat számára! — Nem tehetnénk-e mi is ilyenfélét? Mily nemes tett, mily vallásos és hazafias cselekedet! Támogassuk a kat. irodalmat, és apostolok vagyunk! Egy munkás, egy iparos, egy gimnazista, egy szerény életkörbe szorult leánya is valóságos apostollá lehet! Hát még a pap, a tanár vagy tanító, s főleg kisebb helyeken az intelligencia képviselői . . . az alantasak s egyenrangúak között . . . olvasóköri, kölcsönzés útján . . . és sajtóegyletek útján!

Annyi bizonyos, hogy — mint dr. Wahl, drezdai püspök és apostoli követ mondta — „aki kat. iratokat megvesz, olvas és olvasás végett másoknak ad, époly érdemszerző cselekedetet hajt végre, mint az istenfélelem vagy irgalmasság bármely más cselekedete; sőt ez manapság a katolikusnak egyik legnagyobb kötelessége!” A híres hithirdető, P. Roh S. J., szintén sokszor mondogatta: „Aki jó olvasmányt iparkodik terjeszteni, valódi apostol!”

„Jó könyvek és folyóiratok terjesztése s a rosszak üldözése a jelenkor apostolainak egyik legfontosabb feladata” — mondja a kitűnő népies író, Wetzel (Világiak apostolkodása). Sőt mi több, a lánglelkű mainzi püspök-hitvalló, Ketteler V. E. báró, e szigorú, határozott ítélettől sem riadt vissza:

„Akinek manapság a kat. sajtó iránt nincsen érzéke, az ne tartson többé igényt arra, hogy katolikusnak nevezze!”

Azért föl, katolikusok, föl, segítsünk magunkon, gyermekeinken, hazánkon, szent vallásunk ügyén! Az

ellenség sorakozva, rendszeresen támad reánk a legbiztosabban élő fegyverrel: a hit- és erkölcssértő irodalommal: mi pedig még alig sorakozunk?! . . .

A pápa és legjobbjaink biztosítanak: mentsétek meg a sajtót és átváltozik a föld színel Föld, e nagy célt el kell érünk, és el is akarjuk érni, akarjuk és pedig tettel, áldozattal, bátor küzdelemmel!

Előttünk a pálya!

Borús az ég, sötét felhők tornyosulnak rajta: zivatar van készülóban, s ha idején nem segítünk magunkon, elsöpör, bizonyosan elsöpör az — özönvíz! Három dolog menthet meg még minket: először a — sajtó, másodszor a sajtó, és harmadszor egyelőre ismét csak a hithű, erkölcsileg tiszta, katolikus sajtó.

Fenn lobog a zászló, — utána, katolikusok, utána, honfiak!

Miért van szükségünk katolikus sajtóra?

1. Mert csak ez védi meg nyilvánosan vallásunk jogait, a katolikusok szabadságát és diplomáit.

2. Mert nélküle nem lehet hitből fakadó tevékeny közélet s mert csak ez nyújthat biztonságot az erkölcsiség lerombolásából származó veszélyekkel szemben.

3. Mert egyedül csak ez védi meg a nyilvánosság előtt a katolikus hit dogmáit és tanításait.

4. Mert nélküle a katolikus egyesületek, társulások s a keresztény elveken alapuló politikai pártok nem volnának képesek sikeresen az ellentáborral küzdeni.

5. Mert egyedül ez világítja meg teljes valóságában a katolikus kérdéseket, mint amilyen az állam és az egyház közti viszony, katolikus világnézetű problémák stb.

6. Mert igazi katolikus sajtó támadó- és védőfegyverei nélkül olyanok volnánk ellenfeleink előtt, mint a fegyvertelen hadsereg.

7. Mert a szószéken kívül ez a legfontosabb és leghathatósabb iskolája a népnek, amelyben napon-

ként és szüntelen hallja katolikus szemszögön nézve a világ eseményeit és felvilágosításokat nyújt.

8. Mert egyedül a katolikus sajtó tud szembe szállni és diadalt aratni Krisztus országának leghatalmasabb ellenfelén, az egoista és közömbös sajtón.

9. Mert a katolikus sajtó jobban hozzá tud férközni az emberekhez és sikeresebben, könnyebben tud prédikálni még a csapszékekben, vasúton, irodákban és a családokban is.

10. Mert a katolikus sajtó a harcoló egyháznak kardja abban a nagy küzdelemben, mely a hit és hitetlenség között állandóan folyik.

Aml „nem egy”.

Katolikus vallás és katolikus mozgalmak nem egy dolog — írja (nem tudni hányadszor már) az antikatólikus sajtó. Ők a kat. vallást nem bántják, de „élesen” megkülönböztetik a kat. vallástól a kat. *mozgalmakat* (sajtó, népszövetség, kongregáció, kongresszusok), melyek — hogyan is van az évtizedes nóta — egyenetlenségre szítanak, feldűlják a felekezeti békét, megkülönböztetéseket tesznek, szeretet helyett gyűlöletet hirdetnek s a vezérek hatalmát növelik. Milyen szépen vannak ezek a mondások kieszelve, milyen ügyesen! És ha vesszük, voltaképp más ügye nem is rejlik alattuk, mint az ártatlan követelés, hogy érjük be azzal, ha a mennybéli javak után sóvárgunk, egyébként pedig csak mondjunk le szaporán az érvényesülés és élet jogáról, mondjunk le intézményeink s azok vagyonának és személyzetének védelméről, mondjunk le mindennemű szabad mozgásról. Majd akkor békét hagynak nekünk.

Megnyugtattuk őket. Erre a békénhagyásra, az ő békéjükre nekünk nem lesz szükségünk soha. Mert ha igazán odajutunk a kimúltak, a többé nem „mozgók” közé, akkor fölöttünk úgyis ott leng már a dermedés és — halál békéje. Ha pedig nincs kedvünk s nem is feladatunk megdermedni és meghalni, akkor hiába te-

metnek bennünket éles disztinkciókkal; mert azt meg mi is tudjuk, hogy *élet és mozgás* egy dolog és az a kat. vallás, melynek mozognia, mozgalmat kifejtenie nem szabad, nem élők vallása többé. És mert ezt tudjuk, hát nem tántorodunk meg az antikeresztény sajtó szofizmái előtt sem, nem kérünk a halál árán kínált békéből, hanem eleven részt veszünk minden életrevaló kat. mozgalomban, hitünk életképességének külső megnyilvánulásaiban.

A sajtócsapatok mozgósítása.

Ma mindenütt mozgósítanak — katonát, polgárőrt, orvost, ápolónőt — s a katonai mozgósítás még egyre folyik. Aki még eddig be nem vonult, azt beviszik a kaszárnyákba most és fejébe nyomják a király süvegét. Egyre újabb emberáradatok mennek a hátra, ahol védeni kell a hazát.

Sajnos, ezek a hadbainduló vagy hadbakészülő vitézek nem mindig vannak ellátva mindazzal, ami a háborúban szükséges s ami még sajnosabb, sok közülük éppen a legfontosabbról feledkezik meg. Mert a háborúban nemcsak testi erőre van szükség, hanem lelkire is, s aki esetleg életét viszi a vásárra, annak nem volna szabad felednie, hogy mindenekelőtt a lelkére és a jó Istenre kellene gondolnia, rendbe kellene hoznia a számadásait az örök Bíróval s el kellene készülnie az esetleg közeledő örökkévalóságra is. Szomorú és megdöbbenő dolog, amit akárhány sebesült-nél tapasztalunk: gyónás nélkül ment a háborúba, megfordult ezer veszély közt, csak úgy sivított körülötte a halál kaszája s a mi barátunk lelkét bizony ki tudja mennyi istenkáromlás, misemulasztás, parázna beszéd, stb. terhelte... Mi lett volna vele, ha Isten meg nem könyörül rajta s így készületlenül megy át a másvilágra?

S ne értessem félre, nem csupán szocialistákról, kimustrált kocsmavitézekről és istentagadókról van szó. Akárhány mélyen hívő, derék falusi legény is

akadt a fentdícsértek között, aki csak azért nem gondolt a halálos veszedelemben Istenre, mert senki sem figyelmeztette rá. Hiába, ilyen a legtöbb ember; ha nem figyelmeztetik, elfelejti a legtermészetesebb kötelességét is; ha nem löki meg senki, magától nem indul meg. Ezért van szükség ma nagyon sok *apostol-lélekre*: papokra, fiatalemberekre, nőkre, leányokra, akik magukra vállalják a fáradságot, hogy hadba vagy kaszárnnyába induló fiainkat életük e legválságosabb s legkomolyabb perceiben a legfőbb és legsürgetőbb kötelességükre saját érdekükben is krisztusi szeretettel figyelmeztessék.

Azonban ilyesmire személyesen a legtöbb esetben csak a hozzánk közelállókkal szemben vállalkozhatunk. Mit tegyünk már most azokkal a tízezrekkel, akiknél szintén csak egy kis lökés hiányzik a jóra s akik a buzdító figyelmeztetés hiányában minden valóságos emelkedettség s megtisztulás nélkül fognak odamenni, ahol bizony nagyon olcsón osztják ma a halált?

Mit tegyünk? Hát igenis, ezek érdekében is tehetünk valamit s itt segítségünkre jön a nyomtatott betű. Juttassuk el az üdvhozó, lélekmentő, figyelmeztető gondolatokat nyomtatás útján ezer és ezer példányban ezer és ezer harcoló, hadbainduló és sebesült hősünk kezébe!

A Szent István-Társulat olcsó iratkáin kívül itt vannak főleg a fővárosi Sajtóhölgybizottságnak s a Kongregációnak kiadványai, melyek e célra legalkalmasabbak.

S hogy senki a költségtől meg ne ijedjen, azonnal ideiktatjuk azt az eszmét, melyet a debreceni hölgykongregáció foganatosított meg először s mely a legolcsóbb eszközökkel művelhet nagyot a sebesültekörházakban. Ez a „mozgókönyvtár” intézménye. Az ember meghozatja pl. 10--10 példányban a „Kis Könyvtár” füzetait, esetleg a Szent István-Társulat egyik másik népiratkáját, Reviczky imafüzetait stb. Ezeket aztán *nem ajándékozzuk egyszerűen oda a sebesülteknek, hanem azokból mozgókönyvtárt alakítunk,*

azaz az egyes füzeteket ágyról-ágyra járatjuk a katonák között. Így ugyanazon füzeteket többen, akár 50-en, 100-an is olvashatják. Ha azután valamelyik sebesültnek egyik-másik füzetet különösebben megtetszik, meg is veheti azt (hiszen jobb, ha pénzét ilyesmire költi, mint hiábavalóságokra) s akkor a mozgókönyvtár számára az illető füzeteket a begyűlt pénzből időnkint pótoljuk.

Kitűnő eszme az is s bármely városban megvalósítható, ahol egy jószívű ember valamely használatlan üzlethelyiséget, lakást stb. e célra rendelkezésünkre bocsájt: a délutáni *katona-otthonok* intézménye. Ezek olyan helyiségek, amelyekben minden katona — akár sebesült, akár egészséges — d. u. 2-től akár este 8-ig, 9-ig szabadon megfordulhat, ahol meleg szobát, jó katolikus lapokat s könyveket, szórakozást talál, emellett írószert és levélpapírt; időnkint szórakoztató előadásban, grammofoon-játékban, vetített képekben részesül s mindezt teljesen díjtalanul. Az egészhez nem kell más, mint három-négy agilis hölgy, aki felosztja egymás közt a délutáni felügyeletet s az egyesektől és a kereskedőktől összekéregeti a szükséges szentet, kölcsönbűtort, könyvet, ujságot, játékszert; néha tán egy kis uzsonnát stb. Mennyi jót lehet így is tenni, mennyi vallásos olvasmányt lehet a katonák kezéhez juttatni, mennyi alkalom a lelkükre hatni, őket a szentgyónásra előkészíteni s ugyanakkor sok haszontalan dologtól s talán bűnös időtöltéstől elvonni!

Ime mennyi teendő, mennyi szép s könnyen megoldható feladat! Ki mondhatná, hogy a sajtószakosztályoknak és hölgybizottságoknak a háború folyamán nem volna még elég teendőjük? Ellenkezőleg, ez az idő az apostolkodásra kétszeresen kedvező és könnyű alkalom, csak legyen elég buzgó szív, mely Krisztusért, a lelkek üdvéért s nem utolsó helyen hős katonáink testi-lelki jóllétéért lelkesedni és cselekedni képes. Sohasem lesz jobb alkalmunk a lélekmentésrel!

Fel, sajtószakosztályok és hölgybizottságok, *mozgósítsunk!*

Irány és program.

A Katolikus Sajtóegyesület közgyűlésén régi vágyak, régi álmok elevenedtek meg újra. Mikor lesz nekünk a mainál tízszerre erősebb, imponálóbb, versenyképesebb sajtónk! Mikor épül ki sajtónk szervezete annyira, hogy legalább a felébredt s dolgozni akaró katolikus táborot egységes programmal tudná maga köré gyűjteni s azután egyöntetű, céltudatos munkába vezényelni? Mikor lesz vége annak a dermesztő, szörnyű, szégyenletes állapotnak, amikor mi katolikusok, valahányszor a sajtónkról szó esik, nagyot sóhajtottunk, s azután — megint elhallgatunk?

A katolikus magyar sajtó ügye három kérdésen múlik: a *pénz*-, az *ember*-, és az *iránykérdés*en. Milyen legyen az a nagy katolikus sajtó? Milyen irányban fejlesszük? Mi legyen pl. politikai téren a programja? Ez az egyik éppenséggel nem könnyű alapkérdés. És másodsor: kik írják? Kik szerkesszék? Honnan vegyük azokat az époly súlyos, tudományos képzettségű, mint jóstilú, ügyesen író s főleg meggyőződésesen és lelkesen katolikus zurnalisztákat? És harmadszor: honnan vegyük az ezek anyagi biztosítására s egy mindenkép kiváló, elsőrendű lap előállítására szükséges tekintélyes pénzüsszegeket?

Szinte hallom a feleletet: ott vannak a püspökök és más javadalmazások, adják össze a *pénzt* azok. Hát igenis, ott vannak. És adnak össze ma is, fognak is adni, még sokkal többet is, mint eddig, mihelyt látják, hogy kinek és mire adják. Csak az ablakon nem szeret pénzt kihányni senki. Legyenek emberek és legyen irány — lesz aki támogatja. De előbb életképes program kell és kellene erős, rátermett emberek; addig senki sem nyitogatja az erszényét szívesen.

Kell *irány és program*, igenis. Tisztázni kell már egyszer a kérdést, de egyöntetűen és közmegnyugtató módon, hogy legyen-e külön katolikus párt vagy ne legyen? Ha legyen, mennyiben legyen ellenzéki? Ha ellenzéki és kompromisszumokat köt, kivel kössön in-

kább: a kormánnyal-e vagy a mindent felforgató vörössökkel? S mindezek mellett mennyire számíthat a katolikus közösség támogatására, a püspököktől le az utolsó munkásig? Mert amíg e kérdésekben világosan nem látunk, amíg elsimítatlan ellentétekkel találkozunk e téren mindennap a katolikus táborban, addig a sajtónkkal se tudjuk, milyen irányban evezünk. Vagy ha már az ellentéteket ily hamar nem tudjuk is megszüntetni, állapodjunk meg legalább abban, hogy addig is, amíg jobbat nem tudunk, tegyük meg egyetlen nagyobb napilapunkat az egész katolikus magyarság lapjává s kövessen az a lap — voltaképpen pártjellegének fenntartása mellett is — egyelőre minél kevesebb pártpolitikai irányt s minél több katolicizmust. Talán éppen pártszempontból járna vele legjobban, ha egyelőre pártfeletti politikát csinálna; amire a nemkeresztény napilapok közt is van több példa. De döntsünk mindenekelőtt a követendő irány fölött, mert így megdermedve, szétszakadozva, egymást kölcsönösen ignorálva katolikus sajtót csinálni nem lehet. Döntsünk — vagy ha még ez is túlsok egyszerre, — tanácskozzunk a döntés fölött, de ne penészedjünk bele a jelen tehetetlen várakozásba.

S kell mindenekelőtt *ember* is. Nemcsak egykettő, hiszen annyi, hála Istennek, ma is van. Hanem sok, legalább ötször ennyi. Mert csak akkor írhat mindenki legjavát, ha nem kénytelen mindennap öt-hat ember robotját végezni jól-rosszul. Miért nem eleve nebbek, nívósabbak lapjaink? Talán mert nekünk nincsenek képzett, tanult, ügyesen tollforgató íróink? Dehogya is nincsenek. De nincsenek összegyűjtve, nincsenek kellőleg felszabadítva a kenyérkeresés egyéb irányú munkáitól, nincsenek azon a helyen, ahol szükség volna rájuk, nincsenek hozzászerveve és hozzászerződtetve a katolikus sajtóhoz. Legtehetségesebb, szívvel-lélekkel katolikus íróink például — csak Gárdonyi Gézára utalok — le vannak szerződtetve a másik irányhoz. Mert hát élni bizony muszáj s ha mi nem adunk kenyeret az írótehetségeinknek, nem kívánhat-

juk tőlük, hogy a gyermekeiknek topán és ebéd helyett egy-egy porció idealizmust és lelkesedést nyújtsanak.

Addig pedig mind ez nem lehet másképp, amíg valaki meg nem szervezi a katolikus sajtót úgy, hogy egyszerre gondoskodik mind a három nagy tényezőről: egységes, az ország katolicizmusának zömére támaszkodó *programról, emberről és pénzről!*

Hol van az az apostol, aki ezt a feladatot vállalja? Vagy nem kellene-e legalább egy kis szűkkörű kigondoló-bizottságot kiküldeni, amely a püspöki karral egyetértve s annak irányítása szerint konkrét sajtóprogramot dolgozna ki? Vagy várjunk egyre? Egyre, mindörökre? Addig, amíg még később lesz, mint most van?

A katolikus sajtó újabb diadala.

Katolikus nyomdászok intézete.

Olvasóinknak s a katolikus sajtó barátainak végre beszámolhatunk arról az újabb diadalról, melyet a katolikus sajtónak elérnie sikerült s amely, habár még csak előkészületi lépés, következményeiben igen nagy-jelentőségű lehet.

A katolikus sajtó kiépülésének egyik nem utolsó akadálya volt eddig, hogy a nyomdászok úgyszólván kivétel nélkül a vallásgyűlölő szocialista szervezetek béklyóiban álltak, amelyek az osztályharc és gyűlölet szellemében inkább kizsákmányolni igyekeztek a munkáltatót — tehát a katolikus sajtót is —, mint tisztességes, becsületes munkát végezni. Emellett vezérek és izgatók oly rémuralmat fejtettek ki fölöttük, hogy nem is kaphatott alkalmazást az a munkás, aki — bármennyire undorodott is a többnyire zsidó és isten-tagadó „vezérek” irányától — nem engedelmeskedett vakon az ő parancsaiknak. Egész bíróságot tartottak fenn ezek a „vezérek”, hallatlan heti adókat róttak ki a munkásokra s minden egyes embert valóságos be-

sügőrendszerrel, ú. n. „bizalmi férfiak” által állandó kémkedés és megfigyelés alatt tartottak.

Természetes, hogy ez az állapot mindkét félre: a munkásra és munkaadóra egyaránt káros. A munkás a szocialista terror hatása alatt elveszti meggyőződését, hitét, bizalmát, munkakedvét; a szocialista lapok kötelező járatása folytán akaratlanul és teleszívja lelkét ezeknek nevetlen, durva, káromkodó lelkületével, az általuk terjesztett hazugságokkal s mindenekfölött a soha határt nem ismerően követelőző elégedetlenséggel. Vannak nyomdai munkások, akik 150—200 koronát keresnek egy héten — alig van 100 közt 10 lateiner, aki ennyit keres —, de azért ez is mind állandóan „éhenhalásról” lármáz. Hogy az erkölcsiség ezek közt a szegény, hitükből kiforgatott szocialista csemeték, férfiak, nők, lányok között a lehető legszomorúbb fokon áll, magától értetődő; a statisztika is igazolja, hogy a nyomdászipar, mely valamennyi ipar közt a legszarnokibb szocialista „szervezkedés” igájában nyög, szolgáltatja a legtöbb erkölcsi züllöttet is.

Hogy aztán ilyen munkásokkal a katolikus lapok anyagi előállítása sem mehetett símán, s a munkaadók a súlyosabb jogtalanságokat voltak kénytelenek zsebrerakni: könnyű eltalálni. Ahol csak lehet, ártani a katolikus lapnak: ez volt a nagy pénzekkel fizetett „elvtársaknál” a jelszó. A besúgók mindent behordtak a „pártvezetőséghez”; egyes cikkeinkről „amazok” már tudtak, mielőtt megjelentek. Az értelemzavaró, sokszor csunya és rossz jelentést adó sajtóhibák becsúsztatása a vallásos iratokba époly kedvelt játékuk volt, mint a nyomda gépeinek s anyagának szándékos megrongálása vagy a trágár vallásgúnyolás a „sok papi butaság” nyomtatása közben.

Katolikus nyomdáink azonban kénytelenek voltak saját helyiségeikben is némán tűrni ez állapotokat, minthogy katolikus nyomdászok nem voltak, helyesebben: voltak, de meg sem mukkanhattak a „szervezet” miatt, mely rögtön elvette volna kenyerüket, ha valaki a rablás „elvei” helyett a katolikus elvek tiszteletben-

tartását merte volna követelni. Új, külön nyomdász-nemzedéket kellett nevelni, hogy a reform egyáltalán megindulhasson, s e nemzedéknek külön tanulónyomdát kellett felállítani, mert a „szervezet” azonnali sztrájkra kényszerítette volna rabszolgáit, mihelyt csak egyetlenegy keresztény szervezetbeli munkás is oda mert volna lépni a szedőszekrényhez.

Sok fontolgtatás, külföldi tanulmányozás s az anyagi eszközök megszerzése után végre sikerült ezt a keresztény tanulónyomdát a mult ősön felállítani. Az előkészítő munka érdeme a Katolikus Sajtóhölgybizottságé, a budai Margit-kongregációé s néhány nagylelkű jótevőé. Mivel a háború folytán férfimunkásra alig lehetett számítani s viszont a kenyér után néző nők száma is nagyon megsaporodott, külföldi országok bevált példája szerint az új nyomdában *leányok* képeztetnek ki a szedőmunkára. Ezzel nemcsak a katolikus nyomdászkérdés kapott egy csapásra igen kielégítő megoldást, hanem e megoldás nagyjelentőségű szociális eredményt is jelentett s a női kenyérkereset ügyét új pálya megnyitásával vitte előre. Természetes, hogy csak kifogástalan magaviseletű és egészséges, kiváló szorgalmú s ügyességű leányok vettek fel e szakra s ezek nemcsak ipari kiképzésben, hanem ugyanakkor vallásos és erkölcsös továbbnevelésben is részesülnek, amiben az érdem a kalocsai Iskolánénak megértő, lelkes, apostoli munkájáé.

A tanulónyomdának az alapítók a „Szent Szív-nyomda” nevet adták s internátusi alapon szervezték. Miután előbb egy vidéki keresztény nyomdász szíveségéből tanultak, mult év októberében, Rózsafüzér ünnepén, a fővárosban, külön e célra bérelt helyiségben kezdte meg működését a Szent Szív-nyomda. A kis intézet oly gyorsan fejlődött, a leánykák oly kedvvel s oly örömmel tanultak, hogy szakemberek ítélete szerint egy év alatt legalább akkora tudásra tettek szert, mint az immel-ámmal dolgozó szocialista férfiak kéthárom év alatt. Nem is csoda: a szedő-munka a hímzésre emlékeztető, teljesen a női kézügyességnek és

csínszeretetnek megfelelő munka s hogy nálunk — de csak nálunk — a nőket eddig kizárták e munkából, annak csak a szocialista érdekszövetkezet volt az oka, mely a nőket a nyomdában eddig csak a sokkal terheesebb s kevésbé jól fizetett segédmunkákra alkalmazta. Az egészségi veszélyeket a helyiségnek s a szedőszekrényeknek kellő tisztántartásával éppen a nő sokkal jobban meg tudja előzni, mint a férfi.

Igy tanulgattak a derék nyomdászleányok a jó nővérek vezetése alatt s ha a kezdet bizony sok nehézséggel járt is, a buzgó lelkek bízva kitartottak, tudva, hogy minden kezdet nehéz s ők a katolikus sajtó nagy ügyéért áldozatot is akartak hozni addig is, míg teljesen kitanulva ők is nagyon szép keresethez jutnak. Midőn végre annyit megtanultak már — persze titokban „a zsidók félelme miatt” —, hogy kiállhattak a porondra, húsvét hetében bevonultak az „Apostol-nyomdába”, melynek vezetősége — világi kongregánista urak — szívesen megnyitotta nekik helyiségeit. Lett erre haddelhadd a szocialista kiskirályoknál, amikor észrevették, hogy gyenge nők részéről érte egyeduralmukat az első komolyabb támadás! Ijesztés, fenyegetés, felbérelt gorombáskodók kiküldése, csábítás, ígéretés — mindent megkíséreltek. Az Apostol-nyomda igazgatóját lapjaikban hónapokon át a legostobább, durva rágalmakkal illették (ez ellen Magyarországon nincs védekezés, mert nálunk a rágalmazó hírlapíró, főleg ha katolikus ügyről van szó, az esküdt-szék csaknem *mindig* felmenti), a nyomdához hű gépmestert „agyonütéssel” fenyegették, a lányokat meg az utcán azzal rémítgették, hogy „kitépik a hajukat”. Két hétig detektívekkel kellett őriztetni a nyomda környékét a háborúban is külön kis háborúra készülő vadság és durva önzés ellen. A keresztény nyomdászok és nyomdásznők azonban bátrak maradtak, nem ijedtek meg a fenyegetőzésre s a félemlítési kísérlet sikertelen maradt.

Azóta rend és béke, családiasság és tiszta levegő van az Apostol-nyomdában. A káromkodás és trágár

beszédnek helyén barátságos egyetértés, a szitok és gyűlölködés helyén szeretet és megegyezés. A munkát mindenki imával kezdi és végzi. A csínra és tisztaságra nézve pedig elég jellemző, hogy midőn a szokásos hivatalos egészségügyi vizsgálat az Apostol-nyomdát is sorra ejtette, a tisztiorvos bámulva az itt látottakon kijelentette, hogy már legalább száz nyomdát nézett végig, de ily higiénikus, egészséges állapotokat seholsem talált.

Áll tehát s immár reményteljesen fejlődik az első nagyobb fővárosi nyomda, mely nem viseli a Jakabok igáját s teljesen keresztény alapon szervezett munkakerőket alkalmaz. A leányok ügyességével s munkakedvével csak lelkiéletük versenyez: valamennyien napi áldozók s mellükön, mint buzgó Mária-lányokén, ott ragyog a Mária-érem — amit egyik szocialista újság otromba szavakkal így írt le, hogy: „mindegyiknek a nyakán nehéz ólomszobor lóg!...” A nyomda falait szentképek s virágok közé foglalt szobrok ékítik — ami itt nemcsak szimbolum, hanem biztosíték is amellett, hogy itt nem harc és gyűlölködés van és lesz, hanem szeretet, boldogság, tisztaság és apostoli lelkesedés, aminő csak a vallásos otthonokban lelhető fel.

A katolikus sajtó lelkes barátait bizonynyal érdekli ez a szerény kis térfoglalás. Párisban hatalmas, több utcára szoló, nagy háza van a katolikus sajtónak, a „Maison de la Bonne Presse” (rue Bayard). Vagy 25 különböző folyóirat, számtalan könyv, füzet, kép s a 300.000 példányban megjelenő *La Croix* című napilap jelenik meg itt. Az egész szedőszemélyzet itt is kedves-nővérek vezetése alatt álló leánykákból áll, akik több százan vannak s egyrészt családias otthont és szép keresetet találnak itt, másrészt lelkiismeretes, buzgó munkájukkal jelentékenyen előmozdítják a katolikus sajtó ügyét. Ki tudja, nem fejlődik-e a mi kis Szent Szív-nyomdásznointézetünk is valaha ily tekintélyes, terebélyes fává? Mindenesetre csak jogos és méltányos dolog volna, ha legalább a katolikus sajtó termékei-

nek előállításánál mielőbb nélkülözhetnők a keresztényellenes tábor megmételyezett és mételtyhintő bérenceit.

Az anyagilag ma még nagyon is segélyreszoruló akciót tehetős és jószívű olvasóinknak szíves figyelmébe ajánljuk. A katolikus sajtónak szánt adományok egy részét tessék csak egész bátran a „Szent Szívnyomdászno-otthonnak” is juttatni.

A sajtóvasárnapi agitáció.

A sajtóvasárnapokon eddig az történt, hogy a lelkipásztor a szószékről a sajtó fontosságáról beszélt s a híveket adakozásra szólította föl a tisztességes, jóírányú katolikus sajtó javára. Akik ott voltak a templomban, szívesen adtak, de akik nem mehettek az napon az Isten házába, azok kimaradtak az adakozók közül is. Ez a körülmény érlelte meg a *Katolikus Sajtóegyesület* vezetőségében azt a kitűnő gondolatot, hogy *sajtóvasárnapon ne csak a templomban gyűjtsenek, hanem azon kívül is, az egész községben, minden házban, minden katolikus családnál.*

A Sajtóegyesület ugyanis valamennyi plébánoshoz több gyűjtőívet küldött, azon kéréssel egybekötve, hogy a plébánián lévő katolikus egyesületek és társulatok vezetői vagy megbízottai egymás között a községet megfelelő számú körzetre felosztva, a sajtóvasárnapon menjenek el minden katolikus családhoz, esetleg csak a jobbmódúakhoz, kérve őket, hogy az íven adakozzanak a katolikus sajtó részére. Az ily módon begyűlt pénzt a plébános a templomi gyűjtéssel együtt beszolgáltatja az egyházmegyei irodához, amely viszont a Katolikus Sajtóegyesület központi irodájának küldi be, hogy ez a lapok között azok szükségéhez képest szétossza.

A sajtóagitációnak és a gyűjtésnek ez az új módja a siker széles perspektíváját nyújtja s előre veti fényét azokra az eredményekre, melyek az agitációnak emez új szisztémája nyomán támadnak. A sajtó nemes

barátainak ez egyszer közvetlen alkalom nyílik, hogy minden katolikus háznál ellenőrizték, milyen sajtótermékeket élvez a család, rábeszélhetik, hogy vesse ki házából a keresztényellenes lapokat s a tisztességes sajtót támogassa elsősorban megrendeléssel, azonkívül pénzbeli adománnyal. A sajtóvásárnap nagszerű alkalom lesz, nemcsak a katolikus sajtó minden igaz barátjának, hogy agitáljon a tisztességes irányú sajtótermékek érdekében, de alkalom a katolikus családoknak is, hogy lerójják kötelességüket azzal a sajtóval szemben, mely nem hazudik, nem rágalmaz, nem terjeszt erkölcstelenséget, hanem a színingazságot hirdeti és a jövőendő keresztény Magyarorszáért harcol.

A katolikus sajtó és a mi nőink.

Csak épülni lehet azon, hogy két vidéki sajtóhölgybizottság határozatszerűleg ezentúl a templomok körzetén árulni fogja a katolikus sajtótermékeket, köztük A Szív lapot is. Épületes és örömdetes ez a határozat három okból.

Először azért, mert az úrnők és az úrleányok vállalkoztak e munkára.

Másodszor azért, mert tettükkel bebizonyítják, hogy nemcsak viselik a katolikus nevet, hanem Krisztus evangéliumának egyik sarkalatos igazságát édes hazánkban is szép példájukkal érvényre juttatva — a katolikus nevet náluk új testamentumi cselekedetek is fedezik. A keresztény katolikus magyarnak ősrégi hibája az, hogy különbséget tesz a munka és a munka között. A rangkórság és az úri felfogás szerint némely munka nem való, szégyenletes az értelmi osztálynak. Az „*Én magyar nemes vagyok*” elvében megcsontosodva balgán úgy vélekednek, hogy van *paraszt* munka és van *úri* munka. S inkább legyen cífraság és rangos címezés külsőleg, ha mindjárt belsőleg üres is a bugyelláris. Az egyszerűbb külsőség pedig, de duzzadó erszénnyel, legyen inkább másé. Abból azonban tágitani nem szabad, hogy egyes munkáktól tartózkodnia

kell a művelt úrnak és úrnőnek, különben nem lesz intelligens.

Mit mond ehhez a hit? Amióta Krisztus, az urak ura és a királyok királya a názáreti ácsműhelyben a legalacsonyabb munkát végezte és azzal kereste meg mindennapi kenyerét, azóta minden munka tisztességes, nemes, illő minden emberhez, szükség szerint kötelesség is. Ez az egyedüli helyes felfogás, minden más pogány. Örvendünk, hogy az úrnők és úrleányok, amikor olyas munkára szánták rá magukat, amelyet közönségesen *rikkancsolásnak* szoktak elnevezni, elítélték a hazánkban divó pogány úritempót s tettükkel bizonyítják, hogy az evangélium istenfiúi magasságáig és nemességéig feljutottak. Hej, ha az ő szép példájuk szerint cselekednék minden intelligens magyar s munkához látna válogatás nélkül, akkor nem igen raboskodnánk teljes elmerülésig a kereszténytelen pénzzsarnokok urasága alatt!

De amíg a templomba járó katolikusok között is akadnak olyanok, akik testben voltak benn, pogány lelkükkel pedig pirongatják az okos leányzót, aki az ajtóban a sajtótermékeket szerényen árulgatja; amíg vannak katolikusok, akik mert négy polgárit végeztek, hát papírzacskót nem akarnak ragasztani, hanem inkább könyörgő folyamodványokat és leveleket irogatnak segélyért; addig megesz minket a rangkórság és lovagolni fog nyakunkon az okosabb és élelmesebb valaki. Elkelné biz egy Mátyás király, aki vinne bennünket szőlőt kapálni rangkülönbség nélkül.

De szívesen elfogadunk ellenbizonyítást; mert mi csak jót akarunk, hogy így írunk.

A *harmadik* ok, amely miatt igen örvendünk a sajtóhölgyek és kisasszonyok szép példájának, az a katolikus sajtókérdés legelevenebb lényegét érinti. Sokan törik-zúzzák fejüket évtizedek óta azon, hogy hát miképpen lehetne egy karikacsapásra a katolikus sajtót talpraállítani, erőteljessé és az ellenséges sajtóval valahogyan versenyképossé tenni. Két hang leszámításával mindig csak azt halljuk, hogy jönnie

kell egy sajtó „megváltónak“, aki kiszórja zsákjaiból az aranyakat, több milliót, akkor biztos meglesz a katolikus sajtó.

Mit mond az a két hang? Egyike, habár nem tagadja, hogy pénz is kell, de lényegét nem erre fekteti, hanem a *katolikus lelkiismeret felébresztésére*; a másik hang úgy vélekedik, hogy meglesz a katolikus sajtó, ha lesznek nagy számban olyan katolikus íróink, akik tollukkal elbűvölik az olvasóközönséget és tudni fogják fogva is tartani.

Most hallgassunk meg egy harmadik hangot is. Ez a hang először azt kiáltozza: nekem sok pénz nem kell, nekem tollával az egeket karcoló író sem kell, megelégszem a közepessel is, hanem amikor a pénzből és írókból kevesebbet kérek, *annál többet és telhetetlenségig sokat kérek az eleven, ügyes, begyakorolt és önzetlen lapterjesztőkből, mondjuk szent rikancsokból, sajtóangyalokból*. Ez a hang másodszor azt kiáltozza: Amint ezerféle életpálya, ezerféle ízlésű, ezerféle műveltségű, ezerféle felfogású katolikus ember van, úgy legyenek inkább kevesebb olvasóval rendelkező, de ezerféle lapok, semhogya arra törekedjünk, hogy egy- vagy két- vagy háromféle irányú lapba gyömöszöljünk bele annyi sokféle lelkületű embert. Amint megvan az én lábbeli- és ruhamértékem s abba nem bújtathatok jól bele más embert, úgy megvan az én olvasási gusztusom is, amely az én lelki mértékem és nem másé. Hiába erőszakolják reám ezen vagy azon kiváló lap tartalmát, irányát, nekem nem kell, én már az enyémnél maradok, mert azt nekem és rám mérték. Ezt értenők meg s ne idegeskednének, ha ez vagy az a lap indul meg újonnan, mert félünk, hogy tán elnyomja, kevesbíti a mi olvasóink számát. A katolikus sajtónak is legyen az elve: ahány fej, annyi szokás lévén, törekszem mindegyik fejnek és szokásnak eleget tenni s nem egy vagy két kalap, lap alá kényszeríteni az egymástól gusztus dolgában annyira elütő jó embereket is. Ez természeti törvény, amelynek aki ellentáll, legyűri a törvényt. Ime, Isten

lelke milyen szabad és sokféleképpen működik. Egy ugyan a Szentírás és a szent hagyomány, egy a kinyilatkoztatás összessége megmásíthatatlan marandóságban, egy az Egyház is örökre: de éppen mert Krisztus tanítása és egyháza *katolikus*, azaz egyetemes, minden idő, hely, nép, személy szerint a tan és erkölcs változatlan egységében sokszerű és sokféle a gyakorlati élet megnyilatkozásai és cselekedetei által. Minden szent egyenlő abban, hogy szent: és mégis mennyire különböznek egymástól személyiségük és egyéniségük tulajdonságaiban. Ezerféle szerzetesrend van, de mindegyik egységes abban, ami a lényegét alkotja, mindnyájan az evangéliumi tanácsokat követik. A katolikus hívő nép is, amikor jámbor akar lenni, mégis egyénileg mennyi különbséget mutat. Az egyik csak a barátokhoz megy, a másik csak az angolkiasszonyokhoz, a harmadik csak a dominikánusokhoz, a negyedik csak a Szent Szív apácaihoz. Próbáljuk csak meg: hogy kicseréljük őket, hát akárhány esetben késhegyre kerül a dolog. Ez így van. Erre a katolikus sajtónak éppen katolikus voltánál fogva tekintettel kell lennie. Csak a kinyilatkoztatás és az Egyház kapott patentet arra, hogy ő egyedül üdvözít, más semmi és más senki; egyetlen lap sem, egyetlen gyakorlati irányzat sem. *A katolikus sajtó akkor fog a természetes alapra helyezkedni és győzni, ha az ezerféle emberi igénynek kitágult szívvel szolgálni fog ezerféle lappal, nem pedig ha szűkkeblűen egy vagy két vagy három lapba akar minket bepréselni.*

Nincs-e ezerféle lap az ellentáborban?

Hadd magyarázzuk meg ezeket a nagy kiáltásokat!

Azt mondtuk, hogy a katolikus sajtó a legelevenebb lényegéhez tartozik a lapterjesztés, vagy magyarul szólva: a rikkancsolás. De mi ezt a rikkancsolást *intézményesnek* gondoljuk. Azaz *hivatásból* dolgoznak a vállalkozók a lapok terjesztésén. A szerzetesekhez és szerzetesnőkhöz hasonlóan elégedjenek meg Istenért a kosztal, kvártállal, ruhával, azután

egész életüket önzetlenül és önfeláldozó lelkesedéssel ennek az Egyházat és hazát mentő szent ügynek szenteljük oda. A terjesztést magát így gondolnók: 1. Néhány tudós, lelkes szónok folyton körüljár az országban és felvilágosít, meggyőz, verbuvál. — 2. Nyomban utánuk jönnek a lapterjesztők, a) akik személytől-személyhez járva, előfizetőket gyűjtenek, hirdetéseket vesznek föl, b) mások, akik lábaik alá veszik az utcákat és árulják a sajtótermékeket. — 3. Más kiképzett személyek az irodákat vezetik s újból mások nagy bőségben eredeti termékeket írnak vagy fordítanak, vagy reklámcikkeket készítenek s ezekkel elárasztják az országot. Csakis ilyen hivatásos személyek kitarthatában lehet állandóan bízni, csakis ilyenek viselhetik el keresztény türelemmel az ezen vállalkozással szükségképpen együttjáró nagy keresztek és kellemetlenségeket. Erre természetesen kiképzés, nevelés szükséges, úgy mint az a katolikus szerzetesintézményekben megvan. A szónokló férfiak legjobban papok lehetnének, a többi munkát hivatásos leányok végeznék. Nem kételkedem egy pillanatra sem, hogy ezzel óriás mértékben elterjesztenék a sajtótermékeket és előteremtenék a szükséges gazdasági alapot is. Pályázókban hiány nem lenne. Csak a kezdeményezéshez szükséges némi pénzbeli befektetés és egy év multán már rajzanék az aranyos köpű. Kell hozzá egy lelkes, okos, aszkétalelkű kezdeményező és párezer korona, amelyet a vállalkozás biztos vissza fog tudni fizetni. Ezt sem lehetne megcsinálni?

A második hang magyarázata. A modern ember mind igen sokoldalú; igényei ezerfélék; örökös lótasfutásban él; akarja, hogy egyszerre sokat a pénztárcájából ne vegyenek ki, inkább mentől kevesebbet, ha sokszor is s ha a végén ugyanezért apródonként többet is fizetett, mintha egyszerre tette volna. Éppen mert örökös harcban rohan előre, akarja, hogy mindazt, ami szorosan nem az ő teendője, készen, az ő utánjárása, az ő időbeli vesztesége nélkül mégis az ő asztalára, nem, az ő tenyerére tegyék és pedig baljába,

hogy ugyanakkor az értejáró néhány fillért szabad jobbájával zsebéből rögtön fizethesse. Ezt nagyon jól fölismerte az ellenfél és hasznára kiaknáztá, azért mindent készen lakására visz, szállít a modern embernek, sőt az utcán, a pályaudvaron egy pillanatra rohanásában megállítja, beszáll hozzá a villamosba — és szolgál neki.

Ezért találták ki minden téren és minden irányban a *közvetítést*. Mi volna az ő lapjaikból, ha nem volnának rikkancsaik, házalóik, pénzbeszedőik, például ha az állam ezeket betiltaná? Akárhány vállalatukkal éppen úgy állnának, járnának, mint mi. Tesse nek ezek felett gondolkodni — és tenni.

Még valamit. Ezen ajánlatainkat is teljes siker csakis akkor koronázhatja, ha a többi sajtótermékeknek az utat egyengetni, a megértést közvetíteni, a lelkiismeretet, a kötelességtudást fölébreszteni, az áldozatkészséget megnevelni — előre mennek a hitbuzgalmi iratok. Igaz és igaz marad: végső sorban, csakis, ha a conscientia catholica, azaz a *katolikus lelkiismeret fölébredt és él*, lehet beszélni elterjedt, erős, győzelmes sajtóról. De ezt mással, mint Jézus igéivel megcselekedni nem lehet.

Azért, ha a mi bármi néven nevezendő lapjaink, sajtótermékeink a tömegeket meg akarják mozdítani és hódítani, saját helyesen fölfogott érdekükben ezeket a hitbuzgalmi lapokat, mint *misszionáriusokat* kell az újkor pogány területeire előre küldeniök. Előbb ha ingyen adjuk és szórjuk is ki más lapjainkat a katolikus közönségnek, lelki gyomra be nem veszi.

Értse meg kiki ezen magától értendő dolgokat!

A sajtókérdés.

Ez a háborúban is egyik legfontosabb kérdése a vérben vívódó nemzetnek. Az ország jövője igen nagy részben a sajtójától függ s hiába győznők le minden külső ellenségünket, ha idehaza meg belső ellenségek lennének úrrá fölöttünk. Pedig hogy benső

ellenségeink vannak, mutatja már az itthon dúló uzsora, a gazdasági háború is. S ha a mai sajtó túlnyomó része továbbra is azok javára dolgozik, akik alacsony üzletérdekeiknek mindent, de mindent alá szoktak rendelni, micsoda sivár jövőnek néz elébe ez a vérben fürdő ország?

Azért a háborúban is nemzeti létkérdés a sajtónk megmentése. Minden attól függ, vajjon háború után az igazság, a becsület, a hazaszeretet, a hit s a tisztesség sajtója fog-e az országban vezetni, avagy a hazugság és könyörtelen haszonlesés sajtója-e? Gyanútlan magyar emberek milliói továbbra is azokat a lapokat, könyveket, folyóiratokat fogják-e olvasni, amelyeket a kereszténység ellenségei írnak és terjesztenek, akik oly ügyesen tudják üzleti céljaikat és mézes-mázos szavak mögé rejteni? Ez a sajtó büntetlenül marhasson, üldözhesse, mindent: embert, elvet és intézményt, ami csak keresztény s ami az ő üzlet-céljainak, voltaképp tehát a keresztény magyar nép üzleti kizsákmányolásának útjában áll?

Nem nézhetjük némán tovább, hogy a keresztény magyar népet oly sajtó vezesse, amely sem nem magyar, sem nem keresztény s amely arra használja fel mindenható uralmát a közvélemény fölött, hogy megtévesztő, hangzatos írásaival a keresztény magyar népet a saját legszentebb érdekei ellen vezeti rohamra.

Vértezkedjünk tehát s legalább amennyire bírjuk, álljuk útját a kereszténytelen sajtó további garázdálkodásának. Terjesszük a felvilágosodást a ma uralkodó üzletsajtó igazi céljait, jellemét, fogásait illetőleg. Nyissuk fel a még szendergők szemét. Mutassunk rá a romokra, melyeket a sajtó a hit, a tiszta erkölcs terén s a magyar nép közéleti és gazdasági háttérbe-szoríttatása által okozott. Csak így fognak az eddig félrevezetettek megundorodni tőle, felocsudni, tétlen szendergésükből s mint egy ember csatlakozni a becsületes, a tiszta, a színig-vérig magyar és keresztény sajtóhoz.

Ezt akarja a „Sajtó”. Tüzet kiált, mert ég a ház s nem fog elhallgatni, míg meg nem hallják, akik ma az égő föld alatt alusszák a tehetetlenség halálos álmát.

A magyar katolikus sajtó kérdése.

I.

A katolicizmusnak természetében rejlik a konzervativizmus, az örök eszmék szerinti berendezkedés; aminek nagyszerű előnyei mellett megvan az a kevésbé előnyös következménye is, hogy akiknek ezeket az örökérvényű eszméket a mindennapi életre alkalmazniok kell, nem ritkán elég későn ébrednek rá annak tudatára, hogy a mindig azonos nagy keresztény gondolatokat miképpen kell az idők változandósága szerint a sürgő-forgó, örökre átalakulásban levő életbe átültetniök.

A modern szellemi életnek egyik legjelentősebb, ha nem egyáltalában legjelentősebb irányító eszköze, a sajtó, szintén olyan kérdés, amelyre csak újabb időben, tehát elég későn, irányult rá világszerte a katolikusok figyelme. A pápák érdeme és dicsősége, már IX. Piustól kezdve, hogy erre a nagy és legnagyobb jelentőségű korkérdésre sürgető nyomatékkal felhítták a figyelmet. Azóta egyre szélesebb körökben terjed az érdeklődés s egyre többeket hat át a meggyőződés, hogy a katolikus sajtó kérdése a katolikusokat érdeklő közkérdések között nemcsak kimagasló, de szinte legelső helyre kívánczik, s hogy e téren a nagyarányú akcióbalépés annál sürgősebb, mert hiszen a versenyben máris nagyon lemaradtunk.

Magyarországon is vagy negyedszázadja hangzik már a vészkiáltás: Katolikusok, a ti hatalmas szellemi és anyagi erőitekkel csináljátok meg az impozáns, vezető, hódító sajtót, ha nem akarjátok lassankint mindazt elveszíteni, ami ma még a tietek! A felelet erre a vészkiáltásra nem volt ugyan semmis, de sokkal több sem volt máig, mint néhány nem egészen

sikertelen részletkisértet. Lehet szó viszonylag szép eredményekről is; egyes sajtóalkotásainkra büszkén tekinthetünk, sőt van lapunk, melyet az ellenség is irigyel; azonban a feladat nagyságához, az ellenséges sajtó hatalmához s elterjedtségéhez képest mindaz, amit eddig létrehoztunk, számba szinte alig vehető féleredmény.

Azt hisszük, ez a megállapítás semmikép sem jelent rosszmájú kritizálgatást; hangsúlyozzuk, hogy a magyar katolikus sajtó számos munkásának tudását, szívósságát, körültekintését és önzetlenségét csodálva tiszteljük s büszkéek vagyunk rá. Hangsúlyozzuk azt is, hogy ha nem érték teljes célt, ennek nemcsak ők, sokszor egyáltalán nem ők voltak az okai. De meg kell állapítanunk azt a különben alig is vitatott tényt, hogy a magyar katolicizmus a sajtó terén még semmikép sem képviselteti magát azzal a súllyal és fölényvel, melyet méltán igényelhet; nem tudja kihasználni azokat a beláthatatlan tömeghatási eszközöket, melyek a sajtó révén ma minden szellemi iránynak szinte korlátlanul rendelkezésére állanak s még csak azon élethalál-harcban sem bizonyul egyenlőképp felvértezett védekezőnek, amelyet a modern vallás- és Egyházellenes irányzatok éppen a sajtó által s a közvélemény fórumán indítottak ellene.

A magyar katolicizmus egyetemessége mégcsak nem is látszik átérezni a *sajtókérdésnek szinte minden felülemelkedő fontosságát, valósággal egyedülálló sürgősségét*. Fontosnak tartjuk a sajtókérdést, de nem a legfontosabb kérdések egyik legelsejének. Súlyosnak látjuk a sebeket és veszteségeket, melyeket az ellenség éppen sajtója révén okozott nekünk; de ezeket a veszteségeket sokszor más, a sajtón kívül álló eszközökkel is pótolhatóknak, helyrehozhatóknak véljük.

A probléma borzalmas, mondhatnók katasztrófális súlyát legtöbben mintha nem is sejtjenék. Eltanakod-

nak száz és ezer szintén szép és szintén fontos apróságon, rendeznek mindenféle más égető vagy égetőnek hitt ügyet és közszükségletet, szellemi erejüket s anyagi áldozatkészségük patakját odavezetik száz más, segítséget váró térre; de hogy mindenekelőtt a sajtó terén, mondjuk így: a közgondolkodás és közfelfogás irányításának versenyében volna szükség nagy, átfogó, mindent felölelő s a szellemi és anyagi erők egész fegyvertárát, ha kell, a végkimerítésig mozgósító elhatározásokra és cselekvésekre — ez a gondolat mintha csak néhány fanatikus álmodozónak zavarná a nyugalmát s kavarná fel szakadatlanul a lelkiismeretét. A magyar katolicizmus összessége tekintetben nyilván nem érett meg a műveltségnek s messziregondolásnak arra a fokára, amelyre rég megérett a zsidóság, amely az érvényesülés legjobb eszközének mintegy ösztönszerű megérzésével minden országban azonnal a sajtóra vetette magát. A magyar katolicizmus nem veszi észre a veszedelmet, mely erős sajtó nélkül az Egyházat az egyre növekedő s egyre radikálisabban követelőző keresztényellenes közvélemény részéről fenyegeti. Nem látja az ellenséges sajtó áradatszerű dagadását, megizmosodását, mindenhatóvá növekedését, amely nap-nap mellett száz és százezer keresztény olvasó lelkéből mossza ki a keresztény elvek, tradíciók és erkölcsök tiszteletét s uralkodik a magyar közéleten.

A magyar katolikus sajtókérdés nagy, bonyolult, mindnyájunknak egész okosságára, összefogására s végső elszántságára rászoruló kérdés volna még akkor is, ha a magyar katolikusok vezéreikkel együtt mind egy szálig benne látnák a legsürgetőbb és legnagyobb jelentőségű feladatot. De mit remélhetünk akkor, ha még ez a megértés, ez a meggyőződés is oly reménytelenül későn és lassan ébred? Ha a kérdés nagysága néhány erejét megfeszítő, kétségbeesetten vívódó emberen kívül látnivalólag nem is izgat senkit?

Avagy a mi táborunk — és talán ez a valószínűbb lehetőség — már nem is bízik a feladat megoldható

voltában? Annyira lekéssettnek érzi magát, vagy annyira bonyolultnak a problémát, főleg egybevetve azt bizonyos tényleges helyzetekkel, hogy meg sem meri kísérlni a komoly nekigyürkőzést? Avagy magában véve sem hisz egy versenyképes, üzletileg is biztosított, minden akadályt elgyűrni tudó katolikus sajtó lehetőségében?

Nézzünk szembe ezzel a kettős kérdéssel; meggyőződésünk szerint a magyar katolicizmus jövő léte vagy nemlétének legsarkalatosabb kérdéseivel.

*

Mindenekelőtt azonban egy alapfogalmat kell tisztáznunk. A katolikus sajtókérdés megoldása alatt mi nem értjük egy bármely kitűnően szerkesztett és finanszírozott lap megteremtését. Még kevésbbé azt az alamizsnarendszert, mellyel a különböző oldalról eredt sajtókezdeményezéseket némi anyagi s erkölcsi támogatásban részesítjük. Így sajtót teremteni nem lehet. Épúgy nem, mint ahogy pl. a központi hatalmak védőakcióját sem tudnók a régi guerillaharcok stíljében elképzelni. Pepecseléssel, tatarozással, toldozás-foltozással, itt is ott is egy-egy elszigetelt kezdeményezés támogatásával vagy pedig tessék-lássékre fenntartott organumok időnkinti ajándékszerű kisegítésével, a végleges kimúlásnak injekciók nyújtása útján való késleltetésével: nem, ezzel *eredményes* sajtóakciót még csak megindítani sem lehet. A sajtó terén csak egészen elsőrangú, minden tekintetben kiváló alkotásokkal lehet azt a teljes eredményt elérni, amelyre szükség van.

Tisztában kell lennünk azzal, hogy az ujságok és folyóiratok világában talán nagyobb a *konkurrencia*, mint bárhol másutt s a közönség igényei talán sehol annyira nem fokozottak, mint itt. A közönség nem a jó, az „elfogadható” lapot keresi, hanem a *legjobbat*, a legjobban szerkesztettet. Ha észreveszi, hogy a reggeli nagy lapok közül X, a délutáni bulvárlapok közül Y lap van legjobban szerkesztve, akkor a legtöbb

ember *csak* ezt a két lapot veszi meg s igazi befolyása az ország közfelfogásának alakítására is csak ennek a két lapnak lesz. Hát még ha egyenesen katolikus cégjelzésű ujságokról van szó, amelyektől a közönség előre huzakodik, főleg amióta az ellenséges sajtó elhitette vele, hogy a katolikus lap csak elfogult és ügyetlen lehet. Katolikus lapokhoz a közönség, a nagy tömeg csak akkor fog hozzányúlni, ha azok máról-holnapra csakugyan zsurnalisztikailag elsőrangút produkálnak, olyat, amelyről barát és ellenség kénytelen elismerni, hogy hírszolgálatilag, irodalmilag, stílus, érdekesség, gyorsaság, szemfülesség, jóléretsűtség, magas látókör, elevenség s nem utolsó helyen független szókimondás dolgában a legmagasabb színvonalon áll.

Ez természetesen csak óriási anyagi és szellemi befektetésekkel volna lehetséges. Egyszerre, mintegy máról-holnapra az egész vonalon csupa legelsőrendű sajtóvállalattal kellene akcióba lépnünk: meg kellene keresni és szerezni először is azokat az igazán ügyes, tehetséges és megbízható vezetőembereket: írókat, szerkesztőket, kiadóhivatali igazgatókat, akikre ekkora feladatok intézését rá lehet bízni; függetlenítve őket természetesen minden egyéb gondtól s esetleg részesekké téve őket az elért eredmény mértéke szerint a rájuk bízott vállalatok anyagi sikereiben; meg kellene szerezni lapjainknak az ország legjobb, legeleve-nebb tollú íróit, legbeváltabb rovatvezetőit, legfürgébb riportereit és tudósítóit, legügyesebb rajzolóit; politikusokat, közgazdászokat, szakírókat, szépírókat, költőket, művészeket, kritikusokat. Ezekkel aztán egy olyan sajtót kellene teremteni, amelyben az egész közönség megtalálná *mindazt*, amit a sajtóban egyáltalán keres, tehát reggeli és esti lapot, párt- és pártonkívüli organumokat, fővárosi és vidéki sajtót, az értelmiségnek és a munkásnépnek szóló, harcias és békés irányú ujságokat; lapokat, melyek a katolikus gondolkodást már feltételezik s mintegy hadbavezénylik, s olyanokat, amelyek a katolikus gondolkodásra

még csak előkészítenek; szóval az ellenfélnek jól kiépített sajtójával egyszerre, az egész vonalon egyenértékű, sőt jobb fegyverzetű sajtót kellene szembeállítanunk. Egészen úgy, mint ahogy a világháborúban nemcsak ezen vagy azon a frontrészleten, hanem az egész fronton, minden fegyvernemmel, gyalogsággal, tüzérséggel, sőt a levegőben és a víz alatt is meg kell tennünk minden ellenintézkedést az ellenség közeledésével szemben.

Enélkül sok szépet és jót tehetünk a mi kis püspöki helyi lapjainkkal, tengődő, nyilvánosságot szinte kizáró organumainkkal, hölgybizottságok, prédikálás és fáradságos agitálás után nagy nehezen elterjesztett egyházi tudósítóinkkal, de ezeknek az *apró mécseseknek a világossága legtöbbször a parókiák békés szobájáig* s talán néhány ezer hétpróbás, hitbuzgó katolikus családig jut csak el; uralkodó s igazán irányító befolyást gyakorolni azonban képtelen s kihatása a százezrek és milliók lelkületének idomítására aligha lesz több a semminél. Talán értékes otthoni munkát végzünk vele, de az ellenséges sajtó az ő mindennapi százkarú verbuválásával naponként el fog hódítani a mi táborunkból annyit, amennyit mi évhosszat hódítunk vele. Szinte kár az erőfeszítésért, a szizifuszi munkáért, a rengeteg szellemi és anyagi áldozatért, amelybe ez a sajtómunka kerül. A követ így a hegyre felgörgetni nem lehet. Hamupipőke-szerepben nem lehet megjelenni azon a versenytéren, ahol csak elsőrangúan vezetett s természetesen elsőrangúan is finanszírozott lapvállalatok küzdhetnek az érvényesülésért.

*

Ha már most így értjük a katolikus sajtókérdés megoldását: próbáljunk ezen alapon felelni arra a kettős kérdésre, először: *szükség van-e az ilyen értelemben vett katolikus sajtóra, s aztán, lehet-e ilyen értelemben vett katolikus sajtóról szó?*

Szükséges-e az ilyen elsőrangúan kiépített, verse-

nyezni és hódítani képes katolikus sajtó? Feleletünk: ha sajtóra van szükségünk, akkor csakis erre a sajtóra van szükségünk. A másik nem teszi meg. A nagy tömegek, főleg az értelmiségi tömegek megnyerése, megőrzése, beiskolázása, állandó felvilágosítása, lelkesítése, vezetése és irányítása csakis ilyen elsőrangú és teljesen kiépített sajtó által lehetséges. Mert csak ezzel közelíthetjük meg ismét azon tömegeket, melyek ma már ránk nézve csaknem elvesztek; csak ezzel győzhetjük s nyerhetjük meg őket, csak ezzel csoportosíthatjuk őket zászlaink körül. Mert ma a lelkek és vélemények világában csak annak van szava és súlya, *csak az vezet és győz, aki a tömegekhez tud férni*, aki azoknak beszélni s velük igazát megértetni képes. Aki ehhez nem ért, azt eltiporják, azt nem veszik tekintetbe. A katolicizmusnak elsőrangú érdeke, hogy megértesse s megszerettesse magát a tömegekkel; hisz egész hatalma a lelkek fölött ebben gyökeredzik s enélkül minden közjogi és anyagi hatalma csak titkos és nyílt ellenségeket szerez neki. A megértetés és megszerettetés eszköze pedig ma a tömegekkel szemben csaknem kizárólag, de mindenesetre legelső helyen a nyomtatott szó: a sajtó.

Kétszeresen áll ez ott, ahol a katolicizmus, mint nálunk is, az értelmiségi osztályokkal az egyenes lelkipásztori összeköttetést részben már elveszítette. Templomi pasztorációnk, prédikálásunk, konferenciánk, misszióink és gyóntatásaink éppen a legszámottevőbb intelligens férfiosztályt tekintve, csak egy elenyésző kisebbséget érnek el; a túlnyomóan nagy többség gondolkodását s érzésvilágát a lelkipásztorkodás rendes hatóeszközei csaknem teljesen érintetlenül hagyják. Csodálhatjuk-e, ha közönségünknek éppen értékesebb s a társadalmi életben is számottevőbb rétegei szinte beleszoknak s beleévnének az egyházellenes gondolkodásba, az előítéletekbe, helytelen felfogásokba, mikor hiszen érveinkkel, gondolatainkkal meg sem tudjuk közelíteni őket?

A vallásellenes irány, a Zolák, az Anatole

France-ok és Népszavák gúnyolódása hogyan fel tud használni minden mégoly átlátszó árnyat is, hogy abból érvet formáljon, gyanúra, gúnnyra s ellenszenv-keltésre alkalmat szerezzen a vallás, a „klerikalizmus” ellen; mi pedig érveink nagyszerű páncélerdejét, történelmünk, világnézetünk, erköcsi életünk egész színpompás gazdagságát kénytelenek vagyunk véka alatt tartani, mert nem értünk a módhoz, ahogy ma a modern emberhez beszélni s ezeket a kincseket a modern emberek millióihoz elvinni kell.

A templom tehát az intelligencia visszahódítására nem elég. Igaz, hogy vannak iskoláink és egyesületeink is. Mindkettőnek nagy jelentőségével tisztában vagyunk és mégis föltétlenül igazat kell adnunk a nagy lelkipásztor-pápának, X. Piusnak, akinek ajkán ez a szó különösen sokatmondó: „A katolikusok hiába építenek templomokat, hiába állítanak iskolákat és hiába tartanak lelkigyakorlatokat és népmissziókat, ha ezek mellett nem teremtenek erős sajtót, amely ezek eredményeit védelmezi és kiszélesíti!”

Vaióban elég egyetlen pillantást vetni iskoláinkra s arra a horribilis aránytalanságra, amely a nevelésügy terén a katolicizmus erőfeszítései és eredményei közt fennforog, hogy meggyőződjünk a nagy pápa szavainak több mint látnoki igazságáról. Micsoda szármalmas stratégia: egyre ott küzdeni s oda fektetni bele szellemi, erkölcsi s anyagi erőfeszítéseink legjavát, ahol — legalább a férfiintelligenciát tekintve — eredményeink a legszegényesebbek! Az ország iskoláinak nagyobb része még ma is a mi kezünkben van s az állami és másfelekezeti iskolákban is legalább a hit-tantólunk tanulja mind az egész felnövekvő katolikus magyar intelligencia; száma nincs a katolikus pénzen fenntartott s katolikus, jórésztben papi és szerzetesi tanerőktől ellátott elemi, közép-, szak- és felsőiskoláknak, tanítóképzőknek stb.; s hol az a megrögzött optimista, aki mindeme fáradozás eredményét csak közepesen is kielégítőnek tartja, főleg annál az

intelligens férfiosztálynál, amely legtovább van a kezünk között?

Mi ennek az oka? Ugyebár, nagyon érthetően az, hogy az iskola egymagában — még kitűnő pedagógusokat feltételezve is — ma már nem elegendő egy-egy generáció teljes lelki átgyúrására, világnézetének, gondolkozása és akarásvilágának állandó megnyerésére. A gyermek, de még inkább a felnövekvő ifjú s főleg az iskola padjairól az életbe kikerülő fiatalember odakünn az életben egészen más, ellenkező irányú mesterek kezébe kerül; egy más, hangosabb, befolyásosabb iskola tanulóává lesz, más, ellenséges értelmi behatásokat vesz fel agyába, melyek megtanítják keresztényellenes módon fogni fel a világot, az élet eseményeit, a közéleti történeteket s nem utolsó helyen magát a katolicizmust s az — iskolát is. Itt tehát csak egy segít: folytatni kell a tanítást, a lélek-képzést, az értelmi és kedélyi formálást az iskolán kívül is, azaz: meg kell teremteni, meg kell hódítani azt a nagy, mindent felölelő, mindent irányító iskolát, melynek minden ember a tanítványa s amelynek neve: a sajtó. Enélkül úgy vagyunk, mint az úszómester, aki egy vagy két tempóra megtanítja a tanítványait, de az úszás egész mesterségére nem, s így tanítványai az áradatba kerülve elsüllyednek — akár egyáltalán ne is oktatta volna őket. Két lépést tenni ott, ahol négyet *kell*, hogy el ne pusztuljunk, ugyanannyi, mint semmit sem tenni: íme a katolikus iskolaügy approximativ sikertelenségének titka.

A katolikus iskolának úgyis az az eredeti vezérgondolata, hogy az Egyháznak nemcsak katekizmust kell tanítania, hanem profán tárgyakat is, — miért? — hogy a felnövekvő ifjúság még a profán dolgokról is katolikus módon tanuljon meg gondolkozni. Nem ugyanez a sajtónk feladata is? S így nem igazolja-e az iskoláinkra fordított rengeteg pénz-, idő- és erőáldozat ugyanúgy a katolikus sajtó enormis fontosságát? Miért telik akkor mégis mindig *csak* arra, ami

magában és egyedül véve jóformán gyümölcstelen marad?

Iskolákra feltétlenül szükségünk van. De nemcsak gyermekek iskoláira. A felnőtteket is tovább kell oktatnunk, mert különben a tovaoktatásnak ezt a munkáját mások végzik el rajtuk. S az életnek nagy iskolájában csak azok fognak ránk hallgatni, csak azok maradnak a keresztény gondolatok hatása alatt, akiket sajtónk katedrája köré tudtunk gyűjteni. Olyan tétel ez, melyet, sajnos, még mindig nagyon kevesen akarnak megérteni.

*

Csodálkozunk, hogy a modern világ nem akar tudni rólunk, hogy mindenben ellenünk fordul, hogy a keresztény gondolatnak alig van szerepe a tudományos, a művészeti, a kommunális, az állami, a társadalmi életben stb. — s nem vesszük észre, hogy ez egészen természetes és szükségkép így is fog maradni mindig, sőt egyre rosszabbra fog fordulni, amíg minden erőnket arra nem fordítjuk, hogy átalakítsuk s a valláshoz vonzzuk a mai publikum gondolkodását. Ha nem lehet mindét, de legalább sokakét, a nagy tömeget; ha nem lehet egyszerre, hát lassankint; ha nem sikerül egy-két kísérletre, hát kitűrő, elszánt, számítótaktikával; de meg kell tenni, mert e feladat teljesítése ma egy az evangélium védelmével, a kereszténység terjesztésének isteni parancsával, egy a lelkek megmentésével. „Ha Szent Pál ma a földre jönne, ujságot alapítana!”

Hasonlókép sovány vigasztalás, hogy hiszen templomainkon és iskoláinkon kívül egyesületeink is vannak. Igen, vannak, de azoknak hatása tagjaikra legtöbbször elég minimális és a közéletben egyesületeink még alig jelentenek valamit. Sőt azt lehet mondani, egyesületi életünk is azért halódik, mert a nagyközönség mentalitása nem kedvez a katolikus egyesületi életnek. Nekünk épp az egyesületeink érdekében is legeslegelőször *toborozó* akciót kell kifejtenünk,

mégpedig az eddiginél sokkal nagyobb, hasonlíthatatlanul szélesebb méreteken; különben mindig csak ott leszünk, hogy összes egyesületeinkben ugyanazt a két-háromszáz katolikusunkat látjuk „tolongani” s katolikus politikai akcióink a népszerűtlenség és nemtörődomség posványába fúlnak. Mindenekelőtt tehát az emberek lelkiületéhez kell közelebb férnünk s abban előbb általában a keresztény életideálok, majd névleg a katolikus hitélet és társadalmi akciók iránt vágyat és rokonérzést keltenünk; csak akkor lehet majd szó nagyobb arányú hitéleti fellendülésekről és katolikus társadalmi akciókról.

Akik legégetőbb kérdésünknek nem a sajtót, hanem vagy a direkt lelkipásztorkodást (elsősorban a templomot, azután a hitbuzgalmi társulatokat), vagy az iskolát, vagy a katolikus egyesületi életet, vagy pedig a katolikus politikai szervezkedést tekintik, nem vesznek nézetünk szerint eléggé figyelembe egy egyszerű s nagyon helyénvaló disztinkciót. Amikor ugyanis a fenti teendőknek adják az elsőséget, abból érvelnek, hogy ezekre a dolgokra a katolicizmusnak mint alaposzlopokra van szüksége; a lelkipásztorkodás elsőbbsége mellett még külön is annak benső kiválóságára s isteni eredetére hivatkoznak. Mindez teljesen igaz, de a következtetés helytelen. A templom, a katolikus iskola, a katolikus egyesületi és közélet elsőrangú célok s részben *méltóság és benső erő* tekintetében is legelső helyre valók, de nem tekinthetők a *kivihetőség és megvalósítás* sorrendjében időbelileg legelsőeknek. Mielőtt az *alaposzlopokat* kellő arányokban felépíthetjük, mindenekelőtt a *talajt* kell meghódítanunk — és ezért *legelső* teendőnk a katolikus sajtó, úgyhogy azt még a lelkipásztorkodás és katolikus nevelésügy *elsőrangú* feladatainak kedvéért sem szabad legkevesbbé is elodáznunk.

Alig van szomorú tünet napjaink valláserkölcsei életében, melynek eléggé közvetlen forrását figyelmes szem meg nem találná a modern napisajtóban. A pap-ságnak nemcsak tekintélye nincs, de valósággal gyű-

lőlet és palástolatlan ellenszenv tárgya, ahová csak eljut; az Egyházzól milliók beszélnek a végső elkese-redés, a gúny és megvetés hangján; az egyházi vagyon ellen százezrek esküdtek össze; templomainkban férfinepet a legtöbb helyen alig találunk s amit találunk, elenyésző része annak, aminek ott kellene lenni; katolikus közügyeink, iskoláink, egyetemeink elvilágiasíttatnak, a budapesti tudományegyetembe ellenmondás nélkül ült bele az ellenséges irány; a legbotrányosabb színdarabok, regények, táncok, divatok, a legpiszkosabb erkölcstelenség, kerítés, leány- és ifjúságrontás szemérmetlen nyíltsággal üt fel fejüket, a szabadkőművesség minden komolyabb katolikus embert elűt a közpályákon való érvényesüléstől, munkásvilágunk csaknem teljesen a szocialista terror, az atheizmus és egyházgyűlölet, az osztályharc és szabadszerelem karjai közé hull, — ugyan mi mindennek az oka, ha nem az a megpuhított, narkotizált, inficiált „közvélemény” s ennek idomítója, a *sajtó*; az, amely minden gonoszságot idealizálni, minden hazugságot az igazság köntösébe tud bujtatni, minden aljas-ságot védelmébe mer venni? Amely messziről pereátot kiált mindenre, amit katolikus gondolat, terv vagy intézmény s hozsannával üdvözöl, reklámjával beharangoz s műveltséggé, nagyszerűséggé, kultúrává avat fel mindent, ami keresztényellenes. Látni kell csak, mit olvas a mai diák és hivatalnok, a mai családanya és fiatal leány, a mai iparos és munkás — s akkor igazán nem lehet csodálni, ha *ilyen* ma a világ; inkább az ellenkező volna csodálatos és lélektanilag érthetetlen.

Mily szomorú már most, hogy akik ezt a borzasztó pusztulást, ezt a dekrisztianizációt, ezt a folytonos területvesztést látják, nem akarják megérteni, hogy itt *csak* egy használ: nem a templomépítés (mert mit használ a templom, ha majd csak vénasszonyok járnak belé, mint Franciaországnak egyes egész vidékein), nem az iskola (mert mit használ a katolikus oktatás, ha az élet s a *sajtó*, ez a mindennél hatéko-

nyabb iskola játszva lerontja, amit az iskola épített), nem az egyesületek (mert hisz azok a közhangulat megmérgezett volta miatt nem tudnak nagyobb tömegeket toborozni), nem a politika (mert az is csak akkor jelent valamit, ha együttérző és egyként gondolkozó tömegekre támaszkodhatik), nem az istentisztelet fényének emelése (bármily szükséges is az, feltéve ha van, akire az hatással lehet), nem a katolikus tudomány művelése (mert hiszen legnagyobb tudósaink és tudományos alkotásaink a szemináriumi és kolostori boltívek alá vannak temetve, ha nincs sajtónk, mely érvényesülhet és közismertséget szerez nekik)... hanem első helyen és mindenekelőtt az erős, az imponáló, a kitűnően informált, megírt és szerkesztett, tehát érdekes és értékes s éppen ezért olvasott és elterjedt katolikus sajtó. Az, amellyel barát és ellenség számolni kénytelen, amely nélkül kormányozni, érvényesülni, társadalmi életet élni nem lehet, amely nélkül a katolikus Egyház a huszadik század közepén is katakomba-sírokba kénytelen temetkezni...

*

Vannak aztán, akiket megszédít és csodálatosan naív önmegnyugtatóba ringat a tény, hogy Magyarországon az Egyháznak még nagyobb anyagi súlya és igen előnyös közjogi helyzete van. „Nincs még veszve Lengyelország”, gondolja nem egy pirosöves egyházi férfiú, ha végigtekint a főrendiházon, ahol legelől ülnek a püspökök; a főpapi birtokokon, melyeket eddig el nem vettek; a bizalmas, szíves fogadtatásokon, melyekben a magyar katolikus Egyház fejei az udvarnál és kormánykörökben részesülnek. Aki mást nem lát, mint az ünnepi misék és felvonulások csillogását, a lekötelező mosolygó ábrázatokat, az udvariaságtól elhaló frázisokat, azt hihetné, hogy a magyar katolikus Egyház ügye nagyon jól áll.

Aki azonban nem szalónkocsikból és fényes rezidenciák ablakaiból nézi a világot, aki *hallja, hogyan beszél az Egyházzal a háta mögött az is, aki főpap-*

jainkkal szemközt a legudvariasabban bókol, látja azt a hitétől s annak parancsaitól teljesen elszakadt tömeget, amelynek szemében az Egyház a céltudatos izgatás, de meg a benső eltávolodás következtében is a legfölsőlegesebb dolog a világon, s aki mindezzel egybeveti a demokráciának, a tömegek akaratának s felfogásának azt az egyre szélesbedő hatalmát, amelyet ideig-óráig kivételes hatalmi eszközökkel le lehet szorítani, de a végső érvényesüléstől a történelem tanúsága szerint elűtni sohasem lehet, az az Egyház mai közjogi s anyagi helyzetében éppen nem láthat biztosítékot a jövőre is.

Végtére az államnak ma még előnyös lehet az Egyházzal való udvarias bánásmód, talán mert sok dologban összenőtt vele, sokban meg hirtelenében nem is nélkülözheti szolgálatait; de ez a helyzet, ez a felfogás megváltozhatik s egyéni, esetleges, márholnapra elveszíthető jóindulatokra hagyatkozni ott nem lehet, ahol csak intézményes, a közakaratón és közfelfogáson alapuló jogvédelem teremthet biztonságot. *A mai világban mindenkinek annyi joga van, amennyit magának kiverelkedni tud; mihelyt tehát a tömegek dekrisztianizálása addig a fokig elér, mint pl. Francia-, Olaszországban vagy Portugáliában, hogy a radikális zászlót ki meri tűzni és esetleg diadalra is viszi, a mi összes történelmi jogaink, érveink, tradícióink, személyes összeköttetéseink és barátkozásaink sem fognak többet érni az írott malasztnál.*

A mondottakat fordítva is elmondhatjuk. Nincs a katolikus közcélok és köztörekvések biztosításának egyszerűbb és hogy egészen üzleti gyakorlatiassággal beszéljünk, olcsóbb módja, mint a bármily merészen elgondolt és a bármekkora anyagi áldozatot igénylően nagyra növelt katolikus sajtó. Hiszen a sajtó, ha csakugyan oly hatalmi fokra tud emelkedni, hogy valósággal átgyúrja a közgondolkodást és bizonyos értelemben mindenhatóvá válik, azon pillanattól kezdve, mihelyt meg tudja értetni a közgondolkodással, hogy a katolikus törekvések a nemzetnek és a tár-

sadalomnak is legfőbb érdekeit képviselik, magát a nemzeti és társadalmi életet is képes lesz a katolikus törekvések legfőbb lendítő kerekévé tenni.

Üzleti számítással szólva: ha ma pl. évi 10 millió koronát fordítunk iskoláinkra (a szám mellékes), s ugyanannyit kultuszcélokra és papjaink fizetésére, s még egyszer annyit egyéb katolikus célokra: mihelyt a sajtó által urává válunk a közgondolkodásnak, ami pénzben kifejezve, mondjuk évi öt millió koronát igényelne, ez az összeg azonnal többszörösen megtérülne, mihelyt sajtónk munkája folytán iskola-, kultusz- és egyéb közhasznú céljainkra nem kizárólag a magunk pénzét kellene igénybevennünk, hanem társadalmi vagy állami pénzforrásokból tudnánk ugyanennyit folyósíttatni. Mi katolikusok, hogy nagyon triviálisan fejezzem ki e gondolatot, ezen az úton az állam által végeztethetnők el azon feladatoknak igen nagy részét, amelyeket ma a magunk anyagi és egyéb áldozataiból kell elvégeznünk; mint ahogy a ma uralmon levő korszellem, pontosabban: az az üzleti világ, amelynek a sajtó a kezében van, igen jókora részben az állammal végezteti el azt, amire szüksége van (példák: a modern államok és a bankokratikus érdekek; a zsidók által követelt felekezetnélküli állami iskolák stb.). *A katolikusok tehát csak a saját legjobban felfogott érdekükben cselekszenek, ha mindezekelőtt nem annyira templomot, iskolát, kórházat, papi nyugdíjegyületet stb. létesítenek, hanem még ezek előtt s talán ezeknek egy időre való elodázása árán is uralkodó sajtót teremtenek* — az erkölcsi joguk az „uralkodó” törekvésre megvan, ha a katolicizmus csakugyan igazság és csakugyan az állami és társadalmi élet legfőbb érdekeinek beigazolt őre — s a többi céljukat inkább közvetve, a sajtó által iparkodnak elérni és biztosítani.

Végtelenül tanulságos e téren a francia példa, melyet egy élesen számító amerikai hírlapíró nagyon elmésen így foglalt össze: A francia katolikus Egyháznak az 1905-iki nagy egyházrablás előtt körülbelül

5 milliárd értékű vagyona volt. Ebből a nagy vagyomból mindenféleképpen telt, csak a sajtóra nem, legalább nem annyi, amennyi egy igazán versenyképes sajtóra kellett volna. Ha nem sajnáltak volna az 5 milliárdból 30 milliót sajtójukra fordítani, ma az 5 milliárdjuk is megvolna s volna mellette erős, hatalmas sajtójuk is. Így azonban sajtójuk sincs és az 5 milliárdjuk is elveszett. Elvette tőlük az a vallásellenes kormányzat, melyet Combes ismert szavai szerint a sajtó tett az egyházrablásban is mindenhatóvá. *„20 párisi lap tulajdonos hatalmasabb volt ötvenezer katolikus papnál.”* (Eberle.)

A védekezés kötelességének legelemibb követelménye reánk, magyar katolikusokra is, hogy mindezekelőtt és bármily anyagi áldozatok árán a sajtónkat tegyük uralkodóvá.

Pedig nem is csak a védekezés, megőrzés és viszszahódítás szempontjából van szükség igen erős, igen kifejezett, legelsősorban katolikus sajtóra, hanem minden harctól eltekintve már azért is, mert egy fejlődő, tevékeny, a társadalmi életnek ezernyi kérdését megoldani hivatott szellemi irányzatnak, aminő a katolicizmus, magának is állandóan tanácskoznia, eszméit tisztáznia, terveit fejtegetnie, programját bontogatnia s a napi problémákra alkalmaznia kell. Virágzó katolikus társadalmi, szellemi és tudományos élet, tevékenység, belenyúlás az életbe és érvényesülés elképzelhetetlen anélkül, hogy legyen valahol megfelelő megbeszélési fórumunk, parlamentünk, nyilvános ankétezésre, a tehetségek szabad megszólaltatására alkalmunk. A magyar katolicizmus csak úgy lehet a magyar szellemi és közélet irányítója, ha minél több tehetséges tagja talál benne helyet az érvényesülésre, eszméinek végiggondolására és megbeszélésére, indítványainak megtételére; ha költők, szépírók, filozófusok, szociológusok, tanárok, tanítók, papok, politikusok, nemzetgazdászok hordják össze állandóan a tehet-

ségük és gondolataik legjavát, tanulmányaik és elmélkedéseik leszűrt eredményét s ezt a gondolati kincset viszont egy nagy, imponáló s tehetségekkel ismét gazdagon átszőtt nyilvánosság veszi latolóra, hogy hozzászóljon, bíráljon, tökéletesítsen, egyengessen és az életben érvényesítse az így kialakultakat.

Ma 2—3 ember intézi a magyar katolicizmus ügyét egy-egy nagyjelentőségű ponton, a tudományos, társadalmi, irodalmi, politikai stb. életben, jól-rosszul, gyakran biztonnal inkább rosszul és tökéletlenül mint jól, mert egyedül és elszigetelten, ötletszerűen, egyéni ízlésekre bízottan. Ezt a kietlen árvaságot is csak egy erőből duzzadó, nem Hamupipókeként a nyilvánosságtól elvonult s tán injekciókból élő, aulikus, zárdai és parókiai sajtó fogja megszüntethetni. Mai lapjainkba legnagyobbjaink szinte szégyelnek írni; míg az ellenfél nagy lapjaiba s folyóirataiba olyanok is írnak, akiknek egyéni ízlése s gondolkodása sokkal inkább a mi táborunkba vonzhatná őket. Mily egészen más lehetne egyszerre a katolikus élet és katolikus mozgalmak képe, mihelyt erőteljes, tekintélyes katolikus sajtó állna minden katolikus mozgolódás mellett s adna neki kellő visszhangot, háttérrel, fényt és súlyt!

Nem igaz-e mindez, avagy csak azok, akiknek kezébe a magyar katolicizmus jelene és jövője van letéve, nem látják meg az igazat? A középkor harci eszközeivel akarunk-e csatázni, fakardokkal akarunk-e síkra szállni, mikor az ellenfél modern tüzértechnikával valóságos tűzutakat lő a soraink közé? S akkor még a lelkiismeretünket is meg tudjuk nyugtatni, mert hogy hiszen hivatalbeli őseink a kereszteshadjáratok idején szintén nem törődtek sajtómozgalmakkal s mégis megvoltak, mégis bőven termett nekik a föld s a hívek nem pártoltak el tőlük...?

Ha a katolicizmus nem tengődni s halódni, nem középkori váraknak és katedrálisoknak nap-nap után jobban alámosott magányába zárkozni, hanem élni, hódítani, terjeszkedni, világoskodni, a társadalomra jótékonyan hatni akar, akkor nem szabad a sajtója

kérdését tovább is tized- és harmincadrendű kérdésnek tekintenie, amelyre csak éppen hogy szintén fordít némi érdeklődést, hanem legelsőrangú kérdésként kell ezt kezelnie s akár minden egyéb teendőjének időleges háttérbeszorításával ennek terén kell teljes erejének latbavetésével a megoldás módozatait keresnie.

II.

Eddigi fejtegetésünkben azt iparkodtunk kimutatni, hogy a magyar katolicizmusnak nincs és nem is lehet a jelen körülmények között fontosabb, sürgősebb, okosabb teendője, mint egy nagyszabású, sokoldalúan kiépített, minden igényt kielégítő, minden tekintetben modern és versenyképes katolikus sajtó megteremtése, kifejlesztése. Ennek a feladatnak alá kellene rendelni egyelőre minden egyéb, mégoly sürgős és mégoly nemes feladatot, nem véve ki még a lelkipásztori, iskolaügyi és egyesületi élet intézményeinek továbbfejlesztését sem. A tömegek meghódítására, egyébirányú munkáink, erőfeszítéseink, áldozataink eredményének biztosítására, a közfelfogásban és közszellemben rejlő óriási demokratikus erőnek Egyházunk érdekei számára való megnyerésére a sajtó a leghatásosabb és aránylag a legolcsóbb eszköz, és sajtó nélkül nem fejthet ki a magyar katolicizmus virágzó, erősít és tehetségeit kellőképp érvényesítő életet.

Kifejtettük azt is, hogy ennek a katolikus sajtónak komoly sikerekre csak akkor lesz kilátása, ha nem teng-leng, ha nem alamizsnául odadobott morzsákból és injekciókból él, hanem époly nagyszabásúan van megszervezve, mint ma az ellenséges sajtó, amelynek mindene van: elsőrangú írói és szerkesztői, tudósítói és riporterei, külmunkatársai és összeköttetései, kitűnően megszervezett üzleti és kiadói apparátusa, hirdetése, nagyszerűen kiépített terjesztőgárdája, amely megjelenik reggel, délben és este, népies és úri hangú organumokkal, illusztrált folyóiratokkal,

a legkülönbözőbb politikai programokkal; amely el tudja érni az egész országot, a nemzet mindenfajta és minden társadalmi állású ujságolvasó rétegét és valamennyit oda tudja terelni s oda tudja bilincselni az ő soha el nem nemülő katedrája, szószéke köré.

Természetesen ez olyan óriási feladat, amelynek mégcsak a megemlítésére is félénken és lemondóan szoktak nálunk lekonyulni a fejek s a sajtó kimagasló szükségességét elismerők közül is kevés van, aki hisz a katolikus sajtónak a mondott arányban való kiépíthetőségében. A komolyabb akcióbalépéstől is nyilván az tartja vissza az illetékes köröket, hogy a katolikus sajtó ilyen nagyarányú kiépítését s annak életképességét eleve lehetetlenségnek, szép álmoknak, de utópiának tartják. Nem hiszik, hogy katolikus zászlóval is lehessen igazán modern, hódító sajtót teremteni; nem hiszik, hogy a közönség a legjobban szerkesztett katolikus lapért is odaadná cserébe az ő megszokott, liberális és lazaerkölcsű lapjait; nem hiszik, hogy a fenti fejtegetésekben vázolt magas nivójú lapvállalatokba mi a kellő embereket be tudjuk állítani s hogy sajtónknak kellő üzleti menetet tudjunk biztosítani; s nem hiszik végre, hogy az ilyesmire szükséges óriási pénzösszeget elő tudjuk teremteni.

Ime ezek a főnehezségek, amelyeken a katolikus sajtó ügye megfeneklik. S nekünk, akik a szükségeségből a lehetőségre következtetünk, mindenekelőtt a nehezésekre kell megfelelnünk, az útban álló nehezések elgördítésének módozataira nézve kell indítványokat tennünk.

*

1. Itt azonban mindjárt kezdetben egy alaptévedéssel kell szembeszállnunk. Nem ritkán hallani azt az okoskodást, hogy a katolikus sajtó kérdésének rendezésében megakaszt bennünket az a bizonyos *circulus vitiosus*, amely szerint az olvasók azt mondják a lapkiadónak: *adj jobb lapot*, akkor majd előfizetünk rá; a lapkiadó pedig az olvasóközönségnek: *fizessetek elő*

lőbben, akkor majd jobb lapot adok. Ez a naivitásában bosszantó hivatkozás holmi circulus vitiosusokra azért oly szomorú, mert azt árulja el, mennyire nincsenek tisztában a mi oldalunkon még vezető intelligenciájú emberek is a modern sajtóüzem elemi kérdéseivel.

Az állítólagos circulus vitiosusnak ez a folytonos, példálódzó hánytorgatása csak a mi sajtóügyi elmaradottságunknak a jele. Hogy mennyire nem a circulus vitiosuson múlik a katolikus sajtó szegényessége, abból is észrevehető, hogy pl. az ellenséges lapvállalatok sohasem beszélnek ilyen circulus vitiosusokról; egyszerűen azért nem, mert nagyon jól tudják, hogy sohasem az olvasóközönség dolga megteremteni a lapot, hanem mindig a lap dolga magának olvasóközönséget teremteni, épúgy, mint ahogy semmiféle más üzleti vállalat nem várja be előbb a fogyasztók hozzáözönlését, hogy azután szerezzen be — a vásárlók hitelére — portékát, hanem befektetéssel kezdi, kész, csalogató, hasznavehető árucikket nyújt s ezzel teremt magának közönséget és forgalmat.

A modern gazdasági életnek egyik alapelve Werner *Sombart* szerint ez: oda kell vinni az árucikket a fogyasztóközönség kezébe. Nem várni, míg az magától jön. Főleg a mi magyar népünknel fontos ez, mert az bizony nem szeret még boltba sem bemenni, hát még levelet, utalványt írni (s egyáltalán bármit is aláírni); az olvasásra meg éppen nem érez túlságos hajlandóságot. Az árucikkek és főleg a sajtótermékek kelendősége tehát egyáltalán nem függ elsősorban a belső értéküktől és tartalmuktól. A terjesztés technikája, a reklám s a propaganda helyes megszervezése legalább éppen olyan fontos tényező.

Nem elég a lapot megírni és kinyomtatni — ez még csak a kisebb fele az ujságkiadói munkának —, hanem *oda kell vinni a közönség szeme elé, szinte a markába kell nyomni* néhány fillérért, be kell tudni lopni az érdeklődést a közönség lelkébe a lap iránt, könnyűvé s kényelmessé kell tenni a hozzáférhetést. Reklám,

rikkancsolás, házhozhordás, üzletekben való árusítás s az ezt végző személyzetnek megszervezése, beiskolázása, ellenőrzése, anyagi dotálása — mindez legalább is oly fontos rubrika tehát egy lapnál, mint a szerkesztői munka, mert ezzel szerzünk a szerkesztői munka eredményének kelendőséget és publicitást. „Az Est” sem volna közel félmillió példányban megjelenő lap, ha nem szervezte volna meg mindenekelőtt messterien a terjesztését. A reklám mellett, melyre rendkívüli gondot és leleményességet fordított, főleg az árusítást organizálta nagyszerűen. Minden mégoly eldugott faluban s a városokban minden utcasarkon vannak rikkancsai, akikre nézve annyira létérdekké tudta tenni a lap eredményes terjesztését, hogy a rikkancsok valóságos versenyt fejtenek ki lappéldányaik gyors elhelyezése érdekében. A nemkatolikus lapok ott vannak minden trafikban, minden borbélyüzletben, minden pályaudvaron, minden vendéglőben.

Katolikus részen a terjesztés technikájával még alig próbálkoztunk meg, bár ahol kísérletezés történt, az eredmény döntőnek bizonyult. Így az *Új Lap* azóta lendült fel, amióta főleg lelkes vidéki papságunk ott a helyszínen megszervezte a házhozhordást és utcai árusítást. A *Magyar Kultúra* viszonylagos elterjedtségét nem utolsó helyen szintén a sajtóhölgybizottságok és kongregációi szakosztályok rendszeres terjesztő munkájának köszöni.

Legtanulságosabb azonban e részen a *Szív* című népies hetilapnak alig másféléves fejlődése. Budapesten 10—20 vallásos nő vállalkozott a templomok előtt való árusítására s az eredmény már az első hónapokban meglepő volt; amióta pedig a budapesti példát a vidéken is követték — ami azonban nagyfokú kiadóhivatali reklámmunkának volt eredménye — azóta ez a kicsiny igényű, egészen hitbuzgalmi jellegű hetilap két nyelven immár közel 70.000 példányban fogy el hetenkint, tehát többen, mint akárhány fővárosi napilap. Érdekes tünet, hogy az állandó előfizetők száma alig teszi ki a lapvásárlók számának egy ötödét,

(Egyik legelterjedtebb délutáni lapunknál ez a különbség hír szerint még feltűnőbb: az állandó előfizető száma alig $\frac{1}{12}$ -ed része az összes napi példányszámnak.) Mi másra vall ez is, mint hogy a modern lapkiadásnak és így a katolikus sajtónak is egyik leglényegesebb feltétele, sikerének legjelentősebb tényezője: az ügyes szerkesztés mellett az ügyes terjesztés. Ez pedig némi utánjárásba és természetesen pénzbe kerül ugyan, de lehetetlenségnek semmikép sem lehet nevezni. A circulus vitiosus meséje tehát már ezen a ponton összedől.

A kiépitendő katolikus sajtó elterjedését s izmossá növekedését megfelelő terjesztő-apparátus szervezésével tehát eleve biztosítottnak tekinthetjük. De a szakszerűség itt is elengedhetetlen lesz. Nagy szerepet játszhatik a magántevékenység is és a katolikus Egyház nagyszerű megszervezettsége mellett remélni lehet, hogy kellő utánjárással minden városban és minden faluban kikutathatjuk azt a buzgó, agilis papot vagy világít, férfit vagy nőt, aki a szervezés ügyében kellő útmutatás mellett kezére lesz a helyszínén a terjesztés központi irányítóinak. A szószékről való ajánlás különösen is meghozza gyümölcsét. De a magánbuzgalom, az esetleges lelkipásztori támogatás, a terjesztésnek nobile officiumként való kezelése nem teszi meg: itt a kipróbált ujságterjesztő technika minden vívmányát értékesítő szervezés kell, ami természetesen emberi és pénzbefektetést igényel. Hogy ugyanaz lehet-e a mi terjesztő, árusító személyzetünk, mint amely az ellenséges lapokat árusítja, vagy egészen külön árusítószervezetet kell-e létesítenünk, fontos, de már a részleteket illető kérdés, melyre itt nem terjeszkedhetünk ki.

*

A terjesztés szervezésén kívül azonban döntő jelentőségű marad még természetesen a szerkesztői munka is. S ebből a látszögből kell most a bevezetőben vázolt aggodalmakra megfelelnünk.

2. Ami az első helyen említett nehézséget illeti, az ellenvetők főleg azzal érvelnek, hogy az ellenséges sajtónak a szerkesztés- és írásmódját illetőleg oly eszközök állanak rendelkezésére, amelyeket mi sohasem alkalmazhatunk. Az ellenséges sajtó a tömeg szenvedélyeinek hízeleg: ferdít, rágalmaz, finoman insznuál vagy durván mocskolódik, ahogy érdeke kívánja; emellett erkölcsi tekintetben teljességgel korlátlan, a lehető legnagyobb mértékben megkötetlen, hízeleg a közönség frivol és érzéki hajlamainak; míg mi természetesen nemcsak pornografiát nem adhatunk, de még olyasmit sem írhatunk, amin gyengébb, kényesebb lelkiismeretek megütközhetnének. Azért — így következtetnek sokan — a katolikus sajtó mindig „inferioritásban” lesz az ellenséges sajtóval szemben s a versenyben örökre alul marad.

Megengedjük, hogy a katolikus sajtó helyzete mindig nehezebb lesz az ellenséges sajtóénál. A mi sajtónk mindig meg fogja válogatni a fegyvereit s mindenekelőtt a legolcsóbb szövetségeseikről, melyek az olvasók romlott ösztöneiben kínálkoznak, előre le kell mondania. De a konzekvencia ellen, melyet e premisszákból az ellenvetők levonnak, mégis csak tiltakoznunk kell. Nem áll meg, hogy csak az a sajtó számíthat sikerre, amely korrupt és erkölcstelen; különben a legkimondottabban pornográf és revolverező lapoknak volna legnagyobb sikerük és jelentőségük, ami nem állítható.

A sajtó terén a legnagyobb sikert az ügyesen megszervezett terjesztés mellett mégis csak a *jól-informáltság* és a *megnyerő irodalmi forma* dönti el. Legyen az a lap nagyon érdekesen és szellemesen megírva és szolgáljon mindig legfrissebb hírekkel; legyenek minden téren kitűnő rovatai; legyenek eredeti és értékes tudósításai, úgy, hogy a kereskedő, a pénzember, a politikus benne elsőrangú tájékoztatót találjon; nyújtson sok olvasnivalót és szórakoztatót a családoknak: a nagypapáknak, a mamáknak, a bakfisoknak is és mindenkinek; adjon sok papirost, hogy a kisembert

a meglegedettség érzete ragadja meg, amikor 10—12 fillérért egy egész kötetet nyomnak a kezébe; érdek-lődjék minden iránt, ami iránt a világ érdeklődik, még pedig ne másod vagy harmad kézből véve, ne is mindig csak cenzori és filiszterarccal mérlegelve az ujdonságokat; öntse el az olvasót egész áradatával az érdekes és értékes tudnivalónak s ami époly fontos: legyen nagy, kifejtett rikkancs- és árusítószerkezete s akkor szemét és piszok nélkül is boldogulni fog. Mindig lesznek ugyan, akik egyenesen a szennyet fogják keresni; de a közönség túlnyomó része a jó árucikket szennyes etikett nélkül is el fogja fogadni, sőt éppen azt fogja keresni.

*

Nézzünk csak bele az ellenséges vagy indifferens lapokba. Az erotikum és erkölcsi lazaság bizonynyal egyike a csaléteknek, melyekkel azok olvasóikat fogják, de nem az egyetlen és nem is a lényeges csalétek, kivéve bizonyos egészen alacsonyrendű nyomdatermékeket. Lapozzuk csak végig akár az *Est*, akár az *Érdekes Ujság*, akár a *Pesti Hírlap* egy-egy számát. Mi teszi ezeket a lapokat érdekessé? Nem lehet azt mondani, hogy éppen csak az erotikum vagy az antiklerikalizmus, amely szintén bőven akad bennük, de amely talán ugyanannyi olvasót vissza is riaszt, mint ahánynak tetszik. Hanem igenis megszerzi nekik a közérdeklődést a rengeteg anyagon kívül, amelyet nyújtanak, a tagadhatatlanul nagy változatosság és aktualitás, az ügyesen megválasztott címek, a szellemes, sziporkázó, nevettető, kedélyhez és fantáziához szóló hang, a frissebbnél frissebb hírek és értesülések, a kitűnően vezetett szépirodalmi, közgazdasági, művészeti és sportrovatok; közismert nevű és közkedvelt-ségű írók, költők, tudósok, elbeszélők, celebritások tömeges közreműködése és ezer apró ujságírói ügyesség, aminek hiszen egész tudománya és művészete van ma. Ezt kell eltanulni és utánozni s majd akkor erotikum nélkül is boldogulunk és nem leszünk kénytele-

nek tehetetlenségünket a lehetetlenség kényelmes köpönyegével takargatni. S miért ne volna lehetséges mindezt utánozni erkölcstelenség, személyhajsza és revolverezés nélkül is?

Nem látjuk-e ellenkezőleg, hogy a közönségnek súlyban értékesebb része s nem is csak éppen a jó katolikusok, a modern sajtóban gyakori hit- és erkölcs-ellenes vágásokat határozottan nem szeretik s inkább csak tűrik. Hisz épp azért tanúsítanak a liberálisabb lapok is rendszerint bizonyos óvatosságot az Egyház vagy a jó erkölcs ellen intézett támadásaikban s a vallást mint ilyent nem igen merik bántani.

Nem nagyon vallásos családokban akárhányszor előbb a családanya olvassa át nagy gonddal a *Pesti Hírlap*-féle lapokat, mielőtt azokat, esetleg megnyirbálva, fia, leánya kezébe adná. Sőt még akik a maguk személyére nézve a borsosabb kosztot szeretik is, *családjukba* nem szívesen engedik be a destruktív irányú lapokat s már nejükre és gyermekeikre való tekintettel is biztonnal előnyben részesítenék azt a lapot, amely a modern liberális lapok zszurnalisztikai előnyeivel a katolikus lapok korrektségét és erkölcsi izlését egyesítené. S végtére az is az ujságírói rutin dolga, hogy a közönséggel a magasabb erkölcsi színvonalat az irodalom eszközeivel megkedveltesse. Tisztességes irányú, jóízlésű, minden elítélendő tendenciától ment, jól értesült és jól megírt lapot kellő terjesztési ügyesség mellett akkor is szívesen fog olvasni a közönség, ha alaptendenciája katolikus; csak persze ne képviselje a magasabb szempontokat léptenyomon népszerűtlen formában és amikor indokolt is, hogy azt a bizonyos „felekezeti” zászlót lengesse, tegye azt legalább annyi ügyességgel, mint ahogy azt a maga szempontjából ma pl. a zsidó sajtó teszi:

Annyit jelent-e ez, hogy a katolikus lapnak véka alá kell rejtenie a katolicizmusát? Vagy, hogy merőben *negatív* értelemben katolikus sajtóval kell beérnünk, amely csak annyiban katolikus, amennyiben nem támadja a katolicizmust és csak annyiban jó,

amennyiben *nem rossz*? Semmiesetre sem. De, mint kezdettől fogva hangoztattuk, különbséget kell tennünk, hogy úgy mondjuk, a kezdők és haladóknak szánt lapok között. Ami azoknak kell, ezeknek már fölösleges, unalmas és bosszantó; viszont ami ezeknek — mondjuk így: az erősen egyházas érzésű katolikusoknak — kell, azt amazok még nem bírják el: „Non possunt portare modo”.

Milyen más egy apologéta szerepe s milyen más egy dogmatikusé! Milyen más eljárás van helyén ott, ahol a tékozló fiúkat kell visszaédesgetni s ott, ahol a Márták és Magdolnák sürgőldnek az Úr körül! Milyen más hangon kell beszélünk kipróbált, lelkes párthíveinkhez s milyen más hangon egy ú. n. modern emberhez, ha el akarjuk fogadtatni vele — nem mondom, azonnal a kongreganista katolikus lelkiületét, de csak a gondolatot is, hogy érveinket figyelemre, érdeklődésre méltassa, hogy tanulmányozni, vizsgálódni kezdjen, hogy előítéleteinek fokunkinti lerombolásába lassankint beleegyezzék! Hogyan gondolhat arra valaki, hogy ezt a két feladatot egynek tekintse s egy munkával akarjon ennyire különböző célokat elérni!

*

Lesznek tehát lapjaink, amelyek nyíltan a katolikus elvek látószögéből fognak minden eseményt méltatni, és lesznek, amelyek a katolikus elvek jogosultságára még csak rá akarják nevelni a közönséget. Vajjon azért ez a megközelítő és hódító munka egyértelmű az indifferens, csupán negatív katolikus sajtómunkával? Bizonyosan nem! A hangnem lehet nagyon óvatos, a stratégia nagyon ügyes, a zászló látószólag teljesen színtelen; és mégis száz és ezer esetben lesz alkalma a lapnak tévedéseket osztatni, támadásokat előzni meg, balhiedelmeket rombolni szét és észrevétlenül belevinni a közönség gondolkozásába azokat az eszméket, amelyek később a határozottan keresztény és katolikus felfogásnak alappillérei lehetnek.

Vajjon pl. a zsidó sajtó nem ugyanígy tesz-e? Vajjon az kiírja-e minden számára, hogy „izraelita felekezeti tendenciájú” vagy „szabadkőműves napilap?” Eszében sincs! Nagyon jól tudja, hogy a mai publikum semmit sem szeret annyira, mint a — lát-szólagos vagy őszinte — pártfelettséget és függetlenséget. Aminek direkt etikettje, nyíltan hangoztatott tendenciája van, azt az illető irány úgynevezett fanatikussain kívül más csak bizalmatlanul veszi a kezébe. Az ellenséges sajtónak ez az okos politikája szerzi meg neki a győzelmeket és kérdés, nem ártanak-e a katolikus közélet szempontjából sokkal többet a többé-kevésbé színtelennek látszó lapok, a Pesti Hírlapok és Pesti Naplók, az Az Ujságok stb., mint a Világ-ívású organumok? Nem tanulhatunk-e e téren is a „Világ fiaitól?” Nem titkolódzást és kétszínűséget, mely sem moralitásunkkal, sem a zászló méltóságával nem fér meg, amelyet szolgálunk; de igenis lélektant és ügyességet, mely a gyengéket tejjel s nem vastag étellel tartja és azokhoz is le tud ereszkedni, akik ma még úgy félnek a tömjénfüsttől és katekizmustól, a böjti körlevelektől és népszövetségi agitációs hírektől, mint a gyermek a kísértettől.

Amint a *Pesti Hírlap* és a *Pesti Napló*, sőt az *Az Est* is nem írják ki a címlapjukra, hogy „kérem, mi zsidólap vagyunk, készek mindenkor támadni az antiszemitizmust és védelmünkbe venni a zsidót és szabadkőművest”, hanem *tényleg* minden alkalommal így tesznek, mindig ügyelve azonban a függetlenség és objektivitás látszatának megőrzésére, és diadaluk jórésze azon a napon véget érne, amikor nyílt sisakkal hirdetnék szabadkőműves vagy zsidó világnézetüket: úgy mi is csak oly organumok által végezhetünk igazi *területhódító* munkát, amelyek az egészen komoly és következetes katolikus gondolkozást ugyan alapul veszik, de a vallási kérdéseknek osztréntatív s hogy úgy mondjuk, agresszív, kihívó hangoztatását kerülik. Hiszen a napi események túlnyomó részben nem is állnak feltűnőbb kapcsolatban a vallási kérdésekkel;

ahol pedig ilyen kapcsolatok fennállnak, a védelemnek s állásfoglalásnak éppen nem legszerencsésebb módja a gyengék elriasztása. Nem kompromisszumról van itt tehát szó, csak evangéliumi okosságról.

*

3. Sokan aztán ezzel kapcsolatban azt vallják, hogy a mi táborunkban ilyen rátermett írók és ügyes szerkesztők nincsenek, vagy ha vannak, ugyanily arányban távol is állnak attól az ideáltól, melyet szeretettel, tudással és határozottsággal kell szem előtt tartaniok és védelmezniök.

S ezen a ponton emelkedik a másik nehézség, mint némelyek hiszik, a második lehetetlenség. Annyit kételkedés nélkül aláírunk, hogy épp az itt kifejtett szempontok kétszeresen magas igényeket támasztanak a katolikus lapok íróinak és szerkesztőinek tehetségével és egyéb kvalitásaival szemben. Megengedjük, hogy a keresztény írók közt sokan nélkülözik azt a rutint és főleg azt a zsurnalisztikai élelmességet, amely az ellenséges sajtó munkatársainál annyira kifejlődött. De hogy a mi oldalunkon e téren mindenki idióta volna, ez feltevésnek is kissé erős. A kellő erkölcsi és anyagi megbecsülés kiváló tehetségeket hódítana vissza vagy fedezne fel, sőt nevelne is a mi sajtónknak; csak hogy akkor egyszer már végezni kellene a babonával, hogy míg minden más szellemi munkát — a papét, a tanárét, püspöki ügyészt stb. — megfizetjük, egyedül a katolikus zsurnaliszta nagy kvalitásokat feltételező munkáját véljük elvégezhetni ingyen vagy félingyen-erőkkel. Mikor az ellenfél a vezető zsurnalisztáit nem sajnálja átlag államtitkári fizetésekkel kötni magához, akkor talán a katolikus sajtó munkásait sem volna szabad díjnoki fizetéssel elégiteni ki.

Hogy azonban az ujságírás és lapszerkesztés művészete mintegy a zsidó fajnak monopóliuma volna, egyenesen mulatságos feltevés. Egyes zsidó ujságírók természetesen szeretik ezt a hiedelmet pártfogásukba

venni s terjesztetni s hallottunk már olyan diktumokat is, hogy a katolikus sajtó majd csak akkor lesz nagy és fényes, ha — zsidók fogják írni, de a valóság teljességgel rácáfol erre a mesterségesen terjesztett babonára. Hiszen, hogy sok mástól eltekintsünk, még a legkimondottabb zsidó-liberális lapok is előszeretettel alkalmazznak keresztény írókat, sőt el lehet mondani, hogy a sajtónak ma annyira előhaladott elzsidósodása mellett is a legkiválóbb írók és újságírók még mindig keresztények. Igaz, hogy szellemirányukban részleg teljesen eltávoloztak a keresztény ideáloktól, de tényleg nem lehet mondani, hogy az újságírásban a zsidóságot valami különösebb intellektuális kvalifikáció s ennek folytán előjog illetné meg.

A Világot első éveiben katolikus ember szerkesztette; ma a *Pesti Hírlap*ot éppúgy, mint a *Pesti Naplót* keresztény ember szerkeszti. Közismert dolog, hogy a liberális redakciók tele vannak olyan katolikus fiúkkal, akik az *Alkotmány*nál vagy egy-egy vidéki katolikus lapnál tanultak ki, de aztán a kétszeres és háromszoros fizetés más berkekbe csalta őket. Keresztény írók és újságírók a nevesebbek közül, hogy a mieinket, Túrit, Izsófot, Andort, Landauert, Törököt, Hivatalt, Burját ne is említsük, sem az eltávolozottakat, mint Bartha Miklóst, Kaas Ivort, Beksics Gusztávot, Pompéry Jánost, Sztrakoniczky Károlyt, stb., tekintet nélkül az irányra, melynek ma szolgálatában állnak: Csajthay Ferenc, Márkus László, Milotay István, Kozma Andor, Fényes László, Ambrus Zoltán, Szakács Andor, Herczeg Ferenc, Gárdonyi Géza, Tömörkényi István, Mikes Lajos, Krudy Gyula, Szilágyi Lajos, Kárpáti Aurél, Móra Ferenc, Karinthy Frigyes, Kenedy Géza, Rákosi Jenő és Viktor, Porzsolt Kálmán, Szemere György, sőt fajilag — még Szász Zoltán is. Ebben a hevenyészett lajstromban szerepelnek olyanok is, akik minden alkalommal szégyenkezve hangoztatják, mennyire más a lelkük iránya, mint a sajtóé, amelyet szolgálnak s mennyivel szívesebben dolgoznának keresztény lapnál, csak fizetné meg az a keresztény lap a

munkájukat úgy, ahogy ma megfizeti az ellenség vagy az indifferens lapok. Egy Gárdonyi Géza pl. *mennyivel inkább a mienk, mint azé az irányé, melynek lapjaiban neve ma szerepell* Ha tehát össze tudnók hozni, meg tudnók szervezni azokat, akik még fogékonyak a keresztény gondolkozás iránt s megfelelően ügyes, erőskezű szerkesztők iskolájára bízunk őket, hamarosan a mi lapjainknak volna legtöbb és legjobb munkatársuk. Hiszen ha az újságírók látnák, hogy itt épúgy megbecsülik tehetségüket és szorgalmukat, sőt tán valamivel jobban is, mint amott, annyian jönnének át hozzánk, a mindenkép szolidabb, komolyabb irányhoz, hogy nem is tudnók elhelyezni őket.

*

Az írókénál mindenesetre sokkal nehezebb a megfelelő, megbízható s ügyes szerkesztők és rovatvezetők kérdése. Ami a hadseregnél a vezérkari főnök, az a lapnál a szerkesztő s a kivételesen nehéz és nagy feladatra csakugyan csupa elsőrangú szerkesztő szükséges. A szerkesztőnek nagyon agilis, élelmes, sokoldalúan képzett, bátor és vállalkozó, erőskezű, munkatársait kellőképp fegyelmezni tudó s emellett, ami nálunk egyik legelső követelmény: az Egyházért s a katolicizmus minden ügyéért szívből lelkesedő katolikusnak kell lennie, amely kvalitások természetesen ritkán egyesülnek egyazon emberben. S hány katolikus sajtóakciónak és egyéb kezdeményezésünknek lett sírásója az az elhibázott lépés, mellyel hozzáfogtunk s amellyel az ügyek vezetését arra nem való, mindenekelőtt nyereszkeskedni akaró vagy túlgyenge és kényelmes emberekre bíztuk!

Végtére a katolikus mozgalmakat is tekintheti valaki üzleti, haszonlesési alkalomnak s ügyes diplomáciával oly bizalmi állásokat küzdhet vagy böjtölhet ki magának náluk, amelyekre csak legelsőrangú, föltétlenül az ügyért élő emberek volnának valók. Az ilyen tessék-lásséokra dolgozó katolikus vezéremberekre igazán nincs már szükség; elég volt belőlük és

semmiesetre sem volna szabad a kat. sajtó nagy ügyét olyanok kezére bízni, akik önérdéküket keresik benne s vizenyős, értéktelen munkát végeznek, miközben fölfelé, a kenyéradóik felé, talán macchabeusi szerepekben tetszelegnek.

A katolikus lapszerkesztőknek és rovatvezetőknek, hogy egy épp megérintett témát tovább szőjünk, már azért is csupa nagykvalitású, bevált embereknek kellene lenniök, mert hiszen a folytonos függés felsőbb tényezőktől, akik minden pillanatban beledirigálnak és belekritizálnak a munkájukba, megint nem lehetne kívánatos, sőt okvetlenül kerülendő volna. Semmiféle lap nem léphet fel bátran és megkötetlenül, amelynek ugyanannyi illetékes bírása és parancsolója van, ahány pap vagy kanonok van az országban. Ezer ellentétes ötlet, felfogás, ízlés, néha tán szeszély és egyéni tekintetek nem állhatnak folyton zsörtölődő gardedameként egy életerős lap mögött. A szerkesztő legyen olyan, mint a miniszter: tartozzék felelősséggel, de csak utólag és keveseknek; a végrehajtásban azonban legyen teljhatalmú és független. S ezt a teljes hatalmát éreztethesse alárendeltjeivel is. Akkor többi közt az sem lesz nagy baj, ha átmenetileg s alárendelt szerepben, tehát utasítás szerint egyideig olyanok is dolgoznak a lapnak, hírszolgálati rovataiban, akik egyénileg még nem jutottak el a katolikus világnézet teljességéig.

Már most, hogy ilyen szerkesztőket és rovatvezetőket a mi táborunkban nem lehetne találni? Ki meri ezt állítani? Hiszen akkor igazán nem ér a magyar katolicizmus egy hajító fát. Ennyi millió közt s ennyi tízezer művelt katolikus közt ne akadna egy-két tucat jó és legalább 10—12 egészen kiváló szerkesztő? De kérдем: kereste-e őket valaki? Tárgyaltunk-e velük? Mondtuk-e nekik, hogy ezentúl a kat. ujságírói és lapszerkesztői pálya nem lesz koldus- és bohémpálya, nem lesz martirium, nem lesz ugrás a sötétbe, nem lesz esetleg a züllés és mindenünnen kikopás végső menedékhelye? Hanem, hogy állás lesz, karrier, jövő,

csakúgy, mint az egyetemi tanáré, ügyvédé, orvosé. Hogy becsületbeli kötelességünk lesz gondoskodni róluk. Kínáltunk-e nekik olyat és annyt, ami miatt érdemes annak a tehetséges embernek esetleg ott is hagyni megkezdett — tanári, ügyvédi stb. — pályáját? Függetlenítettük-e eddig is szerkesztőinket az anyagi gondoktól? Pedig e nélkül sajtót pártolni, sajtót termelni épúgy nem lehet, mint ahogy vezérek nélkül nem lehet hadsereget hadbavezényelni s nem lehet csatát nyerni. *Elriasztjuk magunktól az embereket, a tehetségeket*, elkedvetlenítjük még azokat is, akik igazán csodálatos lelkesedésből s elvhűségből még így is tartanak éhbéren tengődve tarifáink mellett s akkor aztán hetykén odavetjük, hogy lapjaink szerkesztői és rovatvezetői vezérkarára a magyar katolikusok közt nincs ember. Nem túlgyors és igaztalan eljárás ez?

Mi volna itt a teendő? Szerkesztőket, kiváló szervezőket gyűjteni össze az országban, kiemelve őket kellő kárpótlás mellett minden más, mégoly jól dotált hivatalból — e célból a világi és szerzetes papság legjobb íróit is fel kellene menteni minden egyéb, mégoly „fontos” és mégoly tradicionális munkakörtől — s ezek által összehozatni, szerveztetni, sőt neveltetni a munkatársak egész seregét. Utópia ez? És mégis meg kell lennie. Különben lemondunk a jövőnkéről.

Hogy ez sokba, nagyon sokba kerül? Igaz. Ide számos millió kell. De amint a háborúban nem nézzük, mibe kerül: annak meg *kell* lenni, ami szükséges, akár mibe kerül, úgy itt is a pénznek nem szabad szerepet játszania. Annak folyni kell bőségesen mindarra, ami a cél érdekében: ama nagy, imponáló sajtó érdekében szükséges.

*

4. Ezzel eljutottunk a harmadik és legfőbb ellenvetéshez, a kat. sajtó késedelmességének főokához: a pénzkérdéshez. A kat. sajtó, úgy ahogy leírtuk, ahogy igazán nagyarányú hódító és irányító munkát volna képes kifejtteni, igen jelentékeny pénzüsszegbe ke-

rülne addig is, míg talán később üzletileg kifizetné magát. Különösen kezdetben; de nincs kizárva, hogy egyes organumai éveken, sőt tán évtizedeken át nem hoznák meg a befektetett tőke kamatait — kivéve az erkölcsi kamatokat. A kat. sajtókérdésnek egyik nagytekintélyű szakértője, *Eberle József*, azt hiszi, hogy a kat. lapok éppen teljes függetlenségük és puritánságuk megőrzése érdekében kénytelenek volnának eleve lemondani a modern lapvállalatok legáltalánosabb s legjövedelmezőbb segédforrásairól: a pausálékról s azért a katolikus közadakozásra mindig rá fognak szorulni. Anélkül, hogy e tekintetben e talán túlságosan óvatos vélekedés alapjára helyezkednénk, meg kell vallanunk, hogy sajtónk kiépítésénél igen nagy pénzüsszegekre volna szükség, amelynek megtérülése soká várathat magára.

De vajjon felment-e ez a körülmény a cselekvés kötelessége alól? Szükségkép üzletnek kell lenni a kat. sajtónak? Kétségtelenül jobb, ha oly üzleti alapot s menetet biztosítunk neki, amely mellett maga is fenn tarthatja magát; de ha ez nem sikerülne is, nem volna-e a kat. sajtó megteremtése mégis époly parancsoló szükségesség, mint a templom és az iskola, amely pedig szintén nem üzlet és nem hozza meg a beléfejtetett tőke kamatait máskép, mint erkölcsileg? Ha meg tudjuk a sajtót csinálni úgy, hogy az néhány esztendő múltán önmagát fenn tudja tartani: annál jobb, csináljuk meg úgy; ha pedig ez nem volna lehetséges, csináljuk meg akkor úgy, mint a francia katolikusok az iskoláikat és kórházait, hogy minden évben összerakják, összegyűjtik az azokra szükséges pénzüsszegeket. De meg *kell* lennie, különben ugyanannyit súlyyodunk lefelé, mint amennyit minden egyébirányú erőfeszítésünkkel felfelé kapaszkodtunk.

Kérdjük már most: van-e reménység arra, hogy ez a nagyarányú sajtóadakozás meginduljon s a sajtónk kiépítéséhez szükséges pénzüsszeg csakugyan összegyűljön?

Ez kettőn múlik: azon, hogy van-e egyáltalán

pénz, és azon, hogy van-e bennünk megfelelő belátás és jóakarat.

Az első kérdésre alig kell külön felelnünk. Igaz, hogy a magyar katolicizmusnak ezernyi ezer igénye és szüksége van, s ezer és ezer segélytesdő kéz mered azok felé, akiknek a segítség módjukban áll. Mégis tény, hogy anyagi forrásaink igen jelentékenyek s csak arról van szó, a számos egyházi közszükséglet közül melyiknek kielégítése tűr még legalább halasztást.

Hogy a sajtó megteremtésére volna miből meríteni, ha igazán legelső rendű feladatnak ismernők, mutatja — sok egyebet mellőzve — a hadikölcsönjegyzés. Simonyi-Semadam képviselőházi jelentése szerint az egyházak ötszáz milliónál többet jegyeztek az eddigi magyar hadikölcsönökre. Ebből legalább 300 milliót számíthatunk a kat. Egyházra. Ennek a 300 milliónak csak egyévi kamata (18 millió korona) vagy a kamatnak felajánlása 5 évre (90 millió korona) ügyebár elegendő volna a legkáprázatosabban elgondolt olyan kat. sajtó megteremtésére, amely mellett valószínűleg kicsiny férgekké törpülnének a ma leghangosabb, vezető organumok. De mi ezt a kamatot ügyebár nem adjuk oda a sajtóra, még harmad részben sem — nem zsugoriságból, mert hiszen tényleg jó célokra adjuk oda nagyon kevés kivétellel az egészet, hanem —, mert minden egyebet fontosabbnak tartunk a sajtónál, illetve: beérjük egy alig tengődő, éhbéren nyomorgó s az éhséget aztán a munkáján akaratlanul is feltűntető sajtóval.

Háromszázmilliót tudtunk összehozni ott, ahol a haza szükségben és veszedelemben volt. De nincs-e époly nagy veszedelemben és szükségben az Egyház is? Krisztus országa, a lelkek ügye? S az egyházi vagyonnak nem legelső, még a haza védelmének is sajátabb és sürgetőbb rendeltetése-e, hogy mindenekelőtt az Egyházat, Krisztus ügyét védelmezze?

S ne mondja senki, hogy sajtónk megteremtése, vagyonunknak erre fordítása ma a hazafiúi kötelességteljesítésnek menne rovására. Ellenkezőleg! Mint egy

menyiségtani axiómához, úgy kell ragaszkodnunk, még pedig teljes igazsággal, ahhoz a tételhez, hogy az ország *erkölcsi erejének* megőrzése, azaz a nemzetnek az eleven keresztény hitben való megtartása a hazának is legelsőrendű java és érdeke, és jobban a hazát még ebben a vészteljes időben sem védhetjük, mintha megteremtjük a keresztény hit és erkölcs legbiztosabb védvárát az országban: a kat. közvéleményt és életet a sajtó által.

Mit használ, ha majd most püspökeink, papjaink pénzből megvédjük ugyan külsőleg a hazát, de nem gondoskodunk róla, hogy ezzel a vérrel s pénzáldozatokkal megvédett haza csakugyan a *keresztény magyar nép hazája maradjon* s ne sikkadjon egyre-másra idegen kezekbe, idegen erkölcs és éppen nem keresztény újmagyarok uralma alá? Magyarországot a keresztény magyarságnak s a keresztény magyarságot Magyarországnak megmenteni: íme, ez a legszebb hazafias feladata a magyar kat. Egyháznak — ezt pedig semmi mással nem éri el, mint ha mindenekelőtt megmenti az országot az idegen, hitetlen s ideáltalan sajtó hatalma alól s teremtsen benne keresztény érzést, keresztény, erkölcsös és hazafias gondolkozást.

A katolikus sajtó megteremtéséhez tehát megvan az anyagi erőnk.

*

Hogy megvan-e a kellő belátásunk és jóakaratunk is? Erre a közeljövőnek kell megfelelnie. A közfelfogás nagyon szigorúan szokott ítélkezni e kérdésben, de nincs egészen igaza. Akik minden kat. közszükséglettel szemben állandóan csak a „gazdag papokra” és a püspökökre utálnak s ezeket okolják, ha azonnal nem gurul az aranyuk, ahol csak pénzre van szükség, nem gondolják meg, hogy a magyar katolicizmusnak csakugyan rengeteg *anyagi szükséglete és kiadása van* s annyi pénze bizony az Egyháznak sincsen, hogy pl. csak a tanítóinak javadalmazását vagy a hiányzó plébániák, lelkésziségek, templomok, iskolák

stb. dotációját is magától s egyszerre rendezni tudná — hogy nagyon sok más sürgetőnél sürgetőbb feladatot ne is érintsünk. Főpapjaink s nagyobb javadalmasaink túlnyomó része azonban fukarsággal meg nem vádolható; szünet nélküli adakozásuk adományaik, alapítványaik (melyeket azonban a mai sajtó nagy része célzatosan elhallgat) bőségesen bizonyítják, hogy nagyjavadalmasainknál a kat. sajtó nagyobbarányú pártolása nem éppen az áldozatkészségen múlik. Hanem hogy vagy a feladatnak mindenekelőtt megvalósítandó, sürgető, elodázhatatlan volta nem tudott még ezideig meggyőződésükké válni, vagy pedig — s ez a valószínűbbnek látszó feltevés — mecénásaink még ezidőszert nem látják módját a nagyobbarányú és sikert ígérő akcióbalépésnek. Adnának, de biztosított-nak szeretnék látni, hogy nem adnak hiába. S azért talán nem az az első teendő, hogy főpapjaink áldozatkészségét vagy a kat. közszükségletekkel szemben részükön a helyes megítélést vonjuk kétségbe, mint inkább, hogy arra kérjük őket, vegyék a kat. sajtókérdés rendezésének egész ügyét a kezükbe, állapítsák meg a teendőket, mindenesetre a meglevőnek szemmel- és tiszteletben tartásával, s bízzák meg a kivittel azokat, akiket e feladat teljesítésére legalkalmasabbaknak tartanak. Ezirányban a konkrétebb javaslatok megtétele már igazán nem tartozik a nyilvánosság elé.

A főpapi kar akcióbalépését a kat. sajtókérdés rendezésében azért is üdvözlőnünk kellene, mert a segítség itt máshonnan, mint felülről, bajosan indulhatna ki. A sajtóvasárnapi gyűjtések, a sajtóhölgybizottsági agitációk s maga a Kat. Sajtóegyesület is úttörő munkát végeztek annyiban, hogy a hívő nép figyelmét némileg reáirányították a sajtókérdés fontosságára; de ezt az erkölcsi csodát természetesen nem hajthatták végre, hogy a nép legszélesebb rétegeiben a sajtóadakozást az életfenntartó ösztön erő kifejtésének méreteivel ruházták volna fel.

Népünk, közönségünk tág rétegei meglehetősen

alkalmatlanok is ily nagy kérdések kellő megértésére s még ha a megértés körül nem volna is hiba, az anyagi eszközök összeremtése oly fokban, amint itt szükséges volna, nehézkes évi gyűjtések útján el sem képzelhető. Öt-hat év alatt egy millió: ennyit el lehet érni a sajtóegyesülettel; de ilyen összeggel komoly, nagyarányú akcióra még gondolni sem lehet. Amellett demokratikus szervezetű egyesületekkel nagy sajtót sohasem fogunk teremteni. Mert ott vagy mindenkinek joga lesz a dirigálásra (ha igazán demokratikus az egyesület) s ez nem lehet jó; vagy dirigálnak azok (s ez ma a legtöbb egyesületnél a bevett szokás), akik kezdetben véletlenül vagy az alapítók szándéka szerint a tisztikarba vagy (mert még ez sem szokott igazán dirigálni) az irodavezetésbe belekerültek. Bármily kiváló erők legyenek is ezek, azzal az erkölcsi súllyal éppen azért, mert egy demokratikus egyesület kiküldöttei vagy alkalmazottjai, sohasem állhatnak kifejtendő sajtómozgalmaink élére, aminővel működnének egy olyan a püspöki karnak felelős testület vagy bizottság, amelyet az Egyház szükségleteit mégis csak legjobban ismerő s legnagyobb tekintélyű főpapi kar bíz meg hivatalosan a sajtókérdés rendezésével.

Csakis ilyen kiküldetéssel bíró testület vagy bizottság volna képes továbbá a legnagyobb pártatlansággal helyezkedni ama vitapontok fölé, amelyek ma a katolikus közéletet s a kat. sajtó egyes érdekeltségeit megosztják s amely vitapontokkal sajtómozgalmainkban számolni kell, de úgy, hogy a különböző pártállások és ellenkező vélemények kellő tiszteletbentartása mellett a főszempont: a katolikus ügy örökké háttérbe ne szoríttassék.

Az éppen említett szervezőbizottság feladata lehetne az anyagi eszközök előteremtésére vonatkozó konkrét indítványok megtétele is. A pénzt mindenkéltől nagyobb, rendszeres évi adományokból kellene összehozni, melyekre a javadalmazások esetleg önként köteleznék magukat. Ha régebben a magyar kat. Egyház meg tudta magát ismételtelen adóztatni s még az

egyházi edényeket is pénzverdébe küldte a kereszténységnek s a nemzetnek megmentésére, mennyivel inkább helyén volna ilyen önmegadóztatás ma, amikor a sokkal felkészültebb modern tatárjárók ellen kell népet és hitet védelembe venni s a folytonos lassú halódással szemben megoltalmazni!

Mínthogy azonban ráparancsolni senkire sem lehet s a sajtó szükségességének megértése a mi oldalunkon tapasztalat szerint kissé lassan érzik, azért az adakozás mellett más forrásokra is gondolnunk kell.

Ilyen más forrásul szerény nézetünk szerint főleg kettő kínálkozik. Egyik volna: kat. pénzüzetek alapítása, a másik: egyes egyházi javadalmaknak az illetékes felsőbbiségek hozzájárulásával a katolikus sajtó céljaira való időleges igénybevétele.

*

Az első gondolatot egy évtizeddel ezelőtt pendítette meg egyik egyházi lapunk hasábjain *Kincs* István. Alapítsunk mindenütt keresztény hitelszövetkezeteket, mondotta, s azok jövedelmét fordítsuk alapszabályszerűen a kat. sajtó céljaira. Kinevették az indítványt, mire ő megcsinálta a községi pénzüzetet maga; alig tízéves fennállás után ma a szövetkezet évi tiszta nyeresége 20.000 korona. Száz pénzüzet csak 5—5000 K évi nyereséggel számítva évi félmillió, évenként csak 1000 K-t számítva még mindig évi 100.000 K támogatást jelentene a kat. sajtónak. A pénzüzet az Országos Hitelszövetkezet égisze alatt is állhat; emellett nincs semmi akadályja annak, hogy nyereségét helyi alapszabályai szerint a kat. sajtónak juttassa. Ugyanígy meg lehetne szervezni s a kat. sajtó javára értékesíteni az egyházmegyei pénztárakat, körükbe utalva az egyházi ingatlanok s ingóságok kötelező biztosításának ügyét, ami a pénztáraknak ismét igen jelentékeny forgalmat s a sajtónak tekintélyes nyereséget jelentene. Általában, ha annak a roppant tőkének hozadékát, amelyet ma az Egyház kegyéből zsidó pénzüzetek, biztosítótársaságok s takarékpénztárak for-

gatnak, kat. közcélokra fordítanak, mindenesetre senki-vel szemben sem követnének el igazságtalanságot s mégis egyszerre számos tengődő közintézményünket tudnók talpraállítani. Az egyes egyházmegyei pénzüntézetek kölcsönösen szavatolást is vállalhatnak egymásért — ami viszont egy központi felügyeleti szerv szükségességét involválná —, ami által el lehetne érni azt a biztosságot is, amely lehetségessé tenné az egyházi kegyes alapítványoknak idevonását és modernbb alapon való kezelésbe vételét is.

A másik szinte Kolumbusz-tojásra emlékeztetően egyszerű anyagi eszköz volna e téren: egyes egyházi javadalmak időleges lefoglalása s jövedelmeik odafor-dítása a kat. sajtó céljaira.

A történelmi fejlődés során számos olyan java-dalom keletkezett Magyarországon, amelynek eredeti rendeltetése valamely nagy terhekkel járó s fontos egyházi hivatal ellátása volt. Később ezek a hivatalok megszűntek, vagy pedig a feladatok s terhek viselé-sére más alapítványok keletkeztek. Ilyenek pl. a reális apátságok, prépostságok, vagy a káptalanokban pl. az örkanonokság intézménye, mely eredetileg a székes-egyházak fenntartására rendeltetett, de miután a székesegyházaknak külön fenntartási alapjuk létesült, egyszerűen személyi „beneficium” lett. Ma ezek a kü-lönösebb teendőkkel össze nem kötött vagy legalább is ekkora dotációt semmikép sem igénylő beneficiumos állások más jelentőséggel alig bírnak, minthogy egy-házmegyéjük szolgálatában kiválóbb érdemeket szer-zett egyházi férfiakat jutalmaznak velük s részben mintegy nyugdíjul is szolgálnak. Egyúttal kétségtelenül nagy hatóeszközök a püspökök kezében, akiknek kegyétől függ azok osztogatása, vagy az azokra való felterjesztés.

Bármennyire érthető is azonban éppen ezen em-beri szempontokból a ragaszkodás az elavult, belső-leg tartalmatlan s jelentős célt nem szolgáló intézmé-nyekhez, pillanatra sem szorul bizonyításra, hogy az egyházi közéletnek semmifélekép sem válnék bármi-

ként is számbavehető hátrányára, ha ezeket az irreális célú, egyébként azonban sokszor nagyon is reális javadalmakat időlegesen más, az eddiginél ezerszer fontosabb egyházi közcélokra értékesítenők — természetesen mindig az apostoli Szentszék s a legfőbb kegyúr hozzájárulásával. Így foglalták le egyideig az esztergomi főkáptalan 2 stallumát is az esztergomi bazilika építési céljaira. Ha már most pl. éppen az esztergomi főkáptalanban egy ideig *nem 24, hanem csak 20 kanonoki stallumot* töltenének be (természetesen nem bántva szerzett jogokat, tehát mindig csak üresedés-kor hagyva egy-egy széket betöltetlenül), s hasonlókép járnának el a többi egyházmegyékben s a többi nagyobb, hivatallal nem járó javadalommal szemben, ennek a változtatásnak az Anyaszentegyház bizonynyal nem látná akkora kárát, mint amekkora pl. az így nyert eszközökkel megteremthető hatalmas kat. sajtó hiánya. Mindössze néhány, a szokásos jutalmazásra váró idősebb úrnak kellene néhány évvel tovább várnia a stallumra, illetve a püspököknek kellene a várakozókat valamivel tovább türtöztetniök; de komoly baj nemigen lenne a dologból s az Anyaszentegyházat sem borítanák el azalatt a hullámok, legalább nem jobban, mint eddig. A kat. alapítványok pedig ezzel nemcsak nem vonatnának el az alapítóknak voltaképpen szem előtt tartott szándékaitól, az Egyház legaktuálisabb bajainak gyógyításától, de sőt az eredeti szándékoknak bizonynyal sokkal megelőlegebben használtatnának fel.

Egyébként, amint a fenti fejtegetések általában, úgy főleg az itt tett indítványok is, éppen nem akarnak peremptórius tételekként szerepelni a kat. sajtókérdés megoldásában; csupán gondolatstilánkok szeretnének lenni, amelyek tökéletesen betöltötték szerepüket, ha további megfontolásra bírhatták azokat, akiknek e nagy és életbevágó kérdéseket tanulmányozni és mielőbb megoldani mindenekelőtt kötelességük.

Összegezzünk. A kat. sajtó ügye, mint ezt főleg közleményünk első részében kifejtteni megkísérlettük, mindenekelőtt sürgető, halasztást tovább nem tűrő közügyünk:

annak nem tessék-lássékszerű, hanem igazán nagyszabású, versenyképes, a közvéleményt meghódítani tudó megszervezése, minden akadály legyőzésével és minden mégoly nagynak látszó áldozat meghozatalával, halaszthatatlan feladatunk;

a nehézségek és ellenvetések, melyeket egy ilyen nagy stílben elgondolt kat. sajtó létesíthetése ellen felhozni szokás, kellő akarat és utánjárás mellett megszüntethetők;

itt tehát nincs más hátra, mint kiadni a jelszót: **akarjuk s haladéktalanul a tettek mezejére lépni.**

A katolikus Magyarország jövőjét veszélyeztetjük, ha ezzel még tovább késünk, mint késtünk eddig.

Húsvéti harangszó.

Minden katolikus ember lelkében megmozdul valami, egy vágy, egy sóhajlás, egy bizodalom a megváltás nagy diadalai, a feltámadás nagy gondolata iránt, ha meghallja a húsvéti harangok szavát. Ilyenkor végezzük el a húsvéti gyónást is, hogy megtisztult lelkünkbe fogadjuk a húsvéti Barányt: az Üdvözítő testét.

Csakhogya húsvéti harangszót már nem minden katolikus érti meg, nem mindenkinek a lelkében kelt örvendező visszhangot. Sokakban vízzé vált a katolicizmus; üres jelszavak, gyáva kibúvók mögé rejtik a nemakarásukat; megingott lelkükben a hit; nem érzik, mennyire rászorultak Isten erősítő, vigasztaló kegyelmére; élnek mint az állatok s fülük mellől bocsátják a keresztény lelkiismeretnek sírva panaszkodó, biztatva intő húsvéti harang szavát.

Mi az oka ennek? Mi mosta el a nagy keresztény gondolatokat ezeknek a papiros-katolikusoknak a lelkéből? Ki vitte bele őket abba a gyerekes, babonás hitbe, hogy a vallás nem való művelt embernek, hogy

a gyónásra a mai korban nincs szükség? Ki oltotta ki lelkükből a büszke öntudatot, hogy a keresztény hit a legigazibb műveltségnek legfőbb öre, amelyből húzódozni csak a műveletlenség vagy elfogult gyűlölködés képes?

Ki tette ezt? Ki más, mint az a *keresztényellenes sajtó*, amelyet ez a közönség gyáván és gyanútlanul olvas s amelyet a keresztény gondolat ellenségei oly ügyesen terjesztenek a keresztény hitélet gyengítésére, a keresztény népelem belső erejének, öntudatának, összetartásának letörésére? Bámulatosan ügyes ez az ellenség: miközben zsírunkon-vérünkön húzik, miközben rajtunk gazdagszik, miközben leszorít bennünket a kereső pályákról s bankjaiból gyeplőn rángatja vérbe-háborúba népünk millióit, ahogy az ő üzleti érdeke kívánja, ugyanakkor behizelgő, alattomos, csillogó szavakkal óriási sajtójának százkarú polipjával kiszívja népünkbelől a hitet, vallásunk szeretetét, Egyházunkhoz való ragaszkodásunkat, ostobaságnak tünteti fel az imádkozást, a gyónást, a húsvéti köteleességet... Gondoskodik róla, hogy még csak rá se eszméljünk vesztességeinkre s ne vegyük észre, hogyan foszt ő ki minden testi-lelki javunkból.

Húsvéti harangszó! Zúgd a lelkekbe a feltámadás diadalmas harsonáját! S amint a sírból kiszálló Krisztus a halál bilincseit, úgy fogjuk lerázni mi is a keresztényellenes, vallásgúnyoló, hitet lebecsülő üzlet-sajtónak bénító, sorvasztó rabbilincseit!

Hol dől el a katolikus sajtó diadala?

A legnagyobb újság a Sajtó-hölgybizottságban most az, hogy P. Birónak két lelkes beszédjén felbuzdulva, a Hölgybizottság tagjai elhatározták, hogy legalább egyes alkalmakkor (pl. a nagyhéten s havonkint egy-egy vasárnapon) ők maguk fogják árusítani a templomok előtt fölváltva a katolikus lapokat. Hadd lássa meg a világ, hogy a katolikus hölgyvilág komolyan lelkesedik a sajtójáért s hogy a katolikus lapok

terjesztése a szó legnemesebb értelmében előkelő apostoli foglalkozás. Ha a gyermeknapon a legkülönbözőbb társadalmi osztályú hölgyek nem restelnek nyílt utcán perselyezni a gyermekek javára, miért restelnék a katolikus úrinők és úrleányok a nyílt színvalást a katolikus sajtó mellett?

Ez az újítás egyébként azért is örvendetes, mert ama belátás terjedésének jele, hogy *nem elég a katolikus lapot megírni és kinyomtatni, hanem mindenekelőtt terjeszteni kell* tudni. Az ellenséges sajtó sikeleinek főtítka is az, hogy nagyon jól van megszervezve a terjesztése. A legutolsó faluban is, városokban pedig minden utcasarkon ott van a rikkancia, aki a keresztényellenes lapokat árulja. A közönség ugyanis túlkényelmes arra, hogy előfizetésekkel bibelődjék; a legtöbb ember csak azt veszi meg készen, amit pár fillérért a kezébe nyomnak. Ezt kell eltanulnunk nekünk is; oda kell jutnunk, hogy az egész országban legalább minden templom előtt ott álljanak a mi sajtónk apostolai a katolikus sajtó termékeivel. Ha pedig ezt nem fizetett rikkancsok, hanem apostoli szellemű sajtóhölgyek teszik (amint ez már Egerben, Miskolcon s újabban Budapesten is megvan), az eredmény kétszeresen nagy lesz, mert művelt úrihölgyek ilyen mozgalma még a lanyhább közönségre is nagy hatást fog gyakorolni.

Emellett azonban a voltaképpeni utcai rikkancsolást is szervezni kell, ami ismét a sajtóhölgyek gondoskodásának lehet tárgya. Keressünk, szerződtessünk erre a célra alkalmas fiúkat, leányokat, asszonyokat, öregebb embereket, akik percentért hétközben is árulják városszerte lapjainkat. Az utcai árusításra hatósági engedélyt kell szerezni (a templomok előtti árusításra nem); de ennek módja is nagyon egyszerű, csak be kell jelenteni az ügyet a rendőrségen, vagy kisebb helyen a szolgabírónál. A sajtóhölgyek valamelyike intézze a rendelést (amire elég egy levelezőlap a Sajtóhölgybizottsághoz), hogy hány példány menjen az egyes lapokból. Aszerint, amennyi fogy, lehet ezt a

példányszámot bármikor növelni, vagy csökkenteni. Az elszámolást a rikkancsokkal s a központtal szintén a sajtóhölgyek intézhetik, kivéve, ahol erre már a plébános, káplán, tanító stb. vállalkozott.

Nagyon jó módszer a házi látogatás is. Egy csomó füzettel, lappal felszerelve ellátogatunk a keresztény családokba s ott elmondjuk, hogy nem üzleti céllal jötünk, hanem a keresztény sajtó termékeit akarjuk ismertetni. Megmutogatjuk a füzeteket, lapokat, esetleg ott is hagyunk a családnál néhány példányt mutatóba. Nézzék át és ha valami megtetszik, mi majd megrendeljük nekik. Egy sajtóhölgy egy felvidéki városban megpróbálta ezt a rendszert s íme egy hét alatt elkapkodták az összes lapokat, füzeteket, amelyeket ő a központból e célra nagyobb mennyiségben hozatott.

Katolikus sajtóapostolok! Értsétek meg, hogy itt, ezen a ponton, az egyenkinti *terjesztés* terén dől el a katolikus sajtó csatája. Nem a szerkesztőségekben, hanem áttalatok: a terjesztők által fogjuk kivívni a katolikus sajtó diadalát!

Sajtóapostolkodás.

Mellékletként jelent meg egy kis kétoldalas újság, melynek „A Sajtó” volt a címe. Ez volt a Katolikus Sajtó-hölgybizottság új kis havilapjának első száma.

Azóta ez a kis lap minden hó elején megjelent s nagyon sok kongreganistának és kongregációi sajtószakosztálynak van nagy érdeme benne, hogy ez a kis lap azóta minden hó elején egyre növekedő számban jelenhetett meg. Hála Istennek, már az áprilisi 40.000-es példányszám is túlkevésnek bizonyult s májusban már 50.000 példányban jelen meg a legkisebb, de talán nem legjelentéktelenebb magyar lap: „A Sajtó”. Sőt májustól fogva *kétszeres nagyságban* fog megjelenni.

Ezzel kapcsolatban egy fontos szavunk volna a kat. sajtóért lelkesülő magyar kongreganistákhoz. Nem is hiszik, milyen jelentős, nagyjövőjű kezdeményezés-

ről van szó. A kat. magyar sajtókérdés megmozgatásának egyik leglényegesebb feltételét iparkodik megvalósítani az a mozgalom, amely bármennyire szerény formában is, de a közönség *nagy rétegeit* akarja megközelíteni. Minden kat. vállalkozásunknak eddig rendszeren az volt a baja, hogy csak keveseket ért el, *mindig csak ugyanazt a pár száz vagy ezer katolikust tudta az érdekkörébe vonni.* Azt a rengeteg, százezernyi lanya katolikust, aki tán templomba még el-eljár, de már prédikációt sohasem hallgat és semmiféle kat. lapot nem járát, rendszeren nem tudtuk elérni semmiféle mozgalmunkkal. Ezeket másképp nem is lehet tehát megközelíteni, felvilágosítani, tömöríteni, mint úgy, hogy legalább a templomok előtt egy-egy mégoly apró kat. lapot nyomunk a kezébe, amely csak egy-két fillérébe kerül, amelyre nem kell előfizetni, amelynek nem kell utánajárni, amelyeket az illetők ott kapnak készen a templom bejáratánál egy-egy fürge elárusítónő kezéből.

Mert hiába, ilyen a modern ember lélektana. Nem szeret maga rendelni lapot, folyóiratot (főleg vallást!), hanem, ha úgy készen és számonkint kínálják neki az utcán egypár fillérért, szívesen belenyúl a mellényzsebébe s megveszi. Ha megvette, el is olvassa. S ha elolvasta, akkor már kezd felnyíltni a szeme; kezd gondolkozni, rájön sok elfelejtett igazságra, amit az ellenséges sajtó elhallgatott előtte; kezd ennek folytán tovább érdeklődni, kezd velünk érezni s — legalább sok esetben — lassankint vissza is tér a komoly vallásosság gyakorlatára, ráébred az összetartó keresztény szervezkedés szükségességére is.

Roppantul fontos tehát, hogy az ilyen fürge, lenge kis lapokat, aminő a „Szív” s az említett „Sajtó”, mindenütt árusítsuk az országban. Minden templom előtt minden vasárnap ott kellene lenni a kat. sajtónak s amint bent a templomban az istentiszteletet, úgy kellene szervezni künn a templom előtt a hitvédelem terjesztését a jó sajtó, a keresztény lapok kézhezjuttatása által.

S oly nehéz-e vajjon a „Szív” és a „Sajtó” árusítása a templomok előtt? Dehogy! Semmi se könnyebb ennél. Csak egy fürge, okos kongreganista lélek kell hozzá, aki megértő szívvel s kellő szeretettel kezébe veszi az ügyet. Ir az illető lapok kiadóhivatalának vagy a Sajtóhölgybizottságnak, hogy legközelebbi vásárnapra küldjenek ennyit és ennyit. Maga mellé vesz 2—3 segítőt, akikkel beosztja az órákat. Egyik kora reggel árul, a másik a nagymise idején, a harmadik a litániánál. Ha a lap elfogy s még többen vennék, egy levelezőlapon megírja, hogy jövő vásárnapra többet küldjenek. Ha valami a nyakán marad, ez se baj, mert a kiadóhivatal által nyújtott percent fedezi a kisebb rizikókat és a levelezési költséget is. Még egyik-másik szegényebb sorsú árusítónőnek is jut valami, pl. a felülfizetések.

A lapok mellett kis füzeteket is lehet árusítani a templom előtt (pl. a „Kiskönyvtár”-t vagy a „Világosság felé” c. hitvédelmi füzeteket). A nép ezeket is szívesen veszi. S mennyi jó olvasmány jut be így a családokba, amelyek ma talán egyebet sem olvasnak, mint a nem-keresztény sajtó termékeit.

Egyes helyeken a kongreganista hölgyek maguk vették kezükbe az árusítást (Miskolc, Eger stb.). A dolognak így előkelőbb a színezete és már emiatt is nagyobb a siker. Beosztották maguk közt az órákat és a templomokat s vásárnaponként minden templomajtónál minden istentisztelet idején buzgón árusítanak. Így és csakis így sikerült egyes helyeken csodálatosan szép és nagy eredményt elérni.

A nemes és gyakorlati kezdeményezést nagyon ajánljuk a kongregációi sajtószakosztályok tagjainak figyelmébe. Szervezzék meg az apostolkodásnak ezt a legmodernebb nemét minél több helyen, falun, városban. Próbálják meg s tapasztalni fogják a sikert.

A kat. ügynek pedig, az igazság és népfelvilágosítás ügyének a képzelhető legjobb szolgálatot teszik vele!

Pártsajtó vagy katolikus sajtó?

A magyar katolikus sajtó kérdéséről írt tanulmányunkat szokatlanul élénk visszhang követte. Levelek és lelkes nyilatkozatok egész sorozata variálja az *Élet* szerkesztőjének szavait, hogy: „erről a kérdésről, keresztény magyar kultúránknak erről az égető, szomorú, kényes válságáról, hasonló nyers, kemény, éles szavak még nem hangzottak el”, hogy e tanulmány „rég álmodott álmokat keltett életre”, s hogy „egyes, nyílt igazmondása a meggyőződés törhetetlen bátorságából, a veszedelmekkel teljes jövődönék nyitott szemekkel való látásából és az elhárításukra fel-tétlenül szükséges eszközök okos, józan elismeréséből fakadt”.

Egy egyszerű falusi pap 1000 koronát küldött be a tanulmánynak röpirat alakjában való terjesztésére. Egy erősen fejlődő vidéki napilapunk szerkesztője azt írja, hogy bár sokan nem nyilatkozhatnak nyilvánosan, mert úgymond: „a sajtókérdéssel a szükséges nyíltsággal Magyarországon csak a *Magyar Kultúrában* vagy röpirat alakjában lehet foglalkozni” s azért „a kíváncsosság visszhang a sajtóban nem is várható”, mégis „sokan és sokat beszélnek, még többen komolyan gondolkoznak a felvetett eszméken s de nagyon sokan vagyunk, akik forrón kívánjuk, hogy testet öltjön az igel” Arra kéri továbbá a tanulmány szerzőjét, „készítsen el részletes, mindenre kiterjedő tervezetet s ezzel folytassa az agitációt. Lehetetlen, hogy sikere ne legyen”.

Egy megyéspüspök pedig így ír:

„Mondhatom, nagy örömmel olvastam a *Magyar Kultúrában* a katolikus sajtóról szóló cikkeit. Bár-csak mindazok fontolóra vennék és magukévá tennék e kérdés megoldásának kötelességeit, akiket illet. Épp azért szükséges volna a sajtó ügyét folyton napirenden tartani és mindig hangsúlyozni, napilapjainkban is, hogy állandóan hallják és a figyelem odafordíttassék, mert különben elfelejtik és könnyen

napirendre térnek felette. Mert azok, akiknek leginkább kellene érteni a sajtókérdés megoldásának fontosságát, úgylátszik, nem értik és értékelik kellően.

Midőn még egyszer felette nagy örömet fejezem ki a megjelent cikkek felett, kérem a jó Istent, adná meg kegyesen, hogy annak jó eredménye a gyakorlatban minél bőségesebb legyen Egyházunk és hazánk javára".

*

Egy hónappal a tanulmány megjelenése után végre, május 6-iki számában az *Alkotmány* is megszólal s Túri Béla, a lap érdemes szerkesztője, hosszú vezércikkben foglalkozik a tanulmányunkban felvetett eszmékkel. Bár bizonyos lemondó és aggodalmas hűvösség alig ismerhető félre cikkében, mégis megállapítja a *Magyar Kultúra* tanulmányáról, hogy az „hatalmas koncepciók karjaival nyalábolta át az egész sajtókérdést és mindenki csak örülhetett, hogy ekkora titáni erővel mozgatja valaki a sajtó ügyét és próbál neki lendületet adni".

„Bangha Béla — úgymond — nemcsak az idealizmus fanatizmusával foglalkozik a sajtókérdéssel, de azon kevesek közé tartozik, akik tisztán látják a sajtó horderejét és döntő szerepét a mai világban". Aztán így folytatja: „De jól lehet ennyire kongruensek a sajtóról való gondolataim Bangha Béláéval, mégis mikor legutóbbi tanulmányát is olvastam, a Sinai-hegyen időző és Istentől a tízparancsolatot meghozó Mózes képe lebegett szemem előtt..." „Villámlás és mennydörgés, átszellemülés és elragadtatás közben íródna a sajtó tízparancsolatai tűzben és ködben. Késnek lejönni a hegyről és azalatt megöntődnek az egyiptomi istenek képei, az aranyborjak és táncol körülöttük a nép". Ezzel a képpel fejezi is be cikkét: „Mialatt néhány fanatikus sajtóapostol a Sinai-hegyen ködben és tűzben tízparancsolatokat ír, azalatt a nagy tömeg már imádja az aranyborjút".

Túri Béla cikke a magyar katolikus sajtó kérdésé-

nek nem egy pontjára nézve szolgál kitűnő megállapításokkal, amint az oly férfiútól eleve is várható, aki mint a katolikus sajtó legtevékenyebb munkása áll hosszú évek óta a barázdák közepén s részünkről csak óhajtjuk, hogy a sajtókérdésre, a katolicizmusnak e legégetőbb korkérdésére, maga az Alkotmány is minél gyakrabban, sőt rendszeresen visszatérjen. Az értékes megállapítások mellett azonban vannak Túri cikkében részletek, melyekkel, megvalljuk, nem érthetünk egészen egyet.

Igy nem egészen értjük mindjárt, miért hasonlítja össze a szóbanforgó tanulmányt Mózes elragadtatásával. A Mózessel való összehasonlítás mindenesetre csak hízelgő lehet arra nézve, akivel szemben a sajtómunka terén alkalmazzuk; mert hiszen, ha Mózesnek a hegyen való időzése időbelileg egybe is esett azzal, hogy a nép még lent a völgyben aranyborjút öntött s azt körül táncolta; mégis éppen Mózes volt az, akit az Isten Lelke úgy megihletett a „kődben” (a Szentírás szerint helyesebben: a „felhőben”), hogy aztán leszállván a hegyről, ledöntötte az aranyból öntött bálványt. A példa tehát éppen nem szól amellett, hogy Mózesnek a hegyen való időzését a merő idealista ábrándozás példájául alkalmazzuk.

Valamikor, úgymond Túri a példát ezirányban alkalmazva, ő maga is „az idealizmus fanatizmusában” élt, de aztán belátta, hogy „ábrándokban nem szabad élni és hogy a képzelődés erejét is jobb munkaerővé kell változtatni”: azért „csak innen a hegyaljából, ahol a tülekedés folyik”, teszi meg, „teljesen sík földön mozgó megjegyzéseit”. Kérdés, ha Mózes nem megy fel a hegyre s ő is csak pusztá „kődnek” és „ábrándnak” tekinti a magasabb megfontolás régióiba való felszállást, vajjon árad-e rá is akkor elég világosság és erő, hogy népét az aranyborjú imádásától az igaz útra visszavezethesse. Nem áll tehát, vagy legalább a felhozott példából sehogy sem folyik, hogy hatalmas és erős katolikus sajtó teremtése érdekében is nem tanácskozásra és tervezgetésre van szükség, hanem egy-

szerűen hegyaljai munkára: a meglevőnek nagyobb fokú felkarolására. Minden tanácskozás — úgymond — és a sajtó kérdésének nem tudom minő magas kezekbe és bizottságokba való letevése már a tehetetlenség tünete. Minden ilyen terv a szizifuszi munka kínjai közt megszületett eszme, mely csillog mint a szappanbuborék, de oly hamar el is pattan”.

Az Alkotmánynak ezt az ismételten tapasztalt aggódó idegenkedését a kérdésnek elméleti s ha úgy tetszik, ideális magaslaton való tárgyalásától, azt az aggódást, mely mintha félne a magyar katolikus sajtókérdésnek minden irányt kielégítő rendezésétől, az elfogulatlan szemlélő előtt nehéz volna igazolni. Nehéz még a néppárt szempontjából is, amelynek ugyan ideiglenesen zavarhatná érdekeit ez a nagyobb arányú sajtókiépítés, amennyiben véget vetne ma a sajtó terén elfoglalt szinte egyeduralkodó helyzetének, de indirekte csak hasznára lenne neki is. Annál inkább érthetetlen ez az idegenkedés általános katolikus és tárgyi szempontból.

Mert hiszen a magasabb látszögből való megfontolás és megtanácskozás ugyan melyik jó ügynek lehet kárára? Melyik hadseregnek vált valaha ártalmára, ha tisztjei nemcsak a sík földön tülekedtek, de vezérkari tanácskozásokot is folytattak s azokon a folyton változó harctéri helyzetnek megfelelően új meg új, okos és minden körülményt számításba vevő haditervet dolgoztak ki? S nem éppen az magyarázza-e meg sokszor a hegyaljában folytatott szizifuszi erőlködés meddőségét, hogy a harcok hevében meg-megfeledkezünk a „többet ésszel mint erővel” elvéről és annyira elmerülünk a partikuláris napicélok hajszolásába, hogy haditerveink esetleges revízióját, mindenesetre az egyetemes és egységesen elfogadható haditerv kidolgozását és fölösleges „szappanbuborékfúvásnak” nézzük?

Avagy a magyar katolikus sajtó kérdésének nincsenek-e ma is megoldatlan vitás pontjai? Vajjon nem oszlik-e meg ezek tekintetében a katolikus közönség felfogása? Nincs-e tehát a hegyaljai munkának áldo-

zatos folytatása mellett arra is szükség, hogy ezek a meglevő és néha nagyon szorongató vitás kérdések lehetőség szerint elintéztessenek s azoknak óhajai, kíváncsiak és szükségletei is számításba vétnének, akik a mai katolikus sajtókérdést igenis nyílt kérdésnek érzik s nem tartják azt a meglevő pártsajtóval sem megoldottnak, sem maradék nélkül megoldhatónak? Értjük, hogy a néppárt sajtója, amely ma egyedül áll a téren, a maga részéről nem fog sietni e kérdéseket felvetni, de elvi kifogása sem lehet az ellen, hogy e kérdések higgadtan, tárgyilagosan, a tényleges helyzet szemmeltartásával s elfogulatlanul megtárgyaltsanak. Ez a megtárgyalás nem szükségkép „színes szappanbuborékok” fúvása.

*

A vitás pontok legfőbbikét: hogy vajjon okvetlenül azonosítandó-e a katolikus sajtó a meglevő keresztény párt sajtójával? mi nem óhajtottuk felvetni és szóbanforgó tanulmányban is elkerültük. Sőt most, hogy Turi cikke egész terjedelmében beleviszi e kérdést a vitába, még mindig nem óhajtunk állást foglalni vele szemben.

De nem hallgathatjuk el néhány szelíd észrevételünket annak illusztrálására, hogy igenis ezek a kérdések *tisztázásra szorulnak*, mert hiszen nagyrészt rajtuk fordul meg a katolikus sajtó kiépítésének problémája. Arra akarunk csak röviden rámutatni, hogy e téren nem az eltussolás és elhallgatás politikája, nem a kérdésnek erővel nem létezőként való kezelése, hanem csakis komoly elvi tisztázása teremthet jobb állapotokat, nyithat jobb jövőre reményt.

Ne értessünk félre! Nem a néppártot okoljuk érte, hogy 23 éves fennállása után máig sem sikerült zászlója alatt a magyar katolicizmus összességét úgy egyesítenie, ahogy pl. a német katolikusokat egyesítette a centrum. Tény azonban, hogy ez az egyesítés bármily okokból, de eddig nem sikerült neki, s mindenkép valószínű, hogy a közeljövőben sem igen fog sike-

rülni. Lehet ez az állapot szomorú és visszás, lehet részben emberi hibák eredménye, részben adott helyzetek szükségszerű következménye: ez a kérdés bennünket itt nem érdekel; de tény, hogy ez az állapot fennáll s ezzel a katolikus sajtó problémájának megoldásánál számolni kell. Túri Béla idézett cikkében maga panaszkodik azon, hogy „katolikus főpapok és főurak ugyanakkor siettek százezrekre menő anyagi támogatással megerősíteni egy budapesti hírlapot, mikor hasonló gesztussal sohasem fordultak a katolikus (párt)-sajtó felé, hogy kiépítsék”.

Ugyancsak az *Alkotmány* ismételten megállapította, hogy főpapjaink a főrendiházban nem egyszer más állást foglaltak el, mint amelyet a párt hónapokon keresztül képviselt nagy erővel. Ha ennek a keresztény pártnak, hogy az elköltözöttekről ne szóljunk, máig sem sikerült oly jó hangzású katolikus neveket magához fűznie, mint Apponyi Albert, Esterházy Miklós, Esterházy Móric, Széchenyi Emil, Dessewffy Aurél, Jósika Samu, Szapáry László, Széchenyi Pál, Széchenyi Aladár, Batthyány-Strattmann László, Károlyi József, Batthyány Tivadar (nem említve Zichy Jánost és Esterházy Miklós Móricot, a párt egykori, de kilépett vezéralakjait), akkor ez szintén annyit jelent, hogy a katolikus közönséget ma még és valószínűleg még hosszabb ideig nem lehet a katolikus párttal teljesen egybeolvadottnak tekinteni.

A mai tényleges állapot szerint tehát van katolikus pártunk és vannak e párttal magukat nem teljesen azonosító, bárha vele többé-kevésbbé fegyverbarátságban élő katolikusaink: függetlenségiek, munkapártiak, keresztényszociálisok, pártonkívüliek. Mi következik ebből? Ha az egész magyar katolicizmus néppárti volna, vagy legalább megvolna annak valószínűsége és az összes számbavehető tényezők komoly akarata, hogy az egész magyar katolicizmust a néppárt zászlaja alá tömörítik, akkor a meglevő pártsajtónak minden eszközzel való erősítése lehetne a legelső — még akkor sem egyetlen — teendő a katolikus sajtó terén.

Amíg azonban erről szó sem lehet, addig bele kell nyugodnunk abba, hogy a nem-néppárti katolikusok a néppárti katolikus sajtót következőképp nem tekintik saját sajtójuknak, nem állnak melléje s nem mutatnak hajlandóságot, hogy ezt a jövőben megtegyék. Már pedig kat. sajtóra ezeknek szempontjából is szükség van, s ha a katolikus sajtónak azon katolikusokat is meg kell közelíteni és ki kell szolgálni, akik nem osztják a néppártnak akár programját, akár taktikáját, akkor a katolikus sajtókérdés megoldását nem képzelhetjük el azon alapokban, ahogyan azt Túri Béla ajánlja. Erről még abban az esetben sem lehetne szó, ha a néppártnak biztos kilátásai volnának arra, hogy a legközelebbi jövőben jelentékeny számban vonul be a parlamentbe; hanem csakis akkor, ha programját és taktikáját oly mértékben tudná a közeljövőben az összes vezetésre hivatott és számottevő katolikus tényezőkkel elfogadtatni, mint ahogy például a németországi centrum maga mögött látja az egész német katolikusságot.

*

A sajtóra az összkatolikusság nem várhat bizonytalan ideig s a közönség millióit nem engedhetjük át az arányborjú papjainak addig is, amíg a néppártnak esetleg mégis sikerül az egész katolicizmust magához forrasztania. Nem lehet tehát „illúziókeltésnek” bélyegezni azt a felfogást, hogy jobbat és többet is lehetne vagy kellene tenni, mint „egy dolognak, a meglevőnek hóna alá nyúlni teljes erővel”. Elméletben nagyon szépen hangzik ez az elv: a „legalább egy dolognak, a meglevőnek” teljes erővel való felkarolása, de ha ez az egységes felkarolás a tényleges körülmények között kizárt dolog és a reá való várakozás csak késlelteti, illetőleg lehetetlenné teszi a katolikus sajtókérdés nagyobb arányú megoldását, akkor nincs jogunk ezt az e téren helyén nem levő elvet hangoztatni. A párt a maga részéről természetesen óhajthatja, hogy az egész magyar katolicizmus a néppárt sajtója köré

tömörüljön s Túri Bélának sem veheti zokon senki, ha ezért a célért küzd; de a tényt neki is kell ismernie, hogy amíg ez a cél jelentékenyebb mértékben elérve nincs s a közeljövőben is bajosan lesz elérhető, addig a katolikus sajtónak terebélyes fává való növekedését kizárólag a pártsajtó erősítése által remélni erősen illuzórius dolog. Illuzórius dolog azt kívánni, hogy mindenekelőtt a pártlap „nőjön előbb törzsbe” s aztán a pártlap „szárnya alatt szépen növekedhetnek fiókák”; mert bizony tapasztalat szerint a magyar katolikusoknak sem számban, sem súlyban le nem kicsinyelhető nem-néppárti része, sajnos, inkább a vallásilag színtelen sajtót támogatja, semminthogy fiókaként a pártlap szárnyai alatt vonuljon meg.

Amit Túri Béla a katolikus politikai munkájáról mond, annyiban helyes, amennyiben a politikát csakugyan nem szabad és nem lehet a mellőzhető objektumok közé sorolni, melyeket ki kell dobni a kat. sajtó felszálló léghajójából. Sőt minden lapnak, amely politikával foglalkozik, valamely politikai álláspontot képviselnie kell még akkor is, ha pártfeletti és párttonkívu. Ezt velünk szemben bizonyítani sohasem kellett, s nem vallana a vita színvonalának előnyére, ha oly dolgokról iparkodnánk egymást sok elmeéllal meggyőzni, amelyeknek szükségességéről mindnyájan egyenlőkép meg vagyunk győződve.

Csak megint nem szabad aztán a következtetésben a „politika” szó alá okvetlenül a „pártpolitika” fogalmát szubsztituálnunk s azt hinnünk, hogy politikai kérdéseket tárgyalni és pedig következetes kat. álláspont szerint tárgyalni kat. embernek csak egy bizonyos párt politikája és taktikája szerint lehet és aki nem hajlandó politikai elveit és nézeteit előre egy párt politikai törekvéseinek követésére angazsálni, azt a sajtókérdés rendezésénél egyszerűen figyelmen kívül kell hagyni.

De ez még mindig csak az egyik szempont. Túri egyenletét kat. sajtó és pártsajtó között azonban nemcsak azokra való tekintettel tartjuk gyakorlati szempontból elfogadhatatlannak, akik a néppárton kívül állnak s mégis kat. közéletet óhajtanak, hanem — és tán elsősorban — azokra a százezrekre való tekintettel is, akiket a kat. gondolkodásnak még csak meg kellene nyerni vagy vissza kellene hódítani és akiket kimondottan és tüntetően kat. lappal még hozzá kimondottan pártorganummal megközelíteni s meghódítani lélektani lehetetlenség.

Az akár néppárti, akár nem-néppárti, de máris kimondottan katolikus gondolkozású közönségen kívül ott van még a hitükben meggyengült, egyházuktól messze elkerült, elidegenült katolikusok óriási tábor, akiket vissza kellene hódítani s erőteljes, modern, imponáló sajtóval részben épúgy vissza is lehetne hódítani, mint ahogy a zsidó sajtó az ő merőben zsurnalisztikai előnyeivel s fogásaival el tudta őket hódítani tőlünk.

Ezenfelül az indifferensek és kívülállók nagy seregére is époly imponáló, tiszteletre gerjesztő, lassan meg is győző s legalább részben megnyerő hatást kellene sajtónkkal gyakorolnunk, aminőt gyakorolnak más világfelfogású táborok a sajtójukkal a tőlük szintén távol álló, közönyes százezrekre. Már most aligha szorul hosszas bizonyításra, hogy bizony sem a nem-néppárti érzelmű katolikusokat megfelelően tömöríteni, sem (még kevésbbé) területhódító munkát végezni oly pártsajtóval nem igen lehet, amely mint ilyen nagyon sok közéleti jelenséget természetesen elsősorban pártszempontból világít meg és bírál el s amelynek ez az irányzata, tendenciája közismert.

Mert hiszen semmitől sem irtózik a legtöbb modern ember jobban, mint attól a sajtótól, amelyen tendenciákat, vagy amit ezekből következtetni szoktak, elfogultságot szimatol. S minthogy katolikus szellemű lapnál a közelfogadhatóságot amúgy is előnytelenül szokta befolyásolni katolikus jellege, az ebből szár-

mazó idegenkedés legyőzését kétszeresen megnehezíti, sőt tág körökre nézve kilátástalanná teszi, ha azonfelül még a pártelfogultság és párttendencia jelszavait is ki lehet ellene játszani. Az érvényesülni és tért hódítani indult zsidóság pl. épazért nemcsak legkülönbözőbb pártállású organumokat tart fenn, hanem legharcosabb lapjában, a *Világ*-ban, feltűnően kerül minden politikai párthoz való kötöttséget. Minthogy az egész zsidóság aggresszív lapja akar lenni, azért semmi mást nem tűz ki feladatul, mint ezeknek tömörítését s minden politikai párton azt rójja meg és azt dícséri, ami az ő terveivel ellenkezik, illetőleg megegyez.

Nem mondom ezzel, hogy elítélem akár a katolicusoknak határozott pártba való tömörülését, akár, ami ettől elválaszthatatlan, a kat. pártsajtó szükségességét, sőt mindkettőt leglelkesebben helyeselhetem s mégis, ha legmeggyőződésesebb néppárti vagyok is, fájdalmasan bár, de konstatálnom kell, hogy amíg a magyar katolicizmus összessége nem néppárti — bármi okból —, addig a kat. sajtókérdés egésze a pártsajtóval megoldva nincs. Itt még tenni kell a fentiek értelmében valamit s mivel itt egyetlen ember véleménye sohasem lehet irányadó s mivel másrészt a néppárt sajtójától senki sem várhatja józanul, hogy maga pledojáljon a nem-néppárti kat. sajtó szükségességére mellett, azért tartom kíváncsnak, hogy a legszámottevőbb kat. köztényezők és értelmi értékek bevonásával a teendők fölött tanácskozások folyjanak és döntések történjenek.

E tanácskozásokra és döntésekre, vitás kérdéseket tisztázó elhatározásokra más tekintetben is, sőt magának a néppárti kat. sajtónak szempontjából is szükség lehet. Kat. politikánkat senki sem képzei úgy, hogy in mere politicis állandóan a püspöki aulákból kapja az utasításokat. De bizonyos összhangnak a püspöki kar s a kat. párt között, sőt az Egyházat illető kérdésekben bizonyos irányításnak is éppen a kat. elv szempontjából igenis helye van. Azonkívül, amint a párton kívülálló katolikus publicisztika sok kérdésben meg-

könnyítené, esetleg korrigálná, minden esetben pedig — mint minden bírálat — színvonal tekintetében emelné a néppárti sajtó szellemi munkájának értékét, úgy viszont közönségre gyakorolt hatásaiban is sokkép előkészítené a talajt a katolikus párt sajtó agitációs munkája számára.

Közvetve így a *nem-néppárti katolikus sajtó is igen nagy szolgálatokat tenne a néppártinak*, amennyiben azokat hozná a katolicizmushoz közelebb, akik ma távol állanak tőle s akikre épp ezért a néppárti sajtó hatása úgysem terjed ki. Ha úgy tetszik, a pártonkívüli információs lap venné munkába a kezdőket, a párt sajtó pedig a haladókat, amennyiben olyanokat vonna ismét a keresztény gondolkodás táborába, akik közül aztán sokan esetleg a katolikus pártakcióhoz is csatlakoznának. A szűklelkű félelem tehát itt még a helyes önszeretet szempontjából sem volna teljesen indokolt.

*

„Annyi jogunk lesz, — mondja cikke végén Turi —, amennyit a politika révén lekötünk és megszerzünk magunknak”. Úgy van, de amíg embereink nincsenek, nem csinálhatunk politikát. Embert pedig párt sajtóval megőrizni s irányítani lehet, de megnyerni, meghódítani — legalább a helyzet azt látszik igazolni — nem. S vajjon a semmiféle párthoz nem tartozó Világ nem végez-e a maga szempontjából nagyon is eredményes politikai munkát?

Az Alkotmány hozzászólása mindezeknél fogva nemcsak nem ingathatja meg, de sőt megerősítette azt a nézetünket, melynek a szóbanforgó tanulmány is kifejezést adott, hogyha a tényleges viszonyokkal számolva vagy, mindenre kiterjedő, nemcsak párthíveket iskolázó, de területhódító sajtót teremteni akarunk, kell párt sajtó is, párton kívül álló sajtó is. Hogy ez a feladat nagyságát növeli, hogy 2 vagy 3 nagy lapot fenntartani nehezebb munka mint egyet, (hogy drágább is volna-e, kérdés) szívesen megengedjük s azért han-

goztattuk is tanulmányunkban, hogy mi a katolikus sajtókérdés kielégítő megoldását csak igen nagystílű munkával képzeljük lehetségesnek. Hogy ez a nagystílű munka meg fog-e valaha indulni, a jövő titka. Mindenesetre hisszük, hogy a megfontolás és a megvitatás legalább is oly hatékony tényezője lesz a jobb jövő elközeledtének, mintha e kérdések megbeszélése elől elvből elzárkóznánk. A közös ügynek a megvilágítás, tanácskozás és eszmecsere bajosan fog ártani.

Végül még csak egy megjegyzést. Egyet nem értenénk meg e kérdések vitatásánál: az idegességet. Mert erre csakugyan sem ok, sem szükség nincs. Szeretettel kérjük azokat, akik a mi nézeteinktől eltérőket vallanak elvekül: győzzenek meg álláspontjuk helyességéről. De nyugodtan és „sine ira”. Egyet akarunk, egymást megbecsüljük; nincs értelme tehát — még a kölcsönös bírálás esetén sem — annak a hangnak, amely a más véleményen levőt, vagy akár bírálót is azonnal „személyes érzések és indulatok” szerint cselekvőként bélyegzi meg s a külső szemlélőben azt a látszatot kelti, hogy egyesek az egységes katolikus sajtót úgy remélik megteremthetni, ha az ellentétes véleményen levő fegyvertársakkal szemben bizonyos könyörtelenséggel bánnak el. Ez pedig bizonynyal a néppárt intenciói ellen van s kell is hogy legyen.

Itt is, mint mindenben, ahol jóakarató vitázókról van szó, álljon mindnyájunk előtt a szent ágostoni szó: „A szükségesekben egység, a vitásságokban szabadság, de mindenben szeretet”.

A magyar katolicizmus legelső teendője.

Színvonalas, hozzáértő társaságban azon vitatkozunk, mi a magyar katolicizmusnak legvitalisabb és legsürgősebb érdeke. Két ellentétes nézet alakult ki.

Az egyik szerint mindenekelőtt *sajtót* kellene teremtenünk, de úgy, ahogy az előző sajtótanulmányunkban megírt: nagy, széles alapon kitervezett s minden anyagi erőnkkel kiépített, versenyképes sajtó;

lapokat, amelyeket senki sem ignorálhat s amelyeknél ne legyen jobban szerkesztett magyar ujság. Ennek a véleménynek védői arra hivatkoztak, hogy erős sajtó nélkül még az autonómiától sem várhatunk sokat, mert jó autonómiát nem remélhetünk, sőt az autonómiát kivívni sem fogjuk tudni, ha a közvéleményt s a törvényhozást annyira keresztényellenes sajtó irányítja, mint a mai. De még saját párthíveinket, a katolikuskat sem fogjuk tudni az autonómia zászlaja, még pedig egy igazán helyes és kiadós, s amellettt igazán katolikus autonómia zászlaja alá tömöríteni, ha gondolkozásuk irányítását az ellenséges sajtó prédájának hagyjuk.

A másik felfogás az *autonómiát* tartotta legelső, még a sajtókérdésnél is előbb megoldandó feladatnak. Igazat ad a fenti érvelésnek a sajtó elsőbbsége mellett — elméletben. De nem bízik és nem hisz a tényleges kivihetőségében. Így mondta e vélemény egyik képviselője: Cikkezhetünk, gyűlésezhetünk, tanácskozhatunk, amíg a lelkünket ki nem beszéltük. A „mozdulatlan sziklák”, ahogy az Alkotmány mondta, szívesen visszhangozzák a tapsokat; talán óhajtják is a hatalmas katolikus sajtó megszületését, de — bármilyen okból — tenni nem tesznek semmit, ami a nagy és versenyképes keresztény sajtó megteremtését célozná. Tehát más úton kell szervezkednünk s ez az út az autonómia. Vívjunk ki akár csak egy gyűszűnyi, egy atomnyi autonómiát; csak jussunk oda, hogy legyen valahol szavunk, legyen, ahol ily kiemelkedő közkérdéseket meg lehet vitatni s napirenden lehet tartani s már ezzel is lényeges lépést tettünk a cél felé. Legalább ennek az álmos lomhaságnak vetünk véget, amelyben egyfelől bizonyos cinikus egykedvűséggel derűsen mosolyognak a katolicizmus vergődésén, másfelől szinte ökölbe szorulnak a kezek az elkeseredéstől, hogy a lefelé süllyedés őrzítő iramában nincs, aki a süllyedés megakasztására egyetlen lépést tenne és tehetne.

Melyik álláspont a helyesebb?

Véleményünk szerint *mindegy, mi lesz meg előbb*, ha meglesz: a katolikus sajtó-e avagy az autonómia. Egyikkel is, másikkal is lényegeset lehetne lendíteni ügyeinken. Az is tökéletesen igaz, hogy az egyikkel meg lehetne lendíteni a másikat is. Ha volna erős sajtónk, ki tudnók vívni vele az autonómiát, nemcsak azt a csekélyt és minimálist, amelyet a multkor a lapok ismertettek (jellemző, hogy mi a katolikus autonómiai mozgalom fázisait is csak a zsidó Az Estből tudhatjuk meg!), hanem az igazságosat és méltányost. S viszont ha volna autonómiánk, ha volna katolikus parlamentünk, ha meg lehetne valahol tárgyalni-vitatni ügyeinket, könnyebben megtalálnók a módját annak is, hogy mindenféle egyéb csip-csup egyházi ügy mellett mindenekelőtt erős katolikus sajtót teremtsünk.

Részünkről a *sajtót időben feltétlenül előbbrevaló feladatnak tekintjük*, mert amíg nálunk minden a zsidó sajtó akarata szerint történik, kezdve a választójogtól s a stockholmi szocialista hazaárulásoktól fel egészen a püspöki birtokok bérbeadásáig, addig erős katolikus sajtó nélkül kizárt dolognak tartjuk, hogy tisztességes autonómiát kapjunk. Olyat fogunk kapni, aminőt a zsidó sajtó teremtette közvélemény nyomása alatt kaphatunk, s hogy ez a közvélemény nem lesz nekünk kedvező, arra előre mérget vehetünk. Támogatni fogja azt a katolikus táborban is meglévő kisebbséget, amely egyházellenesen fog gondolkodni, akarni, érvelni és cselekedni.

De ha már a katolikus sajtó gondolatával szemben süketségre vagyunk kárhoztatva, ha már annyira érzéketlen és tunya tömeg vagyunk, hogy nem vagyunk képesek a magunk megmentése végett egyetlen erőteljes, férfias gesztusra sem, ha csakugyan veszve minden, hát akkor csak jöjjön előbb az autonómia. A csonka és vékony is jobb a semminél. Talán ezzel a csonkával is nyerünk legalább annyit, hogy miként a kérdező mondja, lesz hol kiönteni keserveinket, lesz hol hangoztatni teendőinket, lesz hol megbeszélni terveinket. Így talán kerülő úton még oda is eljutunk,

hogy meg tudjuk értetni a katolicizmus sorsát intéző tényezőkkel, az autonómia egyházi és világi tagjaival, a katolikus sajtó szükségességét, kiépítésének, megerősítésének elodázhatatlan voltát, s meg tudjuk tárgyalni a módokat, hogyan valósítsuk meg a sajtó-reformot.

Akkor pl. nem ismétlődhetik meg, ami megtörtént néhány éve, hogy amidőn az országnak minden beréből jobb lapok után sóvárogtak és kiáltoztak, akkor a panaszokat egy előkelő hang ellentmondás nélkül azzal inthette le egy sajtógyűlésen, hogy szó sincs róla, lapjaink teljesen jók és kitűnőek s elég pénz fordítatik rájuk s csak a közönség a hibás, amiért nem olvassa s nem rendeli őket.

Az autonómia a felelőtlen és kritikátlan avasodás módszerét kissé nehezebbé vagy tán lehetetlenné tenné s hogy ez Egyházunk szellemével éppen nem összeférhetetlen, mutatja többi közt pl. a trienti zsinat azon intézkedése, mely az egyházmegyei zsinatok rendszeres megtartását rendeli el, nyilván azon célzattal, hogy az egyházi kormányzat hierarchikus abszolutizmusát a püspök és a papság közös nyílt tanácskozása által enyhítse és gyümölcsözőbbé tegye. Végtelen kára az egyházi közkormányzatnak, hogy ezek az egyházmegyei zsinatok a trienti előírás ellenére *nem* tartanak meg; ezeket az autonómia mellett is, sőt annak helyes előkészítése érdekében szerény nézetünk szerint azonnal vissza kellene állítani.

Az autonómiai képviselő csak ennek a gondolatnak kibővítése, kiépítése volna, ugyanazon cél fokozottabb elérésére. Mert hiszen ha az egyházmegye fölötte voltakép egyedüli fennhatósággal bíró püspök egyházmegyei zsinatot tarthat, sőt kell is tartania, ugyanúgy meghallgathatja világi hívők nézetét is (sőt rájuk világi vonatkozású ügyekben döntési jogot is bízhat), mert az egyházmegyéek kormányzatában az al-papságnak magában véve épúgy nincs semmi joga, mint a világi hívőknek. Annyi joga van, amennyit a püspök neki juttat; de hogy juttathat és az Egyház

szellemében kell is valamit juttatnia, azt a trienti zsinat jelzett előírásából látjuk.

Más kérdés, hogy tényleg mi *várható* előbb: a sajtó-e vagy az autonómia. Mind a kettőnek terén annyi az előzetesen megoldandó részletprobléma s ezeknek a megtárgyalása oly csigalassúsággal halad előre, hogy egyiknek megvalósulását sem remélhetjük a közel jövőben, ha csak valami erős külső ráhatás el nem tolja az útból az akadályokat és aggodalmakat. Az autonómiát állítólag Ófelsége komolyan és sürgősen akarja. Akkor hát meglesz. Jól-rosszul, de meglesz. Mert nálunk azért van még az udvarnak akkora tekintélye az Egyházban — bár lehet, hogy ez is részben csak a joze-finizmus hatása —, hogy amit az egyházi érdek és a halhatatlan lelkek millióinak szükséglete évtizedeken át meg nem értelt, azt megérleli egyszerre és nehézség nélkül a királyi óhaj. A sajtó viszont azért nem lesz meg addig is, mert nincs, aki parancsolja, hogy meglegyen.

*

Ha azonban nagyon a velején fogjuk meg a kérdést s nem is csak az alternatívát vetjük fel: mi fontosabb és sürgősebb, a sajtó-e vagy az autonómia? hanem így általánosságban kérdezzük: mi a keresztény magyarság legfőbb érdeke, legnagyobb teendője, legsürgősebb szükséglete s hol kellene legmélyebben és legigazabban megragadni a reform szarvát? Akkor megengedjen a t. kérdező, mi kitérünk a fenti alternatíva útjából s azt mondjuk: nem a sajtó, nem is az autonómia a legelső és legsürgetőbb teendő, hanem a — papi reform. Papképzésünk és papságunk színvonalának reformja az egész vonalon, értelmi és morális téren. Nálunk sem sajtó, sem autonómia, sem hitélet, sem az Egyháznak becsülete, sem egyesületi élet addig nem lesz, amíg mindenekelőtt sokkal több gondot és munkát nem fordítunk arra, hogy akik mindezekben működni s mindezeket felvirágoztatni hivatva vannak, az eddiginél sokkal, de sokkalta nagyobb

mértékben vértelkedjenek fel a minden időben nagy, de manapság egyenesen emberfelettileg kolosszális apostoli feladatokra.

Azt szokták mondani: „omne malum a clero”, minden baj (a lelki és egyházi élet terén) a papságon múlik; amint persze fordítva is épűgy igaz: „omne bonum a clero”, a papság kiváló voltától várható minden jó. A magyar katolikus papságra ellenfelei sem foghatják rá, hogy nincsen nagyon sok rendkívül tiszteltetreméltó tagja úgy elméleti és gyakorlati képzettség, mint életmód, apostoli buzgóság és eredményes tevékenység dolgában. *Vallom, hogy a katolikus papság Magyarországnak legműveltebb s erkölcsileg legideálisabb rendje.* De hogy e téren egyeseknél s néha egész egyházmegyék átlagában is kívánalmak vannak, hogy állhatnánk e téren még százszor is jobban, hogy sokkal több lehetne papságunk sorában az igazán elsőrangúan képzett elme és az Egyház ügyeiért önzetlenül lángoló, szinte mártír-elszántságú lélek, azt, úgy hiszem, elvitatni senki sem kívánja.

Már pedig ügyebár minden elméletben nagyszerű rendelet, terv, szervezkedés és intézkedés csak fél- vagy negyederedményeket érhet el, mihelyt hiányzik a feladatok mellől az igazán lelkes, önzetlen, láng-lelkű apostoli férfiak. Ezek hiányában kibeszélhetjük a lelkünket, bebizonyíthatjuk matematikai nyilvánvalósággal, hogy sajtó kell, egyesületek kellenek, kongregációk kellenek, modern pasztoráció kell stb.: a sok szögletes hozzánemértés és pipázó kényelmesség között úgy hangzik minden érvelésünk, mintha halottat keltegetnénk. Ahogy multkori tárcánk oly nagyon igazán mondta: örökké azon bólogatunk, hogy „kell tenni valamit” s jegyzőkönyvet is veszünk fel róla sokat, hogy „kell tenni valamit”, de nem teszünk semmit, vagy csaknem semmit. S ahol teszünk is valamit, minden apostoli igyekezetünket beszennyezi s értéktelenné teszi az egyéni érdek és érvényesülési vágy önzése. *Stréberek vannak ott, ahol apostolok kellene.* Javadalomért tülekednek azok, akiknek

reszketniök kellene oly felelősség vállalásától, amely-lyel sem tehetségük, sem buzgalmuk arányban nem áll.

Míg ahol a Lélek élteti a lelkeket, ahol a bölcse-ség és tudomány lelke mellett akarat és apostoli be-csület van, ott folyik a munka és jönnek a hívők és áldás, siker és eredmény van a fáradozáson. Ott nem ellenvetésekkel s bölcs ellenészrevételekkel torkolnak le minden kezdeményezést, amely ellenészrevételekből akárhányszor elég leplezetlenül rikolt ki a főellen-instancia, a: nem akarom; ott tesznek és próbálkoznak, s ha egy próba nem sikerül azonnal, nem hagyják abba a terveztetést azzal, hogy „hja nálunk az ilyesmi nem megy; próbáltuk és nem sikerült”. A belga kato-licizmus páratlan sikerei, a német, rajnavidéki kato-likusok erős, virágzó állapota bizonynyal okozati össze-függésben áll az ottani (s főleg a belga) papság ki-magasló értelmi és morális cenzusával.

Mik volnának itt a teendők? Túlvezetne a hozzá-szólás keretein ennek fejtegetése. Papi lelkigyakorla-tok intézményesítése, egyházmegyei zsinatok, kano-nika vizitációk, főleg pedig a szemináriumi nevelés-nek teljes reformja — úgy a tanítás anyaga és mód-szere (több s alaposabb dogmatikail), mint főleg és min-den más előtt a lelki vezetés terén — volnának itt a szembeszökő első kívánalmak.

Mi csak a felvetett kérdés kapcsán arra óhajtot-tunk feleletet adni, mit tartanánk a magyar katoli-cizmus reneszánsza, hogy ne mondjuk: megmentése terén a legelső és legsürgősebb teendőnek.

A katolikus sajtó kérdéséhez.

Túri Béla, az Alkotmány szerkesztője, választ írt „Pártisajtó vagy katolikus sajtó?” című cikkünkre. Örömmel állapítjuk meg, hogy cikkünknek velejét és érvelését legalább elméletben s hallgatagon elfogadja; legalábbis kísérletet sem tesz azon fő tételünk meg-cáfolására, hogy bizony a katolikus sajtókérdést Magyarországon egyedül a pártisajtó kifejlesztésével

a mai helyzet mellett megoldani nem lehet. Ez volt a főkérdés s már azt is nagy eredményként könyveljük el, hogy ez okfejtés ellen Túrinnak nincs más észrevétele, mint az, hogy ő nem bízik a dolog reális kivihetőségében, sőt eddigi tapasztalatai szerint attól fél, hogy ha a pártlap mellett egy másik, époly gyenge financiákkal megalapozott s époly lassú megértéssel támogatott pártfeletti lapunk is lesz, hogy akkor a két lap együtt még jobban fog sántikálni, mint ma az egy lap. S akkor már, úgymond némi bájos eufemizmussal, „mégis inkább *paripán*, mint mindjárt két mankón járjon a katolikus sajtó”.

E gondolattal voltaképp eltért a vita az eredeti tárgytól, mert sajtótanulmányunknak nem az volt a lényege, sőt egyáltalán nem is merült fel benne az az eszme, hogy pártlapunk mellett „egy másik lap” alapítandó. Ott egészen más, sokkal univerzálisabb jelentőségű dolgokról volt szó.

De hát rendben van; aláírom, hogy inkább egy *paripán* járjunk, mint két mankón. Sőt így is: inkább járjunk egy viharedezett mankón, mint két törékenyen. Inkább fűjjunk egy jól zengő kürtöt, mint két „*megrepedtet*”. Ezért hangsúlyoztam, hogy a katolikus sajtó ama nagyszabású kiépítését, amelynek szükségességét bizonyítom, pillanatig sem képzelem apró tatarozások és pepecselések útján megvalósíthatónak. Mert *ha csakugyan nincs semmi kilátás arra*, hogy akiknek a magyar katolicizmus sorsán aggódniok s arról gondoskodniok kell, olyan fejedelmi s nagystílusú szervező akcióra szánják rá magukat, aminővel a pártlap is, a pártfeletti is, elsőrangúvá küzdheti fel magát, akkor én is igazat adok Túrinnak: „*lasciate ogni speranza*”, akkor hagyjunk fel minden reménnyel. A két *mankó*-és két *repedt* kürt-elméletet én is elhibázottnak tartom.

De én nem tudok olyan pesszimista és lemondó lenni, mint aminőnek Túri Béla e feleleteiben mutatkozik. Nem tudom, nem akarom hinni, hogy felettünk a hullámoknak csakugyan össze kell csapniok és hogy a katasztrófa közeledtét a néppárti sajtón kívül senki

sem érzi és látja szorongó, tenni vágyó szívvel. S ha egyes kiábrándító tapasztalatok után néha magam is szinte kétségbeesem aziránt, hogy, amit sajtótanulmányomban is mint szükségest és elengedhetetlent leírtam, az valaha megvalósuljon s az álom valóra váljék, mégis „spero contra spem”: reménykedem a reménytelenség ellenére is, mert nem tudom, nem bírom, nem akarom hinni, hogy a magyar katolicizmus megérett volna arra, hogy saját érzéketlensége és tétlensége folytán romokba omoljon. S őszintén hiszem azt is, hogy vezetőink, akiknek módjuk megvolna hozzá, hogy — a cikkemben említett indítványok követése útján vagy egyébként — nagy és versenyképes sajtót teremtsenek, ha tán nem is mind egyenlő fokban, de mégis bírnak a nagy tettekhez szükséges bölcs megértéssel és apostoli akaratkészséggel.

Hiszem, hogy ha ma nem tesznek többet, jelentékenyen többet, mint amennyit tesznek, ennek is egyik oka az, hogy inkább csak arra várnak, hogy életképes terv, alkalmas emberek és a sikernek némi biztosítékait nyújtó szervezési kezdeményezés akadjon, hogy aztán áldozatkészségük és erkölcsi támogatásuk zsilipjét további tartózkodás nélkül minden eddiginél fejedelemibb mértékben megnyissák. S e tekintetben rendületlenül hiszem, hogy a most megmozdult s immár a Sajtóegyesületet és közvéleményt is foglalkoztató eszmecsere is jó szolgálatokat fog tenni s azért nem túlságosan félek az „illúziókeltés” vádjától, még ha azt érvek hiányában erősebb kifejezések halmozásával igyekeznék is valaki alátámasztani.

De még ha félnem kellene is tőle! A mai helyzet annyira szegényesnek és siralmasnak látom, sajtónkat — s ez ismét nem szükségkép az Alkotmány bűne — oly kevésbé számottevőnek, nemcsak a mi nagy értékeinkhez s számarányunkhoz képest, de főleg az elvégzendő feladatok szükségességéhez és sokszerűségéhez arányítottnak, hogy a nagy reformról való lemondást minden rizikónál, az illúziókeltés minden veszélyénél nagyobb vétéknek tartanám.

Nem, ez így, ahogy van, nem maradhat. Hogy amikor a *maroknyi zsidóság 17 központi napilapot is el tud tartani* s ezeket az ország minden rétegében, minden műveltségi fokú és pártállású közönség körében el tudja helyezni — és van, amely maholnap a hihetetlennek hangzó félmilliónyi napi példányszámot is túlhaladja, — s emellett még a legtöbb vidéki városban is ő tartja kezében úgyszólván az egész helyi sajtót: hogy akkor mi beérjük a csigalépésben haladással s megelégedjünk azzal, hogy a lármás sajtóorgánumok fél- és egészmilliós hangszerű napi koncertjében mi csak annyi nyelven szólalunk meg (legalább ami a nagy lapot illeti), ahány pap és katolikus intézet van az országban s a pártsajtóval soha meg nem közelíthető százezrektől eleve elzárjuk magunkat: nem, ez oly sivár, oly kétségbeejtő állapot, amelyben az egy szál deszka fenntartása is approximative egyértelmű a teljes elsüllyedéssel.

Ha azt hisszük, hogy a „mozdulatlan sziklák” a hibások, mert nem akarják hangunkat meghallgatni, akkor verjük félre a harangokat és kongassuk, amíg akarva-nemakarva meghallják és addig másról szinte ne is beszéljünk, mint mindig csak erről: a lét vagy nemlét kérdésének e tengelyéről. Ha pedig azt hisszük — s nézetem szerint ez az igazabb feltevés —, hogy nem a megértésre való hajlandóság s nem is az áldozatokra kész jóakarat hiányzik azoknál, akiket ekkora elmaradottsággal és önzéssel megvádolni vagy meggyanúsítani talán mégsem lehet: akkor meg tart-suk a kérdést napirenden és keressük a módokat, hogy olyan sajtótervet dolgozzunk ki, amely a katolikus magyarság mai helyzetének egyfelől, a sürgető szükségleteknek másfelől teljesebben megfelel s amellyel szemben a húzódozásnak és kitérésnek többé helye nem lehet. Ez az én álláspontom és nem mondana igazat, aki azt mondaná, hogy csak az enyém és csak keveseké: a „balgáké” és „botoraké”.

Némi helyreigazításul még csak annyit, hogy

sehol sem mondtam, hogy a nemnéppárti katolikus sajtó az „indifferensek... elveinek reprezentánsa legyen”; sem azt, hogy „legmeggyőződésebb néppárti vagyok”, csak azt, hogy: ha vagyok, mégis, ebben a *feltevésben* is, láthatom a nemnéppárti sajtó szükségességét, sőt épp a néppártra nézve is hasznos hatásait. Sem pedig a „katolikus sajtó vagy párt sajtó kontradisztinkciójában” nem helyeztem a „katolikus sajtót” a „párt sajtóval” mint két különálló kört szembe, hanem mint két koncentrikus kört, úgy hogy az elsőben helye volna a másiknak is s a párt sajtónak csak azon értelemben volnék ellenzője, amennyiben az a mai helyzet mellett a „katolikus sajtót” egyetemlegesen akarná jelenteni, azaz, a fenti kép mellett maradva: ha e két fogalmat nemcsak koncentrikus, de egybevágó körnek akarná feltüntetni.

Egyáltalán nem áll, „egy új lap” szükségességét vitatta sajtótanulmányom, hanem az egész nagy katolikus sajtókérdés nagystílű megoldását, beleértve a párt sajtó fejlesztését is; — tegye meg nekünk azt a szívességet, aki velünk vitázni akar, hogy előbb figyelmesen olvassa el cikkünket. Mindezekben Túri részén egy kis mutatio elenchi van, amely a vitázást talán megkönnyíti ugyan, de amely ellen a logika és a méltányosság tiltakozik. Azt a felelet végén elhelyezett meglepő inszinuációt pedig, mely a sajtókérdésnek egész felvetésében hatalmi törekvések leplezőjét véli felfedezhetni, mint érthetetlen gyanúsítást kell visszautasítanunk, amely a gyanúsítóhoz époly méltatlan, mint a meggyanúsítotthoz.

Modern védelem.

Hófehér, üde lelkeket nevel a vallás. Egy amerikai multimilliomos, aki maga protestáns volt, neje pedig katolikus, többmillió dollárt ajándékozott néhány év előtt egy katolikus tanintézetnek azzal az indokolással, hogy szívesen áldoz annak a vallásnak

a támogatására, amely neki olyan tiszta, fenkölt és nemeslelkű feleséget nevelt.

A vallás csakugyan legszebb kincse az emberiségnek. Békére, szeretetre, tisztaságra nevel. Ha paradicsomról egyáltalán szó lehet a földön, a vallás az, amely paradicsomot teremt a lelkekben. Nem volna világháború, nem volna önzés, bírvágy, kapzsiság, nem volnának szerencsétlen házasságok és boldogtalan, meghasonlott emberek, nem volna öngyilkosság és nemzetgyilkolás, ha minden ember szívében ott virágoznék a vallásosság, ha az evangélium kultúrája, ha Krisztus szeretetországa átjárna a lelkek birodalmát.

De hát sajnos, ez nincs így és azért, testvérek, ne építsünk ködvárakat. A jó mellett ezen a világon mindenütt ott terpeszkedik a rossz is. Az is élni, uralkodni akar s el szeretné hódítani a területet még a jótól is. Krisztus békeországa, hite, Egyháza sem lehet olyan jó, hogy a rosszak el ne irigyelnék a létét, a lelkekre gyakorolt befolyását, a társadalomban elfogalt szerepét.

Innen a kényszerhelyzet, hogy éppen azok, akik a békét, szeretetet, tisztaságot szeretik, az emelkedett hangulatú, hófehér lelkek kénytelenek bármi kelletnél is, védelmi harcvonalba sorakozni. Úgy vagyunk e téren, mint ahogy a középkori templomokban történt, amelyek egyúttal várakul szolgáltak. Míg bent a szent helyen folyt az ima, zsongott a zsoltár, búsan, szelíden sírt a hívek áhítata, addig künn a falakon s tetőkön étlen-szomjan virrasztott a védősereg s visszaverte a szentély ellen támadt pogányok seregét.

Nekünk is így kell tennünk. Nekünk is egyszerre kell imádkoznunk, a lelkünk üdeségét gondoznunk, a szeretet és béke hófehér oltárát körülzokognunk s ugyanakkor harcolnunk és védekeznünk is. Legföljebb még azzal a különbséggel, hogy amíg a középkorban csak a férfiak harcoltak, a nők pedig imádkoztak, manapság már a nőknek is be kell állaniuk a védelmi harc vonalába.

Éppen azért, hogy hófehér és üde lelkek marad-

hassunk, hogy gyermekeinknek is megőrizzük legszébb örökségüket: a hitet, épp azért kell nekünk nőknek, épúgy, mint a férfiaknak, bátran szembeszállnunk a hitetlenség és keresztitiprás sajtójával.

Sajtóvita.

Nagy és tanulságos vita zajlott le mostanában a katolikus lapokban a keresztény magyar sajtó kérdéséről. A vita anyagát a *Magyar Kultúra* sajtótanulmánya szolgáltatta, amely az egész keresztény magyar sajtókérdést minden főbb részletében tárgyalta. E tanulmányra feleletül Túri Béla az Alkotmányban oly értelemben felelt, hogy szerinte a keresztény sajtó csak pártsajtó: néppárti sajtó lehet. Erre viszont számos oldalról feleltek vissza néppártiak és nem néppártiak, azt hangoztatván, hogy miután a magyar katolikusság összessége éppen nem néppárti s főleg mivel néppárti lappal legfőljebb a meglévő néppártiakat lehet megőrizni, de nem lehet a zsidó sajtó által elhódított óriási tömegeket visszahódítani, azért bizony a néppárti sajtón kívül kell pártfeletti politikai lap is.

Mellesleg egy gyakorlati részletkérdést illetően is megindult a vita. A *Magyar Kultúra* és *Kincs* István többi közt azt ajánlották, hogy a szükséges anyagi eszközök előteremtése céljából hitközségi és egyházmegyei takarékpénztárak alapíttassanak, amelyeknek tiszta nyereségét részben vagy egészben a keresztény sajtó megerősítésére lehetne fordítani. Egyik ilyen egyházmegyei takarékpénztár pl. néhány évi fennállása után már évi 3—400.000 korona tiszta nyereséget ért el; a kőszegi hitközségi takarékpénztár pedig egy évben 20.000 koronát könyvel el nyereség gyanánt. Ezzel szemben Valihora kalocsai kanonok az egyházmegyei alapítványi pénztárak módszerét védelmezte, azonban Rogács, Kincs, Káger és mások kimutatták, hogy az alapítványi pénztárak távolról sem képesek hivatásukat úgy betölteni, mint a modern megszervezésű pénzüzetek.

A vita mindkét irányban jelentékenyen előmozdította az eszmék tisztázódását s most már csak az a kíváncsú, hogy a sok szép elmélet után jöjjenek el a *tettek*.

Három-négy hozzáértő, lelkes, tapasztalt embert kellene teljhatalommal kiküldeni, hogy a legközelebbi teendőket megállapítsák s azonnal megkezdjék a szervező munkát. Mert úgy, ahogy sajtónk ma áll, nem maradhat tovább. Vízpuskákkal nem lehet hadakozni ott, ahol az ellenség modern gépfegyverek ezreivel, ekrazittal és negyvenkettesekkel töreti várainkat.

Budapest 18 zsidó napilap él és uralkodik s akkor mi keresztény magyarok ne tudnánk nem is egy, de ha kell, többféle irányú, erős, modern, versenyképes lapot teremteni?

A modern háború.

A nagy szellemi forrongásokat szeretik elkeseredett csatához hasonlítani, melyet a legnagyobb bravúrral vívnak mind a két részen. Ámde a modern hadviselésben, mint azt ebben a borzalmas világháborúban nap-nap után látjuk, a főszerepet kétségkívül a tüzéség játssza. Ez biztosítja a gyalogság és a lovaság állásait, ez nyit utat a legsűrűbb tülekedésben, ez dönti el végre a győzelmet.

Nos, az elvek harcában a sajtó a tüzéség. Minden egyéb hadművelet: iskola, politika, szociális tevékenység csak a gyalogság és lovasság szerepét játssza, amelynek, ha eredményesen akar működni, minden mozdulatában a tüzéségre kell támaszkodnia. Ebből érthető, miért húztuk mi keresztények eddig elveink főszege igazsága mellett is rendesen a rövidebbet. Volt nekünk mindig nagyszerű gyalogságunk és lovaságunk: kitűnő papjaink és tanítóink, lelkes szónokaink, önzetlen apostolaink, akik éjjel-nappal dolgoztak, fáradtak a közjóért.

De ime jött az ellenség tüzésége, a hitetlen, erkölcstelen vagy a színtelen-gerinctelen sajtó, és egy

pár sortüze halomra döntött mindent. Mi természetesen csak egy pár gyérlövésű, ócska mozsárral feleltünk vissza, míg ellenfeleink modern felszerelésű, gyorslövésű, hatalmasan bömbölő Krupp-ágyúkat és 42-eseket állítottak fel ellenünk.

Így aztán természetes, hogy a mi szavunk elhangzott a nagy zshivajban. Már pedig manapság annak adnak igazat, aki lehangosabban kiabál.

De hála Istennek, észretértünk már, vagy legalább kezdünk lassankint észbekapni. A nagy ágyúzás okozta rombolások mégis csak kezdik felnyitni a szemüket. Kezdjük már mi is kellően értékelni a szellemi tűzéség döntő szerepét. Az igaz, egy kicsit későn, de még el nem késve. Még mindent meg lehet menteni, még az elvesztett is vissza lehet szerezni, csak akarni kell. Hiszen a félholtba is lehet életet lehelni, ha idejekorán jön a segítség. Csak most aztán igazán ne halogassuk a szervezkedést!

Kasszandra-sors.

A görög regék e különösen szívünkbe markoló tragédiája jut eszünkbe, valahányszor lelkes sajtó-apostolaink szavát halljuk. A keresztény magyarság oly mélyen alszik, annyira begubózta magát évszázados biztonságérzetébe, hogy száz Kasszandra vészes jóslata sem tudná a jövőjét fenyegető veszedelmek tudatára ébreszteni. Hiába égett le már a szomszéd háza, a magyar patópáltermészet csak nem akar a más kárán okulni.

Bizony szomorú dolog, hogy a *lelkes sajtó-agitációk után is alvó lelkekkel találkozunk* lépten-nyomon és hogy sok helyen meg ma sem tudják, mi a sajtó, milyen nagy életérdekeink fűződnek a sajtóhoz. Sőt, nem kicsiny rétegek azt sem tudják, hogy kétféle sajtó van: Keresztény és zsidó sajtó s siratni való tudatlansággal dédelgetik éppen a legvallástalanabb ujságokat. Kiknek a bűne az a nagy tájékozatlanság, hogy sokhelyütt a nép a rózsafüzér s az ájtatos

olvasmány után a legkisebb lelkiismeretfurdalás nélkül kezébe tudja venni a „*Friss Ujságot*”, a „*Kis Ujságot*”, a „*Szabad Szót*” s ezek lélekölő igéit szívja lelkébe a templomban hallgatott Isten igéje után? E tájékozatlanságra mi sem jellemzőbb, mint hogy ha egyik-másik helyen szó esik a sajtóról, utána megdöbbszentő naivsággal jön hozzánk egy-egy levél: hogy rossz ujság-e hát a „*Friss Ujság*”, a „*Szabad Szó*” stb.?, mert hogy az ő falujukban mindenki ezeket olvassa, a Rózsafüzér- és Jézus Szíve-társulatok tagjait sem véve ki! Kik felelősek ezért? Kiknek volna a tiszte utánanézni, mit olvas a nép? Az ám! Mikor épp ilyen utánanézésre hivatott kézből kaptuk a minap is a kérdést: ajánlható-e a népnek a „*Szabad Szó*”? Nem siratni való állapotok ezek?

De azért jó jelek e kérdések, ha még oly kétségbeejtő tájékozatlanság elárulói is: mert kétségtelen bizonyítékai az ébredésnek, a lassú öntudatra-eszmélésnek. Csak legyen sok lelkes sajtóapostolunk, aki elmegy az utolsó faluba is, hogy ott szétkiáltsa: templomunk van sok, de ujságunk nincsen, s lehet, hogy egyszer elveszik még a templomainkat is, ha nem lesz hatalmas sajtónk! A köztudatba kell átmennie a nagy keresztény sajtó szükségességének. Ne fordulhasson elő többé, hogy valaki nyalábszámra viszi a gyertyát a templomba, húszkoronákat ad ki imakönyvekre és selyem- meg bársonyruhákra, de nincs négy fillérje egy keresztény ujságra, nincs néhány koronája egy keresztény folyóíratra.

Ne akadjon párja annak a dúsgazdag katolikus családnak, amely nagy papi vagyont örökölt és míg asztalán garadával hevert a „*Tolnai Világlapja*” és más zsidó ujság, egyetlen keresztény lapra sem fizetett elő s csak nagy rimánkodással sikerült tőle 5 koronát kieszközölni egy keresztény ujság negyedévi előfizetésére. És ne akadjon párja annak a jómódú családnak sem, amely 2000 koronát költött egy primicián ruhákra, virágokra, lakomára, de nem adott soha egyetlen fillért sem keresztény ujságra. És ne legyen

több olyan eset, mint ezen a primicián, ahol a díszszónok a pap mai teendőiről szólva, mindenről beszélt, csak a keresztény sajtópártolásról hallgatott mélyen. És ne legyen párja annak a kongregációt vezető apácának sem, aki a sajtópártolást még mindig „leányoknak nem való”-nak mondja, minden sajtópártolást félretett.

Ne legyen párja... de minek folytassuk? Leégett már a szomszéd háza... okuljunk rajta!

Lesz-e hát sajtónk?

Egészen tipikus, a mi tetszhalott-életünket jellemző módon kerül le, úgy látszik, a katolikus sajtókérdés megint a napirendről. A nagy alvások között a szörnyű területvesztések és lerongyolódások láttára nehány „fanatikus” megfújja a kürtöt. A riadó szavára itt is, ott is felütődnek a fejek, de nem azt kérdezik: mi baj van, hol a veszedelem, mit kellene tenni, hanem azon tanakodnak, ki és mily okból és mely utcában fújja a riadót, van-e joga hozzá és a mindenáron tovább aludni szándékozók nagy örömeire hamarosan ki is hozzák, hogy nincs semmi baj, csak egypár fanatikus berzenkedik, aludjunk csak vígan tovább.

A nagy talpraállás helyett, amelyre szükség volna, a nagy összefogó, *elhatározó munka helyett lett egy kis zsörtölődés, egy-két személyeskedő kátfogás, a nagy kérdésnek pártszempontok s egyéni érdekeltségek szemszögéből való kicsinyes elcsavarása, mellék- és hamisvágányokra terelése s mindennek eredményeül a konklúzió, hogy csak ne tegyünk tovább se semmit, szenderegjünk és nyugodjunk békében.* A magyar katolicizmus tehetetlen tetszhalott-volta revelálódott ebben a szörnyű ébredni-és tenni-nemakarásban.

De revelálódott még egy: sok-sok emberünknek szörnyen kicsiny látköre és, sajnos, gyakran egészen bámulatos logikai fogyatéka. Nem lehet meg-

érteni egymást, amikor valaki, egyesek, sokan úgy vitatkoznak, hogy folyton ugyanazt az egy tételt ismétlik, amelyet pedig nem vont kétségbe senki és abból olyan következtetéseket vonnak le, amelyek sehogysem következnek belőle s amelyeket már tizen, százan, ezren megcáfoltak anélkül, hogy ellenérv érkezett volna e cáfolatokra. Lehet-e ily körülmények közt tisztánlátást remélni s egyáltalán okfejtéssel, logikával célt érni? Szinte bele kell nyugodnunk, hogy bennünket már csak a végső, kiheverhetetlen katasztrófa fog észretéríteni.

Vagy talán még az sem; úgy, ahogy a francia katolikusokat sem térítette észre semmi sem, még a szekularizáció, a szeparáció, az Egyháznak kifosztása és bilincsbevétele sem. Még most is egyre azon kapnak hajba, hogy ki ne csináljon meg valamit, ahelyett, hogy azt mondanák: akárki csinálja, de csináljuk meg, végső, megmaradt erőnkkel fogjunk össze, mentsünk, amit még lehet és verjük vissza a közös ellenséget. Nagyobb szegényt egy ország katolicizmusára nézve, de végzetesebb veszélyt is el sem képzelhetünk, mint mikor vaksággal veri meg az Isten, hogy a saját kezével ássa meg a sírját.

— Kell valamit tenni, nyögjük álmosan, mint Szabados Nagy Géza mondja A kastély bajában és aztán ahelyett, hogy tennénk, alszunk szépen tovább.

Ennek a szomorú meg-nemértésnek kiáltó tanujelei voltak azok a hozzászólások, amelyek azzal érveltek a katolikus sajtó kiépítése ellen, nevezetesen pedig egy a közönség tág köreinek megközelítésére alkalmas pártfeletti lap szükségessége ellen, hogy nem szétforgácsolni, hanem „egyesíteni kell az erőket”. Mily szépen hangzik ez így elméletben s mennyire nem számolnak hangoztatói a tényleges helyzettel! Egy különben igen tiszteletreméltó papiember pl. ezeket írja nekünk:

„Ha mélyebb irányzati különbségek mellett is együtt működhetnek különböző pártok a mai kor-

mányban, miért nem működhetnek akkor Zichy János gróf, Apponyi Albert gróf, Polónyi, Giesswein, Blaskovich stb. egy pártban Zichy Aladár gróffal és Molnár Jánossal?

Félre azért e kicsinyes véleményeltérésekkel és a széthúzással! Egyesítse a katolikusokat a katolikus eszme egy centrális pártban s egyesítsük azokat a kiváló erőket, kik külön lapot akarnak szerkeszteni és az erre szolgáló tőkét az „Alkotmány” erőivel és tőkéjével s meglesz az erőteljes katolikus sajtó!”

A t. hozzászóló látnivalólag egészen másról beszél, mint amiről szó van. Azt ugyanis nem tagadja senki, hogy jobb volna, ha minden katolikus vezér-emberünk egy pártban volna. Ki tagadná ezt?

De tessék megpróbálni; tessék a magyar katolikusokat egy pártba összehozni. 20 év óta nem sikerült s előreláthatólag 50 éven belül nem fog sikerülni a 13 milliónyi katolikus magyarságot egyazon politikai s társadalmi hitvallásra bírni. Miért? Épp azért nem, mert *nincs sajtónk, amely mindnyáját megközelíthetné s egyesíthetné.* Pártlap erre nem alkalmas, mert azt a nem-pártember ellöki magától. Azzal csak azokat lehet tömöríteni, akik már úgyszólván a párt tagjai. A pártlap nem toboroz rekrutákat, nem dönti le a válaszfalakat, legfőlebb még jobban kiélezi az ellentéteket. Szükség van rá is és szükség van az egységre, de épp azért, hogy ezt elérhessük, nem szabad úgy okoskodnunk, mint a t. hozzászóló, tekintetbe nem véve a tényleges viszonyokat, mert akkor örökre nem oldjuk meg a kérdést. Éppen az egység elérése végett kell kezdenünk olyan lappal — nem-pártlappal —, amelyet hihetőleg mindenki a kezébe fog venni. Csak így lehet remény, hogy lassankint megértjük egymást. De várni a katolikus sajtóval addig, amíg az egész ország néppárti lesz, annyi, mint *filius ante patrem-et akarni s várni ítéletnapig.* A „kicsinyes véleményeltérések és széthúzások”, sajnos, politikai téren megvannak; de azokat nem lehet egy tollvonással, egy elméleti tanáccsal elintézni; s még kevésbbé lehet remélni a

sajtókérdés megoldását, ha azt egy elméleti egység alapjára helyezzük, amely a valóságban sehol sincs meg.

*

Abban pedig teljesen téved a t. hozzászóló, ha azt hiszi, hogy csak a pártlapot kell erősíteni minden erőnkkel és pénzünkkel, akkor már meglesz az erőteljes katolikus sajtó. Hogyan mondhat valaki ilyent komolyan? Hisz éppen a párt-megköötöttség az, amit a közönség nem vesz be, ha akármit teszünk is. *Pártlappal az indifferens közönséget meghódítani teljes lehetetlenség.* Egyszerűen nem kell neki. Pártlapot a nem-pártbeliek nem olvasnak.

Beleölhetünk éppen azért akár százezreket, sőt milliókat; a világi közönség, kivéve a buzgó katolikusokat (ezeket sem mind!), mindig azt fogja mondani: nem kell. Mert pártlap s mert papos lap. Sőt a pap-ságnak jókora része sem olvassa, még ha talán becsületből járhatja is. Már most mondjunk le emiatt a tömegekről? Mondjunk le arról, hogy azokat is megközelítsük, akik egyelőre sem pártlappal, sem „papos” lappal meg nem közelíthetők? Akik kacagva, megvetéssel, ezerféle ellenkezéssel utasítják vissza a mi pártsajtónkat? Értjük be az egy-két ezerrel s hagyjuk veszni a százezreket, a milliókat? Akik, ha idején meg nem nyerjük őket, ellenünk fognak fordulni és ellenünk fognak szavazni s egy szép napon a talajt is kirántják lábunk alól? Azt kívánni, hogy a pártlap egyeduralkodója kedvéért semmiféle nagy, egyetemes érdekű, mindenkit megközelíteni képes keresztény lapot ne teremtsünk, pontosan annyi, mint lemondani a *hódító* katolikus sajtóról, lemondani a *tömegekről*, lemondani a *közvélemény* meghódításáról, vagy azt képzelni, hogy a keresztény szellemet is csak politikai úton lehet beültetni a tömegek lelkébe.

Nyissuk ki, uraim, az ablakokat! Szellőztessünk! Eresszük be a szabad levegőt! *Lássunk kissé meszebbre*, mint a szobánk négy falára. Ne elvontan

okoskodjunk, hanem számoljunk az élettel, a valóságokkal. Próbáltak-e azok, akik olyan andalító meséket dúdolnak az „egységes” katolikus pártlapról: próbáltak-e azok a pártsajtónak *előfizetőket is szerezni*, nem mondom a papság körében (bár ez ott sem mindig könnyű), de főleg a *világi katolikusok* között? Próbáltak? És sikerült? E sorok írója száznál jóval több beszédet és sajtógyűlést tartott Pesten, a vidéken, úri és egyszerűbb publikum előtt, uraknak, hölgyeknek, vallásos és kevésbé vallásos embereknek; a lelkét beszélte ki a pártsajtó érdekében. Nem ment, be kellett látnia, hogy a herkulesi feladatok megoldása gyerekjáték ahhoz a feladathoz képest, hogy a pártsajtónak előfizetőket toborozzunk. Volt, aki a nagy unszolásra megrendelte, de egy hónap múlva visszaküldte; egy helyen sikerült húsz egész előfizetőt szerezni rá, de rövidesen mind lemondott s ma ezek közül egy sem járhatja már. Miért? Mert néppárti lap nem kell és nem kell.

A közönséget tehát a pártsajtóhoz előbb hozzá kell nevelni; ami igen nagy munka s nem megy egyszerre. Alulról kell az építést kezdeni, nem a tetőzetnél. Előbb el kell vonni a közönséget a zsidó sajtótól — amihez máris nagyon sok zszurnalisztikai ügyesség kell —, aztán jöhet lassankint, de csak lépésről-lépésre a gondolkodás átgyúrása, a keresztény öntudat felébresztése és végre, legvégül: a keresztény politikai szervezkedés szükségességének megértetése és még ezen is túl: a keresztény néppárt megkedveltetése. Mindezt pedig csak nagyon elterjedt, nagyon ügyes és fürge, a haladó kor kívánalmainak megfelelően szerkesztett és kolportált lappal lehet elérni; nem pártlappal és „papos” lappal, nem böjti körlevelekről, primiciákról, kanonoki installációkról, ezüstmisékről és népszövetségi értekezletekről író lappal, mely elmondja, hosszadalmasan, mely plébánosok, kántorok, földművesek és növendékpapok voltak ez utóbbiakon jelen. Félre ne értessünk: mindez teljesen helyénvaló a kimondottan néppárti és egyházi lapban, de a hit-

közönyös tömegek meghódítására s Az *Est*-féle lapoktól való elvonására csakugyan nem alkalmas. Kell tehát ilyen lap is, olyan is. Oly evidens, mint ahogy a hadseregnek kell gyakorlóiskola is, de újoncsorozás is. S itt nem lehet az *egységes eljárás* elvét pl. az újonctoborzás munkája *ellen* kijátszani. Ez is kell okvetlenül, az is.

„Tehát, úgy-e, *liberális*-katolikus lap kell, úgy-e?” hangzik erre a meg nem értők válasza. S az ember szeretne csüggedve lemondani a további küzdelemről azzal az általános emberi gyöngeséggel szemben, amellyel a költő szerint az istenek is hiába küzdenek. Hát mondta azt valaki, hogy a közönség megközelítésére szánt orgánumnak okvetlenül liberálisnak kell lenni? Azért, mert pártfeletti, szükségkép a keresztény politika ellensége lenne? Azért mert nem volna „papos” lap, szükségkép antikatólikus vagy liberális volna?

Aki nem tudja belátni, hogy egy lap lehet minden ízében keresztény s minden erejével az egy közös keresztény cél felé törő, anélkül, — hogy szükségkép okkal-ok nélkül vallási kérdéseket bolygatna és pártlobogókat lengetne s ezzel a közönséget elvadítaná magától — azzal nem tudunk eszmét cserélni tovább. Éppúgy nem, mint azzal a különben igen tiszteletreméltó nagyjavadalmassal, aki a Magyar Kultúra sajtóagitációját az egyházi vagyon elleni izgatásnak nevezte s a legkomolyabban állította, hogy a „Népszava” a Magyar Kultúra sajtócikkéből, névleg a 303. oldalon foglaltakból vette az iniciatívát arra, hogy a papi vagyon ellen izgasson. Itt minden vita holtpontra jut. Az ilyen ellenvetéseknek egyszerűen ki kell térnünk az útjukból, — vagy le kell tennünk a reményről, hogy Magyarországon a sajtót, a közvélemény irányítását valaha emancipálni lehessen a zsidó onnipotencia egyedurialma alól. A helyzet ismeretének e bámu-

latos hiánya mellett remélhetjük-e valaha a katolikus sajtókérdés megoldását?

Eközben pedig rohannak a hónapok, múlik a drága idő s a sajtókérdés megoldása egyre nehezebbé válik. Pedig még kimagasló zsidó újságírók és újságkiadók szerint is alig képzelhető Magyarországon tisztán üzleti szempontból nagyobb szerű vállalkozás, mint egy jól szerkesztett és jól adminisztrált pártfeletti keresztény újság, egy keresztény s finoman antiszemita Az Est. De persze csak akkor, ha kellő anyagi tőkével lehetne hozzálátni. Ez a tőke azonban szakértők nézete szerint egyre emelkedik. Háború előtt elég lett volna ilyen lap alapítására 1 millió korona. Ma már 4—5 millió kellene hozzá, hogy abszolút biztos üzleti sikerre legyen kilátás; de ha tovább várunk, két-három év múlva esetleg 10 millió is kevés lesz. A konkurrencia t. i. egyre nehezebbé válik.

Az ellenséges sajtó minduntalan elhódít egy-egy újabb területet. Mindennap új és új teret hódít. Ma *Milliók* könyve, holnap *Olcsó regény* címen kezd új vállalatot, az estet elfoglalta a *8-órás Újság* a delet a *Déli Hírlap*, s még újabb — természetesen zsidó — lapkészülődésekről hallunk. Háború után a sajtóvállalkozások előreláthatólag megint hihetetlen módon neki fognak lendülni, hiszen minden könyvkereskedő és újságárus tudja, hogy a háború folyamán a közönség olvasásszomja legalább is megháromszorozódott. Csak mi fogunk megint hiányozni a versenyben. Mert mi nem mozgunk, nem akarunk talpraállni s ha valaki figyelmeztet a szörnyű veszélyekre, amelyeknek küzdelmes előestéjén állunk, azt is lehurrogjuk, lecsepüljük, félremagyarázzuk, esetleg személyeskedve meg is gyanúsítjuk a szándékait és aztán — alszunk nyugodtan tovább. Mi lesz ebből?

Egy indifferens katolikus ember ajkáról hallottam nemrég a következő arcpirító gúnyolódást, melyet csak félve írok ki ide: „Magyarországon, úgymond,

a katolikus Egyház maga igazolja a legjobban a szekularizálók követeléseit. Hiszen olyan tehetetlenek vagytok, hogy magatok rohantok az örvénybe. Óriási vagyontokkal és erőttökkel sem tudjátok megvédeni magatokat, nem tudtok hatalmas sajtót teremteni. Aki ennyire gyönge és tehetetlen, aki ennyire nem tud bánni a saját pénzével s nem tud vele segíteni magán, az igazán nem érdemli meg, hogy kíméljék."

Fájtak e szavak, de hirtelenében nem tudtam azokra mit felelni.

Hozzászólások a sajtókérdéshez.

Sajtócikkeink nyomán egész lavinája indult meg a hozzászólásoknak: cikk, levél és élőszóbeli közlések alakjában. Magában örvendetes jelenség: a kat. sajtó kérdése tehát csakugyan meghódította a közérdeklődést; ma már nem áll annyira háttérben, mint még néhány év előtt is. Kénytelenek foglalkozni vele azok is, akik minden új korszuksággal szemben félénkek és húzódozók szoktak lenni.

Kevésbbé örvendetes azonban az a *temérdek véleménykülönbség és nézeteltérés*, amely e kérdéssel szemben megnyilatkozott: nem annyira azért, mert a kérdés megoldását illetőleg sokféle az ajánlat és indítvány — ez magában megint csak örvendetes jel volna —, hanem inkább, mert az alapvető kérdésekben is oly tanácstalan tapogatózásban, oly bizonytalan, oly eltérő, oly diametrálisan ellentétes felfogásokban mutatja be a magyar katolikusok táborának legértékesebb, mert legagilisabb részét. Szinte kételkednünk kell, vajjon ekkora eltérések és ennyi tisztázatlan alapkérdés mellett az egységes kibontakozás és egységes akcióbalépés belátható időn belül egyáltalán lehetséges lesz-e?

Egy sokszor ismétlődő, erről is, arról is felszínre vetődő alapkérdést szeretnénk még a következőkben némileg megvilágítani. Előre bocsátjuk, hogy fejtegeté-

seinkben, most, mint mindig, egyedül az ügy szeretete s a remény vezet, hogy valamivel hozzájárulhatunk az eszmék tisztulásához.

*

A legvitatottabb és legtöbb véleményeltéréssel találkozó kérdés mindenestre ez: mi legyen a közvetlen cél: a pártsajtó kiépítése-e, avagy a pártfeletti sajtó megteremtése? Sokan szoltak már hozzá a kérdéshez, de még mindig nem látszik végleg kimerítettnek.

A *pártfeletti sajtó szükségességét a pártsajtó mellett* mi is kezdettől fogva vallottuk; de meg kell valtanunk, hogy a mellette felhozni szokott érveket nem mindig találjuk meggyőzőknek. Ezzel az érvelési móddal szemben: „a magyar katolikusság összessége politikai szempontból nem egyezik a néppárttal, tehát pártfeletti sajtó kell”, a keresztény néppárt szószólói talán joggal hangoztathatják: elég rossz, ha ez így van; ez a széthúzás csak a mi társadalmunk indolenciájának gyümölcse, amely nem sietett katolikus mi voltát a közéletben is megvallani s annak a politikai fórumon védelemről gondoskodni; ezt a tétlen, kényelmes, politikailag szervezkedni nem tudó katolicizmust nem szabad irányadónak tekinteni, nem szabad még nagyobbra nevelni; s ezért nem kell „pártfeletti” katolikus sajtó, nem szabad vele a katolikusok politikai szervezkedését és pártját gyengítenünk s a tétlenek, a lapulók és opportunisták lelkiismeretének megnyugtatóján közreműködnünk.

S ha erre a pártfeletti sajtó hívei azzal felelnek, hogy a katolikusok politikai szervezkedésének nem egyetlen módja a külön pártba, még pedig ellenzéki pártba való tömörülés, hogy a katolikusok bennmaradhatnak az összes politikai pártokban s mégis létesíthetnek valami közös kapcsot, mely a közös katolikus kérdésben egyöntetű cselekvésre képesítené őket: erre a közélet küzdőterein otthonos férfiak tapasztalataikra utalva azt felelik, hogy ez a modern parlamentáris életben teljes lehetetlenség; hogy ott a pártfegyelem

annyira uralkodó szempont, hogy a katolikus érzelmű tagoknak más, pl. vallási alapon való különtömörülése a pártjukból való kizáratást vonná maga után. Akármilyen ennek az állításnak értéke, el kell ismernünk, hogy jelentőséget eddig a kat. ügy védelmében — néhány nagyon szórványos esettől eltekintve — úgyszólván csakis azok a képviselők tettek, akik kimondottan keresztény zászlót követek s bármi támadás érte vagy fenyegette az Egyházat, mindannyiszor még azok is egyedül a néppárttól várták a támadás kivédését, akik ezt a pártot egyébként semmiképp sem támogatták. S hasonlóképp volt és van ez külföldön is minden parlamentben. Az egyes ember a modern parlamentarizmusban semmit, ha igen nagy egyéniség, akkor is csak nagyon keveset számít; ott csak tömegek, bármily kicsiny, de végre is számot jelentő tömörületek, pártok számlítanak.

De miért kell a keresztény pártnak okvetetlenül ellenzékiné lenni? kérdik tovább. Nem felel-e meg jobban a keresztény állambölcseleti morálnak a törvényes hatalom támogatása, mint az ellene való küzdelem? Az apostoli király által kijelölt kormányelnök istápolása, mint a megbuktatására való törekvés?

Távol áll tőlünk e mélységes állametikai problémákba belebocsátkozni; csak arra utalunk rá, hogy még ez az okoskodás sem olyan megtámadhatatlan, mint ahogy egyesek első pillanatra hiszik. Mert eltekintve attól, hogy az apostoli király általi kijelölés még nem veti fel a dinasztia-hűség kérdését s nem is feltétlenül a királyi bizalom jele, mert hiszen a király legtöbb esetben kénytelen nem éppen a szíve és bizalma szerint, hanem egyszerűen a többségből választani kormányelnököt; eltekintve attól is, hogy ellenzékiné lenni nem annyi, mint törvényes hatalom ellen küzdeni, hanem csak: az alkotmány értelmében a kormányzat fölött bírálatot gyakorolni s esetleg oda-törekedni, hogy egy nézetünk szerint meg nem felelő funkcionárius helyébe megfelelő jöjjön, — mindettől eltekintve a keresztény politikai szervezkedés hívei

felhozhatják álláspontjuk mellett azt a csakugyan nehezen tagadható körülményt, hogy önálló politikai pártnak lenni *szükségkép* annyi, mint vagy kormánykodni vagy ellenzékbe menni. Minden párt addig ellenzéki és szükségkép az, amíg kormányképzésre vagy a kormányzatban való részvételre meg nem hívják: akkor azonnal kormánypárttá lesz. A keresztény néppárt tehát vagy megszűnik önálló párt lenni, amit a fentiek szerint nem vél megtehetni, vagy szükségkép ellenzék lesz. Ezért még nem válik szükségkép dinasztiaellenessé, mert hiszen még a 48-as pártok sem azok, a néppárt pedig még a 67-es alaphoz is ragaszkodik s ragaszkodott már akkor — 20 év előtt —, amikor még nagyon nehéz volt más lobogóval menni a választók elé, mint 48-assal.

*

Nagyon kérjük e sorok olvasóit: ne értsék félre e fejtegetéseket. Eszünkben sincs itt pártpolitikai apológiákat nyújtani vagy egyáltalán abba a kérdésbe beleszólni, milyen legyen a magyar katolikusok politikai szervezkedése. Ehhez a kérdéshez mi, bármily aktuális, elvből nem szólunk hozzá. De a sajtókérdésről lévén szó, amellyel ezek a vitapontok erősen összefüggnek, lehetetlen volt rá nem mutatnunk arra, hogy a kat. sajtó pártállásának kérdése éppen politikai szempontból nem olyan egészen egyszerű és könnyű, mint azt sokan éppen azok közül hiszik, akik a pártfeletti kat. sajtót sürgetik. Bizonyos nehézségeket meg kell látnunk s el kell ismernünk nekünk is, akik talán legnagyobb nyomatókkal hangsúlyoztuk és hangsúlyozzuk a pártfeletti kat. sajtó szükségességét.

Hogy vajjon nem ellenmondás-e ez? Nem. S ennek kifejtése szolgáljon egyúttal újabb s tán legmeggyőzőbb érvül a pártfeletti sajtó szükségessége mellett a pártsajtó fejlesztésén s erősítésén kívül.

Amikor ugyanis a kat. sajtó szükségességéről beszélünk, főérvünk mindig az, hogy a *közvélemény* keresztény irányú befolyására okvetlenül szükség van, a

közvélemény irányítása azonban ma a keresztényellenes sajtóé. A keresztény eszmék térfoglalása és diadala, mondjuk ilyenkor, csak úgy remélhető, ha sikerülni fog azokat a *százezreket* keresztény sajtótermékekkel látni el, akiknek ma a zsidó sajtó termékei nyújtják az irányítást. Ez a helyes kiindulópont.

Tehát a tömegekről van szó: a *tömegek megközelítése* a főcél, legalább is a *közvetlen* főcél. Ez a Rubikon, ez a legnehezebb lépés: visszahódítani az egyiptomi húsosfazekaktól azokat, akik azokhoz már hozzászoktak; a mérgezett eledelék, az ópiumok élvezőit lassan-lassan egészséges táplálékhoz édesgetni és szoktatni. Egyelőre még csak nem is arról van szó, hogy *mit* nyújtunk nekik, hanem arról, hogy *mi* nyújtunk, hogy kontaktus létesüljön a *százezrek*, a *közönyösek*, a tőlünk elpártoltak és miköztünk. Programm és eszközök egyelőre mellékesek, hacsak tisztességesek és keresztényi eszközök azok. Csak találjuk meg az utat a tömegekhez, csak seregeljének a százezrek a mi sajtónk katedrája körül.

Minthogy pedig ez a feladat úgyszólván szörnyűmód nehéz s minthogy a hedonisztikus és materialista világnézetű lapokhoz egészen hozzászokott publikum csak akkor és *legfőlebb* akkor fogja otthagyni megszokott, megszeretett lapjait, ha mi *legalább olyan jól és érdekesen szerkesztett lapot*, legalább olyan jó és eredeti híreket és riportokat, legalább ugyanannyi újságolvasói *élvezetet* és kielégülést nyújtunk neki, mint amennyit eddig élvezett: azért egyelőre nekünk nem is szabad másra törekednünk, mint hogy *jó lapot adjunk* és azt *mi* adjuk s ezzel magunknak hatalmas olvasótáborot teremtsünk. A többi majd csak később jöhet. Nekünk nem szabad pusztán az igazság hódítóerejében bízunk, hanem mindenekelőtt zsurnalisztikai téren kell az ellenséges lapokkal felvennünk a versenyt: mulattatnunk, informálnunk, szórakoztatnunk, meghódítanunk a közönséget és semmiesetre sem szabad az amúgy is oly nehezen megközelíthető olvasókat egyelőre bármi olyannal elriasztanunk, amit ma még

nem fogad szívesen. Ehhez előbb lassan, észrevétlenül kell az ízlését hozzákészítenünk. Mert ne értsük félre a helyzetet: nemcsak az a kérdés, mi az igazság, hanem, hogy el tudom-e az igazságot a százezrekkel fogadtatni. Hiába igaz a katekizmus és igaz a matematika; ha az újságot katekizmussal és matematikával írom tele, olyan lapot adok, amely ugyan csupa abszolút igazságot fog tartalmazni, de *amelyet senki sem fog elolvasni*. Ha azt akarom, hogy a modern újságolvasó közönséget megközelíthessem, hogy az szóba álljon velem, hogy megvegyen, elolvasson, meghallgasson: akkor, hiába, kezdenem kell a Fényes László-s riportokon, szenzációs táviratokon, elsőrangú szerkesztői, újságírói, lapkiadói és terjesztői technikán. Az „elvekkel”, a prédikálással, a párttoborzással pedig várnom kell, amíg a pusztán zszurnalisztikai eszközökkel hatalmas olvasótábort gyűjtöttem magam köré s azt az ilyesmire lassan előkészítettem.

Majd akkor beszélhetek a *közvélemény* irányításáról; addig legfőlebb néhány ezer párthívemet irányíthatom. Hiszen ezt a tapasztalat: pártlapunk csekély elterjedettsége maga is túllontúl igazolja.

*

Mindenekelőtt pedig nem szabad ebben az olvasóközönséget toborzó akcióban olyan kölöncöket akasztanunk a nyakunkba, amelyek mellett meg már egyenesen erkölcsi lehetetlenség mindennemű nagyarányú hódítás. Ilyen kölöncnek kell tekintenünk nemcsak a pártpolitikai megkötöttséget, de sajnos, még a vallási és erkölcsi eszmék kimondott hangsúlyozását is a napisajtóban. Szavainkat nem fogja félreérthetni senki. Valóban nem a vallás és erkölcs nagyobb térfoglalása ellen íródna e sorok. De taktikai szempontból elhibáztunk kell tartanunk azt az eljárást, amely a napisajtó terén, tehát ott, ahol a közönség a legnagyobb evilági realizmushoz van szokva, egyszerre csak azzal akarna közönséget hódítani, hogy folytonos erkölcsi prédikációkkal és dogmatikai fejtegetésekkel, főpász-

tori körlevelekkel vagy pedig ezüstmisék és kanonoki installációk hosszas leírásával tölti meg lapjait. Igen, legyen kimondottan egyházas sajtónk *is*, amint kell pártajónknak *is* lenni; erre szükség van a kimondottan katolikus érzelmű közönség szempontjából; abban aztán legyen vallási és erkölcsi fejtegetés bőven, egyházi hír és főpásztori körlevél minél több; végtére jó katolikust ez mind érdekelni fog; de ne tévesszük össze a két egészen különböző feladatot: a hithű katolikusok sajtóbeli ellátását s a minden papostól és tömjenszagtól iszonyodó *nagy tömegek* megközelítésének szükségességét s óvatos, lépésről-lépésre haladó közelhozatalát a mi eszméinkhez. Mert ez a kettő egészen más és más dolog. Olyan, mint a szántás és az aratás. Kaszával lehet aratni, de szántani nem. Ide egészen külön munka és külön eszközök kellenek.

S ha még a vallást, a kereszténységet sem hangoztathatom túlerősen a tömegek *megközelítésére* szánt lapokban, még kevésbbé a keresztény politikát, a néppártot. Ez már nem annyi volna, mint kaszával szántani, hanem mint: *vörös posztóval bikát szelldíteni*. A néppárt ellen, hála a keresztényellenes és néppártellenes agitációnak, oly élénk, oly heves, oly türelmetlen hangulat van épp az ujságolvasó közönség körében elterjedve (vagy ha tetszik: mesterségesen elterjesztve), annyira nem értik, félreértik vagy meggyanúsítják ezt a lobogót, hogy néha még jóhiszemű katolikus emberek is vonakodnak akár csak valamely hitbuzgalmi vagy társadalmi akcióban is résztvenni, mihelyt abban néppárti háttérrel szimatolnak. Az Alkotmánynak új előfizetőt szerezni: bátran a herkulesi feladatok közé sorolhatóan, nehéz vállalkozás. Szinte lehetetlen. S ezért nem is érthető, miként vonakodhatik *elfogulatlan s érdektelen* ember aláírni azt az axiómánkat, hogy a hódítás első lépésére, a *megközelítésre* hivatott katolikus orgánum csakis „pártfeletti” lobogóval szállhat ki a síkra.

Sőt nem lehet tagadni, hogy a pártlap még azokat sem tudja mind kielégíteni s lekötni, akik különben

teljességgel aláírják s vallják a keresztény párt programját. Mert ugyebár más a program és mások az emberek, akik azt képviselik s az egyes esetekben választott eljárási mód, mely szerint az emberek a programot érvényesíteni akarják. Lehet valaki lelkes híve egy párt programjának s azért mégis hibáztatja az egyes taktikai lépéseket s az egyes embereket, akik s amelyek ezt a programot in concreto képviselik. Az ilyent nem fogja kielégíteni az a lap, amely nemcsak a pártprogramot, hanem az embereket és a taktikát is szinte kötelességszerűen magasztalja, a legjobb színben tünteti fel és árkon-bokron át követi. Ha már most az ilyen olvasó kedvetlenségében más, esetleg még ellenséges lap után is hajlandó kapni inkább, semhogy függetlenségérzetében engedje megköttetni magát: nem jobb-e akkor mégis, ha legalább keresztény s olyan lapot nyújthatunk neki, mely bár végeredményben szintén a kat. politikai program alapján áll, de a szabad bírálati jogot a párt embereivel és taktikájával szemben is, bárha tán csak taktikából, fenntartja magának?

Tény, hogy nagyon kevés olyan ember van, aki, ha pártlapot járát is, a pártlap mellett ne olvasna más, „elfogulatlan” lapot is. Viszont aki pártfeletti lapot járát (Pesti Hirlap, Est stb.), nagyon sok esetben be is éri ezzel az egy lappal.

Egyébként egy alaptévedésre kell itt rámutatnunk. Tévedés azt hinni, hogy az újságolvasó közönséget mindenekelőtt a politika érdekli. Van, akit igen; de van sok, akit sehogysem. A nők túlnyomó része pl. olvasatlanul lapozza át a politikai rovatokat. Abból, hogy a politika *fontos*, nem következik még, hogy az olvasóközönséget is legjobban *érdekli*. Egy pártlap pedig mindig aránytalanul nagy súlyt és teret fog engedni a politikai rovatjának, amely miatt elsősorban él és működik.

Mindezekből azonban láthatja mindenki, hogy amikor *pártfelettit* mondunk, nem mondunk szükségképp *néppártellenest*. Sőt! Nagy kérdés, nem volna-e

éppen a néppárt érdekében elsőrendű taktika mindekelőtt ama tömegek megközelítésére törekedni, amelyek, ha egyszer sajtónk köré tömörültek, könnyen meg fogják érteni a pártszervezkedés szükségességét is. A „pártfeletti” lappal így talán több új hívet nyerne a néppárt néhány év alatt, mint az Alkotmánnyal 20 év alatt. A „pártfeletti” lap, mely nem lengetne pártlobogót, nem tömjénezne okkal-ok nélkül a párthíveknek, nem magasztalná taktikájukat tüskén-bokron által, hanem megőrizné az ideig-óráig való, sokszor kényszerültségből eredő párttaktikai állásfoglalásokkal szemben is azt a kritikát, amelyet az olvasóközönség józan érzéke és függetlenség-szeretete követel meg az ujságtól, — ez a „pártfeletti” lap, mondom, a legjobb előkészítő iskola volna a párttal való együttérzésre s aztán talán a párt lapjának járatására is.

Egy ilyen lap létesülése azonban, így halljuk nem ritkán az ellenvetést, ártana a pártlapnak, sőt tán agyon is ütné. Felelet: a fentiek szerint legfőlebb ideig-óráig és átmenetileg ártana neki. Tudniillik kik pártolnának át tőle az új laphoz? Azok, akik ma sincsenek megelégedve vele s inkább csak becsületből járatják; mellette pedig más, liberális vagy egészen színtelen lapokat olvasnak. Ezek inkább is járassák az új lapot; ezekben a pártlap legfőlebb anyagi támogatókat — nem sokat — veszít. Az új lap azonban nem pótolná a pártlapot először is a meggyőződéses párthíveknél, másodszor még azoknál sem, akik szigorúan vett egyházas híreket, cikkeket stb. keresnek, tehát a papságnál stb. Ezeket ugyanis az új lapnak már azért is csak minél kisebb mértékben volna szabad nyújtania, nehogy a pártlapot fölöslegessé tegye, s nehogy a „papos lap” színezetét öltse.

Egyébként ha mindkét részen meglesz a kölcsönös belátás, bizonytal nem lesz nehéz megtalálni a módját annak, hogy az „ó” és „új” lap között ne legyen semmi olyanféle kellemetlen ellentét, aminő volt pl. az Alkotmány keletkezésekor az akkori két kat. napilap között. Mert erre az ellentétre csakugyan semmi

szükség nincs. És manapság, amikor az ujságtípusoknak annyiféle változata van terjedelem, tartalom, hang, megjelenési idő stb. tekintetében, elképzelhetetlen, hogy oly megoldási mód ne kínálkozzék, amelyben a kétféle irány egymásnak minden sérelme és kára nélkül dolgozhatnék egymás mellett a közös cél érdekében!

Ezt a megértést és együttérző testvériességet kell mindenekelőtt biztosítanunk. De akkor ne tegyünk úgy, ahogy ismételten tapasztaltuk egyesek részéről: hogy a vitaanyag voltaképeni ismerete nélkül vitatkozunk. Ismételten megtörtént pl., hogy egyesek hevesen támadták a Magyar Kultúra sajtóagitációját s később maguk bevallották, hogy a Magyar Kultúra sajtócikkeit és tanulmányát — nem is olvasták; csak az ellenük intézett támadásokat olvasták — másutt. Így persze nehéz is vitázni, — könnyű is. Csak éppen a megértésig eljutni lehetetlen.

Nézetünk szerint igenis legjobban volna összeülni, alaposan megvitatni a tisztázandó részletkérdéseket és azután haladéktalanul — tenni.

Hangok a pártfeletti sajtó ellen.

Egyesek azt hangoztatják, hogy a pártfeletti keresztény sajtó a politikailag szintelen kereszténységet fogja előmozdítani s gyengíteni fogja a keresztény politikai érvényesülést.

Ez tán tévedés. A keresztény politika éppen azért vérszegény és gyenge, azért nem tud eredményeket elérni, mert nem tudja befogadni magába a keresztény magyarság, vagy csak a katolikusság összességét sem. De nemcsak befogadni, hanem még csak megközelíteni sem képes őket; nem tudja eszméit megkedveltetni, nem tudja az embereket a keresztény politikai gondolkodáshoz hozzánevelni, miért? Mert csak kimondott pártlapot ad, mikor a keresztény magyarságnak s főleg az értelmiségnek még csak igen kicsiny hányada érez együtt a párttal s hajlandó a pártlapot olvasni.

Innen az a szörnyű és kínos vergődés: a keresztény sajtó, amely a pártszempont miatt a keresztények támogatásából eleve kizárja magát.

Végre be kell már látnunk, hogy ez így nem lehet már tovább. Nem a tetőnél kell a házépítést kezdeni. Kezdenünk kell a tömegek ránevelésén a keresztény gondolkozásra. De ezt nem tehetjük pártlappal, mert azzal csak elidegenítenők azokat, akiket megnyerni akarnánk.

Azt mondják: a kereszténység védelme a parlamentben dől el. Rendben van, idáig igaz; kár ezt mindig ismételni, mikor senki sem tagadja. A parlamentben azonban, folytatják, csak párttal lehet győzni. Helyes; de milyen párttal? Tessék előbb olyan pártkeretet, olyan egységes pártalapot teremteni, amelyet minden tevékeny keresztény elfogadhat, a 48-asok is — ez még mindig több van a katolikusok közt is, mint 67-es — azok is, akik a Vázsonyi-féle demokráciáért nem lelkesednek, azok is, akik egyes emberek taktikáját nem találják mindenben okosnak és kielégítőnek. Senkinek sincs joga azt mondani, hogy a 48-as érzelmű ember, vagy aki Vázsonyiékkel összeakaszkodni nem akar, az nem lehet jó katolikus, hogy az „mulasztást” követ el és „kárt okoz” és „politikai színtelenségre nevel”.

Egységes, nagy keresztény párt a végcél. De párt, amely a tényleges viszonyokból, a különböző közjogi stb. felfogású katolikusok *egyesüléséből* születik. Ennek a pártnak a megszületését azonban nagy sajtómunkának kell megelőznie; amely a tömegekhez megy el s lassankint ráneveli őket a keresztény politika szükségességének gondolatára s oly keresztény közvéleményt teremt, amelynek alapján egységes pártba tömörítheti az ország összes keresztény erőit.

Hogy ez ne volna lehetséges? Hogy pártfelettség a sajtóban nincsen? Ugyan ki mondhat ilyent! Hát a zsidó lapok legtöbbje nem pártfeletti? Nekik a zsidóság érdeke minden párt fölött a jelszavuk, hát a mienk

miért ne lehetne hasonlóképpen ez: a keresztény magyarság érdeke és egységesítése minden párt felett?

Nem az gyengíti a kereszténység politikai erejét, aki ilyen egységre-nevelő, összehozó, kibékítő sajtómunkára vállalkozik, hanem az, aki akármilyen érdekből megakadályozni törekszik, hogy az erős, minden pártbeli katolikust egyesítő, tehát egyelőre, pártfeletti sajtó megszülessék.

A sajtókérdés megoldása felé.

Miért sürgetjük a sajtót és mindenekelőtt a sajtót? Miért valljuk szent meggyőződéssel, hogy a keresztény magyarságnak száz égető feladata közt egy sincs olyan életbevágó, olyan haladékos nem tűrő, olyan türelmetlenül sürgető, mint sajtókérdésünknek mielőbbi nagystílusú megoldása? Miért?

*

A sajtó a gondolat despotája, az a mindenható, mindenütt jelenlevő, mindent befolyásoló és mindent irányító tényező, amelynek szavára mindenki hallgat, az is és az leginkább, aki ezt legkevésbé sejtí magáról. A társadalom, a tömeg, a törvények, az intézmények, az élet: mind szerinte igazodik. A legelemibb lélektani törvény alapján, amely szerint minden emberi akarást és cselekvést a gondolat kormányoz, a gondolat kormányzója a sajtó: mindeneknek ura, vezére, diktátora. Hitek, meggyőződések, szeretetek és gyűlöletek gyűjtője és kioltója, az ú. n. kultúremberiség egész szellemi életének tetszés szerinti tartalmat adó lelke. Egy kontra-isten, egy antitheosz, aki utánozza a Mindenhatót és karikatúrát csinál belőle s látható és mégis láthatatlan gondviselésével kormányozza népek, nemzetek, társadalmi osztályok, egyesek, korok, kultúrák és intézmények sorsát.

Minek köszöni a sajtó ezt a páratlan hatalmát? Mindenekelőtt annak, hogy az embereket ott fogja meg, ahol a legérzékenyebbek s legmegközelíthetőb-

bek: a kíváncsiságuknál és tudásvágyuknál. Kit ne érdekelne a nagyvilág, az embertestvérek sorsa? Minden, ami van s ami történik, kezdve a külpolitikán és világháborún, le egészen a villamoselgázolásokig és emeletről leugrott cselédlányokig, mindez mindenkit érdekel s mindezt homorú, összesűrítő tükörben a sajtó tárja az olvasók lelke elé. Ki ne adna szívesen néhány fillért, hogy hétköznapi életének egyhangú, szűk látóköréből kiemelkedjék s néhány félórára mint valami hatalmas körképben maga előtt lássa az egész világot? Sőt nem is csak a létező világot, hanem a képzelet színes birodalmát is. Egy francia nőről olvassuk az anekdotát, hogy egyszerre 10—15 hírlapot járatott csak a regények miatt; valamennyit egyszerre olvasta folytatásokban s a sok regényhős rengeteg tömkelegében soha el nem tévedt, sőt még évek múltán is emlékezett minden egyes regénynek összes szereplő személyeire s ebben a legexotikusabb, pusztán képzeleti társaságban egyet sem cserélt fel a másikkal, mindnek érdekelte a sorsa. Mikor megkérdezték, hogyan érdeklődhetik nem létező dolgok iránt ennyire, mosolyogva felelte, hogy ő maga nevet ezen legjobban, de mit csináljon? Az ő élete oly egyhangú és szürke; mint kisvárosi hivatalnoknő sohasem kerül ki a nagyvilágba, nem forog nagy emberek között; a regény viszont folyton odaviszi őt a millionosok, grófok és hercegek kivilágított palotáiba, udvari körökbe vagy távol vidékekre — hát miért ne szerezze meg magának legalább olvasás és képzelet által a boldogságot, melyet szűkös sorsa megtagadott tőle? Jellemző felelet: a vágy az illúziók felé s nemcsak az illúziók, hanem a nagyvilág, az emberiség felé, amelynek részei, de csak piciny, parányi részei vagyunk, teszi az olvasást s főleg az újságolvasást emberi kíváncsiságunk elsőrangú csillapítójává.

S a modern sajtó oly széles mértékben felel meg ennek az emberi tudásvágynak! Kíméletlen fürkészéssel rántja szét a leplet mindenről; belenéz az emberek veséjébe s nemcsak a cselekedeteiket, hanem indító-

okaikat is leplezetlenül feltárja a kíváncsiak előtt. Tájékoztat bennünket mindenről az ég alatt: politikáról és színházról, tudományról és balettekről, nemzeti küzdelmekről és napi pletykákról, diplomáciai sakkhúzásokról és sportról, csillagászatról és divatról. Az ujság néma betűoszlopai mögött miniszterek hangját halljuk és táncosnők lejtését látjuk, ambíciók lihegése, szenvedélyek csapongása, szerelmek suttogása rezeg keresztül a néma papiroson; negyedórák, percek alatt megelevenedik s bemutatkozik előttünk minden és mindenki, amire s akire kíváncsiak vagyunk; néhány fillérért kapunk filozófiát és államtudományt, háborút és tárcát, megrázó tragédiákat s bohókás tréfaságot, világnézeti vitákat és regényt, tanügyet és betűrejtvényt, parlamenti naplót és kozmetikát, tőzsdeügyeket és szerelmi apróhirdetéseket. Hát hogyan menne jégre a tudnivágyó, kíváncsi publikum s hogyan keritené ezzel észrevétlenül is hatalmába az ujságkiadó. S ha egyszer sikerült lekötnie tíz- és százezrek figyelmét és felcsigázott érdeklődését, mily könnyű neki akkor sor között is annyi észrevétlen szellemi irányítást adni be az olvasóközönségnek, amennyit csak akar!

S mily gyorsan tesz eleget az ujság ennek a feladatának! Míg a közönség álmában szendereg, azalatt a szerkesztőségben sercegnék a tollak s kopognak az írógépek. Telefon- s táviratjelentések egymást érik; a tengeralatti kábeleken s a távíró- és távbeszélő drótok sokezerméteres hálózatán rohan át az ujság szolgálatában a villamos szikra, — az Óceánról túlhan érkező eseményhírek szinte ugyanoly gyorsasággal érkeznek meg, legalább béke idején, mint a pestszentlőrinci csárdák késelési hírei. S micsoda lázas sietséggel készül el az ujság!

Wallensteinről azt mondták, hogy egy éjszaka egész seregeket tapos ki a földből. Ez a mondás Wallensteinnél túlzás volt; a sajtónál száraz valóság. Egy éjszaka néhány órai munkája mindennap új és új seregeket tapos elő a földből, a nyomdák földalatti géptermeiből. Nincs a világnak ipara, mely ily gyorsan dol-

goznék. Az ujságot 3—4 óra alatt megírják, ugyanannyi idő alatt kiszedik, öntik, nyomják, néhány óra alatt szétröpítik s eladják az ország minden táján. 60—70 tonna árucikk, amely 12 óra alatt készül el s legkésőbb újabb 12 órán belül eladásra kerül, különben értékét veszti: ez az ujság.

A gyorsaság az életeleme. Ha félnapot késik, elveszti az értékét. Az a 100 kiló ujságpapír, amely ma még 100 koronát ér, holnap mint makulatúra nem fog érni tízet sem. Micsoda titáni munkát végez a sajtó — egy álom ideje alatt. A lefekvése dtől a felébredésé dig minden elkészül s a reggeli kávé d mellé már az ágyadhoz hozzák a frissen megírt s nyomtatott, körül vágott, behajtogatott, szétexpediált ujságot. S amint te a kezébe veszed, úgy veszi a kezébe ugyanakkor száz és ezer más; a miniszter és az utcaseprő, a gróf és a lakája, a fiakkeres a bakon s a mosóné a teknő mellett; ezer és ezer ember görnyed az ujságja fölé és olvassa mohón; a kávéházak, várótermek, vasutak, villamosok, borbélyüzletek, hivatalok és magánlakások egyszerre csupa olvasószobává alakulnak át. S ugyanakkor a gyorsvonatok a szélrózsa minden irányában viszik szét az országba az ujság megszámálhatatlan mennyiségeit, hogy délben vagy délután már az utolsó kisvárosban is ott tolongjanak érte a trafikosoknál s az ujságárosok asztalainál a kíváncsiak, ott feküdjön a lap a vidéki ujságolvasó közönség, koldus és mág nás, pap és szocialista asztalán. Micsoda láthatatlan, millióágú csatornázat ez, mely az ujságkiadók büro jából szerte az országban százezrek agyáig, szívéig el hatol! Ha élet és igazság árad ezeken a csatornákon keresztül: mily áldás akkor a sajtó, mily hatalmas apostola lehet a kultúrának és népjólétnek; s viszont mily átok és rombolás, ha mérget szállít a csillogó burok alatt s azt a láthatatlan csatornákon át csalhatatlan biztossággal elviszi és belöveli naponta kétszer is millió és millió lélekbel

S az ujság ezt a hatalmát teljes tudatossággal gyakorolja is. Úgy viselkedik, mintha minden tudásnak,

igazságnak és bölcseségnek megföllebbezhetetlen le-téteményese volna. Nemcsak a mindenütt-jelenlevő-ségben, hanem a mindentudásban is szinte istenként viseli magát. Mindenhez hozzászól, mindenhez ért, min-dent kritizál, mindenről leadja a véleményét, még pe-dig szellemesen, csillogón, fölényes bátorsággal, bizton és megtévesztő csalatkozhatatlansággal. Kilesi a csalá-dok titkait, államok aktáit, bankok spekulációit, keres-kedők haditerveit, professzorok tudományát, színész-nők intrikáit, közszereplők házi panamáit.

Megmondja, mi történt tegnap vagy ma Stockholm-ban és Bukarestben, Philadelphiában és Jekaterinoszláv-ban, Küküllőkisugaszdban és Honolulu szigetén. Leg-többször még azt is tudja, ami nincs, ami csak lesz, vagy nem is lesz, csak lenne, ha . . . vagy ami egyálta-lán se nem volt, se nem lesz, se nem igaz. S nemcsak mindent tud, hanem, ami fő, a közönség el is hiszi neki, hogy mindent tud. Kevés ember van olyan okos, mint *Bismarck*, aki akárhányszor feltűnő nyomatékkal hasz-nált parlamenti beszédeiben is ily kitételeket: „Ez meg az, úgymond, igaz, *habár* az ujságokban is benn volt.” És: „Vannak dolgok, amiket az ujságok is megírnak és amik *mégis* igazak.” S még akik tudják is ezt, azok is kénytelenek számolni az ujság szörnyű hatalmával s azzal a súlyával, melyet a csalhatalanságba vetett közhit okoz. Maga *Bismarck* is igen nagy mértékben igénybevette a sajtó e hatalmát s 2 kötetre való ujság-cikket írt.¹

*

A sajtó hatalma azonban igazán félelmetessé csak folytonossága által válik, azáltal, hogy mindennap új-ból és újból csatasorba áll. Az egyszeri, kétszeri dícsé-ret, támadás, ajánlás vagy kipellengérezés talán nem érne célt; de a mindennapi, a rendszeresen megismét-lődő okvetlenül erős eredménnyel jár. A csepp ki-vájja a követ, mert folyton hull; a sajtó munkájában

¹ *Stimmen der Zeit* 1917. Okt. 83.

sincs megállás. Az a sajtó, amely 20 éven át minden nap beleviszi egy családba a maga hedonisztikus, léha, szenzuális világfelfogását, osztálygyűlöletre, vallásmegvetésre célzó agitációjának apró fulánkszúrásait: az 20 év alatt kiforgatna a valójából, a hitéből, az ellenállóképességéből még egy vértanunemzedéket is. Ennek a hatásnak ellenállni azért sem lehet, mert észrevétlen. Egy francia földesúr ellen rengeteg gyűlölet gyűlt össze lakóhelyének gyártelepein. Képviselőnek lépven fel, csúfosan megbukott. Hogyan változtassa meg választóinak gondolkodását? Fogta magát: néhány évig névtelenül s ingyen előfizetett az ellene uszító főkolosposoknak egy agrár néplapra. A legközelebbi választáskor agrár programmal szinte egyhangúlag került be a parlamentbe.

Ezer és egy oka van az ujság nagyhatalmi helyzetének. Nem utolsó köztük a *névtelenség*. Az ujság hasábjain nem azt nézik, hogy ki írta: a lap írta, s ez elég; ez éltet és öl. Egy senki, egy fizetett firkász, egy kuli, egy éhbéren dolgoztatott kezdő tollragó egy éjszaka alatt kivégezhet egy államférfit, egy politikust, egy művészt, tudóst, főpapot. Megteszi tehetségtelennek, strébernek, jellemtelennek, balkezűnek stb. És „valami mindig ragad”. És a vádért nem lehet felelősségre vonni senkit. A névtelenség a gyávákat vakmerőkké teszi s a névtelenség a lapban nem szégyen. Ha névtelen levélben vádaskodik valaki egy közismert ember ellen, *ha névtelenül gyanúsít, kisebbít, gúnyolódik: mindenki megvetésének teszi ki magát. De ha a sajtóban, a legszélesebb nyilvánosság előtt teszi ugyanezt névtelenül, akkor megbocsátanak neki, szóba állnak vele, komolyan veszik és — reszketnek tőle.* Nagy redakciókból bármely minisztert bármely zsidógyerek azonnal a telefonhoz kényszeríthet: a nagy úr, ha senkit sem fogad is, az ujságíróat fogadja, telefonon is, sokszor éjjel is, mert fél tőle, mert érzi, hogy a névtelen tollhegy: törhegy lehet.

A sajtóra, épp azért, mert mindenható, mert hatalmi eszköz, korán rávetette magát az üzlet. Rávetette magát s üzletté, iparcikké, közkereseti vállalkozássá tette az ujságot magát is.

Mi a modern ujság? kérdi egy komoly német zsurnaliszta, Ernst Posse. S így felel rá: „Az ujság kereskedelmi vállalat, amely nyilvánossággal (közvéleménnyel) kereskedik”.¹ Egy tudós könyvet ír a sajtóról s így határozza meg a modern ujság fogalmát: „olyan nyereszkeskedési vállalat, amely mint árusítható árucikket hirdetési teret gyárt s evégett szerkesztőségi részt is ad”.² Az ujság M. Gars szerint „állandóan konjunktúrával dolgozó iparüzem”.³

Az ujság — leszámítva itt a hatásában kevésbbé is jelentékeny párt- vagy irányjsajtót — abból az üzletből él, amelyet a hirdetési terével csinál, enélkül, a pusztá szerkesztői résszel, ráfizetne. A szerkesztői rész, a szöveg, a hírszolgálat, a vezércikk, a tárca: mind csak arra való, hogy az ujság hirdetéseinek nyilvánosságot, közönséget teremtsen s ezáltal a hirdetők érdeemesnek tartsák az ujságban való hirdetést. Nem az ujság van az olvasókért, hanem az olvasók vannak a — hirdetőkért, akiknek szükségük van rájuk. Az ujság maga csak közvetítő a hirdetők és közönség között; az írók, plakátraajzoló, akik rajzolásaiikkal lekötik a közönség figyelmét s odairányozzák a hirdetők plakátjaira. Az ujság pedig a hirdetők üzleteinek közvetítéséből csinálja meg a maga közvetítői üzleteit. „Látja, uram, — mondotta egyszer egy vezető bécsi napilap tulajdonos-szerkesztője egy gazdag embernek, aki valamit el akart helyezni a lapban —, látja, uram, ezt a három szót: Neue Freie Presse? Ennek a három szónak meg kell maradni. A lap többi része készpénz ellenében rendelkezésére áll.”

A közönség legnagyobb része nem tudja ezt s a

¹ Kölnische Zeitung, 1917 máj. 31. L. Stimmen der Zeit 1917 Okt. 83.

² U. o. 82.

³ U. o. 91.

legnaívbabb hittet van eltelve ujságjának sokszor és ügyesen hangoztatott komoly, kulturális és ideális törekvései iránt. Az ujságkiadók maguk mosolyogni szoktak ezen a naívságon, amely „még mindig nem vesz észre semmit”. Az ujság dícséri ezt meg azt a színházat vagy színdarabot vagy mozihóst — a legkevesebben tudják, hogy e dícséreteket a színigazgatók és moztulajdonosok súlyos pénzekkel, tarifaszzerű havi díjakkal előre megfizették. Az ujság vezércikkben pártol egy politikust vagy politikai pártot — az ujságkiadó eleve kialkudta a politikussal vagy pártjával az évi szubvenciót. Az ujság fürdőhelyekről cikkez s azokat ajánlja — fizetett reklám. Az ujság gazdasági vagy pénzügyi tanításokat ad — fizetett bankreklám. Az ujság fényes ünnepségekről ír — a cikket az ünnepség rendezője írta s fizette meg. Közben megemlékezik néhány sorban a megjelent előkelő hölgyek toalettjéről — ezt a pár sort a szabó fizette; megemlíti az ebéden, a souper-n fogyasztott borokat — ezt is megfizette a borkereskedő.

A közönség naívvul készpénznek vesz mindent, ami az ujságban áll s nem vesz észre, hogy őt veszik meg készpénzen. A beavatott szereplők, az üzletemberek ámulva látják, milyen könnyen ugrik be a közönség. Egy úriember bejön egy bútorkereskedésbe s 3000 frankért bútort vásárol. Körülvezetik: megmutatják neki mind a felhalmozott árut. A naív vásárló búcsúzásakor bámulatának így ad kifejezést: „Most már nem csodálom, hogy az ujságok is írnak az önök raktáráról”. A bútorkereskedő, aki néhány nappal előbb tarifaszzerű díj ellenében néhány dícsérő szót helyezettett el a lapokban az üzletéről, bámulva meséli el az esetet, megjegyezve, hogy ekkora együgyűséget a közönség részén nem is tartott volna lehetségesnek.¹

„Elviselhetetlen benső ellentmondás, mondja K. Bücher, hogy abban a templomban, ahol igazságot és

¹ *Lazarus, Le Journal moderne (Revue de Paris), idézve u. o. 90.*

szabadságot kellene prédikálni, kufárok és árusítók ütik fel asztalaikat s amikor a nép azt hiszi, hogy az igazság megvesztegethetetlen papjai szólnak hozzá, voltaképp csak megfizetett vásári kikiáltóknak ügyesen leplezett reklámja ordít feléje.”¹

*

A modern ujságnak ez a merőben ipari s üzleti jellege közismerten komoly kultúrveszedelem. Annál inkább az, mert vele szemben maga az állam is „csaknem teljes passzivitásra, sőt tehetetlenségre van ítélve” (E. Bernatzik²). A „kényurak legönkényesebbike — mondja egy német tudós³ — az abszolút monarchák legabszolútabbja a legtalálékonyabb művészettel sem tudná népét annyira legyűzni és elbutítani, mint ahogy ma a népet a sajtója által kedvtelésére legyűrik és elbutítják.”

Hogy a sajtó mint pénzért mindenre kapható hatalmi eszköz a modern kultúra legnagyobb szegényének: a világháborúnak is egyik főokozója, szítója, terjesztője volt, azt külföldön már sokan észrevették.⁴ Mi is ismertettük ezt a megfigyelést „Ki felelős a háborúért?” című cikksorozatunkban.⁵ A volt osztrák miniszterelnök, dr. Körber, épúgy hangoztatja ezt, mint Caillaux, a francia miniszterelnök. Az előbbi szerint: „Az ellenséges sajtónak egy bizonyos része jelentékenyen bűnös a jelen háború felidezésében. Rettenetes felelősség terheli.” Az utóbbi szerint erre vonatkozólag is: „nyilvánvaló a veszedelem, amely a közvéleménynek olyfokú megmérgezésében rejlik, ahogy azt ez a felelőtlen sajtó űzi.”

A „felelőtlen sajtó” felelősségéről a háború felidé-

¹ Das Zeitungswesen (Hinneberg: Kultur der Gegenwart), idézve u. o. 91.

² U. o. 93.

³ F. v. d. Leyen, u. o. 85.

⁴ L. u. o. 92. s köv. lapok.

⁵ Lásd: Bangha: Harc a keresztény Magyarországért (Össze-
gyűjtött Munkái XXIX.) c. kötetét.

zésében megszívlelésreméltó nyilatkozatot közölt a berlini „Lokalanzeiger” a volt berlini francia nagykövet, Jules Cambon szájából. A nagykövet a lap egyik tudósítójának 1914 augusztusa első napjaiban így nyilatkozott: „Milyen esztelen, milyen ostoba háború lesz ez! S az egész csak a yankee-k kedvéért! A yankee millió és millió dollárt fog nyerni, Európa népei pedig ezért millió és millió embert fognak áldozni.” A tudósító a hágai békekonferenciára utalt, mire Cambon így felelt: „Ne beszéljünk, kérem, békekonferenciákról. Azok semmire sem vezethetnek, hacsak nem sikerül bizonyos *sajtónak* szájkosarat kötni a szájára, annak a sajtónak, amelynek káros hatása oly felelőtlenül mérgezési el az európai konfliktusokat... A kormányok mindig megtalálják a módját annak, hogy ki egyezzenek, amíg a sajtó el nem mérgezi a közvéleményt. Tudom, hogy ez nehéz volna a sajtó szabadságának megőrzése mellett; de a hágai konferencia sem fogja megteremthetni a béke garanciáit, ha nem talál rá módot, hogy a bajt gyökerében fojtsa el.¹

*

S ha áll ez a nemzetek s az egyesek egész életéről, ott is, ahol az önérdek és önfenntartási ösztön parancsolhatná a több-ellenőrzést s a sajtó felelőtlen garázdálkodásának letompítását, mennyivel inkább áll a mindenható sajtó venális, üzleti jellegéből folyólag a tétel, hogy erkölcsi szempontból pedig s a kereszténység szemszögéből tekintve a sajtó a mai összetételében egyenesen romboló, mértelyező és járványterjesztő hatású.

Ez a sajtó nemcsak azért nem-keresztény, mert 95 százaléka az újságkiadóknak Európaszerte zsidó, hanem, mert ennek a venalitásra berendezett üzletasajtónak szinte már a *természetrájza* az, hogy keresztény-ellenes legyen. *Először*, mert ennek a csak-üzletmorálnak a kereszténység feszélyező, ostoba béklyó, bosszantó

¹ U. o. 93.

különc. „Mit Moralsprüchen baut man keine Fabriken und macht man keine Geschäfte.“ A keresztény etika, a tizparancs, a felebaráti szeretet, méltányosság és igazságosság, de sőt az egész túlvilág-kultusz és túlvilág-törekvése a legegyszerűsebb ellentéte ennek a sajtónak: az ő világfelfogásának, az ő moráljának. Ez a sajtó nem hiába esik konvulziókba, valahányszor a szabadság nevét hangoztatnia alkalma van; a szabadságnak moráltól független kihasználása s a közszabadságokkal való féktelen konjunktúrázás annak az üzletvilágnak éltető eleme, amelynek a mai sajtó a kezében van s amelynek érdekeit szolgálja. — *Másodszor* azért is szinte természetszerűleg keresztényellenes ez a sajtó, mert amennyiben a kereszténység mint szervezet és élő, összetartó tényező áll előtte, sokban ugyancsak zavarhatja a kizsákmányolás azon szabadságát, amelyre ennek a sajtónak magának is, de a fenntartónak is szüksége van. Az Egyház, a papság, a katolikus egyesületek, szervezetek és intézmények mint a keresztény közönség szellemi, sőt anyagi érdekeinek is védői s a nép természetes tanácsadói és vezérei nagyon kényelmetlen vetélytársak és ellenfelek azon érdekkörökre nézve, amelyek a népet tanácsadó és oltalmazó nélkül szeretnék munkába venni. Csak innen érthető az a szinte példátlan következetesség, amellyel ez az üzletssajtó oly ösztönszerűleg megérzi a katolicizmusban, mint erőteljesítőben, az ő természetes ellenfelét s amiért oly egyértelmű heveséssel izgat minden elképzelhető alkalommal az Egyház ellen. — *Harmadszor* Magyarországon az Egyház közjogi és vagyoni helyzete is állandó szálla lévén a minden kötött birtokkal szemben megkötött kezű üzletemberek és üzletkörök sajtójának is.

*

Rendkívül széles az a tér, amelyen a sajtó a kereszténység ellen támadó fegyvereit felállíthatja. A legszíntelenebbnek látszó eseménybe képes belevinni s ehhez nem is kell valami különös művészet — a vallással, a keresztény morállal vagy egyházi szemé-

lyek és intézményekkel szemben elfoglalt álláspontját. Ma egy pap kihágásait — hamisakat vagy igazakat — teszi szóvá, holnap nyomatékka rámutat az Egyház egy-egy intézményének, gyakorlatának, eljárásának, ügy- és vagyonkezelésének kényesebb pontjaira, holnapután egy civilkatolikust jelent ki tehetségtelennek s megakadályozza, hogy a közbizalom vállaira vegye; itt egy keresztény tudóst vagy tanárt pécéz ki, ott egy művészt, költőt, államférfiút kicsinyel le; majd egy keresztény szertartást, majd egy tant, majd egy intézményt tesz gúny vagy kedélyes tréfa tárgyává.

Nem is szükséges, hogy egyenesen támadjon. Az a hang, ahogy róluk beszél, az a fölényes mosoly, mellyel az egész kereszténységet elintézi, az a bátor s bátorságával a gyengéknek imponáló biztosság, mellyel a tételével ellenkező álláspontot nemlétezőnek jelenti ki, maga a legsebezőbb támadás. Sőt nem is csak támadásaival támad, hanem a hallgatásával is, amellyel pl. az Egyház óriási népmoralizáló hatását, a női szerzetesrendek rengeteg karitatív munkáját, a keresztény tudósokat, művészeket s intézményeket agyonhallgatja vagy csak akkor teszi szóvá, amikor kifogásolni valót talál rajtuk. De még emellett azáltal is hatásosan gyengíti a keresztény álláspontot, hogy minden ezzel ellenkezőt azonnal komolyan vesz, magasztal, vállára emel. Nincs a reklámnak az az eszköze, mellyel a saját embereit, íróit, művészeit, tudósait, politikusait népszerűsíteni elmulasztaná. A legtudománytalanabb feltevéseket és világnézeteket egyszerűen maguktól értetődő igazságokként, a tudomány leszűrt álláspontjaiként mutatja be, vagy ami még rosszabb, mint ilyeneket feltételezi.

Egészen különleges taktikája van a kereszténység leküzdésére és ártalmatlanná tételére. Egyenesen támadni, veszedelmesnek tartaná. Annyira mégsem sikerült még hitükből kiforgatni keresztény olvasóit, hogy ilyesmire büntetlenül vállalkozhatnék. Annál hatásosabb az az indirekt támadás, melyben egyenesen csak a papságnak támad neki, hogy a papon át magát a

kereszténységet üsse és gyengítse. Jól tudja, hogy a legtöbb lanyha keresztényt nagyon könnyű a papja ellen izgatni, aki sokak előtt azért is gyűlöletes, mert hibái és néha jelentékeny gyengéi már állásánál fogva kétszeresen bántók. A figyelmes szemlélő azonban könnyen észreveheti, hogy a legtöbb papellenes izgatás nem X Y papnak szól, hanem az általa képviselt vallásnak, a benne mintegy megtestesült kereszténységnek. S az eredmény is, melyet ez a sajtó elér, azt mutatja, hogy nemcsak a papság tisztelete s szeretete fogyatkozik meg az emberekben, hanem a hithez, kereszténységhez s keresztény erkölcsökhöz való ragaszkodás is. És bár a lélek bensejében lejátszódó események szövedékét a legnehezebb ellenőrizni, mégis nagyon sok esetben szinte kézzelfogható biztossággal meg lehet állapítani, hogy egyesek és egész közösségek, társadalmi körök és néposztályok elfordulása a hittől s a kereszténység gyakorlatától arra a folytonos, észrevétlen s mégis intenzív aknamunkára vezethető vissza, amely a sajtó névtelen diktátorai és napszámosai részéről éri a gyanútlan ujságolvasó lelkeket. S ugyan-ez állapítható meg a néperkölc s nívójának alászállásáról, valamint a keresztény nép gazdasági kizsákmányolása és lenyomorodása tekintetében.

*

Hogy a sajtó rombolásaival szemben semmi más nem nyújt hatásos védelmet és ellenszert, mint megfelelően erős és versenyképes keresztény sajtó létesítése, azt már nagyon sokan elmondták. Senki sem oly röviden és kifejezőn, mint XIII. Leó, az ő „scriptis scripta opponenda” (a sajtóval sajtót kell szembeállítani) jelszavával. Mégis sokan oly nehezen értik meg ezt a következtetést; vagy, ha megértik is, oly könnyen megrettennek a cselekvés nehézségeitől!

Sokan vannak köztünk, akik úgyszólván eleve kilátástalannak nézik a helyzetet. Ideális irányzatú sajtóval — úgy hiszik — sohasem állhatunk ki a versenytérre; mindig háttérben fogunk maradni. S bizonyos,

hogy ott, ahol az ellenfél már oly régen elhelyezkedett s állásait megerősítette, kétszeresen nehéz lesz felvennünk a küzdelmet. Ez azonban nem ok a lemondó peszsimizmusra. A sajtókérdés megoldása akkor is égető szükségesség, ha akár emberfölöttileg nehéz feladatnak látszanék. Pedig tényleg nem az. Annak, hogy a fehér és keresztény sajtó megszülessék és imponáló, versenyképes, elsőrangú legyen, nehézségei vannak, de leküzdhetetlen akadályai nincsenek. Csak erős akarat kell hozzá, erős meggyőződés s a feladat helyes megragadása. Az a sziklaszilárd hit kell ide, hogy a kereszténységnek a tömegek lelkében elveszni nem szabad, s hogy ép ezért meg kell tisztítanunk a közvéleményt a fertőző bacillusoktól s a közéletet attól a kórságtól, mely a bacillusok nyomán fakad. Hogy nem szabad lemondanunk az életről, a szabadságról, a fejlődésünkről — amik mind fenyegetve vannak, amíg a sajtó s a közgondolkodás terén nem teremünk elsőrendű védelmi s hódító pozíciókat. Hogy semmi, éppen-séggel semmi feladatunk sem lehet e percben fontosabb és sürgetőbb ennél. Hogy rövidlátásra, kicsinyes érzéktelenségre vall, ha ma, amikor a sajtó terén dőlnek el a legfőbb kérdések s a sajtó terén állunk legerősebb ellenfelekkel szemben, bármi más, mégoly fontos és szent feladat kedvéért nem karoljuk fel kelőképp a legelhanyagoltabbat és legsürgetőbbet.

Micsoda is e feladat nagyszerűségéhez képest mindaz, amire ma a mi táborunk részéről a legtöbb adomány, alapítvány, erőfeszítés és munka irányul! Falusi plébániák rendbehozása, egyházi zene és művészet, iskolák, ösztöndíjak, apácázárdák, nyugdíjintézetek — mind egészen szép és szükséges dolgok, de mik ezek az egy legnagyobbhoz képest: ahhoz, hogy keresztény marad-e az ország, avagy közprédája lesz az antikrisztianus sajtóagitációnak? Micsoda minden apró gerillaharc és viskótatarozás ahhoz képest, hogy a gondolatok csatájában a közgondolkodás tüzésége, a sajtó, ne kerüljön teljesen ellenségeink kezébe!

Ha a magyar katolicizmus akár öt évre beszün-

tetne minden, de minden más némileg elodázható akciót és adakozást s a legszükségesebben kívül egy fillért sem adna másra, sem templomra, sem nyugdíjas papokra, sem iskolákra, sem zárdákra, sem kórházakra, hanem ehelyett minden felhasználható anyagi erejével hatalmas, közvéleményirányító sajtónak adna létet: mindenestre kisebbet hibázna, mintha minden elképzelhető csip-csup célra költ, csak azt nem teremtetni meg, amivel a keresztény gondolatot diadalra juttathatná az egész társadalomban s aminek segítségével aztán minden egyéb keresztény korszükségletet hatalmi pozíciójának erejével könnyen és teljesen kielégíthetne. Mennyivel többet ér a 42-esekkel dolgozó tűzértség minden vasvillával, fütykössel, fokossal nekiinduló évtizedes portyázásnál! S főleg ott, ahol erkölcsi értékeinken kívül Egyházunk közjogi s anyagi pozíciója is fenyegetve van, nem lehet eléggé ismételni a tételt, hogy ha kiszámítjuk, javaink megvédelmezésének is, nagy feladataink elvégzésének is a legkönnyebb s *legolcsóbb* módja a hatalmas, közvéleményirányító sajtó megteremtése. Ezzel mindent elérhetünk, enélkül mindent elveszíthetünk.

De *hatalmas* sajtóról van szó. Ezen van a hangsúly. A gyenge sajtó nagy érdemeket jelenthet a fenntartói és munkásai részén, s ezeket a érdemeket a legkevésbé vonjuk kétségbe, de ez a sajtó a versenyben eleve lemarad. A nem-erős sajtó itt semmi sajtó.

A lapok terén Magyarországon oly nagy a túltengés és a verseny, hogy a közvélemény irányításában csak az a sajtó jöhet igazán számításba, amely első helyet vívott ki magának. Második sorban maradni, itt már annyi, mint eltaposztatni. Egy budapesti napilap, mely újabban gazdát cserélt, nagy erőfeszítéseket tesz, hogy első helyre küzdje fel magát. Nem sikerül neki, nem ért hozzá. A másik kettő, amely ma Magyarország gondolkodásának legfőbb irányítója, a merkantil és szabaderkölcű *Pesti Hírlap* s az internacionalista *Az Est*, meg sem érzi a *Pesti Napló* konkurrenciális törekvéseit. Az ujságkiadás terén nagy sikerekre, tö-

megekre, százezres olvasótáborokra csak legelsőrendűvel lehet igazán pályázni. Főleg keresztény szellemű lapokat a mai ujságolvasó közönség csak akkor fog nagy tömegekben venni és olvasni, ha azok az ujságírás terén az *abszolút superlativus* magaslatán állnak, ha egyszerően a *legjobbat* nyújtják valamennyi lap között. Ez tehát csakugyan nagy, igen nagy feladat s amelynek megoldására csak úgy van remény, ha a keresztény magyar társadalom, a felső és alsó rétegei egyaránt, egy tán a keresztes hadjáratok ideje óta példátlanul egységes és nagyarányú erőfeszítésre vállalkoznak. Csakugyan *minden* szellemi és anyagi erőnket, ha kell, a végkimerülésig erre és egyelőre csak erre kellene áldoznunk.

Be kell látnunk, hogy akár akarjuk, akár nem, itt most az egész bankra megy a játék. Ha az egész bankot meg nem nyertük, biztos, hogy még az a pénzünk is odavész, ami megvolt. S azért mégsem házárdjáték ez. Addig házárd, amíg kicsibe megy; de mihelyt az egész bankot megtesszük, bizton remélhetjük, hogy mindent megnyerünk. S aki lemosolyogja azokat, akik a magyar katolicizmusnak évente sok-sok millióra rúgó egyházi költségvetésében nem tízezer, hanem évente legalább néhány millió koronával szeretnék szerepelni látni a legfontosabb egyházvédő és lelkeket-hódító intézményt, a sajtót, az, nem tudjuk, nem a saját rövidlátását mosolyogja-e le. Azt a rövidlátást, amelynek éppen azok a szép és szent törekvések láthatják hamarosan nagyon nagy kárát, amelyeket a mosolygók a sajtókiépítés legelsőrendű munkájának elébehelyeztek.

*

De ne legyünk pesszimisták. Az alvók mellett vegyük észre az ébrenlevőket is. Az az impozáns megmozdulás, amely a legutóbbi évek sajtóagitációját nagyon sok helyen — igen magas helyeken is és viszont igen széles, alacsony rétegekben is — kíséri, a legszébb reményekre jogosít. A magyar katolicizmus sorsdöntő órája: a cselekvés pillanata elközelgett. Ha-

marosan a legkomolyabb akcióknak nyílhatik terük. S egyelőre nincs okunk kétségbeesni e mozgalmak komolyságán és sikerén. A nagyok meg fogják nyitni lelküket és erszényüket. Ezt nem sejtjük, de tudjuk. S a kicsinyek: a kisemberek, a káplánok, az özvegy-asszonyok sem fognak hiányozni az akció mellől. Le fogjuk tenni az érettségi vizsgálatot, mi, a magyar katolicizmus. Dönteni fogunk sorsunk felett. Megmutatjuk, hogy érdemesek vagyunk-e a továbbélésre, a minden eddiginél fényesebb, szebb, keresztényebb jövőre; hogy nem nyugszunk-e bele a szép csendes elmúlásba, a lassú, de biztos és végleges lesiklásba, a tömegek elkereszténytelenedésébe, az ország idegenkézrejutásába: a halálba, ahol dicstelen sírunk fölött az antikrisztianizmus fogja fújni diadalmas halotti énekét...

*

Egy legyen a programmunk egyelőre s egy a jelzavunk: Katolikusok, keresztények, a gátra mind! és teremtsünk még az utolsó percekben vállvetett erővel és áldozatkészségünknek végső erőfeszítésével mindenekelőtt sajtót! sajtót! sajtót!

A keresztény felebaráti szeretet és a sajtó.

Ismeretes dolog, hogy valahányszor mi keresztények védekezünk egy-egy kívülről jövő támadás, rágalom, meghurcoltatás ellen, a zsidó sajtó — de még néhány félrevezetett keresztény is — azonnal azzal jön nekünk, hogy micsoda, hiszen a felebaráti szeretet nevében nektek hallgatnotok kell s szó nélkül kell zsebrevágnotok a mitőlünk szenvedett bántalmakat. Ha pedig mi védekezés közben vissza is vágunk s rámutatunk a támadásuk mögött rejlő alacsonylelkű áskálódásokra, no hiszen, akkor se hossza, se vége a vádaskodásnak, hogy: ni, ezek szeretetet hirdetnek és gyűlölködést terjesztenek stb. A mi egész sajtóakciónkra is ugyanígy kimondják, hogy gyűlölködő és szeretetlenséget szító.

Illik, hogy egyszer már szembenézzünk ezzel a gyorsan fogalmazott váddal. Igaz-e, hogy a védekezés és a leleplezés, az ellenfél igazi szándékainak feltárása szükségképpen szeretetlenség és gyűlölködés? Hát ezt csak az állítja, akinek semmiről sem szoktak tiszta fogalmai lenni. A szeretet parancsa nem kötelez arra, hogy szóltanul zsebredugjak minden gyalázatot s ellenkezés nélkül eltűrjek minden kifosztogatási kísérletet. Az evangélium szava, hogy aki kővel megdob, dob vissza kenyérrel, csak azt példázza, hogy iparkodjunk még a haragost is szeretettel meggyőzni; de nem jelenti azt, hogy annak is szabadkezet kell engednünk, aki nemcsak pillanatnyi fellobbanásában tesz velünk rosszat, hanem tudatos számításból s akinél a szeretet és elnézés csak újabb támadásra adna alkalmat.

Ilyen csökönyös és tudatos ellenfele a keresztény magyar népnek az a keresztényellenes sajtó, amelynél a szeretet és elnézés csak újabb bátorítás volna a bűnre: a népcsalásra, néprontásra és népkifosztásra. Ezt a bűnt előmozdítani a szeretet nevében sem vagyunk kötelesek. Sőt nincs is jogunk rá. A szeretet jól felfogott parancsa ellenkezőleg arra *kötelez*, hogy *harcoljunk* is a rosszakarat és megtévesztési szándék ellen. A keresztények éppen a *szeretet parancsa* értelmében kötelesek elsősorban is egymást és az igaz ügyet védeni: tehát kötelesek leálcázni, megbélyegezni s üldözni a keresztényellenes sajtó rosszindulatú üzelmeit is. Azaz: a szeretet nemcsak nem akadály a elszánt küzdelemnek és a harcos hangnak, de azt egyenesen *parancsolja* is, valahányszor a keresztény nép jogainak, érdekeinek, hitének védelme forog kockán. Ilyenkor csak a gyáva és ostoba emberek szokták a „szeretet” nevében a keresztény összetartás s védekező szeretet parancsát megszegni.

Persze, az ellenség iparkodik ezt a világos gondolatmenetet lehetőleg elhomályosítani s még a komoly keresztényekkel is elhitetni, hogy nekik a keresztény szeretet nevében *meg kell szegniök* a sze-

retet parancsát saját hittestvéreinkkel s Egyházukkal szemben s el kell nézniök hallgatag éhetetlenséggel ellenségeink támadásait. Sajnos, nagy sereg, önálló gondolkozásától megfosztott keresztényt sikerült is így elszédíteniök, akik aztán együtt üvöltenek a Krisztus nyájának farkasaival s ajkukat biggyesztk, látva a keresztény sajtó vergődő erőfeszítéseit.

A legégetőbb szükség.

Sokan nem akarják belátni, hogy a sajtó az, amire a keresztény magyarságnak leginkább és legsürgősebben szüksége van. Egy szükségletnek tekintik, de csak egynek a sok közül s nem is a legégetőbbnek. Minden másra előbb telik gondjukból is, a pénzükből is, mint a sajtóra. Nem látják-e, hogyan hódít a Krisztus-ellenes tábor a sajtójával? Hogyan ragadja el Krisztus zászlaja mellől a híveket? Hogyan tölti el őket ellen-szenvvel, gyűlölettel a hit, a papság, az Egyház, a válasos intézmények ellen? Hogyan löveli bele népünk s ifjúságunk lelkébe a nemtelen szervevények mérgező nyilait? Nem látják-e, hogy templomaink kiürülnek, de helyettük megtelnek a legkétesebb mulatóhelyek, a bűn tanyái, a tivornya s a lélekszennyezés fészkei, a kocsmák, a lebújok, a fogházak, a kórházak és a — tébolydák?

A mai sajtó $\frac{9}{10}$ részét a nagytőke szolgálatában hit- és morálmentes agyak szerkesztik. Ahogy ezek a minden moráltól s emelkedettebb gondolkozástól mentesített emberek gondolkoznak, úgy fognak gondolkozni lassankint azok is, akik az ujság révén tőlük koldulnak világfelfogást, eszméket s erkölcsi elveket.

Valamennyi lap közt kulturális szempontból a legrombolóbb munkát természetesen a munkássajtó végzi. Ez a munkásmozgalmak zsidó vezetőivel szerkesztett sajtó szinte virtust csinál alpáriságból, durvaságból, műveletlenségből és erkölcsi züllöttségből. A szellemileg s erkölcsileg amúgyis oly szomorú árvaságban élő munkásságot nemhogy felemelné s műveltebbé

tenné, ellenkezőleg legtudatosabban hajtja a teljes szellemi és erkölcsi leromlás felé. Az egyetlen morál, amire szánandó kiskorú áldozatait oktatja: a követelődzés, önzés és öklözés morálja. Hallatlanul aljas, káromló szótárát legpörébb durvaságban persze akkor alkalmazza, amikor a keresztény vallást és egyházat van alkalma támadni. Ilyenkor nincs az a kocsma-, az a fegyházviselt hang, amelyet nem találna magához méltónak.

És mi? Minek építünk iskolákat és templomokat, ha ezeknek népművelő és léleknevelő hatását néhány nagyon is tudatos népamító kedvéért lerombolni engedjük?

Teremtsünk keresztény sajtót! Amíg ezt meg nem tesszük, hiába minden egyéb!

Életbevágó katolikus probléma.

Minden művelt ember tudja, hogy a sajtó nemcsak hírszolgáltatási és szórakoztató eszköz, hanem *gondolati irányító, eszmék terjesztője és törekvések propagátora. A sajtó erődítmény, amellyel együtt áll vagy bukik az az irányzat, amelynek szolgálatára vállalkozott.*

A katolicizmus is szükségképpen tért veszít, elgyengül a közéletben, árnyékba kerül más, sokszor ugyancsak kevésbé értékes irányzatok mögött, ha nincs *erős sajtója*, ha a katolikus tömegek nem a saját sajtójuk körül sorakoznak fel, hanem idegen szellemű sajtót olvasnak s ezzel idegen eszmék szellemi szolgálatába is süllyednek.

Hogy van az, hogy a katolikusok ezt a magától értetődő alapigazságot oly nehezen értik meg? Jajgatnak, hogy lemaradnak, hogy katolikussá lenni ma szinte akadály az érvényesülésben; de nem veszik észre, hogy ennek a gyengeségnek *ők maguk az okai.*

Miért van ez?

Azok számára, akik a katolikus sajtót szeretik, akik annak megerősödésében s elterjedésében a kato-

likus gondolat diadalának egyik leglényegesebb előfeltételét látják, régtől fogva kínzó és fájdalmas probléma: miként van az, hogy annyi sürgetés, oly magas helyekről érkező intelmek s annyi erőfeszítés ellenére a katolikus sajtó nemcsak nálunk, hanem a legtöbb országban messze elmarad a kitűzött cél mögött s hogy a katolikusoknak csak egy kisebb-nagyobb töredékét tudja magához bilincselni s maga mellett megtartani?

Mi ennek az oka s miként lehetne ezen a végzetes bajon egyszer gyökeresen segíteni? Ez az a kérdés, amely a magyar Katolikus Akciónak ma egyik legsürgetőbb s legéletbevágóbb problémája.

Ha a katolicizmus a sajtójával áll és bukik, ugyanakkor a katolicizmus képtelen lenne a sajtókérdés erőteljes és kielégítő megoldására? Hol van a hiba, hol van ennek a szégyenletes és elszomorító elégtelenségnek a belső magyarázata? S hol van az út, amelyen ebből az útvesztőből egyszer végre már kibontakozhatnánk?

Gyengeségünk okai.

A katolikus sajtó diadalának, kívánatos nagyarányú érvényesülésének gátló oka két tényezőben kereshető: 1. magukban a sajtóorgánumokban és 2. a katolikus közönségben.

A katolikus sajtóorgánumok részén a baj ott van, hogy a katolikus sajtó feladatai csakugyan oly nagyok, oly sokszerűek s oly nehezek, hogy azoknak megoldására az írói, szerkesztői és lapkiadói felkészültségnek és rátermettségnek egészen kivételes méretei szükségeltetnek.

A katolikus sajtónak nemcsak az a feladata, mint minden más irányú sajtónak, hogy közönségét az eseményekről gyorsan és megbízhatóan tájékoztassa s ezt ügyesen, érdekesen, megnyerően s behízelgően tegye, azonkívül pedig még szórakoztasson és mulattasson is, — ezt a feladatot a katolikus sajtó játszva teljesíti s ebben nincs is hiány —, hanem ezenkívül mindezt a katolicizmus jegyében kell tennie s úgy,

hogy a katolikus gondolat szépségét, igazságát és életrevalóságát *diadalmasan érvényesítse, még azokkal az olvasókkal szemben is, akikben a katolikus gondolat nem túlságosan eleven.*

Ennek a sajtónak a *katolikus gondolatot kell magából hódító s győzelmes erővel kisugározlatnia.* Tehát a legmagasztosabb emberfölötti eszményt, egy személyt, amely minden ízében messze fölötte áll minden eviláginak, minden merőben anyagi és érzeki, politikai és gazdasági érdeknek, de amely mégis minden evilági kérdéssel szoros kapcsolatban s vonatkozásban áll, azzal ezerszeresen összefügg és nem ritkán kereszteződik.

Aki a katolicizmust zsurnalisztikailag méltóképpen akarja képviselni, annak az *általános ujságírói kvalitásokon kívül még igen mély és igen széleskörű katolikus kulturáltsággal kell rendelkeznie.* Annak tökéletes világossággal kell látnia s azonnal, pillanatok alatt megéreznie az egyes felvetődő kérdések kapcsolatát a katolikus gondolattal, a katolikus filozófiával és hittannal, a katolikus történetiszemlélettel és katolikus szociológiával. A felvetődő állásfoglalásokban s megnyilatkozásokban azonnal meg kell tudni állapítani, mi az, ami azokban katolikus szempontból érték és mi a tévedés. A katolikus gondolatot a legkülönbözőbb tereken kell helyesen képviselnie: *nemcsak a vezércikkben s még kevésbbé csak az „Egyházi Élet” c. rovatban, hanem minden politikai, kulturális, gazdasági s erkölcsi életmozzanat tárgyalásában.* A hírovtatban, a tárcában, még a hirdetési rovtatban is. Ingatatlan elvhűséggel és sebezhetetlen vértetzésggel.

S még hozzá *nem unalmas katedrabölcsheség hangján, nem terjengő elméletiséggel, hanem szikrázó elevenséggel, zsurnalisztikai fölénnnyel, érdekfeszítő alkalmoszerűséggel, világosan, megnyerően s meggyőzően.*

Szembe kell helyezkednie divatos jelszavakkal, berögzött előítéletekkel, elterjedt téveszmékkel,

szembe kell szegeződnie egy egész liberális és hit-közünyösséghez szokott világgal, de úgy, hogy senki ellene ne mondhasson többé, senki le ne kicsinyelhesse, senki a diadalos igazság útjából ki ne térhessen. Prohászka munkát kell végeznie, szinte rá kell kényszerítenie egy szembenálló, ellenséges világnézetű világot arra, hogy a katolikus álláspont verhetetlen fölényét s tündöklő szépségét, nemzetfenntartó erejét és szociális pótolhatatlanságát elismerje, vagy legalább hallgatagon respektálja.

A katolicizmus anyagi és szellemi erőinek alig egy százalékát fordítja sajtójának kiépítésére.

Ki ne látná első pillanatra, hogy ezek igen nagy és nehéz feladatok, *ezerszerte nehezebbek, mint amiben a mondén ujságírás ereje rejlik: a merő szenzációvadászat, érzékcsiklandozás, szenvedélyekre spekulálás, botrányhajszolás és léha mókázás. Ki ne látná, hogy ezeknek a kivételesen nagy és nehéz zsurnalisztikai feladatoknak a megoldására kivételes felkészültségű emberek kelljenek, nagyformátumú s műveltségű írók.*

Gondoskodott-e azonban a katolicizmus ilyen írók s ujságírók neveléséről s képzéséről? Nem terheli-e a katolikus társadalmat e téren már a boldogabb, régebbi korokra visszamenőleg súlyos mulasztás? Nem hagytuk-e rá túlságosan a magánszorgalomra, az autodidaxisra és a véletlenre azoknak az erőknek a képzését és toborzását, akiknek kezében van elsősorban letéve a katolicizmus legfőbb várainak védelme, legmesszebbható katedráinak méltó ellátása? Visszásság, hogy nemcsak a magyar, hanem az európai katolicizmus is ezeknek a főbenjáró kérdéseknek soká nem tulajdonított kellő figyelmet. A legtöbb országban figyelmének s gondoskodásának, a rendelkezésre álló anyagi és szellemi erőknek talán 70%-át fordította lelkipásztorkodásra, talán 25-öt tanügyre és nevelésre, talán 5-öt adminisztrációra, karitászra s egyebekre, de

alig egy százalékát a modern eszmeterjesztés és egyházvédelem egyik legfontosabb eszközére, a gondolat tüzéségének megszervezésére, sajtójának s irodalmának szervezeti kiépítésére?

Ha a katolikus társadalom igazán szíven viseli a katolikus sajtó ügyét, akkor arra kell törekednie, hogy az eddiginél sokkal komolyabban és tervszerűbben vesse rá magát a katolikus íróképzés és írónvelés feladataira, valamint a katolikus sajtószervezés egyéb belső feltételeinek intézményes megoldására.

A közönség kötelességei a sajtóval szemben.

Azonban a katolikus sajtókérdés megoldásának másik, igen lényeges feltétele is van s ez a *katolikus közönségnek megszervezése* a saját sajtójának hűség szeretére.

A legpompásabb ujságírói gárda képzése s a katolikus sajtó legteljesebb szervezeti tökéletesítése mellett is megmarad ez a másik époly lényeges kötelesség: a katolikus közönség kötelessége a sajtójával szemben. *Ha a mi sajtónkat nem gyarló emberek, hanem csupa Szent Pálok vagy Prohászkkák írják is, vagy akár csupa arkangyalok, vajjon akkor már nem lenne sajtóagitációra, nógatásra, buzdtásra szükség? De bizony lenne! Hiszen a legelső katolikus irodalmi terméknek, az Evangéliumnak maga az Isten a szerzője s ihletője s vajjon nem löki-e azt is félre akárhány keresztény? Nem találja-e unalmasnak és nem helyezi-e fölébe a gyakorlatban a leghitványabb színházi ujságot s a legselejtesebb szólamahazafiságot?*

Fontos, hogy a katolikus sajtó a lehető legtökéletesebb legyen s a maga részéről ne adjon jogos okot a panasza; de époly fontos, hogy a katolikus közönségben is legyen meg a *katolikus gondolkodásnak s érületnek az a melegsége és mélysége*, hogy a sajtóját minden körülmény közt szeresse s ahhoz mindenfölött s mindenelőtt azért ragaszkodják, mert az *katolikus sajtó*.

Sajnos, éppen ezen a téren van nagyon sok panaszra okunk. Azok a kibúvók és kertelések, amelyekkel a sajtójukkal szemben hűtlen katolikusok előhozakodni szoktak, a legtöbb esetben, ha ugyan nem mindig, öntudatlanul is a katolikus érzésnek, a szeretetnek s a sajtókérdés megértésének megdöbbentő *fogvatékosságát* árulják el.

A *kifogások és kritikák*, amelyekkel a katolikus közönség a sajtóját illeti, *nem mindig elítélendőek*. Sőt, annak az idegességnek és türelmetlenségnek, amellyel a jó katolikus közönség a lapjait átlag kíséri, gyakran igen tiszteletreméltó okai vannak. A liberális közönség a maga lapjaival szemben nem mutat ilyen túlzott etikai érzékenységet s ezért nem követelődzik annyit a lapjaival szemben, mint a mienk. De ennek oka a mi közönségünk részén gyakran éppen az a *féltő és szerető aggódás*, amellyel lapjainkat kíséri s amelynél fogva azonnal panaszt emel s követelődzik, ha úgy látja, hogy ezek a lapok nem mindenben állnak a kívánatos színvonalon, vagy ha egyes állásfoglalásaik nem érik el azt a magas eszményt, amelyet a katolicizmus követel. Ilyenkor a mi közönségünk azonnal *reagál, int, kér, követel, sürget, sőt fenyegetődzik és idegeskedik*.

Ebben lehet sokszor túlzás és tévedés, ebből eredhetnek fölösleges és kellemetlen zavarok, de magában véve ez a fajta kritika és ellenőrzés szép dolog és értékes talajból fakad, a katolikus szolidaritásból s a sajtónk őszinte és aggódó szeretetéből. Ennek a viselkedésnek alapja a mai közönségünkben éppen az a tudat, hogy a katolikus sajtó *sohasem lehet egyeseké vagy egyes vállalatoké*, hanem *végeredményben az összességé, a katolikumé, mindnyájunké!*

Csakhogyan természetesen egészen más ez a féltő szeretet és okos, vagy néha talán oktalan javítanikarás és egészen más a *hűtlenség, a dezertálás, az elpártolás*. Van, aki csak azért hozakodik elő a katolikus sajtó ellen mindenféle kifogással, hogy meg-

nyugtassa a lelkiismeretét, amikor a katolikus sajtótól az ellenséges vagy közönyös sajtóhoz fut át.

Ha én jó hazafi vagyok, azért még mindig bírálhatom a nemzetem kormányát vagy egyes törvényeit és akár a hazai közállapotokat is. De ha ezeket a bírálatokat csak azért halmozom, hogy ezekre támaszkodva, aztán *megtagadjam magát a hazát is* és a csehekhez vagy a románokhoz pártoljak át, akkor ez *már nem jogos kritika, hanem közönséges hazaárulás*. Sajnos, ebben a nem haza-, *hanem hitárulásban kell elmarasztalnunk nagyon sok katolikust*, aki nem elégszik meg a saját sajtójának sokszor igaztalan és tudatlan bírálgatásával, hanem mindjárt a zászlót is megtagadja és mondvacsinált ürügyeken azonnal a félliberális vagy egészen *katolikusellenes lapokhoz pártol át*.

Csudálatos, hogy a katolikus közönség néha milyen semmis és mekkora tájékozatlanságra valló ürügyeken támadja a saját sajtóját. A katolikus sajtónak folyton tapasztalnia kell, mily nehéz, sőt lehetetlen dolog mindenkinek a kedvére lenni, minden igényt kielégíteni, minden széthúzó akaratot egybefoglalni.

Mennyi ilyen kívánság és kívánás hangzott már el a mi sajtónkkal szemben „baráti” részről! Az egyik barátunk azt kívánta, hogy a lapokat kisebb betűkkel nyomassuk, mert különben kevés szöveg fér el bennük; a másik nagyobb, olvashatóbb betűket kért, mert a szeme öregszik és nem tud elmenni ezeken a mikroszkópikus pöttyeken. Az egyiknek túlságosan kormánypártolók voltak lapjaink, a másiknak túllellenzékiek; az egyiknek túlságosan legitimista volt a sajtónk, a másiknak nagyon is kevésbé legitimista. Az egyiknek nem volt elég katolikus, a másiknak túlságosan papos volt; az egyiknek nagyon pacifista, a másiknak nagyon harcias. Az egyik sokallotta benne a felekezetekkel való bibelődést, a másik zokon vette, hogy lapjaink a felekezeti támadásokra nem elég erélyesen reagálnak. Az egyik több regényt követelt, a másik beírt a sok haszontalan regény és novella ellen; az egyik keveselte a piaci árak közlését, a másik aján-

lotta, hogy helyettük inkább a vasárnapi evangéliumot közöljük. Az egyik grófkultusszal és feudalizmus-sal vádolta a szerkesztőséget, a másik szerint lapjaink forradalmárok és szocialisták voltak, mihelyt azt követelték, amit szociális téren a — pápák maguk követelnek.

A kritika néha bámulatos tájékoztatlanságot árul el az ujságkiadás technikája, titkai és ügymenete körül. Van, aki kedves beavatatlansággal kérdezi, hogy minek pazarol az ujság annyi helyet hirdetések közlésére, amelyeket ő úgysem olvas el. Van, aki felhánytorgatja, hogy más, persze nagyobb gazdasági érdekeltségű lapok, több hirdetéssel rendelkező orgánumok, mennyivel több papírt adnak, sőt még ingyen mellékleteket, újévi ajándékokat is nyújtanak. Van, aki még azt is zokon veszi a keresztény ujságoktól, hogy sürgetik az előfizetési hátralék beküldését, vagyis: hogy nem *ingyen* küldik neki az ujságot és esetleg még zenélőórát és gramofont is hozzá.

A legtöbb panasz és kifogás azonban a katolikus sajtó ellen s a legtöbb máshová-pártolás kétségtelesenül a *katolikus lelkület szűkösségére vezethető* vissza. Az emberek azt mondják, *nincs sajtóra pénzük. Ugyanakkor azonban a közönyös és ellenséges sajtóra van*, amint minden nyomorúság ellenére még mindig van pénz akkor is, ha valami nagy mulatságról, fénykifejtésről, Balatonon vagy éppen külföldön való nyaralásról van szó. *Csak akkor nincs, amikor katolikus úgyról, pl. katolikus sajtóról van szó.*

Kevés az igazi katolikus!

És nemcsak pénz nincs, hanem *érdeklődés sincs*; a katolikus sajtót *hamar félreleteszik, hamar „kiolvas-ták”*. Nincs benne semmi „érdekes” számukra. Nagyon papos. Nagyon klerikális. Nagyon tömjénillatú. Nagyon komoly s egyhangú nekik. A katolikus sajtó témái ezeknek a katolikusoknak *idegenek, unalmasak, ellenszenvesek*. Egy *távoli, magas világ vetületei*,

amelyhez nem szeretnek feltekinteni, mert nagyon kívül esik az ő hétköznapi örömeik és gondjaik, megszokottságaik és problémálátásaik körén.

Katolikus sajtó, minek is vagy te a világon! Ha minden porcikád eszmei tökéletességben teljesítené is a programmot, melyet maga elé tűzött, ha te volnál a világ legjobban megírt s adminisztrált sajtója, bizonyos embereknek akkor sem kellenél! Mert *nem vagy elég léha és elég mondén, nem vagy elég evilági s hitközömbös, nem vagy elég materialista és hedonista.*

Itt a baj, itt a titok nyitja. Itt van a rejtély kulcsa. A katolikus sajtó a legtöbb esetben és legfőképp nem azért nem kell, mert nem jó, mert ezt vagy azt a tökélyt nem éri el, hanem: *mert katolikus sajtó.* Az emberek pedig *nem eléggé* őszintén katolikusok.

Azoknak, akik ezer kifogással élnek a katolikus sajtó ellen, oda kellene kiáltanunk: Testvér! légy egyszer őszinte és valld meg magadban: az a hiba, hogy anyakönyvi katolikus vagy ugyan, katolikus, mert hiszed az Istent és Jézus Krisztust, még talán templomba is elmégy, vagy legalább a kalapodat megemeled előtte... De ezzel aztán vége is van! Annyira már nem vagy katolikus, hogy *megértse a katolikus gondolatnak egész abszolút fölényét*, minden más árnyékbaállító nagyságát, magával ragadó, lelket betöltő szépségét, az egész életet irányítani hivatott, krisztusi értékét.

Csak vasárnap vagy katolikus, akkor is csak egy órára, amíg misére mégy; *egyébként szereted a katolikumot kikapcsolni az életedből s minél ritkábban és minél kevesebbet hallani róla.*

Ezért *nem érdekelnek* az egyházi hírek, nem érdekelnek a katolikus kérdések! Ezért *hagy hidegen minden katolikus sérelem, vágy, remény, szenvedés és vértanúság*, minden katolikus szükséglet és törekvés! Nem érzed magad *szolidárisnak az Egyházzal, nem sírsz vele együtt, nem örülsz vele együtt.* Az ő *fájdalma nem a te fájdalmad, az ő diadala nem a te dia-*

dalod. Hát ez az, ezért unalmas neked és ezért felesleges a szemedben a katolikus sajtó.

Neked nem fontos, hogy pl. a *Magyarok Nagyasszonyának 900 éves évfordulójáról* a te kedvenc „jó-keresztény” lapod nem írt egy sort se — a Nemzeti Ujság persze vezércikket írt ez alkalommal —, vagy, hogy az Eucharisztikus Kongresszust is sietett elfelejtetni.

Ha igazán katolikus volnál, rendkívül érdekelne minden, ami a katolicizmus előhaladására, tevékenységére, akcióira vonatkozik. Mohón keresnéd a betűt, amely arról tudósít, hogy hol haladt megint előre egy lépést a krisztusi gondolat, vagy hol szorítják béklyóba, kalodába, rabigába.

Ha igazán katolikus volnál, *lángoló szemmel olvasnád a katolikusok elnyomatásáról, üldöztetéséről szóló híreket Spanyolországból, Mexikóból s Oroszországból, néha tán még közelebbi helyekről is. Akkor repesve vágnád hallani arról, mikép áll a katolikus akció ügye, a katolikus iskola ügye, a katolikus sajtóé, a katolikus cserkészete, a katolikus ifjúságé, a katolikus egyházközsége.*

Érdekelne minden és mindenki, ami s aki katolicizmust jelent. A *könyvszemlében, filmszemlében, színházrovatban, a hírekben, a költészetben: minde-nütt ez volna a vezérlő szempontod: ennek mértéke szerint mérnéd az egyes lapok és folyóiratok belső értékét. Azonnal észrevennéd, hol van tiszta és hamisítatlan katolikum és hol van csak holmi alkalmi szenteltvízhintés és Kis Szent Teréz-emlegetés a liberális és katolikusellenes alaptörekvések elleplezésére. Észrevennéd, hol írják a lapot, s a cikkeket meggyőződé-ses katolikus emberek és hol csak olyanok, akik nem bánják, ha a félrevezetett katolikusok fillérei is az ő pénztárukba folynak. Hol hangzik erőteljesen a katolikusok követelése pl. a magyar házasságjog meg-reformálása vagy a párbajkényszer megszüntetése te-rén s hol siklanak el következetesen minden komoly*

katolikus gondolat és erkölcsi törvény sürgetése mellett.

Nem vagyunk eléggé katolikusok: íme, ezért nem kell nekünk a katolikus sajtó!

De van aztán más baj is.

Még az amúgy buzgó és lelkes katolikusokban sincs meg mindig a katolicizmusnak az a *tisztult és magasabb felfogása*, amely benne minden társadalmi bajnak, nemzeti és nemzetközi összevisszaságnak a végső megoldását látja. Sok az igen derék katolikusunk, aki nem olvas és főleg katolikus könyvet nem olvas, mert nem tudja, hogy a társadalmi bajok megszüntetését is elsősorban a *katolicizmus megerősödésében* kell keresnünk. Nem utolsó helyen éppen *értemi* és sajtóbeli megerősödésében.

Tipikus példa erre az az *olcsó antiszemitizmus* és *épolý olcsó protestánszidás*, amellyel nem ritkán találkozzunk. Ezek a derék emberek napestig azon jajgatnak, hogy a pénz a zsidóké, a hatalom pedig a protestánsoké; siránkoznak azon, hogy a vezető állásokban aránytalanul kevés a katolikus. De vannak-e ugyanezek az emberek *annyira műveltek és öntudatosak*, hogy be is lássák: mindez addig nem lesz más-kép és nem is lehet más-kép, amíg mi magunk össze nem tartunk, amíg mindenekelőtt *a sajtónk körül mint egy ember nem tömörülünk?*

Álljunk szoros egységben a sajtónk mellé!

Hogyan legyünk erősek, ha a hangunk gyenge? Hogyan diadalmasok, ha magunk hagyjuk cserben a zászlót? Hogyan harcképesek, ha nem halljuk a közös vezényszót, ha nem érdeklődünk a saját közös érdekeink, sérelmeink, törekvéseink iránt?

Hogyan kívánhatjuk, hogy az ellenfél respektáljon minket, hogy kénytelen legyen, bárha néha talán fogcsikorgatva, de tekintettel lenni reánk, ha mi magunk nem állunk szoros egységben mindenekelőtt a sajtónk körül? Hiszen az ellenfél mindent megenged-

het magának, mert tudja, hogy azok mögött a lapok mögött, amelyek a katolikus ügyet képviselik és védelemezik, talán csak kicsiny töredéke áll a katolikus közönségnek, míg a nagyobb rész úgylis csak liberális és félliberális orgánumokra hallgat?

Bezzeg, ha lapjaink mindennap többszáz ezres táborhoz szólnának, ha követeléseink, panaszaink, érvelésünk egyszerre hatalmas értelmiségi s népi tömegeknek lenne szellemi kincsévő, *nem volna az a hatalom az országban, amelyet rá nem kényszeríthetnénk a katolikus jogok és érdekek tiszteletbentartására!*

Ha ugyanazok az eszmék, indítások, fellelkesedések, meggyőződések, célkitűzések és akarások egyszerre soktízezeres tábor lelkében érlelődnének egységes erővé, micsoda csodálatosan gazdag és eredményes katolikus fejlődés szökkenne szárba, milyen imponáló katolikus élet és erő kifejtés lenne hamarosan az eredmény!

Ám épp ez az, amit sokszor még jóra való katolikusok sem akarnak megérteni. Nem tudják, nem veszik észre, *mily hatalmas erővé izmosulhatnának a sajtójuk által. Nem veszik észre, milyen lappangó energiák szabadulnának fel bennük s általuk.*

Milyen nagyszerű, tettekkel duzzadó, öntudatos és céltudatos tábor lennénk, *mennyivel tisztábban állna előttünk az életút, mennyivel biztatóbb a jövő, mennyivel egyensúlyozottabb a társadalmi együttlét. Mennyivel több lenne a remény még a gazdasági és nemzeti kibontakozás irányában is!*

Milyen paradicsomország felé közeledhetnénk, ha sajtónk által lassankint diadalra juthatna nálunk a *Krisztusország* minden igézetes szépsége, gondolatbősége, békéje és igazsága! Halétrejönne köztünk a *Quadragesimo Anno* s a *Casti connubii* tündérbirodalma! Ha téveszmék, nemzetpusztító kórságok, szabadelvű önzés és kizsákmányolás helyett *Krisztus elvei s törvényei uralkodnának* a magyar glóbuszon s derítenék lel az aurea aetast, a megváltott nemzedék aranykorát!

Ne rendeljük alá az elvet egyéni gusztusoknak!

Akinek a lelke elég művelt s a szíve elég katolikus, az nem rendelheti alá ezt a fölséges gondolatot egyéni szeszélynek, irodalmi ingyenkedésnek, politikai gusztusoknak. Annak nem lehet legelső és döntő kérdés a katolikus lappal szemben, hogy ezt vagy azt a politikai irányt követi-e, hogy ezt, vagy azt a népi problémát milyen szemszögből látja, hogy ezt vagy azt a közéleti egyéniséget miként ítéli meg. Ez is fontos lehet, de csak *másod- és harmadsorban*.

Fő az, hogy ez a lap katolikus lap, a katolikus elveket képviseli, a katolikus ügyet egész mivoltával védelmezi: akkor már az *enyém*, a *lelkemé*, *szívemé*, amelyet *szeretek*, amelyhez *ragaszkodom*, amelynek felvirágoztatását *egész lelkemmel áhítom* s minden erőmből előmozdítom.

Nem az a fontos, hogy *engem kiszolgál-e*, hogy közli-e a verseimet s a gusztusomat mindenben eltalálja-e. Még az sem fontos, mennyire érdekes tárcákat hoz, ilyen vagy olyan terjedelmű-e, ilyen vagy olyan betűs-e, ad-e *ingyen mellékleteket*, nem-e! Ha katolikus és művelt katolikus vagyok, akkor szeretem és olvasom a lapomat és lelkesen terjesztem azért, *mert az enyém*, a *hitemé*, az *Egyházamé*, az *Istenemé*.

Nyomorult és gyáva felfogás az, amely a krisztusi és katolikus jelleget csak *negyedsorban* nézi a lapon, vagy talán éppen *akadálynak* érzi s lapjának megválasztásában merő evilági szempontokat, irodalmat, piacot, politikát vagy személyi tekinteteket tekint döntőnek!

*Erős sajtó nélkül a magyar katolikusság
nem érheti el céljait.*

A magyar katolikusság lelkes várakozással tekint jövője elé. *Új, erős katolikus Magyarországot akar*; érzi, hogy a cél felé az öntudatos szervezkedésen vezet át az út. Nagyon helyesen.

De vajjon eredményes lehet-e az Actio Catholica, a katolikus szervezkedés és erőgyűjtés, ha talán még templomjáró katolikusok, talán még *vallásos egyesületek tagjai*, talán még *egyházközségi tanácsstagok és vezetők is* a liberális és félliberális lapok mellé állanak? Lehet-e itt katolikus újjáéledésről szó, amíg Budapesten lapjaink előfizetőinek táborában még egyháztanácsi tagok is hiányoznak? S ha még olyanok is, akik a Krisztusországot első helyen és példaadó pozícióban vannak hivatva képviselni, a katolikus sajtótól olyan lapokhoz pártolnak át, amelyek némi alkalmi jámborkodás ellenére sem mondhatók semmi féleléppen sem katolikus lapoknak?

Itt már a katolikus gondolkozásnak és kötelességtudásnak néha oly megdöbbenő hiányával van dolgunk, amely szinte kétségessé teszi a jobbrafordulás és a katolikus talpraállás minden reménységét!

Ha a katolikus élni akarás nem vezet el bennünket mindenekelőtt arra, hogy sajtónkat, szellemi légzőszervünket országszerte lényegesen megerősítsük: *a legszebb Actio Catholica sem érheti el a célját!*

Azért az első, amivel indulnunk kell, ez legyen: ébresszük fel a forradalom utáni évek sajtólelkesedését! Vigyük diadalra a katolikus gondolatot, katolikus erőt, a katolikus élni akarást! Azaz: vigyük diadalra a katolikus sajtót!

Sajtó-katé.

Gyakorlati útmutatás a katolikus sajtóterjesztés ügyében.

A katolikus sajtó szükségességéről s jelentőségéről itt nem tárgyalunk; ennek ismeretét föltételezzük. Csak arról akarunk beszélni, hogy sajtónk megerősítése érdekében mire van szükség mindenelőtt?

Mindenelőtt szükség van arra, hogy legalább a vezetésre hivatott, értelmes és öntudatos katolikusok

lássanak végre tisztán a sajtókérdésben. Másképp nincs remény egységes cselekvésre s eredményre.

Ehhez előbb is szükséges, hogy a vezető katolikusok *ismerjék a sajtó roppant jelentőségét* a világnézetek csatájában s névleg lássák a *kifejezetten katolikus* sajtó egyedülálló fontosságát a katolikus ügy védelme szempontjából. Amíg még egyházközségi tanácsstagok, sőt talán egyházi alkalmazottak is vannak, akik a katolikus sajtót nem tartják fontosnak s lapjaik megválogatásában merőben politikai vagy szórakozási szempontok szerint igazodnak, addig nem mehetünk semmire. Hogyan legyünk erősek, ha a hangunk gyöngé? Ha nem halljuk egymás szavát, hanem hitközönyös orgánumokra hallgatunk? Még talán egyes vezérek is?

A tisztánlátáshoz másodszor szükséges, hogy tisztán álljon előttünk a tétel: mégha katolikus sajtónak egyik-másik orgánumával nem vagyunk is mindenben megelégedve, *akkor sem szabad dezertálnunk* tőle, akkor sem szabad a hitközönyös és így végeredményben ellenséges táborhoz átszaladnunk s azt pénzünkkel és figyelmünkkel erősíteni. Ha hiba van a katolikus sajtóban, szólaljunk fel, vigyünk panaszunkat akár a legmagasabb fórum elé; de *ne dezertáljunk!*

Harmadszor az kell, hogy akik a katolikus ügyet szeretik s annak védelmében a katolikus sajtót egyik legfontosabb eszköznek ismerik, tegyenek is meg mindent a katolikusok felvilágosítása, felrázása, *sajtónk támogatása és terjesztése érdekében*. Mégis csak lehetetlen, hogy Magyarországon minden protestáns vagy hitközönyös irányú lap (Magyarság, Pesti Hírlap) és minden zsidó orgánum (egy tucatnyi!) prosperálhasson s csak mi katolikusok hanyagoljuk el a saját zászlónkat! Mennyi köztünk e téren a kényelmesség és naívság! Hogyan panaszkodunk a katolikusok társadalmi gyöngeségén, háttérbeszoríttatásán s ugyanakkor magunk támogatjuk a gyöngítő sajtóját! Ha tisztábban látnánk s gerincesebbek volnánk, már rég

felvirágoztattuk volna a sajtónkat, vagyis kiépítettük volna legfontosabb szellemi és társadalmi védművünket.

*Mi kell a katolikus sajtó
terjesztéséhez?*

A katolikus sajtó terjesztéséhez először is *felvilágosító munka* kell. Rengeteg a tudatlanság és tájékozatlanság a katolikusok között éppen a sajtó terén. Legtöbbnek fogalma sincs róla, hogy sajtó és sajtó közt különbség van, hogy árulás és öngyilkosság, ha valaki katolikus létére az ellentábort erősíti s gazdagítja, annak a hatalmát s jelentőségét növeli azzal, hogy neki adja oda agyát és szívét, szemét és fülét, pénzét és figyelmét. A zsidó s a protestáns sohasem olvas katolikus dolgokat, vagy legalább is pénzt nem ad ki érte; a katolikus ellenben nem elég intelligens ahhoz, hogy a sajtókérdés fontosságát belássa. Itt tehát állandó felvilágosító munkára van szükség.

E felvilágosításnak nemcsak elméletinek, hanem *gyakorlatinak is kell lenni*, azaz, ki kell terjeszkedni azokra az *ellenvetésekre*, amelyeket a megtévesztett katolikusok szeretnek felhozni a gyávaságuk és tudatlanságuk mentésére. Rá kell mutatni arra a *kétszínű játékra*, amellyel a liberális és félliberális lapok a katolikus közönséget megtéveszteni s lelkiismeretüket elaltatni törekszenek, amikor pl. egyházi híreket is közölnek, sőt néha katolikus írókkal kenetes és ájtatos cikkeket iratnak. Rá kell mutatni arra, hogy ennek ellenére alapfelfogásuk s irányzatuk minden, csak nem katolikus, hogy fontos egyházi híreket elhallgatnak, s hogy a nemkatolikus törekvéseket sokkal melegebben támogatják, mint a katolikusokat; főleg pedig, hogy már azzal is veszélyt jelentenek, hogy katolikusaink sorait megbontják s őket a kifejezetten katolikus sajtótól elvonják.

A sajtófelvilágosítás eszközei.

1. *Magánbeszélgetés*, főleg katolikus lapjaink egyes talpraesett cikkeinek körüladása vagy felolvasása, az ellenséges sajtó túlkapásainak s ravaszkodásainak leleplezése;

2. *sajtóelőadások*, felolvasások, ünnepélyek, *sajtóvasárnapok* rendezése;

3. *sajtóröpiratok* (Sajtószemle stb.) terjesztése;

4. *helyi sajtóterjesztő bizottságok* szervezése a helyi Actio Catholicával kapcsolatban, az összes helyi katolikus szervezetek egy-egy képviselőjének bevonásával. Ezzel elérhetjük, hogy mindenelőtt legalább *maguk a vezető katolikusok* tisztán fognak látni a sajtókérdésben s a katolikus sajtógondolatnak terjesztői, apostolai lesznek.

5. Szükséges továbbá, hogy a közönségnek megkönnyítsük a *katolikus sajtóhoz való hozzájutást*. Sokan csak azért nem rendelik s olvassák a katolikus sajtót, mert kényelmesek, nehézkesek vagy talán nem tudják, hogyan kell egy rendelést elintézni. Ezért fontos, hogy minden helyen legyen legalább egyvalaki (pap vagy világi, férfi vagy nő), aki ezt a megkönnyítő munkát vállalja, aki mintegy a katolikus sajtó *megbízottjaként* apostolkodik. Ennek a megbízottnak a feladatai a következők:

a) megjelölni a *helyet s időt*, amikor bárkinek felvilágosítással és segítséggel szolgálunk katolikus sajtóügyekben, elintézzük az illetők nevében a megrendelést, reklamációt, lakásváltozás-bejelentést, röpiratokkal, megrendelő-lapokkal stb. szolgálunk;

b) sorbavenni a *vezető katolikusokat*, egyházközségi tanácsosokat, a katolikus szervezetek tagjait s őket a katolikus sajtó *megrendelésére rávenni*;

c) megszervezni az *árusítást*, ha eddig nem lenne meg; a hiányokra s panaszokra a központot (pl. Központi Sajtóvállalatot) figyelmessé tenni;

d) évente decemberben *sajtóvasárnapot* szervezni, de máskor is sajtódélutánok, felolvasások stb. rendezését szorgalmazni.

Hogyan rendezzünk sajtóvasárnapot?

1. Kérjünk fel egy értelmes embert (papot, esetleg a környék egyik nevesebb papját, tanítót, ügyvédet, orvost, egyházközségi vezető tagot) egy *előadás* vagy *felolvasás* tartására a sajtóról.

2. Ugyancsak egy *női* vagy *ifjúsági* szónokot.

3. Tanítsunk be néhány *szavalatot* a sajtóról (pl. szavalókórust, allegorikus játékot; ilyennel szívesen szolgál az Actio Catholica központja), gondoskodjunk esetleg ének- vagy zeneszámról.

4. Magán a kitűzött vasárnapon kérjük meg a ft. papságot, hogy a *prédikáció* is szóljon az olvasmány és sajtó jelentőségéről; utána délelőtt vagy délután tartsuk meg a *sajtóünnepélyt*; ugyanakkor gondoskodjunk „sajtóórangyalokról”, azaz fiatal leányokról, akik mindjárt a helyszínén rendelőlapokat irassanak alá a jelenlevőkkel.

5. Végül *számoljunk be az eredményről* az Actio Catholica helyi és egyházmegyei központjának.

Teremtsünk modern, versenyképes, hatalmas keresztény sajtót!

A „Központi Sajtóvállalat” R.-T. alaptásl tervezete.

Keresztény sajtóra szükség van, mert a sajtó az a nagyhatalmi tényező, mely a szellemek csatáján, az eszmék, elvek és világfelfogások ütközőterén eldönti a harcot. Amely szellemi irányzatot sajtó véd, az, ha még olyan helytelen, hamis és gonosz is, diadalra jut (szabadkőművesség, bankuralom); viszont, amelyet hatalmas sajtó nem támogat, az elvész, lesiklik, hátterbe szorul, ha százszor igaza van is, ha ezerszer magában foglalja is a nép, a nemzet, a család s az egyesek boldogulásának kulcsát.

Keresztény sajtóra szükség van, mert az emberek százezrei, milliói ma úgy gondolkoznak, úgy élnek, úgy tesznek és vesznek, olyan törvényeket és intézményeket alkotnak, olyan kultúrát vagy álkultúrát teremtenek, ahogy azt a gondolataik észrevétlen irányítója, a sajtó beléjük disputálja. Nézd meg, ki mit olvas: aszerint érez és beszél, szeret és gyűlöl, politizál és cselekszik is. A sajtó egy láthatatlan háló, amely az emberek százezreinek agyát és szívét fűzi ahhoz az irányzathoz, melyet terjeszteni, uralomra juttatni akar. A sajtó egy a Mindenhatót és Mindenütt jelenlevőt utánzó kényúr, aki szintén mindenütt jelen van, mindent irányít, mindenbe beleszól: erkölcsbe és politikába, népnevelésbe és iskolaügybe, tudományba és művészetbe, vallásba és társadalmi életbe. Hatásának senki sem állhat ellen s óriási varázserejének félelmetes titka éppen abban rejlik, hogy észrevétlenül hat s a gyanútlan olvasót tudtán kívül gyűrigyúrja át — mint ahogy az Isten az embert teremtette — a saját képére és hasonlatosságára.

Keresztény sajtóra szükség van, mert a mai sajtó túlnyomó részében keresztényellenes kezekbe került, sőt legtudatosabban keresztényellenes célokat szolgál. Hihetetlen, de való: a magyar főváros 24 vagy 25 napilapja közül csak három a keresztény (s bezzeg nem a legelterjedtebbek!); a többi közt van még kettő többé-kevésbé színtelen és 19 vagy 20 teljesen zsidó kezekben, még pedig nem türelmes, illemtudó, színtelen tendenciájú, hanem nyíltan, vagy burkoltan, de mindig erősen keresztényellenes emberek kezében. Legelterjedtebb, legolvasottabb s valljuk meg őszintén, legügyesebben szerkesztett lapjaink a legcéltudatosabban dolgozó keresztényellenes orgánumok. Ugyanezt mondhatjuk a vidéki sajtóról is, jóformán mindenütt. Jellemző példa, hogy pl. Szegeden, e nagy katolikus városban, 4—5 zsidó napilap mellett keresztény irányú lap egyáltalán nincs, még heti- vagy havilap sem.

S hasonlók az állapotok a szépirodalmi és egyéb folyóiratok s az óriási példányszámban megjelenő

füzetes regénysorozatok terén. Mi keresztények, mintha analfabéták volnánk, vagy mintha egyáltalán nem ismernők a nyomtatott betű hatalmát, egyszerűen lemaradtunk a versenyből, átengedtük a teret a *legfontosabb* területen sokszor a *legmegbízhatatlanabb* elemeknek. Minden másra gondoltunk, csak azt nem vettük észre, hogy a szellemi csata terén maholnap minden fegyver, minden tűzéri felszerelés, minden védelmi vonal és hatalmi állás ellenségeink kezébe került. Nem teremtettünk hasonlóképp hatalmas, mindenben egyenrangú és versenyképes, elsőrendűen szerkesztett, terjesztett, szervezett keresztény magyar sajtót.

Keresztény magyar sajtóra szükség van, mert ez a mai helyzet visszás, türehetetlen és végzetesen veszedelemes. Mi, magyar kereszténység, a gondolatoknak folytonosan egymásratörő összeütközésében egyszerűen ki vagyunk szolgáltatva a keresztény s a magyar gondolat útonállóinak. Nincs fegyver a kezünkben, hogy védekezhessünk, s ha kell, visszavághassunk vele. Kénytelenek vagyunk eltűnni és hallgatagon zsebrerakni az egyre szaporodó inzultusokat, melyek az ellenséges sajtó részéről hitünket, erkölcsi értékeinket, egyházi életünket, sőt anyagi érdekeinket érik. Nem áll rendelkezésünkre szócső, amellyel igazaink védelmét, jogaink sürgetését, panaszainkat, bajainkat, óhajainkat a közvélemény és közgondolkodás tudatkörébe beharsoghatnók. Ha a zsidóságot legkisebb baj vagy bántalom éri, azonnal módjában áll százezreket fellármázni a maga jogai érdekében; de ha bennünket, akár 13 millió magyar katolikusságot, akár az ország 95 százalékát kitevő magyar kereszténységet általában sérelem ér, vagy akár ha fel is akarnak forgatni, tönkre is akarnak tenni minket: nekünk kuss a kötelességünk, mi ez ellen fel sem szólalhatunk, mert erre megfelelő terünk sincsen; s ha gyenge hangunkat kicsiny elterjedtségű lapjainkban hallatni merjük, azonnal túlharsogja azt a tiszszerte

erősebb keresztényellenes laptüzérség bömbölő, gúnyolódó, földbetaposó gránátózása.

Keresztény magyar sajtóra szükség van, mert erős sajtó híján máris sokat veszítettünk és még mindig sokat: mindent elveszíthetünk. A keresztény magyarság gazdasági lerongyolódásában, az aránytalan vagyoneelosztásban, a spekuláció és a más bőrén uzsoráskodás fénykorának felidézésében s a magyar föld nagy részének idegen kézre juttatásában a ma uralkodó sajtónak épp annyi része van, mint a hit megfogypatkozásában, a tömegek elkereszténytelenítésében s a keresztény erkölcsiség ijesztő pusztulásában az ifjúság, a nép s az értelmiség köreiben. Erős keresztény sajtó nélkül minden nemzetsorvasztó, néprontó, országpusztító és erkölctelen törekvés előtt nyitva áll a kapu s a radikális, nemzetközi érzelmű, elvtelen elemek tolongnak is már diadalt ordítva a nyílt kapun át...

Mi lesz az országból, ha éppen a nemzetfenntartó keresztény magyarság lesz hangtalan, védtelen a saját élet-haláltusájában? S az Egyház, a kereszténység? Nem mutat-e épp e téren máris gyászos példát Franciaország? Nem vettek-e el ott az alvó, hangtalan, sajtótlan Egyháztól *mindent*, még a templomkulcsokat is? Nem lökték-e ki az utcára a papságot, számkivetésbe a szerzetesrendeket s a betegápoló apácákat? Nem raboltak-e el a hívektől hangzatos nemzeti jelszavak örve alatt, „Egyház és állam szétválasztása” stb. címen 17.000 templomot, 20.000 iskolát, megszámlálhatatlan egyéb intézményt, épületet, vagyont, jogot s mindent? Miért? Mert, mint Eberle helyesen mondja: *20 párisi ujság hatalmasabbnak bizonyult 50.000 papnál és 38 millió hívónél*. Az Egyházra halálos csapást mérő Combes, a szabadkőműves egyházrablás megindítója, nyilvánosan dicsekedett vele, hogy mindezt: a keresztény Franciaország összetörését a *sajtó* révén sikerült elérnie!

S mi nem okulunk ebből? Nem látjuk, hogy nálunk is folyton erősödik a sajtó által félrevezé-

tettek táborá, akik máris ész nélkül ordítózzák, hogy Magyarországnak nem a nemzetközi zsidóság túlkapásai a főveszedelme, hanem az Egyház és kereszténység? Nem vesszük észre, hogy mindenünk veszedelmében forog? s hogy százszor okosabb volna most egy ideig minden egyéb adakozást s buzgólkodást háttérbe szorítani s ma még meglévő összes erőnkkel mindenekelőtt erős, versenyképes, keresztény sajtót teremteni, még ha vagyunk felét kell is, még ha az egyházi felszereléseket kellene is e nagy célra feláldoznunk, mint ahogy régente a haza nagy veszedelmeinek idején megtörtént?

Keresztény magyar sajtót kell teremtenünk, hogy megtárgyalhassuk teendőinket, megvédhessük jogainkat, megőrizhessük s felvilágosíthassuk népünket s önmagunkat a bennünket fenyegető veszélyekkel s támadásokkal szemben; hogy útját szegjük a mindent elsőpréssel fenyegető destrukciónak, a hamis, tudománytalan, csupán fellépésének vakmerőségében bízakodó atheizmusnak, a közerkölcstelenség terjedésének, a magyarság gazdasági kiszípolozásának, népünk anyagi, szellemi s erkölcsi koldusbotrajuttatásának. Keresztény magyar kultúrát kell teremtenünk, keresztény és magyar erkölcsöket, művészetet, irodalmat. Nem tűrhetjük tovább a szabadkőmíves klikkek egyeduralmát a közgazdasági, ipari, kereskedelmi, pénzügyi életben, az egyetemeken, közhivatalokban, befolyásos állásokban, színházban, irodalomban, mindenütt.

Nem tűrhetjük, hogy ma azonnal nagy ember legyen mindenki, aki jellemtelen és üresfejű, de a „klikkek” szekerét tolja s viszont leszoruljon, háttérbe kerüljön, „tehetségtelennek” kiáltassék ki és koplaljon, aki keresztény és magyar elveihez hű. Nem tűrhetjük főleg, hogy a háború után várható nagy átalakulásokból azok menjenek ki győztesen, akik a keresztény magyarság véréen nőttek nagyra s az a keresztény magyarság húzza a rövidebbet, amely a jelen szörnyű véráldozatban legtöbbet szenvedett és

vérzett. Mindezt azonban csak úgy tudjuk elérni, ha mindenekelőtt és minden erőnkkel *egy*et teremtünk: *erős, versenyképes, vezető és hódító keresztény és magyar sajtót!*

Tettet várunk tehát mindenkitől, aki e nagy célért lelkesedni, cselekedni s áldozni tud! Mindenkre szükség van: az országot kell megmenteni az elcsenevészesedéstől és — enyészettől. Egy óriási rándítással ki kell magunkat szakítani a süllyedés és lefelésiklás örült forgatagából. *Sajtót, nagyszerű, nevünkhöz méltó erős sajtót kell teremtenünk.*

Össze kell hoznunk az ehhez szükséges eszközöket, *akármennyit: amennyi kell!*

Elég volt a sopánkodásból! Bontsuk ki a zászlót; mutassuk meg, hogy élni akarunk! Csak aztán *egyikünk se maradjon el a cselekvés teréről!*

*

Versenyképes, erős és hódítani tudó sajtó szükségességéről különben eléggé meg van ma már győződve minden művelt, gondolkozó ember. Inkább csak az a kérdés: meg lehet-e és hogyan lehet megoldani ezt a sürgető és fontos feladatot.

Meg lehet oldani. Nagy és nehéz feladat kétségtelenül; annál nehezebb, mert elég későn kezdünk hozzá. De benső lehetetlenség nincs benne. Megfelelő munkaterv, vezetés és pénz: ez az a három feltétel, amelytől a siker függ, de amellyel a siker előre biztosítva is van.

Az első kettőre nézve itt csak annyit mondhatunk, hogy az a bizottság, mely e feladatok megoldására kimagasló keresztény vezéremberekből, egyháziak- és világiakból alakult, mindent elkövetett és el fog követni oly munkaterv s oly vezetés biztosítására, mely a vállalkozást erkölcsileg és anyagilag sikerre fogja vezetni.

A részletek közül itt csak ennyit:

1. Vállalkozásunk *minden politikai pártkötelék fölött fog állni.* Ez nem annyit jelent, hogy politikai

kérdésekben nem fogunk állást foglalni, mert hisz ez lehetetlen is volna s emellett nagy kárt és mulasztást jelentene, hanem: politikai nézeteinket nem fogja befolyásolni az egy párthoz való lekötöttség; szabadon és függetlenül fogjuk elbírálni az eseményeket, egyedül a közjót, a tárgyilagos igazságot s a keresztény és hazafias szempontokat tartva szem előtt.

2. A *keresztény világnézetnek* nem azáltal fogunk szolgálni, hogy templomos hangú: ú. n. „papos” lapot adunk, még kevésbé azzal, hogy felekezeti zsörtölődéseket rendezünk. A zurnalisztikai kiválóság, valamint hírszolgálatunk frissesége és eredetisége lesz legfőbb törekvésünk s emellett bőven lesz alkalmunk a keresztény és magyar gondolatnak védelmére kelni. A keresztény magyarságot nem egymás ellen, hanem egymás mellett akarjuk tömöríteni a közös veszedelemmel szemben.

3. Egész vállalkozásunknak az *üzleti biztosság* alapján kell állnia. Addig hozzá sem kezdünk, míg ez az alap biztosítva nincs. Nem vérszegény, utánpótlásra s kéregetésre szoruló, gyenge alkotást akarunk, hanem erőset, amely, ha egyszer talpraállítottuk, magától megáll és jár.

Ezzel eljutottunk a harmadik, a kivitelben pedig legelső alapfeltételhez: a szükséges *pénz* előteremtésének kérdéséhez. A nagy feladat megoldására igen tetemes pénzösszeg lesz szükséges, amelyet csakis *részvénytársasági alapon*, az egész keresztény magyarság bevonásával teremthetünk elő. A részvénytársaság alaptőkéjét 3 millió koronában állapítjuk meg. Ezt a 3 millió koronát százhuszezer darab 25 koronás *részvény teszi ki*. A részvényeknek ez a rendkívül alacsony típusa külföldön nagyon el van terjedve s kiválóan alkalmas arra, hogy a közönség legtágabb rétegei s a nép tízezrei is részt vehessenek az alapításban. Minden részvény után 1 korona az *alapítási költségekre fizetendő*. A részvények jegyzésének zárónapja 1918 április 15-ike. A kereskedelmi törvény értelmében

a részvénytőkét a jelen esetben tehát 3 hó leforgása alatt, 1918 április 15-éig le kell jegyezni.

A részvényeknek ez az alacsonyysága lehetővé teszi, hogy mozgalmunkban a szegényebbek is könnyen résztvehetnek s ügyünk ezáltal csakugyan a nép, a nagy keresztény magyar közösség alkotásává lesz. A tehetősebbek viszont nagyobb számú részvény vásárlásával vehetik ki részüket a nemzetvédő munkából. E célból lesznek összesített részvények is (40 részvény = 1000 korona, az alapítási költséggel együtt 1040 korona). Ma sok pénz forog, helyesebben: hever az országban; jobbra nem fordíthatjuk azt, mint sajtonkra. Ez is hadikölcsön: *keresztény sajtóhadikölcsön*, melynek az erkölcsi hasznon kívül meglesznek az anyagi kamatai is, a részvénytársasági *osztalék*, amelyet, ha vállalatunk erős üzleti alapokon indul, biztosan meg is adhatunk.

A keresztény sajtóhadikölcsönjegyzéssel így nemcsak a kereszténység ügyét erősítjük hazánkban, hanem kitűnő üzleti befektetést is teszünk.

Ime a terv, ime az eszközök. Most már csak attól függ minden, megérti-e népünk, megérti-e keresztény magyar közönségünk a kezdeményezés nagyszerű, talán a messze jövőre kiható, sorsdöntő jelentőségét és époly lelkesen siet-e a keresztény sajtóhadikölcsönből kivenni részét, mint ahogy kivette részét a nemzeti önvédelem vér- és pénzáldozataiból. A sajtókérdés félelmetes válaszütra állítja a keresztény magyarságot: vagy összefogunk még az utolsó 24-ik órában s hatalmas, imponáló megmozdulással megteremtjük a versenyképes, hódító keresztény sajtót, vagy tétlenül nézzük az egyre növekedő veszélyt, a rohanó, szennyes árt, melynek önzés- és gyűlölethajtotta hullámai hova-hamar elsőpréssel fenyegetik a keresztény Magyarország ősi jogait és megszentelt hagyományait, népének hitét, erkölcsét, gazdasági jólétét és kulturális erejét.

Mint biztató példát említjük fel itt, hogy a fellevert eszmét máris sokan, nagyon sokan üdvözölték

lelkes örömmel s még mielőtt a kibocsátás megtörtént, az *első egymillió korona ára részvény elhelyezése máris biztosítva van*. A nagyobb összegeket jegyzők közt ott szerepel jelentékeny hozzájárulásokkal a főpapi karnak több tagja is.

Nem kételkedünk benne, hogy ez a példa vonzani fog s minél többen csatlakoznak a kibontott zászlóhoz. Kíváncsi azonban, hogy ne csak magunk jegyezzünk, hanem *jegyeztessünk másokkal is* és legyünk az ügynek lelkes támogatói, *terjesztői, apostolai*. Minden helységben legalább egy vagy két lelkes *apostolra van szükség* s ez lehet pap vagy világi, esetleg jegyző, tanító vagy tanítónő, aki a részvényelhelyezést s a pénzbeküldést ott helyben vállalja. *Nagyobb helyeken helyi bizottságot kell szervezni* a város vagy megye tekintélyes és agilis embereinek bevonásával — ne feledkezzünk meg a hölgyekről sem! — akik a helyi agitációt és részvényjegyeztetést ott szervezik, esetleg házról-házra járnak s a közönséget a részvények elfogadására rábeszélik. Egyesületek, társaskörök, intézetek, ünnepélyek: mind igen fontos eszközei lehetnek a részvények elhelyezésének. Ne feledjük, hogy pénz ma bőven van s 26 koronát igazán mindenki adhat; a jóakarat is megvan nagyon sokakban; csak azon múlik minden: megtaláljuk-e az utat mindazokhoz, akik ily szent ügyet előmozdítani hajlandók. Ha igen, akkor a 3 millió rövid idő alatt együtt lehet s a túljegyzés talán meg is kétszerezi a tervezett alaptőkét.

Rajta, mutassuk meg hát: értünk-e hozzá, meg tudjuk-e ragadni az önfenntartás végső eszközét!

Igaztalan vád.

A sajtókérdéssel kapcsolatban sokszor hallottunk oly nyilatkozatokat, amelyeknek éle magasállású egyházi férfiak ellen irányul. Minthogy akadtak, akik a *Magyar Kultúra* legutóbbi sajtócikkeiben is hasonló élt vélték felfedezhetni, az igazság és méltányosság érdekében tartozunk annak nyomatékos kijelentésé-

vel, hogy ezeknek a nyilatkozatoknak nézetünk szerint sok esetben bizonyos meggondolatlan elhamarkodás a szülőanyja. Mint mindenütt, az egyházi férfiak közt is hosszú skálája van a több vagy kevesebb apostoli buzgalomnak és áldozatkészségnek s ott is, ahol ez a két tulajdonság a legnagyobb fokban megvan, a korszükségletek közvetlen tapasztalásból folyó helyes megítélésnek. De a legnagyobb mértékben igazságtalan eljárás volna pl. éppen a sajtókérdésben is azt hinni, hogy egyházi férfaink és nagyjaink sorában hiányoznak az úgy igaz megértői s lelkes felkarolói, és végtelenül sajnálnók, ha ezt a helytelen és méltánytalan hiedelmet az a sajtóagitáció is elmélyítette volna, amely többi közt folyóiratunk lapjain is folyik.

Ne feledjünk két körülmény. Az egyik az, hogy ami számtalan kulturális, karitativ, szociális és népnevelő kezdeményezés, amelynek a magyar katolicizmus az utóbbi évtizedekben kétségtelen fellendülését elsősorban köszöni, nem lett volna lehetséges, ha azokat a magyar katolikus Egyháznak anyagilag is tehetősebb tagjai ezerféle áldozattal nem táplálják, ami azonban az evangélium szellemének megfelelőleg csak a legritkább esetben jutott köztudomásra s amit az ellenséges sajtó is mindig sietett vagy letagadni vagy legalább elhallgatni. S ami pedig névleg a katolikus sajtót illeti, ne feledjük, hogy ami erőteljes kezdeményezés máig van, s részben igen eredményes kezdeményező munkát végez, csoportosuljon az akár Stephaneum (Alkotmány és Uj Lap), akár az Élet és Zászlónk, akár a Magyar Kultúra tájékán, ma nem volna meg, ha apostoli lelkű nagyok nem álltak volna mellé s nem áldoztak volna érte; nem sípval és dobval ugyan, de annál érdemteljesebben és hatásosabban. Az eljövendő nagy és sorsdöntő sajtókiépítés kérdésében pedig szintén megnyugtathatjuk a meggondolatlanul vádaskodókat: ez az akció is nagy áldozatokra kész híveket, lelkes támogatókat és előmozdítókat számlál a magas egyházi állású férfiak sorában. S ha a megértés és áldozatkészség nem is egyenlő minden számbajövő té-

nyezőnél, igen messze tévedne az igazságtól az, aki a magyar katolicizmus vezéreit mindközönségesen vak-sággal és szűkkeblűséggel vádolná meg. Hála Isten-nek, ennyire mégsem vagyunk. Csak aztán az *egész* keresztény magyar társadalom ne hiányozzék ott, ahol majd nem egymást nógatni, hanem tenni és — ál-dozeni kell!

Ezeket tartottuk szükségesnek részben félreérté-sek elkerülése végett is felkérés nélkül hangsúlyozot-tan megjegyezni.

Meglesz a keresztény sajtó!

Ami annyi hazáját szerető lélekben hő vágyként lakott, ami egyre erősebb, sürgetőbb, türelmetlenebb óhajként tört elő, aminek szükségét minden nyílt-szemű ember érezte ebben az országban: a keresztény magyar sajtókérdés nagystílusú megoldását célzó moz-galom végre megszületett: 1918 január 15-én megin-dult „Központi Sajtóvállalat Részvénytársaság” címen az a szervezkedés, melynek feladata lesz megszüntetni az égető szükségét, pótolni a tovább már nem tűrhető hiányt, letörölni a magyar kereszténység szégyenét: megteremteni *az erős, versenyképes, imponáló és ha-talmas keresztény magyar sajtót.*

Örömnép ez a nap, 1918 január 15-ike, öröm-ünnepe a keresztény magyarságnak. Nem mintha a zászlóbontás már kész diadal volna. Szó sincs róla. Hiszen a részvénytársaság megalakulása még csak a legelső lépés a távoli nagy cél felé. De jelentős, talán döntő lépés. És az a mód, ahogy e lépés történt, és az a lelkes, szinte példátlan érdeklődés, amellyel talál-kozik, a legjobb előjel, és biztos reményét nyújtja an-nak, hogy a mozgalmat teljes siker fogja koszorúzni.

Valami feltűnő egyöntetűséggel hangzik máris mindenfelől a visszhang: *Végre! Valahára!* Rég kel-lett volna! Látszik, hogy az ország közönsége rég várta, epedve áhította ezt a lépést. Közszükséglet az, amit pótol a mozgalom; az emberek mindenfelől, az ország

minden tájáról, a társadalom legkülönbözőbb rétegeiből csatlakoznak hozzá és szinte a lidércnyomástól felszabadult ember fellélegzésével fogadják a mozgalmat: Hála Istennek, talán hát mégis élni fogunk, talán mégsem merülünk el a tehetetlen félenkség és kicsinyes elmaradottság süllyesztőiben! Lesz sajtónk, nem leszünk hangtalan, védtelen, lekötött óriások tovább, nem fog nap-nap mellett büntetlenül a szemünkbe nevetni az a tábor, amely húszszoros sajtótüzérséggel rohant ki ellenünk naponta reggel és este, anélkül, hogy nekünk megfelelő védelmi eszköz állt volna rendelkezésünkre.

Csakugyan szégyenletes, botrányosan szégyenletes és amellet a legvégzetesebben veszedelmes volt eddig a keresztény magyarság tespedő tétlensége e legfontosabb kérdés: a sajtókérdés terén. Minden alkalommal hangosan szavaltuk, hogy kell, kell, okvetlenül kell erős, versenyképes, imponáló sajtó, de a határozati javaslatnál tovább sohasem jutottunk. A *versenyképes*, a *biztos üzleti alapon* dolgozó, a *nagystíli* keresztény sajtó megteremtésére elhatározó lépés eddig nem történt.

Történtek igen tiszteletreméltó *kezdetek*. S e pillanatban, midőn a nagyszabású megoldás felé az első lépés megtörtént, amidőn örvendve s lelkes reménnyel nézünk a megindult mozgalom jövője elé, illik meghajtanunk a zászlónkat azok előtt, akik bármily szerény eszközökkel s bármily kemény talajon, a keresztény sajtó életrekeltésének előmunkálatait annyi lelki nagysággal végezték. Hogy ma a sajtó jelentőségének tudata oly nagy mértékben elterjedt, abban kétségkívül nekik is tetemes részük van.

De a haladó eszme, a sajtónak mindenfölötti vagy mindenelőtti szükségességéről való meggyőződés, a tényeken alapuló átérzése annak, hogy az eddigieknél *sokkal nagyobb arányokban* sokkal szélesebb alapon, sokkal merészebb, modernebb, átfogóbb módon kell sajtót teremtenünk, kétségtelenné s elodázhatalanná tette az új kezdeményezés szükségét. Többet, nagyobb-

bat, üzletileg kitervezettebbet, minden igény kielégítésére alkalmasabbat kell teremtenünk a meglevő mellett. A meglevőnek s az újnak egyaránt van jogosultsága; kell pártlap is, kell népies kis lap is, de kell elsőrangún szerkesztett és terjesztett, az értelmiség igényeit kielégítő és pártfeletti sajtó is. Mind a kettőre okvetetlenül szükség van. Elvégre, ha a kétmilliónyi holland katolicizmusnak 16 virágzó napilapja lehet, melyek egyike-másika még hozzá napi két, sőt három kiadásban jelenik meg, vagy ha a hazai zsidóság csak Budapesten húsz napilapot tud kiadni: miért ne volna akkor tere nálunk is egymás mellett több olyan keresztény organumnak is, amelyek mindegyike más és más szempontból elégíti ki a keresztény magyar ujságolvasó közönség igényeit?

S ezzel a mozgalommal *nem lehetett várni tovább*. Nem lehetett várni, míg esetleg a minden tiszteletre méltó, de hódítani, sajnos, alig tudó párt- vagy népies sajtó talán úgy 10—20 év múlva mégis meghódítja az ország társadalmát. Tíz-húsz évig várni itt többé nem lehet. Napokról, órákról, percekről van szó. Országszerte általános a sürgető kívánság, hogy erős sajtónk legyen mielőbb mindenki számára. Az emberek nem tudják és nem akarják túrni tovább azokat az ökölcsapásokat, melyekkel a keresztényellenes sajtó a maga szemérmetlen gögijében, egyeduralmának biztos érzetében szinte nap-nap mellett arcunkba vág. A Népszava, a Világ, a Nap s a hasonló ívású sajtótermékek durva garázdálkodása a legkiáltóbb agitáció a mi ügyünk mellett, amikor szinte minden oldalukon fékevesztett göggel és durva gyűlölettel vágják arcul a kereszténységet s áskálódnak a keresztény Magyarország tönkretétele érdekében. Itt nem lehetett várni és sopánkodni tovább: ki kellett bontani a zászlót — hadd lássuk: élni, fejlődni akarunk-e még egyszer, avagy dicstelenül, menedéktelenül, meggyalázva és saját szégyenünkbe fojtva kell-e sírba szállnunk.

Mert hogy sajtó nélkül vége a keresztény Magyarországnak, hogy rohanást megyünk lefelé, hogy ma-

holnap keresztény embernek mutatkoznia sem szabad a közéletben, iparban, kereskedelemben, ha csak meg nem tagadja meggyőződését s nem imádja az aranyborjút; hogy készül már az akna, mely felrobbantja Szent István örökét: azt annyira tudjuk, látjuk napnap mellett, hogy értelmes embernek ezt a szükségességet ma már magyarázni nem kell.

A zászlóbontás tehát megtörtént. Az eszme kipatant és kezd testet öltetni. Régi álmunk, vágyunk, sóhajlásunk kezd beteljesülni: nem leszünk többé menedéktelen nyáj az ordító farkasok és zsákmányra leső hiénák között. Lesz erős sajtónk, amely védelmi vonalat fog vágni a keresztény magyarság ellenségeinek terjeszkedése és támadásai elé.

S a legszebb a mozgalomban, hogy általános *népmozgalom* lesz. Meg fog mozdulni az egész társadalom. Részt fognak venni a munkában a kicsinyek és nagyok, a hívek és a pásztorok. 25, illetve az alapítási költséget hozzászámítva, 26 koronás részvényekből kell összehozni a szükséges milliókat. Ennyit igazán a szegények is adhatnak. A gazdagok, a tehetősek számára pedig ott lesznek az ú. n. *összesített* részvények (40 részvény együtt: 1040 korona). Kiki tehetsége szerint ki fogja venni részét a nagy műben s amikor hitét, vallását s egyben a magyarság erkölcsi és gazdasági erejét növeli és védelmezi, ugyanakkor *hasznos üzleti befektetést is eszközöl*, mert hiszen a jól vezetett és erős üzleti alapokra fektetett sajtórészvénytársaság, talán az első néhány évtől eltekintve, bizonynyal igen tisztességes osztalékot is fog adhatni.

Most már csak arra van szükség, hogy *amely epedve vártuk, époly szeretettel karoljuk is fel* a nagy reményekre jogosító akciót. Kis lapunk, *A Sajtó*, mely kezdettől fogva sürgette a sajtókérdés gyökeres megoldását, kész örömmel bocsátja hasábjait a mozgalom rendelkezésére. Jegyezzünk részvényt minél többet és jegyeztessünk ismerőseink által is. Minden fölött szívós agitációra van szükség. És sietni kell vele, mert a magyar ember lelkesedése olyan, mint a szalmatűz:

nagyot lobban, de hamar ellankad. Azért lehetõleg *néhány hét alatt le kell jegyeztetni a 3 milliót*, hogy túljegyzés legyen s mielőbb hozzáláthassunk a második három millió összegyűjtéséhez. Mert hiszen a három millió még *távolról sem* elég s a szervezők bizonytalansággal azért vettek most csak három milliót alapul, mert a kereskedelmi törvény értelmében nem lehet kockáztatni, hogy a jegyzés a kitűzött határidőn belül esetleg ne is érje el a kitűzött alaptőkét. Fölfelé könnyű lesz menni, lefelé azonban az esetleges lanya jegyzés esetén sehogysem. Ez a gondolat egyúttal megnyugtatóan szolgálhat azoknak, akik a három milliós alaptőkét túlkicsinynek érzik s az alapítási tervzetnek e pontját kifogásolják. „Egyelőre három millió”, ez a jelszó. De okvetlenül arra kell törekedni, hogy ne három millió, hanem legalább kétszer ennyi jöjjön össze.

El lehet-e ezt érni? Hát bizony a Patópálok országában elég példátlan eset lesz ez. Már t. i. a *keresztények* között. A zsidók egy óra alatt, egy kávéházi asztalnál, terepere közben összehoznák a három milliót. Mert bennük van üzleti érzék, ami bennünk, sajnos, csak most nyiladozik. De bizhatunk benne, hogy az a példátlan lelkesedés, mely a zászlóbontás iránt máris megnyilatkozik, ezúttal hamar, nagyon hamar megtermi a kívánt gyümölcsöt s mire a részvényjegyzés határnapja, április 15-ike elérkezik, együtt lesz *nemcsak három millió, hanem több is.*

Mitől függ ez? Csak egytől. Attól, keresztény magyarázom, férfi vagy nő, szegény vagy gazdag, pap vagy világi, hogy *hozzálátsz-e azonnal* magad is s lelked egész szeretetével beállsz-e az eszme szóvivői, terjesztői s katonái közé. Mennyit jegyzel temagad? Jegyezz, amennyit csak bírsz. Szentebb, nagyobb, nemesebb, sürgetőbb célra nem adhatod filléreidet, vagyionodat. Akadt már valaki, aki *egész vagyionát* felajánlotta e célra. Nem túlzott, nem tett helytelenül. Semmire ma a hazának, népnek, kereszténységnek oly égető szüksége nincs, mint az egyedül hatásos véde-

kezésre a nemzetsztító tatárjárással: a nemzetrontó sajtóval, a közgondolkodás megmérgezőjével szemben.

De ne csak magad adj: légy apostola is az ügynek! Irj vagy szólj minden ismerősödnek. Agitálj, beszélj rá, érvelj, bizonyíts, sürgess, kövess el mindent, ahová csak hatásod elér, hogy mások is megértsék, miről van szó s ha szívük együttérez a keresztény magyarság megmentésének eszméjével, vegyenek részt ők is a nagy műben.

Kérjünk a központtól útmutatást, aláírási íveket, ismertető s buzdító röpiratokat és rölapokat s a legnagyobb erővel agitáljunk a Központi Sajtóvállalat részvényei ügyében!

Ne maradjon ki a munkából senki!

A keresztény Magyarország megmentéséről van szó!

Teremtjük meg az erős, versenyképes keresztény sajtót!

Jegyezzünk keresztény sajtó-hadikölcsönt!

Már ezideig is említést tettünk a tervről, hogy nagyon komoly körök a keresztény társadalom széles rétegeinek bevonásával nagyszabású mozgalmat óhajtanak indítani erőteljes, modern, vezető keresztény sajtó megteremtésére.

Szokatlanul erős volt e cikkeinkre a visszhang. Látszik, hogy mekkora közszükséglet ma már a jó sajtó!

Megrezgett az egész ország. Megmozdultak a lelkek. Az eszmét csak mint tervet említettük s mégis azonnal jöttek rá a lelkes, csatlakozó nyilatkozatok, sőt adakozások is: többen azonnal be is küldték az 1000 koronás hozzájárulásukat az „A Sajtó” szerkesztőségébe, hogy mihelyt a sajtórészvénytársaság megalakul, az összeg megfelelő részvénnel becséreltessék.

Mások sürgető leveleket írtak, hogy csak nem kell késni és nem cikkezni örökké, eleget beszéltünk már: most már jöjjön haladéktalanul a tett.

Meghatóan szép és jellemző a p-i ferencrendiek levele, akik a saját jegyzésükön kívül 20—30.000 korona értékű részvény elhelyezésére vállalkoztak híveik között. „Bárminő formában jegecesednék is ki a nagy terv — írta a derék ferencrendi —, a magunk részéről és amennyire mi egymást ismerjük, a magyar franciskánusok részéről biztos támogatást és aktív segítséget is remélhet.”

Megmozdultak a Sajtóhölgyszabványok és kongregációk is. Lelkesen készülnek a legnagyobb arányú agitációra és gyűjtésre. Házzól-házra fognak járni. Gyűléseket fognak tartani. Érzik, hogy nagy szó Magyarországon: a keresztény sajtó céljaira több millió koronát összehozni. Érzik, hogy ez még a mai pénz-bőség mellett is csak kivételesen nagy erőfeszítéssel sikerülhet. De érzik azt is, hogy erre most már elkerülhetetlenül szükség van. A sajtó mindenünk; nem nézhetjük tovább a keresztény Magyarország össze-roppanását. Ha törik, ha szakad, de ennek sikerülni kell. Most vagy soha. A végsőkéig meg kell most feszítenünk minden erőnket: csak így érhetjük el, hogy nagyot alkossunk, olyant, hogy soha többé ne legyen szükség újabb gyűjtésre. Mert, ha össze tudunk most hozni annyit, hogy a keresztény sajtót szellemileg s üzletileg biztosan megalapozhatjuk s olyan valamit teremthetünk, amit nem lehet sem megölni, sem agyonhallgatni többé, akkor a sajtókérdést végérvényesen sikerült megoldanunk. S akkor sem sopánkodásra, sem tovább koldulásra nem lesz többé szükség.

Névvleg tetszett mindenütt a pártfeletti sajtó gondolata is. Mert bármilyen szükség van a keresztény politikára a közéletben, viszont a sajtó terén ma a pártfeletti sajtó a legnagyobb szükségesség, mert csak ez lehet a terjeszkedés és hódítás első lépése. Jellemző erre nézve két dunántúli esperesi kerület csatlakozása. Az egyik kerületnek „egytől-egyig néppárti érzelmű papsága” is őszi gyűlésén egyhangúlag a pártfeletti sajtó szükségessége mellett foglalt állást és „nemtetésének adott kifejezést” azon „meggondolatlan sajtó-

nyilatkozatokkal" szemben, melyek a sajtókérdés nagyszabású megoldására törekvő akciókat kicsinyes okokból meg akarták bénítani.

Amit alig mertünk volna remélni, megtörtént tehát: a keresztény magyarság eddig szinte példátlan egyértelműséggel sorakozott a még alig kibontott zászló alá. Főpapjainktól s főurainktól kezdve le a legszerényebb társadalmi és vagyoni állású kisemberekig a leglelkesebb hívekre számíthatunk mindenfelé. Sok-ezren várják a riadót. S a riadót most megfújta a Központi Sajtóvállalat Részvénytársaság előkészítő-bizottsága.

Sőt íme: nem is csak katolikusok: protestánsok is csatlakoznak hozzánk. Érzik, hogy a közös veszéllyel szemben csak a mi akciónk nyújt biztos sikerre reményt. Ha a kivitel, a tényleges hozzájárulás: az erzsények kinyitása is oly fényes lesz, mint aminő a lelkes csatlakozás, akkor a keresztény sajtó kérdésének végérvényes és minden eddigit árnyékba állító megoldását már ma is szinte biztosítottnak tekinthetjük.

Kérjük a keresztény sajtó híveit, lépjenek azonnal munkába. Alakuljanak meg mindenütt a helyi bizottságok. Beszéljék meg a cselekvés, az agitáció módzatait. Dolgozzák ki a gyűlések, ünnepélyek, személyes látogatások tervét. Minthogy a kereskedelmi törvény értelmében a határidőig, április 15-ig a részvényjegyzésnek be kell fejeződnie, nincs egy nap sem veszteni való időnk.

Ez is békemozgalom, mert hiszen a háborút a nem-keresztény tőke bírvágya és sajtója okozta: ennek ellensúlyozása fogja megerősíteni a népekben békülékenység, szeretet és béke szellemét.

Veszélyben a haza s veszélyben a kereszténység. Segítsünk ezen is, azon is. S amint impozáns módon róttuk le tartozásunkat az állammal szemben a hadikölcsön által, époly impozánsan tegyük meg kötelességünket a keresztény magyar sajtó érdekében.

A VII. nemzeti hadikölcsön után jegezzünk ke-

resztény sajtó-hadikölcsönt is azonos szeretettel s önfeláldozással s akkor mind a két veszedelmet legyőzzük s megteremtjük a boldogabb, biztosabb, keresztényibb jövőt!

Nagy a riadalom Izraelben!

Nagyon helyes nyomokon jár a Központi Sajtóvállalat r.-t. Onnan tudjuk ezt, mert a kereszténységet szívből gyűlölő zsidó hecclapok máris tele tudóval fújják ellene a vészkiáltót. Úgy látszik, érzik, hogy a magyar kereszténység leigázásán, szellemi járombahajtásán nem soká dolgozhatnak már zavartalanul: jön a keresztény sajtó s akkor már lassankint senki sem lesz oly naivul hiszékeny, mint ma még sokan, hogy minden népámító mákonyt balgatagul bevegjen. Megfeszítik tehát minden erejüket, hogy a keresztények sorainak egységét megbontsák s akiket undok csápjakkal még elérhetnek, azokat elriasszák az önmaguk megmentésére célzó munkától.

„A Nap” a „Déli Hírlap”, a „Budapest” és a „Népszava” egymásután rontottak neki a vállalkozásnak. Toporzékoló dühvel, zavaros köntörfalazással igyekeznek kiönteni lelkük minden elkeseredését afölött, hogy végre a keresztények is szót mernek kérni a sajtó irányításában. Micsoda? Nem elég, hogy itt vagyunk mi, zsidók és szabadkőművesek? Nem elég, hogy mi naponta 20 ujság torkán át bömböljük világgá a mi saját külön kóser igazságainkat? Most meg a keresztények is szóhoz akarnak jutni? Borzasztó! Hallatlan! Vakmerő! Azt hittük, már szólni sem mer a leigázott kereszténység és szép csendesesen belenyugszik abba, hogy neki csak hallgatni, nyelni, „száját befogni és tovább szolgálni” szabad. S most íme, akad egy csomó békebontó, reakciós, uszító, sötét, konkolyhintó és kútmérgező gój, aki azt akarja, hogy Magyarországon ne csak a zsidóknak és szabadkőműveseknek legyen szabad minden, hanem hogy jussanak szóhoz és nyilvánossághoz a keresztények is! Nem borzasztó

reakció-e ez? nem visszaesés-e a legsötétebb közepkorba?

Tanulságos ez a feljajdulás Sajtóizraelben több okból is. Először: mert *megdöbbenő képét nyújtja az örvénynek, amelynek szélére jutottunk*. Ma már nyíltan meg lehet támadni keresztény egyetemi tanárokat és főispánokat, *csak azért*, mert részt mernek venni egy elsőrendűen kulturális és népkonzerváló, de — *keresztény* akcióban. A „Nap” ezt „megdöbbenőnek” és „fölháborítóknak” találja s azzal fenyegetőzik, hogy akik Magyarországon keresztény lapot akarnak „gründolni”, azokat „el fogja söpörni” a — „nemzet”. Pompás! A nemzet! Melyik nemzet? Talán inkább a választott népet tetszik érteni? De akkor tessék így is mondani. Mert a választott nép nem: „a nemzet”. S hogy a választottak nemzete „el fogja söpörni” a keresztény s magát ilyennek is tudó közéletti embereket? Ohó, tisztelt Braun és Hajdú (Honig) urak, ennek állunk ám elébe, *ez még elválik!*

Másodszor azért is tanulságos ez a „felhéberedés”, mert a pánszemita sajtó semmit, éppenséggel semmi foghatót sem tud felhozni az új keresztény sajtókezdeményezés ellen. Csak azt, hogy keresztény s azért rossz, azért üldözendő. Szitok, gyanúsítás, elcsépeelt lomtárból kiszedett üres szólamok: ez az egyetlen, amivel ellene érvelni próbál. Egyszer ráfogja, hogy munkapárti trükk az egész, egyszer meg, hogy ellenkezőleg: csupa Wekerle-párti főispán van benne. Hogy népszerűtlenné tegye a mozgalmat, iparkodik rásütni a bélyeget, hogy *papok*, jezsuiták csinálják, sőt megteszi azt egyenesen „Bangha páter” művének. „*Bangha páter lapot gründol*” írja s úgy hiszi, el tudja fogadtatni naiv olvasóival azt a botor és gyermekes föltevést, hogy komoly, nagysúlyú, országos tekintélyű emberek csak úgy befogatják magukat valaki által s pusztá cégerként adják oda a nevüket a „sötétlelkű”.

„nyughatatlan”, „felekezeti izgatást kívánó”, „népbutító” Bangha páternek.

Tudja jól, hogy Magyarországon elég sok keresztény embert is elbolondított s megnyergelt már a zsidósajtó annyira, hogy mihelyt csak papot kiáltanak előtte, máris megijed és fut, mintha a tízparancsolatot vagdosnák a fejéhez. Ezért választja céltáblának Banghát, s ami gorombaságot és piszkolódást csak ki tud eszelni — s ebben a zsidó heccsajtó évek óta utólérhetetlen művészetre tett szert, — azt mind rákenni erre az egy papra.

Bangha páter neki „a jezsuiták magyarországi harcos embere”, „a hirhedt csuhás”, aki „nem elégedett meg a régi jezsuitaszellemű titkos aknamunkával”, hanem „ahol szerét tehetette, a napvilágra merészkedett” (!) s „vakmerően hintette a felekezeti gyűlölség és a legsötétebb reakció konkolyát” (pl. tudományos munkát adott ki *Jézus istenségének bizonyítékairól*) s „ismervén a papzsák és a magyar mágnás áldozatkészségét, szükségesnek tartja az alsóbbrendű néposztályok megsarcolását is”, „országos pumpolást tervez” s osztalékkal biztatja a „megnyírandó hívő nyáját”; végre azt találja ki, hogy a pátert „klerikális körökben ellen-hercegeprimásnak és fekete hercegeprimásnak nevezik”. (*Népszava*.) „A Nap” pedig azon a keneteljes mondaton kezdi, hogy Bangha páter hivatása az volna, hogy „özvegyeket vigasztaljon” és „árvának lelki gyámolítója legyen” s ő ehelyett a „papi hivatástól igen messzeeső tereken kalandozik”; lapot „gründöl”, a „politika az ő mestersége (!), a gyűlölet, a hecc, az *osztályellenes* és felekezeti izgatás politikája” s azok lesznek munkatársai, akik hajlandók „az *osztályellenes felekezeti izgatás céljait* szolgálni”. Hogy „necsak a középosztályt *bolondíthassa*, hanem a népet is” stb. s ebben „egyetemi tanárok és főispánok Bangha páter fegyverhordozói lettek”, akiknek támogatása mellett „jezsuita páterek *osztályharcot* szíthatnak a világháború negyedik esztendejében, holott sohasem volt nagyobb szükség a közös erőre, egyet-

értésre és kitartásra, mint ezekben a nehéz napokban". „A Bangha páterek a krisztusi szeretet megtagadói (azért, mert népüket szeretik s annak védelmére kell nek?), ők hintik el a gyűlölködés konkolyát és ez a gyűlölet érleli azután a mérges gyümölcsöt: a háborús tébolyt".

Ennyi bolondgomba után az ember csak a fejéhez szeretne kapni: Úristen, hát ennyire buták vagyunk már mi, keresztény magyarok, hogy a mi országunkban nevetlen és gyűlölködő zsidógyerkőcök ily hangerőn mernek írni egy keresztény papról, *csak azért*, mert lelkes és buzgó keresztény pap? Mikor írt a keresztény sajtó így a zsidó rabbinusokról? S ily alávaló s egyben az ostobaság gőzétől párolgó vádakat mer emelni a zsidó egyeduralomra féltékeny sajtó, mihelyt a keresztények azt akarják, hogy nekik is legyen sajtójuk, ne csak a zsidóknak? Ők, akik állandóan ezer gyalázó cikkel uszítanak gyűlöletre a kereszténység ellen, akik a kapitalizmus zsoldjában a háborús tébolyt annak idején világgá szórták, akik szocialista lapjaikban nyíltan hirdetik az osztályharcot, forradalmat és késhegyig menő testvérháborút, akiknek igazán főkenyerük a nép bolondítása: ők merik a saját bűneiket reánk kenni, amikor mi egyetlen zokszót nem szóltunk, hanem csak keresztény sajtót akarunk teremteni?

A keresztény „szeretetet” verik a fejünkhöz. Ajánlják Bangha páternek, hogy csak az özvegyeket és árvákat vigasztalja. Nos, mi ezektől a tanácsoktól nem ijedünk meg. A keresztény szeretetet épp azáltal gyakoroljuk legjobban, özvegyeket-árvákat azzal védünk leginkább, ha megteesszük kötelességünket s vállvetett erővel kiszabadítjuk az országot özvegyestül, árvástul a félrevezetők, kiszípolozók s piszkos üzleti hasznukra annyira féltékeny sajtóharamiak kezéből.

A pánszemita sajtó szemérmetlen nyelvöltögetéseire *csak egy lehet a keresztény magyar nép válasza: fogjunk össze és három hét alatt jegyezzük le a keresztény sajtórészevények 3 millióját!*

Sajtókérdés és irodalom.

Az életképes keresztény sajtóért való országos mozgalom nagy arányokban folyik s a hatalmas eredmény körvonalai máris mutatkoznak, pedig még jó másfél hónap választ el bennünket a részvény-jegyzés lezárásától. Az akció a keresztény magyarságot akarja a háború után bekövetkezendő átalakulások idejére ellátni hatalmas fegyverrel a keresztény ellenes destruktív szellemnek immár tömeges organumaival szemben. Mint a keresztény hajlékok naponkinti vendége e hazában, szólni akar majd az új lap a magyar kereszténység azon rétegeihez is, kik még nem fejlődtek politikai pártállásuk tekintetében addig a lelki-szükségletig, mely a keresztény világfelfogásnak a politikában is érvényesítését kívántatná meg velük. Ennek szükségérzetét igen is költögetni fogja bennük, éppen azért kell tulajdonkép a meglevő keresztény párt-sajtónak is örömmel köszöntenie az új vállalkozást. De rokonszenvre számít a többi (nem katolikus) keresztény felekezeteknél is, mert a keresztény magyar szellem közös kincseinek a hitetlen és hazátlan gondolkozással szemben való védelmezésével az ő szempontjukból is csak erősíteni fogja azon kapcsolatokat, melyek az ezeréves hazát Megváltó Krisztushoz fűzik.

Szükség van azonban a vállalatra nemcsak erkölcsi, általános, nemzeti, hanem különösképp irodalmi szempontból is.

A keresztény magyar gondolat függetlenül való megnyilatkozása, még pedig úgy, hogy szava minden-hová elhasson, ezidőszerint lehetetlenség. Hírlapvállalataink zsidó kezekben; aki keresztény ember most hírlapírónak megy, nem magyar kenyeret eszik, s nem a magyar szellemet szolgálja tulajdonképpen. Ennek meg kell szűnnie. Várják ezt már jeles íróink is, akik mennyivel színesebben, őszintébben, tökéletesebben fognak fejlődni, ha az idegen szellemű bérgazdák

uralma megszűnik felettük. De ennek az akciónak nagyszerűen kell sikerülnie. Azoknak az íróknak biztosítani kell nemcsak annyit, hanem még többet is, mint amit jelen helyzetük megad. Nemcsak a nyilvánosságból (mert ez az éltetője a gondolatnak), hanem az anyagi biztosítottságból is. A szellemi, főképp a művészi munka tökéletes alkotásokat csak a kicsinyes kenyérgondoktól nem zaklatott lélek termékeképp állíthat elő.

Az eredménynek éppen azért azt a legrosszabb esetet megelőzni akaró határösszeget, a 3 milliót sokszorosan felül kell haladnia. Ha ez megtörténik, akkor végezhet csak az akció teljes munkát; kiválhatja az idegen szellem rabságából, melyben most sínylődik, nemcsak a magyar hírlapirodalmat, hanem a szorosabb értelemben vett irodalmat, a könyvkiadást is. Mert e téren is csak oly keservesen vagyunk. A kiegyezést követő évtizedek folyamán a zsidóság a magyar könyvkiadást is kezébe kerítette, s most ő jelenti a nagyhatalmat ezen a téren is. Hogy nincs például keresztény szellemű regényirodalmunk, mint van a többi kultúrnépeknek, az is ennek a helóta-állapotnak következménye. Ha a mozgalom méltó eredményhez jut, e téren is meg fog valósulni Vörösmartynak nagyszerű felhívása:

Kelj fel rabágyad köpárnáiról,
 Beteg, megsibbadt gondolat,
 Kiáltts fel érzés, mely nyögél
 Elfojtott vérző szív alatt.
 Ó jöjjetek ki láncra vert rabok,
 Lássátok a boldog dicső napot
 S a honra, mely soká tűrt véletek,
 Derút, vigaszt és áldást hozzatok!

Mi hisszük, hogy az eredmény nagyszerű, a sajtókérdést igazán megoldó, a keresztény magyar gondo-

latot igazán felszabadító lesz. Egy egész ország van érte megmozdítva, amikép a cél is országos, a jövőt irányító fontosságú. Aki elzárkózik előle, az saját keresztény magyar fájának ellensége!

A keresztény sajtómozgalom sorsdöntő napjai.

Történelmi napokat élünk, nemcsak a világháború, hanem a világnézeti küzdelem szempontjából is. *Most születik meg az a keresztény sajtó*, amely nagyobb lendülettel s szélesebb eredménnyel kívánja szolgálni a nagy ügyet, melyet az eddigi keresztény sajtó, eszközök híjján csak elég szűk keretek közt mozdíthatott elő: a keresztény gondolat térhódítását a modern közvéleményben. Most gyűlnek össze apró, 26 koronás részvényekből azok az összegek, amelyek a pénzügyi alapját fogják képezni a Magyarország gondolatvilágát széles körben rekrisztianizálni kívánó erőteljesebb törekvéseknek. Most mutatja meg a keresztény Magyarország, hogy megértette a kor szavát s ott siet fenyegetett alappilléreit megerősíteni, ahol a veszély legnagyobb s a segítség legsürgősebb: a tömegek gondolkodását irányító s a pálmát már-már ellenségeink kezébe juttató sajtó terén.

Két véget közt folyik az akció. Egyik a megértő, lelkes, tennivágyó, áldozatkész, bízó optimizmusé, amely az özvegyasszony kétfillérjeit, apró postások és cselédek, diákok és kispapok 26 koronáit, szegény káplánok és tanítónők 1040 koronáit hozza a keresztény sajtó oltárára. Látják, hogy cselekedni kell, tanakodni nincs idő, s azért tesznek, áldoznak, agitálnak s bíznak az Istenben, hogy munkánk és munkájuk nem lesz meddő. A másik véget a kákán is csomót keresők, a professzionatus aggodalmaskodók, a katolikus ügy előrevihetőségében „elvben” kételkedők, a „nemadok”-nokok s a javíthatatlan patópálok, a begombolkozó ráérők és abszolút fukarok véglete. Akik iszonyúan fontoskodnak, amikor tenni kellene, míg a nemcselekvés szörnyű következményei miatt nem sok

hajszáluk őrül. Félnék, hogy *esetleg* mégsem sikerül s azért inkább a *biztos* sikertelenséget mozdítják elő semmittevésükkel.

E két véglet közt a lelkesedésnek, szeretetnek, agítálásnak számos foka van. Általában hálás örömmel kell megállapítanunk, hogy a megértés és tetterekészség *meglepő arányokban* mutatkozik szerte az országban s egyesek kétlő pesszimizmusát nagyszzerűen pótolja a túlnyomó többség lelkes akcióbalépése. A kezdeményezők maguk sem merték volna hinni, hogy a keresztény közönségben ennyire erős már a jobb sajtóviszonyok utáni vágy.

Az eredményt számszerű pontossággal ma még nem tudhatjuk; vérmes reményekkel sem áltatjuk magunkat; de hogy a megindított akció most április 15-én le nem kicsinyelhető eredménnyel fogja lezárni gyűjtését, ez az egy minden kétségen felül áll. És ha már ennyire megmozdult a keresztény társadalom és ha már ennyi ezren siettek minden erejükkel s áldozatukkal fokozni az elérhető sikert, akkor csakugyan nincs helye a huzavonázó késedelmeskedésnek a még várakozókról részén sem, mert ezzel a *többiek erőfeszítésének s áldozatkészségének eredményességét veszélyeztetik és kisebbitik*. Olyan ez, mint mikor az ütközetben, melyet csak az összesek elszánt előretörése nyerhet meg, háromszázan előre rohannak, ötvenen pedig hátra maradnak: mindenki érzi, hogy ezek nemcsak az összeredmény kivívásából maradnak ki, de a bátrak és elszántak akcióját is gyengítik, a rájuk rótt feladatot megnehezítik. Ezért kár, hogy a közlekedésből egyesek még mindig lemaradnak, s kár, ha két egymással szomszédos katolikus város közül az egyik önmagát szinte kiüresítve csaknem félmilliót szállít a keresztény sajtónak, a másik pedig ugyanakkor beéri néhány ezer koronányi jegyzéssel.

A lelkesedés különböző foka természetesen a kérdés ismeretének különböző mértéke szerint igazodik. Nagyon sokat ártott e téren a hamis hiedelmek és helytelen beállítások elterjedése. A legvalószínűle-

nebb kijelentések egész sorozatát halljuk, sőt olvasuk is. A sok közül egyre, annak egy részletére hadd felelünk meg itt röviden, keresztény szeretettel.

Valahol ugyanis ezt írták:

„A francia „La Croix” is ilyen hangon és jelleggel indult. Nagy eredményeknek tartotta, számította, hogy meghódította előfizetőinek az egész francia klérust. A szintén szerzetesek által szerkesztett lap mindenekelőtt felszippantotta a mérsékeltebb L'Univers-t. Még a 40 milliós francia katolicizmus sem bírta meg két párizsi napilapot. S a végeredmény mégis csak a szeparációnak gúnyolt vallásüldözés lett, amelyhez talán-talán a lap is hozzájárult kíméletlen s az alvilág hatalmasságait mind egyszerre provokáló hangjával.”

Mi igaz mindebből?

Nem áll, hogy a La Croix ugyanolyan hangon és jelleggel indult meg, mint a Központi Sajtóvállalat.

Nem áll, hogy a La Croix legnagyobb eredménye az volt, hogy meghódította az egész klérust. A La Croix 300.000 előfizetője bezzeg nem csupán papokból áll.

Nem áll, hogy a Központi Sajtóvállalat lapjait szerzetesek fogják szerkeszteni.

Nem áll, hogy a La Croix felszippantotta a L'Univers-t. A L'Univers a nagy Veuillot halála után gyenge kezekbe került (újabbán az integrista mozgalom fő szócsöve lett), ezért süllyedt alá. A francia katolicizmus a 300.000 La Croix-n kívül megbírja az Echo de Paris-t is és több nagyon jó vidéki nagy napilapot.

Nem áll, hogy a La Croix fellépése vagy „provokáló hangja” miatt állt be a vallásüldözés; ellenkezőleg Waldeck-Rousseau minden elképzelhetőt elkövetett s igen csúnya játékot játszott, hogy igen magas egyházfők mögé bújva először a La Croix-t leszerelje s legjobb szerkesztőitől megfossza, s csak azután mert a szeparációhoz hozzáfogni. A francia katolikusok közt ma általános a meggyőződés, hogy ha Waldeck-Rousseau-nak ez a sátáni terve nem sikerül, az alvilág

hatalmasságai nem tudták volna leteperni a francia katolikus Egyházat.

Nem áll egyébként az sem, amit a fenti idézet, ha nem állít is egyenesen, de sejtet és minden alap nélkül sejtet, hogy a Központi Sajtóvállalat lapjainak hangja „kíméletlen, agresszív és provokáló” lesz.

Mindezt pedig nem azért mondjuk, hogy ingerkedjünk, hanem hogy szeretettel arra kérjük közös ügyünk lelkes és gondos barátait, ne tételezzék fel a Sajtóvállalat körül tömörült, mégis csak nagyon *komoly* és *súlyos* elemekről, hogy ész nélkül és meggondolatlanul vállalkoztak oly feladat megoldására, amely ha sikerül, a keresztény Magyarországot új élet és új éra felé viszi, ha pedig nem sikerül, iszonyú felelősséget zúdít azokra, akiknek akár ügyetlenségéből, akár részvétlenségéből ez az utolsó kísérlet, ez a máris nagyon megkésett mentőakció csütörtököt vallana.

De erről nincs ok szólnunk. A gárda bizik és halad. Velünk az Isten. Örökké nem várhattunk s nem késlekedhattunk, míg minden gond és minden balvélemény és minden skrupulus eloszlik. S hála Istennek, az ország megértett minket s *jön velünk*. Jön ezrével, jön tízezérel, s olyan lelkesedéssel, aminőt még nem látott ez a tábor. Bízunk az Istenben, bízunk a nagy eszme mindent legyűrő nagy erejében, bízunk az önfenntartás elszánt akaratában; menjünk bátran előre a kitűzött, a szükségesnek ismert cél felé s lelkesedésünk ragadja magával azokat is, akik eddig aggályosak voltak.

Április 15-én mérlegre kerül a keresztény magyarság: megértette-e a legsürgetőbb teendőt, akar-e élni, akar-e erős, versenyképes, diadalmas keresztény sajtót?

Folyik a részvényjegyzés.

Folyik a részvényjegyzés a keresztény sajtóra. Csodálatos és szokatlan nekilángolással. A helyzet tűrhetetlenségének érzete, az élni akarás erőfeszítése, a fojtogató karmok közül szabadulni vágyó keresztény

magyarság nagyszerű megmozdulása lüktet ki a levelek százaiból, melyeket a Központi Sajtóvállalat Rt. szervezőirodája nap-nap mellett kap s a gyűlések izzó beszédeiből, melyeket hétről-hétre számos helyen tartanak az országban. Emberek, akiket sohasem láttunk eddig katolikus zászló körül tömörülni, értek meg most már a sajtó elemi szükségességének belátására és jönnek lelkesen, elszántan, szinte a központot is megszégyenítő, lángoló, türelmetlen sürgetéssel.

Néhány sziget az csupán, mely közönyösen távol tartja magát az akciótól; egyesek egyénileg tiszteletre-méltó okokból, mások a kereszténység ügye iránt való belső érzéketlenségből, ismét mások abból a kishitűségből, amely megszokta már, hogy keresztény akciótól jót nem vár s el sem tudja képzelni, hogy a kereszténység ügyeit is lehessen egyszer már nagylendületű, bátor gesztusokkal, eddig csak az ellenfélnél látott stílekben kezelni. Azt hiszik, a katolikus ügy annyira összenőtt a kátyú fogalmával, hogy nem is bátorságos azt a kátyúból kiemelni és bolondnak, képzelődőnek vagy kalandornak nézik azt, aki azt mondja, hogy miért ne lehetne ezt a szekeret a kátyúból erős lendítéssel ki is emelni?

Az ország keresztény társadalmának nagy többsége a bátor kezdeményezők mellé állott. Nem kicsinyeskedik, nem aggodalmaskodik, hanem tesz és dolgozik. Most már csak az a kérdés: mennyi lesz a jegyzés, helyesebben a túljegyzés, és mekkora alaptőkével indulhat meg tényleg a vállalat. Ez pedig döntő kérdés. Mert száz és egy dologban sokkal jobb és gazdaságosabb üzemet létesíthetünk s így később is igen jelentékeny összegeket takaríthatunk meg, ha kezdetben megfelelően nagy tőke áll rendelkezésünkre. Ahol nincs elég befektetni való, ott kisebb a haszon, a kamat is. Ezért törekeshetnek a nagy lapok pl. nemcsak önálló lapnyomdát is létesíteni a maguk ellátására, — ezen esetleg a nyomdászamlák 50 százalékát megtakarítják — de még a papír-, festék- és egyéb anyagok

gyártását is részben vagy egészben saját üzemükbe venni. De ez csak példa. Általában áll: ha 8 vagy 10 millióval megyek bele egy lapvállalatba, esetleg évi egy millióval kevesebb költséggel adhatom ki a lapjaimat, mintha csak 4 vagy 5 millióval megyek bele.

Ezért van szükség, most *minden* erő megfeszítésére; ezért kell oda törekednünk, hogyha már sajtórészvénytársaságot teremtünk, annak igazán nagy, imponáló összegek álljanak rendelkezésére.

Csak bár értené meg a pillanat nagyszerűségét, végtelen komolyságát minden keresztény magyar, aki öntudatosan azt: Ha ez az akció nem sikerül, ha nem lesz elég tőkeereje arra, hogy meg tudjon küzdeni az ellene máris félelmetes hallgatagságban készülődő ellenféllel, amely nemcsak a *sajtója* hegemoniáját félti tőlünk, hanem a pánjudaizmus gazdasági egyeduralmát is, amelynek a sajtóhegemonia a legfőbb támasza, — akkor 20—30 éven belül *második* ilyen akciót ebben az országban nem kezdhet senki. S mi lesz akkor a keresztény magyarsággal, mi lesz a következő 20—30 éven belül?

És csak bár értené meg mindenki a szervezkedés óriási, csodálatos erejét! Hogy mit jelent az, ha mindenütt nemcsak a plébános meg a káplán jegyez, hanem a népet is felszólítják a jegyzésrel! Ha gyűléseket tartanak, látogatásokat tesznek, plakátoznak, ünnepeket rendeznek, agitálnak, szóval, az egyéni kis áldozat mellett (vagy akár: helyett is) százakat, ezreket vonnak bele a mozgalom gondolkörébe! Milyen nagy lenne ennek a morális hatása is! Hiszen a részvényakcióba való bevonás a leggyakorlatibb s egyszerűbb módja a keresztény *sajtó* iránt való érdeklődés felkeltésének s állandósításának is!

Közeledik már a zárónap: április 15-ike. Ezen a napon meg fogjuk látni, mennyire érett, egységes és tetterős a keresztény magyar társadalom; mennyire tud akarni s tenni ott, ahol az életéről van szó.

Agresszivitás és élıhetetlenség.

Tudom, hogy amikor a keresztényellenes sajtó „harcos katolicizmust” és hecckáplánságot és felekezeti izgatást emleget, csak ravaszul kieszelt haditaktikából teszi, egyedül a naivabb megtévesztésében bízva. Intelligens ember az ilyen nyelvöltögetésre nem dől be.

Mégis tisztázásra érdemesnek tartanám a kérdést: melyik harcmódor felel meg jobban a mi zászlónknak s a mi céljainknak: a bátran küzdő, ú. n. agresszív irány, avagy a harcokat lehetőleg kerülő, pozitív építész munkája?

A kérdés elején tett megállapítás feltétlenül helyes és azt kell mindenekelőtt elmélyítenünk, hogy a kérdésre a feleletet megadhassuk.

Teljesen tévesen ítélné meg a helyzetet, aki oly naiv és hiszékeny volna, hogy azok részén, akik ma a kereszténységet harciassággal, agresszivitással vádolják, jóhiszeműséget tételezne fel s azt hinné, hogy amazok talán abbahagynák a harcot, ha mi nem volnánk harciasak és követelőzők. Akik a mi táborunkban vannak, a hitnek hódolnak, hogy az ellenséges sajtó és a mögötte álló tábor azért olyan vadul keresztényellenesek, mert mi talán provokáljuk őket, nem vesszük észre, hogy amazok az ő hadilármájukat közvetlenül ugyan a mi ellenállásunkra irányozzák, tényleg azonban a hadiállapot és a hadműveletek minden, a mi részünkről történt beavatkozás előtt rég megvoltak s éppen az bosszantja őket és azért kiáltják a „noli turbare circulos meos”-t, mert ők jobban szeretnék, ha „klerikális” oldalról senki sem venné észre és senki sem akadályozná meg az ő aknamunkájukat.

A liberális éra legnagyobb virágzásának idején legcsendesebb volt a keresztény tábor. Hang sem szólt a zsidó és szabadkőmíves egyeduradalomra való törtetés ellen. Az egy-két felszisszenés elveszett a halálos csendben. Szóval éppen úgy volt, ahogy azt egyes ke-

resztény okosok ma is szeretnék, akiknek az az egyetlen elvük, hogy „ne provokáljunk harcot”. És a nem-provokálás című szélcsendben szép csendesen folyt az ellenséges terjeszkedés és szervezkedés.

Zsidó kézre került a sajtó Pesten és a vidéken, zsidó kézre az egész kereskedelem, pénzügy és nagyipar; a legtöbb városi képviselőtestület; a színházak; s minden magyar város oda jutott, hogy a boltjainak, üzleteinek feliratai szinte kivétel nélkül csúnya hangzású, városainknak lengyelzsidó külsőt adó hitsorsos nevek. Kis Józsefek s Veigelsberg Hugók szervezték meg az új „magyar” irodalmat, Légrádyék és Braun Sándorok az új „magyar” sajtót, Ullmannok és Lánczy Leók az új „magyar” pénzvilágot. Hát ez persze kényelmes mód volt: ellenállás, kardcsapás nélkül venni birtokba az országot. A szabadkőműves páholyok csendben dolgozták ki a terveket a keresztény Magyarország csendes lebéklyőzésára s a terveket csendben, észrevétlenül is hajtották végre. Épp azért, mert nem volt ellenállás.

Ma kezdünk ébredezni. Egyre erősebben érvényesül köztünk is az az irány, mely a hamis béke, az áruló „Pax” jelszavait, a megfélemlített hallgatást és kriptákba temetkezést nem tartja sem okos dolognak, sem keresztényi kötelességnek. Természetes, hogy az ellenpárt irtózatosan dühös ennek az iránynak a képviselőire és — a maga szempontjából s tekintve a maga megkötetlen moralitású elveit — s nem is csoda; inkább az lenne csoda, ha erre a mi akcióbalépésünkre nem kiáltana azonnal cétert és mordiót. Nincs a világon útonálló, aki szeretné, ha valaki előre leleplezi szándékait s azokat iparkodik megghiúsítani. Nincs a világon rabló és tolvaj, aki, ha okos, ne törekednék elnémitani és ártalmatlanná tenni azt, aki a kiszemelt áldozatát fel meri ébreszteni s ki meri szabadítani a kifosztás és lebunkóztatás veszedelméből. Az azelőtt boldog észrevétlenségben terjeszkedő földalatti táborból szinte zokon sem lehet venni, hogy amikor leleple-

zésére ráeszmélt, sietett a leleplezőkre kigyót-békát kiáltani s a még be nem avatottakkal elhitetni, hogy nem ő, hanem a leleplezők kezdték a harcot.

*

A Világ-ivású lapoknak minden nagyképüsködő tiltakozása a klerikalizmus, azaz az életreébredt katholicizmus ellen szinte természetrajzi szükségesség és előrelátható dolog volt. Ahogy a zsebmetszőnek, a kettesben tolvajnak kell valaki, aki a figyelmet a zsebmetszési operációktól eltereli, vagy aki lesben áll a létra mellett, míg a másik a házba kúszik, épúgy *kellett* a pánszemita térfoglalásnak: a banknak, a kazárnak, a falusi korcsmárosnak, az árdrágítónak, a hadimilliomosok hadának: az a sajtó, amely a nagy világcsalások idején a nemes meggyőződések rezgő mellhangján beszél ama nemzeti veszedelemről, amely az imádott, hön-hidegen szeretett hont, a klerikális izgatások részéről fenyegeti. Ezeknek *kellenek* azok, akik a háztetőre tüzet hajigáló kártevő gyermekekről és a felekezeti gyűlölség csóváiról siránkoznak, mihelyt a keresztények sajtót akarnak csinálni. Az egyik a másik nélkül félüzlet volna: aukció fezőrök nélkül, éjtszakai előnyomulás oldalvédek nélkül.

Már most a kereszténységnek ugyan nem alkatrésze az együgyűség, de a jámbor keresztény hívek és nem ritkán pásztoraik közt mégis akad ennek a túl-hajtottan jámbor s indokolatlanul keresztényinek vélt erénynek: a tehetetlen gyámoltalanságnak számos excellens képviselője. Mi, akiket gyermekkorunk óta egészen másképp neveltek, mi, akiket inkább arra tanítottak, hogy *jók legyünk és becsületesek, mint élelmések és ravaszok*, akik gyermekkorunk óta nagyon keveset is forogtunk csalók, hét hájjal megkent ügynökök és mérges ajkkal mérget kínáló fezőrök között, nagyon hajlunk arra, hogy az okosság rovására is naivak, hiszékenyek és bízók legyünk és becsapassuk magunkat a legelső jött-ment könyvügynök, felhajtó, kikiáltó és ujságíró által. Mi annyira azt hisszük, hogy

mindenkit abban a morálban neveltek, mint minmagunkat, hogy azt gondoljuk: más ember is olyan, mint mi: azt mondja, amit gondol és azt gondolja, amit mond. Mi nem tudjuk magunkat beleélni sem abba az igazságba, hogy vannak emberek, akik abból élnek, hogy hazudjanak és félrevezessenek s akiket azért fizetnek és annál jobban fizetnek, hogy mennél ügyesebben, raffináltabban, körmönfontabban elrejtsek mások előtt az igazságot. Az a szörnyű és katasztrófális jóhiszeműség, mellyel a magyar közönség a mai újságokat fogadja, olvassa és cikkei alapgondolatait elfogadja, a legmegrázóbb és leglesújtóbb bizonyítéka ennek.

Égészen bizonyos, hogy ez a mai *sajtókérdésnek* is egyik legnagyobb nehézsége, és egyben leglényegesebb feladata: nekünk ezt a begyökeresedett naivságot, *ezt a tipikusan keresztény és magyar hiszékenységet, ezt a magát becsapatni szenvedélyesen szerető élheteretlenséget kell leküzdenünk.* Meg kell értetnünk a mi népünkkel, hogy ha Mezőfi Morgenstern Vilmos a *Szabad Szóban* kenetteljes imádságokat és Krisztus „Urunk”-os cikkeket közöl és keresztény imakönyvet ad ki, ezt nem a Krisztus „Urunk” szeretetéből teszi és ha a Világ a felekezeti békéért aggódik, a Népszava a művelt modorért és a szeretet térfoglalásáért reszket, ha a Nap a magyarságért s a Pesti Futár a női erkölcsökért könnyez, vagy ha a szegedi, szolnoki, kassai, piripócsi és csibráki Kürtök és Vidékeik a társadalmi rend oszlopait védik, hogy akkor ez nem annyit jelent, hogy a hazának vannak még hű és aggódó fiai, hanem egészen mást. Megszervezni ezt a felvilágosító munkát, megcsinálni úgy, hogy a bizonyítékok napnál fényesebben ragyogjanak az elvakított magyarok szeme előtt, rávezetni a litániáit morzsoló magyar népet arra, hogy amit a templomban imádkozik, azt a fórumon is védeni kell s megtanítani arra, hogy a keresztény, éppen a keresztény szeretet parancsánál fogva *köteles* védelmezni magát és népét a

kifosztatás és falnak állítás taktikázoival szemben: ez lesz a legközelebbi jövő egyik nagy feladata, erre is kell az új, az erős, a nem agresszív, de igenis céltudatosan defenzív keresztény sajtó.

Nem agresszív, de céltudatosan defenzív. Ez nézetünk szerint a helyes jelszó. Nem akarunk mi jogos birtokában, szabadságában bántani senkit. Még a hadimilliárdosokat sem akarjuk vértörvényszék elé állítani. De a fosztogatás és becsapás féktelen szabadsága ellen *harcolni* akarunk, igenis harcolni, ha a Bihari Mórok és Jászi Oszkárok és Molnár Jenők és ezernyi hadak rekedtté ordítják is a torkukat felekezeti harcról és harcos katolicizmusról, alattomos jezsuitákról és ecclesia militánsról. A keresztény magyar nép megvédelmezése a rablóhadjárat ellen, melyet ellene harminc év óta vívnak, a testvér kimentése a fojtogató vasmarokból, még nem felekezeti izgatás s meg kell tanítanunk rá az embereket, hogy nem az. A keresztény közönségnek lassan ki kell bontakoznia abból a lázálomból, amelybe beleringatták, meg kell tanulnia az éles megkülönböztetést felekezeti izgatás és önvédelem, zsidógyűlölet és jogos antiszemitizmus között s nem szabad gyűlölködésnek tekintenie a keresztény nép megmentésére s pánszemita igazságtalanságok legyöntésére célzó törekvéseket. Az ellenséges sajtó e tekintetben máris végtelenül károsan befolyásolta a közgondolkodást s az erőteljes védelmi akciót ezzel roppantul megnehezítette.

*

Az agresszív szó nem fejt ki a mi harcmódorunk jellegét. Mi nem agresszívek vagyunk, hanem legfeljebb defenzívek. Persze ezt is pompásan összekeverte s összezavarta a fejekben a mai sajtó. Ő támad, ő az agresszív fél, de ha mi védekezünk, akkor minket nevez agresszíveknek. Nem szabad felülni az ilyen jelszó-taktikának.

A védelmi harc tehát az, amit a zsidó sajtó

agresszivitásnak szokott nevezni, eszerint minden erőteljes keresztény reorganizációs munkánál, a sajtónál is, elkerülhetetlen, amíg támadások vannak. Ne zavarja senki a vallási békét; mi legkevesbbé fogjuk zavarni. De amíg zavarják, mi sem tehetjük le a fegyvert. Még néhány megtévesztett keresztény kedvéért sem.

Mégis teljesen igaznak tartjuk, hogy a mi akciónk nem merülhet ki a meddő védekezésben, a harcban. Nekünk igenis mindenek előtt *építenünk* kell. Mert nagyon sok az építenivalónk. A bajaink jó felének nem a külső ellenség az oka, hanem mi magunk: a mi tájékozatlanságunk, fegyelmetlenségünk, szervezetlenségünk, célkitűzéseink fogyatékosága, kényelemszeretetünk, a mi taktikánk kiforratlansága, programunk elmosódottsága és meddő általánosságokban tartottsága, a begyökeresedett visszaélésekhez való ragaszkodásunk, a kátyú szeretete, az alkotástól, reformtól, nagystílusú gondolatok végiggondolásától s végrehajtásától való fázás és sok hasonló. Nekünk épügy kell félnünk a magunk gyengeségétől és hibáitól, mint az ellenségeink erejétől és okosságától. Nekünk épügy kell dolgoznunk befelé, mint kifelé; épügy kell követ hordva, maltert rakva kiépítenünk a házakat, mint karddal-pajzzsal hadakoznunk azok ellen, akik a falainkon új réseket próbálnak ütni.

Tegyük fel egy percre, hogy Magyarországon a kereszténységet s az Egyházat nem támadja senki és semmi. Nincs sem szabadkőművespáholy, sem szocialista népámítás, sem pánszemita kasszafúrás. Nincsenek sem izgatók, sem tolvajok, sem szekularizátorok. Akkor is — borzalmasak az állapotaink. Akkor is minden apácai önfeláldozás és tengernyi alamizsnálkodás mellett szervezetlen a karitásunk, minden apostoli buzgalom mellett siralmasak a lelkipásztori intézményeink, sok nagyszerű pedagógusunk és pedagógiai intézményünk mellett elmaradott az iskolaügyünk, sok közjogi előnyünk mellett koldus és gyámoltalan a köz-

jogi elhelyezkedésünk és rendezetlen és tűrhetetlen az állami és kommunális étellel való kapcsolódásunk, a nagy egyházi vagyonunk mellett inségesek a korszerű egyházi szükségletek fedezésére felállítható költségvetéseink.

*

Hol van a magyar katolicizmus a német, a holland, a belga, az angol, az amerikai katolicizmus belső fejlettsége, céltudatos, korszerű, energikus, azonnal intézkedő, mindennel számoló, mindenről gondoskodó agilitása mögött? Hol van az a pezsgő hitélet, az a mindenoldalú megszervezettség, az a minden szükségletet gyorsan észrevező és minden hiányt azonnal pótló löktetés? Mennyi a teendő, a baj, a hiány, a rozsdásodás mindenfelé? Hiányok, melyeket sem egyháznagyok, sem egyesek általában meg nem szüntethetnek, ahol csak az összesek összefogása, a sokak egyenlő gondolkozása, a közös fejtörés és közös, vállvetett munka segít? Ez az egyöntetű, vállvetett, minden erőnket egy csatasorba állító munka az, amire elsősorban erős, fejlett keresztény sajtó képezheti ki és nevelheti rá a tömegeinket. Ime, itt a várvavárt sajtóakciónak nagyon is aktív, nagyon is pozitív, építő munkája számára a legbővebb munkatér.

Jöjjön el a keresztény magyar sajtó új érája, friss, elszánt tettkezsége. Jöjjön el és míg egyik kezével bátran és céltudatosan senkitől meg nem ijedve, semmiféle félrevezetettnek siránkozásától meg nem tántorodva forgatja a keresztény önvédelmi harc diadalmas fegyverét, a másikkal végezze serényen az építő munkát: fundamentumok erősítését, oszlopok alátámasztását, hézagok pótlását, munkáscsapatok képzését, programok megvalósítását. Az egyikre époly égető szükségünk van és lesz a közeljövőben, mint a másikra. A keresztény magyar öntudat minden életreébredt hordozója türelmetlenül várja és lelkesen fogja istápolni törekvéseit. Nagyon soká vártunk, na-

gyon sokat mulasztottunk, iszonyú restanciákat kell kipótolnunk.

Sajtó, új erejű keresztény sajtó, lépj ki a remények és messiásvárások méhéből, lépj a síkra és váltsd be mindnyájunk hozzád fűzött várakozásait!

A Központi Sajtóvállalat szervezése.

A Központi Sajtóvállalat szervező-irodája különösen az utóbbi időben olyan volt, mint egy méhkas. Naponta egész szállítmánnyal köszöntött be a posta. Telefon- és táviratjelentések egymást érték és egymás kezébe adták a kilincset az érkező és induló felek. Volt nap, amikor 180 ajánlott levél érkezett. Az irodai teendők lebonyolítására időnkint öt tágas helyiséget kellett igénybe venni s minden kérdezősködő kapott feleletet, minden óhaj, indítvány, kérelem elintézését nyert. Az iroda alkalmazottainak és nagyszámú önkéntes munkatársainak páratlan ügybuzgalma tette csak lehetővé, hogy az az óriási forgalom, melynek főleg a három utolsó hét tanuja volt, minden nagyobb bonyodalom és zavar nélkül folyt le.

Csak nagyon ritka esetben voltak a szervező-irodának kellemetlen tapasztalatai. Annál több volt az öröme, sőt nem hiányoztak meghatóan szép jelenetek sem. Amikor pl. egy szegény özvegyasszony egész megtakarított keresményét hozta be egy takarékkönyvben az irodába, így szólt:

— Ebből akartam megélni öregségemre, de majd csak megélek valahogy nélküle is; ezt én a keresztény sajtóra szántam.

Természetes, hogy ily esetekben az iroda vezetője nem fogadta el a nagylelkűség e túlságos áldozatát. Volt, akivel valósággal alkudozni kellett, s a szegény emberek csak nagynehezen nyugodtak abba bele, hogy a felajánlott részvényjegyzéseknek csak felét vagy negyedét fogadták el.

Nemcsak a személyes érintkezés, hanem a levelezés is gyönyörű eredményeket tárt a szervező-iroda

elé. Hogy sok mást mellőzzünk, itt van pl. a nyitra-bányai hívek jegyzése. Ezt a kis helységet egyszerű földművelő nép lakja s a helybeli római katolikus tanítók, a községi bíró lelkes agitációja folytán mégis több mint tízezer korona értékű részvényt jegyeztek. Vagy ott van a kicsiny Mohács, melynek népe jórészt nem is magyar anyanyelvű s amely mégis 1715 részvényt jegyzett 44.590 korona értékben. Zsolnának alig 7—8 ezer keresztény lakosa ötvenezer korona értékű részvényt jegyzett. Nagyszombatnak nemzetiségileg szintén rendkívül megoszlott közönsége negyvenezer koronát hozott össze. Kőszeg harmincezret stb., stb.

Nehéz volna felsorolni mindazon helyeket, ahol a jegyzés meglepően magas számra emelkedett. Ki kell azonban emelnünk három helyet, amely a keresztény közügyért való lelkesedésben csakugyan legelső helyre került. E három hely: Pécs (az egyházmegyével együtt 650.000 K), Eger (csak maga a város 450.000 K) és főleg Budapest (másfél millió jóval felül).

Különösen nagy hála és elismerés illeti meg a helyi és kerületi szervezeteket és azok lelkes vezetőit. Ahol egy ember maga akarta lebonyolítani a jegyzési mozgalmat, ott rendesen csalódás lett a vége. Ahol azonban megfogadták a szervezőiroda tanácsát és helyi bizottságokat létesítettek a mozgalom lebonyolítására, ott többé-kevésbbé mindenütt meglepően nagy volt az eredmény. Számos helyen a hölgyek vitték el a pálmát a részvény-gyűjtésben, sőt helyenkint felosztották maguk közt az utcákat és házról-házra jártak a keresztény családokhoz. Ennek a páratlan lelkesedésnek hatása alatt az alakuló közgyűlésnek indítványozni fogja az alaptőke haladéktalan felemelését s a részvényjegyzés folytatását még több hónapon át.

A szervező-bizottság a közóhajnak tesz eleget, amidőn az általános lelkesedés hatása alatt az alakuló közgyűlésnek indítványozni fogja az alaptőke haladéktalan felemelését s a részvényjegyzés folytatását még több hónapon át.

Isten fizesse meg mindenkinek, aki e nagy eredmény elérésében a szervezőknek segítségére volt. Számos igazi apostollélek önfeláldozó munkája, lelkes és bátor agitációja nélkül ezt az eredményt, melyhez foghatót évszázadok óta nem látott a keresztény Magyarország, sehogysem érhattük volna el. Most már remélhetjük, hogy a sajtókérdést és azzal együtt sok más égető kérdést megoldhatjuk, ha nem is egy nap alatt.

Adja Isten, hogy a második, a nagyobb és nehezebb lépés: a sajtó megszervezése maga époly szerencsésen sikerüljön, mint ahogy az első: az anyagi alap megteremtése sikerült!

Felelősségünk a katolikus sajtó körül.

Amilyen szívesen öltjük fel általában magunkra az erkölcsbíró fekete köpönyegét és amilyen hideg vérrrel tudunk pálcát törni mások hibái és bűnei fölé, éppoly nehezen és kelletlenül halljuk mások ítéletét, ha azok bizonyos hibákért és bűnökért, mulasztásokért és könnyelműségekért a mi bűnrészességünket és felelősségünket állapítják meg. S ha valamiben mozdulatlan és magával megelégedett a lelkiismeretünk, hát a sajtókérdésben megdöbbenően az. Mintha itt minden másnak a dolga és kötelessége volna: alapítani, fenntartani, szerkeszteni, adminisztrálni, terjeszteni és olvasni a katolikus sajtót, mintha a mi dolgunk és kötelességünk egyedül ennek a sajtónak szeretetlen és *romboló kritizálása volna* s mintha azokért a hibákért és hiányokért, amelyeket a katolikus sajtó-kérdés egész területén tapasztalunk s a katolikus gondolat érvényesülése terén annyira megsínylünk, semmi felelősség nem terhelné magát az olvasóközönséget, minden katolikust is. Pedig, akármilyen nehezen valljuk is be, így van: *annak az emberfeletti erőfeszítésnek viszonylagos eredménytelenségéért, amelyben a mi legjobbaink szinte elvéreznek, mi mind felelősek vagyunk.*

Hogyan? Úgy, ahogy felelősek vagyunk a nemzetért bajokért és szenvedésekért, a testi és lelki nyo-

mor áldozataiért, a közszellem hanyatlásáért, az ifjúság romlásáért, a családi élet és a házasság válságáért, s mindenért, amire az egyeseknek nem ugyan közvetlenül és nem is egyforma mértékben, de mégis hatása és befolyása lehet. Ez megosztott felelősség — elismerjük — de felelősség s ettől minket semmi és senki nem mentesíthet.

Akik az ilyen természetű felelősséget nem ismerik el, ne ismerjék el az állampolgári kötelességeket sem. Azok csak állítsák, hogy az a szavazatát leadó polgárnak szuverén joga, hogy kinek és milyen áron adja el szavazatát s őt a rossz törvényekért és egy esetleg végzetes nemzetkormányzásért semmi felelősség nem terheli. Azok azt is állítsák, hogy a népek nyomora, az ifjúság erkölcsi romlása, a család züllése s a nemzetek kálvária-járása csupa olyan dolog, ami miatt felelőségre vonni legfeljebb az Istent, az államot, a kapitalizmust lehet, de ebben a kisembereknek, a népmillióknak semmi vétkük nincsen. Azok jogokat állítanak csupán és megfélemedkeznek arról, hogy ahol jogok vannak, ott vannak kötelességek is és a kötelességek mindig magukban foglalják a felelősséget is s megfélemedeznek arról is, hogy a mai bajoknak századrésze sem volna meg, ha az emberek becsületesen gyakorolnák jogukat, lelkiismeretesen végeznék kötelességeiket és vállalnák nemesen minden teltükért a felelősséget. Amilyen nehéz megállapítani ennek a felelősségnek a mértékét, kire mennyi jut belőle, sőt nem is lehet, époly bizonyos, hogy ez a felelősség megvan s erre a felelőségre rá kell eszméltetni az embereket.

Ne a kormányokat szidjuk, ne a börzét, a spekulációkat, ne a kereskedelmi morált, a törvényekkel való visszaélést, a rossz és lelkiismeretlen embereket, a tőkét vagy a tőkéseket vádoljuk és pocskondiázzuk örökké, hanem egyszer magunkat is vonjuk felelőségre és állítsuk tulajdon lelkiismeretünk törvényszéke elé a mi mulasztásainkat és hanyagságainkat és nemtörődömségünket és tanácstalanságunkat, hisz a bajok mind a mi asszisztálásunk mellett szakadtak ránk s mi

szájunkat tátva és ölbetett kézzel néztük mit rendelnek felőlünk, hova löknek, hogy intéznek el minket azok, akik nagyon jól tudják, hogy velünk azt lehet tenni, amit éppen akarnak. Mert mi föl nem világosodott és tehetetlen tömeg, „pigra massa” vagyunk.

Hát a sajtó terén ugyanez a helyzet.

Felelősségünk van a rossz és világnézetünkkel ellenséges sajtó hódító terjedéséért és pusztításáért ép úgy, mint a mi sajtónk gyengeségéért és erkölcsi hatásának elégtelenségéért. S ez a felelősség annál nagyobb, minél nagyobb a kár, amit egy erkölcstelen vagy laza erkölcsiségű sajtó a lelkekben, a nemzet és a katolikusok egyetemében tehet s minél nagyobbak és életbevágóbbak azok a lelki hatások, amelyeknek a mi sajtónk elégtelensége miatt egyrészt, s a mi hanyagságunk következtében másrészt el kell maradniuk. Erre a felelősségérzetre ráébredni nem volna nehéz, ha felnyílnék a szemünk s meglátnók azokat az összefüggéseket, amelyek a társadalmi, a nemzeti, a családi, az erkölcsi bajok, a katolikus érdekek és a katolikus világnézet sérelmei és a rossz sajtó között fennállanak s ha belátnók, hogy ennek a rossz sajtónak romboló munkáját mi tesszük lehetővé, akik erkölcsileg és anyagilag támogatjuk azzal, hogy olvassuk és vásároljuk.

De mi nem látjuk be sem az egyiket, sem a másikat, sőt még azt sem, hogy a mi kezünkön olyan sajtótermékek is megfordulnak akár mindennap is, amelyeket rossznak kell minősíteni.

Sokan rossznak csak azt tartják, ami kimondott pornográfia, vagy az olyat, amely kifejezetten és nyíltan a nekünk legidegenebb világnézeteknek: az istentelenségnek, a bolsevizmusnak, a szocializmusnak vagy a szabadkőművességnek a zsoldjában áll. Nem gondolnak arra, hogy ennél a sajtónál, amely — bár ízléstelenül, — de nyíltan támad és destruál, sokkal veszedelmesebb az, amely köntörfalaz, tussol, elhallgat, szofizmákkal téveszt, amely játssza az elfogulatlant és a tárgyilagosat, itt-ott a katolikusok vagy a katolikus világnézet felé is elejt egy-egy elismerő szót, de soha

a mi megtámadott érdekeink védelmére nem kel. Vegyük tágabb értelemben a rossz jelzöt és mondjuk azt rossznak, ami nekünk nem jó, nem felel meg a mi érdekeinknek, nem harcol értünk, nem véd bennünket s ha így vesszük, könnyen belátjuk, hogy a sajtó tetemes része, nagyon keveset leszámítva: nekünk nem a „jó” sajtó, hanem „a rossz”.

Rossz nekünk az a sajtó, amely nem áll egészen a katolikus világnézet talaján. Rossz az, amely állítólag semleges. Rossz azért, mert nem őszinte, csak hazudja a semlegességet, holott a valóságban semleges sajtó nincs; rossz, mert segítségére nem számíthatunk; de főleg rossz azért, mert a semleges sajtó ott, ahol nagy érdekek forognak kockán, ahol harc van, mindig ellenségnek bizonyul. Nekünk rossz az a sajtó, amely idegen anyagi vagy idegen eszmei érdekek szolgálatában áll, mert erre kétszeresen ráfizetünk: egyszer azzal, hogy idegen érdekek szolgálatára adjuk pénzünket, másodszor azzal, hogy idegen eszmék hatásának tesszük ki lelkünket. Rossz nekünk az a sajtó, amelynek nem mi vagyunk az elsők és a legfontosabbak, amelynek nem szent az, ami nekünk szent s amely nem ítéli el azt, amit nekünk katolikus meggyőződésünkben ki-folyólag el kell ítélnünk.

Rossz az a sajtó, amelynek jó a csak polgári házasság is s a családi élet és a házasság reformjáért nem küzd katolikus lélekkel és meggyőződéssel. Rossz az a sajtó, amely a gyermekkérdésben köntörfalaz, amely bár elítéli a gyermektelen házasságot, vagy az egykészet, de nem ítéli el a születés ú. n. szabályozását s ha egykéről van szó, csak a szociális szempontokat veszi számításba, az erkölcsieket ellenben nem, vagy csak alig. Rossz nekünk az a sajtó, amely a katolikus mozgalmakat alig ismerteti s még kevésbé a katolikus elveket, hanem, hogy pártatlanságát, vagy nagylelkűségét mutassa, egészen jelentéktelen vagy huszadrangú katolikus hírekkel szúrja ki a katolikusok szemét. — Ez bizony előttünk mind rossz sajtó!

Elég példát találunk nemcsak Oroszországban és

Mexikóban vagy Spanyolországban, hanem a *saját korunk és környezetünk züllött, léha és felületes gondolkodásában, megbízhatatlanságában, gyűlölségében*. Az emberek cselekedetei agyukban terveződik ki. Agyukat, gondolkodásukat pedig naponta többízben is a sajtó táplálja vagy fertőzi.

A keresztény sajtórészvénytársaság váratlan sikere.

Amikor Kossuth Lajos híres beszédével, melyben a haza veszélyére utalt, közlekedésre gyújtotta a magyar országgyűlést s a rendek a lelkesítő szavaknak engedve, ellenmondás nélkül megszavazták a kívánt pénzt és katonamennyiséget, Kossuth Lajos nem folytatta tovább beszédét, hanem lelkes örömeiben így kiáltott fel: „Leborulok a nemzet nagysága előtt, mely ily áldozatokra képes”.

Az április 7-iki vigadói sajtónagygyűlésen, amikor már csak egy hét választotta el a Központi Sajtóvállalatot a zárónaptól, P. Buttykay is joggal használhatta Kossuth Lajos szavát: nem inteni, nem korholni, nem is buzdítani kell itt többé, hanem *le kell borulni a keresztény magyar társadalom előtt*, azok előtt, akiket eddig életterlen, megmozdíthatatlan tömegeknek tartottunk s ilyeneknek is neveztünk, s akik most, az önfenntartás nagy kérdésében, a küzdelemben, melyet a sajtó terén vívunk, olyan meglepő és tiszteletet parancsoló módon mutatták meg, hogy a közös veszély pillanatában tudnak közösen cselekedni és áldozni is.

A magyar kereszténység megmutatta e részvényjegyzések által, hogy élni *akar* és élni *tud* is. Megelégette a merényleteket, melyek ellene éppen az ellenséges sajtó részén folynak. S megmutatta, hogy tud is cselekedni: ha ily hatalmas arányban tudott áldozni, fog tudni dolgozni tovább is és le fogja rázni magáról a jármot, amelybe jóhiszeműsége folytán gőryesztették.

Három hónappal ezelőtt 3 millióra volt tervezve a Központi Sajtóvállalat alaptőkéje. S midőn április

15-én a zárás megtörtént, nem 3, de közel 10 millió koronát tett ki a jegyzések összege. Oly páratlan eredmény ez, amelyhez hasonlót a keresztény magyar társadalom eddigi mozgalmaiban hiába keresnénk. Az alakuló közgyűlés kénytelen lesz azonnal 10—12 millióra emelni fel az alaptőkét.

A Központi Sajtóvállalat részvényjegyzési akciójának impozáns sikere után senkinek sincs joga többé a kereszténységet Magyarországon elveszettnek, a keresztény magyar társadalmat élehetetlennek és tehetetlennek mondani. Ez a társadalom letette az érettségi vizsgálatot. A vizsgálat eredménye: jeles. A sajtókérdés többé nem „terra incognita”, nem ismeretlen föld a mi közönségünknek, a kijózanodás folyamata megkezdődött. S megkezdődött vele együtt a nagy akarások, bátor elszánások és céltudatos cselekvések ideje is.

Sokan próbálták ezt a társadalmat félrevezetni s megingatni még a részvényjegyzési idő folyamán is. A keresztényellenes lapok valósággal keresztttűbe fogták a keresztény sajtómozgalmat. Elnevezték felekezeti viszályszításnak, konkolyhintésnek, magánambíciók művének, előre céljátévesztett vergődésnek, mindennek. Rágalmaik fegyvertárát szinte kiürítették mozgalmunk ellen. Nagy eredmény és a multhoz képest nagy haladás már az is, hogy a keresztény közönséget ezúttal már nem vezették félre ezek a naiv riasztási kísérletek. Ellenkezőleg: a támadások kitűnő ingyenreklámnak bizonyultak és nagyban fokozták a keresztény közönség sajtó-lelkesedését.

A végleges zárás még nem történt meg, mert az alakuló közgyűlés azonnal felemeli az alaptőkét s a jegyzés még tovább is folyhatik. Mindazáltal az eddigi eredmény is feljogosít a kossuthi mondás alkalmazására: le kell borulnunk a keresztény magyar társadalom nagy hite, nagy bizodalma, életrevaló tettnek-indulása, nagysága előtt!

Tizenkét millió a keresztény sajtórészvénytársaságnak.

Nem sokkal több, mint egy éve, hogy e folyóirat hasábjain megújult erővel szőnyegre vetődött a keresztény magyar sajtó ügye. Elmondattott, hogy szegény és lehetetlenség, hogy ez a 19 millió keresztény az 1 milliónyi zsidóság szellemi járszalagján vezeteti magát, még pedig nem is az egész zsidóság, nem annak értékesebb, becsületesebb fele, hanem az elvtelen immorális és türelmetlenül pánszemita zsidóságnak, a harcias szemitokráciának járszalagján és hogy a keresztény magyarságnak nincs és nem lehet sürgetőbb, fontosabb, elengedhetetlenebb kötelessége, mint hogy végrevalahára a sajtó, a gondolatközlés és véleményirányítás terén is foglalja el azt a helyet, amely belső értékénél, vezetésre hivatott jellegénél, történelmi érdemeinél s mindenekelőtt hatalmas szellemi és anyagi erőinél fogva joggal megilleti.

Az elgondolásból és elmondásból viták, eszmefuttatások, majd sürgetések és elhatározások fejlődtek s ez év január 15-én szétmentek a felhívások egy erőteljes keresztény sajtómozgalom érdekében létesítendő részvénytársaság megalakítása ügyében. 3 millió koronára volt tervezve az alaptőke s midőn a részvénytársaság e napokban, június 12-én, alakuló közgyűlését megtartotta, azt az örvendetes és diadalmas megállapítást hallottuk, hogy nemcsak a 3 millió korona van teljesen lejegyezve, hanem hogy ez az összeg a háromszorosával túl van jegyezve, minek folytán az alakuló közgyűlés kimondotta az alaptőke felemelését *12 millió koronára*.

Hogy Magyarországon ez mekkora eredmény, azt eléggé méltatja mindenki, aki a magyar közállapotokat ismeri s meggondolja, hogy pl. a Katolikus Sajtóegyesület gyűjtése 10 évi fennállása óta sem sokkal lépte túl az 1 millió koronát. A mozgalom szervezői nem is titkolják örvendetes meglepetésüket: ekkora sikerre, ismerve a banalitásig hangoztatott keresztény élnemességét, ugyan ki számíthatott volna?

A keresztény sajtómozgalom ugyan kivételesen nehéz helyzetben van ma a 9 vagy 12 milliója mellett is. Soha lapalapítás vagy lapkiadás elé oly nagy akadályok nem gördültek, mint ma. Soha hasonló vállalkozás nagyobb rizikókkal nem volt kénytelen számolni, mint a Központi Sajtóvállalat a jelen pillanatban. Gondoljuk csak el többi közt, hogy a lapalapítás és papírfog-osztás a központok áldatlan korában éppen azok kezében van monopóliumként letéve, akik az új sajtóvállalattal ellenségekként állnak szemközt, úgy is mint vetélytárssal, úgy is mint keresztény szervezettel. A báránynak a farkasoktól kell eleséget kérnie: ez a helyzet. A probléma megoldása méltó feladat minden idők legzseniálisabb fejtörőinek. Pedig van más baj is.

Mindegy; e percben ne tűnődjünk e nehézségeken, hanem szenteljünk egy gondolatot a nagy morális erő megnyilvánulásának, mely ebben a 9 vagy 12 millióban előttünk áll. Mert igenis, a tény, hogy a keresztény magyarság néhány hónap alatt ilyen összeget adott össze a keresztény sajtó céljaira, elsősorban nem is pénzügyi, hanem sokkal inkább *erkölcsi* eredmény. Oly siker, amely ismét bizalmat ébreszt a már-már csüggedésre hajlók lelkében.

Ez a 9 vagy 12 millió annyit jelent, hogy a keresztény magyarság élni akar. Hogy nem engedi magát eltemettetni, hogy nem hajlandó lemondani a lélegzetvétel- és fejlődés jogáról és nem kíván belenyugodni a megalázó sorsba, amelybe az eddigi sajtóviszonyok keverték. Már-már kétségbeestünk, nem azon, hogy lefelé megyünk, hogy egyre süllyedünk, hogy ipar és kereskedelem, sajtó és irodalom, színház és közélet, de már a hazai rög is kezd végzetesen kisiklani a keresztény népelem kezei közül, hanem hogy a keresztény magyarság ezt a végveszedelmet már nem is látja, nem is veszi tudomásul, hogy érzéketlenül törődik bele a rabszolgasorsba, mely reá vár. Most azt látjuk, hogy ez még sincsen így. Azok az elszánt szavak és tettek, melyek ezt a sajtórésztársaságot megteremtették és naggyá nevelték, azok az ökölbe szorult

férfikezek és könnybelábadt női szemek, amelyek a keresztény sajtóriadóra az ország minden részén felneszeltek, azt jelentik, hogy a nagy veszedelmet mégis csak megérezte ez a nép s a meggyötörtetés nem mindenütt keltett fásult önmegadást, hanem legalább is nagyon sok helyen egészséges védekezni-akarást eredményezett. Amikor nagybeteget látunk, aki maga sem kíván már meggyógyulni s nem reagál a közelgő halál kopogtatásaira sem, akkor kétségbeesünk felgyógyulása felől. De amíg a beteg gyógyulni akar s a gyógyuláshoz szükséges eszközökkel élni kezd, nincs okunk a kétségbeesésre. A keresztény magyar társadalom is nagybeteg; ezernyi sebből vérzik s ami fő, csaknem az agyát és szívét is megtámadta, megbénította már a halálos kór; de ne essünk kétségbe, a nagybeteg annyira mégsem vesztette el életösztönét, hogy belenyugodjék a gyors pusztulásba. Reagál még; s a reakció (készakarva használhatjuk ezt a rendszeresen félremagyarázott szót) a mérgezés és sorvasztás bacillusaival szemben gyógyulásra fogja vezetni.

*

És még egyet jelent ez a 9 vagy 12 millió. Azt, hogy a keresztény magyarság még sincsen annyira azon tulajdonságok híjával, melyek a továbbélést és a bajok leküzdését garantálják, mint ahogy hittük. Az *a kultúrszomj, amely újságot és jó újságot kíván*, az az élelmesség, amely, ha egyszer megcsalatja is magát, de aztán feleszmél s a baj mélyebb okait kutatja, az az összetartás, amely nagy tettekre képesít, nemcsak az ellenfélnél van meg, ahogy hittük, hanem megvan a mi lekicsinyelt népünknel is. Talán lassabban érik a magyarban a modern szellemi élet közvetlen értékeinek megbecsülése, aminő a sajtó, mint pl. a zsidóban, de érik s ma már sokfelé megérett.

Az összetartás, ez a legkevesebbé magyar virtus, legalább csírájában mégis megvan a mieinkben is, csak fejlesztésre s továbbművelődésre vágyik; ennek tanu-

jele az, hogy a keresztény sajtómozgalom zászlaja alatt eltűntek a *pártkülönbségek*: a néppárt és munkapárti, alkotmánypárti és függetlenségi érzelmű emberek találkoztak itt és eltűntek bizonyos fokig a *hitvallási* különbözete is; a katolikusokkal együtt vannak azok a protestánsok is, akik elsősorban keresztények, nem pedig antikatolikusok akarnak lenni s a közös ellenséggel szemben békejobbot nyújtanak a destrukció legerősebb elleneseinek. S csak a mozgalom vezetőinek tapintata, okossága, ügyszeretete és kitartó lelkesedése szükséges ahhoz, hogy ez a kapcsolat pártok és vallások közt megmaradjon, s a kívánt eredményekre elvezessen.

Születésnapodat ülő gyermek, Keresztény Sajtóvállalat, pályafutásod megkezdésének napján szeretettel köszönt téged az a folyóirat is, amely elsőnek hangoztatta szükségességedet s egyengette utaidat. Indulj utadnak szerencsésen! Mint a betlehemi Újszülöttet, téged is már születésed előtt gyűlölt a Heródesek szikárius-serege, a jogtalan uralmukat féltő beérkezettek minden elvetemültségre kapható hada. Amint eddig elkövettek ellened mindent, úgy el fognak követni a jövőben is.

Ne félj! A keresztény magyarság nagy tömegei mögötted vannak s nem volt még igazság a földön oly mélyen elásva, hogy ne jutott volna napfényre és diadalmas ragyogásra. A harcot, melyet nem kívánsz — hiszen nem küzdeni akarsz, hanem meggyőzni és téríteni, felvilágosítani s boldogítani —, a harcot nem fogod tudni elkerülni. Sebj: a feltámadt keresztény magyarság százazrei tekintenek a magukénak s nem fognak cserbenhagyni a küzdelem óráiban.

Indulj utadra! Menj el a hatalmasokhoz s figyelmeztess őket kötelességeikre; menj el az alacsonyakhoz s tanítsd meg őket önsegélyre, s ha kell, türelemre; menj el az ifjúsághoz s nevelj beléje ideáltiszteletet; menj el a magyar nőkhöz s ébreszd fel bennük újra a tiszta nőiesség nagyságának tudatát és szeretetét. Menj

el a haza összes polgáraihoz s hirdesd a jogot, az igazságot, a szeretetet és méltányosságot; teremts a vér-
özön után s az égbekiáltó igazságtalanságok helyén új,
szebb, boldogabb s igazabb Magyarországot!

Teremtstünk keresztény sajtót!

Százak és ezrek árasztják el kérdezősködéseikkel a Központi Sajtóvállalat szervező-irodáját: hogyan állunk, mennyire vagyunk, mik a tervek, mik a legközelebbi teendők. Nem csoda, a keresztény sajtó ügye közös ügye 19 millió magyarnak, közös ügye főleg annak a közel 200.000 embernek, aki eddig annak létesítésében közreműködött; mindnyájan szeretnők tudni, mi lesz, mikorra várhatjuk az elhatározó lépést, mekkora a remény, hogy nagy terveink sikerre vezetnek?

Ez a türelmetlenül érdeklődő figyelem a legtermészetesebb dolog a világon és sajnos, mégsem elégíthető ki ma még teljesen. A szervező-iroda csak annyit mondhat, hogy eddig mi történt; arra nézve azonban, ami a jövőben lesz, igazán nem mondhat semmit. Nem csak az üzleti titoktartás szempontjából; hanem egyszerűen azért, mert ma oly lehetetlenek és kiszámíthatatlanok a viszonyok az újságalapítás körül, hogy igazán 24 órával előbb nem tudhatjuk, mi lesz a következő napon lehetséges és célszerű.

Igy hát csak egyet kérhet a szervező-iroda a jövő tervekre nézve: türelmet. Óriási gonddal, komoly felelősségtudással néznek utána a szervezők mindennek, de mondani nem mondhatnak semmit. Majd akkor mondják, ha meglesz.

Meglesz-e? Bizony ez is attól függ még, mekkora lelkesedéssel és kitartással fogják barátaink folytatni a részvényjegyzést. 8—9 millió ma is nagy pénz, az igaz; de nem több, mint békében 2—3 millió s a sajtó terén oly örült verseny van már, hogy aki ma győzni akar, annak nem szabad fukarkodni a pénzzel, nem szabad könyökig vájkálni a zsebében, míg egy garast vagy egy ezrest talál, amikor szükség van rá. Ma egy-

egy nagy író elhódítása 50—100.000 koronába is belekerül; egy jó szerkesztő, kereskedelmi igazgató szintén; állítólag egy zsidó laptulajdonos a minap azzal kötötte le magának egyik tehetséges fiatal munkatársát, hogy vett neki egy *háromemeletes házat ajándékba*. Aztán papirosnak, nyomdamunkának stb. az ára ma hallatlan magasságokat ért el; sőt új lapot alapítani az egyszer már ismertetett *törvénytelen* papírendelet folytán egyelőre nem is lehet, legfőllebb tán ha egyenesen Svédországból hozatunk drága pénzen külön papírost. Szóval: ma csak akkor tudjuk mindezeket a rendkívüli akadályokat keresztültörni, ha rendkívüli eszközök állnak rendelkezésünkre. S ezért kell a részvényjegyzési akciót még teljes lelkesedéssel folytatnunk; újabb sajtógyűléseket tartanunk Pesten s a vidéken; újabb leveleket írunk; újabb röpiratokat terjesztenünk (az új röpirat máris készen áll s tetszés szerint számban ingyen megrendelhető a Központi Irodában); ezért kell egyenkint és tömegesen agitálnunk, lelkesítenünk, felvilágosítanunk tovább s be kell vonunk a mozgalomba még azokat a sokakat is, akik eddig szép kényelmesen távoltartották magukat a nagy, nemzetmentő akciótól.

Arról azonban, ami eddig történt, szívesen be is számol az iroda. Lázás munkát folytatott az első jegyzési határidő 3 hónapján át. Este 10 előtt sohasem szünetelt a munka; 25-en, 40-en dolgoztak állandóan; volt nap, amikor egyszerre negyvenezer levél ment széjjel az irodából. A zárasi határidő napjaiban az iroda személyzete emberfeletti munkát végzett. 150—200 látogatás naponta; befizetés egyszer, egyetlenegy napon $\frac{2}{3}$ millió. Ezt mind nyilvántartani, nyugtatni, bevezetni, elhelyezni, ellenőrizni, — képzelhető, hogy hatalmas apparátust igénylő s amellett végtelenül kényes, megfeszített figyelmet követelő munka.

Április 16-ával pedig új agitáció indult meg s új nyomtatványok, levelek stb. készültek. Emellett külön feldolgozó irodát kellett létesíteni, amely a beérkezett óriási mennyiségű aláírási ívet, csekket és utalvány-

szelvényt szortírozza, másolja, csoportosítja, a hiányokat kijegyzi, statisztikát készít s az alakuló közgyűlés előmunkálatait elvégzi. Ennek a munkának óriási méreteiről sincs fogalma a távolról szemlélőnek. Rendkívül megnehezíti a munkát, hogy sok ezer csekken a beküldők elmulasztották rájegyezni az aláírási ív számát s hogy sok ívet még egyáltalán nem, vagy csak nagyon megkésve küldtek vissza. Külön írásszakértőkkel kell kisillabizáltatni a nehezen olvasható aláírásokat — sajnos, a közönség egy része azt hiszi, hogy az aláírásnak nem olvashatónak, hanem cifrának kell lenni. Bizony, több száz lesz előreláthatólag azon részvényjegyzők száma, akiknek neve egyáltalán elolvashatatlan; az ilyenek magukra vessenek, ha majd csak hosszas reklamálás után fognak részvényeikhez jutni. Erről az iroda igazán nem fog tehetni.

Azonkívül nagyon fontos előkészítő mozgalmat is kellett indítani abból a célból, hogy a részvénytársaság az eredeti programm szerint fejlődjék s mindig keresztény irányt szolgáljon. Gondoskodni kellett a zavartalan ügymenet biztosításáról s az e célból szükséges meghatalmazásokról. Az érdekeltek erre nézve talán meg is kapták már a szükséges külön felvilágosításokat és felszólításokat.

A keresztény sajtóreform nehézségei.

Most, hogy a keresztény sajtómozgalom iránti lelkesedés annyi ezer lelket mozgatott meg s oly váratlan mértékben nyilatkozott meg a készség a lelkekben arra, hogy a keresztény sajtó terén jelentős reformoknak és fellendüléseknek vessék meg alapját, mindjárt kezdetben számolnunk kell egy körülménnyel, amelynek jelentősége máris kezd szembeszökő lenni s amelyet tisztán kell látnunk, nehogy váratlanul szakadjon ránk sok-sok félreértés, esetleg vád és szemrehányás.

Páratlan lelkesedéssel felelt meg a magyar társadalom a Központi Sajtóvállalat felhívásaira. Hisszük is, hogy ez a lelkesedés később az eredmények láttára

csak fokozódni fog. Számolnunk kell azonban azzal az általános emberi sajátsággal, hogy mindig akadnak kritikusai a legjobb dolognak is és bizonyos, hogy a Központi Sajtóvállalat sem fog tudni éppenséggel mindenkit kielégíteni. Lehet, hogy épp az, ami a várakozók 90 százalékát fölségesen ki fogja elégíteni, éppen az fogja felbőszíteni a megmaradt 10 százalékot, sőt az is meglehet, hogy mennél okosabbak és célirányosabbak lesznek a Sajtóvállalat első lépései, sok oldalon annál kevésbé fogják azokat megérteni s méltatni.

Egy nagyon okos ember, régi zszurnaliszta, ma bankjogász, mondotta mindjárt kezdetben a szervezőknek: mennél jobban fogják az urak eltalálni azt az irányt, amelyben ma írni és lapot kiadni kell, *annál több kritikusa lesz*, talán éppen barátaik részén.

Erre csakugyan el kell készülnünk. S itt lesznek az új sajtóvállalkozás legnagyobb belső nehézségei: kifelé úgylis olyan Mont-Blanc-nagyságú nehézségek vannak, amelyeket a távolból békésen szemlélődők talán nem is sejthetnek. Esetleg előáll a helyzet, hogy nemcsak ellenségeink koncentrált támadása fog ránkötni, de ugyanakkor majd itthon is meg fogják nehezíteni munkánkat azok, akik valószínűleg csak azért fognak mindent jobban tudni, mert nem közelből látják a dolgokat.

Sőt e bajt máris érezzük. Máris sikerült bizonyos téves nézeteket elterjeszteni sajtómozgalmunk felől, a sajtóhoz való viszonyunkat sokfelé úgy beállítani — s itt most éppen *nem* az Alkotmány kezdetben fennállt aggodalmaira gondolunk —, ahogy az nem felel meg a tényállásnak, s alkalmas további félreértések s olyan balhiedelmek terjesztésére, amelyekre a Központi Sajtóvállalat a nyilvánosság előtt érthető okokból nem is felelhet. Bizony, néha jókora fegyelmezetlenség és rövidlátás nyilatkozik meg egyes a Központival kapcsolatosan megindított vitákban; mintha bizony az volna a helyes előkészítése egy haditervnek, egy gorlicei áttörésnek, hogy a generálisok és vezérkari tisztek ujságokban tárgyalják meg előre az áttörés ter-

vét, amely ujságokat a franciák tán még előbb olvasnak, mint mi magunk. *Ártani* egy jó tervnek semmivel sem lehet jobban, mintha időnekelőtte vásárra viszik. Ezt vagy nem tudták azok, akik ezt minálunk ártalom nélkül megtehetni vélték, és ez is nagy baj; vagy tudták, és akkor még nagyobb baj.

*

Két nagy akadály lesz a keresztény sajtóreform minden mégoly jó és helyes törekvésének: egyik a meg nem értés lesz sokak részéről, másik az egyéni érdek. A meg nem értés. Sok bába közt könnyen elvész a gyerek. Sok szakács elsózza a levest. A sajtónknak is csak úgy van jövője, ha nem túlsokan dirigálnak benne. Ezzel azonban adva van, hogy sokan sohasem lesznek vele megelégedve. Nagyon kevés ember szokta belátni, hogy nemcsak ő találta fel a pecsétviaszkozot; hogy az ő ítélete, sőt már a tájékozottsága a tények állásáról is fogyatékos lehet. Nagyon kevés ember látja be azt is, hogy sohasem lehet százfelfogású embereket mind egyszerre kielégíteni.

Akármilyen pompás lapot vagy lapokat adjon is ki egykor a Központi Sajtóvállalat, biztosan lesznek mindig olyanok, akik túlkonzervatívnak s lesznek, akik túlradikálisnak fogják tartani; lesznek, akiknek a lap túl-világias, másoknak túl-papos lesz; ezeknek nem lesz elég munkapárt, azoknak elég néppártmentes; ezeknek nagy lap kell, azoknak bulvárlap; ezeknek magasabb, azoknak népiesebb irányú; lesz még mindig, aki követelni fogja az új laptól, hogy az ő aranymiséjéről vagy a sógora unokaöccsének a primiciájáról hírt adjon s megharagszik, ha a lap nem teszi meg és lesz, aki nagyon zokon fogja venni, ha a Központi lapja esetleg valami fontos okból nem vág vissza, amikor őt egy zsidó lap megtámadja.

De reméljük, hogy a magyar keresztény társadalom zöme lesz olyan belátó és megértő, hogy higgadt magatartásával ezeket az egyedül csalatkozhatatlan kritikuskokat ellensúlyozni fogja.

A másik komoly, igen komoly veszedelem: az egyéni érdekek lesznek. A Központi Sajtóvállalat abban a percben elvesztette a létjogosultságát, amelyben lemond a közérdeknek a mindennemű magán- és önérdkek fölé helyezéséről. Azaz: amely pillanatban valaki vagy valakik kedvéért elmulasztja bátran, tisztán és következetesen követelni a reformot, a tisztogatást mindenütt, ahol szükség van rá. Magyarországon pedig reformokra szükség van; a poshadásnak, a tehetetlenségnek, a lefelé siklásnak megvannak a maga okai s ezeknek ostorozása és megszüntetése a legelemibb feladataihoz tartozik a keresztény magyarság talpraállításának. Azonban bizonyos helytelen állapotok fenntartása rendesen *egyeseeknek egyéni érdekével függ össze*. Sokaknak esetleg előny is, ha a bajok nem igazíttatnak ki. Ahol a keresztény tábor szervezetlen és iskolázatlan, ott mindig akadnak, akik a keresztény tábor megszervezetlenségéből, gyengeségéből és tájékozatlanságából hasznot húznak, talán meg is élnek, akik pillanatra sem tudnának exisztálni, szerepet játszani, érvényesülni, ha a keresztény magyarság egyszer amúgy igazában talpraállana.

Lehet s talán vannak nálunk is egész szervek és intézmények, amelyek csak állandó porhintéssel, a nagyok ügyes, hízogó félrevezetésével, a boldog vidék jóhiszemű tudatlanságának kihasználásával tudják azt a helyet elfoglalni, amelyet elfoglalnak, de amelyet kitölteni nem tudnak. Ezeknek és hasonlóknak, ha vannak, az olyan mozgalom, mint a Központi Sajtóvállalat, csak túske lehet a szemükben s a maga független, bátor, akciót, munkát és reformokat hangoztató programjával kész veszedelem. Az ilyenek természetesen el is fognak követni s tán már el is követtek mindent, hogy a mozgalom ellen hangoljanak, akit csak tudnak. Mások, kikben a jóakarat megvan és akikkel csak a rövidlátás és az önismeret hiánya feledteti, hogy amikor elvekről beszélnek, voltaképp a maguk irháját féltik, ma még esetleg szeretettel karolják fel a sajtóreform gondolatát, de mihelyt észre fogják venni, hogy

ez a sajtóreform önreformot is fog sürgetni, talán a legjobbhiszemű akarattal is, de tényleg mégis önérdékből ellene fognak fordulni, vagy legalább önkéntelenül is támogatói, felhasználható eszközei lesznek azoknak, akiknek a reform nagyon egyéni okoknál fogva kifejezetten és határozottan kedvük ellene lesz.

S milyen könnyű lesz ez utóbbiaknak igen szent és jámbor ürügyeket találni oly törekvések megbénítására, amelyek pedig nagyszerű előmunkálatai volnának a lelkek újjáébredésének, a keresztény gondolat újjáébredésének s az egész keresztény magyarság közéleti, társadalmi, morális és gazdasági fellendítésének!

*

Lehet, hogy amikor e veszedelmeket sejtjük, túlsötéten látunk s hogy az egész keresztény magyarság lelkesen és önérdékek hajszolása nélkül fogja üdvözlölni s támogatni a keresztény sajtó erőteljes talpraállítására máris oly bámulatos sikerekkel készülő vállalkozást. Lehet, hogy az egyesek kerékkötő-kedve ellankad a nagy tömegek megmozdulásának, parancsoló, sürgető sajtóakarásának láttára.

Lehet, hogy nem lesz szükség úgynevezett *testvérharcra* (nem is mindig egészen *testvérharc* az, amit a Szent Pál szava szerinti hamis testvérek ellen kell vívunk) s lehet, hogy a keresztény sajtómozgalomnak csak külső ellenségei lesznek (azok vannak is éppen elegendő számmal). De a veszedelmeket jobb előre meglátni, mint utólag nyögni. S azokat, akik a zászló mellé állottak, szintén előre fel kell világosítanunk arról, hogyha visszas helyzetekről, megoldatlan ellentétekről értesülnek, ha csodálkozva latolgatnak előttük érthetetlen jelenségeket, nem szabad elhamarkodva, a külszín szerint ítélniök. Nem szabad naiv optimizmusban ringatózniök; nem szabad feledniök, hogy a legszebb jelszók és zászlók alatt is hadakozhatnak sok-sok meg nem értés és sok-sok egyéni érdek; nem szabad szem elől téveszteniök, hogy mint minden mozgalmunk,

úgy a sajtómozgalom terén is csak úgy érünk célt, ha minden erőnkkel a külső ellenség aknamunkáit iparkodunk ellensúlyozni s függetlenítjük magunkat az akcióinkat alákötő kicsinyességtől és temérdek szubjektívizmustól.

Ej, de ne lássuk csak a sötét pontokat az égen. Van ott napsugár és verőfény is elég. A keresztény magyar tábor százezreinek talpraállása mégis csak van olyan erkölcsi alap, amelyen, ha Isten is velünk van, a Központi Sajtóvállalat a külső ellenségekkel is, a belső veszedelmekkel is diadallal meg fog küzdhetni. Osszetartás, önfegyelmzés és lankadatlan, lelkes, el nem csüggedő munka. S a siker nem marad el.

Az államtitkárnak nem kell keresztény sajtó.

Nagy Ferenc közéleti-mezési államtitkár szeptember 11-én megjelent az alsóborsodi református egyházkerület közgyűlésén. Az ő megjelenése már magában véve is nevezetes esemény, mert ha a derék borsodi reformátusok közéheznek, jólesik legalább a közéleti-mezésinek titulált államtitkár urat látniok, erőben és egészséggben.

Az államtitkár úr azonban nemcsak, hogy egyszerűen megjelent, de közéleti-mezett ajkairól csöstül ömlött a maximált bölcsesség. Beszédje tárgyát a keresztény sajtómozgalom „képezte”, amelyet — meg kell hagynunk — gyomortanilag elég egyéni módon kezelt.

Mérhetetlen nagy kár, hogy a szónoki remekmű hiteles alakjában nem adatott közre, mert így nagyon bajos megállapítani, hogy az államtitkár úr azt mondta-e, amit „Az Est” hozott, vagy azt, aminek a „Világ” erősen dült betűt fogott marokra. Meg kell elégednünk annyival, hogy a nagy egyházszónok „őszinte nyíltsággal megmondta véleményét az uszító felekezeti sajtó mérhetetlenül káros befolyásáról”. (Világ).

„Az utóbbi időben társadalmunkban a felekezeti

türelmetlenség megdöbbenő példái mutatkoznak" — kiáltá kétségbeesetten a nagy egyházfi.

Mi ugyan úgy látjuk, hogy társadalmunkban a felekezeti türelmetlenségnél sokkal nagyobb a közéleti elhanyagolása miatti türelmetlenség, de hát az államtitkár úrnak, úgy látszik, jobban szakmájába vág, hogy a felekezeti türelmetlenségtől döbbenjen meg, minthogy a közéleti elhanyagolás bajait orvosolja. Nézete szerint „teljesen felesleges a napisajtóba felekezeti szempontokat vinni”. A mi nézetünk tökéletesen fedi ömértósága nézetét, csak egy-egy pontot adunk még hozzá az ő igen tisztelt szakvéleményéhez. Azt t. i., hogy valamikép fölösleges a napisajtóban felekezetieskedni, éppen azonképpen nem fölösleges a zsidó és szabadkőműves visszaéléseknek ostromozása, még ha az ostrom vége véletlenül azokat a méltóságos urakat éri is, akik hivatalosan tekintélyüket nem átallják a magyar keresztény nép kiuzsorázóinak és csalóinak a fedezésére használni. Itt, sajnos, nem lehetünk egy nézeten az államtitkár úrral. Mert minekünk, a mi keresztény magyar népünk sokkal drágább, semhogy szemet hűnyárnak annyi romlottság és lelketlen népnyúzás fölött, amit az államtitkár úr által jobb ügyhöz méltó buzgósággal védett érdekszövetségek részéről különösen a háború éve alatt tapasztaltunk.

Mi és velünk a becsületes magyar nép érdekeit védők ezrei *nem ijedünk meg* attól, hogy Nagy Ferenc és társai felekezetieskedésről vádolnak bennünket akkor, amikor a sok piszok elhordását követeljük. Azt megengedjük, hogy a mi szereplésünk nem lehet túlságosan kíváncsian Nagy Ferencékre nézve, akiket első sorban terhel a lelkiismeretbeli felelősség azért, hogy a háborúban annyi vért és vagyont áldozó szegény magyar népet prédául engedik oda a nyúzó uzorásoknak, lelketlen árdrágítóknak, a vérszopó hiénák egész rajának. Az államtitkár úr elmaradt a világtól. Különböznia kellene, hogy ma már nem lehet üres frázisokkal elbolondítani a saját rettentő kárán észbekapott magyar népet. Ma már ne szavaljon Nagy Ferenc fele-

kezetieskedésről, idejét múlta ez a héber indulatszó!

Az államtitkár úr egyébként rettenetesen el lehet foglalva a közéletmezési pult mögött, hogy nem ér rá figyelmesen olvasni a budapesti lapokat. Mert csakis így lehet megérteni, hogy azzal az állítással kompromittálja magát, hogy „a nagy napilapok legtöbbje” és így „Az Est”, sőt a „Világ” is, ment minden felekezeti elfogultságtól és minden felekezet érdekeit egyformán szolgálja. Hogy a két zsidó (neológ és ortodox) felekezet érdekeit egyformán szolgálja, az igaz.

Ha egy máramarosi rabbi fehéreneműt vált, az már feltétlenül mint nagy nemzeti közérdem fog benne állani valamelyik budapesti ujságban. A budapesti sajtó egy koszorúba tudja fűzni a zsidó és protestáns nagy érdekeket is s együtt szolgálja a kettőt, szörnyű elfogulatlansággal. Így szolgálta pl. a legutóbbi Baltház-dicsőítéssel, akinek szemitaolajos kezébe leolvaszták a zsidók a Baltház-alapítványra begyűjtött 24 ezer koronákat. Napokon keresztül hasábokkal szolgálta akkor a szent ügyet a zsidó sajtó. A katolikuson kívül mindegy a zsidó sajtónak, hogy milyen vallást szolgál.

Nagyszerű logika nyilvánul meg az államtitkár további fejtegetésében: „A felmerülő szomorú jelenséggel szemben szükségessé válik, hogy a magyar protestáns világ módot találjon annak kifejezésére, hogy ezzel a türelmetlen, felekezetieskedő irányzattal nem azonosítja magát. Helyesli tehát, hogy az egyházmegye támogassa a protestáns sajtóakció megindítását.”

Úgy értesülünk, hogy a derék borsodi református lelkészek nagy része éppen nem volt elragadtatva Nagy Ferenc szerezcsenmosdatásától. Ha nem így volna, akkor azt üzennék az államtitkár úr logikátlan szavait végighallgató gyülekezetnek: 1. Az a nagy keresztény sajtómozgalom, melyet az államtitkár valószínűleg saját házi zsidainak megrendelésére elítél, nem felekezeti gyűlöletet szító, sőt épp az új felekezeti politikát, aki a Központi Sajtóvállalattal szemben külön felekezeti protestáns sajtóakciót akar.

A Központi Sajtóvállalat igazgatóságában négy

előkelő protestáns férfiú is áll, részvényesei között pedig szintén számos nemkatolikus keresztény van. A Sajtóvállalat soha felekezetieskedő programot nem adott, ellenben nyíltan, az alakuló közgyűlésen is örömmel állapította meg, hogy mozgalmában az összes keresztény vallások követői egymásra találtak.

2. A protestánsok ne hagyják magukat elámítani egy, a sajtókérdéshez nem értő államtitkárnak zsidó-szabakőműves megrendelésre tett ferde és valótlan beállításától, mert Nagy Ferenc úr nem annyira a protestánsok javát keresi, mint inkább a közélelmezési hivatalokban is uralkodó zsidóságnak is akar hízelegni, amelynek vállán egyszerű vidéki polgármesterből főispánná, majd államtitkárrá lett s amelynek vállán, úgy látszik, még több szeretne lenni . . .

Az államtitkár úrnak a sajtókérdés helyett inkább a sajtókérdést ajánljuk figyelmébe. A keresztény sajtókérdést több százezerre menő híveink segítségével majd csak megoldjuk Nagy Ferenc nélkül is és pedig alaposan; de már az élelmezési kérdésekben igazán neki illenék vitézkednie. A végén aztán majd kiszül, melyikünk tette meg jobban és magyarosabban a kötelességét.

Amíg az ország közélelmezése körül még annyi a szörnyű baj, addig Nagy Ferenc úrnak előbb a saját hivatalában kellene rendet teremtenie, nem pedig a „Nap” és a „Világ” stílusában uszítania a keresztények egyesülése ellen.

Új Magyarország sajtója.

A mi programmunk.

Új világban élünk. A forradalom megnyilatkozása máról-holnapra véget vetett a háborúnak, trónokat döntött le, ezredéves országunk határait, államformáját változtatta meg.

A háború szenvedéseiben, feszültségében kimerült lélek széttékt és el nem képzelt távlatot lát maga előtt, amelynek határa szinte bizonytalanságba vész el. Csak a jobb jövő és a kibontakozás és a jobb jövő rendületlen reménye ad erőt és bizalmat arra, hogy minden erőnkkel és képességünkkel közremunkáljunk, egy talán kisebb, szegényebb, de szabad, független Magyarország megalapozásán és felépítésén.

Veszteségeinket vajjon sirassuk-e tovább? Négy és egynegyed év óta egyetlen vérző seb volt az ország; nem volt harctér, nem volt határ, amelyen helyt ne állott volna a világ legönzettelenebb, legbátrabb hőse, a magyar katona. Négy és egynegyed évünk volt a fájdalomra és zokogásra; négyszáz évünk pedig az elfojtott keserűségre, az igazságtalanságok, megaláztatások, gyilkos pártharcok elviselésére.

Mi érhet még? Mi vár reánk? Ne kérdezzünk és ne találgassunk. Ures, időt pazarló jóvendölések helyett tekintsünk szét és látni fogjuk, hogy munkában van mindenki; hisz soha nagyobb feladat, soha nagyobb kötelesség előtt még nem állt a nemzet: most csinálják a magyar jövőt. Nekem, neked és mindenkinek. Hogy milyen lesz ez a jövő? Ne áltassuk magunkat azzal, hogy a múlt minden hibája, bűne, mulasztása varázstsütsére eltűnik; maradnak bizony majd szakadé-

kok, lesznek mélységek, amelyeket kitölteni áldozattal, nagylelkű áldozattal kell. Lesznek omladékok, romok, az összeomlás nyomai, amelyeket el kell takarítani, kerüljön bármibe.

A nép akarata, kormánya vezet most egy megrongált, pusztult hajót, a veszedelmek vizén. Van-e ember, aki ne látná, hogy ez a hajó az ő sorsát is viszi a vizeken és parancsoló szükségességét annak, hogy a hajót csak erős, mert *egységes* akarat vezetheti?

Az abszolutizmus idején, mikor az elnyomatás lett úrrá az országon, egységes volt a nemzet, eggyé tette a szenvedés. És ma, amikor a múlt szenvedései után a vérbe és lángba borult emberiség parancsoló mozdulattal rámutat a jövőre, lehet-e más a magyar nemzet, mint egységes? Ma, amikor a háborúba rántott kis nemzetek készülnek nem az imperializmus, hanem a saját akarásukra, amikor a vereckei szoros táján szembekerül a jog és igazságosság, lehet-e más a magyar, mint összetartó, egységes?

Ennek az egységnek a szolgálatában, a szabad lelkiismeret ösztönzésével vesz és kér részt a Katolikus Sajtóhölgybizottság a nagy átalakulás munkájában.

Keresztény vagy? — milyen lapot olvasol?

A sajtókérdés fontosságát még mindig kevesen látják teljes mértékben. Pedig a sajtó, amelyet a modern élet szellemi nagyhatalmának szokás nevezni, valóban a *legféltettebb tényezők egyike* az egész köz- és magánélet irányításában.

A sajtó a *gondolat tüzésége*, az eszmeterjesztés leghatalmasabb eszköze. A legtöbb ember nem a maga eszével gondolkozik, hanem a sajtójáéval, amelyet olvas. A legtöbb dologról még a művelt embernek sincs mindig önálló, tapasztalaton alapuló véleménye; hiszen a legkevesebb dologról értesülünk közvetlenül a magunk megfigyelése s egyéni tanulmány alapján. Rá vagyunk utalva a mások közléseire

s minthogy ezek a közlések leggyorsabban s legélvezetesebb formában az ujságok által terjesztenek, tehát a legtöbb ember egyszerűen az ujságra hagyatkozik. Így aztán úgy értesül a dolgokról, úgy gondolkozik róluk, úgy ítéli meg őket, ahogy azt a sajtó teszi, amely véletlenül a kezébe kerül.

A sajtó nemcsak értesítéseket közvetít, hanem ítéleteket, értékeléseket, bírálatot is a felvetődő kérdések, események, személyek, irányok, törekvések stb. tárgyában. Ugyanazt a dolgot, személyt, törekvést az egyik lap úgy tünteti fel, mint nagyszerűt, helyest, lelkes támogatásra méltót, a másik mint csapnivalót, rosszat, veszedelmest, maradit, üldözendőt. Az emberek pedig — nem is igen tehetnek másként — lassankint beveszik az ujságjuk véleményét: úgy ítélnek a dolgokról, úgy beszélnek, gondolkoznak, cselekszenek, ahogy a sajtójuk elébük szabja. Ha az ujság valamiről azt mondja s állandóan ismételi, hogy rossz, káros, tűrhetetlen dolog, végül az olvasók 98%-a szintén így ítél erről a dologról. Viszont, ha a sajtó valamit folyton véd, magasztal, igazol, sürget és dicsér, a legtöbb olvasó előbb-utóbb szintén erre a nézetre tér.

Ezért mondják, hogy „ki milyen lapot olvas, maga is olyanná lesz”. Aki vallásellenes, társadalomellenes, nemzetellenes, erkölcsellenes lapot olvas, maga is valószínűen hitetlen, erkölcstelen, nemzetromboló eszméknek fog hódolni; aki pedig keresztény szellemű, tiszta erkölcsű, nemes ideáлизmustól áthatott, őszintén hazafias lapokat olvas, maga is erősödik a vallás, az erkölcs, a hazaszeretet s az ideáлизmus eszméiben.

*

Mármost sajtászerű körülmények összejátszása folytán ma az a helyzet Magyarországon, de úgyszólván az egész világon is, hogy a legtöbb sajtóorgánusmot a keresztényellenes irányok kaparintották a ke-

zükbe. Európa 90%-ban keresztény, de sajtója talán 90%-ban nemkeresztény, sőt gyakran hevesen keresztényellenes. Nem is csoda tehát, ha a 90%-nyi európai keresztény többnyire csak papíron keresztény. Talán még imádkozik, talán templomba is eljár, azonban a gondolkodása, az érzése, az erkölcsi felfogása, az ízlése úgyszólván minden téren károsan befolyásolt, helytelen, egyoldalú, az ellenfélnek kedvező, viszont a saját hite, erkölcsé s többnyire gazdasági érdeke ellen is törő.

A keresztényellenes irányzatok nagyon jól ismerik a sajtó óriási hatalmát s ezért is vetették rá magukat az ujságok szerkesztésére s kiadására. Ezért esik egy keresztény napilapra 3—4 zsidószellemű napilap, egy keresztény képesújságra négyszerannyi keresztényellenes. A kereszténység ellenségei tudják jól, hogy a keresztények számbeli, kulturális és gazdasági túlsúlya rájuk nézve csak addig veszélyes, amíg a *sajtó* nincs keresztényellenes kézben. Mihelyt a keresztények óriási tömegei a zsidó vagy liberális sajtó jár-szalagjára vannak fűzve s nap-nap mellett a keresztényellenes világ eszméivel táplálkoznak, a kereszténység elveszti közéleti erejét, ellenfeleinek nincs mitől tartani többé, sőt: *Európa szellemi vezérsége attól a pillanattól kezdve az övék!*

Igy is van ma: Európa szellemi vezérsége nincs keresztény kézben. Mi úgyszólván csak azt tudjuk meg a világ eseményeiből s olyan világításban, csak azt gondolhatjuk, csak azzal foglalkozhatunk, csak azt tarthatjuk szépnek, helyesnek, jónak, „modernnek” és előkelőnek, amit az ujságkirályok jónak látnak velünk közölni és ahogy a sajtó mögött álló nem éppen keresztény hatalmasságok irányítanak bennünket.

Népiesen azt is mondhatnók: Európa keresztény néptömegei úgy táncolnak, ahogy a jórészben zsidó ujságkiadók fűtyülnek nekik! Tőlük pedig nehéz kívánni, hogy a keresztény világnézetet, erkölcsiséget és társadalmi rendet szolgálják.

Hát ha ez nem szellemi rabszolgaság, nem tudjuk, mi az.

Ennek a szellemi rabszolgaságnak, ennek a ránk nézve mindenkép szégyenletes, megalázó és káros helyzetnek eredménye aztán, hogy a keresztény tömegek elvesztik belső erejüket s külső ellenállóképességüket: meggyengülnek a hitben, a keresztény öntudatban, a keresztény erkölcsben, a hazafias érzésben, a kötelességtudás nemes idealizmusában.

Mennyi téves vallási felfogás, mennyi divatos balhiedelem, mennyi történelmi hazugság, mennyi hallatlanul erkölcstelen nézet, mennyi torz, keresztényellenes ízlés s mennyi gazdasági és társadalmi tehetetlenség jelzi az útját a keresztényellenes sajtó diadalmenevének!

S ami legszomorúbb: a legtöbb keresztény ember minderről semmit sem tud, soha a sajtókérdés fontosságáról fel nem világosítják! Nem is sejti, micsoda gyanús elemek rakják rá nap-nap mellett a szellemi rabbilincset! Azt hiszik: az ujság — ujság; mindegy, ki mit olvas. És nem veszik észre a modern rablólovagot, a szellemi rabtartót, aki a keresztényellenes ujság néma betűerdejének sűrűjéből észrevétlenül les rá, hogy kiszívja önálló életerejét, megfertőzze gondolkozását, megrontsa erkölcsét s védtelen martalékává tegye a keresztény tömegeket a sajtó mögött álló plutokrata és kizsákmányoló keresztényellenes hatalmaságoknak.

Itt tehát sürgős és nagyarányú *felvilágosító munkára* van szükség!

Aki szereti hitét, hazáját, népét, a keresztény erkölcs és ízlés uralmát, a keresztény Magyarország szellemi romlatlanságát, az *segítsen felrázni az alvó, keresztény tömegeket*, az öntudatlanul szendergő katolikusokat. Magyarazzuk meg nekik, kiáltjuk, ha kell, a fülükbe: emberek, nem mindegy, hogy milyen lapokat olvastok; nem mindegy, hogy szabadok vagy rabszolgák akartok-e lenni saját hazátokban!

A keresztényellenes sajtó bűnei.

Azonban nem rémlátás-e mindez? Bizony nem! A keresztényellenes sajtó bűneiről ugyancsak végeszakadatlan bűnlajstromot lehetne szerkeszteni.

Magyarország tönkretételéért elsősorban ez a sajtó a felelős. A háború előtt és a háború folyamán ez a sajtó ész nélkül úszított a háborúra, hirdette a gyűlöletet a népek között s nem győzött elég vért inni. Mikor pl. 1917 augusztusában XV. Benedek pápa békét akart közvetíteni (ó, hol volnánk ma, ha akkor ez a béke létrejött volna!), a mi liberális lapjaink, mint a *Pesti Napló*, gúnyolódva utasította vissza a pápa ajánlatát. Azt írta, hogy mit akar ez a tehetetlen vatikáni aggastyán, senki sem kérdezte, s hogy majd a magyar fegyverek fogják eldönteni a béke kérdését.

Mikor aztán az emberek kezdtek belefáradni a háborúba, egyszerre ugyanez a sajtó lett a defétizmus lelkiismeretlen hirdetője. Az ellenség maga annyira értékelte ezeknek a magyar nyelven írt lapoknak hazafiatlan viselkedését, hogy maga szórta le repülőgépről katonáink közé a frontról kitiltott szocialista röpiratokat. Később pedig, mikor a kormányok gyengesége folytán *Az Est* s a *Népszava* még a fronton is szabadon garázdálkodhattak, egyszerre elvesztettük a háborút: a fegyelem nagyon sok helyen felbomlott, a forradalom bontogatta szárnyát.

A forradalom maga egészében ennek a sajtónak a műve volt. *Az Est* és a többi liberális lapok trombitálták bele az elkábult magyar tömegekbe, hogy rajtuk csak a forradalom segít s hogy milyen jó lesz, ha a törvényes hatalmat félrelökve, Károlyi Mihályék „Nemzeti Tanácsának” hódol be mindenki. Hány jó magyart tévesztett meg az októberi örület, amelynek ez a sajtó volt szószólója, ajánlgatója, dicsérője! S hogyan jutottunk ezen a lejtőn visszatartathatatlanul a bolsevizmus és Trianon szörnyű mélységéig!

S azóta is, hogy a keresztény magyarság a forradalmakból kijózanodva, keresztény nemzeti alapra

helyezkedett, ez a sajtó nem szűnt meg évek hosszat gyalázkodni a „keresztény kurzuson”, mintha bizony a keresztény magyarság keresztény és nemzeti ébredése csak „kurzus”, csak átmeneti, üzleti konjunktúra volna! Jellemző, hogy Károlyi, Kunfi és Kun Béla csatorna-forradalmát és csőcselék-uralmát sohasem nevezték „kurzusnak”. Nem is csoda, hiszen ezekben a forradalmakban a leghangosabb szót azok vitték, akik Magyarország népét a sajtó által évtizedeken át láthatatlanul kormányozták! Nem egy terror-vitéz, akit fel kellett akasztani vagy legalább is halálra ítélni, azelőtt Az *Est* és a többi lapok szerkesztőségéből diktálta rá az országra a saját korrupt, romboló, mérgező véleményét! Nem egy közülük külföldre szökött s onnan mint „emigráns” irányította a Magyarország ellen való nemzetközi, hangulatsztító hadjáratot. Mások azonban nyugodtan itthon maradtak, tovább szerkesztettek s nem egyszer ügyesen kezükre dolgoztak Magyarország külföldi ellenségeinek.

Természetes, hogy a keresztény vallás, általában minden nemesebb erkölcsi és hitbeli világnézet ennek a sajtónak szemében évtizedek óta csak a gúny és gyűlölet céltáblája volt. Mennyi istenkáromlás, vallásértés, egyházgúnyolás, mennyi hamis hírterjesztés, mennyi cinikus erkölcstelenség jelzi ennek a sajtónak útját! A kereszténységet, mint a babona és sötétség bagolyvárát, az Egyházat, mint a butaság és maradiság terjesztőjét állították oda. Még a kereszténység nagy ünnepeit sem kímélték. Az azóta megszűnt „*Világ*” egyszer, éppen karácsony napján, példálódzott azzal, hogy Jézus csak törvénytelen születésű gyermek volt; az egyik katolikus nagygyűlésről írva pedig a *Pesti Napló* a „Dicsértessék Jézus Krisztust” figurázta ki. „A vallás olyan, mint az alkohol — írta egyik lapjuk —: butít, gyilkol, aljasít.” Természetesen nem volt az a történelemhamisítás, az a rágalom és ferdítés, amivel a vallás és az Egyház tanait, intézményeit, képviselőit ügyszólván nap-nap mellett be nem feketítették

volna. Csak egyfajta vallás és felekezet ellen nincsen soha egyetlen szavuk: a zsidó vallás ellen. Püspököt, papot, apácát támadnak, amikor csak lehet; a rabbikról és bócherekről csak jót és nemeset írnak.

Az erkölcsi métely.

Hasonló lelkiismeretlenséggel dolgozik ez a sajtó a keresztény *erkölcsiség* aláásásán. A nőket a hiúságukban, a férfiakat a léhaságukban fogja meg. Hízeleg az alacsony ösztönöknek, érzékileg ingerlő leírásokat, híreket, elbeszéléseket s képeket közöl; regényei tele vannak házasságtöréssel, a családi érzés kigúnyolásával, a keresztény erkölcsiség és ízlés gettóízű kifigurálásával. Hogyan ír ez a sajtó a házasságról, mint ostoba, elmaradt, felesleges intézményről! Hogyan a női méltóságról, a hűségről, az érintetlenségről! Mily ocsmány szerelmi levelezéseket folytat sokszor az apróhirdetésekből s mily szorgalmasan készíti elő a leánykereskedők, a prostitúció útjait! Milyen dicsőhimnuszokat zeng a meztelen táncosnőkről, erkölcstelen szindarabokról, a „bájosan szemérmetlen” divatról!

A keresztény hősiesség, önfegyelmezés és lemondás számára csak gúnyszavai vannak, vagy pedig elhallgatja őket. A hírhirdetők, az apácák *heroizmusa* ezeknek az *ujságoknak* szemében *merő fanatizmus*, ellenben *félvilági nők és kétes értékű operettdívák előtt térdreoskad*, azokat bámulja, minden mozdulatukról úgy ír, mintha ők volnának a kultúra és a világhaladás központja! Minél erkölcstelenebb egy szindarab vagy mozifilm, annál ájuldozóbb dithirambokat zeng róla; ellenben pl. a belügyminiszter erkölcsvédő rendeletét a gúny és szitkozódás mocsarába igyekezett fullasztani azon a hamis címen, hogy egyszer egy rendőr a milói Vénusz képét is bevétette volna állítólag egy kirakatból. (Mintha ez, ha valóban megtörtént volna is, nagyobb baj volna, mintha félmezte-

len színésznők szemérmetlen ábrázolása mérgezi meg a kirakatok előtt bámészkodó nép és ifjúság lelkét!)

Újabban főleg a képeslapok és mellékletek terén ér el ez a sajtó valóságos rekordot a nemzet életerejének rombolása, az ifjúság lelkének megfertőzése terén. A *Színházi Élet* című szennyiratnak nincs egyetlen száma, amely ne közölne meztelen kebleket, láb-szárakat, szemérmetlen táncokat s mozdulatokat, s ebben a piszkos pornográfiában újabban a többi liberális lapok képesmellékletei is szemérmetlenül versenyeznek vele (pl. a *Pesti Napló*).

Az élelmes kiadók persze jól tudják, hogy bizonyos fajta romlottizlésű közönség, mint az éhes állat a moslékra, úgy vágyódik az ilyen „szellemi” táplálékra s hogy az ilyen alig kendőzött, finom kis „disznóságok” árusítása a legkiadósabb üzlet. A kiadónak pedig csak az üzlet a fő, mit törődik ő azzal, hogy a törvénytelen nemi életnek amúgy is borzalmas elharapózása megmértelyezi népünk és ifjúságunk életerejét, rengeteg bűnnek és erkölcsi fertőnek lesz okozója s végeredményben prostitúcióra, nemi betegségekre, életúntságra s igen sokszor öngyilkosságra vezet. Mit törődik ez a sajtó a kereszténységgel, nemzettel, erkölccsel, hazával s egyéb maradi ostobaságokkal! Csak a haszon, a rebach legyen meg, a többi veszhet!

Az ország gazdasági pusztulása és a sajtó.

De a liberális sajtó nem áll meg a hit s az erkölcs pusztításának romboló munkájánál, hanem gazdaságilag is gyengíti a magyarságot. Az ujság üzlet s az üzletcsinálásnak egyik eszköze. Látszólag a közönség érdekeit védi, valóságban azonban a kereskedelmi tőke üzelmait.

Minden újkori közgazdász tudja, hogy gazdasági életünk egyik rákfenéje a kartell- és trösztképzés. Azaz: a nagytőke s a nagyvállalkozás ama szövetezése, hogy az egészséges verseny kizárásával önkényesen állapítsák meg a fogyasztott cikkek árát.

A trösztök a mai életben gyakran valóságos rablóintézmények: a közönség védtelenül van kitéve árdiktáló önkényüknek. Ezzel persze mérhetetlen vagyonok halmozódnak fel az egyik oldalon, míg a másik oldalon mindenki szörnyen érzi az elviselhetetlen s gyakran teljesen megokolatlan drágaságot. Azonban erről a kérdésről a modern sajtó rendesen nem ír semmit. A keresztény közönséget nemhogy nem világosítja fel a nagytokének társadalomellenes (és nemzetellenes) üzelmairől, hanem ellenkezőleg, beáll bűnpártolónak, dicséri, magasztalja, szükségeseeknek jelenti ki ezeket a bűnszövetkezeteket.

Mennyi egészségtelen spekuláció tudta épp ezért akadálytalanul kifosztani a keresztény közönséget, miközben a sajtó agyondicsérte, melegen ajánlta ezeket a spekulációs vállalkozásokat s lovalta bele a közönséget magát is az esztelen spekulálásba. Hányan vesztették el vagyonukat, megtakarított filléreiket abban az örült tőzsdézésben néhány évvel ezelőtt, amelynek fő támogatója, védelmezője, előmozdítója a sajtó volt!

Ez a sajtó szereti szidni a kormányt, a keresztény vállalkozókat, a keresztény „kurzust”, a földbirtokosokat, a földművelőt a köznyomorért, de arról a viláért nem szól, mivel okozzák és fokozzák ezt a köznyomort a lelketlen spekulánsok a saját fajsorsosaik táborában! Hasábokat ír a numerus clausus ellen, amelynek célja pedig a keresztény középosztály megvédelmezése a mindent lehengerlő zsidó túltengés ellen; ellenben a viláért nem kel soha a keresztény közönség védelmére a kiuzsorázó spekuláció, a pénzarisztokrácia, a nagybankok s a nagyvállalatok antiszociális üzelmével szemben. Emellett hirdetéseiben, de a szövegében is folyton új költekezésre, pazarlásra, fényűzésre csábítja az olvasókat, amiből mindből csak neki s a mögötte álló üzletvilágnak van haszna, a keresztény közönségnek pedig mérhetetlen anyagi és erkölcsi kára. S miközben e céltudatos nemzetrombolással mindközelebb viszi a keresztény középosztályt a vízbefúláshoz, nem szűnik meg minden gazdasági

bajért és panaszért az átkos „keresztény kurzust” okolni!

Mindezekben csak látszólag, nagyon csak látszólag kivétel a szociáldemokrata sajtó. Ez ugyan állítólag a nagytőke ellen küzd, de a valóságban száz esetben látjuk, hogy nem így van; neki nem a 90 százaléban zsidó nagytőke fáj, hanem a keresztény magyarság hegemoniája az országban. A szociáldemokráciának a szegény néposztályok védelme csak ügyesen választott taktika, üzleti reklám, ezen a címen behízelegi magát a munkásosztály bizalmába s a „vezérelvtárs” uraknak mérhetetlen anyagi és politikai hatalmat biztosít. A valóságban azonban sohasem küzd a nép gazdasági és kulturális megszilárdulásán, hanem ellenkezőleg: egy követ fúj a nagytőke uraival. Neki a numerus clausus eltörlése a fontos, tehát a zsidóság még nagyobb mértékű rászabadítása az ország védtelen népére; fontos a forradalom joga, az általános titkos, a szökevények hazahozatala, az izgatási szabadság stb., stb.; ellenben a kartellek, nagybankok s nagyzsidók ellen a *Népszavában* elvétve is alig találunk néha egy-két szót, mindenesetre százszor kevesebbet, mint pl. az Egyház és a kereszténység ellen! Különben is megtanulhattuk már Kun Béla idején (mikor a *Népszava* volt a *hivatalos* lap!), megtanulhattuk Oroszország s ma Mexikó példáján, milyen jólét fakad abból a marxizmusból, amelyre a *Népszava* az ország gazdasági boldogulását fel akarja építeni!

Mi a teendő?

Mindebből az következik, hogy akiknek a keresztény Magyarország fennmaradása, a hit, az erkölcs, a családi élet tisztasága, a női szemérem és méltóság védelme, az ifjúság romlatlansága, a magyar nép gazdasági talpraállása szent és védelmet érdemlő szempontok: nem lehet közömbös a sajtókérdéssel szemben. Azzal a kérdéssel szemben: ki uralkodjék Magyar-

országon: a keresztény gondolat-e vagy a keresztényellenes, materialista, üzletes, erkölcstelen irányok?

Ez a kérdés pedig azon fordul meg a gyakorlatban: a keresztény közönség keresztény lapokat olvas-e, avagy a keresztényellenes liberális lapok rabszóján akarja-e rángatni magát továbbra is, az örvény felé?

Ha a keresztény tömegek ismernék a sajtókérdés jelentőségét s hogy itt voltakép az élet és halál kérdése dől el miránk nézve, a probléma máris meg volna oldva.

Nem kellene egyebet tennünk, mint *kiutasítanunk* a keresztényellenes lapokat minden keresztény házból, minden keresztény családból, minden keresztény irodából vagy műhelyből, minden keresztény ember kezéből. Nem kellene *táplálni tovább a szörnyeteget*, amely népünk erkölcsi s anyagi jóléte ellen tör, hadd haljon éhen, hadd vonuljon vissza oda, ahová való: a gettóba!

Ne jajgassatok, hogy pusztul a magyar, hogy hitében, erkölcsében, gazdasági létérdekeiben állandó támadásnak van kitéve! Ti magatok vagytok oka a bajnak, gyáva keresztények: miért tápláljátok, miért hízlaljátok a bestiát, amely titeket fel akar falni, gyermekeitek erkölcsét akarja tönkretenni, családi boldogságtokat akarja megrontani? A rossz sajtó csak addig fertőz, mérgez, pusztít, amíg a keresztények olvassák! Amíg házukba beeresztik, amíg gyáva s gerinctelen kíváncsiságból jogot juttatnak neki! Szüntessétek meg az ellenség támogatását s ereje azonnal összeomlik. A zsidó-liberális sajtó ereje: a keresztények tudatlansága és jellemtelensége!

Nem az volna-e a helyes, hogy azt mondjuk: egyék meg a zsidók a maguk főztjét maguk, mi nem kérünk belőle? Mi nem vagyunk rabszolgák, hogy nap-nap mellett odatérdeljünk a liberális vályu elé, hogy alá-zatos meghúnyázkodással habzsoljuk azt a — moslékot, amelyet a gettó tollvitézei löknek elénk! Tartsák meg a maguk sajtóját maguknak, mi pedig sorakozunk a tiszta, becsületes, a magyar és keresztény sajtó zász-

laja köré! *Intézzük a sorsunkat magunk!* Elég volt abból a szégyenteljes helyzetből, amikor nem keresztények és eredetileg nem is magyarok diktáltak nekünk hitet vagy szkepszist, erkölcsöt és ízlést vagy erkölcstelenséget és ízléstelenséget! Nekünk nem kell *Az Est* zsidainak világnézete, a *Pesti Hírlap* liberálisainak irányítása, nem kell a *Színházi Élet* szennyezett lelkű firkászainak s fotóriportereinek kerítő, érzékingerlő, lelket pusztító cédaságai!

Komoly, jellemes, önérzetes keresztény *nem kér a kereszténytelen lapokból s nem kér a szennysajtóból sem*; az élni akaró s öntudatos magyar olyan sajtót akar, amelynek levegője tiszta, gondolatai a hazafias és keresztény eszmeiség magaslatain járnak!

Félre tehát a keresztény közönség kezéből a keresztényellenes lapokkal! Indítsunk ellenük irtóháborút! Világosítsuk fel keresztény honfitársainkat! S azért is csatlakozzunk egy szívvel, egy lélekkel a becsületes, *keresztény és nemzeti szellemű lapok mellé!*

Melyek a keresztény és a keresztényellenes lapjaink?

A vidéki lapokról nem szólva, csak a főbb fővárosiakat vesszük sorra.

Megbízható keresztény lapjaink részben napilapok, részben hetilapok vagy folyóiratok.

A *keresztény napilapok* között első helyen áll: a „*Nemzeti Ujság*”. Ma Magyarország egyik legjobban szerkesztett, változatos, előkelő színvonalú, keresztény hírszolgálatú s amellett irodalmi szempontból is vezető napilapja.

Kitűnő, fürge, gyors hírszolgálatú, úgynevezett bulvárlapunk a délben megjelenő „*Uj Nemzedék*”.

Népies kis napilap, erősen katolikus szellemű: az „*Uj Lap*”.

Nem napilap, nem is foglalkozik voltaképpen poli-

tikával, de kitűnő, mondhatnók: a legkitűnőbb keresztény szellemű néplap: „A Szív” (megjelenik hetenkint). A katolikus meggyőződést nem rejti véka alá s állandóan az egész keresztény világról hoz érdekes és figyelemreméltó híreket. A mexikói egyházüldözést pl. állandóan napirenden tartja, amelyet pedig a zsidó és színtelen lapok majdnem teljesen elhallgatnak.

A magasabb műveltségű katolikus közönség kitűnő kétheti folyóirata a tudományos és társadalmi irányú „*Magyar Kultúra*”. A katolikus gondolatnak a modern korkérdésekkel s tudományos problémákkal való kapcsolatát tartja állandóan szemmel s elevenségével, valamint magas színvonalával ma már a katolikus értelmiség vezető folyóiratává lett. Előkelő külföldi folyóiratok is gyakran közölték cikkeit (így a párisi „Le Correspondant”, a bécsi „Neues Reich” stb.).

Hasonlóképp tudományos színvonalú havi folyóirat: a „*Katolikus Szemle*”, melyet a Szent István Társulat ad ki. A tudományos és szépirodalmi irányt egyestíteni törekszik újabban: a „*Magyar Helikon*”.

Kitűnő *szépirodalmi folyóirat*: az „*Élet*”, mely Alszeghy Zsolt szerkesztésében kéthetenként jelenik meg.

Az ifjúság nagyszerű folyóirata a külföldön is gyakran megcsodált „*Zászlónk*”. Ugyanott jelenik meg a leányifjúság bájos, kedves folyóirata: a „*Nagyasszonyunk*”.

*

Már nem kimondottan katolikus, sőt valláserkölcsi szempontból eléggé színtelen, de mégis keresztény alapon álló lapok:

A *Magyarság* napilap. Ez a lap többször bántó és igazságtalan módon támadt neki a római Szentszéknek. A mexikói katolikusüldözéseket épúgy elhallgatja, mint a liberális lapok. A *Kis Ujság* népies napilap, a *Napkelet* (szépirodalmi folyóirat, Tormay Cecil szerkesztésében), a *Cél* folyóirat, a *Képes Krónika* a Tün-

dérvásár című gyermeklappal (nem rossz, de nem is katolikus szellemű).

Szintelen, de a liberálizmushoz közelálló napilapok: a *Budapesti Hírlap* és a *8 Órai Ujság*.

*

A katolikus világfelfogással, erkölcsi érzékkel többé-kevésbbé ellenkező lapok:

A *Pesti Hírlap* (amely pl. a Czapik-féle úgynevezett „jezsuita pörben” is határozottan a katolikusellenes álláspont mellé állt, annak „érveit” bőven ismertette, ellenben a cáfolatokat lehető rövidre foglalta s a jezsuitákra kedvező ítéletet a napihírek közé búj-tatta el; ugyanez a lap ismételten durva és szenvedélyes hangú támadásokat intézett a katolikus Egyház feje, a pápa ellen. E mellett újabban erős protestáns propagandát űz).

A *Pesti Napló*, *Az Est* és *Magyarország* (szenzációhajhász lapok, gyakran katolikusellenes célzattal; erkölcsi szempontból is erős kifogás alá esnek).

Az Ujság (kifejezetten keresztényellenes, mindenben a zsidó érdekeket védő s a keresztény törekvéseket gyakran kigúnyoló lap).

Az Esti Kurir (radikális, keresztényellenes lap).

A *Pester Lloyd* (keresztényellenességét pl. a jezsuita pörben is kimutatta).

A *Mai Nap* (szintén).

A *Magyar Hírlap* (azelőtt „Világ”, szabadkőműves irányú).

A *Reggel* (radikális, keresztényellenes hétfői lap, szerkesztője a forradalomban a hírhedt „Déli Hírlapot” szerkesztette).

A *Népszava* (a vörös népboldogítók lapja).

A folyóiratok között többé-kevésbbé keresztényellenes orgánumok: az *Új Idők* (a zsidó Singer és Wolfner kiadása), a *Tolnai Világlapja*, a *Színházi Élet* (az erkölcsi szenny legfőbb terjesztője), az *Ojság* (a zsidókat látszólag gúnyoló zsidó lap, amely azonban a zsidókérdést igyekszik a nevetetés művészetével, mint ártalmatlant tüntetni fel) stb.

Hogyan apostoikodjunk a jó sajtó érdekében?

A katolikus sajtó fölvirágoztatásán kétféleképpen dolgozhatunk: *védelmes* és *támogató* munkával.

I. A *védelmes* munka: a rossz sajtó elleni küzdelem. Ennek a módjai a következők:

1. *Ne tűrjünk családjunkban* vagy környezetünkben keresztényellenes lapot, vagy éppen erkölcsértő nyomtatványokat!

2. *Ne adjunk ki soha egyetlen fillért se* katolikusellenes lapra! Ha egyszer-egyszer beléjük akarunk tekinteni, pillantsunk beléjük alkalmilag oly helyen, ahol nem kell pénzt adni értük. Ha keresztényellenes lapot kínálnak nekünk, erélyesen utasítsuk vissza.

3. *Beszélgjünk rá ismerőseinket is*, hogy keresztényellenes lapot ne járassanak. Cáfoljuk meg ellenvetéseiket s világosítsuk fel őket a sajtókérdés jelentőségéről.

II. A katolikus sajtó *támogatásának* eszközei:

1. *Járassunk, olvassunk* katolikus szellemű lapokat s könyveket. Minden családba *legalább egy katolikus lap* járjon!

2. *Hozzuk szóba társaságban*, amit a katolikus lapokban olvastunk, megemlítve, hogy hol olvastuk; esetleg alkalmilag olvassunk is fel e lapokból egy-egy érdekes részletet; keltsük így fel az érdeklődést lapjaink iránt.

3. *Keljük védelmére* lapjainknak, ha igaztalanul megtámadják, vagy szeretetlenül lekicsinyelik őket.

4. *Hirdetéseinkkel* forduljunk elsősorban katolikus lapokhoz.

5. *Ajándékba* (pl. karácsonykor, névnapra stb.) előszeretettel ajándékozzunk valamely jó katolikus ujságot vagy folyóiratot.

6. *Olvassuk* katolikus lapjainkat *nyilvánosan* is szinte tüntetőleg.

7. *Követeljük* utazás közben, vendéglőben, kávéházban stb. katolikus lapjainkat s ha nem tartják, esetleg jegyezzük meg, hogy mégis csak különös, ha ke-

resztény lapokat nem tartanak s keresztényellenes újságokat kínálnak a keresztény közönségnek.

8. Lépünk be a *Katolikus Hölgyek Országos Sajtóegyesülete*-be, akár rendes tagul (évi 2 P tagdíj), akár partolótagul (évi 4 P), s terjesszük a Sajtóegyesület felvilágosító röpiratait.

9. Használjuk a *Katolikus Köicsönkönyvtárt* és ismerkedjünk meg a katolikus világirodalom remekeivel.

Korunk világnézeti küzdelmei elsősorban a sajtó terén s a sajtó fegyvereivel dőlnek el. A kereszténység erkölcsi s anyagi megerősödésének első feltétele, hogy keresztény közönségünk rázza le magáról az ellenséges sajtó rabbilincseit, *ne adja oda esztét és szívét az ellenséges sajtó szirénhangjainak*. Elemi kötelességünk tehát, hogy teljes meggyőződésünkkel, minden lelkesedésünkkel, önérzetes helytállással sorakozunk a *keresztény, tiszta erkölcsű, becsületes sajtó mellé!*

Magyarországot már egyszer a sár szélére sodorta a keresztényellenes sajtó, amelyet a keresztény tömegek nemtörődése s gerinctelensége növelt naggyá. Akarjátok-e, hogy a keresztény Magyarország ismét a sár szélére kerüljön? Ha nem: rázzatok le a rabbilincseket, bojkottáljátok a keresztényellenes sajtót!

Álmodozó keresztények: ébredjetek!

Szüntessék meg a sajtómonopóliumot!

Hova-tovább kerek egy esztendeje, hogy a keresztény társadalom megmozdult hatalmas, virágzó keresztény sajtó megteremtésére. A magyar gazda és a szegény hivatalnok a legnagyobb áldozatok árán megadta ennek a sajtónak anyagi létfeltételeit. Immár közel tízmillió korona áll a Központi Sajtóvállalat rendelkezésére.

A részvénytársaságot a szomorú történelmű kormány csaknem teljes esztendőn keresztül hitegette.

Igérte a rotációs papírt, mindent, ami kell. Nem adta meg.

*Középeurópa egyik legnagyobb részvénytársasága minden szép ígéret után is tehetetlenül áll itt. A száz-
ezrektől várva-várt ujság nem jelenhetik meg, mert — a kormányok nem adnak rotációs papírt. Minden
néven nevezendő szennyirat levegőhöz juthat ebben
az országban, csak éppen a keresztény társadalom nem
tud érvényesülni. Ennek nem lehet szava, ez húzza
meg magát, hangot ne emeljen, az új világ alakulásá-
hoz hozzá ne szóljon!*

Csakhogyn fordulták ám az idők! A forradalom
ígért előnyeit a kereszténység is látni akarja. Ma már
mi sem kérünk, nem könyörgünk, *hanem követeljük,
hogy a kormány haladéktalanul szüntesse meg a hír-
hedt sajtómonopóliumot, és juttassa papírhoz az egész
keresztény magyar társadalom áldozatkészségéből fel-
emelt Központi Sajtóvállalatot.*

A végtelen türelemnek vége van. Ugyanazon a
jogon, amelyen minden más irányzat és alakulat köve-
telheti szabad működését, követeljük mi is a keresz-
tény sajtó megindulásának lehetőségét.

A kormánynak tudnia kell, hogy ma éppen a ke-
resztény sajtó szabad működése biztosíthatja legjobb-
ban a belső rendet, a lelkek nyugalmát, mely ennek a
friss életű magyar köztársaságnak létfeltétele; tudnia
kell, hogy semmiféle hatalomnak nincs Magyarorszá-
gon biztosabb alapja, mintha a keresztény társadalom
erejére állhat. Ez csak úgy lehet, ha levegőhöz jut-
tatja a keresztény sajtót.

Nem kérünk már, hanem — követelünk!

„To the entente press.”

Avagy: a „Déli Hírlap” hívót emel.

To the entente press. E négy angol szó magyarul
ezt jelenti: az ántánt sajtóhoz. A szürke című szöveg
angol nyelven fordul a győztes nyugati nagyhatalmak
sajtójához azzal a kérelemmel, hogy hárítsa el hazánk-

ról az ellenséges feldarabolási szándékokat. Tisztelni tudunk minden nemes buzgalmat, mely bizonytalanságok közt vergődő magyar sorsunkat a minél szebb jövő révébe igyekszik kalauzolni. De éppen a szent cél komolysága érdekében figyelmeztetnünk kell az utcai ujságirodalom legrikoltozóbb szavú harsonáját, a *Déli Hírlapot* a közismert igazságra, mely szerint „a nevetségesség öl”.

Mert úgyebár nem valószínű, hogy legfeljebb Kőbányáig vagy Soroksárig eljutó harapós kis ujság szava — akár angolul írottan is — el fog hallatszani az angol, francia sajtó füleihez? Bizony nem. Azok a kitűnő kofaasszonyok és még jelesebb zugügynökök pedig, akik az árdrágításban elfáradt lelküknek a Déli Hírlap hasábjain keresik az életből meríthető erkölcsi okulásukat, valószínűleg csak igen kis százalékban értenek angolul. Sőt egészen a kétségtelen bizonyosság határáig az is valószínű, hogy az angol szózat nemzetközi jelentőségét kevéssé fokozza az a körülmény, hogy azt egyenesen maga Nicolas Lázár, azaz magyarul: Lederer Miklós volt kegyes aláírni.

Mi örvendenénk legjobban, ha a boulevard-lapjaink színvonala emelkednék, de történjék ez az erkölcsi és kulturális komolyság irányában, nem pedig a „Moriz macht sich grojsz”-elv alkalmazásával, vagyis úgy, hogy Lázár-Lederer úr a Röck Szilárd-utcai füstös helyiségből angol átíratot intézzon a nagy nyugati kultúrnemzetekhez, egy olyan kis napi írásban, mely létét kizárólagosan az üvöltözésnek köszönheti. Ilyen ujságjaink létezéséről tán jobb, ha nem is tud az ántánt.

Kiknek nem kell a keresztény sajtó?

Egy ezópusi mese.

Sokan azon aggódnak, hogyha sikerül is a keresztény sajtót megteremteni, ez sokaknak mégsem fog kelteni s nemcsak a kereszténység esküdt ellenségei fognak mindent elkövetni, hogy terjedését megakadályoz-

zák, hanem törekvéseikben hű támogatókra fognak tálni azokban a keresztényekben, akiknek már csak a romlott szellemi táplálékban van örömük, akiknek az a léha, botrányt és perverzítást lehelő olvasmány kell, amelyhez a zsidó sajtó szoktatta ízlésüket.

Hát ez jó részben bizony igaz. Eszünkbe jut itt az agg Ezópusnak egyik találóan jellemző meséje.

Vendégséget csapott az állatok királya, az orosz-lán és meghívta rá az összes állatokat. Szétküldte fűrge futárát, a gyors lábú nyulat, hogy vigye szét a meghívást az orosz-lán lakomájára az erdő és mező minden négylábú polgárának. Repült, rohant a nyúl s meghívta az állatokat sorba s azok szép illemtudóan meg is köszönték a meghívást, hogy igenis, el fognak jönni valamennyien. Végre egy pocsolya kellő közepében, az iszapos sárban, piszokban fetrengve meglátta a nyúl a sörték bájos fejedelmét, a disznót. Haptákba vágta magát, kipödörte a bajuszát s előadta mondókáját. A sertés vidám, kedélyes rőfögéssel felelt, de nem mozdult.

— Eljössz-e hát, uram, sertés? — kérdezte a nyúl szerényen. — Vagy mit feleljek uramnak nevedben?

A sertés aggodalmasan mosolygott és vakarni kezdte a fületövét.

— Van valami aggodalmad? — kérdezte a nyúl.

A sertés gondolkozott s végre halkan, röstelkedve, de őszintén így szólt:

— Mondd meg uradnak, hogy eljönnék én is szívesen, de vajjon... lesz-e ott is pocsolya? Mert ha nem; akkor... nagyon sajnálom... de...

Sok ilyen ízlésű ember is van a mai ujságolvasók között. Eljönne ő is szívesen a keresztény magyar sajtó nyújtotta szellemi lakomákra, de a gyomra hozzászokott már a moslékhoz s a rossz sajtóban szokásos csalétkekhez; azok nélkül nem tud ellenni. Jönne, jönne, de azt kérdi: lesz-e itt is pocsolya? Hát az itt persze, hogy nem lesz. S azért ő inkább elmarad.

De hála Istennek, nem mindenki ilyen. Nem mindenkinek romlott el az ízlése végleg. Vannak, akik

tiszta, egészséges kosztot keresnek, mely tápláló is legyen, ízesen is legyen szervírozva. Ezekre számít a keresztény sajtó s ezek, hisszük, meg fogják találni benne azt, amit keresnek.

Felhívás a keresztény magyarsághoz!

Ezeréves magyar hazánk a legnagyobb válság előtt áll. A háborút, melyet tőlünk távol álló érdekek kényszerítettek ránk, rajtunk kívül álló okokból elvesztettük s most a legyőzöttek végzetes helyzetébe sodródtunk. Ezt a mi súlyos helyzetünket örvendezve használják most fel egyrészt azok az ellenségeink, akik egy-egy részt szeretnének letépni az országból, másrészt azok a belső felforgató elemek, amelyeknek régi vágyuk, hogy a történelmi és keresztény magyarság megásott sírja felett halotti tort ülhessenek s akik olyan új világ feljöttét kívánják, amelyben hangzatos jelszavak alatt hamarosan földet, nemzeti vagyont, befolyást, politikai hatalmat egy törpe kisebbség ragad magához, mint eddig ezt bármely osztály, párt vagy irány tette.

E riasztóan komoly percekben legvégzetesebb veszedelmünk az lehet, hogy a felforgatás és hazafiatlan haszonlesés harcrakészülő táborával szemben mi, a keresztény magyarság, az ország lakosságának 95%-a egyáltalán nem vagyunk megszervezve s teljes kétségbeesésben meredünk a várható s tán visszavonhatatlanul végzetes fejlemények elé. Sokan vagyunk, de szétszórtak; erősek, de gúzsbakötöttek, egységes cselekvésre, impozáns megnyilatkozásokra képtelenek. Ezerféle kicsinyes érdek, a mi két ősi bűnünk: a széthúzás szelleme és az örökké tétlen kényelemszeretet nem engedte eddig, hogy összefogjunk s hatalmas nagy táborra egyesülve magunk diktáljuk a magunk sorsát. Ezért maradunk le a nemzetek nagy versenyében. Ezért nincsenek nagy és erős mozgalmaink, ezért nem fejlődünk gazdasági, pénzügyi, népjóléti és kulturális téren megfelelő mértékben, ezért vezet hangza-

tos jelszavak pórázán az ellenséges sajtó s ezért bának el velünk mindenütt a községi és országos politikában s a gazdasági, társadalmi életben oly fölényesen, mintha senkik, mintha egy csoport bevándorlott, mintha kegyesen megtűrt idegenek volnánk.

A háború ezeknek a mi benső ellenségeinknek máris rengeteget használt. *Ők nem nagyon siettek hősi halált halni, nem vérezték el milliószámra, mint a mi fiaink,* ellenben vagyoniilag hihetetlenül meggyarapodtak s a különböző központok révén valósággal kibérelték és maguk alá teperték az ország gazdasági életét; most pedig siettek a forradalom-teremtette új pozíciókat is maguknak foglalni le. Ennek köszönhetjük például, hogy minden, mégoly mérsékelt és keresztény akciót azonnal tűzzel-vassal megfojtani igyekeznek, rásütvén egyszerűen az „ellenforradalmi” szervezkedés bélyegét. Különös: aki a szabadság korában szabadságot követel az ország többségének s nem akarja, hogy egy csomó kalandor is az országban parancsolgasson, az már mindjárt „ellenforradalmár”. Oda jutotunk, hogy aki Magyarországon csak védeni is meri a keresztény és magyar álláspontot, aki egyáltalán ki meri tűzni a keresztény magyar lobogót, arra azonnal dühödt ebek módjára rátámad az egész szervezett, fölforgató tábor, azt meghurcolják s a gyanúsítás, rágalom és gyűlölet minden eszközével megnémítani törekeshnek.

Hová jutunk, ha ezt a titkos, sőt már nem is titkos keresztény és a magyar tiprást tovább is tétlenül nézzük vagy beérjük a tehetetlen, anyámasszonyos sopánkodással?

Egy, csak egy segít rajtunk: ha azonnal pótoljuk a mulasztást, szervezzük a keresztény magyarságot, amíg nem késő.

Erre a szervezkedésre azért is szükség van, mert hatalmas keresztény sajtómozgalmunk szintén csak általa remélheti a reánk nehezedő béklyók szétrobbantását. Ha ezer és ezer helyről, ezer és ezer feliratban követelnék a kormánytól, hogy a törvénytelen papír-

rendeletet hatályon kívül helyezze, amely csak a meglévő üzletsajtónak az érdekeit védi s az ébredő nagy keresztény közvéleményt megfosztja a legelemibb jogától: a szólásszabadságtól, ennek az impozáns, országos megmozdulásnak semmiféle kormány sem tudna ellenállni. Mi azonban úgy vagyunk, hogy a keresztény tömegek közakarataival senki sem törődik, senki sem számol vele, mert ez a közakarát szervezetlen s az ország közvéleményét rendületlenül és féktelenebbül, mint valaha, két-háromszáz, jobbra idegenből ideszakadt újságíró és újságkiadó irányítja.

Hasonlókép hatalmas súllyal esnék a latba, hogy mindannyiszor, amikor a keresztény Magyarország ellen merénylet készül, amikor önző felforgatók akarják bérbevenni vagy elárulni az országot, tömegeink impozáns megnyilatkozással informálnák a kormányt s a világot az ország igazi közvéleményéről s igazi akaratáról.

Mit tegyünk tehát?

Kérve kérjük a helyi egyesületek vezetőit, gyűjtőit s befolyásos barátait, fogjanak össze, végezzék el teljesen a szervezés nagyfontosságú munkáját. Állítsák össze ott helyben az öntudatos, keresztény s hazafias érzésű emberek névsorát, hívják össze őket értekezletekre s keltsenek fel bennük érdeklődést a vajdó, élet-halálharcot vívó keresztény Magyarország nagy ügyei, szükségletei, közeledő mérkőzései iránt.

Szálljanak szembe az ostoba váddal, hogy aki ma Magyarországon rendet és békét akar, az szükségképpen reakciós és ellenforradalmár; világosítsák fel főleg az ellenség által félrevezetetteket arról, hogy magunk alatt vágjuk a fát, ha lehetetlen és érdekből sugallt ígéretek kedvéért egyre jobban felforgatjuk a rendet s állandósítjuk a forradalmat; magyarázzák meg mindenkinek, hogy békét csak akkor kapunk, győztes ellenségeink csak akkor állnak szóba velünk, ha visszatér a rend és nyugalom s hogy áruló ma mindenki, aki egyéni vagy pártérdekből a zavart növeli.

Sorakozzunk, tömörüljünk s a legközelebbi válasz-

tások alkalmával gondoskodjunk róla, hogy oly emberek kerüljenek a parlamentbe s a kormányzat élére, akik a keresztény magyar nép óriási többségének akaratát s felfogását, nem pedig egy csomó hangos, felforgató önző érdekét képviselik.

A keresztény sajtó.

A keresztény sajtó hatalmas lendülettel indult el történelmi útjára. Százvezrek filléreiből fakadtak anyagi forrásai és az egész nemzet életenergiája lángol meggyőződésében, nagyszerű programjában. E sajtó szolgálatában minden ember a szerkesztőségben, a kiadóhivatalban vagy az utcai terjesztésben olyan feladatot teljesít, mely nemes odaadást, áldozatkészséget jelent a keresztény munka versenyében.

Ezzel az erkölcsi erővel szemben tehetetlenek azok, akik üzletnek nézték az egész világot. A megmozdult szellemi és erkölcsi erők keresztültörnek az összehordott milliók drótsövényein. A keresztény magyar népnek keresztény sajtó kell és ezt a fordulatot nem fogja megakadályozni semmiféle aknamunka. Az üzletes lapok újra elárasztották az utcát, kínálják magukat a járókelőknek, sőt a magyar vidékekre is ki akarnak menni, de a keresztény öntudat, a mételytől való egészséges undor visszautasítja ezeket a kísérleteket. A fővárosban a régi időkből megmaradt különböző szervek, üzleti érdekeltségek különböző eszközökkel, praktikákkal próbálják a keresztény sajtót megakadályozni terjeszkedésében.

Olvasóink, párthíveink figyeljék meg a lapárusítókat, a trafikokat és minden ellenséges aknamunkát közöljenek velünk.

*

Csodálatos és szinte bosszantó az a közöny, amellyel a keresztény Magyarországon a fajmagyar, keresztény ujságoknak küzdeniök kell. Nap-nap után látja az ember, hogy tiszteletreméltó, komoly, értel-

mes és művelt keresztény emberek megvásárolják és olvassák a destruktív sajtó termékeit és ha nem is szívják magukba az elnemzetietlenedés mérgét: anyagilag mégis segítik és még nagyobbra növelik azokat az ujságokat, amelyeknek olyan nagy a része szegény, megcsonkított hazánk összeomlásában és tönkretenyomorításában.

Érdekes, hogy zsidó sajtóegyesületre, a zsidó sajtót támogató szervezetekre nincsen szükség. Nincs szükség pedig azért, mert minden zsidóban, még a legkisebbikben is, annyira megvan a faja iránt való kötelességteljesítés tudata, hogy az minden felszólítás, minden agitáció nélkül tudja, hogy neki kutyakötelessége minden nap megvásárolni az ő ujságját, amely lyel nemcsak erkölcsileg, hanem anyagilag is támogatja azokat az orgánumokat, amelyek az ő érdekeit minden téren, tűzön és vizen keresztül egyaránt képviselik. Ezzel szemben azt látjuk, hogy a keresztény ember érzéktelen a saját fájának az érdekei iránt. Közönyösen veszi az intelmeket, szinte süket a jó-akaró felvilágosításokkal szemben és keleti nemtörődomséggel nézi, szemléli, hogyan szalad ki a lába alól a talaj, a keresztény Magyarországnak a földje és minden gazdagsága. És emellett kérődző jószág módjára túri, hogyan tollasodik, hogyan gyarapszik, hogyan veti meg itt a lábát egy idegen faj, amelynek minden érzése, minden gondolata és minden erkölcses merőben ellenkezik a mi nemes, egyenes tulajdonságainkkal, a mi krisztusi, keresztényi erkölcsainkkal.

Vannak, akik azt mondják, hogy a keresztény sajtó kérdése tulajdonképpen papi kérdés, a papok üzlete, mert a papok a keresztény sajtó ujságaiból akarnak pénzelni és abból akarnak maguknak jobb módot teremteni. Ezzel a hangzatos és hazug gyanúsítással sokakat eltérítettek már a keresztény ujságok támogatásától. Pedig ebben az ügyben az az igazság, hogy például a Központi Sajtóvállalat napilapjainál: *a Nemzeti Ujságnál, az Uj Nemzedéknél, az Uj Lapnál, a Pester Zeitungnál és a Magyar Kurir* könyomatos-

nál összesen 130 szerkesztő működik és ezek közül összesen kettő a pap, a többi pedig katolikus, református, evangélikus és unitárius vallású világi egyén.

A keresztény ujságok támogatása, megerősítése és nagyra növelése ennek ellenében esőrendű magyar és keresztény érdek: az ország törzslakossága gazdasági boldogulásának az elengedhetetlen előfeltétele. A kiegyezés utáni Magyarország sajtója és ezzel a közvélemény, a közönség gondolkodásának az irányítása lassan-lassan a zsidóság kezébe került. Csak természetes, ha azt az előnyt, amit ez a szellemi vezetés jelentett, alaposan ki is használták a maguk javára. A szellemi vezetés ugyanis nemcsak azt jelentette, hogy a sajtó útján egyes kérdéseket és eszméket a tömegbe bele szuggeráltak, bele neveltek, hanem azt is, hogy sok olyan dolgot elhallgattak, amelyekről a felvilágosítás a sajtó kötelessége lett volna. Mert tagadhatatlan az, hogy különösen nálunk, a sajtónak óriási a nevelő és az irányító hatása, minthogy sok millió olyan ember él Magyarországon, akinek egyetlen olvasmánya, egyetlen szellemi tápláléka az ujság, amelynek nyomtatott betűjére a kritikai képesség hiányával levő osztályok vakon esküsznek. — Igaznak, szentigaznak tartanak minden szót, ami az ujságban megjelenik.

A destruktív eszmék terjesztésén kívül óriási bűne a múlt évtizedek sajtójának az is, hogy mindig újabb és újabb izgató anyagot dobott a közvéleménybe, összeveszejtette egymással a keresztény felekezeteket, hogy amíg azok az ő uszítása nyomán marakodnak, addig az ide bevándorolt faj szabadon üzhesse kis játékait és szabadon rá vethesse magát a lukratív, a jól jövedelmező pályákra és hogy teleszívhassa magát azokból az erekből, ahol bőven hömpölygött az arany: a vagyon.

A régi Magyarország sajtója nem világosította fel a magyar fajt arról, hogy teljes erejével a gazdasági, a szabad pályákra kell vetnie magát. Ez volt az egyik oka annak, hogy a magyar középosztály ma itt

áll lerongyolódottan, elszegényedetten ebben az országban, mint saját hazájának a Lázárja. És amíg a magyar faj szegényedett, addig az ide folyton nagyobb és nagyobb tömegekben beszívárgott zsidóság mindig gazdagodott és ellepte, előzőnlötte, elállotta mindazokat a pályákat, amelyek az anyagi boldogulás eszközeit szolgáltatják. Hogy csak egyet említsünk: a pénz teljesen a zsidóság kezeibe jutott és ezzel diktatori helyzete lett Magyarország gazdasági életében. A zsidóságé lett a kereskedelem, a nagyipar és a nagybank.

Ha például a nagybankok körében szétnézünk, azt látjuk, hogy ott keresztény a kapus, keresztény az a nénike, aki a lépcsőket súrolja és a padlókat söpri, keresztények az írógépek mellett görnyedő kisasszonyok és keresztény esetleg az ott robotoló pénztáros is: de a vezetés, amely a tulajdonképpeni nagy jövedelmet hajtja, az zsidó kezekben van. Így van ez mindenütt, az egész vonalon. — És mindezt a sajtó, a tőke által alapított és támogatott sajtó csinálta.

A sajtó, amely az egyedüli nagyhatalom lett, amely kormányokat buktatott, amely existenciákat tett tönkre és existenciákat emelt magasba és amely később szemérmetlenül szólt bele minden közügybe, hivatlan prókátor gyanánt tolta fel magát a mi leg-sajátabb, legegységibb dolgainkba. Ez a sajtó rontotta meg az erkölcsöket, ez tette tönkre az Istenben való hitet, ez kezdte ki a tekintélyeket, ez járatta le legjobbainkat és ez dobta a legtöbb szennyet, piszkot, sarat legnagyobb embereinkre, különösen a magyarság nagy pátriárkájára: gróf Apponyi Albertre, akinél értékesebb és tiszteletre méltóbb ember alig akad a világ most élő államférfiai között.

A nemzeti érzést, amely minden népnek a leg-szentebb, a legféltettebb kincse, ez az ujsághad ölte ki a magyarság nagy tömegéből, ez ingatta meg a magunk erejében való bizakodást, ez bontotta meg a frontokat, ez omlasztotta össze az országot, ez dobta

oda Erdélyt, Felső-Magyarországot, a Bánságot és Bácskát és legutóbb Nyugat-Magyarországot is ellenségeinknek szabad prédául, olcsó martalékul. Ennek köszönhetjük a vörös rémséget, a kimondhatatlan szenvedéssel járó kommunizmust. És ennek a mozgalomnak az akasztófa elől külföldre menekült vitézei rendezték hazánk ellen a mult évben a mi megfojtásunkra a gazdasági bojkottot is.

Ez a sajtó homályosította el a magyarságnak azt a természetes jogát, hogy ez az ország azok utódaié, akik azt vérrel megszerezték és egy évezreden keresztül vérük hullatásával megvédelmezték.

Azért van tehát szükség a keresztény sajtóra, hogy ezek a rémségek többé meg ne ismétlődhessenek, hogy a minden vallású keresztény lakosság szellemi vezetése, irányítása a magyarság kezébe kerülhessen. Mert mégis csak hitvány, utolsó népe volnánk a világnak, ha a nyakunkra ült fajta jármában robotolnánk továbbra is. Minden keresztény embernek kötelessége tehát, hogy a keresztény ujságokat olvassa, a keresztény lapokat támogassa, azok fenntartását segítse elő filléreivel, mert ha ennek az országnak a keresztény népe megerősíti a saját hírlapjait, akkor saját magát erősítette meg, akkor a saját boldogságát és saját boldogulását készítette elő.

Mi nem hirdetünk gyűlöletet a zsidóság ellen, azonban ezeknek a tényeknek a köztudatba való átvitelével fel kell ráznunk a nemzetet eddigi közönyéből. Mert amint küzdött ez a nemzet az ellen, hogy itt a török, vagy az osztrák legyen az úr, ugyanúgy kell küzdenie azért is, hogy a török és az osztrák utódjaként ne a zsidóság üljön az ország nyakára. Ezt a harcot pedig a keresztény sajtó útján kell megvívunk.

Igazi keresztény ember tehát nem adhat ki pénzt nem keresztény ujságokra, filléreivel nem gazdagítja ellenségeit, akiknek minden gondolata, minden érzése az, hogy lenyüggözhesse ezt az általa kigúnyolt, lenézett és alacsonyabb rendűnek, tisztátalannak tartott magyar fajt, amelynek szolgaságba hajtásával kor-

látlanul akar uralkodni a Duna—Tisza völgyében. Ha minden keresztény ember megteszi kötelességét, szívós munkával, nemes elhatározással ismét elérhetjük azt, hogy a magyar lesz az úr széles e hazában és hogy mindazokat az anyagi előnyöket, amelyek most a zsidóságnak a privilégiumai: ennek az országnak a törzslakossága szerezheti meg magának.

A mi sajtónk.

Jókora idő mult el azóta, hogy e folyóirat hasábjain utóljára volt szó a sajtóról. A mi sajtónkról. Pedig ha ma tekintélyes sajtóval rendelkezünk, ebben szerény folyóiratunknak is van némi része: itt dördült el az első vészagyújel, itt hangoztatták legelőször az érélyes és nagyarányú cselekvés abszolút sürgősségét. Még élénk emlékezetében lehetnek olvasóinknak azok az elméleti és gyakorlati viták, melyeket e folyóirat hasábjain kellett folytatnunk az aggodalmaskodókkal, a késlekedőkkel.

Azóta óriásit fordult az idők kereke s akik akkor feleslegesnek tartották a mi mozgolódásunkat, ma legbuzgóbb munkatársai a cikkeinkből sarjadt sajtómozgalomnak. A gondviselés csodálatos figyelmeztetését véljük most utólag a 3—4 év előtti mozgalomban felfedezhetni; hiszen az ország közeledő megcsonkítása egy évvel később már lehetetlenné tett volna minden hasonlóan szélesarányú tőkegyűjtést s a forradalmak után az azelőtt fennállott katolikus lapoknak nem állt volna egy fillér sem rendelkezésükre, hogy csak azt a munkát is újra megkezdhessék, amelyet a forradalmak előtt végeztek.

Az országos katolikus közönségének örökre bámulatos áldozatkészsége volt az, amely akkoriban igyekezteinket oly nagy sikerre vezette. Három millióra számítottuk a szükséges alaptőkét s három hónap múlva ennek az összegnek háromszorosa volt együtt. A Központi Sajtóvállalat szervezői akkor szinte belezűgöltek az öröm és remény érzelmeibe: hiszen

9—10 millió korona akkor oly nagy pénz volt, amellyel a legmerészebb sajtóterveket is meg lehetett volna valósítani. Az a 9—10 millió korona a mai pénzértékben körülbelül annyit jelentett, mint most 6—800 millió jelentene. Amilyen meglepő, szinte elkápráztató eredmény volt ez, éppoly megrázó a tudat, hogy a forradalmak pénzpocsékolása, az oláh megszállás, az ország feldarabolása s a nemzetre szakadt egyéb csapások folytán az egybegyűlt hatalmas összeg értéke az eredetinek piciny hányadára csökkent, nem is számítva azt a körülményt, hogy a forradalmárok keze közül a „határozottan ellenforradalmi jellegű” tőkének csak körülbelül a felét sikerült biztos helyre mentenünk.

Aránylag csekély összeggel ment neki a K. S. V. a forradalmak összeomlása után 1919 szeptemberében a roppant feladatnak, hogy az ország keresztény közvéleményének hangot adjon. Megindította, mint ismeretes, a *Nemzeti Ujság*-ot mint reggeli, az *Uj Nemzedék*-et mint déli lapot, az *Uj Lap*-ot (az Orsz. Kat. Szövetséggel, mint társtulajdonossal egyetemben) mint népujságot s a *Neue Post*-ot (később *Pester Zeitung*-ot) mint a németnyelvű lakosságnak szóló organumot. Emellett folyóiratokat adott ki, könyvesosztályt alapított stb.

Hogy ezzel a viszonylag törpe alaptőkével a K. S. V. nagyot alkotott, egyedül az igazgatóság minden emberit meghaladó erőfeszítésének tudandó be. Hogy ez az igazgatóság mit művelt, eléggé sejthető abból a körülményből, hogy más lapvállalatok a K. S. V. tőkénél sokkal nagyobb összegeket fektettek bele lapjaikba s mégis alig érték el a K. S. V. lapjainak elterjedtségét és tekintélyét.

Azonban éppen nem az a célja e soroknak, hogy a K. S. V. vezetőségének tépjen babérokat; ehelyett ellenkezőleg bizonyos tapasztalatokra és körülményekre kívánunk rámutatni, amelyek a sajtóvállalat fejlődését lassítják s azt hisszük, tartozunk ezzel a katolikus közönség azon lelkes részének, amely ere-

detileg is e folyóirat hasábjairól értesült a keresztény sajtómozgalom minden egyes fázisáról.

Amikor a mozgalom megindítása még csak terv volt, e folyóirat szerkesztője az egyik hozzászóláshoz, amely részvénytársaság alapítását indítványozta, csilлагalatti jegyzetben megjegyezte, hogy a mozgalomnak részvénytársasági formába való öntése szintén nem tökéletes dolog. A részvénytársaság ügymenete annyira körülményes és nehézkes, irtuk akkor, hogy meggondolandó, ezt formát válasszuk-e. E sorok írója nem sejthette akkor, mennyire be fog igazolódni aggodalma az azóta bekövetkezett események kapcsán. A részvénytársasági formát választottuk mégis, mert más elfogadható alak nem kínálkozott. Rendes körülmények közt ez nem is lett volna túlságos baj.

Az apró, 25 koronás részvények a részvényjegyzés szempontjából kitűnően beváltak. De már a további kezelés, főleg a közben kitört Károlyi-lázadás folytán roppant sok bajt, munkát és költséget okozott. S alig volt meg a hallatlanul drága és fáradságos munka, a sokezer részvényjegyző-ív feldolgozása és kartotékolása, jött a bolsevizmus és a terrorlegények betörték irodáinkba, széthordták az összes fáradságosan elkészült iratokat s szinte csak az eredeti részvényjegyzési ívek maradtak kezünk között, amelyeket vállalatunk néhány lelkes hölgyalkalmazottja szinte az élete veszélyeztetésével elrejtett s pincékben elásott. A bolsevizmus bukása után tehát újból rekonstruálni kellett mindent: pótolni az ívek hiányait, a befizetések megtörténtének megállapítását (ami rengeteg utánjárást s főleg a megszállott területeken lakó gyűjtőkkel való roppant fáradságos érintkezés keresést követelt), újból megcsinálni a kartoték-rendszert (amely maga több nagy szekrényre menő apró lapot foglal magában), elkészíteni a 26 hatalmas részvénykönyvet s a végeszakadatlan adatgyűjtések után végre bevezetni a 480.000 részvényjegyzést; s csak miután mindez másfélévi munka és jelentékeny kiadás árán meglett, következhetett a különböző típusú, egyes és külön-

bőzőkép összesített részvények kinyomása, megszámozása, névvel ellátása s egyeztetése, s csak mikor ez is meglett, kezdődhetik a részvények kibocsátása.

Ami ismét talányokat rejtett magában: hogyan küldjék szét a részvényeket, mikor 3 év óta nagyon sokan lakhelyet változtattak, sokan címüket már eredetileg is igen hiányosan írták fel, nagyon sokan megszállt területen laknak s last not least: ha ajánlva (mint illik) küldik szét a részvényeket, ez maga borítékkal, munkaerővel, bélyeggel együtt vagy 5 koronát teszi ki darabonként (legalább az egyes részvényeknél), azaz a részvény névértékének egyötödét emésztí fel. Sőt csaknem egynegyedét, mert hisz a Hegedűs-féle vagyonváltság értelmében a részvényeket le kellett bélyegezni, azaz a 25 koronás névértéket 21 koronára kellett leírni, holott a fáradságos és alapos kezelés már eddig is többszörösen felemésztette a részvény egykoronás eredeti „alapítási költségét”.

Ezeket az apró, de együttvéve jelentékeny szempontokat csak példaképpen említjük annak igazolására, hogy az eredetileg oly kitűnően bevált kistípusú részvénytársasági forma is utólag mennyi nehézséggel járt.

A közönség természetesen mindezt nem tudhatja s innen van, hogy bizony sok türelmetlen panaszos levél és felszólamlás érkezett be a közönség részéről.

No de semmi, Róma sem épült fel egy nap alatt. A bajokat kihevertük, a forma, ha tökéletlen is, már megvan.

Itt azonban jönnek az egyéb bajok. Részben szintén olyanok, amelyeket 1917 elsőfelében e hasábon közölt sajtótanulmányunkban is szóvá tettünk.

Hogy a keresztény lapok ellen panaszok vannak, érthető. Először, mert semmi a világon nincs olyan tökéletes vagy tökéletlen, ami mindenkinek ízlését kielégítené. Előre tudtuk, hogy ez így lesz. Az egyiknek a lapok túlharciasok, a másíknak túlszelídek. Az egyiknek több politika kellene, a másíknak több szépiroda-

lom. Az egyiknek nem elég vallásosak a lapok, a másikkal túlságosan paposak. Az egyiknek nagyon aprók a betűik, a másikkal túl nagyok. Az egyik szerint a keresztény lapok túlságosan támogatják a keresztény kormányt, a másik szerint túlkevésé. Az egyik felhőrdül, ha a lapok Andrássyt, Hallert, Huszárt vagy Friedrichet dicsérik, a másik haragszik, hogy nem támogatják eléggé a keresztény politika mai zászlóvivőit. Nehéz is mindig eltalálni a helyest, de a baj gyökere nem itt van. Hanem ott, hogy a keresztény közönség egy részének soha semmire sem jó, a magáét, a keresztény sajtót csak bírálni szereti, az ellenséges vagy közönyös sajtóval szemben azonban mindig elfogulatlan jóindulatú. Óriási e tekintetben a különbség a keresztények és zsidók közt. A zsidó sajtónak is óriási hibái s fogyatékoságai vannak, nemcsak az irány, hanem nagyon sokszor a hírszolgáltatás, a stílus, a sokoldalúság szempontjából is. Hogy csak egy példát említsünk, az utóbbi időben Az Est rendszerint lemaradt nem is egy, hanem naponta számos fontos közéleti esemény ismertetésével, amiben az Új Nemzedék messze elébe ugrott. Pécs és Baranya kötelező kiürítésének biztos hírét például (hogy csak egyet említsünk a sok közül) egyedül az Új Nemzedék hozta egy nappal az összes többi lap előtt. A zsidó közönség mégsem lesz hűtlen az ő lapjához, mi több; sohasem hallunk zsidót, aki kritizálná, leszólná a maga lapjait. Ha van is észrevétele ellene, nem kelt hangulatot a maga sajtója ellen, hanem veszi tovább rendületlenül. Tudja, hogy élete, virágzása, uralkodása, függ a sajtójának prosperitásától és tekintélyétől. A keresztény közönség éppen ellenkezőleg szinte csak a hibát látja meg a lapjain s ha dicsér rajta valamit, rendszeren a — hibáit dicséri, melyeket ő előnyöknek tart. (Igy pl. sokszor halljuk egyik lap dicséretét, hogy jó információi vannak stb., holott minden az újságíródalommal ismerős ember tudja, hogy azok az információk rendszeren vagy hamisak vagy más lapokból vannak átvéve.)

A keresztény sajtónak épp ezért ma is sokkal nehezebb a helyzete mint a zsidóé.

Hozzájárul mint szintén roppantul fontos tényező, hogy a zsidóságnak nemcsak sokkal több pénze van ujságvásárlásra, míg a keresztény középosztályunknak, amelynél sokszor nagy rubrika az a 2 korona is, amelyet egyszer napjában ujságra kiad, hanem még inkább: hogy a zsidó átlag sokkal jobb *ujságot* olvasó is, sokkal inkább érdeklődik a közügyek iránt s ennél fogva sokkal több napilapot vesz meg s olvas el, mint a keresztény. Akárhány zsidó van, aki reggel megveszi a maga Világ-ját vagy az Az Ujság-ját (sokszor még 2—3 más zsidó lapot is), délelőtt a Nap-ot, délben a Magyar Hírlap-ot, délután Az Est-et, este a Magyarországot vagy a 8 Órai-t (vagy mind a kettőt). Tessék megfigyelni a villamoson: aki ujságot olvas, többségben zsidó, a keresztény tereferél vagy az ablakon néz ki. A vidékről nem is szólva. A keresztény- és zsidósajtó élet-halál harcában ez sem kicsiny jelentőségű különbség.

Továbbá nagy baja a keresztény ujságirodalomnak, hogy mint annakidején szintén előre elsírtuk, nincs mögötte iskola, legalább távolról sem annyi, mint a liberális sajtó mögött. Keresztény szakember, akár szerkesztőségi, akár adminisztratív téren kevés van, az ellentáborban ennek az ellenkezője áll. *Tehetség dolgában a keresztény fölötte áll a zsidónak*, ezt az eddigi tapasztalatok alapján is állíthatjuk, de a gyakorlat túlkicsiny térre szorítkozott eddig s 30—40 év mulasztását nehéz hirtelenül pótolni. Emellett a keresztény ujságírók is — magyarok s ezzel a szóval ennek a fajnak minden értéke mellett minden hibáját is kimondtuk. A Sajtóvállalatnak alkalmá volt nagyon különböző típusait megismerni a keresztény magyar ujságíróknak. Van közöttük igazgyöngy elég, de van sajnos, selejt is. Az ujságírónak, azt szokták mondani, feladata és kenyeré, hogy bizonyos fokig felületes legyen, hiszen ha egy dologba alaposan belefúrná magát, nem lehetne többé sokoldalú, azaz nem lehetne többé

újságíró. Emellett azonban mégis valami sajátságosan felfokozott önérzet duzzasztja a legtöbb újságíró életét: mint általában véve minden művészt, aminthogy az újságíró is elsősorban művész szeret lenni: a toll művésze.

Kevés hiúbb, féltékenyebb, önértékét szemmel tartóbb faj van a világon a művészekénél — halljuk folytonosan; nos — az újságírók közül sokan e tekintetben is állják művésztársaikkal a szolidaritást. Ez a néha kissé túltengő, kevésnél a betegesséig és képzelgésig menő önérzet aztán sokszor nehezzé teszi beolvadásukat a szerves egészbe, az összemunkálásba, fegyelemszeretbe. „Odatúl” ez közismerten másképp van, részben épp azért, mert a zsidó psziché százszor megalázkodóbb és önérzetnélkülibb; ami megint a másik szélsőség, de a lapszerkesztés és lapkiadás tekintetében feltétlenül előny.

Ennél nagyobb baj, hogy keresztény újságíróink jókora hányadánál mértéken felül megérzik az ellenkező táborban töltött évek leülledett hagyatéka; kevés van köztük, aki szeplőtlenül őrizte meg a multak viharai közt tollának s lelkének keresztény fehérségét.

Legnagyobb tisztelet ezeknek a keveseknek. Mint mindenütt, itt is vannak végletek: szinte túlzott szőrszálhasogató lelkiismeretesség egyeseknél, az aggálytalanság és lelkiismeretlenségnek már a jellemet is érintő foka másoknál; hosszú időbe fog kerülni, míg a keresztény sajtó minden munkása méltán tekintheti magát a Görresek és Veuillot-k utódának. A keresztény lapvállalat e körülmények között sok esetben kísérletezésre van utalva s váltogatni kénytelen munkaerőit — ami nem annyit jelent, hogy minden felváltás vagy személyi változás éppen ezekre az okokra volna visszavezetendő. Mindenesetre ez is olyan fejezet azonban, amelyben a liberális sajtó könnyebb helyzetben van; mert bár ő is alkalmaz legalább komolyabb lapjaiban bizonyos erkölcsi mértéket, az ő fogalmai az újságírói moralitásról sok tekintetben lényegesen lazábbak, mint a mieink. S mivel őt lelki és lelkiismereti szempontok

sokkal kevésbbé feszélyezik, mint a mi sajtónkat, természetesen, hogy páholyban ül s onnan nézi a keresztény sajtó nehezebb munkáját, sőt megengedheti magának azt a fényűzést, hogy való vagy költött, vagy félig való, félig költött hibák esetén a keresztény újságíró botlását rákenje a keresztény sajtóra magára.

Nehéz a küzdelem, de — nehogy ezt az írást hazafelé irányított akár védekezésnek, akár filippikának nézze valaki, hozzátehetjük — a küzdelem nem meddő. Ahhoz képest, ahol voltunk, ma óriási darabbal közelebb vagyunk a célhoz s a kialakuló keresztény öntudatnak kezd megfelelő kifejezője s terjesztője lenni az egyre izmosodó s tisztuló keresztény sajtóban.

Most tíz éve . . .

A nagy katolikus sajtóiroda tízéves fordulóján.

Most tíz éve jelent meg a Magyar Kultúrában az a hosszabb sajtótanulmány, amely az akkor már régóta izzó paraszat lángra lobbantotta, a vágyat a jobb s erősebb katolikus sajtó után határozott cselekvés akaratává fejlesztette s végeredményben a „Központi Sajtóvállalat” megalapítására vezetett.

A tanulmány öt-hat évi munka, csiszolgatás, újírás és félretevés és megint elővevés és végleges formábaöntés eredménye volt. Amit akkori tudásunkkal és sejtéseinkkel a katolikus magyar sajtó problémájáról elmondhattunk, elmondtuk benne. A tanulmány íróját is megdöbbenettette az a döntő hatás, amely a cikk megjelenését követte.

A cikk közreadásakor még szerzője sem gondolt arra, hogy erre most már a közvetlen cselekvésnek kell következnie; a közönség azonban így fogta fel a helyzetet. Sürgető felszólítások, biztatások egész özöne futott be a szerkesztői postaszekrénybe. Amit addig vagy tíz éven át száz és száz gyűlésen, cikkben, szónoklatban csak mint jámbor óhajt és álmodást emlegetni, e tanulmány megjelenése után parancsoló akarata lett sokaknak. „Aki A-t mondott, annak B-t is

kell mondania", hangzott a jelszó folyóiratunk barátainak ajkán. A pesszimisták persze akkor is „bölcsek" voltak (ez ilyenkor a legkönnyebb és főleg legolcsóbb álláspont!) s óvatos kérdőjeleket tettek a lelkesedés irodalmi kitörései mellé. Nem voltak hajlandók elhinni, hogy a katolikus közönség kész lenne ilyen súlyos áldozatokat is hozni a sajtóért. Ezúttal nem volt igazuk: az 1918 első napjaiban kibocsátott „Alapítási tervzet" s a mellette kiadott programmszerű röpirat: „Katolikus magyar sajtóra van szükség", oly elszánt vágyat talált s oly tüzet gyújtott országszerte, hogy a közvetlen pénzügyi eredmény nem lehetett többé kétes.

Emlékezünk a győzelmi mámorra. A radikális, keresztényellenes és nemzetellenes sajtó által agyon szégyenített s agyongúnyolt katolikus Magyarország háromszorosan jegyezte túl a Központi Sajtóvállalat kijelölt alaptőkéjét.

Ez volt Nagy-Magyarország katolicizmusának utolsó kollektív cselekedete.

Alig volt együtt a tőke, alig indult meg a diadalmas mozgalom, hogy most majd olyan katolikus sajtót teremtsen, amilyen a nyugati országoknak sincsen, jött mint kora májusban a mindent elorsvasztó fagy, a nemzet leroskadása, jöttek a patkány-forradalmak, jött Göndör Ferenc sajtódiktatúrája, a szociáldemokraták Kún Bélák rémuralma. A vörösök első dolga volt a K. S. V. alaptőkéjét lefoglalni s eldorbézolni. A katolikus lelkesedés áldozatfilléreiből összegyűlt hatalmas összeget (mai értékben körülbelül 70 milliárd koronát) Kún Bélák saját agitációs irataik kinyomatására fordították.

A vörös rémuralom bukásakor az eredeti cél szolgálatára a pénznek csak csekély töredéke maradt fenn. A közönség ezt nem tudta, mert a sajtómozgalom vezetői nem akarták, hogy a gyász híre csüggedést keltsen a keresztény tömegekben. Hihetetlen erőfeszítések útján sikerült némi új tőkét gyűjteni s a keresztény sajtó lapjai 1919 őszén megindulhattak. Érdekes le-

szögezni, hogy a K. S. V. nem azon a pénzen indult, amelyet az 1918-iki diadalmas sajtókampány részvényjegyzése előteremtett. Annál figyelemreméltóbb, hogy mégis jelentékeny eredményeket ért el.

*

Ha ma, mint most már kívülálló, passzív szemlélő, tízéves távlatból visszatekintünk a katolikus sajtó élet-halál harcára, természetesen könnyebben állapíthatjuk meg, miben járt helyes, miben helytelen úton az első nagyszabású kezdeményezés, mint ahogy azt a tervezgetés s megindulás első lázas hónapjaiban tehattük. Utólag mindig könnyű okosnak lenni.

Mindenekelőtt nem szabad és nem lehet eredménytelenségről, sikertelenségről beszélni. Ha mindent nem értünk is el, amit szerettünk volna, mégis csak óriási a különbség a ma és a tízév előtti állapot között a sajtó terén.

Akkor Nagy-Magyarországnak egyetlen nagyobb katolikus napilapja volt s azt is alig olvasták a néppárti paplakásokon kívül. Ma a csonkaországban két nagyobb napilapunk van, amely a mai köznyomor mellett egyenkint is messze meghaladja az akkori nagymagyarországi, egyetlen katolikus lap példányszámát. De nem ez az egyetlen eredmény. Ennél is fontosabb talán, hogy a sajtókérdés fontossága keresztény s nemzeti szempontból, azt lehet mondani, teljesen átment a köztudatba s ma már némi önmegbecsüléssel rendelkező keresztény úriember s úricsalád nem veszi kezébe az Az Est-et s hasonló stílusú lapokat. Annyira általános lett ez a sajtóébredés, hogy még a liberális keresztények és a protestánsok is inkább külön lapokat alapítottak (Szózat, Magyarság, Magyar Ujság), ha már a katolikusabb szellemű K. S. V. lapjaitól irtóztak, de a zsidó lapokhoz, legalább bizonyos általánosságban, nem tértek vissza. Ezek a lapok voltaképp szintén a Központi Sajtóvállalat megindítói által végzett lelkiismeretfelrázás és sajtóébredés eredményeiből táplál-

koztak; a K. S. V. teremttette meg a talajt, a szükséges érdeklődést, amelyet aztán ők is felhasználtak.

De még itt sincs vége a K. S. V.-mozgalom hatásainak. Maguk a liberális és radikális lapok is kénytelenek voltak észrevenni, hogy a nemzet keresztény közönségének igen nagy része nem hajlandó többé az ő sajtómoráljuk fékevesztett garázdálkodását némán tűrni s ezért — részben már a forradalmak előtt — lényegesen enyhítették hangjukat, lényegesen mérsékeltebbek s óvatosabbak lettek. Aki a mostani Pesti Hirlapot, Az Estet vagy Magyar Hirlapot az 1918 előtti Pesti Hirlappal, Az Esttel vagy Világgal összehasonlítja, lehetetlen, hogy észre ne vegye az óriási változást, amely még a zsidó-liberális lapokban is végbe ment, még pedig jórészt a keresztény sajtómozgalom purifikáló munkája, folytonos kritikája és ellenőrzése folytán.

Ha a keresztény s a katolikus irányú sajtó nem mindenben teljesítette a hozzáfűzött reményeket, ennek számos magyarázó oka van. Ilyen ok először a mai magyar sajtópolitika sajátságos irányzata. Ma minden lap messze a tehetségén felül költ, hogy a versenyben le ne maradjon; az előfizetési díjakból alig lehetne magának a csupasz, fehér papirosnak az árát megfizetni. A közönség önfegyelmzésének hiánya a keresztény sajtót is rákényszeríti, hogy ebben a versenyben részt vegyen, hogy lényegesen többet adjon, mint amennyit a pusztá kereskedelmi számítás alapján a befolyt előfizetési díjért adhatna; mert különben az olvasók jórésze megint ahhoz a laphoz pártolna, amely karácsonyra ajándékot, újévre ingyen utazást, húsvétra automobilt ígér és ad. Az egyetlen komoly bevétel, amely az így támadt hiányokat fedezheti, a hirdetés.

E téren a keresztény lapok már eleve nagy hátrányban vannak a zsidó lapokkal szemben, mert a hirdető cégek, bankok, színházak stb. érzelmileg emezekhez állanak közelebb és mert a keresztény sajtó, még ha meglehetősen konciliánsan állapítja is meg a hir-

detés erkölcsi határának vonalait, ezer és ezer dolgot nem hirdethet, vagy nem hirdethet úgy, mint ahogy azt a tisztán merkantil életfelfogású lapkiadó hivatalok teszik, ami milliárdos veszteségeket jelent évről-évre. Ha nagyon öntudatos és áldozatkész katolikus közönségünk volna, amely e hiányokat másunnan pótolná, nagyszerű volna. De ha nincs, csak kettő közt lehet választás: a semmi és a kisebb rossz között. Ez az egyenlőtlen helyzet ólomsúllyal nehezedik a keresztény sajtóra, amely, hogy a harcot mégis bírja, kénytelen hihetetlen erőfeszítéseket tenni.

A kényelmes páholyból szemlélőknek természetesen fogalmuk sincs azokról az áldozatokról és erőfeszítésekről, amelyekbe ma konzervatív és keresztény lapok kiadása kerül. Van, aki visszasírja a forradalom előtti állapotokat a sajtó terén s nem gondolja meg, hogyha a keresztény érának ezer baja s tökéletlensége van is, a keresztény Magyarország talpraállásának szempontjából mégis csak hatalmas és lényeges teljesítményei vannak annak a keresztény közéletnek és közfelfogásnak, amelynek a katolikus irányú sajtó egyik megindítója s főmozgatója volt s védelmezője és fenntartója a mai napig. Elég, ha állapotainkat a szomszéd Ausztriával hasonlítjuk össze, ahol a destrukció minden ördöge fék és korlát nélkül garázdálkodik — ami ma nálunk, Istennek hála s egy kicsit a mi sokszor kritizált sajtónknak érdeméből is, teljesen kizárt, elgondolhatatlan dolog. Az olyan eredményeknél, aminő a budapesti polgármesterválasztás, lehetetlen sajtónk messzeható érdemét fel nem ismerni. Az ilyen érdemekre rá kell mutatni, amikor egyesek sajtónkon csak a hibát, tökéletlenséget s a közönség nagy tömegének izléséhez és felfogásához való, néha túlságos alkalmazkodást veszik észre.

Magyarországon a katolikus sajtópolitika a német ujságirodalmi típust követi: a politikai napisajtóét, amely mint minden politika, nem az abszolút elvi szempontokat tartja egyedül szem előtt, hanem a konkrét, taktikai lehetőségeket is.

Ha a világ mai katolikus sajtóján végigtekintünk, két meglehetősen elhatárolt típust találunk: úgy mondhatnók, hogy a német és az angolszász típust. Az angolszász típus csak katolikumot ad, a politikát is merőben ennek szemszögéből s ennek alárendelten. Kriminálisztikát, politikát, színházat, tréfát, merő módon, szórakoztató anyagot nem ismer. Minden sora komoly és katolikus jellegű, de viszont nem öleli fel az egész köz- és társadalmi élet tükrét. Politikai leszögezetsége nincsen. A másik, a német típus mindent akar adni, ami az újságolvasó közönséget érdekelheti: politikát, gazdaságot, színházat, szórakozást, kriminálisztikát, s lehetőleg mindenkit ki akar elégíteni, akiben némi katolikus érzés van. Kerüli az erősen egyházas színezetet s épp ezért a katolikus szempontokat sem domborítja ki élesebben mint okvetlenül kell. Mindkét iránynak szinte tökéletes képviselői vannak a külföldi lapok között: az egyik irányé pl. a Kölnische Volkszeitung, a másiké a londoni Universe.

Lehet vitatkozni azon, melyik a megfelelőbb fajta a kettő közt, de eleve kétségtelen, hogy az angolszász típusnak átütő ereje sokkal csekélyebb, mint a németé. A katolikus sajtónak azt az ideális befejezettségű típusát, amely német mintára az egész társadalmi, kulturális és közéletet visszatükrözné s ezt az angolszász katolikus hetilapok kiforrott katolikus zsurnalizmusának prizmáján át vetítené az olvasó elé, sajnos, még nem teremtetten meg a katolikus világsajtó. Pedig meg lehetne teremteni; elméletileg elegendő volna, ha pl. a német katolikus politikai napilapok vezetését egyszer máról-holnapra angol és amerikai katolikus újságírók vehetnék át, ami a gyakorlatban természetesen abszurd feltevés. A magyar katolikus sajtó megalapítóinak az ideál lebegett szemük előtt. Politikai és társadalmi napisajtó, de amely nem követi keresztény etikett alatt a liberális sajtó által Európaszerte megteremtett újságtípus keretét s usance-ait, hanem egy Görres és Veüillot szellemében dolgozza fel s világítja meg az eseményeket... E nevek említésével máris elárultuk a terv

idealisztikus, sőt ez idő szerint, sajnos, utopisztikus voltát.

Az átlagos keresztény ujságolvasó közönség ugyanis az ilyen ideális típusú katolikus napilapot csak úgy venné be, ha egészen rendkívüli művészegyeniségek, ha — Veuillot-k, Montalembert-ek és Görres-ek írnák és szerkesztenék. A katolicizmus isteni népszerűtlensége, a tömeg-ösztönökön s tömegízlésen messze felülálló volta csak akkor válik nagyobb tömegekre nézve is élvezhetővé, behízeltgővé, vonzóvá, ha oly művészek keze nyújtja, aminők a szónoklatban Prohászka, a regényírásban Bourget vagy Bordeaux, vagy aminők az ujságírásban Chesterton, Hilaire Belloc, Pierre l'Ermite vagy a már fentebb megnevezett nagyságok voltak. A katolikum magában is szinte túl nagy, túl szép, túl hatalmas gondolat-komplexum, aminek belsejében mint egy szentpéteri dómban eligazodni, minden részletet s az egésznek összhangját teljesen megérteni csak választottaknak adatott. Hát még e nagy gondolatok folytonos, gyors, mindennapi alkalmazása a legbonyolultabb napi eseményekre, a jobbról s balról felvetődő, az emberi gondolkodás és élet minden elágazásába beleszövődő napi problémákra! Az így elképzelt katolikus ujságírás természetesen a művészetek művészete s nem csoda, ha erre nem mindenki van felkészülve, aki a szó banális értelmében katolikus ujságíró.

Ha valamiben elsiettük 10 év előtt a munkánk ütemét, talán ez a katolikus zszurnalisztikai alapépítmény volt az. A szó teljes értelmében való katolikus sajtót csinálni voltaképp csak akkor lehet, ha előbb a szó teljes értelmében vett katolikus ujságírógárdát nevelünk. Embereket, akik az átlagos ujságírói talentumot s az átlagos katolikus műveltséget megtetözik a katolikus publicisztika mélyreható, messze elágazó, szinte egekig érő fogalmának teljes átértésével. Embereket, akik nemcsak jó írók s ügyes publicisták, hanem emellett próféták is és tanítók, méltó, avatott, ihletett hirdetői a legnagyobb eszméknek, amelyeket emberi elme a föl-

dön valaha befogadott, s hirdetői zsurnalisztikai éllel, teljes modern, publicisztikai vértettséggel.

Katolikus ujságíró! Mily sokat mond e szó, s mily kevesen sejtik meg teljes tartalmát! Ez a szó annyit jelent, mint apostol, aki szent hévvel hisz küldetése természetfeletti jellegében; aki olyan fajta érzéssel ül le mindennap a szerkesztői asztal mellé, amilyennel a pap lép az oltárhoz, hogy az Élet Kenyerét megtörje a hívek ezrei számára! Ez a szó: katolikus ujságíró, annyit jelent, mint katona, harcos, keresztesvitéz, aki nem szóval csupán, hanem szívvel küzd, aki a vérével ír és írna alá minden szót, amit a kereszt kultúrájának mindent átfogó győzedelmessége érdekében papírra vet! Tudós és művész, aki lelkében az isteni gondolat lobogó tüzét érzi s megtanulta a belső hevületnek megadni azt a művészi formát is, amely okvetlenül gyújt, fénylik és melegít, amerre éri!

A külföld katolikusai Franciaországban, Amerikában katolikus ujságírói akadémiákat létesítettek. Nagyon érthető. Nem az írás művészetét akarják közvetíteni ezek a főiskolák, mert azt a leendő katolikus ujságírónak már úgyszólván máshonnan s készen kell magával hoznia. Hanem azt a lelki és szellemi felkészültséget, azt az apostoli, hithirdetői s prófétai lobogást, amely nélkül a katolikum legfeljebb negatívumokban fejeződik ki (abban, hogy tudja, mit *nem* szabad írnia), de amely nélkül az ujságíró a katolikus eszmének messzeszóló igehirdetője, szélteben felragyogó zászlóhordozója nem lehet. És ezenkívül tudást közvetítenek ezek a katolikus ujságírói főiskolák: a keresztény filozófiának, apologetikának, egyház- és kultúrtörténelemnek s ezernyi más szellemi kincsnek tőkéjét, amely nélkül a legbuzgóbb katolikus érzület is kevés, mert csak erőtlenül és bizonytalanul tud hozzászólni az életet mozgató legmélyebb kérdésekhez.

Ha a nagy sajtómegmozdulás, melyet e folyóirat most tíz éve megindított, megérleli a magyar katolicizmus vezető intellektusaiban a belátást, hogy a teljes

eredmény érdekében mindenekelőtt nagyon mély, alapvető munkát kell végeznünk, hogy elsősorban Görres-eket, Veuillot-kat, Eberléket és Chestertonokat kell, kicsiben bár, jövőnk sajtónk számára nevelnünk, az 1917-iki és 18-iki eredmény igazibb, nagyobb fele csak akkor fog jelentkezni.

*

Azonban a teljes értékű katolikus sajtóeredménynek más feltételei is vannak, még pedig az olvasóközönség részén. A sajtó nevelő; tehát a katolikus sajtónak is meg kell előbb lennie, hogy közönséget gyűjtessen maga köré s azt a katolikum irányában nevelhesse. Ezt hangoztattuk tíz évvel ezelőtt azokkal szemben, akik circulus vitiosus-okat emlegettek s azt akarták: a katolikus közönség támogassa előbb a zsunalisztikailag gyenge katolikus lapokat, akkor majd ezek is lassan-lassan nagyobbra fejlődnek. Nem, az árut megjavítani nem a vásárló közönség feladata, a nevelőt nem a megnevelendő gyermeknek kell előbb nagyra nevelnie. Viszont azonban az is igaz, hogy a katolikus sajtó sikeres fejlődését a katolikus közönség másirányú s más oldalról jövő megnevelésével és erőbeszökkentésével is támogatni kell. Mennél erőteljesebb a katolikus tömegek keresztény gondolkozása és érzése, annál könnyebb és sikerebb a katolikus sajtó munkája. Ahol a katolikus öntudat és lelkeség szinte már a fagypontra alá süllyedt, ott a legkiválóbban meg szerkesztett katolikus sajtó is csak nagynehezen, fáradtságos jégtöréssel, ezernyi mesterkedéssel tudja közönségét a dermedtségtől kiemelni, a katolikus gondolatok szépségével szemben megértővé tenni. A holland, az angol, az amerikai katolikus sajtó nagy sikerének egyik nyitja: a magasra fejlett katolikus öntudat ezeknek a népeknek katolikusainál.

Ha nálunk a Baltázárok nagy hangon kiáltozhatják, hogy a „klerikálisok” és a „jezsuiták” által képviselt katolicizmus nem azonos a „magyar katoliciz-

mus" átlagával, ebben van annyi igazság, hogy nálunk még mindig számottevő részben vannak merő papiros-katolikusok, liberális- vagy ha tetszik: protestáns-katolikusok, akik talán még az Oltáriszentség tanát is hajlandók a „jezsuitáknak" átengedni; akiknek érdeklődése egyházpolitikai téren kizárólag arra irányul, hol és miben lehetne még több katolikus jogot feláldozni, még több katolikus gondolatot elárulni, még több viszonyosságot és elvfeladást vinni bele a katolikus közéletbe. Ezeknek a katolikusoknak természetesen túl-papos és túl-klerikális még az a katolikus sajtó is, amelyet mások túlságosan lagymatagnak tartanak; ezek a katolikus világnézeti és erkölcsi ujjsmutatásokat még akkor sem tudják elviselni, amikor a legnagyobb szordínóval történnek. Mondjunk le ezeknek a tömegeknek a megnyeréséről?

Bármily jogos gyakran ez vagy az a panasz a katolikus sajtó állásfoglalásai miatt, bármily kíváncsok ezeknek a hibáknak figyelmesebb elkerülése, ne felejtjük viszont, hogy a katolikus sajtónak helyzete is gyakran végtelenül nehéz, mert hihetetlenül elágazó ízléseket kell kielégítenie, kereken ellenkező bírálatokat kell szem előtt tartania. Egyiknek túl-papos a lap, a másiknak túl-liberális; egyiknek szentes és unalmas, másiknak túl-modern és túlságosan szenzációt hajhászó; egyik szidja, mert törvényszéki tárgyalásokat nyújt, másik a falhoz vágja, mert nem nyújtja azokat elég részletesen; egyiknek túl-sok benne a politika, a színház, a rádió, az irodalom, az érdekes esemény, a tréfa, a másiknak kevés és azért „kénytelen" megvenni a katolikus lap mellett a liberálist is; egyiknek túl-kormánypárti a lap, a másiknak nem eléggé kormánytámogató; egyiknek túlnagyok a betűi, másiknak túlaprók.

Ezek az ízlésbeli különbségek *más lapoknál is* megvannak, de megállapítható, hogy a túloldalon a közönség sokkal fegyelmezettebb, sokkal kevésbé igényes és bírálatra hajló a lapjával szemben, mint nálunk. Tessék szóba hozni bármely keresztény társaság-

ban a keresztény lapokat: mindenkinek lesz ezernyi kifogása ellenük. Tessék viszont megfigyelni pl. a zsidó utazóközönséget a vasúton: soha egy szóval nem kritizálja lapjait, hanem némán veszi, boldogan olvassa, szótlanul elmerül bennük, tudván, hogy ezek a lapok az ő táborát védelmezik s ez neki elég. Lehetetlen, hogy ne legyen az ellentáborban is sok ízlésbeli és pártállásbeli különbség s nevetséges volna azt hinni, hogy a liberális lapok zsurnalisztikai szempontból kritikán felül állnának. De az a különbség, hogy ott sokkal több az önfegyelmzés, öntudat és összetartás, míg nálunk e tulajdonságok felett messze túlteng a kritizáló hajlam, mindent jobban-tudás, a magunkénak leszólása által való szellemeskedés vágya és az elfogulatlanság színezetének fitogtatása.

A több öntudat és lelkeség nemcsak elnézőbbé tenné táborunkat sajtónknak való vagy képzelt hibáival szemben, hanem megteremtené a kimondottabban katolikus sajtókultúra fejlődési lehetőségeit is. Ha a katolikus zsurnalisztika szélesebb mértékben számíthatna olvasóinak táborában kiforrott katolikus ízlésre, öntudatra és lelkeségre, önkéntelenül is jobban közelednék a tisztább katolikus ideálok felé. Ezért kívánatos nemcsak általános szempontokból, hanem névleg sajtószempontból is, hogy ez a katolikus lelkeség és öntudat minden egyéb, meglevő eszközzel is fejlesztesse. A katolikus kulturális intézmények (pl. középiskoláink) céltudatosabb felhasználása, a katolikus hitvédelem, az egyesületi élet és az egyházközségi szervezkedés intenzívebb művelése, a katolikus lelkipásztorkodásnak korszerű kiépítése, nem utolsó helyen az értelmiségnek rendszeresebb lelki gondozása volnának első helyen hivatva, hogy nagyobb katolikus öntudatot vigyenek bele tömegeinkbe, amely aztán hajlamosabb lesz a sajtó terén is méltányolni a tisztább és teljesebb katolikus törekvéseket. Így áll majd elő a kellő kölcsönhatás: a sajtó táplálni fogja a katolikus akciókat s a katolikus akciók alapot és fokozottabb fogékonyságot teremtenek a tömegekben a teljesértékű

katolikus sajtómunka értékelésére és befogadására. Mindenkinek akad itt tennivalója bőven, a meddő és nem mindig illetékes bírálgatáson túl is.

*

Folyóiratunk nemes büszkeséggel tekint vissza arra, amit tíz év előtt tett, amikor az évtizedes sopánkodás és tehetetlen áhítás helyén kitűzte a cselekvés lobogóját. A belőle kiindult katolikus sajtómozgalomnak a tízéves évfordulón csak azt kívánhatja, hogy törhetetlen energiával lengesse tovább is azt a zászlót, amelyet a legnehezebb időben bontott ki, amely ellen minden ellenség összefogott s amelyre mégis a keresztény és katolikus magyarság fennmaradása van felírva; hogy el ne kedvetlenedjék az értelmetlen és egyoldalú kritikán, de viszont tanuljon a jóakarató és tárgyilagos felszólalásokból; hogy el nem hagyva a való helyzet prózaian reális kívánalmait, emelkedjék mégis olvasótáborával együtt mind magasabbra, mind közelebbre a katolikus ujságírás eszmei célpontjai felé.

Folyóiratirodalmunknak, elsősorban a Magyar Kultúrának feladata a napisajtó mellett továbbra is megmarad és különálló marad: egyrészt kitűzni és sürgetni a katolikus magyar sajtómunka tiszta, elvi célpontjait, függetlenül a napi politikától s a sajtópolitika megköttöttségeitől, de ugyanakkor ráébresztetni a magasabb kultúrára vágyó, vezető katolikus értelmiséget annak a világnézeti öntudatosságnak nagyobb művelésére és terjesztésére, amely nélkül a legjobb napisajtó is vagy homokra építene, vagy kénytelen volna örökké megalkudni a katolikus olvasótömegek jókora részének elkereszténytelenedett ízlésével.

Hogyan alakult meg a Központi Sajtóvállalat?

Megkérdezték tőlem: mikor szántam rá magamat először a Sajtóvállalat megszervezésére?

Voltaképpen forma szerint sohasem. Nem kellett ezt külön elhatároznom. Az események úgyszólván

észrevétlenül sodortak oda, hogy a Sajtóvállalatot meg kellett alapítanunk. Én évek hosszú során át állandóan napirenden tartottam a sajtókérdést, de sohasem gondoltam arra, hogy valaha magamnak kelljen azok élére állnom, akik a cselekvésre majd kiadják a jelszót. Sürgettem a sajtókérdés megoldását, számtalan cikkben s beszédben agitáltam mellette, de mindig úgy képzeltem, hogy magát a szervezési munkát másnak kell elvégeznie. Valahogy aztán úgy adódott, hogy végre is nekünk magunknak, nekem s néhány barátomnak kellett a mozgalom élére állnunk, ha azt akartuk, hogy a sok tervből legyen végre tett is.

Emlékszem, még innsbrucki egyetemi éveimben, kezembe került Gerelynek egy cikke, amelyben egy akkori zsidó lapnak gúnyolódását ismertette a magyar katolikusokon, akik évek óta jajgatnak, óbégatnak versenyképes katolikus sajtó után, de tenni nem tudnak vagy nem mernek semmit. Azt írta az a cikk, hogy a katolikus sajtóból is majd csak akkor lesz valami, ha egyszer — zsidók csinálják meg. Mert hogy az ilyesminek a fontosságát csak a zsidó ész látja meg s csak a zsidóknak van meg az ilyesmihez szükséges áldozatkészség is.

Igaz, hogy a probléma nem volt könnyű. A katolikus és keresztény közönség nagyrésze még nyakig benn lábalt a divatos liberalizmus hinárjában és semmitől sem reszketett annyira, minthogy résztvegyen keresztény mozgalmakban, mert akkor azonnal ráterítették a vizes lepedőt, hogy felekezeti békebontó. A keresztény lelkiismereteknek ez az állandó és ügyes gúzsban tartása volt a liberális zsidóságnak egyik legfélelmetesebb hatalmi eszköze. Emellett az akkori néppárti katolikus sajtó helyzete is különös nehézségeket támasztott.

Utólag nem is csodálkozhatunk rajta. A közéletben a keresztény gondolatot 30 év óta a néppárt képviselte. Hol jól, hol kevésbé jól, de eltagadhatatlan az érdeme, hogy harminc éven át állta s jóformán egyedül állta a liberalizmus pergőtüzét. Akkor még

nem volt divat a közéletben kereszténynek lenni, akkor még Tisza István is a szocialista demagógiával egy sorba állította a keresztény politikai gondolat erőfeszítéseit. Mikor mi újtípusú, pártokon felül álló, minden tekintetben versenyképes keresztény sajtót követeltünk, a néppárt s az *Alkotmány* emberei természetesen megijedtek, hogy már most mi lesz? Hátha csak az fog sikerülni az ifjú titánoknak, hogy lerombolják a meglévő gyengét s a helyébe nem tudnak erősebbet s jobbat állítani? Akkor az eredmény mégis csak negatív lesz. Ebből az aggodalomból eredt egyes, igen érdemes embereknek kezdetben velünk szemben tanúsított szívós ellenállása. Ezt is le kellett küzdenünk, különben nem juthattunk célhoz.

Ott volt aztán a másik nagy akadály: keresztény és katolikus közönségünk szörnyű pesszimizmusa. Mit akartok ti, ifjú optimisták, mondták nekünk egyre, mikor minden eddigi próbálkozás eredménytelen volt? Mi mégis bízunk s agitáltunk tovább. Addig agitáltunk, míg végre szavunknál fogtak bennünket a saját barátaink. Főleg egy hosszabb tanulmányom a Magyar Kultúrában, 1917 tavaszán, indította meg a görgeteget.

Megmagyarázták nekünk, hogy a szóból most már elég volt, jöjjön hát a tett. Emlékszem, mennyire meglepett közönségünknek ez a hangos követelődzése. „Mit csináljunk?” — kérdeztem Baranyay Jusztintól, hűségés fegyvertársamtól kezdettől fogva. „Barátom — felelte —, aki á-t mondott, annak b-t is kell mondania, ez régi törvény.” S így egyszer csak benne voltunk a szervezésben, az előkészületekben. A részleteket akkor megírtuk, kár volna ma ismét visszatérni rájuk. Elég az hozzá: a részvényjegyzés, azokkal a bizonyos aprótípusú, 25 koronás részvényekkel minden várakozáson felül sikerült. A célul kitűzött három milliót közönségünk a háromszorosával jegyezte felül. Igaz, hogy ezt a pénzt, kétszázezernél több kisember jegyzését, Kun Béláék idején az egyesült magyarországi szociáldemokrata-kommunista párt legnagyobb részt ellopta s pártröpiratokat nyomtatott rajta, de a

törvényesség visszaálltával valahogy mégis sikerült elég tekintélyes összeget gyűjtenünk s így a Központi Sajtóvállalat lapjai 1919 őszén megindulhattak.

Meg vagyok-e elégedve az azóta elért eredménnyel ezen a téren?

Kétségtelen, hogy a Sajtóvállalatnak és majdnem még inkább az előkészületként lefolyt sajtóagitációnak igen jelentékeny szerepe van abban a keresztény és nemzeti ébredésben, amelynek a forradalmi zavarok leküzdése óta tanui vagyunk, bár természetesen sokban másképp képzeltük és másképp akartuk ennek a kettős ébredésnek gyakorlati folytatását. Az elkanyarodásokért nem vállalhatjuk a felelősséget, de mindenesetre mi vittük be széles tömegekbe a tudatot, hogy Magyarország romlását nagyrészt a keresztény és nemzeti gondolattól való gyáva eltérés okozta s hogy nincs más út a gyógyulásra, mint a visszatérés erre a kettős alapra.

A liberális és radikális sajtó csakugyan hallhatlanul vakmerő skálán játszott állandóan s nemcsak közvetlenül a forradalom előtt. Ma már szinte el sem tudnók képzelni, hogy ilyen hangon írjon ismét. A kereszténységről, a katolikus törekvésekről, ünnepekről, hittitkokról, szertartásokról, erkölcsről, tradíciókról a legpiacibb gúnyolódás hangján szólt s emellett csak úgy vájkált a pornografiában. Ha minden mástól eltekintünk is, amit a keresztény nemzeti sajtó erőteljes síkraszállása által elértünk, már ezt az egyet: a kereszténység s a történelmi magyarság ellenségeinek *több mérsékletre és szerénységre szorítását* oly eredménynek kell tekintenünk, amely egymagában is megért minden erőfeszítést. De természetesen nem ez volt az egyetlen eredmény.

A Sajtóvállalat csalódást is okozott! Minden emberi munkának velejárója a gyarlóság és hiba. Mi is követtünk el hibát eleget. Nem szabad elvégre felednünk, hogy a sajtó terén a keresztény magyarságnak nem volt meg az a zsurnalisztikai és üzleti iskolája, mint a velünk szembenállóknak. A közéleti helyzet

zavarosságai szintén okoztak elég bajt. Pénzügyileg meg a mi vállalkozásunk egyenesen a legnehezebb időbe esett. Baj volt az emberekkel is, hiszen a rutin és az ügyesség nem mindig párosul egyéni és érzelmi kiválósággal.

Átmenetileg néha emberekkel kellett dolgoznunk, akik a keresztény fellendülést s a Sajtóvállalat hatalmát merő konjunktúrájának nézték. Kihasználtak bennünket s csak a maguk érvényesülését keresték. Volt, akit mi ástunk ki a homályból, akiből mi csináltunk embert, s akinek aztán első dolga volt, hogy mihelyt a vállalkozás nagyra nőtt, ellenünk fordult. Bocsássunk meg nekik s felejtsük el őket. Az sem volt kellemes tapasztalat, hogy a mi első sikerünkön felbuzdulva, az általunk teremtetett közhangulatot kihasználva, négy-öt más keresztény napilap is megindult, amelyek azóta nagyrészt megszűntek, de természetesen addig is szétforgácsolták az erőket s megnehezítették a Sajtóvállalat kívánatos megerősödését. Pedig mi az egységért elég áldozatot hoztunk...

Én sohasem voltam a K. S. V.-nek sem igazgatója, sem lapjainak szerkesztője. De kezdetben nem tehettem másképp, részt kellett vennem a vállalat irányításában, már azért is, mert létrejötté részben az én nevemhez fűződött s felelősnek éreztem magam. Mihelyt azonban a helyzet megszilárdult s közvetlen részvétemre a lapügyekben nem volt többé szükség, fokozatosan visszavonultam a vállalatától s a vezetést az arra hivatottnak adtam át. Az én hivatásom végtere a hitvédelmi íróé, szónoké és lelkipásztoré s jobban is érzem magam saját területemen, a szigorúan vallási és tudományos munkában, mint a részben mégis csak üzleti és politikai színezetű harcban.

Amit tettem, örülök, hogy tettem, de most már *folytassák a munkát, akik erre nálam alkalmasabbak.* A vállalat ügye természetesen ma is szívemhez nőtt, bár most már félévek telnek el, hogy cikket írok, vagy benézek régi, meghitt barátaimhoz, a Honvéd-utcaiba. Közben különben is rendi ügyben három évet Rómá-

ban töltöttem s most már a folytonosság hiányának érzete is felment a további, közvetlen közreműködés feladata alól.

Római küldetésem csak elég távolról állt összefüggésben a Sajtóvállalat működésével. Minden rendbevon időnkint egyes tagokat a római központi rendi adminisztrációba. Nálunk ez aránylag ritkán történik, ezért feltűnőbb s ilyenkor természetesen megindul az érdeklődők részén a fantasztikus kombinációk szokásos özöne. Lehet, hogy fellebbvalóimnak szándékai között az is szerepelt, hogy így könnyebben kiszakíthatom majd magam olyan feladatok közül, amelyek kezdtek már rám, a szerzetesre és papra nézve, terhesekké válni. Csak hálás lehetek érte nekik.

Ezt az alkalmat azonban hadd használom fel arra is, hogy régi barátaimnak, akik egykor velem együtt agitáltak, gyűjtöttek, dolgoztak és áldoztak az eljövendő keresztény és nemzeti sajtóért, a régi melegséggel üzenjek bajtársi köszöntést.

Csak tartsák a zászló nyelét erősen! Kereszténységünk jövője, magyar hazánk megerősödése s újrafeltámadása, népünk erkölcsi és szociális megerősödése van erre a zászlóra írva!

Katolikus sajtócentenáriumok.

Franciaországban s Hollandiában centenáriumokat ül a katolikus sajtó. 1829-ben indult meg a „*Le Correspondant*”, Hollandiában pedig a „*Nord-Brabanter*”.

A „*Correspondant*” voltaképpen 1817-ben alakult, de akkor még nem volt kimondottan katolikus programja. Csak az 1829-ben megindult újabb vallásüldözés léptette életbe a „Katolikus Vallásvédelmi Egyesület”-et, amelynek a „*Correspondant*” lett a szócsöve. A folyóiratnak egyik célja az volt, hogy a politikailag különböző pártokra szakadt katolikusokat politikailag közömbös területen egyesítse. A kezdet nehéz volt, mert a folyóiratnak hatalmas ellenfele támadt

Lamennais „L'Avenir”-jében, amelyhez Lacordaire és Montalembert is csatlakoztak. Csak amikor XVI. Gergely elítélte az „Avenir”-t, tért vissza a francia katolicizmusnak e két ragyogó tollú írója a „Correspondant”-hoz.

Más nehézségek arra készítették a szerkesztőséget, hogy egyidőre a lap címét is megváltoztassák. Így lett a „Correspondant”-ból egy darabig „Revue Européenne”. 1843-ban azonban a folyóirat visszatért előbbi címére. Neves emberek írtak belé: Veuillot, Ozanam, Falloux, Montalembert, később d'Hulst, Jules Simon stb. A folyóirat programja ez volt: „A Correspondant szerkesztősége csak egyben egységes: a hithű katolicizmusban. Ezen túl azonban minden írójának teljes szabadságot enged s mindenki tetszés szerint fejtheti ki benne politikai s bármily irányú nézeteit”.

A folyóirat Léon Lavedan, majd Etienne Lamy szerkesztősége alatt érte el fénykorát; mai szerkesztője, Edouard Trojan, szintén kitűnő erőnek bizonyult. Ma a folyóirat kéthetenként jelenik meg s cikkei felölelik a szellemi élet egész birodalmát: irodalmat, művészetet, vallást, történelmet, természettudományt, társadalmi kérdést. Az „Etudes” mellett a „Correspondant” ma Franciaország vezető katolikus folyóirata, amelyek mellett újabban a „La Vie Catholique” emelkedett jelentőségre.

Hollandiában viszont nem a folyóirat-irodalom, hanem a napisajtó terén ül centenáriumot a katolicizmus. A vallásszabadságot 1815-ben hirdették ki, valójában azonban katolikus írónak nem engedtek teret az akkori lapok. A katolikusok csekély száma mellett merészségnek látszott külön katolikus lapot indítani. Mégis már az első, 1818-ban tett kísérlet, a „De Godsdienstvriend”, amelyet a konvertita Le Sage ten Brock szerkesztett, elég szép eredménnyel járt. Erre aztán 1829-ben megindították Hertogenbosch-ban az első katolikus napilapot, a „De Noord-Brabanter”-t. A sajtólárma, amelyet a katolicizmus ellenségei emeltek a

katolikus megmozdulás ellen, ez utóbbinak csak hasznára vált.

1845-ben következett a másik napilap, a „Tyd”, amely szintén Hertogenbosch-ban indult, de már két évvel utóbb Amsterdamba tette át székhelyét. Ez a napilap ma is fennáll s a holland katolikus értelmiség vezető napilapja. Természetesen ezt a lapot eleinte szintén türelmetlen tiltakozás fogadta; egyik liberális lap „pápista szemtelenséget” és „jezsuita cselvetést” látott abban, hogy katolikus napilap alapult.

1868-ban egy világi katolikus ember, I. W. Trompson szerény kis hetilapot alapított Rotterdamban „De Maasbode” címmel. Ki hitte volna, hogy ebből a szerény kezdetből fog kinőni a holland katolikusoknak máig vezető, nagy napilapja, amely naponta 3 kiadásban jelenik meg s kereskedelmi körökben nagy tekintélynek örvend.

Azóta egyik napilap a másik után alapul s ma a kicsiny Hollandiának harmincnál több virágzó katolikus napilapja van; ezenkívül 25 hetenkint kétszer vagy háromszor megjelenő lapja, 83 hetilapja, 135 általános katolikus folyóirata s 25 katolikus szakfolyóirata. A kétmilliónyi főt számláló holland katolicizmus tehát ma 305 katolikus organumot tart fenn.

Akik értik a sajtógondolatot s akik nem értik.

Nagyon előkelő katolikus egyéniséggel volt alkalmam a katolikus sajtóról beszélgetni. Igyekeztem megértetni vele a katolikus sajtó nagy és mindenfelől emelkedő gondolatát. Azt felelte, hogy nyílt kapukat döngetek, amikor őt a katolikus sajtó eszméjének meg akarom nyerni. Ő is azt vallja, hogy a sajtó rendkívül fontos védelmi eszköze a katolicizmusnak. De hozzátette: ami kevés pénz a rendelkezésünkre áll, annyi mindenre kell, hogy a sajtóra emellett alig marad. Rámutatott arra, hány községben nincs sem templom, sem plébánia, hányfelé kellene katolikus iskola, keresztény munkástitkár, mennyi pénzt

emészt meg a katolikus közéleti s társadalmi szervezkedés.

Megsemmisülten mondogattam magamban: ez az! ezért nem jutunk mi előbbre! Az emberek azt hiszik, értik a katolikus sajtó gondolatát, pedig valóságban nem értik. Ma már minden értelmes katolikus tudja, hogy a sajtó fontos; de azt nem tudja, hogy mi a helyes sorrend a szükségletek kielégítésében. Aki úgy okoskodik, mint a fent említett előkelőség, az már nem tartja csakugyan a sajtót mindenekelőtt fontos feladatnak. Félre ne értessünk, mi sem tartjuk a sajtót szentebb, nélkülözhetetlenebb és kötelességszerűbb dolognak, mint a templomot, a lekipásztorkodást s a nevelést. A meg nem értést abban látjuk, ha valaki nem veszi észre s nem látja be, hogy a sajtótámogatás, bárha nem a legszentebb, legszükségesebb s legkötelességszerűbb a katolikus feladatok sorában, mégis a legelső s legfontosabb, mert minden másnak lehetővé tevője, megkönnyítője, eredményre vezetője.

Ha sajtónk van, erős, hatalmas, imponáló, akkor kezünkben van a közfelfogások irányítása is, a közvélemény kialakítása s ezzel együtt jogaink, igényeink, követeléseink, szükségleteink folytonos hangoztatásának lehetősége, érveink érvényre juttatása, a társadalmi s közéleti tényezők befolyásolása, egy szóval: minden. Ha pl. iskolára van szükség, megtehetem, hogy az iskolát a magam pénzén megalapítom, megépítem, dotálom vagy fenntartom; de megtehetem azt is, hogy (mint a protestánsok teszik) iskolámat nagyrészt az állammal tartatom el, azaz mindenelőtt a sajtó révén közfelfogásokat teremtek s a döntő tényezőket arra a meggyőzésre bírom, hogy a saját érdekükben s a jog és igazság nevében közpénzekből építsenek nekem iskolát s ne is egyet, hanem harmincat s a harminc iskola vezetését bízzák rám. Kerülő úton, de sokkal többet értem el.

Ez a példa iskolás és tökéletlen, de a benne példázott igazság a valóságban a mondottnál még sokkal nagyobb mértékben szokott beigazolódni. A katolikus

Egyház a maga óriási dogmatikai s erkölcsi, kulturális és nemzeterősítő fölénye mellett hamupipőke szerepen tengődik azért, mert sajtója gyenge s mert a közvéleményt s a döntő közéleti tényezőket csak igen kicsiny mértékben tudja a saját igazának elismerésére szorítani. A tettek, a történések, az elhatározások a meggyőződésekből s felfogásokból, a meggyőződéseket és felfogásokat pedig közéleti s világnézeti kérdésekben egyaránt mindennél hatásosabban s messzebb terjedően a sajtó irányítja; ha tehát nincs erős katolikus sajtónk, a felfogások, a meggyőzések s ennek folytán a tettek és történések logikai szükségszerűséggel mindig nagy mértékben kedvezőtlenek lesznek a katolicizmussal szemben. Itt olyan matematikailag biztos és kivédhetetlen okozatsorozattal van dolgunk, amelyet eddig senki meg nem döntött. De amit annál többen ignorálnak, értelmes, előkelő, felelős és vezető emberek. Nem is fordulhat a sorsunk soha jobbra, amíg ez a visszás állapot, ez a rettenetes rövidlátás meg nem szűnik.

Amíg a katolicizmusnak nem ez a legfőbb, legégetőbb, mindenkit első helyen foglalkoztató gondolata, addig minden egyéb erőfeszítésünk szükségképpen jórészt meddő marad.

*

Bezzeg a katolicizmussal szembenálló táborok mennyivel tisztábban látnak e kérdésben! A zsidóság mindenelőtt! Miért veti rá magát a sajtóra ez a kétségtelenül élelmes és tehetséges fajta oly bámulatra-keltő szívóssággal minden országban s minden világrészen? Azért, mert kereskedő nép s nagyon jól tudja, hogy a sajtó az üzleti életben hatalom s maga is üzlet; de aztán azért is, mert életöszönével azonnal megérezte, hogy a keresztény gazda-népek tengerében csak úgy tarthatja magát felszínen, csak úgy verekedhet ki magának létjogot s levegőt, csak úgy válhatik egyenrangú, sőt vezető tényezővé, ha a gondolatirányításnak eszközét a kezébe kapja, ha olyan

szellemi atmoszférát teremt, amelyben igényeit, kívánságait, érdekeit biztosítani tudja. S a „keresztény” világ csakugyan meglepő s megszégyenítő mértékben gondolkodik ma zsidó fejjel, érez zsidó szívvel, él és cselekszik a zsidó sajtó által beléje sugallt, beléje tölcsezett, beléje kalapált jelszavak s felfogások értelmében.

A zsidó sajtó nagyon finom szimattal megérezte azt is, hogy neki a protestantizmustól nemigen van mit tartania, mert az vele alig áll ellentétben, ellenben a katolicizmustól sokat; sőt, hogy a protestantizmus egész szellemi iránya neki kész alap, amelyen dolgozhatnak. A szabadgondolkozást, a liberalizmust, az általános kételkedést, a keresztényellenes bölcseletet, a házassági elválást, a szabadszerelmet, a szabadkőművességet, sőt magát a bolsevizmust is nem zsidók találták ki: nekik elég volt, ha „keresztények” palástjába burkolva emelhették divatra s uralomra a keresztényellenes jelszavakat s támadhatták az ősi keresztény, tehát katolikus gondolatokat, intézményeket.

A protestánsok általában nem is nagyon idegenkednek a zsidó sajtótól, amely velük lényegében azonos gondolkodású. Baltazár Dezső pártfogója a zsidóságnak s a zsidó sajtó született kiszolgálója a Baltazár Dezsőknek. A liberálizmus a közös platform, amelyen (tisztelet a kivételnek!) nagyon szépen megtalálják egymást. Kétségtelenül ennek az együttességnek tulajdonítható, hogy a közfelfogások s a közéleti tényezők oly feltűnően kedveznek a protestantizmusnak, bár ennek külön sajtója van, vagy hogy a protestánsok magától értetődően több állami és községi segínyt kapnak, mint például a katolikusok s általában, hogy bizonyos fokig divatosabb, majdnem azt mondanám: előkelőbb protestánsnak lenni, mint katolikusnak. A herezis ezer láthatatlan csatornán keresztül, a modern zsidó és félzsidó napisajtó ezer cikkén, napihír-fogalmazásán, érvelésén s propagandázásán keresztül szakadatlanul árad szét a tömegekben s hogy a katolicizmus teljesen el nem süllyed a vele szemben

összeesküdött modern szellemirányító nagyhatalmakkal szemben, kizárólag isteni erejének s belső verhetetlenségének tulajdonítható.

Nem megdöbbenő-e pl., ami Mexikóban történhetett? Történhetett volna hasonló eset zsidók vagy protestánsok ellen? Az egész világ sajtója harsogott volna, toporzékolt volna, a hegyeket is megmozdította volna a jogaikban, sőt életükben fenyegetett zsidók és protestánsok érdekében. Itt azonban „csak” katolikusokról volt szó, ezeknek a szenvedéseit nem kell tudomásul venni, jogaikat nem kell védelmezni, mert a sajtó, amely a népmilliók gondolkozását irányítja, csak igen kicsiny mértékben azonosítja magát a katolikus érdekekkel. De nem a mi hibánk-e, a világ katolikusainak hibája, hogy ennyire rövidlátón, ennyire hatástalanul végezzük a saját önvédelmünk nagy feladatát? Mi, szegény jámborok, templomokat építünk, szegényeket gondozunk, tudományokat művelünk. Tudós szerzetesünk, buzgó papunk, önfeláldozó hősünk bőven van. Csak eszesen számító, élelmes és messzelátó ember van kevés köztünk!

*

A magyar katolikusok valamivel jobban állnak e pillanatban a sajtójuk terén, mint pl. a cseh vagy az olasz vagy az osztrák katolikusok, de távolról sem állnak jól. A nagy megmozdulás most 11 éve, sokakat felrázott a tudatlanság s érzéketlenség szendergő állapotából. De távolról sem mindenkit, még a vezetésre hivatottak közül sem! Amint a nagy megmozdulás, most 11 éve inkább alulról feltörő mozgalom volt, néhány embernek elszánt kísérlete, nem a hivatalos, szervezett katolikus Magyarország talpraállni-akarása, úgy ma sem lehet mondani, hogy a katolikus Magyarország mint ilyen volna elszánva minden reményét a sajtójába helyezni s a sajtója érdekében mindent, a legvégsőt is merni.

Távol vagyunk attól a megértéstől, amely régebbi időben a honvédelem vagy az éhínséggel szemben

való védekezés kedvéért még a székesegyházak arany- és ezüstkészletét is hajlandó volt odaadni, csakhogy segítsen. A magyar katolicizmusnak ma is mindenre előbb van pénze és gondja, mint a sajtóra. A magyar katolicizmus a sajtót fontosnak tudja, de nem tartja elsőrangú minden egyéb feladat érdekében legsürgősebb teendőnek. Tesz érte valamit, de távolról sem mindent, amit lehetne és kellene; távol van attól, hogy mélyen és élénken érdeklődnék sorsa iránt, hogy a legjobb szellemi erőket állítaná szolgálatába. Hogy a sajtó terjesztését azzal az erővel szorgalmazná, amelyet ez a védelmi és propagatív eszköz megérdemel, amelyhez az állami életben fontosság dolgában csak a honvédelem vagy a közegészségügy s a ragályok elleni védekezés hasonlítható. A megértők százaival a meg nem értők s a hiányosan értők tízezrei állnak szemben.

A katolikus sajtó terén *anomáliák* harapózhatnak el, amelyeknek orvoslására senki sem érzi magát hivatottnak. Szédületes pénzek herdálódnak el a katolikus sajtó terén, amikor pl. a semmiféle komoly szükségletet nem pótló, semmiféle komoly eredményt fel nem mutató, pusztán talán egyesek egyéni érvényesülését célzó sajtóorganumok fenntartására éveken, évtizedeken keresztül van pénz, míg a komoly sajtótörekvésekre a legszükségesebb is alig telik.

Ha katolikus gyűléseink nemcsak szónoklati díszpróbálkozások volnának, hanem eleven sebeket tárnának fel s égető kérdéseink tisztázására is nyújtanának alkalmat, mindenekelőtt a katolikus sajtó és irodalom égető, kínzó, elhanyagolt problémáit kellene, legalább zártkörű tanácskozásokon megvilágítani. S ha a katolikus szervezkedés jelszava nem volna nálunk merő szónoki frázis, már régen kellene olyan szervezetünknek lennie, amely hivatottnak érezhetné magát, hogy a legfontosabb s legéletbevágóbb kérdésekhez teljes vértettséggel nyúljon hozzá s a konkrét teendőket ezen a téren megállapítsa és munkába vegye.

A kalózhajó.

Mindig újra felhangzik a panasz Magyarországon, hogy a falvakban nincs kellő sajtópropaganda: nem törődnek a falusi nép érdekeivel, a legmostohább gyermek a földművelőosztály, a kiskazda- és zsellér-reteg. Ezután erre panasz aligha lehet! Karácsony napján ugyanis minden község előljáróságához egy példány „Magyarország” érkezett, legalább is a Győr alá tartozó községek előljáróságához, még pedig a következő címszalag alatt: „Hivatalos Kamarai Értesítő”. És utána az Elöljáróság címe. E kedves figyelemre pedig az adott okot, hogy a nevezett ujság Gaál Gasztonnak nagy karácsonyi szózatát hozta a lap első és második lapján

Hogy Gaál Gaszton hol intéz szózatot az országhoz, az az ő dolga. De hogy a „Magyarország”-ot a Mezőgazdasági Kamara küldi szét az országban hivatalos címszalag alatt, ez már közügy, amit éppen a „szózatban” emlegetett „közéleti tisztaság” nevében szóvá kell tennünk. Mostanában sok szó esett arról, hogy takarékoságból nem kellene-e a kamarákat megszüntetni, de ezek után végleg megállapíthatjuk, hogy igenis, szükség van a kamarákra, mert az ország legkitűnőbb lapját, a „Magyarországot” nélkülük aligha olvashatnák a falvakban, ami pedig pótolhatatlan hiány lenne. Most már beláthatjuk végre, hogy a földadó és a földbérletek kereseti adója után 2, illetve 2 és $\frac{1}{2}\%$ -kal kivetett mezőgazdasági kamarai illetéket nem hiába fizetik az adózók a többi közadóval együtt!

A „Magyarország”-ot nem kell bemutatnunk senkinek. Multját, jelenét, de akár jövőjét is mindenki ismeri. Mégis kiemelem a karácsonyi szám tartalmából a 6-ik oldalon lévő cikket, amely fényképpel van illusztrálva és amely igazán a karácsonyi ünnep jelentőségét domborítja ki s a mellett kétségtelenül a falusi nép érdekében íródott. Csak a címét közlöm: „Dolly Rózsi regényes harmadik házassága. Szilveszterkor

ismét férjhez megy a híres magyar táncosnő és feláldozza a második férjétől járó hatalmas összegű tartásdíjat”.

Ezek után aggódva kérdem: Vajjon csak a győri kamara teljesítette-e a „Magyarország” karácsonyi számának szétküldését? Remélem, a többi kamara sem maradt el tőle! Ennyi kultúrérzéket igazán elvárhat az ember egy államilag és közpénzen fenntartott intézménytől!

Keresztesvitézek a katolikus ujságírók.

A francia katolikus ujságírók mintájára immár a katolikus magyar ujságírók is testületileg jöttek el Szalézi Szent Ferenc ünnepének nyolcadán az Isten házába, hogy áldást kérjenek munkájukra. Most, amikor látjuk, hogy az ujságok tele vannak üzlettel, joggal kérdezhetnék a katolikus hívek, mi köze van a sajtónak a valláshoz, a katolicizmushoz. Ha nem is magát a lapot, de az író és az ujságíró szoros kapcsolatok fűzik Istenhez és a katolikus hithez. A katolikus ujságírás szent hivatás és ezt át kell éreznie minden katolikus írónak és ujságírónak. El kell nekik jönni ide a templomba, hogy imádkozzanak és maguk mellett lássák imádkozni olvasóikat.

— A katolikus ujságíró hivatása nagyszerű, magas és szent. Az az ember, aki itt nyugszik ennek a templomnak a kriptájában, rendnek nevezte a katolikus ujságíró társadalmat. Valóban, a katolikus ujságírók modern lovagrendet alkotnak. Keresztesvitézek azok a katolikus ujságírók, akik jól fogják fel hivatásukat. Az igazságot hirdetik és védelmezik, védelmére kelnek a letiport jogoknak. Nem a kard a fegyverük, hanem a toll és ezzel a fegyverrel vívják meg nehéz harcaikat.

— Fontos feladata a katolikus írónak és ujságírónak, hogy hittel, reménységgel, erővel töltsse el nehéz napokban a csüggedőket. Egy lendületes vezércikkkel és hazafias verssel milyen lelki erőt, mennyi

hazaszeretetet lehet önteni a csüggedő emberekbe. Az embereknek ilyen módon való megerősítésére csak az ujságírók képesek. Ezért szükséges, hogy egy országban magas nívón álljon az irodalom és az ujságírás. Szent az ujságíró hivatása, mert maga Krisztus szentelte meg, amikor az írás formáját választotta arra, hogy tanításait az utókorra hagyja. De minél szentebb a hivatás, annál nagyobb felelősséggel jár. A toll széldületes eredményeket produkált a világtörténelemben. Forradalmakat, tűzvészeket és erkölcsi dekadenciákat tud teremteni a toll.

— Imádkozunk és imádkozunk, hogy ennek a szegény, meggyötört magyar hazának adjon a jó Isten olyan publicistákat, mint Prohászka Ottokár volt. Támasszon írókat, sokat olyat, aki tele van élő hittel, mint amilyen hite Zichy Nándornak volt, hogy tudjon magához vonzani, az igazságért lelkesíteni százakat és ezreket. Adjon Isten a magyar hazának sok becsületes pennát, hogy vezessen, tanítson, bátorítson, vigasztaljon, felemeljen.

A katolikus sajtó és irodalom olvasóit arra kérem, becsüljék meg a katolikus sajtó és irodalom munkáit. Tegyenek meg mindent, hogy a tövisek mellé sok rózsát is kapjanak. Lássák a katolikus írók és ujságírók, hogy olvasótáboruk szereti és követi őket, hogy így emelkedjék bennük a magyar öntudat és önbizalom.

Nem szégyen-e?

Nem szégyen-e, hogy nekünk katolikusoknak mindig újra meg újra kell magyarázni, hogy nem mindegy, milyen lapot olvasunk és támogatunk? Nem szégyen-e, hogy ezt *csak nekünk* kell magyarázni; mert mindenki más amúgy is tudja?

Én még nem láttam zsidót, aki keresztény lapot vett volna meg, vagy keresztény lapot járatott volna, akármilyenféle kifogás alapján. Sőt azt *sem hallottam*, hogy a zsidóknak zsidó sajtóegyesületre, sajtógyűlésekre, sajtópédikációkra volna szükségük. Mert a

zsidó okos és értelmes; még az utolsó falusi korcsmáros leánya is gyermekkorától fogva tudja, hogy neki nem szabad egyetlen fillérrel sem erősíteni a keresztények sajtóját. Ő tudja, hogy micsoda hatalom az a zsidók szempontjából, hogy a legtöbb lap az ő kezükben van, hogy mindenütt az ő ujságjaik kaphatók és olvastatnak, hogy minden problémához ők szólnak hozzá, ők irányítják az eszméket, az ízlést, a közgondolkodást.

Sőt a zsidók másban is nagyon-nagyon okosak. Mi katolikusok roppant áldozatok árán tartjuk fenn iskoláinkat, egyesületeinket, nevelőintézeteinket, szerzeteinket. A zsidónak mindez nem kell. Ő enélkül is ura tud lenni a helyzetnek: csak kezében kell tartania a sajtót. Akkor ő járhat a mi iskoláinkba is, a mi intézeteinkbe, a mi szerzeteseinkkel taníttatja, ápoltatja magát; azért mégis minden úgy történik, ahogy neki kell, ahogy neki tetszik. Mert mindenben azok az eszmék érvényesülnek, amelyeket az ő sajtója képvisel.

Hasonlót látunk protestáns felebarátainknál is. Csak éppen a katolikus nem lát be semmit s vakon, gyáván, árulón hordja Góliátnak a fegyvert Dávid ellen.

Miért nem látja be a katolikus, hogy a sajtójára neki is szüksége van? Miért nem érti ezt meg száz és száz sajtópredikáció és sajtóbeszéd után se? Miért olyan hallatlanul tudatlan és műveletlen (és nem ám csak a sültparasztja, hanem akárhányszor a méltóságos úr és kegyelmes asszony is!), hogy csak azért is vágja a lába alatt a fát? S ha rászólunk, ha figyelmeztetjük eljárásának gyermekesen ostoba és veszedelmes voltára, akkor még neki áll feljebb; még ő toporzékol, hogy mit papolunk neki, hogy persze el akarjuk venni a személyes szabadságát, ő azt olvas, amit akar; hogy még csak azt sem engedjük meg neki, hogy a lába alatt elvágja a fát! Nevetséges kifogásokkal hozakodik elő: a katolikus lap neki unalmas; a katolikus lap egyszer nem úgy írt, ahogy ő szeretne volna;

egyszer apró volt a betűje, egyszer meg nagyon is nagy; a politikai pártállása nem tetszik neki stb. Érdekes: a zsidó ilyesmivel sohasem hozakodik elő. Pedig bizonynal neki is van kifogásolni valója a saját lapjain. De azért kitart mellettük keményen, miért? Mert *intelligens*. Mert okosabb, mint a keresztény. Mert nem olyan gyermekesen ingatag és öntudat nélkül való, mint a katolikusok nagy része!

Valahányszor a villamoson megyek és látom, hogyan repülnek le a kalapok a templom előtt, de ugyanakkor a kezekben ott vannak a keresztényellenes napilapok és képes heti folyóiratok, oda szeretném kiáltani ezeknek a kalapemelgető álkatolikusoknak: Ugyan hagyjátok abba! Ti is az Istent egyszerre akarjátok tisztelni a Mammonnal! Ti is gyermekes ellentmondásban leledztek: azt hiszitek, az már katolicizmus, ha valaki a kalapját kiszellőzteti a templom előtt, de ugyanakkor az eszét, szívét, érzékeit, az ízlését, a felfogásait a kereszténység s a katolicizmus esküdt ellenségeinek dobja oda, mintegy azt mondván: itt vagyunk mi, legyen a tietek eszünk és szívünk, játszatok vele, ahogy akartok; én nem veszek észre semmit, én nem bánok semmit, pofozzatok, rugdossátok, piszkoljatok; magam nevetek rajta legjobban, ha kigúnyoltok, meglóptok, félretaszítottok!

Hihetetlenül megszégyenítő ez a gondolkozni nem tudás. Hogy hiszen az a lap is jó, neki nem árt és más ilyen eszmeszegény kibúvókkal hozakodnak elő. Nem veszik észre, hogy az a lap, amelyet a szívükön melengetnek, soha egyetlen szót nem emel a katolikusok érdekében, soha katolikus eszmét nem penget, katolikus elveket nem véd, katolikus vezérek megnyilatkozásait nem ismerteti. Nekik csak a protestánsnál kezdődik az ember. A mi legszentebb törekvéseinket elhallgatják, lemosolyogják, háttérbe szorítják. De azért a katolikus semmit sem vesz észre, az nem lát és nem hall semmit. Nem látja azt a tudatos aknamunkát, amelyet bizonyos lapok a katolikus gondolat érvénye-

sülése, ősi jogai, intézményei, emberei ellen folytatnak.

Nem csoda, katolikusok, ha ebben az országban ti vagytok a legszegényebbek, az előre nem jutók, a mindenben hátramaradottak. *Meg is érdemlitek.* Aki ennyire kevésbé öntudatos és ily kevésbé értelmes, aki ennyire megtagadja, elárulja saját táborát, aki ennyire cserbenhagyja a saját zászlaját, a saját sajtóját, az megérdemli, hogy elnyomják, kifacsarják, mint a citromot és aztán sarokba dobják!

A katolikus sajtó belső gátlásai.

Elvileg minden katolikus meg van győződve a sajtónak a jelenkori apostolkodásban való fontosságáról, gyakorlatilag azonban ez a meggyőződés nem mutatkozik sem elég mélynek, sem eléggé általánosnak. Mikép volna egyébként megmagyarázható, hogy a katolicizmus, amely oly termékeny és nagylelkű hittszónoklás, a hittérítés, a művészetek és tudományok a szociális működés és a jótékonyság terén, amely oly nagyszerűen megszervezett a tanításra és a nevelésre, — a legtöbb országban tagadhatatlanul alantasabb fokon áll a sajtó terén? Mikép volna másképp megérthető, hogy *a rendelkezésünkre álló szellemi és anyagi javaknak 60 százalékát fordítjuk a lelkeszkedési munkákra, 20 százalékát a nevelésre és tanításra, 15 százalékát a jótékonysági és társadalmi munkálkodásra, és csupán alig 1 százalékát a sajtó apostolkodására?* Impozáns számmal vannak templomaink, iskoláink, kórházaink, vallásos házaink, de igen kevés a nyomdánk, a szerkesztőségi irodánk, a sajtóvállalatunk és ezek gyakran fölöttébb szegények. Ami ennél még súlyosabb: sajtónk inferioritása a katolikus akció vezetőit nem érinti oly mértékben, mint az apostolkodás egyéb intézményeinek inferioritása.

Egyik fővárosunkban két órás kollégiumot építtetek, amelyek 50 tanárt foglalkoztatnak, akik egy egyházi rendhez tartoznak. Távol áll tőlünk, hogy kifogá-

soljunk egy ilyen kezdeményezést, de *mikor fogjuk megérteni, hogy a sajtó számára is kell alapítani ily nagyszabású intézményt* és ugyanannyi értékes embert alkalmazni? Mert hiszen a sajtó nem csupán néhány embert formál, hanem minden életkorú és minden rendű férfiak és nők ezreit; nem csupán néhány évig alakítja őket, hanem egész életükre; nem csupán egyes disciplinákban, hanem az élet minden problémájában, s a tanításnak ezt a művét pihenés, megszakítás és szünet nélkül gyakorolja. Ezért merem állítani, hogy a mi katolicizmusunk a sajtó irányában inkább teoretikus, mint gyakorlati.

Úgy látszik, mintha katolikusajnk beletörödnének, hogy a tömegeket befolyásoló nagy eszközök ellenfeleink és a közönyösek privilégiumai legyenek, azoké, akik a sajtót saját káros eszméik terjesztésére, saját politikai törekvéseik támogatására, vagy éppen egyéni érdekeik előmozdítására használják fel. Készséggel beismerjük, hogy a mi munkánk sokkal nehezebb, mert a katolikus sajtó nem maradhat meg ily alantas szempontoknál, hanem fel kell emelkednie a legfőbb lelki és erkölcsi érdekek magaslatáig. De néhány olyan nagy katolikus írónak, publicistának, mint Montalembert, Görres, L. Veuillot, de Mun gróf, Chesterton, Hilaire Belloc, Eberle, Prohászka, azt bizonyítja, hogy a katolikus igazság éppúgy érvényesülhet a sajtóban, mint másfelé, ha megfelelően tud megnyilvánulni.

Úgy látszik, abba is beletörödnék, hogy a mi sajtónk egyes bátor és vállalkozó szellemű magánosok izolált törekvése legyen, az egész katolikus akció által támogatott közös organizáció helyett. Úgy látszik, beletörödnék abba, hogy a katolikus újságírói pálya igen sokszor azok menhelye legyen, akik nem tudtak más foglalkozást szerezni maguknak, holott a sajtóapostolkodásnak a legtehetségesebb írókat kellene magához vonzania, biztosítván számukra előkelő erkölcsi és anyagi helyzetet, rendszeresen kiképezvén a tehetséges fiatalembereket éppen olyan gondgal,

amilyent a szent papi szolgálat jövőbeli apostolainak a kiképzésére fordítunk.

Úgy látszik, *belenyugszunk, hogy az információs ügynökségek legnagyobb részét a szabadkőművesek és zsidók kezében maradjanak*, megelégedvén azzal, hogy kiegészítsük vagy kijavítsuk gyakran célzatos információikat néhány bátortalan kommentárral. Úgy látszik, *belenyugszunk, hogy a katolikus cselekedetek és érdemek nagy tömege, amelyek ujságírói szempontból is általános érdekűek, kihasználatlanok maradjanak* sajtónk számára.

Még sajnálatosabb az a helyzet, hogy *egyes egészen katolikus országokban nincs katolikus napisajtó*, a hiányt a lehetőség szerint néhány vallásos hetilappal pótolták. Sok országban a katolikus sajtó szempontjából valóságos defetizmus, hogy megelégszenek úgyahogy válaszolni a leggyűlöletesebb támadásokra, ahelyett, hogy komolyan ambicionálnák azok meggátlását és még inkább az ellenség lefegyverzését. Teljesen lemondanak az offenzíváról és a közvélemény irányításáról. Gyakran úgy tekintik a katolikus sajtót, mint szükséges rosszat, mint kellemetlen kötelességet, mint olyan áldozatot, amelyet a zászló becsületéért hoznak, hogy a jó keresztényt hozzákössék a plébániához vagy a monostorhoz, de nem mernek gondolni a propaganda, a hithirdetés és a penetráció munkájára, lemondanak arról, hogy a mi sajtónk a közéletnek minden formájában, politikai, társadalmi, szellemi, művészeti, sőt gazdasági vonatkozásaiban is, nélkülözhetetlen tényezője legyen, hogy megakadályoztassék a társadalom elkereszténytelenítése és visszaszerezzük azokat, akiket nem érdekelnek sem a hitszónoklatok, sem az iskola, sem a pápai enciklikák, sem a püspöki rendeletek és akik ki vannak szolgáltatva egy egyházellenes vagy közönyös sajtónak.

Készséggel beismerjük, hogy sajtónk reformja és rendszeres fejlesztése sok előzetes, egyidejű intézkedés megvalósítását igényli. Szükségünk van értelmileg, erkölcsileg és technikailag jól képzett írókra és

szerkesztőkre, akik képesek tanítani és írni, akik a közönség szellemi és erkölcsi nívóját fölemelni tudják, ahelyett, hogy annak az ízléséhez és hibáihoz eszméit és az evangéliumi morál szigorú szabályait ki tudják fejteni. Semmit sem érünk el könnyű és ügyes tollú újságírókkal, akik *nem ismerik alapjában az apologetikát, a dogmát, az Egyház történetét* stb., viszont nem érünk el semmit tanult filozófusokkal és felkészült írókkal, ha azok nem tudnak jól írni.

Ennek az ideálnak a megvalósítása sok tekintetben egy másik, nem kevésbé fontos szempontból, nevezetesen a katolikus sajtónak kereskedelmi és adminisztrációs megszervezésétől függ. Anyagi szempontból tekintve, a katolikus sajtó épp úgy üzlet, mint a többi más üzlet. Rendszeresen kezelendő, mint egy bank, gyár vagy kereskedelmi vállalat, alá kell vetnie magát technikai módszereknek. Téves lenne a katolikus sajtót egyedül vagy főképpen a hívők kegyességére és jóindulatára bízni. A csupán jószívűsége alapított sajtó ritkán lehet jó, mi pedig nem elégedhetünk meg rosszul csinált sajtóval. Hiába állanak rendelkezésünkre tehetséges szerkesztők, hiába rendelkezünk tekintélyes tőkével gépek és egyéb technikai felszerelések vásárlására, mindezzel semmire se jutunk, ha ezeket a tőkéket nem kezelik, ha ezeket a szerkesztőket nem irányítják *ügyes adminisztrátorok*, akik ismerik az újság, a kereskedelmi szokások, a hirdetés és a publicitás technikáját s akiknek érzékük van az olvasók ízlése, a nemzeti érdekek és ama vonatkozások iránt, amelyeknek a népeket egyesíteniük kell.

Egy német író igen helyesen jellemezte az újságot, azt mondván: „Ez egy nyomtatott papiros, amely a hirdetések érdekében egy kis szöveget is ad”. Kereskedelmi szervezettség nélkül a mi újságjaink mindig kénytelenek lesznek takarékoskodni, sőt talán a bukás ellen védekezni; nem köthetik magukhoz az elsőrangú írókat és nem nyerhetik el az olvasók szimpátiáját, gyakran, sajnos, kénytelenek lesznek megalkudni a

meglevő előítéletekkel és — ki tudja? — eladni magukat a legtöbbet ígérőnek.

Komoly, tartós és termékeny katolikus sajtó nem lehetséges elsőrangú szellemi munkatársak és kereskedelmi igazgatók nélkül; tegyük hozzá: a működés koordinációja és összpontosítása nélkül. Valóban, ezeknek a szerkesztőknek és adminisztrátoroknak a keresése, megtalálása és megformálása; a magánkezdeményezések támogatása helyi lapok alapításában; a koordináció megteremtése a kiadóhivatal és a szerkesztőség, a napi- és a hetilap, a kimondottan ujság és a szemle között; az egységes irányítás a keresztény eszmék propagálására a vallási érdekek védelmében, egy meghatározott nemzet kebelében, annak politikai és gazdasági viszonyait figyelembe véve: mindez csak akkor lehetséges, ha valamennyi országban vagy tartományban van egy egységes akciócentrum, amely az egyéni szabadságot respektálva, az összes tényezők koordinációját és az akció egységét biztosítja.

A sajtó apostolkodása sokkal komolyabb, sem hogy kizárólag a jószándéknak és az egyéni hivatottnak engedjék át. Ez az unifikáló központ egyébként nem lehet maga a hierarchia, a mi püspök uraink nem vállalhatnak felelősséget mindazért, amit az ujság közöl. *A hierarchiának kell adnia az elvi irányításokat*, bátorítani az adminisztrátorokat és szerkesztőket, állandóan figyelmeztetni a katolikusokat a sajtó iránt való kötelességeikre, de *nem az ő feladata, hogy a koordinációnak és összpontosításnak ezt a felső szervét alkossa*. Nézetünk szerint ezt a szervet a hierarchia által kijelölt vagy legalább is felhatalmazott férfiakból kell megalakítani. Egyike lenne ez ama számos bizottságnak, amelyek a különböző országokban létesülnek, ha a katolikus akció a Szent Atya kívánsága szerint teljesen megszerveződött. Csupán egy ily központ lesz tudatában az óriási felelősségnek, mely reá nehezedik, egyedül ez bír majd azzal a nélkülözhetetlen tekintéllyel, hogy javításokat indítványozzon, a közös szükségleteket fedezze, a hiányokat pótolja. Ha a ka-

tolikus sajtó nemzeti központjai ilymódon minden országban megalakultak, sokkal könnyebb lesz egymás között rendes érintkezést tartani, hogy információikat kicseréljék, az erkölcsi és szellemi értékekből a legjobbat használják fel és hogy bizonyos anyagi kérdésekben, mint a hirdetés stb., közösen járjanak el.

Meg lévén győződve a sajtónak elsőrangú fontosságáról a katolikus propaganda és védelem szempontjából, a következő óhajokat fejezzük ki:

1. A katolikus akció minden vezetője és tagja a legnagyobb jelentőséget tulajdonítsa a sajtó apostolkodásának, mint a katolikus propaganda, védelem, tanítás és terjesztés legfőbb eszközének, mint hatékony és nélkülözhetetlen eszköznek a társadalom reorganizálására, szilárd alapján a hitnek, az erkölcsnek és a keresztyényi elveknek úgy a társadalmi, mint a politikai életben. A sajtó jelentőségének ez a tudata nyilvánuljon meg praktikus és aktív módon, a sajtómunkálkodás koordinációjának érvényesítésében, valamint a támogatásban és az áldozatokban.

2. A katolikusok még gyakrabban és nagyobb nyomattékkal figyelmeztessenek a sajtó iránt való kötelességükre, egyidejűleg pedig megteremtendők a szükséges föltételek sajtónk rendszeres fejlesztésére: a) a katolikus ujságírók szellemi és technikai kiképzése által; b) az adminisztráció és a propaganda vezetőinek technikai kiképzésével; c) a katolikus ujságírás társadalmi és anyagi színvonalának oly fölemelésével, hogy magához vonzza a legjobban meghallgatott írókat és a legügyesebb adminisztrátorokat.

A keresztyény sajtó barátaihoz!

Most, hogy testvér lapunk, az *Uj Nemzedék* a négyfilléres típusra tér át, hogy új alakban, új árban, új szerkesztésben lépjen a közönség elé, úgy érzem, a keresztyény sajtó barátainak ismét meg kellene mozdulniok, komoly céltudatossággal sorompóba kellene állniok.

Valamikor — ki ne emlékeznék? — a keresztény Magyarország barátai példát ritkító lelkesedéssel álltak a keresztény sajtó kibontott zászlaja alá. Ez a lelkesedés azóta, sajnos, sokfelé megcsappant s ma már sokan ismét a baloldali, idegen szellemű, de behízelt, magát a szenzáció válogatás nélküli fogásaival kellető sajtóhoz szöktek vissza. Ha igaz, hogy sajtójával áll és dől meg a keresztény Magyarország, akkor azt kell mondanunk, a keresztény Magyarországot saját párt-hívei sietnek sírba fektetni azzal, hogy ismét azokat az irányzatokat segítik hatalomra, amelyek Magyarországot már egyszer a nyomorúság poklaiba taszították s amelyek a magyar ugart az üzleti világszemlélet portyázó területének nézik. Szent István lelke uralkodik-e Magyarországon, az ősi hit és keresztény erkölcs, a hagyományok tisztelete s a meg nem alkuvó eszmehűség? Avagy a botrányhajhász sajtó mocsárgőze, a Lipótváros urai, a körutak morálja, az üzletes jószimatúak új honfoglalása — ez a kérdés. És ez a kérdés a keresztény sajtó diadalával, vagy viaszorítottásával dől el.

Az *Uj Nemzedék* jól teszi, hogy áttér az olcsóbb laptípusra. Ma az embereknek, főleg a mi oldalunkon, kevés a pénzük s van elég, akinek 10 fillér minden délután — sok. Inkább kisebb, rövidebb, tömörebb legyen az ujság, de olcsóbb legyen. Nem kell egész laperdő, nem kellene végnélküli fejtegetések. Hat oldalon is meg lehet írni mindent, ami egy nap alatt fontosabb esemény lezajlott. S az olcsóbb ár mellett senki sem mondhatja, hogy neki ez is drága.

Ezt az alkalmat, az új és olcsóbb ujságalak bevezetését fel kellene azonban használni mindenkinek, aki a keresztény sajtót s azon keresztül a keresztény Magyarországot szereti. Most meg kell mozdulnia minden becsületes erőnek és meg kell szervezni országsszerte az új laptípus tömeges árusítását. Az olcsóbb lap hírére egy 280 lelket számláló apró község derék tanítója mindjárt napi 20 példányt rendelt, hogy azt kis falujában maga elárusíthassa. Ha ezt a példát mindenütt

követnék! Ha mindenütt akcióba lépne a szent ügynek egy-egy lelkes, csendes önkéntese s kezébe venné az árusítás és megrendelés ügyét! Ma úgyis annyi a munkanélküli mindenütt s egy jótorkú gyerek az olcsó lappal könnyen megkereshetné a maga napi 50—60 fillérét.

Arra szeretném kérni a keresztény Magyarország derék híveit, karolják fel szívük egész melegével az új típusú, olcsóbb **Új Nemzedék** árusítását; szervezzék meg a terjesztést; ne legyen Magyarországon község, amelybe 20—50—100 példányban ne adnák el a lapot. Négy fillér elvégre igazán nem oly ár, amely mellett egy eleven, fürge, színvonalas ujság, aminőnek az új típus az új szerkesztők kezében ígérkezik, akár 100.000-es példányszámot játszva el nem érhetne. Ha csak vannak, akik a hóna alá nyúlnak, akik csüggedetlenül kitartanak a nagy ügy mellett.

Nem lehet és nem szabad, hogy Magyarország ismét a rombolók járma alá kerüljön, hogy újból egyetlen, széles Teleki-térre hitványuljon. Nem lehet és nem szabad, hogy a keresztény magyarság ismét csatát veszítsen s a szellemi vezetést azok kezébe siklassa át, akiknek lapjait a csehek és szerbek is szívesen beeresztik az országukba, mert nincs mit félniök tőlük!

Azért most síkra kell szállni mindegyikünknek s egyetlen, szent fellobbanásban diadalra vinnünk a keresztény magyar sajtó zászlaját.

Mindenkire szükség van. Rád is, kedves olvasóm!

A katolikusok és a sajtó.

A müncheni „Akademischer Klub für katholisches Schrifttum” főtítkára, Johann W. Naumann, többek közreműködésével könyvet adott ki „Die Presse und der Katholik” címen,¹ amelyet nem lehet a könyvismeretések sablonjában elintézni. A könyvnek minden

¹ Verlag Haas und Grabherr, Augsburg.

egyes fejezete tartalmas tanulmány és komoly gondolkodásra késztet. Egész sajtótudomány az, amit itt kapunk. Az első részben elvi kérdéseket világítanak meg az írók s a katolikus sajtó helyzetéről szólnak a katolikus világnézet védelmi s hódító küzdelmeiben. A második rész számos érdekes és tanulságos részletet nyújtó „Pressekunde” (sajtóisme), amelyből megtudjuk, mi a napisajtó, mik a fajai, mik az irányai, hogyan készül az ujság, mi a szerep benne a hírnek, a hirdetésnek, az egyes rovatoknak. A katolikus sajtó fejlődéstörténete után a katolikus, közelebbről a németországi katolikus sajtó szervezetéről és mai helyzetéről kapunk figyelemreméltó részleteket, majd a folyóiratról s a vallásos hetilapról szól egy-egy fejezet. A mű befejező része irodalmat nyújt a katolikus sajtó kérdéséről s közli a németországi katolikus lapok egész statisztikáját. Mind csupa elmélkedésre készítő tanulmányos olvasmány.

Ezekben a fejtegetésekben mindenekelőtt megkap s irigylést kelt a német katolikus sajtó nagyszerű fejlettsége s az a céltudatosság, amellyel a német katolikusok az ő sajtójuk kérdéseit tárgyalják és vitatják. Kevesen tudják nálunk, hogy *Németországnak* közel 400 katolikus napilapja van s bár részben éppen a német szellemi élet decentralizálódása folytán egyik sem éri el a 100 ezres példányszámot, összesen mégis igen imponáló erőt jelentenek. Olyan kis helyeken is, mint Fulda, Limburg, Berg, Oberhausen is 12—15.000 példányos napilapok vannak (utóbbi helyen 32.500 a példányszám), 30 ezren felül van legalább 30—40 napilap példányszáma; ezen is felül vannak a saarbrückeni (45.000), paderborni (50.000), a münsteri (50.000), essen, kölni (70.000), friedrichshafeni (65.000), augsburgi (90.000), trieri (70.000) katolikus napilapok.

Érdekes a német napilapok jellegi tagozódása: a legfőbb jelentőségű s az egész világon ismert, súlyos tartalmú lapok (Kölnische Volkszeitung, Germania, Augsburger Postzeitung) aránylag csekély példányszá-

múak; mellettük ugyanazon városokban népiesebb és sokkal nagyobb példányszámú napilapok látják el a helyi katolikus közönség érdekeit.

Ezek mellett az örvendetes számok mellett azonban nem szabad feledni, hogy a német nép általában is sokkal többet olvas és sokkal több ujságot fogyaszt, mint pl. mi magyarok s hogy másfelől a liberális vagy színtelen ujságok és olvasók száma ott is még mindig messze meghaladja a katolikus orgánumokét. Így magában *Bajorországban* a 130 centrumpárti, illetve Bayerische Volkspartei-párti napilap mellett 222 színtelen vagy liberális lap van (az egyéb irányúakkal együtt az összes bajor ujságok száma 454), a *Rajna-tartományban* 96 centrum-lap mellett 112 színtelen, 15 szocialista, ugyanannyi deutschnational, 12 kommunista, 13 bürgerlich stb., összesen 283. A színtelen és liberális lapok olvasóközönsége különben is megdöbbenően nagy a katolikus lapokéhoz képest. Számítás szerint az egész német katolikus sajtó naponta kb. $2\frac{1}{2}$ —3 millió példányt termel, ami az összes német napilappéldányoknak csak egy nyolcada. Ugyanez az arányszám mutatkozik a katolikus lapot járató katolikusoknál, akiknek szintén csak egynyolcada olvas katolikus ujságot.

Ezzel szemben pl. a zsidó demokrata *Ullstein* lapkonszern számai egészen mások. Az Ullstein-cég kiadásában jelenik meg:

a Berliner Morgenpost	607.330 példányszámban,
a Vossische Zeitung	73.970 „
a Berliner Montagspost	167.000 „
a Berliner Zeit am Mittag	208.310 „
a Berliner Allgemeine Zeitung	51.550 „

A hasonlóképp zsidó és demokrata *Mosse*-cégnél jelenik meg:

a Berliner Tageblatt	150.000 példányszámban,
vasárnap	250.000 „
a Berliner Volkszeitung	60.000 „

A Hugenberg-sajtókonzern kiadványai:

a Berliner Lokalanzeiger	223.720 példányszámban,
a Der Montag	149.582 „
a Der Tag	69.480 „
a Berliner Nachtausgabe	212.169 „

A 98 szocialista szakszervezeti lapnak összesen 6,971.700 megrendelője van, ezeknek nagy része azonban hetilap. Megjelentetésüket elősegíti az a közel 6 millió márkányi összeg, amelyet szakszervezeti és hasonló díjakból élvez ez a sajtó; nem is szólva arról a 25 millió márkáról, amelyet a szocialista szervezetek általában agitációra s így nem utolsó helyen sajtóagitációra is fordítanak. Németország a világ legtöbb szocialista ujságjával dicsekvő ország. Kiszámították, hogy csak ennek a szocialista sajtónak papírszükséglete érdekében évente 400.00 fenyőfát döntenek ki.

A genfi Nemzetközi Statisztikai Hivatal 1929-ben nemzetközi körkérdések alapján tanulságos számokat tett közzé 33 országról, amelyek mind azt mutatják, hogy a katolikusok számos országban dicséretes erőfeszítéseket tesznek sajtójuk érdekében, de sehol, az egy Hollandiát kivéve, nem állnak a helyzet magaslatán. Az amerikai katolikus sajtó (lényegében heti sajtó) a katolikusoknak csak egyharmadát éri el, 21 millióból 7-et.

Párisnak több mint száz napilapja közül egyik-másik a milliós példányszámot is megközelíti; az összes francia ujságok közül azonban csak 15% vitorláz katolikus lobogó alatt. Egy amerikai nemkatolikus ujságkirálynak magának 24 napilapja, 14 heti és 11 havi ujságja van, összesen 13 millió lappéldánnyal. Ez a sajtókonzern csak a napilapjainak üzeimeiben 38.000 embert foglalkoztat. *Belgiumban* a katolikus sajtó a másirányú sajtóhoz elterjedés dolgában úgy viszonylik, mint egy a négyhez.

Ezek a számok és arányok természetesen gondolkozóba ejtenek: mi hát az oka a katolikusok e tipikus lemaradásának a sajtó terén? Erre a kérdésre talán mégsem lehet elegendő az a válasz, hogy a katolikusok egyszerűen tunyák és értelmetlenek. Ezt szónoki buzditás céljából sokszor halljuk, van is benne sok igazság, de mégsem tekinthető kimerítő tárgyi magyarázatul. A katolicizmus minden baja és embereinek minden mulasztása mellett egyéb területeken mégsem mutatkozik értelmetlenség és tunyának s ezért a sajtó és irodalom terén sem lehetjük minden szegénységnek és elmaradottságnak okát a tunyaságban. Itt bizonyos különleges körülmények is közreműködnek, amelyeket nem érdekünk észre nem venni.

Igy mindenekelőtt nyilvánvaló a *különbség a katolikus és nemkatolikus sajtó helyzete között* ennek a kétféle sajtónak a mai gazdasági rendhez való viszonya. A mai gazdasági rend kétszáz év óta a liberális kapitalizmus jegyében szervezkedett, amelynek ellenhatása a szocializmus. A katolicizmus mindkettőnek elvi ellenfele s így a gazdasági létharcban elvileg úgyszólván sorompón kívülre került. A modern sajtó pedig annyira függvénye is, meg lendítőkereke is a gazdasági vállalkozásoknak, legtöbb esetben annyira a tőketörekvéseinek kitevője, eszköze, letéteményese, hogy a mégis inkább eszmékért és elvekért küzdő s az üzletességtől távolabb járó sajtó bizonyos fokig olyan, mint a hal a vizen kívül: nemcsak nem élvezi a legjelentékenyebb gazdasági erők spontán támogatását, hanem nem egyszer azoknak ellenszenvét is kénytelen viselni. Ha a sajtó üzlet, amint a legtöbb esetben az, akkor a katolikus sajtó, tehát a nem merőben üzleti sajtó, bizonyos fokig már ennél a körülménynél fogva is szükségkép háttérbe szorul, mert nem élvezi azokat az anyagi erőforrásokat, amelyek a színtelen sajtó legfőbb hordozói.

Hasonlót mondhatunk az általános, divatos életfelfogásokról, a gondolkodás, ízlés és erkölcs terén uralkodó áramlatokról, amelyek a katolicizmusnak

szintén nem kedveznek s amelyek a sajtót igen nagy mértékben irányítják. Az emberek ugyanazt az életfelfogást szeretik ujságjaikban is érvényesülni látni, amelyet maguk vallanak. A legtöbb mai ujságolvasónak életfelfogása pedig amolyan felemás dolog kereszténység és modern pogányság között. Ebből következik, hogy az a sajtó érvényesül legkönnyebben, amely nem áll szigorú keresztény elvek alapján. Amely az általános illem követelményeit szemmeltartja ugyan, de azontúl nagyfokúan lágy és elvtelen, sőt szereti az úri pikantériát, a lefinomított és letompított erkölcsi könnyűvérűséget s nem szereti, ha a maga elmosottan hazafias, nemzeti és demokratikus „elvein” túl magasabb vagy éppen természetfölötti eszmékről prédikálnak neki.

Sőt ez bizonyos fokig még a hívő és gyakorló katolikusokra nézve is áll, akik azt tartják, hogy elég, ha a pap prédikál a templomban, az ujság necsak prédikáljon (ez csakugyan nem az ujság feladata), de ne is korlátoztassa magát elvi vagy éppen valláserkölcsi gátlások által. Az emberek az ujságolvasást szórakozásnak tekintik; szórakozásul pedig kínálkozóbb az a sajtó, amely nem sokat skrupulizál és nem gátolja az olvasót komoly, vallási szempontok szemmeltartásával. Az írók is jobban érzik magukat ott, ahol kevesebb a megkötöttség, az elv, a szempont, ahol egyszerűen mindent meg szabad írni, ami ötlet és érdekesség s valamiképen még a közízlés határain belül marad; sőt ahol jobban meg is fizetik az ügyes és óvatos léháskodásokat. Ebből a szempontból a katolikus sajtó és irodalom bizonyos fokú lemaradása a többi mögött nem is mindig olyan nagy szégyen.

A sajtóban az emberek elsősorban mulattató, kellemes, könnyű olvasmányt keresnek, érdekességet, változatosságot, szenzációt. A liberális sajtó ezen a téren is bizonyos előnyben van, már azért is, mert nagyrészt zsidók kezében van, akikről meg kell engedni, hogy ügyes szimatú kereskedők. Jobban tudják

a portékájukat kelletni, ajánlani, szervírozni, mint a katolikus kereskedők. A zsidó ujságkiadó és lapszerkesztő szemfülessége abban, hogyan kell a közönséget kiszolgálni, hogyan kell szemét-száját elkápráztatni, megnedvesíteni, sokkal fejlettebb, mint a keresztényé. A katolikus írók közt aránylag kevés van, aki ezzel a zsidó ügyeskedéssel fel tudja venni a versenyt s ez még fokozza az elvi szempontok mellett amúgy is korlátok közé ékelt katolikus sajtó érvényesülésének nehézségeit.

Nagy baj már az is, s ez szintén megérteti a katolikus sajtó érvényesülési inferioritását, hogy mi a sajtó terén egyáltalán kissé későn ébredtünk rá a nyomtatott betű irtózatossá-jelentőségének a tudatára, később, mint a többiek. Már most minden versenynél úgy van, hogy aki később kezdi, majdnem biztosan alul marad, mert hiszen addig a többiek elfoglalták a teret. Az amerikai katolikusok hatalmas gazdasági erejük és imponáló lélekszámuk mellett sem mernek még katolikus napilapok alapítására gondolni, egyszerűen azért, mert elkéstek vele.

Az amerikai zsurnalizmus kápráztató fejlettsége, bevezetettsége, legyökerezettsége, elismert egyeduralkodó mellett ma már nemcsak a katolikusok, hanem bármely más irány is szinte képtelenségnek tekinti egy új, versenyképes napilap megindítását. Megszámlálhatatlan dollármilliókat kellene kockáztatni érte a sikernek igen halvány reményével. Ez a nehézség azonban bizonyos fokig mindenütt fennáll, ahol a katolikusok idejekorán nem verekedték ki a sajtójuknak megfelelő teret a nap alatt, ahol megengedték, hogy saját hittestvéreik és elvbarátaik az ellenséges irodalom lassan, de biztosan érvényesülő behatása alatt fokozatosan elidegenedjenek, belsőleg eltávolodjanak a katolikus gondolattól, a katolikus irodalom eszményeitől, úgyhogy visszahódításuk ma már százszor nehezebb, mint lett volna a megtartásuk 30 évvel ezelőtt.

Mindehhez hozzájárul még a katolikus sajtó meg-

szervezetlensége, hogy úgy mondjuk, gazdátlansága. Ki van hivatva egy-egy országban a hiányzó vagy a meglevőnél jobb katolikus sajtót megteremteni? Ki az az erre alkalmas és hivatott alany, akinek feladata és kötelessége volna e téren a kezdeményezés és akinek a kezében a katolikus társadalom teljes nyugodtsággal láthatná sajtója helyes irányításának és felvirágoztatásának esélyeit. A püspökök? Bajosan. Apapok? Csak kicsiny részben. Magános vállalkozók, részvénytársaságok, egyesületek? De ki biztosítja, hogy az eszmét mindig önzetlenül, hűen s ugyanakkor ügyesen, hozzáértően és szakszerűen fogják képviselni? Nem láttunk-e már szépen indult egyesületi vagy magánvállalkozásokat csúfosan elbukni, talán éppen a vezetőök mulasztása folytán? Vagy ellaposodni, elértéktelenedni, elerőtlenedni? Mint ahogy pl. Franciaországban Louis Veuillot lapja, az *Univers*, a nagy sajtóvezér halála után ügyszólván minden jelentőségét elvesztette.

A katolicizmus társadalmi szervezethez hiánya ezen a ponton is fájdalmasan megérzik: nincs, akinek hivatásszerűen kellene ezekkel a feladatokkal törődni, akinek a megoldást és helyes megoldást politikai és kereskedelmi vonatkozásban is állandóan irányítania s ellenőriznie kellene. A katolikus sajtó teljesértékű ellátása: az újságíróképzés, az írók fölényes, nívós, okos vezetése, irányítása, lekötése, a katolikus hírszolgálat kiépítése, a lapvállalatok szakszerű gazdasági vezetése, a propaganda nagystílusú megszervezése s állandó folytatása, beszüremkedő visszasságok megszüntetése, a hirdetésügy helyes vezetése és száz más feladat helyes megoldása oly széles skáláját jelenti a mulaszthatatlan és pótolhatatlan teendőknél ezen a téren, hogy — tekintve a katolikus sajtónak fent vázolt különleges helyzetét — csak kivételesen nagy szervezőtehetségek vállalkozhatnak rá komoly siker reményével.

De honnan vegyük azokat a kivételes egyéniségeket? A katolicizmusnak mindenütt vannak kivétele-

sen nagy egyéniségei, de nálunk ezeket a ritka szellemi fölényű embereket ezer más feladat várja és hivatás köti le. Nálunk a sajtó a legritkább esetben jelent életpályát és hivatást. Vajmi gyakran az megy szerkesztőnek, aki másutt nem boldogult. Aki sokat tud és tanult, az már akkor inkább valami „rendes” életpályát választ: lesz pap, jogász, tanár vagy tisztviselő. A legfőbb jelentőségű modern katedrákra ilyenképpen ritkán igazán arravaló, kivételes tehetségű és képzettségű ember, főleg katolikus részen, ahol ez a pálya a fentemlített okoknál fogva nem is igen jelent biztos kenyeret.

Ezek a megfontolások egyeseket arra a kissé bizarr, de nem egészen tartalmatlan gondolatra vezettek, hogy a katolikus sajtó intézményes, maradandó jellegű és színvonalat biztosító megoldására valami modern elgondolású lovagrendféle, egy újságírói rend volna leghivatottabb. Valami olyan *szervezet, amely a szerzetesi eszményt, a szerzetesi önzetlenséget, szervezettséget, egységet és önfeláldozást, a rendszeres utánpótlást és tagképzést egybekötné a modern zsurnalizmus életcéljaival, feladatkörével, mozgalmasságával, fürgeségével, szervezeti módszereivel.* A katolicizmus minden időben kitermelte magából az egyes korszükségletek megoldására legalkalmasabb szervezeteket, elsősorban a szerzetesi életeszmény alapján. Külön rendeket létesített a betegápolás, a fogolykiváltás, a kultúra-terjesztés, az igehirdetés, a hitleterjesztés, az őserdőirtás, népcivilizálás érdekében; még hídépítő szervezetek és lovagrendek is voltak a középkorban. Ma pedig a szociális népszükségletek kielégítése, a karitás és nagyvárosi népgondozás terén egyre újabb rügyeket hajt a katolikus szerzetesség és egyéb jellegű vallásos szervezkedés. Csak éppen az egyik legfontosabb mai korszükséglet ne találhatná meg a maga rendjét, az evangéliumi életeszménynek s apostoli önfeláldozásnak erre a hatalmas, újszerű feladatkörre alkalmazott konkrét, szervezeti megvalósulását?

Ezek a gondolatok szűrődnek le a német Akademischer Klub für katholisches Schrifttum előttünk fekvő nagyjelentőségű kiadványából. Méltók a megszívlelésre, a továbbfejlesztésre, korszakalkotó kezdeményezések előkészítéseken.

Mín múlik sajtónk sikere?

Régóta vitatott, sokszor felmerülő kérdés: mi az elsődleges feladat a katolikus sajtó és irodalom terén: a közönség megnevelése-e és a propaganda, avagy olyan elsőrendű katolikus sajtó és irodalom teremtése, amely maga ajánlja magát s amely a „jó bornak nem kell cégér” elve szerint magától elterjed?

A vita valószínűleg soká nem fog elhalkulni, még pedig azért, mert mindkét félen van nagy adag igazság.

Mert igaz, hogy a legjobb katolikus irodalom és sajtó mellett is mindig lesz propagandára szükség. A katolikus közönség nagy része oly hallatlanul álmos és indolens, hogy folyton újra fel kell rázni s figyelmeztetni a kötelességeire és érdekeire. Folyton újra magyarázni kell neki azt, amit, sajnos, nem kell magyarázni pl. a zsidóknak: hogy léteérdeke a saját sajtójának s irodalmának támogatása, a vele való együttélés és egybeforradás. Nem lehet már magasabb színvonal a vallásos gondolattermelés terén, mint aminőt pl. Prohászka Ottokár könyvei képviselnek s vajjon olvassa-e *Prohászka a katolikus közönség úgy, ahogy az megérdemelné?* Nem áll, hogy a jó bornak nem kell cégér: bizony a tokaji bort is csak reklámmal lehet eladni s értékesíteni!

Viszont époly igaz az is, hogy csak olyan katolikus irodalom és sajtó számíthat szélesebb tömegek szeretetére s lelkes támogatására, amely magas színvonalon áll, még pedig úgy is mint sajtó, s úgy is mint katolikus sajtó. Minden piacon első a jó áru, aztán jöhet csak a verbuválás, és teljesen elhibázott taktika volna azt kívánni a közönségtől, hogy a rossz árut vegye meg, mert katolikusoktól származik. Panaszkodók és

bírálok mindig lesznek; akkor is, ha a katolikus sajtó egészen eszmei magasságban áll. Vannak, akiknek egyszerűen semmi sem jó, ami katolikus, s a saját hűtlenségüket, árulásukat, szeretik szép bíráló megjegyzések köntösébe bujtatni. Azonban nagy baj, ha a katolikus sajtó és irodalom a panaszra csakugyan okot is szolgáltat; ha nem üti meg azt a mértéket, amelyet joggal elvár tőle éppen a sajtóját szerető katolikus közönség.

A katolikus sajtótól és irodalomtól természetesen sokkal többet vár a katolikus közönség, mint a liberális sajtótól vár az ő közönsége. A liberális sajtónál csak az a fontos, hogy érdekes legyen, jól legyen megírva. A katolikus sajtótól elvárjuk, hogy jól legyen megírva, hogy érdekes legyen, de azonkívül azt is, hogy a katolikus elveket és gondolatokat hűen és méltóképpen képviselje. Nemcsak általánosságban, nemcsak alkalmi szenteltvízhintések formájában, itt-ott néhány egyházi hír megjelentetése vagy egy-egy katolikus színezetű cikk közlése révén. Hanem úgy, hogy a katolikus gondolat szépsége, diadalmas ereje, abszolút fölénye és igazsága szinte minden sorából kiragyogjon. Ne lehessen egyetlen hasábját elolvasni anélkül, hogy az ember katolikus öntudatában meg ne erősödjék, új és új katolikus dolgokat ne tanuljon, ne lelkesedjék, ne örvedjen, ne érezze magát cselekvésre indíttatva.

Sajnos, a katolikus sajtó és irodalom a legtöbb országban, nálunk is, mindkét oldalon akadályokkal küzd. Hiányos a propagandánk s a sajtó iránti érzékünk, de nem vagyunk túlságosan bővében azoknak a katolikus íróknak sem, akik imponáló fölényű katolikus sajtót tudnának csinálni.

Hogy a sajtó iránti érzékünk milyen fogyatékos, annak elszomorító példája, hogy sokszor bizony még azok is egy félig liberális, félig protestáns napilapot járatnak, akiknek legelső helyen volna kötelességük a katolikus ügynek védelmére kelni. Ha még ilyen emberek is vakok a sajtó kérdésében, hogyan kíván-

hatjuk akkor a többiektől a látást, ha csak állandóan nem figyelmeztetjük őket?

Ami pedig a katolikus sajtó és irodalom belső minemőségét illeti, nem csodálhatjuk, ha még nagyon távol állunk az összes jogos kíváncsalmak teljesedésétől. Hiszen ahhoz, hogy sajtónk és irodalmunk teljesen megüsse a mértéket, egészen kiváló és kiválóan is képzett erők közreműködésére van szükség, aminőket pedig eddigelé senki sem nevelt, senki sem képzett. Ahhoz, hogy valaki pap lehessen, megkívánjuk, hogy az illető hosszú tanulmányokat folytasson s a papnevelőintézetekben alapos lelki, elméleti és gyakorlati kiképzést nyerjen. Hát vajjon ahhoz, *hogy valaki a toll apostola legyen, hogy a nyomtatott betű hatalmával védje a keresztény igazságokat, nem kellene-e hasonló alapossággal felkészítenünk az arra alkalmas, mert írni tudó embereket?* Nem függ-e ezen a téren is végtelenül sok nemcsak az alapos lelki, apostoli és szellemi kiképzéstől? Nem kellene-e előbb valóságos apostoli iskolán átmenniök azoknak, akiket a toll apostolkodására kiszemelünk?

Külföldön többfelé katolikus ujságíró-akadémiákat létesítettek, amelyeken a leendő katolikus írókat nemcsak a keresztény bölcseletben, hitvédelemtanban, egyháztörténetben, egyházjogban, katolikus kultúrtörténetben stb. képezik ki alaposan, hanem főleg lelki nevelésükről s megszilárdításukról is intézményesen gondoskodnak. Vajjon nem volna-e ilyen intézményre nálunk is égetően szükség?

A katolikus Egyházban minden korszükséglet megteremtette a maga intézményeit, gyakran szerzetesi alapon is, tehát a teljes önátadás, az evangéliumi tanácsok követése alapján. Így létesültek az Egyházban a tanító rendek, missziós rendek, betegápoló rendek, még lovagrendek is. Milyen szükséges volna, ha valamiféle intézmény létesülne, ha nem is szigorúan szerzetesi, de valamiképpen hasonló alapon, azok számára, akik magukat a legmodernebb s legszükségesebb apos-

tolkodásra óhajtják szentelni, a modern eszmeterjesztés rendszeres felkarolására, aminők a sajtó és irodalom, de aztán *a film is, a rádió, a színház, a munkásmozgalmak* s hasonlóak. Úgy is az a bajunk, hogy ezeket a *nagyjelentőségű eszmeterjesztő eszközöket csaknem mind átengedjük a közömbös, sőt gyakran vallásellenes irányoknak*, mintha csak nekik volna joguk hozzájuk. Mi meg azt hisszük, eleget tettünk a feladatunknak, ha templomot építünk, szegényeket gondozunk, iskoláinkat fenntartjuk. Ez is mind kell, ez is elsőrendű kötelesség, erre is égető szükség van, de époly szükség van a hit védelmére, a Krisztus-ország jogainak fenntartására s megőrzésére, az igazság terjesztésére is. Szükség van nemcsak a jók megtartására, hanem azok elérésére is, akiket sem templomainkkal, sem iskoláinkkal, sem más szigorúan egyházi intézményünkkel nem érhetünk el.

Ha volnának elegendő számmal olyan jelentkezők, akikben megvan egyrészt az írói és szervezői hajlandóság, másrészt a készség, hogy magukat teljesen ennek a szent feladatnak szenteljék, s akik hajlandók magukat a katolikus eszmeterjesztés apostoli munkái érdekében komoly tanulmányokra s lelki önképzésre szánni, nem volna lehetetlen ezen a nagyfontosságú területen a további kezdeményező lépéseket megtenni.

Krisztus rikkancsai.

Az igazság diadalmaskodásához nem elég, ha egy-egy ihletett elmében felcsillan az igazi eszme s a toll és az ólombetű révén mintegy testet ölt. Ahhoz, hogy valóban érvényesüljön, az is elengedhetetlen szükséges, hogy legyenek olyan emberek, akik a toll és az ólombetű hirdette igazságot csakugyan el is viszik az emberekhez, az olvasó tömegekhez. *A katolikus sajtónak és irodalomnak nem az ma a legnagyobb baja, hogy talán nincsenek jeles íróink, gondolkozóink, lánglelkű és lángszavú prófétáink, hanem sokkal inkább*

az, hogy nincsenek elegenden, akik a katolikus irodalom termékeinek terjesztését szakszerűen végeznék. Azt szokás mondani, hogy a magyar kitűnő őstermelő, de rossz kereskedő. Ez nem egészen igaz, mert egészen jó kereskedő is lehetne, csak hogy a kereskedelemmel való bibelődést szereti elhanyagolni, másokra, idegekre hagyni. Ez pedig nagy baj. Nagy baj a gazdasági életben, de még nagyobb baj a szellemi életben, nevezetesen a katolikus sajtó életében. Fejünk van, amely kigondol; kezünk is van, amely leírja azt, amit a fej kigondolt; de láb nincs, amely a kigondolt és leírt igazságot elég fürgén és elég széleskörű propagandával a nép közé vigye.

Pedig mit használt volna például a kereszténység kezdetén, ha az apostolok csak prédikálnak vagy csak leveleket és evangéliumokat írnak, de ha nem keltek volna hitterjesztő utakra is és nem gondoskodtak volna arról, hogy Krisztus tanításai ne csak szűk keretekben világoskodjanak, hanem minél többeket érjenek el. Szt. Pál nemcsak azért lett a legnagyobb az apostolok közt, mert csodálatosan mély, látnoki lélekkel foglalta szóba és írásba Krisztus kijelentéseit, hanem talán még inkább azért, mert községről-községre, városról-városra, országról-országra s világrésről-világrészre járt s a feltámadott Üdvözítőnek valósággal világot járó nomádja, utólérhetetlen hatóerejű propagátora lett.

Nekünk is vannak szellemi és irodalmi kincseink, amelyeknek nem néhány száz vagy ezer, hanem néhány tíz- és százezer példányban kellene népünk közé érniök. Azonban mi a lap- és könyvtérjesztő szervezetek terén szégyenletesen elmaradtunk mások, főleg zsidó vállalkozások mögött.

Ennek a szégyenteljes elmaradottságnak végét kellene vetnünk. Ilyesmi azonban nem megy egyszerre; ide is sok gyakorlat, tapasztalat és szervező munka kell. Szerencsére tanulságokban gazdag kísérleteknek már nem vagyunk teljesen híjával. Most csak arra volna szükség, hogy ezeket a kísérleteket tervszerűen

és okosan folytassuk. Okosan, nehogy ügyetlen és meg nem felelő próbálkozásokkal esetleg magát az eszmét lejárassuk.

Valahol derék fiatal emberek arra a célra szövetkeztek, hogy a katolikus irodalom terjesztői, majdnem így mondhatnók: rikkancsai legyenek. Nem mintha maguk állnának ki az utcasarkokra katolikus lap- és könyvcímekkel kiabálni, hanem mert helyről-helyre megszervezik ezt a rendszeres terjesztést és árusítást. Nem a megélhetés egyik módját nézi ebben elsősorban, bár ez is helyes és jogos szempont, hiszen Krisztus rikkancsainak is meg kell élniök; hanem mindenekelőtt apostolkodást, fáradságos, de korszerű apostolkodást céloznak vele.

Vállalkozó kedvű, derék vidéki lelkipásztorok hajlandóknak bizonyultak arra, hogy egy-egy fiatal embernek szállást és ellátást biztosítsanak (falun nem számít sokat, hogy egy emberrel több eszik-e az asztalnál), aminek fejében az illető fiatalember elsősorban bizonyos segítőmunkát vállal a plébánia kötelékében, például ifjúsági egyesületet vezet, az Actio Catholica helyi ügyeit intézi, esetleg még a hitoktatásban is segít. E mellett pedig főleg a katolikus sajtó- és könyvterjesztés munkáit vállalja, akár közvetlenül, akár — ami még jobb — közvetve.

Lassan a környék valamennyi községét munkába veszi; mindenütt keres megfelelő árusítót, megbízottat. Ő aztán hozatja Pestről a könyveket, népiratokat, lapokat. Kiosztja a terjesztők között, elszámol velük, ellenőrzi őket, meghallgatja s értékesíti tapasztalataikat. Így a plébánia körül is hasznos segítő munkát végez, a katolikus sajtót is szolgálja s azonkívül maga is keres a százalékból annyit, amennyi ruházkodására szükséges. Sőt, ha ügyesen forgolódik, még félre is tehet magának.

Köszöntjük ezeket a „Krisztus rikkancsait”, nemcsak azért, mert fontos és gyönyörű misszióra vállalkoztak, hanem mert ez előtt a kezdeményezés előtt

szerintünk igen széles és szerencsés távlatok nyílnak meg. Miért engedjük át ezt a fontos munkateret kizárólag az idegen szellemű ügynököknek vagy éppen az apró szekták, adventisták, baptisták s hasonlók agitációjának? Amit ezek megtehetnek a tévedésért, vajjon mi ugyanazt ne tehetnők meg az igazságért? Hát ha ezen az úton érhetjük el sajtónk és irodalmunk gyakorlati hatóerejének lényeges megnövekedését s ezzel együtt a katolikus gondolkodás megerősödését a tömegekben?

Krisztus rikkancsai! Pályátok nem rózsás, vállalkozástok nem tövistelen. Új ösvényeken jártok, amelyeken eddig csak a házalók jártak. Rikkancs, házaló: mily lebecsült, szinte becsmérő szavak! S mégis mennyi nemes apostolkodásnak lehetnek takarói, milyen nagyjelentőségű Actio Catholicának lehetnek hordozói! Rikkancsnak lenni, házalónak lenni magában véve nem éppen dicsőség. De egy bizonyos: a legszenőbb eszmével házalni nem szégyen s Krisztus rikkancsának lenni dicsőség!

Ha Szent Pál ma a világra jönne, talán nem is ujságíró lenne, ahogy Ketteler püspök 60 évvel ezelőtt mondta, hanem Krisztus rikkancsainak szervezője, egy nagystílusú eszmetérjesztő intézmény organizátora!

Még egyszer: Krisztus rikkancsai.

Egyesek azzal iparkodnak erősíteni a katolikus sajtó ügyét, hogy — kritizálják; mások azzal, hogy lapjainkat jobbítani s tökéletesíteni törekszenek. Ez az utóbbi, ha kellő hozzáértéssel párosul, nagyon üdvösdolog. Még ennél is hasznosabb azonban azoknak munkája, akik a sajtó jobbítását és tökéletesítését másokra hagyják s a maguk körében a legszükségesebb és legnehezebb munkát végzik el: felrázzák az álmos és gondolatszegény társadalmat s ráébresztik a kötelesség tudatára, hogy a saját sajtója mellé álljon.

Erre az ébresztő munkára szükség van és szükség

lenne akkor is, ha csupa arkangyal szerkesztené a katolikus lapokat s folyóiratokat, mert az emberek tunyák és önállótlanok, s ha nincs, aki megmagyarázza nekik, miről van szó, gondolkodás nélkül megmaradnak a romboló vagy hitközönyös sajtó jármájában.

Hogy ezek az ébresztők, ezek a derék „Krisztus rikkancsai” csendes, de elszánt munkával milyen meglepő eredményeket tudnak elérni, mutatja két beszélő, amely asztalunkon fekszik.

Egyiket egy nagyobb dunántúli városból küldi egy fiatal tanító. Az ottani Credo „Junior” szakosztálya, csupa lekes, intelligens fiatalember, összeállt s neki-vetette magát a sajtóagitációnak. Az eredmény többi közt az, hogy rövid időn belül személyes rábeszéléssel csak egyik tudományos folyóiratunknak 15 új előfizetőt szereztek. Munkálkodásuk eredménye folytán az egyik romboló irányú napilap példányszáma a városban kb. 1000-ról 800-ra esett vissza, ugyanakkor pedig az Új Nemzedék 70-ről 1000-re szökött fel. A lelkes gárda megmutatta, mit lehet céltudatos és kitartó munkával elérni.

Még meglepőbb a k-i katolikus ifjúsági sajtó-egyesület működése, amennyiben olyan területen dolgozik, ahol város egyáltalán nincs, csak kisebb-nagyobb községek. Amikor az egyesület néhány évvel ezelőtt működését megkezdette — tagjai csupa fiatal emberek, jogászok, gyakornokok, kishivatalnokok — az egyesület működése területén, 11 katolikus községben a hetenkint elkelt 154 katolikus lappal 1495 nem-katolikus lap állott szemben. Két év alatt a derék fiúk elérték, hogy ma kb. 1000 nem-katolikus orgánummal szemben csaknem ugyanannyi katolikus lappeldány kerül a mondott területen a közönség kezébe s megvan a remény, hogy ezt a számot hamarosan 1500-ig viszik fel. A katolikus lapok új olvasói jobbára azok közül kerültek ki, akik azelőtt semmiféle lapot nem olvastak, de a destruktív lapok táborából is kb. 70—80 tért át a katolikus lapok rendszeres olvasására.

Az egyesület egyébként pontos kimutatást is közöl az elért eredményekről, amelyeket érdemes itt (a nevek elhallgatásával) közölni:

						Kat. lapok száma hetenként	Növekedés a pro- paganda óta	Nem katolikus lap hetenként	Csökkenés a pro- paganda óta
A	község	(815 kat., 5 másvall. lakos)				161	126	62	118
B	"	(524 " 4 " ")				29	20	44	8
C	"	(670 " 25 " ")				46	40	49	31
						64	33	143	37
D	"	(996 " 25 " ")				145	136	141	69
E	"	(1000 " 33 " ")				43	40	29	21
F	"	(389 " 12 " ")				50	42	116	44
G	"	(1353 " 5 " ")				13	13	138	13
H	"	(1130 " 8 " ")				174	150	120	50
I	"	(612 " 3 " ")				11	5	24	6
J	"	(2286 " 111 " ")				223	200	142	90
Összesen						959	805	1008	487

Kishitűséggel s megnemértéssel küzdeniök kell természetesen a k-i sajtóapostoloknak is. Egyik-másik helyen még ott sem értik meg őket, ahonnan leginkább várhatnának segítséget és támogatást.

Az újévi, névnapi, búcsúi ebédek egyesek szemében még mindig fontosabb katolikus megnyilatkozások, mint a katolikus sajtótámogatás. De az önzetlen munka s az elért eredmény igazolja a bátor kezdeményezőket s ma azok is kénytelenek kalapot emelni előttük, akik először nem értették meg, mire való a litánia és az iroda mellett a sajtóapostolkodás . . .

Fogalomzavar.

Katolikus sajtótörekvéseinknek egyik legfőbb akadálya a fogalomzavar. Nagyon sokan vannak, még irányításra hivatottak között is, kik a kifejezetten katolikus sajtó szükségességét nem látják tisztán s amíg

a mi sajtónknak erőfeszítéseit hideg érzéketlenséggel és szeretet nélkül nézik, ugyanakkor a félliberális sajtótörekvéseket lelken vezéreléssel magasztalják s mintegy a saját lelkiismeretük megnyugtatóására felnagyolt érvekkel védelmezik. Főleg akkor, ha az élelmes és símaszavú liberális sajtótechnika a rövidlátókban azt a látszatot tudja kelteni, hogy nem a katolikus sajtó, hanem a keresztény magyar ügynek leghivatottabb, legelvhűbb, legszínvonalasabb, sőt legönzetlenebb képviselője a sajtó terén.

Megdöböntő rövidlátás és a való helyzet tökéletes félreismerése nyilatkozik meg ezirányban, néha még olyanok megnyilatkozásaiban is, akiknek jóhiszeműsége elvitathatatlan, sőt akik egyébként maguk is aktív munkásai akarnak lenni a világnézeti újjáébredésnek.

Egy kifejezetten katolikus vidéki lapban például nemrég a következő, lélekzetelállítóan talányszerű cikkecske jelent meg:

„Új Magyarság címmel indította meg erőteljesen keresztény és magyar eszmékért küzdő lapját Milotay István, akit gerinccsége, fenkölt világnézetéhez, törhetetlen magyarságához való jellemes ragaszkodása huszonnyolcadmagával száműzött a régi Magyarság üzletiessé lett lapvállalatától.

Amit Milotay és gárdája tett, példátlan az ujságírás történetében.

Ma mindenki tudja, hogy az Új Magyarság azért született meg, mert Milotay nem volt hajlandó a világora törő zsidóság érdekeinek szolgálatába állani, még búsas anyagi ellenszolgáltatásért sem. Azért fakadt egy új keresztény magyar napilap, mert akadt a gátra egy gerinces magyar. Igen, ez már magyar vér!

Reméljük, hogy a már meglévő keresztény magyar lapok nem sekélyes üzleti szellemmel fogadják, nem az anyagiasság bűzös mocsárgázát gyujtják és világítják rá az új lapra, nem konkurrenciát, hanem egy új-

szülöttet látnak a keresztény magyarság oly sivár sajtónemtőjén! (?)

Az Isten és az előfizetők tömege segítse Milotayt és gárdáját, az Új Magyarságot a jövő felé!”

*

Ne szóljunk most arról a méltatlan elírásról, amely a legújabb liberális-keresztény lapvállalkozás ellene-seinek esetleges elhárító álláspontját mindjárt eleve „sekélyes üzleti szellemmel” s „az anyagiasság bűzös mocsárgázának gyújtásával” gyanúsítja meg — mintha a katolikus sajtó féltő szeretete más, mint alacsony indítókából nem is szólalhatna fel és mintha csak éppen az új sajtóvállalkozás állana annyira toronymagasságban minden „üzletes” szellem fölött, hogy csupa tiszta eszmeiségből akarna megélni. Hanem álljunk meg annál a megdöbbenően szomorú ténynél, hogy még irányításra vállalkozó „aktív katolikus” körök is ennyire a fogalomzavar terjesztésére s a katolikus sajtóelki ismeret elhomályosítására vállalkoznak, kétségtelen jóhiszeműséggel ugyan, de annál veszesebben ártó hatással.

Ha katolikus sajtóra szükség van — s ki vonja ezt kétségbe? —, akkor ennek *a katolikus sajtónak legfőbb akadálya éppen a saját tömegeink egy részének az a rövidlátása*, hogy a liberális-keresztény s alapjában *anti-katolikus sajtóorgánumokkal egyvonalba helyezi a katolikus sajtóval*. Nem lehet a jelen pillanatban ennél tragikusabb önámítást még elképzelni sem.

Nem járja nyílt szemmel a magyar életet az, aki nem látja, mennyire sarkalatos stratégiai pontja ma a katolikus küzdelemnek a világnézeti és vallási határozottság egyfelől, az elmosottság, elkenés, dogmatikai, erkölcsi és társadalmi határozatlanság másfelől. Abban vérzünk el és pusztulunk el, hogy nem látunk tisztán, nem vesszük észre azt az áthidalhatatlan és mélységes szakadékot, amely a katolikus gondolat és a minden dogmatikus szilárdságot aláásó, minden egyértelmű eszmeérvényesülést gátló s a maga gyűlölködő ge-

rillaharcban az egész magyar társadalmi életet állandó hadszíntérre változtató herezis között fennforog. Embereink álbékében szenderegnek, miközben az élelmes ellenfél még a párnát is kihúzza a fejük alól, s csak akkor háborodnak fel, ha valaki a szendergésből felzavarja őket s Kasszandra-hangokat hallatt. Nem az a békebontó nekik, aki csendes összeesküvéseket sző ellenük: érvényesülésük, öntudati megerősödésük ellen, hanem, aki leleplezi az összeesküvőket.

Az egész magyar életen végigvonul az a nyers tusakodás, amelyben éppen a többségnek nap-nap mellett sok fájdalmat, háttérbeszorítatást kell elviselnie egy ügyes és türelmetlen kisebbség részéről; közhivatalok elfoglalásában, községi és megyei közigazgatásban, egyetemeken, akadémiákon, irodalomban, ösztöndíjak szerzésében, közsegélyek elkaparintásában az agresszív felekezeti mohóság üli diadalait. S ami ennél is súlyosabb: már a saját táborunkat is éppen eléggé megfertőzte a herezis szelleme, a hitközöny, az álkereszténység, a vallási és egyházi törvényeket semmibe sem vevő szabadosság, a családi életet szétziláló új-morál, a közgondolkodáson, közéleten, közízlésen keresztülhatoló abszolút katolikusellenesség. Gyengék és betegek vagyunk s társadalmi akcióink elsenyvednek, mert olyan kereszténységet kultiválunk, amely nem keresztény s olyan katolicizmust, amely nem komolyan az.

Ennek a se hús, se hal irányzatnak legfőbb bacilusterjesztői pedig azok a liberális-keresztény — helyesebben: magukat kereszténynek nevező, de valójában liberális — lapok, amelyek vállveregetve dícsérik ugyan a franciaországi karthauziakat, magasztalják a katolikus karitást, sőt szívesen elegyítenek a cikkeik közé misztikus elmélkedéseket, talán még Lisieuxi Szent Terézt s Kempis Tamást is, de sötét és kemény elszántsággal állják útját minden olyan katolicizmusnak, amely a pánprotestantizmus csendes honfoglalását megzavarhatná. A felekezetek csatáját károsnak és békezavarónak ítélik, de csakis, vagy főleg akkor, ha

ez a harc az ő világnézetük érvényesülését veszélyezteti. Nem nyíltan vagdalkozó élharcosai ők a felekezeti akarnokságnak, hanem ügyes és rejtett taktikával dolgozó hátvédei s épp ezért veszedelmesebbek amazoknál. Annál fájdalmasabb, hogy megtévesztő harcmódoruk a mi közönségünkben is sikereket ér el, sőt csendes fegyvertársakra talál még azok között is, akik magukat aktív katolikusoknak szeretik nevezni.

Nem azt vesszük zokon, ha valaki társalgási nyelvben és sajtóban a végletekig kerüli a torzsalkodó hangot s ha szívesen működik együtt ott, ahol lehet, s addig, amíg lehet, más világnézetű, de jóakarátú emberekkel. A katolikus sajtó a maga részéről az engedékenységből annyira ment, hogy időnkint még exponált helyre is meghívott fegyvertársul olyanokat, akikről feltehetni vélte, hogy lojálisan együtt akarnak küzdeni velünk. Csak akkor szakadt el tőlük, mikor csalódott bennük és csalódott az előlegezett bizalmában. Azonban egészen más dolog a torzsalkodó hangot kerülni, vagy éppen magunk közé fogadni a nem egészen hozzánk tartozókat is, és egészen más: azokat pártolni és magasztalni, akik nyíltan elfordultak tőlünk s akiknek egész igyekezetük a mi csatasoraink gyengítése, a mi belső egységünk megbontása a maguk liberális elveinek ügyes csomagolása s a mi párthíveink álombaringatása révén.

Ne beszéljünk katolikus cselekvésről és szervezkedésről, ha nem akarunk tudni katolikus sajtóról. És nem akarunk tudni katolikus sajtóról, ha még mi magunk is hitközönyt, elkenést, liberalizmust és végeredményben herezist terjesztő sajtó igazát védjük. Ha nagyrabecsüljük a katolikumot, ne állítsuk azt egy rangba a liberális-kereszténységgel. S ha nagyrabecsüljük a pápai körleveleket, tartsuk tiszteletben a Borromaeus-enciklikát és a Mortalium animos-t is, a Pascendit és a Syllabust is. Máskülönben aktivitásunk nem építő, hanem romboló, nem világosságot gyújtó, hanem homályt és fogalomzavart terjesztő lesz, nem a komoly kereszténység s az Actio Catholica úttörője,

hanem a liberalizmus és pánprotestantizmus akaratlan szálláskészítője.

Soká vártunk vele, hogy ezeket megmondjuk, de egyszer már meg kellett nyíltan és egyenesen mondanunk. Béke legyen, de elkenés és álkereszténység ne legyen!

Még mindig nem értik . . .

Gondolkozóba ejti az embert: mi az oka annak, hogy annyi szó, annyi cikk és nógatás után *még mindig nagyon sok olyan katolikus van, aki nem érti meg a sajtókérdés fontosságát.*

Van, aki azért nem érti meg, mert *nem akarja megérteni.* Katolikusnak keresztelték, de lelkében nem katolikus. A szíve teljesen távol van minden neme-sebb vallási vagy erkölcsi gondolattól. Neki csak az eszem-iszom fontos, az érzéki élet, a külső világ csillogása, az elhelyezkedés, a karrier, a konc. Ilyeneknek természetesen hiába beszélünk katolikus sajtóról. Hiszen ez az ő életfelfogásuk tagadója. Folytonos csendes szemrehányás és kellemetlen, nem kívánatos figyelmeztetés. Hát kitérnek az útjából olyan messzire, amilyenre csak lehet.

Másokon nem azért nem fog a szó, mintha lelkiileg idegenek lennének a katolicizmus eszmekörétől, hanem mert egyszerűen *sohasem gondolkoznak.* Jó lelkek, de akik mélyebben sohasem látnak s önállóan sohasem gondolkodnak. Nekik így is jó, úgy is. Korlátoltak ahhoz, hogy megértsék, miért nem mindegy, hogy a katolikus közönség a saját lapjai köré sorakozik-e, vagy pedig az ellenséges sajtó zászlója köré. Nem is veszik észre, hogy ellenséges sajtót tartanak a kezükben; nem fedeznek fel benne semmi katolikus-ellenest. Épp azért, mert korlátoltak és ítéllettelenek. Az eszmék nagy csataterén úgy állnak, mint az értelmetlen cövek, azt sem tudják, hogy harc van, azt sem érzik, hogy nekik hová kellene tartozniok.

Van aztán olyan is, aki szívével-lelkével katolikus volna ugyan, de vagy túlságosan *kényelmes* ahhoz,

hogy a megszokott lapjaitól megváljon és helyettük újat, jobbat keressen, vagy pedig annyira *csak a külső szempontokat nézi*, a politikát, a képes mellékletet, a toronyórát habbal és egyéb népbődítő ígéretekkel, hogy azért csak megmarad a maga liberális és hitközönyös lapjai mellett.

Azt szokták mondani, hogy a zsidó nem tehetséges és értelmes fajta, csak ügyes és ravasz. Ez bizony nem igaz. Tanulhatnánk a zsidótól nemcsak ügyességet, hanem *értelmességet is*. Mert a zsidónak sohasem kell magyarázni és agitálni, hogy ne a keresztény lapokat támogassa a pénzével és figyelmével; az utolsó falusi szatócs gyermeke is van olyan intelligens, hogy magától megéreze, melyik oldalon van az ő helye. A katolikus pedig ezt nem érzi meg. Nemcsak a szatócsgyerek, hanem sokszor még méltóságos urak sem. Mi több: néha még egyházközségi képviselőtestületi tagok és Actio Catholica-beli tanács-tagok sem. Ott parádéznak a listákon és az ünnepségeken, mint vezető katolikusok, de azért a sajtókérdés terén elbujhatnának intelligencia és elvhűség dolgában az utolsó falusi zsidóboltos gyereke mögött.

Ez öl meg minket, ezért nem tudunk mi talpraállni. *Nem vagyunk elég értelmesek, nem vagyunk elég elvhűek és nem vagyunk elég bátrak.*

Magyarországon ma már a különböző katolikus egyesületekbe s egyházközségekbe beszervezett katolikusok száma van vagy félmillió, ha nem több. *Ha csak ezek mind becsületesen odaállnának a katolikus sajtó mellé, ez a sajtó egyszerre az ország leghatalmasabb szellemi és társadalmi irányítója lenne.* De mit tegyünk, amikor a saját táborunk tele van értelmetlen emberrel és árulóval? A legerősebbek lehetnének az országban s a leggyengébbek vagyunk. A leggazdagabbak lehetnének s a legkoldusabbak vagyunk.

Dehát *mi magunk akarjuk így!* Miközben a szájunkkal hősködünk s mint nagy katolikusok verjük a mellünket, ugyanakkor mint a nyulak meglépünk, mihelyt cselekedni kellene; mint a birkák szétrebe-

nünk s közprédára bocsátjuk jogainkat, igényeinket, igazságainkat.

Ha ezen a mi nyomorúságunkon nem segítünk, kár itt minden szóért s minden mozsárdurrogatásért. Veszett had vagyunk s azok is maradunk!

Igy legyen-e?

A sajtókérdés körül.

A sajtó újkori és újszerű probléma; tömérdek elágazása s részlete van, amelyre nézve ma még az elvi eligazodás is teljességgel hiányos. A sajtó a tízezrek gondolkodásának irányítója; nincs az a tanár vagy tanító, akire annyi ember hallgatna, mint az ujságíróra. Mégis, míg a legutolsó falusi tanítósághoz oklevél s erkölcsi minősítés kell, az ujságíráshoz semmiféle ilyen kvalifikáció nem szükségeltetik. Sőt nem is igen lehetne hasznát venni; hiszen itt egészen másfajta képességek kellenek, mint amelyeket vizsgákkal s oklevelekkel lehet biztosítani. A probléma azonban megmarad: jósvádájú emberek akkor is fényes ujságírói szerephez s felmérletetlen befolyáshoz juthatnak, ha komoly tanulmányokat sohasem végeztek s erkölcsileg sem nyujtanak semmiféle vezetésre képesítő biztosítékot.

A katolikus sajtónál ez a probléma még egészen különlegesen bonyolódik. Hiszen itt már igazán nem elég a sváda, a jó stílus, fantázia, találékonyság, bármennyire nélkülözhetetlenek e tulajdonságok itt is. De itt ezeken kívül a doktrinális biztosság is kell, még pedig elég széles síkon, s nemcsak az elméleti katolikus doktrinának a kérdéseiben, hanem annak az életre s a felvetődő időszaki esetekre való gyakorlati alkalmazásában is. Ha a katolikus sajtót nem olyanok csinálják, akik a meggyőződés teljességén kívül még kiforrott, egyoldalúságoktól ment, lehiggadt és helyes szimatú katolikus műveltséget is hoznak magukkal, akkor több bajt okozhatnak, mint hasznot. Jaj, ha ezen a téren — vakok vezetnek világtalanokat!

De még ha csupa képzett, kiforrott s meghiggadt gondolkodású katolikus publicista dolgozik is a katolikus sajtó terén, akkor is megmarad még az összehangoltság s egyöntetűség problémája. Nem a színtelenség s egyéniséghiány uniformizálását értve ezen, hanem igenis azt, hogy egyik ne rombolja le, amit a másik épít s a célkitűzés dolgában éppúgy, mint a taktika lényeges pontjaiban valamennyi katolikus írónak és orgánumnak azonos legyen az útiránya. Máskülönben egymást gyengítik s egymás munkáját rontják.

Ez a probléma mélyebb, nehezebb s válságosabb, mint első pillanatra látszik. Vannak, akik a katolikus újságírás terén is a korlátlan szabadelvűség hívei; az írás szükséges szabadságán mindjárt az anarkia és ezerfelé húzás jogát értik. A katolikus sajtó számos taktikai hibája a multban és számos katolikus írónak lassankint helytelen utakra tévedése ennek a problémának megoldatlanságából magyarázható. Mennyi anyagi és szellemi erő megy veszendőbe azzal, hogy a katolikus sajtó és irodalom terén néha az alanyi elképzeléseknek és nagyotakarásoknak túlságosan tág tere nyílik! Hogy akárki felléphet és zászlót bonthat, tetszetős jelszavakat hangoztathat a kedve szerint, s bízhatik benne, hogy mindig akadnak a mi kiforratlan s katolikus kérdésekben többé-kevésbé iskolázatlan publikumunk között elegendő, akiket egy-egy ügyesen megválasztott taktikai jelszó, egy újszerű hang, egy jól megütött akkord azonnal maga mellé állít akkor is, ha az írónak a mondanivalói sokszor sekélyek és kétes értékűek!

Megoldani ezt a problémát nehezebb, mint észrevenni. Kaszárnnyát csinálni a katolikus sajtóból s parancsszóra megállapítani, mit kell írni s hogyan, nem lehet. A szabad mozgás, sőt a szabad verseny bizonyos fokig itt is nélkülözhetetlen. A jobbnak itt is magától, minden hatósági vagy testületi kényszer-től menten kell érvényesülnie. Azonban éppen a katolikus íróknak kellene arra törekedniök, hogy a katolikus kérdésvilág egész rengetegében egymás közt

minél teljesebb és egyértelműbb tájékozódásra jussanak s a gyakorlati, taktikai kérdésekben a helyes irányelveket egymás közt lehetőség szerint tisztázzák. Akkor sok fölösleges ellentét, egymás rétéjébe kaszálás, egymás munkájának gátlása és sok kudarc maradna el s a katolikus sajtó mindinkább közelednék ahhoz az állapothoz, ahol már nemcsak szereplést, szárnypróbálgatást, érvényesülést, akarhatnámságot jelent, hanem egy szent és félelmetesen felelősségteljes missziót.

Keresztény tetteket!

Egyik legszomorúbb tulajdonságunk, hogy szeretjük a nagy szavakat, de kitérünk a nagy tettek elől!

Mit nem jajgatunk, mit össze nem írunk s beszélünk a romboló irányzatok roppant erejéről, veszedelmes előhaladásáról, a keresztény tábor háttérbeszoríttatásáról! De mihelyt *cselekedni* kellene s a helyzet megjavítására csak egy lépést is tenni, legtöbben közülünk *megfutnak, mintha minden őszük a nyulak-szigetén született volna!*

Gyáva és tétlen társaság vagyunk; nem csoda, ha az ellenfél játszva győz fölöttünk!

Itt van pl. a sajtókérdés. Európa szégyene s Magyarország szégyene, hogy a *túlnyomó keresztény többség jóvoltából tízszer annyi baloldali vagy liberális, nagyrészt zsidók vagy renegát keresztények által szerkesztett lap lepi el a nyilvánosságot, mint keresztény sajtótermék.* Azok diktálják az irodalmat, adják ki a jelszavakat, azok szája íze szerint kell történnie a világon mindennek, akiket semmisem minősít arra, hogy országok, népek sorsát és gondolkozását irányítsák!

Ezt azonban már százszor megállapítottuk — szóban! Hol vannak viszont az elhatározó *tettek*, a megfelelő *cselekedetek?*

A mi keresztény, sőt katolikus közönségünk

nagy része még mindig baloldali, vagy legalább is „liberális keresztény” sajtó igájában hajladozik. *Fél a bátor színvallástól.* Nem meri a Nemzeti Ujságot jártni, a Magyar Kultúrát olvasni, nyilvánosan muto-gatni, dicsérni, ajánlgatni, terjeszteni. *Nem meri,* mert még mindig az a divat, hogy a gyakorlatban csak minél kevesebbet a komoly kereszténységből! *Leg-feljebb szóban legyünk keresztények,* néhány általá-nos, semmitmondó szólamban, a valóságban nem! Hitvallói lelkület? Bátorság? Önérzetesség? Ezt ne nálunk tessék keresni, ezeket az erényeket *csak a baloldal és a liberálisok* szeretik gyakorolni.

A Katolikus Sajtóhölgy-Egyesület ezt a gyáva-ságot és ezt a következetlen közönyt kívánja meg-törni a puhánnyá kocsonyásodott katolikus magyar társadalomban. Ezért fordul mindig újra a még komoly és tettekre kész katolikus társadalomhoz és munkájához való csatlakozásra szólítja fel azt. Nem a *tagdíj* itt a fontos (bár erre is szükség van, természetesen), hanem még sokkal inkább a komoly, bátor és következetes *cselekvés.*

Azokat a katolikusokat hívjuk mi a táborunkba, akik *nem szavalni, hanem tenni akarnak* a katolikus gondolat diadaláért, legalább hát a katolikusok között. Azokat, akik *nem tudják tétlenül nézni ezt a kisebb-séggé alázott többséget,* ezt az önhibájából szegyen-padra ültetett, megcsalt és félrelökött *katolicizmust.* S mert tudják, hogy minden közéleti gyógyulásnak és erőlködésnek legelső feltétele az *önérvet,* ennek pedig legfőbb ápolója a *sajtó,* azért *elsősorban a katolikus sajtót akarják diadalra vinni a katolikus magyar közönségben.*

A *tudatlanokat és gondolkodni resteket* akarjuk ráébreszteni a tudatra, hogy sajtójával él és bukik a katolikus magyarság.

A *félénkeket és jobbra-balra pislogatókat* akarjuk egy kis bátorsághoz szoktatni: nincs okuk félni, hisz mi vagyunk a többség s a mi részünkön van az igazság.

A *határozatlanokat, következetleneket, tapogató-*

zókát akarjuk megszilárdítani abban a tudatban, hogy nincs mit tapogatózniok és húzódozniok: mellettünk a helyük s a katolikus sajtó mellett. *Tessék még ma visszaküldeni a liberális és fél-liberális lapot, tessék még ma megszüntetni annak vásárlását s tessék nyíltan és emelt fővel beállani a kimondottan katolikus lapok és folyóiratok rendelői közé.* Miért legyünk fél és negyed, nyolcad és tizenhatod katolikusok, amikor egész katolikusok is lehetünk?

*

Gyáva, kibúvó, ha valaki itt azzal kezd filozofálni, hogy a katolikus lap neki ezért meg azért „nem tetszik”. Érdekes, hogy a zsidó és a protestáns sohasem mondja a lapjáról, hogy az neki „nem tetszik”. Tetszik biz az neki, mert *az övé!* Velünk meg elhiteztik, hogy a mienk nem jó, nem megfelelő, nehogy szeressük a saját sajtónkat. Még ha igazak lennének is azok a mentségek és kibúvók, amelyek mögé a hűtlenségünket bujtatjuk (90 százalékban nem igazak!), akkor is a legfőbb szempont ez volna: ezek a *legkatolikusabb lapok*, tehát már ezért melléjük kell állnunk. Mert a legfőbb szempont nem a politika, a gusztus, vagy az irodalom, az egyéni ízlés vagy szeszély, hanem az *elv, a becsület, a katolikus szempont!* Nem komoly katolikus az, aki nem így gondolkodik!

De aztán az sem elég ám, ha valaki csatlakozik a mi egyesületünkhöz (akár rendes tagul, akár pártoló tagul — női egyesületről lévén szó, férfiak itt csak pártoló tagok lehetnek), hanem az kell, hogy aztán *cselekedjék is!* Minden tagunk *állandó munkában serénykedjék!* Tűzzön ki maga elé egy határozott programot; pl. azt, hogy *havonként legalább egy megrendelőt szerez valamely katolikus lapunknak.* *Havonként csak egyet!* Ez igazán nem sok s aki komolyan megpróbálkozik vele s kilesi rá az alkalmat, *lehetetlen, hogy legalább ennyi eredményt a katolikus sajtó mezején el ne érjen.*

Már pedig ez is sokra megy. Ez évenként 12 új *rendelőt* jelent s ha ezer meg ezer *tagunk* végrehajtja ezt a programmot, ez már többtízezer új *rendelőt jelentene a katolikus sajtó és irodalom számára.*

Mi kell hozzá? Néhány ezer komoly, elszánt, nemcsak *locsogni*, hanem *tenni is tudó katolikus!*

Vagy már *ennyi sincs az egész országban?*

Csak az kell hozzá, hogy *komolyan akarjuk.* Írjuk fel egy papírlapra azokat az ismerőseinket, akiket e célból sorban munkába vehetünk. Szerezzünk be ingyen mutatóvényszámokat, vigyük el hozzájuk, olvassunk fel nekik néhány vonzó, megkapó cikket vagy legalább cíkcímet, beszéljünk nekik a katolikus öntudat fontosságáról, hagyjunk nála egy Sajtószemlét s egy újabb látogatáson győződünk meg róla, vajjon volt-e rábeszélésünknek foganatja. Lehet, hogy egyiknél-másiknál hiába erőlködünk, de ha 10 közül csak 5-öt sikerül is megnyernünk, ez már nagy nyereség.

Az ellentábor is így dolgozik: hallatlan erőfeszítéseket tesz olvasótáborának szaporítására.

Jelentkezzünk a Sajtóhölgy-Egyesület tagjai gyanánt is és jelentsük be a központnak, vállalkozunk-e erre a *havi egy rendelőt szerző programhoz!* Hadd lássuk, egy év alatt mennyire visszük: hányan csatlakoznak és hány tartja meg ezt a minimális programmot. Az Egyesület központi vezetősége nyilván fogja tartani a beküldött eredményeket s a legközelebbi közgyűlésen nyilvánosságra fogja hozni azokat.

Fel hát a cselekvésre, eddig inkább csak szavaló, mint cselekvő katolikusok! Ez az év a Sajtóhölgy-Egyesület fennállásának 25-ik évfordulóját hozza; ez az év tehát a katolikus sajtó barátainak erőteljes, sorsdöntő helytállását hozza meg! Közeledik az eucharisztikus és Szent István-év Budapesten; milyen szégyen volna, ha addig nem tudnók elérni, hogy *a nagy többségében katolikus Magyarországon a katolikus sajtó és irodalom legyen a vezető!*

Sajtógondok és sajtógondolatok.

A diktatúrák általában nem kedveznek a pozitív, keresztény alapon álló sajtónak, bármennyire szeretik emlegetni, hogy a kereszténység és a vallásosság jogait tiszteletben kívánják tartani. A jövő évre tervezett római vatikáni sajtókiállítás kérdőíveire német hivatalos helyen máris azt a választ adták, hogy Németország nem vehet részt a nemzetközi katolikus sajtókiállításon, azon egyszerű oknál fogva, mert *Németországban ma katolikus sajtó nincsen*. Ez, sajnos — a Kirchenblattoktól eltekintve — való.

A totalitárius állameszme, az államnak önistenítése, nem tűr maga mellett más szuverén gondolatot. Szabadkőműves elgondolás újfajta csomagolásban, szabadkőművesellenes jelszavakkal körítve. Aminthogy általában a kor mozgó eszméi közt akárhány van, amelyet, bár látszólag szabadkőművesellenes, a szabadkőművesség ügyesen a maga céljainak szolgálatába tudott fogni. A szabadkőműves vallásellenesség szeret még felekezeti jelszavakat és érzékenységeket is a maga szekere elé kötni, annál inkább a nemzeti jelszavakat. (Lásd a mi házassági vitáinkat).

A komoly keresztény alapon álló nemzetek nem lehetnek eléggé óvatosak a sajtójuk, szellemi életük, gondolatközlő intézményeik védelmében. Szomorú, hogy a katolikusoknak is csak kisebb százaléka az, amely ezt megérti.

*

Közönségünk a sajtóban s az irodalomban csökkenően csak a mulattatót, a szórakoztatót, az érdektelenül informálót látja. Nem veszi észre, hogy minden sajtó és minden irodalom egyúttal világnézeti szócső; akarva, nem akarva, az író s kiadó világnézetének propagátora. Templombajáró, magukat katolikusoknak valló emberek szemrebbenés nélkül hajtják fejüket az idegen világnézetű irodalom igájába. Sokszor felpanaszolt siralmunk, amely nem akar megszűnni.

És époly siralmunk az is, hogy viszont a látók többnyire oly indolensek, hogy nem merik vagy nem tudják felebarátaikat felvilágosítani, miről is van szó... A pozitív irány hívei, nem tudni miért, mintha mindig gyámoltalanabbak s életképtelenebbek lennének, mint a negatív irányok kardhordozói!

*

Az a szűkebb tábor is, amely lát és hall és cselekedni kíván, messze van még attól, hogy egységes akaratú és határozott legyen. Tisztázatlan felfogások egész hinárja sötétlik sokuknak a szeme előtt.

Talán azért, mert megszokták, hogy az Anyaszent-egyház minden kincsét jóformán ingyen szórja szét, a katolikus irodalomtól is elvárják, hogy pusztá levegőből éljen. *Megölik a katolikus irodalmat a notóriusan nem fizető „előfizetők”*. Évekig elfogadnak egy lapot, de az előfizetéssel minden lelkiismeretfurdalás nélkül adósak maradnak. *Az Isten 7-ik parancsa szerintük erre a kérdésre nem vonatkozik*. Elvenni a másét s nem adni meg az ellenértékét, szerintük nem becsületbe és lelkiismeretbe vágó feladat. Igényt tartanak rá, hogy a katolikus irodalom és sajtó ingyen szolgálja ki őket. Jaj, ha a kiadóhivatal felszólítja őket a hátralékuk rendezésére, vagy ha a felszólítás hatástalan maradván erélyesebb hangon ír rájuk, talán éppen ügyvéddel fenyegetőzik. Az egyetlen, amire ilyenkor egy ilyen nemeslelkű keresztény előfizető rászánja magát: egy goromba levél. Micsoda katolikusok maguk, hogy még pénzt is akarnak azért, hogy én kegyeskedem elfogadni a lapjukat! Örüljenek, ha ingyen olvasom! Lássák, milyen nagy katolikus vagyok: még ezt is megteszem!

Nem ám szegény emberek beszélnek így, hanem sokkal inkább a jó módúak. Méltóságos urak és még feljebb. A Katolikus Lexikon kiadóhivatala köteteket tudna mesélni erről a fejezetről. Hiszen egy kis vagyont tesz ki az az összeg, amelybe csak a sokszor megismételt, eredménytelen felszólítások, végül az

ügyvédi megsürgetés kerül. De hát nem és nem! Ha aztán a katolikus kiadó kénytelen perelni, akkor a szerkesztőség és kiadóhivatal minden tagjának apai és anyai ágon való fel- és lefelé menő minden rokonáról leszedik a keresztség: micsoda utolsó, elvetemedt gonosztevők maguk, hogy egy derék katolikus embert perelni mernek. Amiért ingyen eltett egy négykötetes munkát s nyolc sürgető levélre nem válaszolt!

Egyik-másik orgánunk is hibás abban, hogy a dolgok ide fejlődtek. Azok t. i., amelyek kiadóhivatali ellenőrzés nélkül küldik a lapjukat boldognak-boldogtalannak. A közönségnek bizonyos fegyelmezetlen része ezáltal is hozzászokik ahhoz, hogy — így is lehet. A komoly, szolid alapon álló, vagyis elsősorban az előfizetések pontos beküldésére alapozott lapok és folyóiratok sínylek meg a helyén nem való nagylelkűséget, helyesebben: rendetlenséget.

*

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a korosztályok harca a katolikus folyóirat-fronton békés együttműködésben olvad fel. A „fiatalok” szerencsére nemcsak fiatalok, hanem őszintén és mélyen katolikusok is és így nem zárkoznak el az idősebb testvér szeretetteljes figyelmeztetése előtt. Az idősebb testvér pedig örül e látványon s szívesen elismeri ismét, hogy fiatal íróink jókora részében igen értékes, tehetségben és építővagyban felbecsülhetetlen erők bontakoznak.

Elő hát az evangéliumi elvvel: „nova et vetera!” Korosztályok egyesüljete! Az ifjúság nagyobb lendülete s ötletessége párosuljon az idősebbek több körültekintésével és élettapasztalatával.

*

Kétféle katolikus napisajtót lehet elképzelni. Egyik a teljes elvi következetesség álláspontján áll s minden közéleti megnyilatkozást kizárólag s mellétekintet nélkül a katolikum örök elvei fényében szemléltet és vizsgál. A másik engedményt tesz a közönség

izlésének s a katolikumot bizonyos óvatos csomagolásban adagolja. Amennyire a katolikus elv egyáltalán megengedi, igyekszik a mondén lapok stílusához simulni: a politika, a közgazdaság, a szórakozások, a napi szenzációk itt bizonyos fokig öncéllá lépnek elő. A katolikum egy mellékrovatba kerül.

Nem vitatjuk, nem lenne-e az előbbi értelemben vett napisajtnak nálunk is jeletékeny sikere, de készséggel megengedjük, hogy a második irány mellett is igen nyomós érvek soroztathatók fel. Tény, hogy a katolikus sajtó nemcsak nálunk, hanem több más országban ezt a második típust testesíti meg.

Amiből egy következik: hogy ilyen esetekben a napilapok mellett egészen kivételes jelentőségük marad a folyóiratoknak. Azoknak, amelyek a katolikumot nem melleleg és nem is inkább csak negatív zsinórmérték gyanánt szolgálják, hanem azt magában véve is, de a napi élet kérdéseiben való helyes eligazodás szempontjából is legelső helyre teszik. Lehet, hogy az ilyen „nem politikai” beállítottságú folyóiratok közvetlen súlya a közéletben kisebb; kétségtelen azonban, hogy az ilyen folyóirat-sajtó a távolabbi hatás tekintetében, egy igazán elvi alapon gondolkodó társadalmi réteg kiművelésében és csoportosításában legelső helyen igényelheti a katolikus sajtóérdeklődés ráirányozódását.

Sajtó-világkiállítás 1936-ban.

A római félhivatalos Osservatore Romano fennállásának 75-ik évfordulója alkalmából a katolikus sajtó-világkiállításra készül, amelyet 1936-ban Rómában rendeznek meg. A rendezőbizottság élén az Osservatore Romano főszerkesztője, Dalla Torre József gróf áll, mellette mint főtktár Monti József, a lateráni teológiai fakultás tanára, a kiváló szervező, működik.

Kiállításra kerülnek azoknak a napi-, heti- s általában időszakos lapoknak s folyóiratoknak példányai, amelyeket az illetékes egyházi hatóságok mint kato-

likus orgánumokat elismernek; továbbá az időszaki sajtó fejlődésére, a katolikus ujságírás, lapelőállítás és lapterjesztés intézményeire vonatkozó statisztikai és történeti adatok, fényképek s hasonló dolgok. A kiállítás nemzetek szerint történik, úgy, hogy minden kiállító szerv vagy vállalat bizonyos helyi foglalkási díjakat fizet: tárgyanként vagy vállalatonként 100 lírát. Amely nemzet külön csarnokot akar saját kiadványai és kiállítási tárgyai számára felállítani, azt a saját költségére megteheti, természetesen a kiállítás általános elveihez való alkalmazkodás mellett.

A magyar bíboros-hercegprímás, mint a magyar katolikus akció elnöke, az Actio Catholica sajtószakosztályát bízta meg a kiállítás magyar részének megrendezésével. A kiállítás rendezőségének az a célja, hogy a kiállítás révén a katolikus sajtómunka jellegzetes vállalkozásait s eredményeit az egész művelt katolikus közönséggel megismertesse.

A tervet már azért is melegen kell üdvözlünk, mert a sajtókérdés eddig még mindig nem állt és nem áll oly mértékben a katolikus tömegek érdeklődésének homlokterében, amint arra szükség lenne. Mintha még egyes, vezetésre hivatott tényezők sem tanúsítanának mindenkor különleges jelentőséget a sajtó és irodalom munkájának a Krisztus-ország védelme és terjesztése körül.

Egész országok vannak, amelyekben katolikus sajtóról még csak csekély mértékben lehet szó. A katolicizmus a maga nagyszerű szellemi s anyagi erőinek sokszor csak egészen elenyésző százalékát szánja a modern eszmeterjesztési s tömegnevelési eszközöknek szolgálatára. Kétségtelenül ezzel függ össze széles ujságolvasó rétegek fokozatos elhidegülése a vallás gondolataival szemben, a modern pogányság lábra kapása, amely aztán erkölcsi életben, házassági s gyermeknevelési viszonylatokban, politikában, nemzetközi mozgalmakban fájdalmasan jut kifejezésre.

Egy világkiállítás az álmosokat s látni nem akarókat magában véve még nem fogja észhez téríteni.

De mégis egy lépés lesz az ébredés felé. Baj lenne ugyan, ha a kiállítás technikája bizonyos rózsaszínű illúzióba ringatná a szemlélőket, akik, ha majd a kiállított lapok tömegét látják, esetleg azt képzelik, hogy ez az imponálóan gazdag anyag viszonylag is sok, az ellenséges vagy hitközönnyt terjesztő sajtó ellen-súlyozására is elegendő. Viszont a meglevőnek csoportos bemutatása hasznos szolgálatot tehet az ellenkező véglet: a pesszimista defetizmus kísértése ellen is. Míg egyik-másik országot a többinek erőfeszítése nemes versenyre ösztönözheti, egyúttal a különböző országok katolikus sajtója s irodalma között létesítendő kapcsolatok kiépítésének szükségességéről is meggyőzi a szemlélőket.

*

Ezzel a világkiállítással kapcsolatban bizonynyal újra szőnyegre kerülnek a katolikus eszmetérjesztés nagy feladatainak olyan részletei is, amelyeknek megoldására vagy csak alapos megvizsgálására is eddig, úgylátszik, hiányzott a kellő érdeklődés. Ilyen többi közt a katolikus sajtó munkásainak az előkészítése, tömörítése, céltudatos összemunkálása. Tanári katedrát nem vállalhat az, aki nem végzett alapos tanulmányokat s nem illeszkedik be bizonyos általános érdekű keretek közé, viszont tízezrek oktatójaként felléphet s közvéleményt alakíthat akárki, pusztán a tolla s a leleményessége erejében bízva, talán minden komoly előkészület nélkül, az egyéni önértékelés csalthatalanságában bizakodva?

Talán még az írói kérdésnél is nehezebb s megoldatlanabb kérdés is vetődhetik majd fel a vatikáni sajtókiállítással kapcsolatban: a katolikus lap- és könyvkiadás, valamint a terjesztés probléma-erdeje. Miért járunk itt is gyakran messze a más világnézetű versenytársak mögött? Miért nem tudjuk ezen a téren is harmonikusan összefogni a rendelkezésre álló erőket? Miért nem tudjuk a hitbuzgalom és apostolkodási készség értékes energiáit ezekre a legkorsze-

rűbb feladatokra is ráirányítani? Templomaink s iskoláink még csak vannak: miért nincsenek majdnem ugyanolyan számmal nyomdáink, terjesztő-vállalataink, boltjaink is? Az ifjúság nevelésére sok gondot fordítunk, miért nem fordítunk ugyanannyi gondot a nagy tömegek, a felnőttek szellemi továbbnevelésére, megőrzésére, irányítására? *Elmegyünk a vadak közé s térítő munkát végzünk köztük, miért nem vállalkozunk hasonló térítő munkára a modern pogányság által elhódított, gondolkodásukban megfertőzött, félrevezetett, eretnek eszmékkel telített tömegek között is?* Mit ér az írás, ha az írásunk nem jut el azok kezébe, akiknek szánva van? Miért kell irodalmi és sajtóvállalkozásainkkal úgyszólván mindig ugyanazon malomban taposnunk?

Tömegei a megoldatlan kérdéseknek! Ha a római világkiállítás valamivel közelebb hozza szervezőit és látogatóit e kérdések alapos megvilágításához, jó munkát végzett!

A vatikáni sajtókiállítás.

Tudvalevő, hogy a Vatikán félhivatalos lapja, az Osservatore Romano alapításának 75-ik fordulója alkalmával Őszentsége kezdeményezésére az idén Rómában sajtó-világkiállítást rendeznek, amelynek május 12-én való ünnepélyes megnyitására a hercegprímás vezetésével a magyar Actio Catholica is zárandoklatot rendez Rómába. A sajtókiállításon Magyarország külön pavillonnal vesz részt.

Első eset, hogy katolikus sajtó-világkiállítást rendeznek, még hozzá mindjárt Rómában s a Szentszéknek kezdeményezésére. Olyan jelentős esemény ez, amely elé éber figyelemmel kell tekintenünk.

Nem, mintha abban a hitben ringathatnók magunkat, hogy ezen a kiállításon a katolikus sajtó valami kápráztató összeredményekkel léphetne a világ elé. Nem, a katolikus sajtó a világ legtöbb országában — olyan okoknál fogva, amelyeknek vizsgálata most

messze vezetne — alatta áll, nagyon sokszor *mélyen alatta áll annak a mértéknek, amelyet el kellene érnie*, főleg az ellenséges és közömbös sajtó jelentős eredményeihez képest. Hollandián kívül ma egyetlenegy országot sem tudunk, amelyben a katolikus sajtó az összsajtó egyetemességében csakugyan azt a helyet foglalná el, amely a katolikus gondolat felsőbbrendűségénél s az illető ország katolikus lakosságának arányánál fogva megilletné. Súlyosbítja a helyzetet e pillanatban az is, hogy Németország, ahol a katolikus sajtó rendkívül erős és sokágú volt, ma teljesen kiesik a számításból, miután a *német nemzetiszocialista terror és vallásüldözés a katolikus sajtót a szorosan templomi lapocskák kivételével úgyszólván teljesen megfojtotta vagy gúzsba kötötte*; főleg pedig a politikai lapokat csaknem teljesen megfosztotta szabad mozgásuktól s végül kijelentette, hogy Németország a vatikáni sajtókiállításon nem vesz részt.

Igaz, a katolikus sajtó összmunkájának képe, amint termékeit az egész világ minden államából, még a missziós területekről is, be fogják mutatni, kétségtelenül *sok vigasztalót s reményre keltőt* is állít majd a látogatók szeme elé. Hiba lenne ennek a mi, csaknem mindenütt kisebbségi sajtónknak munkáját s elért eredményeit alábecsülni. A legszerényebb orgánus is több a semminél és sokszor igen szerény eszközökkel jelentős eredmények érhetők el.

Viszont a vatikáni sajtókiállítás másfelől azzal a veszéllyel járhat, hogy egyesekben talán illúziókat ébreszt helyzetünk és eredményeink egyoldalú szemlélete által. Lehet, hogy egyeseket majd hamis nyugalomba ringat az az elképzelés, hogy ime: mennyi mindenfélénk van, milyen sokféle katolikus sajtóvállalkozás ötlík itt élénk! Minek félreverní a harangokat, minek olyan kétségbeejtő szavakat hallatni a mi sajtóbeli elmaradásunkról? Az 1925-ös szentévbén rendezett római missziós kiállítással is együttjárt ez a veszély: oly tömege volt ott kiállítva a katolikus missziók nagyszerű működésének eszközeiről és ered-

ményeiről, hogy az óvatlan szemlélő azt hitte: hiszen már az egész világ Krisztusé! Kinek juttatta eszébe pl. a fényes és változatos indiai csarnok azt a fájdalmas tényt, hogy Indiában mindeddig úgyszólván csak a kasztonkízüliek, a társadalmilag senkik, a páriák közt hódít az evangélium s a művelt indiai köröket a kereszténység jóformán még meg sem érintette?

Helyzetünk tárgyilagos megismerésének ez a világkiállítás csak úgy lesz értékes eszköze, ha az öröndetes eredmények bemutatása mellett az is szembeötlik majd belőle, milyen végzetesen kevés még az, amit roppant földrajzi elterjedettségünk, semmiféle vallási közösség által meg sem közelített számunk és kultúrintézményeink gazdag változatossága mellett a sajtó terén a magunkénak vallhatunk.

Talán éppen ez volt a vatikáni sajtókiállítás megrendezésének alapgondolata: *lássunk hát egyszer tisztán!* Töltsön el a valóság szemlélete üdvös okulás-sal s kényszerítsen önvizsgálatra, gondolkodásra. Akik a néhány éve lezajlott kölni általános sajtókiállítást, a Pressát látták, vagy annak arányairól hallottak, azok biztonnal szorongó elfogódottsággal közelíthetnek majd a vatikáni sajtókiállítás csarnokaihoz. Mert akármennyi szép és öröndetes részletmozzanata lesz ennek, mégis csak kevés, úgyszólván semmi *megszégyenítően semmi ahhoz képest, amit a sötétség fiai a magukénak vallhatnak!*

De éppen ezért végtelenül öröndetes, hogy Róma — nem félve ettől a kézenfekvő és megszégyenítő összehasonlítástól — sajtó-világkiállítást rendez. Régóta szükség volt arra, hogy a katolikus világ az ő sajtóhelyzetének komolyságára ráébredjen s elkezdjen gondolkodni róla: mi az oka mégis ennek a jelenségnek s igazán nem lehetne-e ezen a bajon másképp is segíteni, mint azokkal a többnyire csekély eredményű módszerekkel, amelyekkel lelkiismeretünket a sajtót illetőleg időnkint inkább csak megnyugtadni, mint igazán kielégíteni törekszünk. Öröndetes, hogy

már Rómában is látják a bajt, a kiáltó aránytalanságot a katolikus Egyház egyébirányú, nagyszerű erőfeszítései és sajtószervezkedése között. Azt, hogy íróink vannak ugyan, ebben nincs hiány, de terjesztő apparátusunk, anyagi alapozottságunk, kiépített szervezeteink nincsenek, mert ezekkel a kérdésekkel mindig csak néhány rajongó, ügybuzgó ember törődött, sohasem a hivatalos katolicizmus. S nemcsak a sajtó terén maradtunk el szörnyen és ijesztően az idők rohanásától, hanem a modern eszmeterjesztés valamennyi többi, újszerű területén: a film, rádió, színpad, munkásmozgalmak területén. Csak amikor már ellenfeleink régen elfoglalták mindezek terén az utolsó talpalatnyi helyet is, jutott eszünkbe nekünk, hogy templom és iskola mellett talán ez is fontos eszköze lenne a Krisztusország terjesztésének és védelmének. De akkor is rendesen megmaradtunk a meddő sopánkodás terén. Ezekre a dolgokra nincsenek hivatalaink, paragrafusaink, jogszokásaink és alapítványaink, nincsenek régtől beidegződött és beiskolázott szervezeteink, azért hát ezekkel a dolgokkal egyszerűen nem törődünk. A sablonok uralkodnak rajtunk. Igazgatjuk tovább a plébániákat és nevelőintézeteket (nagyon fontos és szükséges dolog!), prédikálunk és adminisztrálunk (elengedhetetlen, elsőrendű feladatok!), de mintha még mindig a középkorban volnánk, nem vesszük észre, hogy ezek *mellett* s ezeken *kívül* még más fontos, sőt nélkülözhetetlen védművei is vannak a vallásnak, az Egyháznak, a krisztusi igazságnak.

Ha a vatikáni sajtókiállítás látogatói azzal az érzéssel térnek majd haza: hála Isten, van valamink; van sok, ami őszinte örömet és büszkeséget ébreszt bennünk, de azért mindent összevéve még nagyon gyöngék vagyunk s még rettenetesen elmaradtunk a sajtó terén, sürgősen fel kell tehát karolnunk mindent, ami a modern katolikus eszmeterjesztés diadalához vezethet — ha ezzel a benyomással térnek haza a kiállítás látogatói, a vatikáni sajtókiállítás bizonytal elérte a célját!

A „mi ujságjaink”.

Június havában a Nemzetközi Katolikus Sajtószövetség állandó bizottságának tagjai Budapesten üléseztek és ez alkalommal a Szentatya államtitkárától, Pacelli bíborostól levelet kaptak, amelyet teljes egészében közlünk:

Őszentsége államtitkársága

162.731. szám.

A Vatikánból, 1937 június 13-án.

Főtisztelendő és

Nagyméltóságú Uram!

E napokban ül össze Budapesten a katolikus ujságok főszerkesztőinek és kiadóinak állandó bizottsága. Nagyméltóságú főtisztelendőségedre bízom a feladatot, hogy a közgyűlés előtt tolmácsolja Szent Atyánk érzelmeit, aki azt akarja, hogy az összegyülekezettek előtt jusson kifejezésre az Ő tetszése és köszönete azért a nagyszerű közreműködésért, amellyel a mi ujságjaink vezetői, a Vatikánban a közelmúltban rendezett, Katolikus Sajtóvilágkiállítás sikerét előmozdították. Szíveskedjék emellett utalni arra, hogy Őszentsége mindenkoron mennyi bizalmat és reményt helyezett a katolikus ujságírás küldetésébe. Ennek az ujságírásnak adatott az a nem könnyű, de megtisztelő és érdemszerző feladat, hogy támogassa az Egyház léleküdvözítő munkáját. E küldetés előtt a közeli Eucharisztikus Világkongresszus ünnepségeivel kapcsolatban is széleskörű és gyümölcsöző munkatér nyílik meg, hogy a lelkeket e nagy vallási esemény legteljesebb megértésére és az azon való méltó résztvételre előkészítsék.

A szuverén Atya ezen érzelmeinek megerősítéseként, valamint azon mennyei megvilágosítás és segítség kívánságaként, hogy ez az emberi tevékenység

Isten Országának szolgálatában kitartó legyen, — szíveskedjék átadni a katolikus főszerkesztőknek és kiadóknak, valamint az ő révükön az ő munkatársaiknak a Szent Atya különleges apostoli áldását.

A katolikus sajtóterjesztés minden munkatársa büszkén és önérzettel vallhatja magáénak ezt a levelet; mert nem utolsósorban a sajtóapostoloké az a „megtisztelő és érdemszerző feladat, hogy az Egyház léleküdvözítő munkáját támogassák”.

A sárga veszedelem és a katolikus sajtó.

A sárga faj közel 500 milliót számláló tömegei között már évszázadok óta végzi fáradhatatlan munkáját a katolikus misszionáriusok elenyészően csekély, de annál kitartóbb és áldozatoktól soha vissza nem riadó kis hadserege.

Kínának körülbelül 40 milliót kitevő írni és olvasni tudó lakossága közül 2.5 millió a katolikus. Ezzel szemben Japán 65 milliónyi lakója közül csupán 198 ezer lelket számlál Krisztus egyháza.

Kína és Japán katolikus sajtója az ellenlábasként sajtófelkészültségével szemben azonban még napjainkban is elég szegényesnek mondható, mert addig, amíg a kínai katolikus sajtót 19 nyomda és a japán katolikus sajtót 3 nyomda képviseli, addig a protestáns és egyéb nyomdák óriási apparátussal hódítják maguk számára a tanulni vágyók pogányságban és tudatlanságban sínylődő tömegeit.

Kínában 35 katolikus időszakos lap lát napvilágot, melyek közül 3 napilap. Az „I-che-pao” katolikus napilapnak 20.000 előfizetője van ugyan, de ez milyen elenyésző példányszám a hívők számához arányítva.

A japán 4—500 ezres napilappéldányszámokkal szemben a katolikus sajtót egy a nemrég összehozott s az 1931-ben megtartott sajtógyűlés eredményeként életrekelt s 12.000 példányban megjelenő hetilap kép-

viseli, amely most már a missziós atyák hivatalos lapjává lépett elő. Címe: „Sajtóapostolkodás”.

Pedig a japán katolikus misszió története messze visszanyúlik a tizenhatodik század korába. Ebben az időben alapította P. Valignani (1592) az első kezdetleges nyomdát japán földön. S mégis, ha visszanezünk a japán katolikus missziók történetébe, alig látunk kelet nagy sötétségében feltámadást, amit az utolsó század technikai haladása még jobban megnehezített s a modern kultúra terjedése inficiáló csíráival napjainkban is a legnagyobb nehézségeket gördíti a soha nem hátráló céltudatos missziók munkája elé.

Míg Kínában 4000 misszionárius végzi a sokszor vértanui babért szerző munkát (ezekből 1500 kínai), addig Japánban mindössze 400 katolikus hittérítő (55 japán) dolgozik.

A tokiói katolikus egyetemen nemrég újítást vezettek be, mely szerint külön kar foglalkozik katolikus ujságírók kiképzésével, s megvan a remény, hogy rövidesen katolikus világiak vehetik kezükbe a katolikus sajtó vezetését.

Hogy ezzel a katolikus sajtótörekvéssel szemben milyen hatalmas sajtószervezet áll, lássunk néhány adatot:

A leghatalmasabb sajtóvállalat a „Kereskedelmi nyomda”, amelyet még 1895-ben alapítottak. Napjainkig kiadott több mint 30.000 különböző munkát, melyek között nemcsak a kínai klasszikusok szerepelnek, hanem nyugati szépirodalmi és tudományos munkákat is. Elképzelhetjük, hogy ezeknek a megválogatásánál nem a keresztény világnézet vezette a kiadót, hanem pusztán az üzlet. Ez a nyomda adja ki a kínai iskolakönyvek több mint kétharmadát, melyekre jellemző az, hogy például az elemi fokozatú gyermekek azt tanulják, hogy az ember a majomtól származik, a középfokon a tévesen magyarázott szocializmus és bolsevizmus tanait csepegtetik a diákok fejébe, az egyetemi tankönyvek pedig az istentelenséget terjesztik.

Ingyenes 200.000 kötetes könyvtára kínai nyelven és 100.000 más nyelven írott könyve áll rendelkezésére a tanulni vágyó népnek. Ugyanott 700 folyóirat áll az érdeklődő rendelkezésére. A vállalat munkatársai nyugaton merítik a műveltséget s innen importálják azt a szellemet, amelyet azután hazájukban terjesztenek a gyanútlan jóindulatú kínai nép körében.

Ennek a nyomdavállalatnak egymagában 6000 alkalmazottja van s 32 nagy városban vannak fiókjai, ahol valamennyi a fentebb vázolt szellemben megírt kiadványai megkaphatók.

A kínai és japán nép milliói közül hányan lehetnek, akik keresik, kutatják az igazságot, hányan mélyednek el egyik-másik helyen felszedett problémák latolgatásával. S ezeknek a szegény jobb sorsra érdemes emberi lelkeknek ebben a zűrzavaros összevisszaságban, ebben a lelkiismerettől szinte teljesen üres világban, legnagyobbbrészt el kell veszniök, mert nincs meg a lehetőség arra, hogy az igazságot olyan apparátussal lehessen terjeszteni, mint ahogy azt az Isten képére és hasonlatosságára teremtett emberi lélek megérdemelné.

Ne legyünk tehát önző emberek. Amikor erős lendülettel nekiláttunk a magunk katolikus sajtójának megerősítésére és megalapozására, gondoljunk a tőlünk ezer és ezer kilométerre levő sárga fajú ember-testvéreinknek Isten előtt éppen olyan értékes és veszendőfélben lévő lelkére is és tehetségünkhöz mértén a magunk sajtója mellett is támogassuk a missziós sajtót is.

A katolikus eszmeterjesztés új útjai.

Legkiválóbb művelődéstörténészeink, Chesterton vagy akár Szekfű Gyula tollához méltó feladat lenne egyszer azt a kérdést tenni beható vizsgálat tárgyává, miként ment végbe Európa nagy világnézeti frontváltoztatása, hogyan lépett a középkor végének s az újkor első felének élő keresztény hite helyébe a töme-

gek mai szabadgondolkodása, világnézeti felszínessége s a szinte már hivatalossá lett vallási közöny?

Sokszor emlegetjük örvendezve, mennyi emelkedést mutat a vallási és névleg a katolikus élet nálunk is, Európaszerte is s az egész világon. Ez az emelkedés kétségtelen, de csak bizonyos vonatkozásokban állapítható meg. Igaz, hogy az emberek ma könnyebben, lelkesebben vallanak színt keresztény világnézetük mellett, mint tették ezt 50 évvel ezelőtt. Többen emelnek kalapot a templom előtt, sőt a templomba is szívesebben és tömegesebben járnak. Érdeklődnek a katolikus mozgalmak iránt. Ugyanakkor azonban a vallástól végleg elidegenedett tömegek száma is egyre nő s elidegenedésük egyre merevebb s véglegesebb tagadássá keményül. Száz meg százezer keresztény, egész országrészek lakossága szakított végleg az Egyházzal és szerveződött bele a harcos vallásellenesség vagy az elhárító közöny táborába.

Gondoljunk csak Franciaországra, a nemrég lezajlott spanyol eseményekre, Mexikóra, a német újpogányságra; gondoljunk a szocializmus és kommunizmus roppant hatalmára, világot behálózó s még az értelmiség és ifjúság körében sem hatástalan propagandájára; gondoljunk a modern erkölcstelenség retentő, gátaakat szakító hömpölygésére. De még a „vallásos” közönség vallásossága is sok tekintetben és sok esetben kétes értékű. Kereszténységük igen gyakran hihetetlenül felszínes és következtelen. Az emberek szívesen járnak templomba, de a templomon kívül gondolkodásuk, kultúrájuk, izlésük és életmódjuk veszedelmesen közeljár az ellentétes irányok felfogásaihoz és életmódjához. Nagyon sokaknál a vallásosság alig jut túl a templom előtti kalapmegemelésen.

Emelkedőben van-e a kereszténység s névleg a katolicizmus, avagy süllyedőben? Az igazság talán annyi, hogy emelkedőben is van, de ugyanakkor más pontokon és más rétegekben határozottan süllyedőben. Széles rétegek szívükből áhítják a kereszténységet, szeretnének ismét keresztények és katolikusok lenni,

de a légkör, amelyben élnek, a gondolatvilág, amelynek hatása állandóan rájuk nehezől, a kultúra, amelyet iskolakönyvekből, az egyetemeken, olvasmányaikból s a társas érintkezésben állandóan magukba szívnak, minden, csak nem katolikus és keresztény.

Hogyan lett ez és hogyan volt lehetséges, mi a történeti magyarázata s állandóan tovább ható oka kultúránk ez elpogányosodásának? Az okok között bizonyval egyik legfontosabb az, hogy az Egyház éppen az újkori és jelenkori nagy szellemi átalakulások korában nem sietett vagy nem is mindig tudott az európai gondolkodás irányítására megfelelő befolyással lenni.

*

A középkor folyamán az Egyház nemcsak a templomokban és iskolákban fejtette ki erejét, hanem az *egész nyilvános és társadalmi élet alakításában is*. Meghódította s keresztény szellemmel telítette az államhatalmat, irányította a törvényhozást, a művelődést, a gazdasági életet, a társadalom egész szervezkedését. Az a kor minden hibája és fogyatéka mellett abban mindenestre nagy és hatalmas lendületű volt, hogy az egységes keresztény világnézet s a katolikus hit alapján tudta összefogni és évszázadokon át szellemileg irányítani a nemzetek egész gondolkodását, intézményeit, kultúráját, teljes életét.

A vallásnak és az Egyháznak ezt a központi, irányító hatalmát azonban a középkor végétől fogva egymásután kezdték ki azok a szellemi forradalmak, amelyeket humanizmus, vallásszakadás, hitetlen bölcselet, felvilágosodás és szabadgondolkodás néven ismerünk. Ezeket a szellemi forradalmakat legyőzni egyházi részen csak kivételes szellemi nagyságok tudták volna s ezek éppen ekkor gyéren jelentkeztek az Egyházban. Éppen a legválságosabb korban, az emberi szellem és a közintézmények hirtelen balrakanyarodásának, vallásellenes frontváltoztatásának évszázadaiban, mint ezt újabban Pastor is kimutatta, az Egyház kor-

mányzata sem az alsóbb, sem a felsőbb fokokon nem állt teljesen hivatása magaslatán. Középszerűségek jártak az élen. Pastor mondja, hogy magán Szent Péter székén is éppen a 17. és 18. században csupa kifogástalan életű, egyénileg feddhetetlen főpapok ültek, de egyetlenegy sem volt közöttük igazán nagy pápa. A legfőbb vezetés hiányossága aztán megérzett az egész vonalon, az alsóbb kormányzati helyeken is. Így a legvégzetesebb átalakulások, Európa szellemi arculatának gyökeres átformálódása évtizedeiben az arra hivatottak között kevesen akadtak, akik a veszély nagyságát teljes mértékben felismerték s azzal eredményesen szembeszállni tudtak volna.

A nyeregbeszökő egyházellenes forradalom ügyesen el is követett mindent, hogy a hit legértékesebb védelmezőit erőszakkal elnémitsa s az elsők közt löje ki a sorból, ami által a nagyobbvonalú védelmi akció katolikus részen szinte lehetetlenné lett. Az Egyház több-kevesebb rázkódtatás között megmaradt ugyan templomainak, püspöki palotáinak, plébániáinak, iskoláinak birtokában, de meglehetősen elvesztette a befolyását a szellemi élet többi döntő hatású tényezőire: az egyetemekre, irodalomra, tudományos életre, sajtóra, politikára, törvényhozásra, nemzetgazdaságra, társadalmi szervezetekre. S mikor az újabb és újabb technikai vívmányok a modern eszmetérjesztésnek mindig újabb és újabb eszközeit vetették porondra: filmet, rádiót, munkásmozgalmakat stb., az Egyház egyszerűen csak azon vette magát észre, hogy ezek a tömegbefolyásoló eszközök mind idegen kézen vannak s ő maga a modern szellemi élet irányításából csaknem teljesen kimaradt.

A vezetés és irányadás egészen más tényezők kezébe siklott át s a vallásos öntudat sokfelé ma már csak abból a kevésből élösködik tovább, amit családjaink, templomaink, iskoláink, nevelőintézeteink s egyes kimagasló szellemi vezéreink jóvoltából még a magunkénak vallhatunk.

Ha ezek a gondolatfűzések igazak, akkor egyenesen megdöbbenő az, hogy még ma is, a katolikus újjáéledés és restauráció tudatosodásának napjaiban, még mindig oly kevés az Egyház védői részén a modern propagandisztikus és védelmi eszmerjesztés szükségességének felismerése s a komoly, elhatározó kezdeményezés ezeknek az eszközöknek és módszereknek intézményesebb felkarolására. A templom és iskola ma is legelsődrendű fontossága mellett a többi, távolabbi hatásra szánt, korirányító eszköz a legtöbb esetben még mindig csak alkalmilag és mellesleg részesül nálunk némi figyelemben.

Hol vannak pl. átfogó, messzenéző intézkedések a katolikus tudósképzés, az egyetemek és a tudományos élet kereszténnyététele érdekében? Ki törődik nálunk a mozgószínház és a film roppant népirányító erejének a katolikus gondolat és katolikus erkölcs érdekében való hasznosításával? Hol van végiggondolt s munkába is vett programunk a színpad nagyobbarányú kereszténnyétételére akkor, amikor pedig még a Reinhard Miksák is Calderonokkal és keresztény tárgyú szabadtéri előadásokkal érik el óriási sikereiket s a Missa Sollemnis és az Úr katonái-féle kezdeményezések még a tipikusan zsidó színházlátogató közönség érdeklődését is százas előadások sikerével bizonyítják? A sajtóról és irodalomról néhány évtized óta legalább már szép szavakat hallunk s elszórtan némi sikeres kezdeményezésekkel is dicsekedhetünk. De vajjon állíthatjuk-e, hogy ezen a téren mindenütt túljutottunk már a dilettáns próbálkozásokon? Hogy pl. a könyvterjesztés és lapterjesztés terén szervezettségben és céltudatosságban utólértük világnézeti ellenfeleinket? Hogy a nagy katolikus tömeg, vezetők és vezetettek, csakugyan époly szentnek és fontosnak tekintik irodalmunk és sajtónk felvirágoztatását és elterjesztését, mint pl. a templomépítést és az iskolák emelését?

Mindenféle nemes és szent célra vannak szervezeteink, sőt szerzeteink. De megteremtettük-e már azt

az átfogó, céltudatosan és szakszerűen dolgozó szervezetet, vagy akár szerzetszerű intézményt, amely époly odaadással s hivatásosan munkálná ezeket a nehéz és bonyolult újkori, apostoli feladatokat: sajtót, filmet, rádiót, munkásmozgalmakat stb., mint ahogy szerzeteink szolgálják a lelkipásztorkodást, az oktatást, a betegápolást és a karitást? Vagy aminővel szolgálták a múltban a hidépítés, fogolykiváltás s lovagi hadviselés feladatait is?

Ezer meg ezer diplomunk van, ezer meg ezer iskolánk, zárdánk, nevelőintézetünk, kórházunk, árva-házunk. Kell is, bár lenne belőlük még sokkal több; hiszen ami van, még mindig kevés. De nem gondolatbaejtő jelenség-e, hogy ezek mögött az intézmények mögött a szélesebb védelmi és propagatív művek kiépítése: *sajtó, irodalom s hasonló vállalkozások rendszere legtöbbször teljesen elmaradt?* Hogy valósággal elenyésző? Már az a mód is, ahogyan e kérdésekre jobb felelet híján a vállunkat szoktuk vonogatni, sokat elárul: mi még mindig nem tudjuk belátni, hogy egy katolikus könyvkereskedés bizonyos körülmények között még fontosabb is lehet, mint egy kisdedóvó intézet, egy katolikus nyomda vagy filmvállalat lehet époly apostoli szükségesség, mint egy új zárdaiskola vagy katolikus internátus. Ezek is fontosak és szükségesek, de még talán meg is botránkozunk azon, aki ezek mellett az intézmények mellett még mást is sürget, mint époly fontosat s a tömegek visszahódítása szempontjából talán még sürgetőbbet. Sajtó? Film? Színház? Munkásmozgalmak? Lesz, ahogy lesz.

A tömeges eszmeterjesztés modern módszereinek intézményes kézbevétele sokszor már ezen az első ponton elakad: szükségességük és fontosságuk kellő megértésén. Pedig a feladat még a teljes megértés esetében is ugyancsak nehéz és bonyolult. Annál nehezebb és annál bonyolultabb, mert hiszen itt nemcsak hirtelen előállt új feladatkörrel találjuk magunkat szemközt, hanem részben évtizedes, sőt évszázados mulasztásokkal is, amiket helyreütni, mikor az ellenfél már

úgy szólva minden pozíciót elhódított előttünk, sokszorosan nehéz. Pedig aki nyílt szemmel jár a világban s figyeli egész néposztályok és európai országrészek elpogányosodását, kultúránk szüntelen elkereszténytelenedését, amely a vigasztaló jelenségek tömege mellett is elvitathatatlan tény, annak szemében ezeknek a modern feladatoknak intenzív és intézményes felkarolása pillanatnyilag sem kétséges, parancsoló szükségesség.

*

Külföldön nem hiányoznak már olyan kezdeményezések, amelyek a katolikus Egyház kifogyhatatlan erkölcsi erővel duzzadó értéktartályát: a szerzetes intézményt állították bele a modern eszmetérjesztési eszközök rendszeresebb, apostoli felhasználásába. Ezek a szerzetesi intézmények természetesen csak jegecesedési központok, amelyek köré azután világi erők is csatlakoznak. Mégis mint központok, mint a teljes önfeláldozás, állandóság és rendszeresség bevált hordozói, kétségtelenül az egész mozgalom sikerének nagyfokú biztosítékai lehetnek. Így a francia katolikus sajtó legtekintélyesebb része az Assumptionisták kezdeményezéséhez fűződik, a svájci Liberté és a Freiburger Nachrichten a Schorderet kanonok által alapított Oeuvre de St. Paul társulaté, az olasz katolikus sajtó egy része a Ferrari milánói bíboros kezdeményezésére létesült Pia Società di S. Paolo-é. Az észak-amerikai Egyesült Államokban a paulista szerzetesek (Paulist Fathers) vetették rá magukat céltudatosan a sajtóra, filmre, rádióra s a hitvédő népgyűlések szervezésére. Ezeket a kezdeményezéseket kivétel nélkül jelentős siker kísérte s kíséri a mai napig.

Vajjon nálunk nem akadnának a fiatal papok és világiak között az eszme időszerűségének olyan megértői s a fölséges célnak olyan lelkes katonái, akik egy életet mernének feltenni egy hasonló magyar kezdeményezés megalapozására? Hiszen a Katolikus Akció reménykeltő szárnybontogatása s a tömegeknek a

katolikus gondolat felé egyre vágyakozóbban kitörő sóvárgása ilyen kezdeményezés előtt nagyszerű távlatokat, a legjobbak verejtékére méltó munkateret nyitna meg! Egy magyar „Szent Pál-társulat”, amely elsősorban ezeknek az eddig meglehetősen elhanyagolt s mégis legvitálisabb fontosságú apostoli munkaterületeknek ellátására vállalkoznék s e célból papi és világi erőket gyűjtene a zászlaja alá, talán egyelőre még fel sem mérhető lendületet adna a katolikus újjáalakulásnak, a tömegek visszahódításának az elhagyott és elfeledett krisztusi gondolkodás irányában.

Felelősségünk a katolikus sajtó körül.

Amilyen szívesen öltjük fel általában magunkra az erkölcsbíró fekete köpönyegét és amilyen hideg vérrrel tudunk pálcát törni mások hibái és bűnei fölött, époly nehezen és kelletlenül halljuk mások ítéletét, ha azok bizonyos hibákért és bűnökért, mulasztásokért és könnyelműségekért a mi bűnrészességünket és felelősségünket állapítják meg. S ha valamiben mozdulatlan és magával megelégedett a lelkiismeretünk, hát a sajtó-kérdésben megdöbbenően az. Mintha itt minden másnak a dolga és kötelessége volna: alapítani, fenntartani, szerkeszteni, adminisztrálni, terjeszteni és olvasni a katolikus sajtót, mintha a mi dolgunk és kötelességünk egyedül ennek a sajtónak szeretetlen és *romboló kritizálása volna* s mintha azokért a hibákért és hiányokért, amelyeket a katolikus sajtó-kérdés egész területén tapasztalunk s a katolikus gondolat érvényesülése terén annyira megsínylünk, semmi felelősség nem terhelne magát az olvasóközönséget, minden katolikust is. Pedig, akármilyen nehezen valljuk is be, így van: annak az *emberfeletti erőfeszítésnek viszonylagos eredménytelenségéért, amelyben a mi legjobbjaink szinte elvéreznek, mi mind felelősek vagyunk.*

Hogyan? Úgy, ahogy felelősek vagyunk a nemzetet ért bajokért és szenvedésekért, a testi és lelki

nyomor áldozataiért, a közszellem hanyatlásáért, az ifjúság romlásáért, a családi élet és a házasság váltságáért, s mindenért, amire az egyeseknek nem ugyan közvetlenül és nem is egyforma mértékben, de mégis hatása és befolyása lehet. Ez megosztott felelősség — elismerjük —, de felelősség s ettől minket semmi és senki nem mentesíthet.

Akik az ilyen természetű felelősséget nem ismerik el, ne ismerjék el az állampolgári kötelelességeket sem.

Azok csak állítsák, hogy az a szavazatát leadó polgárnak szuverén joga, hogy kinek és milyen áron adja el szavazatát s őt a rossz törvényekért és egy esetleg végzetes nemzetkormányzásért semmi felelősség nem terheli. Azok azt is állítsák, hogy a népek nyomora, az ifjúság erkölcsi romlása, a család züllése s a nemzetek kálvária-járása csupa olyan dolog, ami miatt felelősségre vonni legfeljebb az Istent, az államot, a kapitalizmust lehet, de ebben a kisembereknek, a népmillióknak semmi vétkük nincsen. Azok jogokat állítanak csupán és megfelelkeznek arról, hogy ahol jogok vannak, ott vannak kötelelességek is és a kötelelességek mindig magukban foglalják a felelősséget is s megfelelkeznek arról is, hogy a mai bajoknak századrésze sem volna meg, ha az emberek becsületesen gyakorolnák jogaikat, lelkiismeretesen végeznék kötelelességeiket és vállalnák nemesen minden tettükért a felelősséget. Amilyen nehéz megállapítani ennek a felelősségnek a mértékét, kire mennyi jut belőle, sőt nem is lehet, époly bizonyos, hogy ez a felelősség megvan s erre a felelősségre rá kell eszméltetni az embereket.

Ne a kormányokat szidjuk, ne a börzét, a spekulációkat, ne a kereskedelmi morált, a törvényekkel való visszaélést, a rossz és lelkiismeretlen embereket, a tőkét vagy a tőkéseket vádoljuk és pocskondiázzuk örökké, hanem egyszer magunkat is vonjuk felelősségre és állítsuk tulajdon lelkiismeretünk törvényszéke elé a mi mulasztásainkat és hanyagságainkat és nemtörődömségünket és tanácstalanságunkat, hisz a bajok

mind a mi asszisztálásunk mellett szakadtak ránk s mi szájunkat tátva és ölbetett kézzel néztük mit rendelkeznek felőlünk, hova löknek, hogy intéznek el minket azok, akik nagyon jól tudják, hogy velünk azt lehet tenni, amit éppen akarnak. Mert mi föl nem világosodott és tehetetlen tömeg, „pigra massa” vagyunk.

Hát a sajtó terén ugyanez a helyzet.

Felelősségünk van a rossz és világnézetünkkel ellenséges sajtó hódító terjedéséért és pusztításáért épúgy, mint a mi sajtónk gyengeségéért és erkölcsi hatásának elégtelenségéért. S ez a felelősség annál nagyobb, minél nagyobb a kár, amit egy erkölcstelen vagy laza erkölcsiségű sajtó a lelkekben, a nemzet és a katolikusok egyetemében tehet s minél nagyobbak és életbevágóbbak azok a lelki hatások, amelyeknek a mi sajtónk elégtelensége miatt egyrészt, s a mi hanyagságunk következtében másrészt el kell maradniok. Erre a felelősségérzetre ráébredni nem volna nehéz, ha felnyílnék a szemünk s meglátnók az összefüggéseket, amelyek a társadalmi, a nemzeti, a családi, az erkölcsi bajok, a katolikus érdekek és a katolikus világnézet sérelmei és a rossz sajtó között fennállanak s ha belátnók, hogy ennek a rossz sajtónak romboló munkáját mi tesszük lehetővé, akik erkölcsileg és anyagilag támogatjuk azzal, hogy olvassuk és vásároljuk.

De mi nem látjuk be sem az egyiket, sem a másikat, sőt még azt sem, hogy a mi kezünkön olyan sajtótermékek is megfordulnak akár mindennap is, amelyeket rossznak kell minősíteni.

Sokan rossznak csak azt tartják, ami kimondott pornográfia, vagy az olyat, amely kifejezetten és nyíltan a nekünk legidegenebb világnézeteknek: az istentelenségnek, a bolsevizmusnak, a szocializmusnak vagy a szabadkőművességnek a zsoldjában áll. Nem gondolnak arra, hogy ennél a sajtónál, amely — bár ízléstelenül —, de nyíltan támad és destruál, sokkal veszedelmesebb az, amely köntörfalaz, tussol, elhallgat, szofizmákkal téveszt, amely játssza az elfogulat-

lant és a tárgyilagosat, itt-ott a katolikusok vagy a katolikus világnézet felé is elejt egy-egy elismerő szót, de soha a mi megtámadott érdekeink védelmére nem kel. Vegyük tágabb értelemben a rossz jelzőt és mondjuk azt rossznak, ami nekünk nem jó, nem felel meg a mi érdekeinknek, nem harcol értünk, nem véd bennünket s ha így vesszük, könnyen belátjuk, hogy a sajtó tetemes része, nagyon keveset leszámítva: nekünk nem a „jó” sajtó, hanem „a rossz”.

Rossz nekünk az a sajtó, amely nem áll egészen a katolikus világnézet talaján. Rossz az, amely állítólag semleges. Rossz azért, mert nem őszinte, csak hazudja a semlegességet, holott a valóságban semleges sajtó nincs; rossz, mert segítségére nem számíthatunk; de főleg rossz azért, mert a semleges sajtó ott, ahol nagy érdekek forognak kockán, ahol harc van, mindig ellenségnek bizonyul. Nekünk rossz az a sajtó, amely idegen anyagi vagy idegen eszmei érdekek szolgálatában áll, mert erre kétszeresen ráfizetünk: egyszer azzal, hogy idegen érdekek szolgálatára adjuk pénzünket, másodszor azzal, hogy idegen eszmék hatásának tesszük ki lelkünket. Rossz nekünk az a sajtó, amelynek nem mi vagyunk az elsők és a legfontosabbak, amelynek nem szent az, ami nekünk szent s amely nem ítéli el azt, amit nekünk katolikus meggyőződésünkől kifolyólag el kell ítélnünk.

Rossz az a sajtó, amelynek jó a csak polgári házasság is s a családi élet és a házasság reformjáért nem küzd katolikus lélekkel és meggyőződéssel. Rossz az a sajtó, amely a gyermekkérdésben köntörfalaz, amely bár elítéli a gyermektelen házasságot, vagy az egykészt, de nem ítéli el a születés ú. n. szabályozását s ha egykéről van szó, csak a szociális szempontokat veszi számításba, az erkölcsieket ellenben nem, vagy csak alig. Rossz nekünk az a sajtó, amely a katolikus mozgalmakat alig ismerteti s még kevésbé a katolikus elveket, hanem, hogy pártatlanságát, vagy nagylelkűségét mutassa, egészen jelentéktelen, vagy huszadrangú és ártatlan katolikus hírekkel szúrja ki a kato-

likus közönségének a szemét, — hírrel egy-egy harangszentelésről, jubileumi ünnepségről, ezüst- és aranymisékről, vagy pár szóval és elnagyoltan egy-egy gyűlésről, ha szépen megkérlik. Ez nekünk mind rossz sajtó. Hogy pedig az ilyen sajtónak milyen kárhozatos hatása van nemcsak a katolikus gondolkozásra, de egyáltalán az erkölcsökre, s milyen szerencsétlenségbe dönthet népeket és társadalmi osztályokat, arra eléggé beszédes és szomorú példákat szolgáltat nemcsak Oroszország és Mexikó vagy Spanyolország, hanem a mi egész korunk, a maga lelkiiségével vagy jobban lelkietlenségével, erkölcsi züllésével, könnyelműségével, megbízhatatlanságával, panamáival, gyűlölködésével s mindazzal, ami minket annyira keserít ma s olyan bizonytalan érzésekkel tölt el a jövő iránt. Ezt felismerni csak nem nehéz annak, aki gondolkodik. A sajtó az emberek nagy részének legmindennapibb szellemi tápszere — inkább mint katekizmus és prédikáció, sőt inkább, mint mozi, színház, könyv és rádió s ha az embereken rossz hatást kell felfedeznünk, első sorban a sajtót kell érte felelőssé tennünk s bizonyosan nem azt a sajtót, amely egészen katolikus, egészen komoly, egészen pozitív és inkább szigorú elveiben, mint engedékeny.

Nos, ezt a sajtót s ezen keresztül a romlást, a bűnt, a színtelenséget, az elvtelenséget mozdítja elő, aki olvassa és vásárolja. Nem bűn ez? A társadalom ellen, a nemzet ellen, a vallás ellen, a lélek ellen, erkölcsünk ellen?

Olyan bűn ez, mint volna az, ha a velünk ellenséges nemzetek sajtóját támogatnók: mekkorát vétkeznénk magunk ellen! S ha a hazaszeretethez nem elég annyi, hogy ellenségeinket nem támogatjuk, hanem az is kell hozzá, hogy magunkat erősítsük, akkor a sajtó terén sem merül ki bűnünk abban, hogy nem katolikus sajtót támogatunk, hanem növekszik azzal, hogy a magunkét elhanyagoljuk. S ha a nemzet iránti kötelességeink és felelősségünk sem ér azzal véget, hogy védelmére kelünk, ha megtámadják, hanem azt

is magában foglalja, hogy dolgozzunk érte, akkor ugyanezt kell állítanunk vallásunk és erkölcsünk iránti szeretetből a legnagyobb közéleti hatalomról, a sajtóról is!

Miért szeretem a katolikus sajtót!

Szeretem a katolikus sajtót, meggyőződéses híve vagyok, örömmel veszem mindig a kezembe s ahol csak tehetem, híveket szerzek neki. *Miért?*

Mert az enyém!

Mindenekelőtt azért, mert az *én sajtóm*. Az enyém mint *keresztényé*, az enyém mint *magyaré*. Szégyenletes állapot volt a régi, amikor Magyarország sajtóját kilenctized részben nem keresztények és nem magyarok szerkesztették. A magyar közönség csak adófizetője volt egy *idegen szellemű sajtónak*. Egy sajtónak, amelyet túlnyomóan nemrég Galiciából idevándorolt, ismeretlen érzelmű s lelkialkatú emberek szerkesztettek.

Szégyenletes állapot volt, amikor úgy látszott, hogy mi magyarok és mi magyar keresztények másoktól vagyunk kénytelenek koldulni a szellemi táplálékunkat; mások gondolkoznak helyettünk, mások állapítják és rakják eléink a politikai felfogásokat és megítéléseket, a művészeti ízlést, az erkölcsi értékelést. Mi magunktól nem tudunk semmit és nem érünk semmit! Mi a helyes politika, mit kell kívánnunk, sürgetnünk a közéletben: választójogot-e vagy új gazdasági politikát, kit tiszteljük és kit szeressünk, kit vessünk meg és kitől óvakodjunk: mindezt egy *kufár szellemű, testünkől-lelkünkől idegen irányzatú sajtó szabta meg nekünk*, amelyet a szabadkőművesség, a gettó és a zsinagóga irányított.

A katolikus sajtó ezzel szemben a *magunk sajtója*, keresztény és magyar sajtó. A magunké: vér a mi vérünkől, hús a mi húsbunkból. *Keresztény és magyar*

emberek írják és szerkesztik, azoknak elméje lángol és azoknak szíve lüktet minden sorában. Nem kell félnem, hogy jó szímatú, de gonosz szándékú emberek, talán szellemi uzsorások és kizsákmányolók kezébe kerülök, amikor a katolikus sajtó lapjait forgatom. Ez pedig óriási különbség!

Egészen más a testvér hangja, egészen más az idegené. Egészen más annak a lelke, a beszédje, szándéka, érvelése, irányítása, aki magyar és keresztény, mint annak, aki csak magyarul ír, mert a magyar népből él s a magyar nép fölött a hatalmat akarja magához rántani, de a lelke távol van a nép lelkétől!

Csak sajnálni tudom azokat a gyászmagyarokat, akik még ma is az *Est*, a *Magyarország*, a *Pesti Napló*, az *Esti Kurir*, vagy éppen a *Népszava* emlőiből szívják magukba a bölcseséget, az észet, az ízlést, a politikai, morális és társadalmi világszemléletet! „Vakok és vakoktól vezetettek!” Egy szellemi megszálló-sereg letiportjai! Még hozzá önkéntesen behódoló, a *rabszíjakat önkéntesen magukra öltő gyászmagyarok!*

Mert minden vallásos emberé!

Szeretem továbbá a katolikus sajtót, mert ez a *valást mindenek fölé helyezi és minden fölött tiszteli*. Utálom azokat a félszeg irányzatokat, amelyek kereszténynek nevezik magukat, de a vallási és világnézeti eligazodásuk üres szólamokban, legfőljebb az antiszemitizmusban merül ki. Azokat a „keresztény-keresztényeket”, akik csak a zsidókat tudják szidni és gyűlölni, de a keresztény hitétellel szemben érzéketlenek és közönyösek. A legnagyobb ünnepeken sincs egyetlen szavuk sem a keresztény gondolatokról, a vallás legfőbb és legszebb eszméiről.

Az emberiség legfőbb kincse a Krisztus hirdette vallás. Az élt és gyakorolt, az életbe átvitt és *következetesen vallott keresztény hit*. Nem tudok olyan sajtót szeretni, amely *nem ezeket a legfőbb szempontokat állítja előtérbe*, amelynek százszor fontosabb egy sport-

esemény, a politikai pletyka, a színház és a móka, mint ez. Nem mondom, hogy ne írjon az én lapom, ne adjon ezekről is kimerítő, megbízható képet. Necsak tanítson, hanem felüldítsen is és szórakoztasson. Azonban *a legmagasabb vezéreszme*, amelynek fényében lát meg és érzékel mindent, mégis a *kereszt* legyen, *Krisztus és az örök igazságok*.

Mert katolikus!

Szeretem a katolikus sajtót, *azért, mert katolikus*. A mai elvizesített, elmosódott, inkább protestáns, mint katolikus laptengerben nekem mindenekelőtt fontos az is, hogy olyan sajtót kapjak, amely *tiszta katolikus szemmel nézi az eseményeket*. Ne hódoljon be a divatos, eretnekségeket pártoló iránynak. Ne gályarabokról szavaljon nekem, hanem vértanúkról, aminők pl. Spanyolországban, Mexikóban, Oroszországban, egy kicsit Németországban is katolikus részen bőven akadnak. Ne a református „püspökök” dicsőségét tömjénezzze nekem örökké, mint a Pesti Hírlap s az Új Magyarország teszi, hanem az én püspökeimet, a Krisztus *igaz Egyházának* püspökeit kövesse figyelemmel.

Nekem a *pápa fontosabb, a hercegprímás fontosabb*, a mi nagy katolikus hitszónokaink fontosabbak, mint örökké Ravasz László és Raffay Sándor, akikről a divatos protestáns sajtó úgyszólván minden áldott héten dicshimnuszokat zeng, míg a pápáról *évente alig hoz egy-két sort!*

A katolikus gondolkör a leggazdagabb, a legszíndúsabb, legváltozatosabb eszme a világon. A katolikus mozgalmak, katolikus akció, katolikus irodalom és élet, katolikus művészet és fejlődés csupa olyan tárgykör, amelyről *szívesen hall az a katolikus ember, akiben a hit nem vált vízzé s hozzátehetjük: ezek érdekes, vonzó, lebilincselő dolgok*. A katolikus világban tömérdek olyan esemény történik nap-nap mellett, amely sokkal inkább számíthat érdeklődésre, mint örökké színésznők kulisszatitkai, vagy politikai csel-szövők sakkhúzásai.

Nekem nem a sztárok és a képviselők a világ legfontosabb emberei, még csak nem is a sportbajnokok, hanem sokkal inkább a nagy katolikus gondolkodók és írók, költők, szónokok, vezérek. Nem a parlamenti botrányok, az öngyilkosságok és betörések kötik le leginkább a figyelmet, hanem azok az események és történések, amelyekben a krisztusi gondolat küzd a világ külső tényezőivel az érvényesülésért. S mivel mindezt nekem egyedül a katolikus sajtó adja meg s egyedül az közvetíti a katolikus világ kimagasló eseményeit híven, megbízhatóan, frivolság és elkenő tendencia nélkül, azért a katolikus sajtó az én sajtóm, a katolikus ujság és könyv az én olvasmányom.

Mert erkölcsös!

Szeretem a katolikus sajtót, mert az erkölcsi levegője tiszta és nemes.

Ma, amikor alig vehet az ember valamit a kezébe, ahol frivolság és léhaság ne ötlene a szemébe, ez az előny kétszeresen megbecsülendő.

Nekem nem ízlésem az az érzékiségtől szinte már fulladozó lipótvárosi irodalom, amelybe utcán, kirakatban, mindenütt beleütközöm. Én a nőben nem sex appeal-t keresek és nem állatot látok; nekem a szerelem nem frivol játék és alacsony, durva ösztönök tombolóhelye. Az én szememben a nő magas piedesztálon áll, a szerelem nemes és tiszta életforrás, a házasság szentség s a család zárt paradicsom.

Nekem nem kellene azok a szellemtelen szellemeskedések, azok a gyengeelméjű kétértelműségek, azok a cinikus kísértésreingerlések, amelyekkel tele van a nemkatolikus sajtó. Nem kellene nekem sem szóban, sem írásban, sem képekben. Nem tudom, mire jók ezek a szemérmetlen ábrázolások, ezek a meztelen tüdő- és színházi jelenetek, mintha bizony a nőnek a lábszára és a háta közepe volna a legértékesebb alkatrésze s mintha a szép ott kezdődne, ahol az érzékiség és léhaság felszabadul. Ezt az alacsony ízlést, ezt a

tipikusan galiciáner-moralitást undorral vetem el magamtól — akkor is, ha számtalan keresztény felebarátomat már végleg megfertőzte a sajtó és az a nuditáskultusz, amelyet ezek a gettó-lapok és folyóiratok árasztanak magukból.

Mert politikája helyes!

Szeretem a katolikus sajtót, mert *politikája is az én politikám*. Nem mintha nem lehetnék a részletekben akárhányszor ellenkező véleményen is, mint amit egy-egy katolikus vezérember vagy íróember a magáénak vall. Tudom, hogy néha a katolikus sajtó is kénytelen megalkudni bizonyos helyzetekkel és a lehetőségek szabta szempontokkal. De azt is tudom, hogy politikáját *sohasem vezeti a katolikus szemponttal való nem-törődés*, mint a másikfajta sajtóét vajmi sokszor.

És ez *nagyon lényeges szempont*. Másutt sohasem tudom, hogy — pl. a királykérdésben vagy akármi más dologban — nem lappang-e voltakép a választott álláspont mögött rejtett *katolikusellenes irányzatosság*; hogy nem azért ír-e az az ujság bizonyos dolgokban így vagy amúgy, hogy *minket katolikusokat gyengítsen és kettészakítson!* Rengeteg történeti hazugság van elterjedve, sajnos, katolikusok között is, pl. éppen a királykérdésben is; még pedig azért, mert a katolikus-ellenes sajtó, nagyon ügyesen és nagyon ravaszul, *bele tudta lopni a katolikusok egy részének lelkébe is azokat a felfogásokat, amelyek a katolikus érdekeket gyengítik*.

Hiszen azt lehet mondani, az egész újkori magyar történet szemlélet meg volt s bizonyos fokig ma is *meg van hamisítva*; olyanok szerepelnek benne mint félistenek az emberek szeme előtt, akik a nemzetnek inkább ártottak, mint használtak s másokról viszont, akiknek legfőbb érdeme, hogy az országban a katolikus Egyházat védték és megtartották, a legegyszerűbb és legigazságtalanabb vádak vannak elterjedve.

A Habsburg uralkodó-család egyes tagjainak természetesen nagyon sok hibája és balfogása is volt, de

volt rengeteg érdemük is; Magyarország talán sohasem lett volna európai jellegű kultúrország és főleg nem maradt volna katolikus nélkülük. Talán ma török tartomány, balkáni törmeléknép volnánk, nemzetünk talán fel is morzsolódott volna a malomkövek közt, amelyek közé ékelődött. Hogy művelt, katolikus, európai stílusú, tekintélyes ország lettünk, egy európai nagyhatalomnak egyenrangú részese s mindaddig azok is maradtunk, amíg egy hitvány forradalom le nem tepert minket, az bizony nem utolsó helyen az agyonrágalmazott katolikus uralkodóház érdeme. Addig voltunk erősek, amíg egy szűk látókörű, csak „függetlenségre” néző s emellett a nemzetet erő és védelem nélkül hagyó kis-magyar szemlélet úrrá nem lett közöttünk. Ezt pedig a katolikusellenes sajtó és irodalom terjesztette el a sorainkban.

Lehet valaki a királykérdésben más véleményen is, mint a legitimisták; a katolikuság nem zárja ki, hogy valaki ilyen vagy olyan pártállású legyen a meggyőződése szerint. De nem lehet érdekünk, hogy a királykérdésben is, mint ezer más kérdésben, *a katolikus történeti igazság agyonhallgatása, félremagyarázása, kisémmizése vezesse félre a katolikus tömegeket, a katolikus értelmiség egy részét is. Hamisított történelem: hamisított közéleti felfogások!*

Azonban van nagyon sok más mindennapi kérdés is, amelyben a politikai felfogást nagy mértékben befolyásolja a világnézeti szempont. A multkor pl. egy protestáns egyetemi tanárt neveztek ki a budapesti elmekórtani klinikára; bár az egyetemi tanács egy másik, *katolikus jelöltet ajánlott első helyen.* A csanádi püspök szavá tette ezt a méltánytalanságot. A kormány erre egy mosakodó nyilatkozatot adott ki, amelyben *úgyesen el volt kenve a helyzet,* háttérbe voltak állítva a *lényeges* szempontok. Mi történt? A nemkatolikus lapok *szó nélkül közölték ezt a nyilatkozatot* és olyanféle magyarázatot fűztek hozzá, hogy a „tudományban” valóban nem fontos, hogy ki milyen vallású. Egyedül a katolikus sajtó mutatott rá helyesen arra, hogy mégis

csak felháborító, hogy mikor az egyetemi tanács maga *katolikus tudóst ajánl, mint a legméltóbbat és legalkalmasabbat*, akkor protestáns befolyásra a *másodszorban ajánlott protestánst nevezik ki*.

Hogy „a tudományban nem a vallás a fő?” Közönséges mellébeszélés! Persze, a tudományban, mint ilyenben, nem a vallás a fő. De az egyetemi tanári ki-nevezéseknél bizony nem lényegtelen, hogy az amúgy is aránytalanul sok protestáns mellé végre megfelelő számú katolikus professzor is kerüljön. A tudományban nem a vallás a fő? De mikor azt látjuk, hogy *odatúl bizony igenis a vallás a fő*: ők mindenüvé protestánst szeretnének behozni s a katolikusokat háttérbe szorítani! Akkor az ilyen érvelés, hogy a „tudományban nem a vallás a fő”, közönséges *személyenyvesztés és a katolikusok bolondítása*.

Hát én erre adjam oda magamat? Az eszemet, a szívemet, a pénzemet? Még én is segítek az *álokoskodásokat diadalra vinni*? A katolikusok igazát *elnyomni*?

Mert hazafias!

Szeretem végül a katolikus sajtót, mert főleg *tőle várom a magyar sors jobbrafordulását*.

Az ország *belső megszilárdítása* erkölcsi újjászületés nélkül lehetetlen. A gazdasági jobbulás egészséges szociális elvek keresztülvitele nélkül elképzelhetetlen. A liberalizmus *nem menti meg az országot*, hiszen az vitte bele minden bajba, amely alatt ma nyögünk. A vörös szocializmus *még kevésbé* hozhat menekvést, az csak szovjetpoklot s a legvadabb csöcselék-uralmat hozhatja ránk.

Komoly és nemzetmentő gazdasági programra csak a *Quadragesimo anno szelleméből való szociális és gazdasági újjászervezésben találunk*, amelyet egyes-egyedül a *katolikus sajtó* fejt ki állandóan és ismertet a közönséggel. A társadalmi igazságosság, méltányosság és szeretet programja ez; a *közjó biztosítása* az egyéni érdek, az egyesek érdeke s önzése felett. S csak

ez a gazdasági és társadalmi megerősödés tesz bennünket alkalmassá arra, hogy *kifelé is megerősödjünk* s az elszakított országrészek visszakíváncsozzanak hozzánk.

A „revízió” szó egyes lapokban inkább csak takтика. Előfizetőtoborzó *jelszó*, az álhazafiság egyik *szólama*. Igazi revízió a *lelkekben kezdődik*, a *belső erkölcsi újjászületésben*, társadalmi és állami berendezkedésekben, a nemzet lelki és szociális megújulásában. Ezt pedig, úgy látom, egyesegyedül a katolikus sajtó szolgálja és sürgeti teljes komolysággal.

Ezért szeretem, pártolom, terjesztem minden erőmből a katolikus sajtót.

„A tudás hatalom”.

Minden oldalról e jelszó varázshatása alatt egész világnézetek és közéleti irányok izmosodtak politikai tényezőkké.

„A tudás hatalom”, mert az érvényesül, az tud segíteni magán, az kerekedik mások fölé, az győz, aki mindenekelőtt szellemileg vértéződött fel a küzdelemre.

„A tudás hatalom”, s nemcsak az, hanem kincs is. Aranynál, gyémántnál értékesebb. Tudás nélkül a gazdagság is széthull a kezünk között; tudással viszont még oly csekély anyagi erők birtokában is varázslatossá, széppé, gazdaggá, boldoggá tehetjük életünket.

„A tudás hatalom” világnézeti téren is, sőt ott talán leginkább. Szomorú sors, ha valaki a legfőbb és legsorsdöntőbb kérdésekben holtan napjáiig tapogatózásra, botorkálásra van utalva. Irigylendő viszont az, aki az élet legmélyebb s legbensőbb égető kérdései terén szilárdan és biztosan mozog, helyesen igazodik, világosan lát célt és eszközt, élesen meg tudja különböztetni az utat a tévúttól, az igazat az áligazságoktól.

Csak hogy tudást szerezni nehéz. Nemcsak a külső körülmények miatt, amelyek tömérdek emberre nézve

egyszerűen hiányzanak. Hanem még ahol a külső lehetőség meg is van rá: a tudás megszerzése kemény munkát, odaadást, türelmet és erős lelket igényel.

Az emberek nem szeretnek tanulni, komoly dolgokat olvasni, szellemileg és világnézetileg izmosodni, mert idegeik a napi munkától elcsigázottan inkább szórakoztató, könnyű olvasmányra vágynak, ha egyáltalán olvasnak s nem ennél is olcsóbb és üresebb foglalkozással ütik agyon a szabad idejüket. S főleg a világnézeti irányban művelő olvasmánytól, tanulmánytól, elmélyedéstől fáznak sokan: az üres lelkek, a mostanában anyagi és evilági beállítottságú emberek. Ha pedig nagynéha katolikus írások után nyúlnak, akkor is beéri a színes, hangulatokra dolgozó, de kevésbé alapos és kevésbé komoly írásokkal.

Szánandó emberek. S ez a körülmény magyarázza meg, hogy éppen a legpozitívabb eszmeiség hívei közt annyi a félművelt, sőt tudatlan; más szóval: a gyenge és tehetetlen. A mi táborunk gyenge, nagy arányszámunk ellenére, mert a pozitív eszmeiség képviseléséhez erő és tudás kell, ez pedig sokunkban veszedelmes fokban hiányzik.

A legnemesebb értelemben vett művelődést, a világnézetileg alapozott kultúrát szolgálja tehát, aki szeretettel és odaadással fordul olyan kérdések tanulmányozásához, aminek szerény folyóiratunk az első között szolgál. A mi világunk szép és gazdag, de ismerni kell: még pedig alaposabban ismerni, mintahogy azt a középiskolai kis bölcséleti, történeti vagy hitoktatás során megismerhettük. Ismerni, de úgy, hogy lassankint minden részlet világosan álljon előttünk, minden idevágó nagy kérdésekben otthon érezzük magunkat.

Gyarpítani a táborunkat, a katolikus sajtó olvasóinak (hangsúlyozzuk: nemcsak rendelőinek, hanem komoly olvasóinak, tanulmányozóinak) a táborát ezek szerint annyi, mint gyarpítani a magyar katolicizmus belső erejét, érvényesíteni tudását, diadalát!

Sajtó és közönség.

E kettőnek egymáshoz való viszonyát talán sohasem világították meg olyan sokoldalúan, mint lapokban, folyóiratokban, szónoklatokban az utóbbi két évtized alatt. És sajátságos jelenség: a közönség ma sincs annyira tisztában a sajtó jelentőségével, mint amilyen tisztán látja a közönség jelentőségét a sajtó. Látja az a sajtó is, amely a *túlsó oldalon*, a tömegeknek hízelgő, a közönség tájékozatlanságát kihasználó szellemi felfegyverkezetttség egész arzenálját vonultatja fel, hogy közönséget toborozzon ócska jelszavai köré és látja a *mi sajtónk* is, amely szinte emberfölötti munkával, mérhetetlen egyéni és anyagi áldozattal áll a közönség szolgálatára. A közönség azonban mintha még mindig nem volna tisztában azzal az alapigazsággal, hogy a *sajtónak szüksége van ugyan a közönség támogatására, de legalább is annyira szüksége van magának a közönségnek is arra, hogy a sajtó által adott támogatást elsőrangú érdekének ismerje fel*. Másszóval: nemcsak a közönség támogatja a sajtót, hanem a sajtó is a közönséget s ez a kölcsönösség elengedhetetlen feltétele annak, hogy erős sajtónk és erős erkölcsi alapon álló közvéleményünk legyen.

Amikor az utcán *Nemzeti Ujságot*, *Új Nemzedéket*, *Képes Krónikát*, *Magyar Kultúrát* vásárol az olvasó, akkor nemcsak ő támogatja a lapot, hanem a *lap is támogatja őt*. Hiszen az élet zavaraiban való egész eligazodás, az eseményekben való tájékozódás a közönség érdeke s a katolikus lap és folyóirat támogatást nyújt, amikor megóvjá olvasóit a tévedésektől, a félrevezetettségtől, megmutatja milyen könyvet kell olvasnia, milyen színházat, mozgó előadást, művészi produkciót kell megnéznie, milyen gazdasági és szociális intézményben, akcióban kell vagy lehet résztvennie, milyen politikát, egyesületet, szövetséget, ligát kell a magáénak tekintenie.

Amikor mi állandóan napirenden tartjuk a sajtókérdést, akkor a *támogatást* ennek a kölcsönösségnek

szellemében fogjuk fel és hirdetjük, mert *nem a nyomtatott papiros támogatása a cél, hanem a nemzet lelkének, közfelfogásának erkölcsi és anyagi javainak szolgálata*, ami azt jelenti, hogy a fejlett, a kor színvonalán álló, a szellemileg és technikailag versenyképesség magas fokára emelt katolikus sajtónk mellé akarjuk odaállítani, a tájékozott, az erkölcsi és anyagi javaihoz ragaszkodó közönségünket, a kölcsönös egymásrautaltság jegyében. Soha se feledjük: *a mi sajtónknak életeleme a közönség, de a közönségnek is életérdeke a mi sajtónk.*

A közvélemény.

A boldog emlékü X. Pius pápa, aki oly rendkívül sokat tett a katolikus hitélet fejlesztése érdekében, egy alkalommal azt mondta: „Hiába építünk templomokat, hiába alapítunk iskolákat, hiába tartunk missziókat, ha emellett elhanyagoljuk a katolikus sajtót”. A szentéletű pápának ez a mondása azt bizonyítja, hogy ő még a hitélet fejlesztésénél is nagyobb jelentőséget tulajdonított a katolikus sajtónak. És valóban: a közvélemény kialakításának a mai korban úgyszólván egyetlen hathatós eszköze a sajtó. Nem hiába mondta Németország kiváló apostola, Ketteler mainzi püspök, már a múlt század hetvenes éveiben, hogy ha Szent Pál apostol ma élne, bizonyára ujságíró volna. Ezzel a mondásával rá akart mutatni a sajtó nagy jelentőségére már az akkori kornak közéletében. Azóta nagyot haladt a világ és a technika óriási mérvű fejlődésével arányban nőtt a sajtó jelentősége is.

Minden magyar katolikus örömmel állapíthatja meg, hogy a hitélet igen szépen fejlődött az utóbbi években nálunk Magyarországon is. Hiszen csak egy-magában az ország fővárosában a világháború befejezése óta a réginek háromszorosára szaporodott a plébániák és helyi lelkészségek száma. A régi és nagyszámban újonnan épített templomok vásár- és ünnepnapokon zsúfolva vannak ájtatoskodó hívekkel. Az évente tartott katolikus nagygyűlések a hívek százez-

reit mozgatják meg, akik különösen az eucharisztikus körmeneteken való tömeges részvételükkel tesznek hitet katolikus meggyőződésük mellett. A Manréza lelkigyakorlatos házat már hónapokkal előre lefoglalják az ott lelkigyakorlatot végző férfiak különféle csoportjai.

Mindezeket látva és tapasztalva azt hinné az ember, hogy a közélet minden terén is legalább olyan mértékben érvényesül a katolicizmus hazánkban, amely megfelel az ország lakosságának immár több mint kétharmadát kitevő nagy többségének. És ezzel szemben mit látunk? Gazdasági életünk berendezései szöges ellentétben állanak a katolikus Egyház által hirdetett elvekkel és szinte elenyészően csekély azoknak a katolikusoknak a száma, akik a gazdasági életben vezető pozíciókat töltenek be és ha sikerül is egyik-másik hittestvérünknek a gazdasági életben vezető szerephez jutnia, az csak úgy lehetséges, ha az illető ennek fejében bármikor kész katolikus elveit és ebből kifolyólag a gazdasági életben vallott felfogását szegre akasztani.

Azokat a közéleti pozíciókat, melyek súlyt, hatalmat és befolyást jelentenek, túlnyomó részben nemkatolikusok töltik be.

Budapesten, Magyarország fővárosában, naponta több mint 1,000,000 példányban jelennek meg a napilapok s ezek közül kereken mindössze 150.000 példány jut a katolikus napisajtóra és ennek az alacsony számnak is csak egyhatoda az egyetlen reggel megjelenő katolikus napilapra, a Nemzeti Ujságra. *Hazánkban tehát összesen csak 25.000 ember járat vagy vásárol Budapest reggel megjelenő katolikus napilapot.* Ezzel szemben a fenti számnak legalább tízszeresére tehető azoknak a magyar katolikusoknak a száma, akik szintelen vagy pedig nyíltan vagy burkoltan egyházellenes reggeli napilapot járatnak. Lehet-e ezekután csodálkozni a felett, hogy az ország katolikus közönségének a saját sajtójával szemben tanúsított ilyen nagymértékű közömbössége mellett nem fejlődhetik ki nálunk egy erőteljes katolikus közvélemény? Már pedig egé-

szen bizonyos, hogy ha volna Magyarországon egy ilyen katolikus közvélemény, akkor nem fordulhatna elő mindaz, amit a magyar katolicizmus oly régóta és oly méltán sérelmez. A fejlett technika mai korában, amikor rotációs gépek tömege naponta százezer-, sőt milliószámra ontja magából a napilapok példányait, amelyek a modern közlekedés gyorsasága mellett 6—8 órán belül eljutnak az ország legtávolabbi zugába is, be kell látnia mindenkinek, hogy milyen nagy befolyást gyakorol a sajtó a közvélemény kialakítása révén az ország közéletére.

A zsidókérdés és a katolikus sajtó.

Az utóbbi időben úgyszólván világszerte lábra kapott erős antiszemita hangulat hatása alatt nálunk is igen gyakran vetik a magyarországi zsidóság szemére, hogy az ipart és kereskedelmet, a bankokat és a biztosítótársaságokat és általában a vagyonszerzés lehetőségét nyújtó, úgynevezett szabad pályákat majdnem teljes mértékben magának foglalta le. Minthogy ily módon a nemzeti vagyonnak igen tekintélyes és pedig ennek a vagyonnak éppen a mobilabb részét sikerült hatalmába keríteni, ezáltal már évtizedek óta döntő befolyást tudott magának biztosítani az ország közéletére is és még a háború után bekövetkezett keresztény és nemzeti újjáébredés korában sem akadt ennek az országnak egyetlen olyan kormánya, amely képes lett volna arra, hogy magát ez alól a befolyás alól emancipálja.

Hogy ez valóban így van, ahhoz nem igen fér kétség és csak az a kérdés, hogy jogos-e a szemrehányás, melyet mi keresztény magyarok emiatt a hazai zsidóságnak teszünk és *nem kell-e a hibát ezen a téren elsősorban önmagunkban keresnünk?*

A jobbágyság felszabadításával járó földtehermentesítés és az adómentesség megszüntetése folytán kétségtelenül nehéz helyzetbe került a mult század folyamán a magyar kis- és középbirtokos nemesség. De az

sem tagadható, hogy a birtokos magyar középosztály tönkrementében nagy része volt magának a magyar birtokososztálynak is, amelynek fiai részben a gazdálkodáshoz nem igen értettek és így legtöbbször ki voltak szolgáltatva önző és lelkiismeretlen gazdatisztjeiknek, részben pedig olyan életmódot is folytattak, amelynek költségeit a változott viszonyok melletti gazdálkodás már nem volt képes előteremteni s így előbb-utóbb be kellett következnie a gazdaságilag műveletlen és túlon túl kötelező életmódot folytató kis- és középbirtokosok teljes tönkremenetelének. Ez a szomorú körülmény tette azután szükségessé, hogy a tönkrement birtokos magyar középosztálynak mind több és több tagja volt kénytelen kenyerét saját munkájával megkeresni és olyan pályát választani, amely a sajátmaga és családja megélhetését biztosítja.

De súlyos mulasztás terheli az akkoriban már vagyonos keresztény városi polgári elemet is abban, hogy a vagyoniilag tönkrement köznemesség dobrakerült birtokait nem vásárolta meg, de engedte, hogy azok potom áron túlnyomó részben meggazdagodott zsidók kezére jussanak.

A tönkrement magyar birtokos középosztály tagjai tehát a múlt század második felében, amikor pedig mind sűrűbben és sűrűbben alakultak Magyarországon ipari és kereskedelmi vállalatok, valamint pénzüzetek is és így a gazdasági életben való elhelyezkedésnek valóban tág tere nyílt, társadalmi helyzetükkel nem tartották összeegyeztethetőnek azt, hogy a vagyonszerzésre alkalmas gyakorlati pályákon helyezkedjenek el és inkább elmentek kis fizetéssel szolgabírónak, várnagynak, sőt akár irnoknak is a vármegyékhez, minthogy valamely abban az időben alakult ipari és kereskedelmi vállalatnál, vagy pénzüzetnél helyezkedtek volna el. És ezért történt azután az, hogy az ország gazdasági életében a keresztény középosztály tagjainál sokkal előbbrelátó és több gyakorlati érzékkel rendelkező zsidóság foglalta el könnyűszerrel ezeket a pozíciókat.

A kisipari, valamint a városokban a kiskereskedelem abban az időben még majdnem kizárólag a keresztény polgárság kezében volt, de a zsidóságnak a gazdasági életben történt nagymértékű térfoglalása később azt is eredményezte, hogy mind több és több zsidóból lett idővel kisiparos és kiskereskedő és e téren is hamarosan sikerült a zsidóságnak teret hódítani, amely törekvését nagymértékben támasztotta alá az a körülmény is, hogy *az ipari és kereskedelmi életben nélkülözhetetlen hitelhez a majdnem kizárólag zsidókézből lévő pénzüzetek útján a zsidó iparos és kereskedő könnyebben jutott hozzá, mint a keresztény.*

A zsidóságnak a gazdasági életben bekövetkezett túltengéséhez kétségtelenül hozzájárult még az a körülmény is, hogy a keresztényekből és főleg a katolikusokból hiányzott és hiányzik még ma is a kellő vallási öntudat, amely parancsolólag követeli, hogy keresztény ember rendelkezésénél és vásárlásainál első sorban saját hitsorsosait támogassa. A keresztényeknek ez a nemtörődömsége okozta főleg Budapestnek, az ország fővárosának oly nagymértékű elzsidósodását. Mert egészen bizonyos, hogy a *főváros zsidó iparosai és kereskedői első sorban keresztények támogatásának köszönhetik üzleteik mind nagyobb és nagyobb fellendülését.* Ha ugyanis a főváros keresztény lakossága még a mai időkben is a gyakran tüntetéseken, a *zsidók szidalmazásában, sőt néha tettleges bántalmazásában* is nyilvánuló hangos antiszemitizmus helyett, amely a kereszténység tanításával nem is egyeztethető össze, gazdasági téren *gyakorolná a keresztény összetartás erényét és munkát* csak keresztény iparosnak juttatna, bevásárlásait csak keresztény kereskedőnél eszközölné, megtakarított pénzét pedig zsidó pénzüzetnél el nem helyezné és hajlandó volna a keresztény összetartás érdekében szükség esetén *néha némi áldozatot is hozni,* nem kétséges, hogy egy ilyen magatartással hamarosan elérhetné a keresztény ipar és kereskedelem nagymérvű fellendülését, megmenthetné a pusztulástól igen sok keresztény

családok és nagy mértékben hozzájárulna ahhoz, hogy a zsidóságnak erős túltengése a főváros és az ország gazdasági életében, amely egyúttal biztos alapja közéleti súlyának és befolyásának is, előbb-utóbb megszűnjék.

*

A zsidóság erős térfoglalásának egyik igen hatásos eszköze hazánkban már a világháborút megelőző évtizedekben is a *sajtó volt* és az a körülmény, hogy a *zsidóság* nemcsak nálunk, de világszerte a *leghamarabb ismerte fel a sajtónak nagy közéleti jelentőségét*, ismét csak a keresztények élehetlensége, pipogyasága és nemtörődomsége mellett tesz tanúságot. Ne szidjuk tehát mi keresztények a zsidókat azért, mert ők nálunknál okosabbak és élelmesebbek voltak, hanem tanuljunk tőlük és *ismerjük be a multban elkövetett súlyos hibáinkat* és mulasztásainkat, igyekezzünk azokat legalább a jövőre vonatkozóan jóvá is tenni.

Lássuk be végre legalább mi magyar katolikusok, hogy nekünk a *mi sajtónkkal szemben nem az a kötelességünk, hogy azt állandóan kritizáljuk*, annak esetleges kisebb hibáit és fogyatékoságait a nyilvánosság előtt szellőztessük, hanem egyedül és kizárólag, hogy azt tőlünk telhetőleg istápoljuk és *támogassuk*. Gondoljunk arra, hogy a sajtó terén is milyen súlyos mulasztások terhelnek bennünket. Mert egészen bizonyos, hogy a mult század kilencvenes éveinek egyházellenes törvényei, amelyek pedig oly súlyos következményekkel jártak és a családi élet felbomlasztása révén oly végzetesen káros hatást gyakoroltak az egész magyar nemzetre is, soha nem jöttek volna létre, ha abban az időben egy erős és független katolikus és nem egy liberális szabadkőműves napisajtó irányítja a magyar közvéleményt. De az sem kétséges, hogy végeredményben a hazánk feldarabolásához vezető 1918. évi forradalom sem következett volna be, ha nem a zsidó-liberális és szabadkőműves sajtó készítette volna elő

oly következetes munkával és kitartással annak talaját.

A jövő esztendőben lesz hazánk fővárosában a *nemzetközi eucharisztikus világkongresszus*. Ennek hatása természetesen elsősorban lelkiek terén fog megnyilvánulni. De az is bizonyos, hogy ettől a nagy katolikus világeseménytől a magyar katolikusság csak akkor várhat igazi eredményt és sikert, ha vele kapcsolatban az ország közéletében is ki tudja vívni magának újra azt a befolyást, amely őt nemcsak ősi jogon, hanem mint az ország népességének túlnyomó többségét is méltán megilleti. Ezt pedig mással, mint egy erős és független katolikus közvélemény kialakításával elérni nem lehet. Az ilyen közvélemény kialakításában csak a sajtónak van és lehet komoly és döntő szerepe. Ezért szükséges, hogy minden ujság-olvasó magyar katolikus elsőrendű kötelességének tartsa a katolikus napisajtó támogatását!

Akiknek nem kell a katolikus sajtó.

Rége az emberek azzal védekeztek a katolikus sajtópropaganda lelkiismeretet keltegető buzdításai ellenében, hogy: „Kérem, nem lehet a katolikus lapokat olvasni, mert *üresek és unalmasak!*” — Ma már csak a megátalkodott félrebeszélő hozakodhatnék elő ilyenféle kifogásokkal, mert kétségtelen, hogy a katolikus lapok, elsősorban a *Nemzeti Ujság* ma minden kritikán felül egyik *legkitűnőbbben szerkesztett magyar ujságunk* s ugyanez áll a maga nemében az *Uj Nemzedékről* is. Folyóiratainknak magas színvonaláról pedig beszélni is felesleges. A mi lapjainkban *sokkal több az érdekes olvasnivaló*, mint a liberális lapokban, amelyek sok papirost adnak ugyan, de azt üzleti jellegüknek megfelelően nagy részben merő *hirdetésekkel* nyomtatják tele szöveg helyett.

A katolikusok jókora része azonban mindennek ellenére ma is mindenféle ürüggyel inkább a liberális

és félliberális lapokat követeli... Minden felvilágosítás és nógatás ellenére.

Vajjon mi ennek a hihetetlen katolikus öntudathiánynak a mélyebb oka?

És mi az oka annak, hogy legkitűnőbb folyóirataink és könyveink mindössze néhány tízezer példányban kelnek el, holott a vallásilag közömbös vagy éppen ellenséges folyóiratok és könyvkiadványok gyakran sokkal több megrendelőt s olvasót találnak a *katolikusok között is?*

Nem mondunk vele újat: *sokaknak épp azért nem kell a katolikus lap s a katolikus könyv, mert — katolikus!* Ezek a díszkeresztények és díszkatolikusok mindent meg tudnak bocsátani a lapoknak, még azt is, hogy pl. a 7000 spanyol katolikus pap meggyilkolásáról, apácák és kispapok meggyalázásáról, eleven elégetéséről alig közöltek néhány szürke sort s minden katolikus ügyet lehetőleg elhomályosítanak. *Csak egyet nem tudnak megbocsátani egy lapnak: azt, hogy katolikus.*

Az a baj, hogy a mi katolikusaink sokszor csak a *nevükben* katolikusok.

Úres és vérszegény a lelkük. Nem bírják el a magas és szent gondolatok perzselő hevét. A lélek igazságainak isteni fényét. A keresztény eszmék és mozgalmak ragyogását. Nem, nem és nem! Minden fontosabb nekik, csak arról ne kelljen nekik hallaniok!

Nem érdekli őket a katolikum. Nem a szívük ügye a vallás, az Egyház, a lelkiség. A Krisztus birodalma. Piaci árak, parlamenti és politikai veszekedések, pikáns kis tréfák, színházi pletykák, botrányok, párbajok — igen! De ami ezenfelül van, az nem fér a fejükbe, az nemhogy úntatja őket: egyenesen dühössek rá, futnak előle, szaladnak tőle, mint az ördög a tömjénfüsttől...

Ez minden sajtó-hittagadásnak és közönynek oka és magyarázata.

A katolikus sajtónak egyetlen nagy hibája van, az, hogy katolikus!

A katolikus közönség jókora részének pedig az az egyetlen nagy hibája, hogy nem katolikus.

Igy aztán a katolikus sajtó és ez a fajta katolikus közönség nem tudnak egymásra találni. De éppen azért nem érhetjük be a sajtóügynökökkel! Nekünk sajtóapostolok kellenek, akik szelíd szóval, vagy akár erélyes föllépéssel is felébresztik végre az álmosakban a *katolikus öntudatot*.

„Árulás és gyávaság”.

Két úrlembert beszélget a villamoson.

— Szervusz, kolléga, jó reggelt! Hová, hová? Hivatalba?

— Szervusz! Persze, hogy oda. Te is persze.

— Természetesen. Zavarlak, látom, ujságot olvasol.

— Sebaj, majd elolvasom utóbb. (Elteszi a lapot.)

— Nemzeti Ujság? Hát te még ott tartasz? Unalmas lap lehet. Csupa papos dolog, úgy-e?

— Nagyon tévedsz. Én a legjobban szerkesztett budapesti napilapnak tartom. Sokkal több van benne, mint a legtöbb más lapban.

— Több-e? Hát idenéz, az én lapomban még képes melléklet is van.

— Képek vannak a Nemzeti Ujságban is, ha nem is külön mellékleten. Elvégre én nem vagyok analfabéta, hogy csak képből értsek. Szöveg, tudnivaló, komoly közlendő tekintetében az én lapom bármelyik mással felveszi a versenyt.

— Ezt is először hallom.

— Magadtól nem vetted észre? Először is nézd, látod a nagyságkülönbséget? Tudod-e, hogy a Nemzeti Ujságnak csak az alakja a kislakú lapokhoz képest húszszázaléknyi papírtöbbletet jelent? Vagyis: a Nemzeti Ujságban ugyanazon oldalszám mellett *huszadszor annyi szöveg fér el?*

— Erre csakugyan nem gondoltam még. Pedig igazad lehet.

— Aztán nézd meg csak a te lapjaidat: a nyomtatott felületnek néha több mint a fele *hirdetés*. Ami annyit jelent, hogy igazi olvasnivaló annál kevesebb fér el benne. A Nemzeti Ujságnak is vannak hirdetései, *de nem olyan számban, hogy elnyomják a szövegrészt*.

— Hát hirdetés is kell.

— Hogyne kellene. De elsősorban kinek? A kereskedőknek vagy egyes érdekelteknek. Ha pl. olcsó zongorát akarok venni, vagy el szeretném adni a frakkomat, akkor hirdetési orgánusra szorulok. De én elsősorban *cikkeket* akarok olvasni, nem hirdetést. Jó értesüléseket keresek, beható és tartalmas hírszolgáltatást és ez bizony sokkal kevesebb van azokban a lapokban, amelyek főleg hirdetésre dolgoznak.

— Te csakugyan azt hiszed, a Nemzeti Ujságban több és jobb értesülés van, mint más lapokban?

— De mennyire hiszem! Nem is hiszem, hanem látom s minden nap tapasztalom. Sokszor elolvasom egymásután mind a kettőt: a Nemzeti Ujságot s egy liberális lapot. Hát csakugyan bámulatos a különbség. Mennyivel bővebben közli a Nemzeti Ujság a fővárosi híreket, a parlamentet, a külpolitikát, de még a gazdasági élet híreit is, mint ezek a liberális és félliberális lapok! Nem is szólva, persze, az egyházi hírekről. Hiszen a liberális lapok csak úgy átsiklanak a legtöbb dolgon. Nincs helyük hozzá.

— De milyen nagynevű írók írnak beléjük!

— Nono, ide is írnak nagy emberek. Vannak lapok, amelyek a nagy nevekkel csak port hintenek a közönség szemébe. Hogy a nagy nevek mellett ne vegyék észre a lap belső szegénységét. Egyébként engeddd meg, úgy tudom, te is katolikus vagy, nem?

— Persze, hogy az vagyok.

— No látod. Akkor meg talán mégsem lehet nekünk katolikusoknak egészen mindegy, hogy egy lap a katolikus híreket csak úgy rövidesen hozza, sokszor el is hallgatja s aztán annál többet hoz örökké más

vallások belügyeiről, meg az ő embereik megnyilatkozásairól. Engem ez igazán nem érdekel s viszont a véremet forralja, ha látom, hogy a mi ügyeinket ezek a lapok milyen mostohán intézik el.

— Nem áll! Most is az új pápáról mennyit írtak a nemkatolikus lapok is.

— Ó igen, ezt megtették. Ez elől nem tudtak kitérni, mert ezt *oly hangosan követelte az egész közvélemény*. De még itt is *óriási volt a különbség a Nemzeti Ujság s a többi lapok közt*. Igazán kimerítő tudósítást és ami fő: elvileg is helyes, okos, mélyreható méltatásokat csak a Nemzeti Ujságban találtam. A legtöbb lapnak legteljebb csak az volt fontos, hogy az új pápa szereti a magyarokat. De arról, hogy Krisztus helytartója, hogy legfőbb pásztorunk, persze, nem szóltak. Nem is szólhattak, mert nem akarták elveszíteni nemkatolikus előfizetőiket.

— Ebben mondasz valamit.

— No látod! Már én csak azt tartom, hogy katolikus embernek a katolikus sajtó mellett a helye! Főleg akkor, amikor ez a katolikus sajtó csakugyan a legkitűnőbbben megfelel *a modern ujságírás követelményeinek*. Minek menjünk akkor mi örökké idegenbe bölcseséget koldulni, mikor a magunké is van olyan jó, mint bárki másé. Tudod, mit jelent az az én szememben, ha valaki katolikus létére nemkatolikus lapokra esküszik?

— A mondottak után gondolom már magam is: árulást és gyávaságot, úgy-e?

— Hát szó, ami szó: eltaláltad!

A nyilvánosság szószékel.

Hogy az emberiség helyes úton járjon s földi és örök boldogulását elérje, mindenekelőtt szükséges, hogy *ismerje az igazságot s az ahhoz vezető helyes utat*. Hogy ne hódoljon be a lépten-nyomon fenyegető téveszméknek, hogy ne kerüljön romboló, félrevezető befolyások alá.

Ezen a természetes lélektani elven alapul a kereszténység alapítójának, Jézus Krisztusnak az az annyira észszerű és bölcs rendelkezése, amellyel az emberek helyes irányban való vezetése és folytonos oktatása céljából *tanító-egyházat* alapított és annak a saját isteni segítségét és tévmentességet ígért meg.

Valamikor a helyzet ezen a téren annyiban sokkal egyszerűbb volt, ahogy az emberek szellemi irányítását, úgyszólván kizárólag a keresztény Egyház tartotta kezében. Az Egyház templomokat és iskolákat épített s azokon át nevelte, óvta, irányította az embereket a Krisztustól rendelt utasítások szerint.

Ma ez a helyzet *gyökeresen megváltozott*. Ma az Egyház mellett és az Egyházon kívül már *egész sor más tömegirányító s eszmeterjesztő tényező sürgölgdik* s ezek közül akárhány nemcsak az Egyházon kívül, hanem az Egyház *ellen* és minden istenhit és felsőbbrendű igazság ellen dolgozik. Főleg azokban az országokban, amelyekben a vallás ellenségei kerítették kezükbe a közhatalmat s ezzel együtt a *tömegek szellemi irányításának minden eszközét*.

Megszaporodtak az eszmeterjesztés eszközei és technikai módszerei is. Valamikor csak a templomi szószék és a csekélyszámú iskola volt az emberiség nevelőeszköze; ma a templom s az iskola mellett *ött van a könyv, az ujság, a rádió, a színház, a film, a mindenféle nyilvános előadás*. Ezeknek a modern technika oly fejlett hangerősítőt adott, hogy szavuk és hatóerejük naponta milliókat ér el. Ma már a legnagyobb nyilvánosság elérésének eszközei valóban nem Krisztus Egyházának, hanem sokkal inkább *bizonyos másirányú eszmeterjesztő szerveknek* a kezében vannak és ezeken keresztül oly széles sugarú *szellemi irányítást* fejtenek ki, amely *számokba foglalva valóssággal elszédítő*.

Kiszámították pl., hogy ma kb. 1450 rádióállomás van a világon s ezeknek a leadását átlag kb. 50 millió ember halgatja naponta.

A világon van kb. 100.000 mozgószínház, amelynek vásznára naponta kb. 30 millió szempár bámul rá, vagyis hetenkint 210 millió mozilátogatót lehet számolni.

A legnagyobb eszmeterjesztő eszköz még mindig a *sajtó*, mert csak napilapból naponta kb. 50 millió fogy el, ami annyit jelent, hogy naponta legalább 200 millió, hetenként tehát legalább 1400 millió újságpéldány irányítja az olvasók szellemi életét.

Irtózatosszámok!

Allítsuk ezekkel a számokkal szembe a *prédikáció-hallgatók* számát.

Hány ember hallgat hetenként katolikus szentbeszédet?

Tegyük fel, hogy van hozzávetőlegesen 100.000 olyan katolikus templom a világon — sajnos, statisztikánk ilyesmiről nincsen, de vegyük alapul, hogy kb. 300.000 katolikus pap van a világon —; ez tehát hetenkint 100.000 prédikáció. Tegyük fel továbbá, hogy minden prédikáción átlag 500 hallgató van jelen. Ez mindössze 50 millió heti prédikációhallgatót jelentene. Egy héten tehát 1400 millió elolvasott újságszámmal csak 50 millió prédikációhallgatás áll szemben.

Mi következik ebből? Az következik, hogyha nem akarunk lemondani a krisztusi parancs teljesítéséről s csakugyan az igazság útjára akarunk vezetni mindenkit, akkor nekünk sem szabad beérnünk a templomi igehirdetéssel, hanem mindent el kell követnünk, hogy az eszmeterjesztés egyéb, modern eszközeivel is elérjük, tanítsuk, az igazságra vezéreljük s azon megtartsuk a tömegeket. Innen a katolikus sajtótörekvések abszolút szükségessége, valamint az eszmeterjesztés egyéb mai eszközeinek az igazság szolgálatába való állítása. De innen a kötelesség is, hogy minden öntudatos katolikus ember a katolikus sajtóban többet lásson, mint merőben szórakoztató vagy politikailag eligazító orgánomot; lássa benne az igazság bajvívóját, a hit erősítőményét, a krisztusi világnézet szószékét.

Aki ezt meg nem érti s nem cselekszik e belátás szerint, az vagy *nem értelmes ember*, vagy *nem komoly és öntudatos keresztény*.

Katonás tettek kellenek.

Ha kérdezzük, mi az oka a katolikusok benső gyengeségének, a legkevesebb ember találja meg a kielégítő választ. Nem veszik észre, hogy a legtöbb esetben magukban a katolikusokban van a hiba. Anynyira nem értik meg a katolicizmus nagyságát, belső értékét, társadalomfenntartó erejét, hogy nem is tudják aztán a katolikus álláspontot megfelelően védelmezni, az ellenük hánytorgatott ellenvetéseket s kifogásokat diadalmasan visszaverni. Sőt gyakran még maguk is beállanak saját hitük és világnézetük ócsárlói közé.

Mindez lényegesen megváltoznék, ha erős, független katolikus sajtó irányítaná gondolkodásukat, tisztázná fogalmaikat és nap-nap után kezükbe adná a védő fegyvert a legfrissebb események fordulatai között is.

Megszégyenítő látvány azonban, hogy egyesegyedül a katolikusok azok, akik a saját sajtójuk jelentőségét nem látják. Mások ösztönszerűen megérzik, mennyire létérdekük a saját sajtójuk támogatása és terjesztése. A katolikusok ellenben — tisztelet a kivételnek — csökönyösen és öngyilkos-esztelenül ragaszkodnak a világnézetileg ellentétes vagy közömbös sajtóhoz. Még olyanok is, akik magukat nagy katolikusoknak tartják és az egyházközségekből és egyesületekből szívesen foglalnak el megtisztelő helyeket, sőt olyanok is, akik egyenesen egyházi kenyéren élnek.

Amíg ez lényegesen meg nem változik, amíg minden valamirevaló katolikus a katolikus sajtó és irodalom mellé nem áll, addig természetesen olcsó prédája maradunk az elentétes világnézeteknek és törekvéseknek.

A Katolikus Akció valamennyi szervezetének és munkatársának lelkiismeretbeli kötelessége, hogy a

katolikus sajtót nemcsak saját személyében támogassa, hanem lelkes és szívós propagandával terjessze is.

Gondolkodásra, kísérletezésre, halogatásra nincs már időnk: komoly, katonás tettek kelleneek!

A propaganda jelentősége a világnézeti fronton.

Mi, katolikusok, azért vagyunk sokszor kishitűek és lemondók, mert nem tudjuk, milyen kincseink vannak s ezekkel a kincsekkel milyen könnyen meghódíthatnók a világot! Befelé nagyon jól tudjuk, milyen vitathatlan érveink vannak, milyen történelmi érdemeink, milyen elragadó a mi szentjeink példája, milyen kimagaslóak a mi vallásos irodalmunk remekei, milyen tartalmi bőség és gondolati gazdagság sugárzik a mi tételeinkből, mennyi társadalomgyógyító és nemzetszilárdító hatás a mi elveinkből. Ha egyszer egyszer sikerül ezeket az érveket s gondolati kincseket a kívülállók s távolállók előtt méltatóképpen felcsillantatunk, szinte ámulunk bele, mily ellenállhatatlanul bódító a hatásuk. Hány van, aki azelőtt gyűlölte az Egyházat s mikor egyszer közelebbről megismerkedett vele, embereivel, elveivel, teljesítményeivel, erkölcsi hatásaival, szinte lángolt, úgy lelkesedett értük! A mi hitünkben s annak alkotásaiban, hittanában, tudományában, irodalmában, művészetében, történetében, erkölccstanában, bölcséletében olyan hallatlan értékek rejlenek, aminőkkel egyetlen világnézet sem dicsekedhetik s amelyek a maguk belső értékeivel meghódíthatnák a világot!

Miért nem történik ez?

Néma értékelés-e vagy propaganda?!

Azért, mert nem propagáljuk kincseinket eléggé. Mert nem értünk eléggé ahhoz a művészethez, hogyan kell az igazat, jót, szépet a világ elé tárni, érvényesíteni, a maga igéző kedvességében s megragadó finomságaiban az emberek lelkébe beledöbbszteni.

Nem a nagyobb érték dönti el a világnézetek csatáját, hanem az erősebb hang, s az ügyesebb érvenyesíteni tudás; más szóval: a jobb propaganda.

Jajgatunk, hogy a világ tele van téveszmékkel, hamis elvekkkel, ferdítésekkel, hamis nézetekkel s ítéletekkel. Jajgatunk, hogy a rossz diadalmaskodik s a hazugság fejedelme lett a világ ura. Jajgatunk, hogy a társadalom erkölcsileg már szinte holtpontra jutott s ifjúságunknak, gyermekeinknek valóságos hősöknek kell lenniök, ha nem akarnak elbukni az általános fertőben. De arra nem eszmélünk rá, hogy mindez másképp is lehetne, ha az örökös sopánkodás helyett kellő mértékben mi is élnénk a gondolati tüzéség ellenállhatatlan s nekünk is rendelkezésünkre álló eszközeivel: a propaganda modern fegyvereivel.

Az életben számtalanszor látjuk, hogy eszmék és eszmei divatok hogyan változtatják egymást. Amit húsz év előtt általános dogmaként vallottak az emberek, arról ma már hallani sem akarnak; amit akkor megmosolyogtak, ma fanatikus lelkesedéssel vallják. A filozófiának, az államszemléletnek, a nemzeti gondolatnak, a politikának, a közerkölcsnek egyaránt megvannak a maga divatjai. Húsz év előtt még szégyennek számított, ha valakire rá lehetett sütni az antiszemita bélyeget; ma meg agyonbunkózzák az embert, ha nem elég antiszemita. Egyszer a liberalizmus a fétis, máskor a diktatúra; egyszer a demokrácia, másszor az erős kéz politikája.

A vallási világnézetet illető kérdésekben s így vagyunk. Az emberek egy kicsit itt is a divat szerint igazodnak. Amit mindenfelől hallanak, azt végül elhiszik és követik; ami ellene van az uralkodó közhangulatnak, attól idegenkednek.

Propaganda modern eszközökkel

Ha megfelelő katolikus propagandával dolgozánk, ha embereink, eszközeink, technikai berendezésünk jelentékeny részét az eddiginél sokkal nagyobb arányban fordítanók a katolikus gondolat szépségé-

nek, igazságának, vonzóerejének kellő hangoztatására, terjesztésére, propagálására, ha ügyes és meggyőző érvelésünk nemcsak a templomok és katolikus iskolák falai közt s nem is csak a gyérszavú katolikus orgánumok hasábjain hangzanék fel, hanem úton-útfélen hirdetné, szórná, szikráztatná szét ezer hangon és ezer nyelven rádió és film, katedra és rotációs gép, falragasz és szónoklat: hamarosan nemcsak új diadalra lehetne emelni az elhanyagolt, elrejtett, félreismert katolikus jogokat és igazságokat, hanem szinte meg lehetne semmisíteni az ellenfél érveléseit, akadémuskodását, konkolyhintését.

A hitetlenség szóvivői nemhogy nem mernék többé ilyen bátran és merészen hirdetni téveszméiket, hanem valósággal beléjük fojthatnók a szót, erkölcsileg, úgyszólván, lehetetlenné tennők, hogy ki merjék nyitni a szájukat. Jórészt kereszténnyé, tisztává, becsületessé lehetne ezen az úton ismét tenni az egész közgondolkodást és közízlést. Mert hiszen az ügyesen felhasznált propagandának egyik hatása éppen az, hogy el tudja némítani az ellenfelet, össze tudja törni az ellentábor okoskodásait, még pedig nem tudós foliánsok révén, amelyeket néhány tucat könyvmolyon kívül senki sem olvas, hanem a közhangulat és közvélemény révén, amelynek hogy milyen nehéz ellenállni, ma magunk érezzük.

A propaganda persze külön művészet, amihez emberek kellenek, válogatott okos és ügyes emberek, s kell pénz, technikai erő, gyakorlat és ügyesség. De ahol ész és erős akarat van, ott mindez nem probléma, ott ezt mind meg lehet szerezni. Ne felejtjük el, hogy nekünk katolikusoknak azért még mindig hihetetlen erőtartalékaink vannak, eszmék s anyagiak egyaránt. Csak talán az a baj, hogy nem eszméltünk még rá a feladatok hierarchiájára s miközben ezer mellékes dolgot embereink és anyagi erőink nagy részének odafordításával ellátni sietünk, a legsürgősebb teendőkre semmit vagy majdnem semmit sem áldozunk.

Ne kicsinyeljük le például *szerzetes rendjeink* nagyszerű nevelő munkáját. Bár lenne belőlük minél több! De nem zárkozhatunk el a kérdés előtt: Nem művelhetnének egyes szerzetes rendjeink a mainál is sokkal, de sokkal értékesebbet, ha egyszer egy rendi gimnázium vagy akár egy rendi lelkipásztorkodású központ helyett 15—20 tanult s kiváló emberüket, épületeiket, s anyagi erejüket a korszerű katolikus propaganda megszervezésére szentelnék? *Ha egyikük a katolikus film kérdésében specializálná magát, másik a rádióban, harmadik s negyedik a sajtóban, nyomdaüzemben, terjesztési technikában, ismét egynéhány a röpiratirodalomban, propaganda előadásokban, vagy az ellenséges lapok szemmel tartásában s állandó cenzurálásában, ismét más a törvényhozásnak és közigazgatásnak a valláserkölcsei élettel való kapcsolataiban, a katolikus nevelésügy figyelésében, irányításában stb. Miért nem történik soha ilyesmi? Azért, mert új és szokatlan, mert még nem tudtuk magunkat rászánni arra, hogy a régi fontos és értékes feladatok mellett az Egyháznak új és még sürgetőbb feladatai is vannak, amelyeknek megoldásától minden függ...*

Gondol-e valaki a propaganda roppant hatóerejére? Arra, hogy a legedzettebb ember is végül behódol annak, amit ügyesen, lankadatlanul, szinte minden ellenállást kifárasztóan dobol elébe a propaganda. Hogy tehát a kereszténység igazságait is, és elsősorban azokat, a világ uralkodó eszméivé lehetne tenni, ha elsősorban a katolikus propagandát szerveznők meg nagy lendülettel, nagy stílusban, egyelőre minden egyebet bizonyos fokig háttérbe állítható odaadással?

Általános propagandát hathatósan!

Ez, ismételjük, sem a lelkipásztori, sem a nevelő, oktató munkának nem akar lekicsinylése lenni. Csak annak hangsúlyozása, hogy amikor a ház ég, először a tüzet kell oltani mindenkinek. Azután jöhet a prédikálás, jámbor lelkek pasztorálása és talán túlpaszto-

rálása, a tökéletes nevelés és utánpótlás. Az első a lét vagy nemlét kérdése.

Felismerte-e pl. a német katolicizmus a propaganda szörnyű erejét? Nem ismerte fel. Ha felismerte volna, a centrum virágzásának 70 évén át valószínűleg jobban megerősítette volna hitvédelmi alapjait s nem merült volna el túlságosan adópolitikai és egyéb, másodrendű kérdésekben. Ha a francia katolicizmus nem öntené a merőben tudományos és lelki műveket, nem specializálná magát ezer apró oeuvre-ben és jámbor egyesületben, nem vinné minden összegyűjtött pénzt azonnal a közvetlen szükségletek kielégítésére, nem ölné bele legjobb szerzeteseit szinte kizárólag abba a néhány száz katolikus középiskolába, amely nagyon jó és szükséges, de az uralkodó s ellenséges világnézet áramlataiban igazi katolikus közgondolkodást teremteni aligha tud, hanem erőinek s eszközeinek derék részét, 50 vagy még több százalékát egyelőre főleg a hitvédelmi és visszahódító propagandára fordítaná, valószínűleg nem állana olyan siralmasan a szemünk előtt. Ha Olaszországban kevesebb templom és útszéli kápolna volna és kevesebb quaresimale és novendiale s ha Spanyolországban nem újabb és újabb templomokat emeltek volna csak, amelyek aztán meglehetősen üresen maradtak, főleg a nagyvárosi munkásnegyedekben, hanem a propaganda eszközeit is idején munkába állították volna a katolikus gondolat nélkülözhetetlensége, felsőbbyszerűsége, belső igazsága és szépsége mellett, ha megértették volna a néppel és közönséggel, hogy a vallás nemcsak öregasszonyok, papok és apácák kedvtelése, nem is a politikai vagy igazsági elnyomás leplezője, hanem a nép, főleg a szegény nép testi s lelki felemelésének legfőbb ígérete, ha a töméntelen sok pap és szerzetes talán kevesebb jámbor társulatot s iskolát vezet, hanem e helyett a távol álló tíz- és százazrek eszmei befolyásolására is intézményesen gondol: a „szent” Spanyolország bajosan siklott volna bele a vörös örület és anarchia karjaiba.

De hát ezeket a gondolatokat a katolikusok nem szeretik hallani; ezeket mint újakat, érthetetleneket, megbotránkoztatókat szeretik az útból eltaszítani. Vagy pedig — ez is megesik — lelkesen tapsolnak hozzá, de amikor ezek szerint kellene cselekedni, meghátrálnak s a gyakorlatban megint csak minden egyebet fontosabbnak tartanak, mint a katolikus propagandát, a nagyvonalú egyházvédelmet és hódítást a közgondolkodásban. Ezt a roppant hatóerőt átengedjük a szabadgondolkodásnak és vörös örületnek, az irodalmi hitetlenségnek és erkölcsi lazaságnak. Valóban „e világ fiai okosabbak a maguk nemében a világosság fiainál”.

Tervszerűen nevelni a propagandára!

Nincsenek erre alkalmas embereink, hangzik az ellenvetés. Meghisszük azt. Mert az ilyesmi magától, máról holnapra nem megy. A propaganda s annak minden egyes ága olyan művészet, amelyet csak hosszú gyakorlás, beleélés és beletanulás révén lehet megfelelő fokban elsajátítani. Tessék elkezdeni, tessék e célra 15 jeles embert kirendelni; biztos, hogy néhány év alatt néhány egészen elsőrendű katolikus propagandista és szervező fejlődik belőlük. De magától az ilyesmi nem megy.

Hogy magának a visszahódításnak gondolata mennyire nem eleven a mi embereink jó részének lelkében, mennyire nem főproblémánk a kultúra és a közgondolkodás Krisztushoz való visszaterelésének módja és művészete, meglátszik a katolikus folyóirati irodalmon. Ezer és más probléma érdekli őket, a legelvonultabbak és leghasználhatatlanabbak, de mindig csak befelé, a meglevők s rég megtértek felé! Tudományos és aszkétikai irodalmunk nagyrésze egyformán ezt a szinte érthetetlen egyoldalúságot mutatja.

Szeretjük mindig újra ugyanazt ismételni, ezer formában, apró változatokban, de a nagy és alapvető kérdéseknek az útjából szeretünk óvatosan kitérni. Hogyan nyerhetünk csatát akkor, ha a csatára még

csak gondolni sem szeretünk? Ha inkább begubózunk a magunk kicsiny területére, csak látni ne kelljen az árt, amely már a falainkat mossa s rengeteg ember-testvérünket és katolikus testvérünket is magával ragadja!

Éljünk benne a vallásos világnézeti propaganda mindennapi nevelő iskolájában! Erre annál inkább szükség van, mert nem kell azt hinni, hogy akik templomba járnak vagy áldoznak is, már mindenütt katolikusán gondolkoznak.

A mai katolikus sajtóprobléma.

A mai katolikus sajtóprobléma lényegesen különbözik attól, amellyel csak tíz évvel ezelőtt is, vagy éppen a világháború előtt álltunk szemközt. Aki akkori sajtócikkeinket lapozgatja, s általában az akkori idők sajtóhelyzetére visszaemlékezik, megállapíthatja, hogy akkoriban a keresztény sajtó élethalálharcát vívta a kifejezetten destruktív, zsidó-szabadkőműves és szabadgondolkozó sajtó ellen.

Akkoriban a liberalizmus virágjában volt: a háború vége előtt úgyszólván egyeduralmat bitorolt, a háború után pedig legalább is még mindig soká szellemi nagyhatalomnak érezte magát. Még néhány éve *Az Est* és a *Pesti Napló*, bárha nyíltan nem merték megtámadni a keresztény magyarság vezérjogosultságát, sőt időnkint nagy keresztényeknek is adták magukat, lényegében antikeresztény politikát, morált és világszemléletet hirdettek. Főleg pedig a háború előtt és alatt ez a baloldali sajtó szinte korlátlan irányítója volt a magyar gondolkozásnak, a szellemi, művészeti, politikai és erkölcsi életnek.

Ma ez a helyzet megszűnt s reméljük, végérvényesen megszűnt. A sajtó terén alapos tisztogatás ment végbe, a baloldali lapok jórésze még létezni is megszűnt, mások pedig keresztény vizekre eveztek át. *A Pesti Hírlap* már a háború után hirtelen keresztény-nyé vedlett; az, amely azelőtt keresztényellenesség és

erkölcsi lazaság dolgában az élen haladt, most hirtelen irányt változtatott. Az *Est* ma *Pest* címen más kezekbe került, bár a testvérlapjával, a *Magyarországgal* együtt nem tudni, hol fog kikötni; a *Pesti Napló* s a *Magyar Hírlap* (a Világ utóda) megszűnt; még a *Népszava* is sokat levetett azelőtt kifejezetten zsidó jellegből; egyedül az *Ujság*, s az *Esti Kurir* maradt meg erősen zsidó irányú lapnak; az *Ujságnak* is adta át megszűntekor a *Pesti Napló* a maga volt előfizetőit. Megszűnt a rosszhírű *Színházi Élet* is, valamint egy csomó kétes jellegű hetilap.

Általában azt lehet mondani, míg azelőtt, főleg a háború végéig, Magyarország sajtóéletének legerősebb tényezője a támadó zsidóság és a zsidó-szabadkőművesség volt, addig ma már nem a zsidó sajtó az elsőszámú ellenfél s nem lehet zsidó egyeduralomról beszélni a magyar sajtó terén.

Azt hihetné ezután valaki, hogy akkor hát a katolikus magyar sajtó problémája is elmúlt, hiszen ami ellen évtizedeken át küzdött és dolgozott, ma már nem számottevő tényező. Ez azonban teljesen téves következtetés lenne.

Katolikus sajtóprobléma ma is van, csak nem olyan éles és égető, mint a régi időkben. Ma ugyanis átalakultak a viszonyok s kicserélődtek az ellenfelek.

Nevezetesen három oldalról fenyegeti veszély a sajtó részén a katolikus magyar közgondolkodást és életet.

1. Az egyik: a fél-keresztény, elvizenyősítt kereszténységet hirdető vagy csak éppen antiszemita alapon álló „keresztény” irány előnyomulása.

Mikor a háború s az országfosztó forradalmak után mindenki látta, hova vezet a balpártiság, a szabadgondolkodás és liberalizmus, nosza, hamar mindenki átnyergelt „kereszténynek”. Nem kérdezte, mit jelent ez a szó, mik az erkölcsi követelményei és következményei. Jelszónak tekintette a balpártiság-

gal, a kommunizmussal és zsidósággal szemben. Egy-
szerre keresztény lett mindenki; az is, aki soha temp-
lomba nem járt, aki magánéletében teljesen pogány
volt s aki semmiben sem hitt. A kereszténység jó volt
neki jelszónak s legfeljebb egy-két elmosott keresz-
tény alapgondolatot aminő a felebaráti szeretet s
hasznók, hangoztattak néha a kereszténység tartal-
mából. Mert ez volt a konjunktúra, hát melléje álltak,
még ha a belső meggyőződés legkisebb porcikája is
hiányzott belőlük.

Ennek az iránynak a híveit természetesen bántotta
és bosszantotta, hogy mások viszont a kereszténységet
komolyan értelmezik s keresztény hitéletet és keresz-
tény erkölcsöt is sürgetnek (pl. a házassági kérdés-
ben). Ezért nem bírták elviselni, hogy a keresztény
napisajtó kimondottan keresztény, sőt katolikus kéz-
ben maradjon s mihelyt a katolikus közönség áldozat-
készségéből megteremtett Központi Sajtóvállalat lap-
jai megjelentek, ők is adtak ki egyre-másra különféle
„keresztény” lapokat, amelyekből azonban a hitéleti
kereszténység, vagy amit ők klerikális és dogmatikus
kereszténységnek neveztek, egyszerűen kimaradt.
Rengeteg olvasójuk is akadt; hiszen rengeteg ember
volt, akinek valamiféle kereszténység — legalább is
antiszemitizmus és antikommunizmus értelmében —
kellett, de katolikus és éppen egyházas kereszténység
nem kellett. Ez magyarázza meg azoknak a lapoknak
aránylag nagy sikerét, amelyek a komolyan keresz-
tény és katolikus K. S. V.-lapokkal szemben gomba-
módra nőttek ki a földből.

Ez a nemkatolikus, „keresztény” sajtó máig is él
és virágzik, bárha több kezdeményezése, mindjárt az
első is, a Szózat, rég kimúlt. Nem minden rossz, ami
hasábjain megjelenik; mindenesetre jobb ez a sajtó,
mint az, amin a magyarság az azelőtti évtizedekben
élősködött; de azért katolikus szempontból nem kielé-
gítő és sokszor veszedelmes is. A katolikusokkal meg-
érteni a különbséget általános, elmosott, inkább csak
jelszavakban „keresztény” napisajtó és a komolyan

keresztény, mert katolikus alapon álló napisajtó között s az e felismerésen alapuló következetes és öntudatos cselekvésre bírni őket: ez a mai katolikus sajtóprobléma első súlyos és jelentős feladata.

Irodalmi és szépirodalmi téren is megvan ugyanez a jelenség. Ma nem zsidó írók köré csoportosul a magyar olvasóközönség, még a Nyugat sem áll zsidó vezetés alatt többé. Ellenben elég sok keresztény származású írónk van, kezdve Szabó Dezsőtől, Zilahy Lajoson és Móricz Zsigmondon keresztül a legújabbak egyike-másikáig, akiben a kereszténységnek, mint hitnek és világszemléletnek, mint szigorú erkölcsi kátnak még az elemeivel sem találkozunk. Keresztények, mert annak születtek, s mert nem zsidók, de *egész életfelfogásuk merőben keresztényellenes*. Ez ma olyan divat, amely éppen nem korlátozódik Magyarországra. Hogy aztán az ilyen alapon álló írók erkölcsi téren nem sokban különböznek a legszélsőbb baloldali zsidó írótól, természetes. Vaszary János vagy Zilahy Lajos írásai, színdarabjai pl. semmivel sem keresztényebbek, mint pl. a Molnár Ferencéi. A Színházi Magazin sem keresztényebb az egykori Színházi Életnél. Nem nagy kereszténység az, ha egyik-másik lapnak a szerkesztője történetesen nem született ugyan zsidónak, csak úgy tanulta el a zsidóktól az erkölcsi szabadosságot.

2. *A másik veszedelem, amellyel a katolikus sajtóprobléma terén találkozunk: az álkeresztény sajtó.*

Más az álkeresztény és más a félkeresztény. Míg az utóbbi csak gyakorlatban tagadja meg a komoly kereszténységet, addig az előbbi, bár talán politikai cégrül használja a keresztet, éppen nem keresztény, sokszor erősen keresztény- és egyházellenes célzatú. Vannak mozgalmak, amelyek kifelé ravaszul keresztényeknek nevezik magukat s „pozitív kereszténységről” beszélnek, ezen azonban mást nem értenek, mint egy újpogány faji önimádást, külföldi példákról lemásolt, zavaros, keresztényellenes elméleteket.

Nem mindig rosszhiszemű emberek állanak e mozgalmak mögött, sokszor inkább csak megtévedtek,

gondolkozni nem tudók, jelszavaknak beugrók. A mozgalmuk azonban annál veszedelmesebb, mert eredeti mintaképeiben a keresztényellenességnek ügyesen leplezett manővereinél nem egyéb. A legújabb koroknak volt fenntartva ez a vívmány: hogy a kereszténység ellen keresztény jelszó alatt izennek háborút. Pusztítani akarják az Egyházat, hadakozni a katolikus nevelés ellen, katakombába kergetni vissza a hitéleti kereszténységet — merthogy az már „politizáló katolicizmus, mihelyt a katolicizmus az életet is katolikus elvek szerint akarja irányítani, nemcsak a templomi szertartásokat s a gyermekszobát — s ugyanakkor kereszténységet” hangoztatni. Olyan örült paradoxon ez, amelyben széles tömegek elképesztő szellemi elkorcsosulása s fogalmak körül való homályos tapogatózás, a logikától való nagymértékű eltávolodása lepleződik le.

Sajnos, sok ember itt nálunk is, külföldön is teljesen léprement ennek az álkereszténységnek s azt hiszi, Isten ügyét szolgálja, amikor Isten Egyházának legádázabb ellenségeit akarja nyeregbe ültetni. Az emberek nagy része mindig a radikalizmust keresi, mindenben a szélsőségekért rajong. Tegnap szélső szocialista volt, ma mindennap hét zsidónak inná a véré. Itt pedig ezt kap: radikalizmust. Ezúttal keresztény jelszó alatt: azt mondják neki, csak az keresztény, aki radikálisan egyházellenes és radikálisan egyházellenes és radikálisan antiszemita.

Bár ez az irány kezd szemmelláthatóan levizsgázni, s a gondolkozástól még teljesen el nem szokott híveit mindinkább elveszíti, még mindig rengeteg megtévesztett híve van. A katolikus sajtónak épp ezért egyik éles problémája: mikép világosítsa fel s ábrándítsa ki ezeket a holdban élőket, ezeket a megtévedt embereket, s mikép értesse meg velük, hogy amit ők követnek, az nem kereszténység, hanem annak éppen az ellenkezője?

3. Harmadik veszély a katolikus sajtóprobléma terén a telekezeti elmosottság.

Ma egy olyan kereszténység lett széles körökben divattá, amely bizonyos általános keresztény elveket vall ugyan és külsőleg tiszteletben is tart, de azoknak katolikus határozottságú megfogalmazását és katolikus jellegű következtetéseit magáévá tenni vonakodik. „Egy Istent imádunk”, — „mindegy, ki milyen templomban imádja a maga Istenét”, — „elég, ha keresztények vagyunk, a felekezeti kérdések minket nem érdekelnek” — címen kitérnek minden komoly katolicizmus elől.

Ez a felekezeti elmosottság természetesen nem fér meg a katolikus célkitűzésekkel. Azért vagyunk olyan szörnyű gyengék, mert saját Egyházunk eszméi elhalványodtak nagyon sok emberünk lelkében; mert öntudatlanul s be nem vallottan, de voltaképen katolikusaink jórésze inkább protestáns, mint katolikus gondolkozású. Mert hiszen maga ez az állásfoglalás: mindegy, ki milyen hitben él, szemenszedett protestáns elv és katolikusellenes tétel; aki ezt az elvet és tételt magáévá teszi, voltaképen már nem katolikus. Az a ropant veszedelem fenyeget tehát minket, hogy miként a janzenizmus idején az emberek névleg katolikusok maradtak, de valójában egy lényegében kálvini hit- és egyházrendszert követtek, ugyanúgy ma embereink jókora része katolikus cégér alatt voltaképen titkos protestantizmusnak hódol, s így a katolikusság úgyszólván belülről vesztí el a csatát. Öntudatlan árulóval lesz tele a saját táborunk, a saját hadseregünk. Embereinkről már nem lehet feltételezni többé, hogy csakugyan a mieink, hogy csakugyan katolikusok. Ezért ez a felekezeti elmosódás ma az egyik legnagyobb veszedelme a magyar katolicizmusnak.

Ez magyarázza meg azt is, hogy embereink észrevétlenül mindenben a nemkatolikus álláspontot részesítik előnyben. Nemcsak történelmi kérdésekben vannak egész sor kifejezetten protestáns elvet és történeti ferdítést, s nem is veszik észre, hogy nemzeti jelszavak alatt mennyire be engedik fonatni magukat történeti s azokkal kapcsolatos politikai tévedésekbe

hanem világnézeti és valláserkölcsi kérdésekben is. A pápaság legfőljebb azért s akkor jó nekik, mert és ha a pápák Magyarországot különösebben támogatják.

A püspökök és a papság megítélésében, a házasságjog kérdéseiben, válás, újraházasodás, egyke, reverzális, öngyilkosság, párbaj s hasonló kérdésekben, az egyházi vagyon megítélését illetően stb.: *szemen-szedett protestáns elveket vallanak és követnek*. Temp-lomba mégcsak járnak talán, de már prédikációt lehetőleg nem hallgatnak, vagy ha hallgatnak, megkövetelik a paptól, hogy általános és kenetteljes ígéren túl valahogy olyant ne mondjon, ami kifejezetten katolikus, vagy ami a vallásnak és Egyháznak a nyilvánossági élet irányítására vonatkozó jogait hangoztatja. A nemzet nekik százszor fontosabb, mint az Egyház, a földi boldogulás fontosabb, mint a vallás és a lelkük üdve; ezzel époly kevéssé törődnek, mintha valamennyien debrecenvidéki zsíros civisek lennének s az üdvösségre predesztinálva éreznék magukat. Egy szóval: állásfoglalásaik lényegében protestánsok, ha amellet esetleg katolikusnak nevezik is magukat.

Ugyanez mutatkozik a sajtóval szemben is. Miért nem kell nekik a kifejezetten katolikus sajtó? Miért nem érdeklik őket bővebben a hatalmas eszmekincsű pápai körlevelek, az egyházi hírek, az egyház elleni támadások visszaverése? Mert mindez nem a szívük ügye, mert gondolkozásuk nem katolikus, hanem régóta protestáns. Ünottan tolják félre a Nemzeti Ujságot, mert abban sok a „papos”, értsd: katolikus, egyházas dolog; azért részesítenek előnyben mindenféle más, „keresztény” ujságot, mert abban kevés szó esik az Egyházzal és katolikus kérdésekről s legalább ugyanannyi, sőt lehetőleg háromszorannyi a kálvinista s egyéb főlelkészek nyilatkozatairól. A protestáns eszmepropaganda ellen soha egyetlen szavuk sincs, azt egészen magától értetődőnek, szépnek és nemesnek tartják; viszont a katolikus propaganda ellen felszisszennek, az a kedvük ellenére van. Mindennek mi a lélektani magyarázata? Egyszerűen az, hogy ezek-

nek az embereknek a gondolkozása — részben éppen a „keresztény”, de nem-katolikus szellemű sajtó hatása alatt — régóta nem katolikus többé.

Katolikus napilapjaink és folyóirataink sokszor maguk is kénytelenek ezzel a körülménnyel számolni s a katolikus közleményeket csak mérsékelt adagolásban tálalni fel. Vannak, akik ezt — magában véve érthetően — fel is hányják már lapjainknak: íme, a katolikus lapok sem mernek egészen katolikusok lenni! Pedig a lapoknak ez a viselkedése nagyrészt érthető. Mit tegyenek? Veszítsék el még a meglévő olvasóikat is? Riasszák el maguktól végleg azokat a köröket, amelyek a „túlságosan katolikus” ujságokat nem bírják el? Lökjék őket oda végleg a túlsó tábor sajtója mellé? Ezt nem tehetik, ezért aztán kénytelenek szordinóval dolgozni. De a magyar katolikusság összességére nézve nem lehet szégyenletesebb és fájdalmasabb állapotot gondolni! Egy katolicizmus, amely csak félve és szordinóval beszélhet a saját táborra felé is! Mert félnie kell, hogy máskülönben a saját hívei hagyják cserben! Amely kénytelen minden pillanatban azzal számolni, hogy saját híveinek jókora része belsőleg elesett, elpártolt, benne a katolikusellenes gondolkodás lett úrrá! Vallási közömbösség, egyházhűtlenség és érdeklődéshiány a finomabb vallási és egyházi kérdések iránt! Árulás és gyáva megfutamodás léptenyomon!

Ennek a kiüresített, belülről megfúrt s elerőtlenedett katolicizmusnak aztán természetesen sem öntudata, sem ellenállóképessége nincs. Hiszen éppen ezt akarja az ellenfél s ezt a célját gyönyörűen el is éri. Katolikusaink leszorulnak a nyilvánossági életben, a vezető állások nagy része (pl. Szolnok városában) a katolikus többség ellenére protestáns kézben van, irodalmi, egyetemi életünkben, a Tudományos Akadémián, az egyetemi ösztöndíjak elosztása körül gyakran elég kiáltó katolikusellenes lépések történnek, házasságjogi törvényeink még ma is kifejezetten protestáns-liberális és katolikusellenes szelleműek s

a megváltoztatásukra tett hercegprimási kísérlet megfeneklett a közgondolkodás protestáns szellemén, melynél fogva már rengeteg magasállású katolikus emberünk is egyházellenes „házasságban” él.

Sokfelé leszorulunk, sokfelé kisemmiznek minket; vezető katolikus egyéniségeink sokszor csak úgy tudnak érvényesülni, ha soha egy szóval sem érintenek kifejezetten katolikus kérdéseket és soha egy ujjal sem szállnak szembe a katolikusellenes törekvésekkel. S katolikusaink mindezt nem is veszik észre; vidáman hordják ők maguk a téglát az ellenséges várak felépítéséhez, vidáman olvassák és járatják azokat a lapokat, amelyekből a katolikus gondolat mindig szép óvatosan ki van közösítve, vagy legalább is teljesen egy szintre süllyesztve akármelyik nemkatolikus felekezeti gondolattal.

*

Ezen a fájdalmas és visszás állapoton kell mindenekelőtt változtatnunk. A katolikus öntudatot és lelkiületet katolikusainkban újra fel kellene ébresztenünk, őket a veszélyre figyelmeztetnünk.

Nem annyit jelent ez, hogy lapjainknak állandó felekezeti viszálykodást kellene folytatniok, s minden, mégoly bárdolatlan támadást azonnal figyelemre kellene méltatniok. Ez sem a katolicizmus méltóságával nem fér össze, sem okos dolog nem lenne; hiszen az úgynevezett felekezeti civódások éppen katolikus szempontból is gyakran éppen annyit ártanak, mint a mindenről hallgatás. Nem is arról van szó, hogy vitatkozva, versengve, felekezeti ellentéteken nyargalva védjük és érvényesítsük a katolikus álláspontot. Lehet azt másképp is tenni, s ez a másik mód sokkal hatásosabb. Az ellenfél sem annyira azzal árt nekünk, hogy katolikus tételeinket nyíltan támadja, mint inkább azal, hogy ügyesen belelopja a közgondolkodásba a maga elveit és felfogásait. A lényeg az, hogy öntudatos és céltudatos katolikus kultúrpolitikánk legyen és sajtónk épűgy, mint sajtótámogatásunk ennek az ön-

tudatos katolikus kultúrpolitikának a szolgálatában álljon.

Emeljük ki a katolikus gondolat szépségeit minden civódás és veszekedés nélkül; mutassunk rá mindig újra a mi tételeink észszerűségére, krisztusi eredetére, nélkülözhetetlenségére s magasztosságára. Ez jobban hódít, az ellenfél hadállásait jobban gyengíti, mintha napestig egy-egy kiszólásukkal szemben védekezünk. Azonban ennek az öntudatos, csendes és célbiztos programnak benne kell élnie katolikus embe-reink és tömegeink lelkében s mindenkép hatóerővé kell izmosulnia. A katolikus öntudat felszítése és erősítése, értelmi és tudásbeli, valamint érzelmi és esztétikai táplálása katolikus ébredésünknek és főleg katolikus sajtótörekvéseinknek kell, hogy egyik legelhatározóbb programpontja legyen.

Húsz év előtt a „keresztény” sajtó egyszerűen katolikus sajtót jelentett. Ma már nem annyit jelent. Ma már 8—10 napilapunk van, amely a „keresztény” jelzőt viseli homlokán, de többnyire minden inkább, mint katolikus. Ez ránk, katolikusokra nézve bizonyos szempontból époly veszedelem, mint 20 évvel ezelőtt a zsidó-szabadvésműves sajtó volt. Ennek a közönyös, elmosó, öntudatunkat kilúgozó álkeresztény vagy félkeresztény sajtónak legyőzése, katolikus tömegeinknek a kifejezett és öntudatos katolikus gondolat mellé állítása: ez a mai katolikus sajtókérdés veleje.

Nem lehet mondani, hogy csekély jelentőségű s elhanyagolható kérdés. Katolikus sajtóakcióra s felvilágosításra ma époly szükség van, mint a zsidó-uralkodó korszakban volt.

A katolikus sajtó harca az érvényesülésért.

A katolikus sajtó terén ma már jóval előbbre vagyunk, mint úgy 20—25 évvel ezelőtt. Ma már mégis sokan tudják, milyen jelentőségteljes bármely világnézet életében és érvényesülésében a közvélemény irányítása, a nyilvánosság tényezői terén való

helytállás. Ma már egyszerű emberek is tudják, — sajnos, nem mind és nem mindig, de sokszor —, hogy mennyire nem mindegy, ki milyen ujságot, könyvet, folyóiratot olvas és támogat.

Előfordult egy pestvidéki nagyközségben, hogy amikor egy műkedvelő színdarabban egy falusi fiúcska a szerepében azt mondta, hogy „az én apám vallástalan ujságot olvas“, a terem mélyéből beledördült a terembe a valóságos apa felháborodott tiltakozása, ebben a kiáltásban: „Hazudsz, kölyök!“ Sajnos, nem nagyon régen, nyílt pesti utcán még egyházi emberek kezében is keresztényellenes ujságot lehetett látni! A haladás tehát kétségtelen, ha nem is eléggé általános és eléggé következetes!

Hogyan van akkor mégis, hogy a katolikus sajtó elemi nehézségekkel küzd s a katolikusok nagyrésze, sokszor vezető, egyházközségi képviselőtestületi tagok, katolikus egyesületi férfiak és nők, amúgy vallásos, templomba járó katolikusok is, csökönyösen és mozdíthatatlanul megmaradnak a liberális, vallástalan és sokszor erősen katolikusellenes lapok és könyvek mellett? S hogy a katolikus sajtó mellett való bármily lelkes és meggyőző érveléssel, kéréssel, buzdítással szemben közönyösen fordítanak hátat a katolikus sajtónak?

Mi ennek a különös ellentmondásnak a mélyebb oka? Hogyan kellene ezt a hihetetlen — és más hitvallások követőinél ekkora fokban soha, semmi esetben sem tapasztalható — érzéketlenséget a katolikusok közt leküzdeni?

Érdemes ennek a kérdésnek egyszer komolyan a szemébe nézni.

I.

Amikor 1917—1918 táján a magyar katolikus társadalom páratlan lelkesedéssel és szinte legendás áldozatkészséggel megteremtette a Keresztény Sajtó-vállalatot, amikor az egész országon valósággal végigviharzott a katolikus sajtót sürgető akarat szélvész

s a légeldugottabb faluból, éppúgy mint a városokból, lelkes csatlakozásokat jelentettek be, akkoriban egy nagyon okos ember azt mondta: Vigyázzunk, mert csak addig lesz mindenki lelkes barátja a keresztény sajtóvállalatnak, amíg az első lappéldányok meg nem jelennek. Mert abban a pillanatban elkezdődik a kritika, a széthúzás, a mindent jobban tudás s a szeszélyek kiszámíthatatlan játéka.

Így is lett. A keresztény sajtónak csakhamar tapasztalnia kellett, hogy nagyon nehéz, sőt lehetetlen dolog mindenkinek a kedvére lenni, minden igényt kielégíteni, minden széthúzó akaratot egybefoglalni.

Már az első hetekben megindult a jóakaró hozzászólásoknak a lavínája. Egyik azt kívánta volna, hogy a lapokat kisebb betűkkel nyomassák, mert különben kevés szöveg fér el az adott helyen; a másik viszont beírt a szerkesztőségbe, hogy nagyobb, olvashatóbb betűket kér, mert a szeme öregszik és nem tud elmenni ezeken a mikroszkópikus pöttyökön. Az egyiknek a katolikus sajtó legitimitása nem tetszett, míg a másik éppen azt keveselte. Az egyiknek a sajtónk nem volt elég katolikus, másoknak túlságosan papos volt; az egyiknek nagyon pacifista, a másoknak nagyon harcias.

Az egyik sokallotta benne a felekezetekkel való bibelődést, a másik zokon vette, hogy lapjaink a felekezeti támadásokra nem reagálnak elég erőlesen. Az egyik több regényt és szenzációt követelt, a másik beírt a sok haszontalan regény, novella és szenzáció ellen. Az egyik keveselte a piaci árak közlését, a másik ajánlotta, hogy helyettük inkább a vasárnapi evangéliumot közöljük. Az egyik grófkultusszal és feudalizmussal vádolta a szerkesztőséget, a másik szerint lapjaink forradalmárok és szocialisták voltak, mihelyt azt követelték, amit szociális téren maguk a pápák is követelnek.

A *kritika* néha bájos tájékozatlanságot árul el az újságkiadás technikája, közismert titkai és ügymenete körül. Volt, aki kedves beavatatlansággal kérdezte,

hogy minek pazarol az ujság annyi helyet hirdetések közlésére, amelyeket ő úgy sem olvas el. Volt, aki felhánytorgatta, hogy más, persze nagyobb gazdasági érdekeltségű lapok, több hirdetéssel rendelkező orgánusok mennyivel több papírt adnak, sőt még ingyen mellékleteket, újévi ajándékokat is nyújtanak, azt a bizonyos toronyórát láncsal, ingyen naptárt és lókefét, s zokon vette a keresztény ujságvállalattól, ha sürgettek az előfizetési hátralék beküldését, vagyis ha nem ingyen küldték neki az ujságot, esetleg még zenélőórát és grammofont is hozzá.

Ennél azonban természetesen komolyabb ellenvetések és kifogások is merültek fel, főleg amikor egy-egy körülvitatott politikai vagy szociális kérdés megosztotta a keresztény társadalmat s e kérdésekben lapjainknak mégis állást kellett foglalniuk. A mi közönségünk e tekintetben néha hihetetlenül *tűrelmetlen* tud lenni.

Ha a katolikus lap nem helyezkedik maradéktalanul arra az álláspontra, amelyen véletlenül ő áll, akkor könnyen haragra gyúl, keményen bírálja és esetleg vissza is küldi a lapot. Áll ez főleg akkor, ha a keresztény ujság nem helyezkedik a mindenáron való állandó ellenzékieskedés kényelmes álláspontjára s tevékenysége nem merül ki a folytonos csipkelődésben, korholásban, elégedetlenségszításban és gúnyolódásban, ami tudvalevőleg nagyon sok ujságnak azt az előnyös helyzetet biztosítja, hogy sohasem kell a nehezebb és felelősebb építőmunkában résztvenniük. Hiszen számos olyan lap van, amely főleg annak köszönheti népszerűségét, hogy merőben a negatív és gúnyoros kritika álláspontjára helyezkedik, így aztán persze mindig okosabb is mindenki másnál s már azért sem von magára kellemetlen kritikát, mert hiszen maga nem alkot, irányt nem jelöl és nagy általánosságokon kívül pozitív eszméket nem képvisel.

A közönség egy részének ez a szeszélyessége és tájékozatlansága sokakat mindjárt kezdetben elfordított a katolikus sajtótól. Viszont nem lehet tagadni,

hogy helyenkint akadtak komoly és tiszteletreméltó követelmények is, amelyeknek a katolikus ujságírás és ujságkiadás nem mindig tudott teljes mértékben eleget tenni. Ennek s az időnkint előforduló hibáknak megállapításánál azonban figyelembe kell vennünk, hogy a katolikus sajtóval szemben *lényegesen magasabb igényeket is szokás támasztani*, mint az átlagos lapokkal szemben.

Ahhoz, hogy hivatásához minden tekintetben méltó katolikus sajtót adjon valaki, a kivételes körülmények és feltételek egész sorának teljesítése szükséges, amelyeket csak hosszú, szerves és fáradságos előmunkálatok és áldozatok árán lehet biztosítani. Hiszen a katolikus sajtónak nemcsak az a feladata, ami másirányú sajtónak, hogy híven és gyorsan tájékoztassa közönségét az összes eseményekről s mellett szórakoztasson is. Hanem ennél lényegesen több!

Neki a katolikus gondolatot kell az eseményekkel kapcsolatban szétsugároznia, az étellel való minden kapcsolatában s vonatkozásban megvilágítania. Ez pedig, amily nagyszerű és hatalmas, éppoly nehéz feladat is. Mert a katolicizmus a legmagasztosabb isteni gondolat, amely minden ízében felette áll minden evilági gondolatvilágnak s azzal mégis mindig folytonos érintkezésben s kereszteződésben van.

A katolikus ujságírásnak az általános ujságírói tulajdonságokon kívül még igen széleskörű katolikus kultúrával, tájékozottsággal, beavatottsággal kell rendelkeznie. Otthonosnak kell lennie pl. nemcsak az általános történetben, irodalomban és szociológiában, hanem névleg a katolikus irodalomban, az Egyház történetében s a keresztény szociológiában is.

A katolikus eszméket diadalmasan, szikrázó érdekességgel és alkalmoszerűséggel, meggyőző erővel és zornalisztikai fölényvel kell tudni képviselnie, minden unalmas katedrabölcsteség és terjengő elméletiesség nélkül. Világosan, meggyőzően és behízelgően kell tudni kifejtene a megtámadott vagy félreértett katolikus igazságot, megtalálnia az utat, ame-

lyen az örök elveket az idő pillanatnyi szükségletéhez alkalmazva újszerűen és vonzó módon lehet érvényesíteni. Végig az egész lapon: kezdve a vezércikktől a politikai tudósításokon, a híreken s tárcán keresztül le egészen az utolsó közgazdasági értesülésig.

Ez bizony jóval nehezebb zszurnalisztikai feladat, mint olcsón szellemeskedni, esetleg érzékcsiklandó kulisszatitkokat szellőztetni és családi botrányokat teregetni ki, jelszópolitikát űzni, sovíniszta szólamokat pergetni, avagy gúnyoros megjegyzéseket szórni minden irányban. S mivel a katolikus publicisztika éppen e miatt a legnehezebb feladatok egyike, innen van, hogy a katolikus sajtó nemcsak nálunk, hanem világszerte is nem éppen gazdag azokban az erőkből, amelyekre szüksége volna.

Az aztán a katolikus mozgalom idevágó tevékenységének sokszoros, régebbi mulasztására vall, hogy a katolikus társadalom nem is igen gondoskodott már annakidején a katolikus sajtó és irodalom várainak kiépítéséről, elsőrendű erőkké való ellátásáról. Visszás helyzet, hogy míg a katolicizmus a maga szellemi és anyagi erőinek talán 70%-át áldozta a lekipásztorságra, talán 20-at a nevelésre és oktatásra, a többit adminisztrációra, karitászra s hasonlókra, addig *a sajtóra, a publicisztikára*, tehát az egyházvédelem és modern hitszilárdítás egyik legfontosabb munkájára, alig fordíthatta képességeinek, *figyelmének s pénzügyi erejének egyetlen százalékát*.

II.

A katolikus közönségnek az az érzékenysége, amellyel a lapjait bírálja, nem mindig elítélendő és helytelenítendő dolog. Valaki egyszer azon háborodott fel, hogy ha a liberális lapok közönsége a saját lapjainak szerkesztőségéhez annyi igénnyel s követeléssel fordulna, mint a mi közönségünk a mi lapjainkhoz, egyszerűen kitessékelnék a panaszkodókat és követelőzőket; csak a katolikus közönség érzi magát fel-

jogosítva arra, hogy *a lapjait mintegy állandóan ellenőrizze* s nekik tanácsokat adjon.

Ez lehet egyes esetekben kellemetlen és fölösleges zavarokat is okozhat, azonban végeredményben igen tiszteletreméltó gyökérből ered a katolikus újság a katolikus sajtó féltő szeretetéből. A mi közönségünk annyira aggódó gonddal őrködik a katolikus elv sértetlenségén, hogy azonnal szót emel, kér, sürget, sőt fenyeget, ha valami olyan történik a katolikus sajtó körül, ami szerinte helytelen és veszélyes. Ebben sokszor téved és túloz, de nem lehet tagadni, hogy ez a viselkedés gyökerében nem más, mint annak az *eleven katolikus szolidaritás-érzetnek* kifolyása, amely alapján jelentékeny érték.

A mi sajtónk csakugyan nem lehet egyes emberek szeszélyeinek vetülete, nem lehet családi politikának eszköze vagy egy részvénytársaság. igazgatóinak egyéni játéktérülete: ebbe a közönség beleszól s ez ellen tiltakozik, mert a sajtó mindenkié, a katolikumé, az összességé. Ebből természetesen nem következik, hogy a katolikus lapnak már most a közönség részéről jövő bármilyen kívánság, ötlet és indítvány előtt meg kell hajolnia; hiszen ezek az ötletek néha messze túllőnek a célon; azonban ha ugyanaz a sürgetés komoly helyekről, hosszabban és szinte állandóan ismétlődik, ezt természetesen minden katolikus sajtótényező a katolikus közlelkiismeret megnyilatkozásának tekinti s nem mellőzheti könnyelműen.

Itt azonban nem erről a jóindulatú, féltő kritikáról van szó, amely kötelességszerűen megmondja, ami a szíven fekszik, de aztán ha a tanácsát nem követik is, megnyugszik s főleg: hű marad a katolikus sajtóhoz. Hanem arról az *álkritikai lelkiületről*, amely nem segíteni akar a bajokon, hanem ki akar bújni a katolikus sajtópártolás kötelessége alól, s hogy ezt tehesse, hozzá mindenféle mondvacsinált ürügyet keres.

Ezért a legpompásabb ujságírói gárda kiképzése s a katolikus sajtó legteljesebb szervezeti tökéletesi-

tése után is megmarad egy nehéz feladat s ez a *katolikus közönség öntudatra-ébresztése a sajtó terén.*

A katolikus közönségnek önmagát rá kell nevelnie a sajtójának szeretetére és megbecsülésére. Mert bármily fontos, hogy a katolikus sajtó maga ne adjon komoly okot a panaszra és a bírálatra, éppoly fontos, hogy a katolikus közönségben legyen meg a katolikus gondolkodásnak és érzésnek az a melegsége és ereje, amely a katolikus sajtót mindenekelőtt azért szereti s helyezi minden másnak fölébe, *mert katolikus sajtó.* S éppen ezen a téren van nagyon sok panaszra okunk és éppen ezen a téren bizonyul nagyon sok katolikusnak a sajtója ellen emelt panasza leplezett hűtlenségnek, sokszor hittagadásnak.

Természetes, hogy aki maga a szívében nem katolikus, aki a katolicizmus iránt közömbös, annak a katolikus sajtó akkor is kellemetlen és felesleges lesz, ha egyébként minőségben az elképzelhető legmagasabb színvonalon áll. *Nem kell, mert katolikus.* Az emberek talán nem akarják így nyíltan bevallani, kibúvókat keresnek, kritikai megjegyzések mögé bujtatják a maguk világnézeti ellentétességét, de ez a legtöbb esetben a visszautasításnak és érdeklődéshiánynak a legmélyebb forrása. S a katolikus sajtónak számolnia kell azzal a különleges és sajátos helyzettel, hogy még a névleg katolikus tábornak is igen jelentős hányada úgy szólva született ellensége.

Sajnos, ez az esetek nagyobbik része.

III.

Sok panasz, sok kifogás a katolikus sajtó ellen kétségtelenül a katolikus lelkület szűkösségére vezethető vissza. Az emberek azt mondják, nincs sajtóra pénzük. Ugyanakkor azonban a közönyös és ellenséges sajtóra van, amint minden nyomorúság ellenére még mindig van pénz akkor is, amikor mulatságról, fénykifejtésről, utazgatásról van szó. Csak akkor nincs, amikor katolikus sajtóról van szó.

És nemcsak nincs pénz, hanem érdeklődés sincs.

A katolikus sajtót hamar félreteszik, hamar „kiolvasták”, nincs benne semmi érdekes számukra, nagyon papos, nagyon klerikális, nagyon tömjénillatú, nagyon komoly s egyhangú nekik. A katolikus sajtó témái ezeknek a „katolikusoknak” idegenek, unalmasak, ellenszenvesek. Egy távoli, magasztos világ vetületei, amelyekhez nem szeretnek feltekinteni, mert nagyon kívülesnek az ő hétköznapi örömeik és gondjaik, megszokottságaik és probléma-látásaik körén.

Katolikus sajtó, minek is vagy te a világon! Ha minden porcikád eszmei tökéletességben teljesítené is a programmot, melyet maga elé tűzött, ha te volnál a világ legjobban megírt s adminisztrált sajtója, bizonyos embereknek akkor sem kellenél! Mert nem vagy elég léha és elég mondén! Nem vagy elég evilági s hitközömbös! Nem vagy elég materialista és hedonista.

Itt a baj, itt a titkok nyitja. Itt van a rejtély kulcsa. A katolikus sajtó a legtöbb esetben és legfőképp *nem* azért nem kell, mert ezt vagy azt a tökélyt nem éri el teljes tökéletességben, hanem elsősorban és leginkább: *mert katolikus sajtó*. Az emberek pedig nem eléggé őszintén katolikusok.

Azoknak, akik ezer kifogással élnek a katolikus sajtó ellen, oda kellene kiáltanunk: Légy egyszer őszinte és valld meg magad előtt: Az a hiba, hogy bár katolikus vagy az anyakönyv szerint, sőt katolikus az életvonalad néhány fontos irányában is; katolikus vagy, még talán templomba is elmégy, vagy legalább a kalapodat megemeled előtte; katolikus vagy, amennyiben nem vagy zsidó és protestáns, sőt talán haragszol a protestáns és zsidó előtörés miatt... De ezzel aztán vége is van!

Annyira már nem vagy katolikus, hogy megértsed a katolikus gondolatnak egész abszolút fölényét, minden mást árnyékba állító nagyságát, magával ragadó, lelket betöltő szépségét, az egész életet irányítani hivatott, uralkodó értékét. Csak vasárnap vagy katolikus, akkor is csak egy órára, amíg misére mégy, egyébként szereted a katolikumot kikapcsolni az éle-

tedből s minél ritkábban és minél kevesebbet hallani róla.

Ezért nem érdekelnek az egyházi hírek, nem érdekelnek a katolikus kérdések, azért hagy hidegen minden katolikus sérelem, vágy, remény, szenvedés és vértanúság, minden katolikus szükséglet és törekvés; nem érzed magad szolidárisnak az Egyházzal, nem sírsz vele együtt, nem örülsz vele együtt, az ő fájdalma nem a te fájdalmad, az ő diadala nem a te diadalod.

Hát ez az: ezért unalmas neked a katolikus sajtó és ezért felesleges a szemedben!

Ha igazán katolikus volnál, akkor érdekelne, melegen, rendkívül érdekelne mindaz, ami a katolicizmus előhaladására, tevékenységére, akcióra vonatkozik. Mohón keresnéd a betűt, amely arról tudósít, hogy hol haladt megint előre egy lépést a krisztusi gondolat, vagy hol szorítják béklyóba, kalodába, rabigába. Ha igazán katolikus volnál, lángoló szemmel olvasnád a híreket a katolikusok elnyomatásáról, üldöztetéséről, Spanyolországból, Mexikóból s Oroszországból vagy bárhonnan a világon. Akkor repesve vágnál hallani róla, mi van a pápával, a püspöki karral, mikép áll a katolikus akció ügye, a katolikus iskola ügye, a katolikus sajtóé, a katolikus cserkészete, a katolikus ifjúságé, a katolikus egyházközsegeké.

Érdekelne minden és mindenki, ami s aki katolicizmust jelent. Ami nagy, fölemelő, tette indító katolikus gondolatokat, fejlesztéseket, híradásokat jelent. A könyvszemlében, filmszemlében, színházrovatban, a hírekben, a költészetben: mindenütt ez volna a vezérlő szempontod: ennek mértéke szerint mérnéd az egyes lapok és folyóiratok belső értékét és számodra való érdekességét.

Azonnal észrevennéd, hol van tiszta és hamisítatlan katolikum és hol van csak holmi alkalmi szenteltvíz-hintés a liberális és katolikus-ellenes alaptörekvések leplezésére. Észrevennéd, hol írják a lapot s a cikkeket meggyőződéses katolikus emberek és hol

csak olyanok, akik nem bánják, ha a félrevezetett katolikus fillérei is az ő pénztárukba folynak. Hol hangzik erőteljesen a katolikusok követelése pl. a házasságjog katolikus szellemű reformálása terén s hol siklanak el következetesen minden komoly katolikus gondolat és erkölcsi törvény sürgetése mellett.

IV.

Nem vagyunk eléggé katolikusok: íme, ezért nem kell nekünk a katolikus sajtó!

De van aztán más baj is. Még az amúgy buzgó és lelkes katolikusokban sincs meg mindig a katolicizmusnak az a *tisztult és magasabb felfogása*, amely benne minden társadalmi bajnak, nemzeti és nemzetközi összevisszaságnak a végső megoldását látja.

Sok derék katolikusunk azért nem olvas katolikus könyvet s ujságot, mert nem tudja, hogy a társadalmi bajok megszüntetését is elsősorban a katolicizmus megerősödésében kell keresnünk, nem utolsó helyen éppen értelmi és sajtóbeli megerősödésében.

Tipikus példa erre az az olcsó antiszemitizmus és éppoly olcsó protestáns-szidás, amellyel nemritkán találkozunk. Ezek a derék emberek napestig azon jajgatnak, hogy a pénz a zsidóké, a hatalom pedig a protestánsoké; siránkoznak azon, hogy a vezető állásokban aránytalanul kevés a katolikus. De vannak-e ugyanezek az emberek annyira műveltek és öntudatosak, hogy be is lássák: mindez pedig nem lesz és nem is lehet másképp addig, amíg *mi magunk* össze nem tartunk, amíg erőt és egységet nem mutatunk, amíg tehát mindenekelőtt a sajtónk körül mint egy ember nem tömörülünk?

Hogyan lehetünk erősek, ha a hangunk gyenge? Hogyan diadalmasok, ha magunk hagyjuk cserben a zászlót? Hogyan harcképesek, ha nem halljuk a közös vezényszót? Ha nem érdeklődünk a saját közös érdekeink, sérelmeink, törekvéseink iránt? Hogyan kíván-

hatjuk, hogy az ellenfél respektáljon minket, hogy kénytelen legyen, bárha néha fogcsikorgatva, de tekintettel lenni reánk, ha mi magunk nem állunk szoros egységben mindenekelőtt a sajtónk körül? Ha az ellenfél mindent megengedhet magának, mert tudja, hogy azok mögött a lapok mögött, amelyek a katolikus ügyet képviselik és védelmezik, talán csak kicsiny töredéke áll a katolikus közönségnek, míg a nagyobb rész úgylis csak liberális és félliberális orgánumokra hallgat?

Bezzeg, ha lapjaink mindennap több százezres táborhoz szólnának, ha követeléseink, panaszaink, érveléseink egyszerre hatalmas értelmiségi s népi tömegeknek lennének szellemi kincsévé, nem volna az a hatalom az országban, amelyre rá nem kényszeríthetnők a katolikus jogok és érdekek tiszteletbentartását! Ha ugyanazok az eszmék, indítások, fellelkesedések, meggyőzések, célkitűzések és akarások egyszerre egy sok-tízezres tábor lelkében érlelődnének egységes erővé, micsoda csodálatosan gazdag és eredményes katolikus fejlődés szökkenne szárba, milyen imponáló katolikus élet és erő kifejtés nőne sudárba hamarosan!

Am épp ez az, amit sokszor még jóra való katolikusok sem akarnak megérteni. Nem tudják, nem veszik észre, mily hatalmas erővé izmosulhatnának a sajtójuk által. Nem veszik észre, milyen lappangó energiák szabadulnának fel bennük s általuk, milyen nagyszerű tettekkel duzzadó, öntudatos és céltudatos tábor lennének!

Mennyivel tisztábban állna előttünk az életút, mennyivel biztatóbb a jövő, mennyivel egyensúlyozottabb a társadalmi együttlét, mennyivel több lenne a remény még a gazdasági és nemzeti kibontakozás irányában is! Milyen paradicsomország felé közeledhetnénk, ha sajtónk által lassankint diadalra juthatna nálunk a Krisztus-ország minden ígézetes szépsége, gondolatbősége, békéje és igazsága! Ha létrejönne köztünk a Quadragesimo Anno s a Casti connubii

tündérbirodalommal Ha téveszmék, nemzetpusztító kór-ságok, szabadelvű önzés és kizsákmányolás helyett Krisztus elvei s törvényei uralkodnának ezen a földön s deritenék fel az „aurea aetast”, a megváltott nem-zedék aranykorát!

Akinek a lelke elég művelt s a szíve elég kato-likus, az nem rendelheti alá ezt a fölséges gondolatot egyéni szeszélyeknek, irodalmi ingyenkedésnek, poli-tikai gusztusoknak.

Annak nem lehet legelső és döntő kérdés a kato-likus lappal szemben, hogy ezt vagy azt a politikai irányt követi-e, hogy ezt vagy azt a napi problémát milyen szemszögből látja, hogy ezt vagy azt a köz-életi egyéniséget miként ítéli meg. Ez is fontos lehet, de csak másod- és harmadsorban.

Fő az, hogy ez a lap katolikus lap, a katolikus elveket képviseli, a katolikus ügyet védelmezi: akkor már az *enyém*, a *lelkemé*, a *szívemé*, amelyet szere-tek, amelyhez ragaszkodom, amelynek felvirágozását egész lelkemmel áhítom s minden erőmből előmozdi-tom. Akkor a katolikus lelkesedés olyasmit mond, amit az angol mond a hazájáról: „Right or wrong: my country” — igaza van-e, nem-e? De az én hazám! Poli-tikailag, irodalmilag, taktikailag, technikailag ilyen vagy olyan — másodrendű kérdés: de ez az *én saj-tóm*, mert az én hitemet, az én Egyházamat, az én hit-testvéreimet védi és képviseli!

Nem az a fontos, hogy ez a lap engem *személye-sen kiszolgál-e*, nem-e, hogy közli-e a beküldött hírei-met vagy éppen a verseimet, nem-e, hogy érdekes tár-cákat hoz-e, ilyen vagy olyan terjedelmű-e, ilyen vagy olyan betűs-e, ad-e ingyen mellékletet vagy nem-e. Ha katolikus és művelt katolikus vagyok, akkor el-nézem ennek a lapnak még a hibáit és fogyatékoságait is — vajjon a túloldalon nem néznek el az emberek a lapjaiknak sokat? — és szeretem és olvasom és terjesz-tem, mert az *enyém*, a *hitemé*, a *fajtámé*, az *Istenemé*. Nyomorult és gyáva felfogás az, amely a krisztusi és

katolikus jelleget csak negyedsorban nézi a lapon, vagy talán éppen akadálnak és hátránynak érzi, s lapjának megválasztásában merő evilági szempontokat, irodalmat, piacot, politikai vagy személyi tekinteteket tekint elsőnek!

A magyar katolikusság lelkes várakozással tekint az *Actio Catholica* elé. Új, erős katolikus mozgalmakat vár tőle; érzi, hogy a cél felé az öntudatos szervezkedésen vezet át az út. Nagyon helyes. De eredményes lehet-e az A. C., a katolikus szervezkedés és ergyűjtés, ha talán még templomjáró katolikusok is, talán még vallásos egyesületek tagjai is, talán még egyházközségi tanácsstagok és A. C. vezetők is a liberális és félliberális lapok mellé állnának?

Ha a katolikus sajtótól olyan lapokhoz pártolnak át, amelyek némi alkalmi szenteltvíz-hintés ellenére sem mondhatók semmiféleképpen sem katolikus lapoknak? Itt már a katolikus gondolkodásnak és kötelességtudásnak oly megdöbbenő hiányával van dolgunk, amely szinte kétségessé teszi a jobbrafordulás és a katolikus talpraállás minden reménységét!

A katolikus sajtó orgánumai nem vehetik fel a versenyt a legtöbb másirányú lappal anyagi erőben már azért sem, mert nincsenek meg azok a kapcsolataik a merkantil tényezőkkel, pl. a nagyhirdetésekkal, mint odatúl. Sőt évről-évre sok tízezer pengős bevételről kénytelenek lemondani azért, mert nem hirdethetnek akármilyen mulatót, színdarabot, filmet, akármilyen üzleti vállalatot. Így is erőiket messze meghaladó mértékben állják a versenyt s főleg szerkesztői, tartalmi, eszmei részükben semmiféle tekintetben nem állanak a többi lapok mögött.

Nekünk tüntetni kellene tehát mellettük: *baráti körben, hivatalnok-társak között fel-felszólalni érdekükben*, nem pedig a gyáva defétizmus meghunyászkodásával a sorsára bízni sajtónkat s dezertálni tőle! Ha ezt cselekedszük, ha katolikus elvhűségünk és lelkesedésünk nem vezet el bennünket mindenekelőtt

arra, hogy sajtónkat, szellemi légzőszervünket lényegesen megerősítsük: szerintem akkor bizony a Katolikus Akció sem érheti el célját.

Azért az első, amivel a katolikus újjáéledést és talpraállást biztosítanunk kell, ez legyen: ébresszük fel köreinkben az általános mozgósítást, újítsuk fel legszélesebb körök katolikus sajtólelkesedését, vigyük diadalra a katolikus gondolatot, a katolikus erőt, a katolikus élniakarást, azaz: vigyük diadalra a katolikus sajtót!

Sajtóbeszéd.

A keresztény Magyarország létkérdése.

Tisztelt Katolikus Nagygyűlés! A sajtókérdésről beszélni a legnehezebb dolgok közé tartozik, mert a sajtó birodalma *a titkok és rejtelmek birodalma*. Titkoké és rejtelmeké, amelyekben azok is csak sejtve pillanthatnak körül, akik azt hiszik magukról, hogy ők otthonosak a sajtókérdésben. A sajtókérdés rejtelmek és titkok birodalma, egyrészt, mert azok a hatalmasságok, amelyek a sajtó mögött állnak, maguk őrzik szándékosan a titkaikat, mert hiszen haditervük elárulása annyi volna, mint a küzdelmet elveszíteni. Másrészt titkok birodalma a sajtó világa, mert a sajtó útjait a lelkekhez, messze elágazó, áttekinthetetlen kihatásait csak az tudná kellőképpen mérlegelni, aki nem egy ember lelkével pillant bele, hanem az egész művelt ujságolvasó világ lelkével.

— Tisztelt Nagygyűlés! A sajtó hatását éppen az fokozza, hogy az emberek nem látják tisztán a sajtó nagy hatásait.

Ujságolvasás közben pihenő lelki hangulatba helyezkednek, mint egy szellemes író mondja: „Amikor ujságot olvasunk, akkor ingujjra vetkőzünk”. Olvasunk, hogy szórakozzunk, hogy a napi eseményeket megismerjük, hogy illúziók világába ringassuk magunkat és ezért szinte észrevétlenül hat a lelkünkre az, amit olvasunk. *Pedig óriási fontossággal bír az egész ébredő keresztény magyarság és az egész ébredő világ szempontjából, hogy világosan lássunk a sajtó kérdésében.* S ha én most megkísérlem, tisztelt

Nagygyűlés, rámutatni arra, hogy igenis, a sajtó nem puszta kíváncsiságkielégítő eszköz, amely bekonferálja nekünk mindazt, ami érdekelhet, nem egy kellemes pozór, nem újságszervírozó szolga, hanem *harc* eszköz; az újságok néma betűi mögött ott sorakozik a láthatatlan hadsereg, az újságok ólomkatonái világnézettek, kultúrák és fajok harcát jelképezik — akkor engedjék meg, hogy ennek a harcnak a megérzéskítésére egy kedves bibliai képhez nyúljak.

— Azt olvassuk a királyok első könyvében, hogy az Isten népét keményen szorongatták egy időben a filiszteusok és miután számos országot letaroltak, végre Saul seregével állottak szemben. Felállott az egyik sereg az egyik hegyen, a másik a másik hegyen, közép pedig — mond az Írás — egy völgy vala, a Terebinthus völgye.

— Itt is felvonult két sereg. Az egyik oldalon az a sereg, amelynek Istene Krisztus, a másik oldalon az, melynek istene a Mammon!

— Az egyik oldalon egy tábor, melynek törekvései az égbe nyúlnak, amely ideáiért halni is kész — és a másik oldalon egy tábor, amely minden ideát lemosolyog, amelynek a föld nem más, mint élvezetek és féktelen vagyonyszerzés színhelye. Ez a két tábor — nem a keresztények és zsidók, mert sajnos, álkeresztények is vannak azon az oldalon —, hanem az egyik az igazán keresztény érzés és erkölcsi világot képviseli, a másik a Mammon, a materializmus, az élvezetvágyat képviseli.

— És ezek között egy ür tátong, amelyet áthidalni nem lehet, innen a harc, és amíg emberek lesznek a földön, ez a harc megszűnni nem fog!

— Mondja az Írás: „A filiszteus sereg letarolt mindent”.

— Testvéreim! Ez a materializmus, ez a plutokratikus önző világfelfogás letarolta a kultúrvilágot, ahol ez diadalmaskodik, ott nem terem fű többé!

A háború üzleti manőver volt.

— A világháború maga sem volt egyéb, mint ennek a mammonisztikus, önző, keresztényellenes világírány-nak egy diadalmas sakkhúzása, mert ebben a háború-ban nem nemzetek küzdöttek egymással szemben, nem tábornokok és nem diplomaták ügyetlenkedése folytán borult lángba Európa — a mélyebben látók régóta tud-ták, hogy a főgyújtogató a plutokrácia üzleti érdeke volt, amely sárba akarta taposni a konkurenciát és amely fél Európát gyarmattá akarta tenni.

— A háború első felében — írja egy francia mi-niszter — Franciaország erősen gondolt már a marnei csata után a németekkel való békekötésre, akkor meg-jelent egy csomó bankár és municiógyáros Amerikából és azt mondták:

— Uraim! Ne hagyják abba a háborút, Amerika be fog állni az ántánt mellé! Mi — úgymond -- még csak ötezren vagyunk, akik Amerikában a háborút akarjuk, de egy esztendő múlva százmillió fogja akarni!

És megindult a sajtókampány és egy félév múlva egész Amerika üvöltötte, hogy nekünk is be kell állni az ántánt mellé a harcba.

A háború végén a forradalmak és a csőcselék uralomrajutása kinek volt az érdeke? Közép-Európa válsága, lezüllése, elhitése a néppel annak, hogy a fehér az fekete és a legnagyobb boldogság, ha öngyilkosságra rohan, kinek volt az érdeke?

— Tisztelt Nagygyűlés! Hogy a Góliát képéhez visszatérjek, itt is egy érdekes hasonló vonást találok. A filiszteus had nem bocsátkozott egyenes küzdelembe, hanem ügyes taktikával maga elé bocsátott egy hatalmas férfiút, aki hat könyök és egy arasz magas volt, a fején rézsisak vala, a válla fölé rézpajzs emelkedett, jobbjaiban pedig egy dárdát forgatott, amely egymaga hatszáz siklusnyi súlyú volt és a fegy-verhordozója ő előtte méne.

A liberális sajtó romboló munkája.

— Tisztelt Nagygyűlés! A plutokrácia szintén maga elé bocsátotta előharcosát és ennek a neve a *keresztényellenes sajtó*. Egy statisztikus kiszámította, hogy a földkerekségen egy nap alatt körülbelül 30 millió lappéldány jelenik meg, amellyel be lehetne fedni egy 40 millió négyzetméternyi területet és *ha ezeket az ujságokat egymásra raknók, százezer méter magaságú torony jönne ki*. Tehát ezt a sajtót is bátran nevezhetem Góliátnak, mert ez még a hat könyök és egy arasz magas Góliátnál is magasabb és erősebb.

— A sajtógóliátnak is van fegyvere! Az ő *dárdája az a millió toll, amelyet ő fizet meg és amely az ő érdekében ír, fehéret és feketét, igazat és hamisat, ahogy a fegyver forgatójának tetszik*.

— A keresztény és keresztényellenes sajtó egyenlőten küzdelve ezzel már meg van adva. És most nézzük, ez a Góliát a dárdáját hová üti bele? Látjuk, hogy *ott kivész az élő hit, ott terjed a vallási közöny, ott megrothad a keresztény erkölcsiség, ott az ifjúság léha, ott felburjánzik a gög, az osztályharc, az egyik oldalon kufárok gazdagodnak, a másik oldalon pedig szellemi letompultságban és anyagi lerongyoltságban züllik és süllyed lefelé a keresztény nép sokasága*.

— A mai Góliát magyarságot hangoztat, békét, jobb rendet, krisztusi szeretetet, keresztény szeretetet, kereszténységet, sőt katolicizmust mernek hangoztatni, beférkőznek közénk és a régi recept szerint *iparkodnak egymásnak uszítani, iparkodnak közlünk a pártoskodást és osztályellentéteket szítani, iparkodnak nekünk folyton sakkot adni, hogy a keresztény politika a maga nagy koncepciójának a realizálására ne is gondolhasson*.

— Mikor az izraeliták tanácskoztak és sopánkodtak, hogy mit tegyenek, soká senki sem akadt, aki azt mondotta volna: „*En kiszállok ezzel a hetvenkedő férfiúval és megkezdem vele az ő harcát*”. Végre mégis előállott egy ifjú harcos, aki nem hatalmas pajzzsal és

dárdával indult útnak, hanem egyszerű botot vett a kezébe és néhány síma követ emelt ki a patakból.

Ezek a síma kis kövecskék, útszéli patak kövecskéi, hogyan juttatnák eszünkbe a mi keresztény, magyar sajtómozgalmunkat?

Szegény emberek adták össze a milliókat.

— A taps és hála *szóljon a keresztény magyar nép tízezreinek, akik ezt a sajtótőkét összehozták, azoknak a névtelen hősöknek, akik szinte alig tudtak írni, de ezt az eszmét megértették! Nem földesurak, bankárok adták össze ezeket a milliókat, hanem egyszerű varrólányok, cselédek, kalauzok, munkások!*

A feleszmélt keresztény magyar nép megértette a keresztény ujságírás szavát, olyan hatalmas falanxban csatlakozott a keresztény lapokhoz, hogy azt a megalapításkor nem is mertük volna hinni.

— Tehát Dávid, az Istenbe vetve bizalmát, kiállott a síkra. A további esetet ismerjük. Az a parittyakő homlokon sujtotta Góliátot és Góliát elbukott, testét az éj madarai falták föl.

— Nem, tisztelt Közgyűlés! Nem vagyunk még ennyire, sőt még hozzáteszem, nem is akarom, hogy ennyire legyünk. Nem akarjuk a mi világnézetünk ellenségeivel szemben az éj madarait felemlíteni. *Mi mindenkit meggyőzni, senkit legyőzni mi nem akarunk.* Mi az eszméinknek érvényesülést akarunk szerezni és azt szeretnénk, ha azok, akik ma ellenünk küzdenek, belátnák maguk is, hogy nálunk az igazság az erkölcs és ők maguk is hozzánk jönnek, csatlakoznának a mi zászlónkhoz.

— Egy másik nagy különbség is van azonban Góliát és Dávid és a mi esetünk között és ez az, hogy mi is *homlokonkarcoltuk egy kicsit Góliátot*, annyira, hogy úgy látszott, hogy Góliát térdre fog bukni, de azután egy kis ingadozás után ismét talpraállott. *Góliát ma már Magyarországon is ismét úr és ami szégyene a mi keresztény magyar közönségünknek, ismét a ke-*

resztény magyarságnak a hátán tudott belovagolni a közéletbe. (Úgy van!) Mit mondjunk mi ehhez, mit mondjunk egyáltalán a mi jövőndő keresztény sajtó-politikánkhoz?

Három kérdés.

— Mélyen tisztelt Nagygyűlés! *En három desideriumot, három kérelmet szeretnék előterjeszteni a magyar katolicizmushoz a sajtó kérdését illetően. Az első kérelem és óhajom az, hogy több messziretekintést kívánok. Azt akarom mondani, hogy a nép leg-szélesebb rétegeinek — és itt nemcsak az egyszerű falusi népet értem, hanem főleg a középosztályt és az intelligenciát — még sokkal inkább, mint eddig, bele kell vinni a tudatába azt, hogy a sajtó nem luxus, nem fényűzés, hogy a sajtónál nem mindegy, hogy ki írja, kinek az érdekében és milyen célzattal írja, hogy a sajtó hozzátartozik, mint egy végvár, a keresztény magyarság fenntartásához. Ha ezt belátnák, akkor nem látnánk mindenfelé keresztény embereket, akik a legprononszírozottabb destruktív lapokat nyíltan olvassák.*

— *A másik dolog, amit kérnem és kívánnom kell, az, hogy több önérzetet! Keresztény magyarság! Légy önérzetes a saját érdekében! Ne mondd azt, hogy nekem olvasnom kell, hogy mit mond az ellenfél, de még ha így van is, akkor is mutass több önérzetet. Még egy galiciaiban is van annyi önérzet, hogy soha, még tévedésből sem veszi meg a Nemzeti Ujságot. Az önérzetünk tiltja azt, hogy az agyunkat és a szílvünket odaadjuk zsákmányul az ellenfélnek, vagy pedig, hogy a nyilvánosság előtt úgy tűnjünk föl, mint akik odaadtuk magunkat rabul, billentyűzetül, hárfázatul, amelyen az ellenség muzsikálhat. Több önérzetet! Ez annyit is jelent, hogy a keresztény közönségnek a keresztény lapokkal szemben bizonyos szolidaritást kell mutatnia. „Ez az én lapom, ez az én sajtóm!” Könnyű mindig csak hibát fedezni föl az ujságban, könnyű mindig csak kritizálni, de gondolunk-e arra,*

hogy ez a gyermek, ha még oly gyöngye is, ha még oly kezdő és rutintalan is, ha még oly balfogásokat követ is el, — ez a mi gyermekünk.

És ez a gyermek nem pólyáscsecsemő, ez a gyermek fiatal bár, de kiáll házunk elé puskával és szurronnyal a kezében és azt mondja, hogy ebbe a házba csak az én testemen keresztül lehet betörni. A mi sajtónk szinte az egyetlen, ami őrzi a mi házunk legdrágább kincsét, a gyermekeink tiszta lelkét, aki őrzi a mi ezeréves megszentelt jogainkat, ennél fogva ezt a gyermeket bizony szeretni és védeni önérzeti és becsületbeli kötelességünk.

— Sokan azt mondják, hogy „Hiszen, kérem, nekem mindegy, hogy milyen lapot olvasok, nekem a legrosszabb ujság sem árt”. Erre azt lehet mondani, hogy, sajnos, itt a kérdés hamisan van beállítva, mert *itt nem az a kérdés, hogy ez egyénileg árt-e, hanem az a kérdés, hogy mit parancsol a becsület és mit parancsol az önérzet, hogy nem hazaárulás-e, hogyha csak néhány koronával is az ellenség tűzértségét tápláljuk és növeljük.*

Szeressük és támogassuk a sajtónkat.

— Végül, harmadszor, azt kívánom és kérem a közönségtől, azt kívánja a *keresztény sajtó gondolata mindnyájunktól, hogy igazán szeressük, támogassuk, érezzük át, micsoda nehézségekkel, anyagi, erkölcsi és szellemi akadályokkal kell megküzdenie. Legyünk elnézők vele szemben, ha néha talán hibáz, annál is inkább, mert ne feledjük el, hogy a mi mulasztásunk, az összkereszténység mulasztása, ha ezek a kezdő lépések csak most történnek meg és nem történtek meg már harminc évvel ezelőtt, amikor az ellenség már régen talpon volt, ne feledjük el, hogy a mi mulasztásunk, hogyha kevés a keresztény ujságíró és azok is — megint nem a maguk hibájából — mind-
ezideig a liberális sajtó berkeiben nőttek föl és ha még oly kereszténylelkűek is voltak, akaratukon*

kívül rájuk tapadt egy kevés a liberalizmus futóhomokjából. *A keresztény zszurnalisztikában olyan hihetetlen erős keresztény és magyar akarás van, hogy nincsen miért kétségbeesni, hogyha nem is minden író Pázmány Péter. Becsüljük meg a keresztény ujságírókat és ne rángassuk mindig csak a hibákat elő, annál kevésbbé, mert az ujságírás terén, azt hiszem tisztelt Nagygyűlés, sohasem jutunk el oda, hogy mindenkinek a gusztusa szerint írjunk. Mikor a Központi Sajtóvállalat megteremtődött, helyesebben csak eszmeileg kiforrott, akkor egy barátom azt mondta: „Testvér! Most rugaszkodjunk neki, mert jegyezd meg magadnak jól, hogy bennünket csak addig fognak szeretni és becsülni, amíg az első ujságszámot megszerkesztettük és kiadtuk. Attól a pillanattól fogva pedig kritizálni fog bennünket mindenki”. Hát ez nem egészen így lett, tisztelt Nagygyűlés, de egy kicsit mégis csak így történt.*

— Az egyik jött, hogy ezek a lapok túlságosan klerikálisak, a másik jött, hogy ezek a lapok nem elég vallásosak; az egyik jött, hogy persze a keresztény sajtó nem elég élelmes, a másik jött, hogy a keresztény sajtó mindenféle hirdetést fölvesz és hirdetésekkel tölti meg a hasábokat. Az egyiknek nem tetszik, hogy papok is közreműködnek a lapok szerkesztésében, a másik pedig azzal jön, hogy a papok, akiknek úgy sincs más dolguk, miért nem dolgoznak ingyen a keresztény sajtónak. Van egy konkrét vád is a keresztény sajtó ellen és ez az, hogy vannak, akik azzal érvelnek a keresztény sajtó ellen, hogy papok terjesztik. Hát én erre az ellenvetésre azt a választ szeretném adni: „Barátom, akárki vagy, ezt a mulatságot szívesen átengedem neked!”

— Én csak azt mondom a keresztény sajtó munkásainak: „Testvérek! Csak kitartás! Tartsuk szem előtt a nagy célt, amely még messze van, *ne kérdezzetek mást, csak a lelkiismereteket és a józan eszeteiket és aztán bátran, ingadozás nélkül előre!*”

— Mélyen tisztelt Katolikus Kongresszus! Befeje-

zésül *Széchenyinek* hatalmas mondását szeretném mindnyájuknak a lelkébe vésni és ez az, hogy nyelvén él a nemzet. Engedjék meg, hogy ennek a kongresszusnak a sajtó-beszédét azzal az axiómával fejezzem be és annak az axiómának a befogadására és propagálására hívjam föl Önöket, hogy *amint nyelvén él a nemzet, úgy sajtójával él és hal a keresztény Magyarország!*

A katolikus gondolat harca az istentelenség ellen.

Gyermekkorunkból ismerjük mindnyájan a biblia elbeszélését Dávid és Góliát harcáról. (I. Kir. 17.) Az Isten népét a filiszteusok szorongatták. Egyik emberük, az óriástermetű és bikaerejű Góliát kiállt az Isten népének kicsinyes hadserege elé, s negyven napon át reggel és este gúnyolta az Isten népét. „Ki az, aki megvívhat velem?” — kérdezte fennhéjázón, s az Isten népe közül nem mert senki párviadalra szállni az erejében büszkélkedő ellenféllel.

Akkor állt elő az ifjú Dávid. Nem bírta elviselni a gyalázatot. Saul fegyverzetet adott rá, de Dávid elutasította azt, s azt mondta a csúfolódó Góliátnak: „Te karddal, pajzzsal és dárdával jössz ellenem, én pedig a seregek Urának, Izrael seregei Istenének nevében megyek ellened, akit ma kigúnyoltál; és az Úr kezembe ad téged!” Így is lett: az ifjú Dávid parittyájának kövével úgy homlokra sebezte Góliátot, hogy az ájultan terült el, mire Dávid odaugrott és Góliátot saját kardjával ölte meg.

Ez az ószövetségi eset azóta számtalanszor megismétlődött, valahányszor az Isten ellenségével az Úr országára törtek, s akadtak bátor és Istenben bízó emberek, akik szembeszáltak a gőgös ellenféllel.

Ma is itt áll előttünk az újkor vallásgúnyoló góliátja: a modern istentelenség, s már nem is negyven napja, hanem évtizedek óta irtó hadjáratot folytat a vallásos gondolat, az istenhit, az Egyház és a hívő nép ellen.

1. *Ki az ellenség?*

Nézzük csak közelről ezt a modern Góliátot.

„És kijöve egy geti Góliát nevű férfiú a filiszteusok táborából, hat könyöknyi és egy arasznyi magasságú.” A modern istentelenség is idegen, pogány, törvénytelen fajzat, a régi pogányság felújítása a keresztény társadalomban. Meg akarják dönteni az igaz Isten uralmát az emberek között, az anyagot, az élettelen és esztelen természetet akarják mindenek végokául megtenni; vissza akarják helyezni a pogány erkölcsöket, a nemi szabadosságot, a család s a házasság felbontását, a nyers és zabolátlan ösztönök uralmát.

Ez a mozgalom hatalmas arányú. Az Isten népe valóságos Góliátokkal áll szemben. Mert az ellenség máris uralma alá hajtotta a közgondolkodás nagy részét; a liberalizmus révén félelmetes hatalommá növekedett. „Hat könyöknyi s egy arasznyi magasságú” lett.

„És rézsisak vala a fején és pikkelyes páncél az öltözéke.” A modern vallásellenes irányzat nemcsak hogy nagyra nőtt, hanem fel is fegyverkezett. Fegyverzete: a szabadkőműves világszövetség, a különböző ateista szövetségek, a forradalmi szervezetek, részben a politikai és bankvilág is; tehát a nyers erő és a pénz.

„Dárdája nyele pedig olyan volt, mint a szövők zugolyfája; dárdája vasa pedig 600 siklusnyi vasból vala; és fegyverhordozója előtte megyen vala.” A modern istentelenség nagyszerűen ért ahhoz, hogy félelmetes és imponáló megjelenésével, messzeható befolyásával uralmi helyzetet biztosítson magának s megfélemlítse az Isten népét. Olybá tűnik fel a maga politikai, közgazdasági és irodalmi hatalmával, mint amely hatalmat soha senki meg nem ingathatná. Hatalmának főeszköze, dárdájának vasa pedig, amely a modern istentelen mozgalom előhaladását biztosítja, legfőképen a rossz sajtó, a romboló irányú ujságok és könyvek. Az európai sajtó 90 százalékban az ő kezében van, ezzel öli ki a lelkekből a hitet, az Egyház szeretetét, a tekintély tiszteletét, az erkölcsök meg-

becsülését, a vallásos gondolkodást. Naponta ezer meg ezer nyomdában, sok-sok százezernyi példányban bocsátja világra a maga vallásellenes lövedékeit: ferdítést, vallásgúnyolást, egyházellenes rágalmat, a felforgatás ígét és az erkölcstelenség mérget. „Fegyverhordozója előtte megy”: ez az a jól megszervezett szervezői és terjesztői gárda, amely a rossz sajtónak a tömegek felé utat nyit, s az előfizetők és lapvásárlók pénzéből mindig új és új fegyvert ad az ellenség kezébe.

2. Az ellenség elért eredményei.

Mik az eredmények, amelyekre az ellenség már eddig is büszkén tekinthet vissza?

A modern istentelenség mindenekelőtt egész országokban teperte földre az istenhívők táborát. Nézzétek Oroszországot, ahol templomok ezreit robbantották a levegőbe, papok tízezreit börtönözték be vagy gyilkolták meg, ártatlan emberek millióit koncolták fel, az ifjúságot szabadszerelemre és mindenféle elképzelhető erkölcstelenségre tanítják, a munkásságot pedig a legdurvább istentagadásra oktatják. Vagy nézzétek Mexikót, ahol 15 millió katolikus van, de ahol tilos a szentmise, a gyermekek megkeresztelése, az egyházi esküvő; ahol még a püspököknek sem szabad egyházi ruhában, vagy akárcsak papi gallérral is az utcán megjelenni, sőt ahol legújabbán minden püspököt s minden papot száműznek vagy bebörtönöznek.

Nézzétek Spanyolországot, ahol nemrég is papokat keresztre feszítettek, apácákat lemészároltak, s állandóan gyújtogatják a templomokat. Nézzétek egész sor más országot, ahol tilos a szerzetesek működése, tilos az iskolai vallásoktatás, ahol megbélyegzik és állásából kiüldözik azt, aki nyíltan katolikusnak meri magát vallani, és misére vagy éppen gyónni-áldozni jár. Nézzétek Németországban azokat az elvakultakat, akik a kereszténység helyett a pogány Wotan-vallást akarják felújítani, vagy pedig azt hirdetik,

hogy a német népnek csak egy istene van, és ez a német nemzet maga.

De még ahol nem merik is ily nyíltan hirdetni a pogányságot, ott sem tétlen az istentelenség táborá. Iparkodik legalább suttymban aláásni a nép vallásos és erkölcsös életét. Lélekmérgező szindarabokkal és mozielőadásokkal terjesztik az erkölcsi szabadságot; a pogány házasság és válás megengedése által tíz- meg tízezer családi tűzhelyet robbantottak szét; magasztalják az öngyilkosságot; felhasználják a szegény ember nyomorát s a munkanélküliséget arra, hogy forradalmi és felforgató eszméket tegyenek népszerűekké, amelyek aztán szintén nem segítenek a bajokon semmit, de uralomra emelik a felforgatókat, a zavarosban halászni vágyókat. A felekezeti béke cégére alatt a katolikusság háttérbeszorítását egészen tervszerűen űzik, s minden katolikus talpraállást megakadályoznak.

Nálunk is akadnak, akik pl. a turánizmus kótyagos jelszavait hangoztatva valami ködös őspogányságot akarnak visszaállítani. Szent István királyt gyalázzák s rágalmazzák, és a kereszténység istentisztelete helyett fehér gebéket akarnak annak a „hadúr”-nak áldozni, aki nem is magyar, hanem germán ősiszen volt, s akit a mi magyar elődeink sohasem ismertek.

E mellett ahol csak lehet, magasztalják a kommunizmust, elhazudják annak igazi céljait és borzalmas, emberpusztító, moszkvai manővereket, ki akarják tépni a nép szívéből a hazafias érzést.

És sajnos, amint az izraelitákat megfélemlítette a Góliát hetvenkedése, úgy manapság is a jók bátor-talanul nézik ezt a pusztítást, és engedik, hogy főleg a rosszirányú sajtó révén a modern istentelenség Góliátja egyre több emberünket tegye harcképtelenné. Nagyon sokan gyáván és tétlenül nézik ezt a helyzetet; szívükben ugyan kívánják az Isten országának győzelmét a lelkekben, de nincs bátorságuk és elszánt-ságuk, hogy szembeszálljanak a terpeszkedő, vallás-talan irányzattal.

3. Honnan várhatjuk a győzelmet?

Dávid azoknak a bátor, Istenben bízó, lelkes embereknek a példaképe, akik nem ijednek meg az istentelenség lármás és mégis üres fenyegetéseitől, hanem Istenben bízva a tettek mezejére lépnek.

Dávid nem földi fegyverekben bízott, hanem az Isten segédelmében. Nekünk is így kell tennünk. A mi harci eszközünk nem a pénz és erőszak, nem a csel és hazugság, nem a népfélrevezetés és az üres, teljesíthetetlen ígéretek hangoztatása, megvalósíthatatlan eldorádók és tündérvárak festegetése a hiszékenyek szeme elé. Hanem mindenekelőtt a hit ereje, a tudat, hogy Isten velünk van s mienk az igazság. A tudat, hogy „ha Isten velünk, ki ellenünk?” A meggyőződés, hogy amint 12 apostol meg tudta hódítani a pogány világot, úgy Isten is megerősíti azokat, akik benne bíznak, s akik mindenekelőtt önmagukban százszázalékosan élnek a hithű kereszténységet.

De amint Dávid nem állt meg az imádságnál, úgy nekünk is az imádságos lelkület mellett a tettek terére kell lépnünk. Ne nézzük tétlenül, anyámasszonyos síránkozással, amint az Isten ellenségei sorban elhódítják előlünk a magyar ifjúságot, a családokat, a munkásosztályt, a földművesnépet. Mert ha tovább is csak várunk és sopánkodunk, a modern filiszteusok hada hamarosan a nyakunkra hág.

Hát mit csináljunk?

Dávid parittyát és a patakból köveket vitt magával s mielőtt a filiszteus észrevette volna, az egyik kővel homlokra sujtotta a hetvenkedőt.

Van nekünk is parittyánk és kövünk. Kövünk: a krisztusi igazságok gyémántja, s a parittyá, amellyel azt minden gúnyolódásnak és istentelenségnek a homlokához irányozhatjuk: a katolikus sajtó. Szerény eszköznek látszik, de jó és hatásos. Az igazság gyémántkővét világgá röpítjük, hogy tündököljön azok előtt, akik szeretik az igazságot, s megszégyenítse és elhallgattassa azokat, akik az Isten igazságát meg szeretnék fojtani, el szeretnék hallgattatni.

A krisztusi igazság kemény mint a gyémántkő; nem lehet neki ellenállni, nem lehet porrá törni. Közeledtére felhővé és füstté foszlik minden alakoskodás, minden nagyhangú, de üres szólam, minden istenkáromló gúnyolódás. Ahol a krisztusi igazságok fénye ragyog, ott megerősödnek a lelkek, tisztulnak az erkölcsök, megenyhül a szenvedés, új irányt nyer a társadalmi és politikai élet, visszaszoríttatnak a visszaélések, megszűnik az egyenetlenség és gyűlölködés, felszabadul a szeretet, a méltányosság és társadalmi béke napja.

Csakhogynem ezt a gyémántkövet oda is kell vinni a világ elé, hadd szégyenüljön meg, s homlokon tálatva hadd hulljon a földre minden hamis bálvány, minden népfélrevezetés, minden megtévesztés és rosszakarató erőszak.

Hogyan vigyük ki a világba a krisztusi igazság parittyakövét? A szó, az ige, a nyomtatott betű, a jó sajtó által. Ez az az eszköz, ez az a parittya, amely a krisztusi igazságot a tarsolyból nemcsak napvilágra juttatja, hanem kilövi, szétterjeszti, hatékonyá, hódító erejűvé teszi.

Mit használ a legszebb és legszentebb igazság, ha a tarsolyban elrejtve marad? Ha csak a pap hirdeti a templom szószékén, de az életben odakint nem érvényesül? Ha nem dönti meg a bálványokat, az ördög cinkosainak erejét? Ha nem alakítja át a társadalmat, a családot, az értelmiséget, az ifjúságot, a munkás- és földművesnép lelkét?

Az a mi nagy bajunk, hogy csak magunknak tartogatjuk a gyémánt fényét és hódító erejét, s nem visszük ki a nagy világba, a közéletbe, a társadalmi mozgalmakba, a szociális élet feszültségeibe. Holott minden jobbra fordulhatna hamarosan, ha a modern Góliátokat félrelökve a krisztusi igazság győzedelmeskedne minden oldalon!

„Látván a filiszteusok, hogy meghalt közöttük a legerősebb, megfutamodának”, mondja a Szentírás.

Így lesz ez a mi küzdelmünkben is. Ha egyszer a katolikus sajtó nagy lesz és erős, ha minden önérzetes katolikus a katolikus sajtónak lesz buzgó olvasója s terjesztője, vagyis egy-egy élő parittyakő lesz az istentelenség elleni küzdelemben: akkor hamarosan miénk lesz a győzelem s az Isten országa akadálytalanul épülni fog a lelkekben és a társadalomban. Mert akkor hamarosan megfutamodnak összes ellenségeink: a liberalizmus, az atheizmus, a kommunizmus s a modern pogányságnak és erkölcstelenségnek minden fajzata. Hiszen uralmukat jórészt a propagandájuknak s a sajtójuknak köszönik; annak, hogy ma még sokan a katolikusok közül is az ő szirén-szavú sajtójukra hallgatnak és félrevezettetik, kábulatba és tétlenségbe ejtetik magukat. Az ellenfél joggal gúnyolódik rajtunk: reggel és este, minden nap egymás után.

Mikor jön el már a nap, amikor a mi katolikus magyar népünk ráébred erejének tudatára, s visszautázza a sötétség országába azokat a pusztító elemeket, amelyek ma a hitünket gúnyolják, a gyermekeink erkölcsét mérgezik, s ugyanakkor a szociális igazságon s szereteten épülő, igazán krisztusi társadalmi rend megszületését akadályozzák?

Katolikus sajtó: Dávid parittyája, bontsd ki erőidet! Katolikus nép: állj a megmentő Dávid: a katolikus sajtó mellé!

Sajtóprédikáció.

Karácsonyheti vasárnapra.

(Bevezetés.) A mai vasárnap evangéliumában az agg Simeon többi közt azt mondja Szűz Máriának a Kisded Jézusról: „Ime, tétetett ez sokaknak romlására és feltámadására Izraelben, és jelnek, amelynek ellene mondanak” (Lk. 2, 34).

Ez a jóslat csakugyan teljesedett az Üdvözítőben: sokaknak vált feltámadására, akik megértették őt s hittek benne, de lett sokaknak romlására is, akik tudni-

illik elfordultak tőle s nem akarták követni igazságra intő tanításait.

Azonban ezt a simeoni szót tágabb értelemben másra is alkalmazhatjuk; nemcsak az örök Igére, hanem az emberi ígére is; s nemcsak a kimondott szóra, hanem a nyomtatottra is.

Isten a beszédet azért adta az embernek, hogy hordozója legyen az igazságnak, kifejezője a jónak, üdvösnek, erkölcsösnek; a szeretetnek és áldásnak. Ebben a rendeltetésben az emberi szó követője lehet az örök ígének, ami szintén az igazság, a szeretet és az áldás örök hordozója. Az emberek azonban megfélekednek az emberi szó eme magasztos hivatásáról s a szót, nyelvet, a beszélőképességet gyakran a hazugság s a bűn eszközévé alacsonyítják. „Kicsiny tag ugyan a nyelv, mondja Szent Jakab apostol, de nagy dolgokat visz végbe. Ime, csekély tűz mily nagy erdőt gyújt fel” (Jak. 3, 5.) Sajnos, legtöbb ember a nyelvet, a szót nem jóra használja s kimondhatatlan az a békétlenség, baj és átok, az a sok szeretetlenség, rágalmazás, erkölcstelenség és csábítás, ami a nyelv, a szó által terem.

(Tétel.) Azonban, kedves Hallgatóim, én most nem a kimondott, élő szó áldásos vagy káros hatásairól akarok szólni hozzátok, hanem a nyomtatott ige, a sajtó hatalmáról; arról, hogy a nyomtatott betű, az ujság, a folyóirat, a könyv s a kép terén milyen óriási küzdelmet vív manapság a jó és rossz, az Isten és a kárhózat, a kegyelem és a rombolás!

(Kifejtés, I. rész.) *Mily jó hatással van a jó sajtó az emberekre!*

a) *A jó sajtó megerősít a hitben.* A vallásos, nemes tárgyú olvasmány sohasem pótolja ugyan az egyházi szentbeszédet, amelyet Szent Pál a hit lényeges eszközeként jelöl meg; azonban megerősíti s kimélyíti annak hatását. Sok ember talán vasárnap a legjobb akarattal sem tud szentbeszédet hallgatni — pl. a betegek s öregek —, azonban a jó könyvet, a jó lapot akkor

is elolvashatja. Vannak, akik már annyira hitközönyösek, hogy a szentbeszédre el sem jönnek; még ezeket is sokszor észretéríti s újra Istenhez vezetheti a jó sajtó.

Aztán meg nagyon sok olyan tudnivaló van katolikus emberek számára, amelyet nem lehet a templomi szentbeszédbe belefoglalni. A szentbeszédben csak a szigorúan vett vallási kérdésekkel foglalkozunk. De mennyi oly kérdés van még: történeti, közéleti, társadalmi, irodalmi kérdés, amelyre nézve katolikus embernek tudni kell az igazságot, a helyes katolikus álláspontot. Hányszor van az, hogy hitünk és szentegyházunk ellenségei hamis elveket terjesztenek, történelmi valótlanságokkal támadják az anyaszentegyházat, a papságot, katolikus szervezeteinket, törekvéseinket; ezeket a támadásokat sok katolikus is olvassa s bizony gyakran nem tud megfelelni rájuk. A templom nem alkalmas arra, hogy vitatkozások színhelyévé tegyék, arra való a katolikus sajtó, amely aztán megfelel a támadásokra s leleplezi a hit ellenségeinek cselvetéseit.

Hogy az írott és nyomtatott betű mily fontos szolgálatot tesz a hit növelésében, arra elég bizonyíték, hogy maga az Úristen is nemcsak élő szóval nyilatkoztatta ki önmagát, hanem írott könyvek által is, azaz a Szentírás által. Az apostolok leveleket írtak s ezeknek felolvasását elrendelték az egyes egyházközségekben. Az egyházatyák is rengeteg könyvet írtak a hit védelmére s kifejtésére, éppen mert meg voltak győződve, hogy az írott betű rendkívül erős oszlopa s terjesztője az igaz hitnek. S ha erre szükség volt abban az időben, mennyivel inkább most, amikor a nyomtatott betű révén a hamis nézetek, ferdítések, támadások ezreket és százezreket érnek el és befolyásolnak károsan mindennap.

b) A jó sajtó hatása nemcsak a hit kifejtésében és védelmében mutatkozik, hanem a *katolikus élet fejlesztésében* is. Mennyi nemes buzdulás támad a lelkek-

ben például a szentek életének vagy az Egyház történelmének olvasása közben! Hány lanya katolikus lett maga is buzgóbbá azáltal, hogy olvasott a hőstettek-ről, amelyeket az Egyház nagy, történelmi alakjai, a keresztény szeretet és hithűség hősei, hithirdetők s szerzetesek, világi férfiak és nők vittek véghez. Mennyi buzdulást szerez az ember, ha a világegyház szenvedéseiről, győzelmeiről, bánatairól s reményeiről állandóan tájékozva van! Ha a katolicizmus előhaladásáról értesül a társadalmi, a politikai, az irodalmi, a tudományos, a missziói életben! Ime, a jó sajtó nemcsak a hitben erősít, hanem a keresztény életmódban és a katolikus gondolatok szeretetében is!

Viszont mennyi szép és nemes dologról *nem* értesül az a katolikus ember, aki nem olvassa a katolikus lapokat! Hiszen a legszebb vallásos eseményeket a vallásellenes lapok rendszeren agyonhallgatják, vagy csak elnagyolva s színtelenül közlik! Aki nem olvassa a katolikus lapokat, nem vesz tudomást a pápai nyilatkozatokról, a világegyház nagy eseményeiről, a magyar katolikusok fájdalmairól s törekvéseiről, a katolikus vezéremberek cselekedeteiről, a katolikus mozgalmakról. Hány katolikus van pl., aki még ma sem tudja, mily szörnyű katolikusüldözés folyik Mexikóban vagy Oroszországban! A katolikus nagygyűlés nagyszerű beszédeit, az eucharisztikus kongresszus fényes ünnepségeit alig ismerhette meg más, mint aki a katolikus lapokat forgatta; a többi csak néhány sor hideg, szűkszavú tudósítást közölt róla! S hányszor van ez így!

Mi katolikusok sokszor panaszkodunk, hogy jogainkat, jogos igényeinket nem veszik figyelembe a közéletben, hogy mindenki jobban boldogul, mint mi, katolikusok. De nem vagyunk-e ebben részben magunk is hibásak? Hiszen nem tartunk össze, nem beszéljük meg panaszainkat, teendőinket, feladatainkat. A katolikus sajtó volna az a hely, ahol találkozoznunk kellene, amely egyesítene s a helyes szervezkedés útját megjelölné; azonban, ha a katolikusok nem a saját, kato-

likus sajtójuk körül tömörülnek, nem csoda, ha aztán gyengék és szervezetlenek; ha széthullanak, mint az oldott kéve.

*

(II. r.) Nemcsak azért kell a katolikus sajtót szeretnünk s támogatnunk, mert belőle sok áldás árad, hanem azért is, mert szinte kimondhatatlan: *mennyi rossz származik a népre a rossz sajtóból.*

a) *Mindenekelőtt a hit szempontjából.* A nemkatolikus sajtó nagyrészt hitközönyös vagy hitellenes irányban halad. Nehéz volna megmondani, melyik fajta sajtó rombol többet. A hitközönyös sajtó talán még nagyobb károkat okoz, mint a nyíltan vallásellenes, mert emerről legalább minden ember azonnal látja, hogy mit akar. Míg a hitközönyös sajtó éppen azzal árt, hogy úgy bánik a vallással, mintha az csak olyan mellékes, elhanyagolható dolog volna az életben, vagy mintha teljesen mindegy volna, hogy az ember az igaz vallást követi-e, vagy valamely tévtant, valamely emberalkotta felekezetet; a házasság terén, hogy megtartja-e Krisztus parancsait, vagy folyton elválík s újra házasodik. A pápáról, a püspökökről s papokról ez a sajtó szeret lekicsinylőleg írni, míg az egyház ellenségeit nem győzi magasztalni. A vallási szertartásokat mint merő külsőségeket kezeli, a katolikus mozgalmakat vagy elhallgatja vagy elferdítve ismer-teti. Ugyanakkor a nemkatolikus felekezetekről s azok-nak katolikusellenes támadásairól hosszasan beszámol s az olvasóban észrevétlenül rokonérzést kelt minden ellen, ami nem katolikus, viszont ellenszenvet a kato-likus dolgok, mozgalmak, személyek ellen. A kifeje-zetten vallásellenes sajtó meg egyenesen a vallást s az egyházat teszi meg minden baj okának a világon, nem ritkán erősen melléje nyúlván az igazságnak. Nagyon sok egyházellenes híradásról utóbb kiderült, hogy tel-jesen légből kapott koholmány volt; azonban a sok ezer és tizezer olvasó, köztük akárhány félrevezetett katolikus is, gyanútlanul elhitte a hamis tudósítást s megingott hite és egyháza szeretetében.

Nem ez a sajtó hirdette-e évtizedeken át, hogy a tudomány végzett a vallással s művelt ember nem lehet istenhívő? Nem azt írták-e bizonyos lapok máig is, hogy a katolikus Egyház, mint a bagoly, a sötétséget szereti s a népet tudatlanságban akarja megtartani? Nem azt hirdetik-e örökké, hogy az Egyház ellensége a dolgozó népnek, hogy a kizsákmányolókkal tart, hogy a kapitalizmus cselédje? Nem terjesztik-e azt a felfogást, hogy a katolikusok türelmetlenek, amiért nem hódolnak be a modern hitközönynek s nem tartják a tévedést az igazsággal egyenrangúnak? Nem hallgatják-e el a katolicizmus hazafias, kulturális és társadalmi érdemeit? Hogy ő szabadította fel a nőt, a munkást, a gyermeket; ő teremtette meg a szegénygondozást, a közoktatásügyet, a kórházakat, iskolákat, egyetemeket; hogy ő művelte elsők a tudományokat, ő emelte legfőbb tökéletességre a művészeteket? Mindezt elhallgatják ezek a lapok, viszont egyházellenes történelmi ferdítéseket s meséket terjesztenek, hamis vádakát emelnek s igyekeznek a vallást s az Egyházat meggyűlöltetni az olvasó tömegekkel.

b) *A katolikusellenes sajtó romboló munkája talán még feltűnőbb az erkölcsiség terén.* Az ember szinte nem hisz a szemének, ha egyik-másik pesti lapot a kezébe veszi. Ilyet lehet lenyomatni Magyarországon? Sikamlós tréfák, erkölcstelen novellák, szemérmetlen elbeszélések, félmeztelen ábrázolások lépten-nyomon. Mintha egyenesen arra törekednének, hogy az emberekből a még meglevő szemérmet és tisztességet végleg kitépjk. Dícsérik a szabadszerelmet; az elválást és újrarahaszkodást úgy mutatják be, mint a legtermészetesebb dolgot a világon, magasztalják az öngyilkosságot, propagandát csinálnak a párbajnak, kinevetik a női szemérmet, lehetetlennek mondják a férfihűséget, aljas élcélődés tárgyává teszik az anyaságot. S ami még ennél is rombolóbb: állandóan fűtik az emberekben a túlzott élvezetvágyat, a fényűzés szeretetét, a kincsszomjat, az anyagiasságot; mintha az embernek csak az volna a feladata a földön, hogy minél jobban

kényeztesse testét s minél több érzéki élvezetet szerezzen magának.

Allamférfiak, hazafias gondolkodású emberek panaszkodnak az ifjúság züllésén, a női becsület süllyedésén, a magyar családi élet szétbomlásán, a művészet elparlagiasodásán. De lehet-e ez máskép, amikor megengedik, hogy lelkiismeretlen emberek pusztán nyereségvágyból s az emberek alacsony ösztöneire való számításból szabadon terjeszthessék az erkölcsi méltelyt, a lelkek megmérgezését? Azonban, ha már vannak lelkiismeretlen emberek, akik így tesznek, legalább nekünk katolikusoknak kellene annyi jóízléssel s önérzetességgel bírnunk, hogy bezárjuk az ajtónkat az ilyen szemét előtt s ne engedjük, hogy a magunk s a családunk lelkét bemocskolja az a szennyes ár, amelyet ezek a sajtótermékek hordanak szét az országban!

c) De a rossz sajtó még a *nemzeti és társadalmi életen is* érezteti romboló hatását.

Nem az a hazafiság, ha néha egyet koccintunk a hazáért, vagy ha március 15-én szépen elszavaljuk a Talpra magyart, hanem az, ha erősítjük a hazát és segítjük talpraállítani. Azonban mit tesz az, aki a rossz sajtót támogatja? Résztvesz azoknak a munkájában, akik ugyan vitézsujtásos cikkeket közölnek a magyar haza szeretetéről, de ugyanakkor ennek az országnak az erkölcsi értékeit rombolják, a nép lelkét megmérgezik, az ifjúságot az erkölcsi posványba viszik. Mit ér az ilyen álhazafiság? Többet, ezerszer többet árt, mint használ!

A magyar társadalmi életet például súlyosan meg rázkódtatja az a feszültség, amely ma az egyes társadalmi osztályok közt fennforog. A munkás gyűlöli a polgárt, a paraszt az urat; mindenki azt képzei, hogy majd akkor lesz béke és egyensúly a társadalomban, ha a *másik* társadalmi osztályt sikerül megnyomortítani. Hát így bizony sem béke, sem egyensúly, sem boldogság nem lesz az országban soha! A béke alapja

nem a mások tönkretétele, hanem az igazság, a rend és a szeretet uralma a földön. Csakhogy mit tesznek bizonyos ujságok egyebet, mint szítják az ellentétet magyar és magyar közt, társadalmi osztály és társadalmi osztály közt? Nem hazafi és nem a társadalmi béke embere, aki ilyen lapokat olvas!

A magyar társadalomnak nemcsak érdeke, hanem Isten-szabta kötelessége is, hogy megengedett eszközökkel védje a saját érdekeit. Azonban a keresztényellenes sajtó nem erre tanít, hanem testvérharcra. A magyar nép voltaképp önmagának ássa a sírját, mikor ezt a sajtót támogatja; mert ez a sajtó nem igazi barátja a népnek, bármennyire hangoztatja; inkább nagyon sokszor azoknak az érdekeknek a szolgálatában áll, amelyek a keresztény magyar nép kizsákmányolására törekcszenek. Nem szomorú dolog-e, hogy ugyanezeket a lapokat éppen azok a magyarok és keresztények támogatják, akiknek ezek a veszére törnek? Nem olyan-e ez, mint mikor valaki vidáman füttyörész, miközben maga alatt vágja el az ágat? Egyszer már végveszélybe sodorta ez a sajtó a keresztény Magyarországot; nem okultunk-e a szörnyű káron?

Ime, minden okunk megvan tehát arra, hogy ne a rossz, hanem a jóirányú, ne a vallástalan, hanem a keresztény és katolikus szellemű lapokat olvassuk, szeressük, támogassuk. Aki szereti hitét s Egyházát, aki szereti a tiszta keresztény erkölcsöket, aki szereti népét és hazáját, soha többé kezébe se vegyen olyan lapokat vagy könyveket, amelyek katolikusellenesek vagy hitközönyösek. Ellenkezöleg: olvassa, pártolja s terjessze a katolikus szellemű nyomtatványokat.

*

(Ellenvetések.) Csakhogy erre azt mondja valaki: „Kérem, én azt olvasom, ami a kezembe kerül”. Mit mondjunk erre? Viszontkérdéssel felelhetünk: hát, barátom, te mindent megeszel, ami a kezedbe kerül?

A port is? A szalmát is? Hát ha a testi eledeledet megválogatod, legyen annyi belátásod, hogy válogasd meg ugyanígy a szellemi táplálékodat is.

Másik azt mondja: „Kérem, én nem tudom, melyek a katolikus és melyek a nemkatolikus lapok”. Erre könnyen megadhatom a választ. A főbb katolikus lapok ezek: . . ., a főbb katolikusellenes vagy hitköznös lapok pedig ezek: . . .

Harmadik azt veti ellen: „Kérem, én csak azt nézem, melyik az olcsóbb lap, mert kevés a pénzem”. Hát ez bizony olyan okoskodás, mintha azt mondanád: kérem, én nem eszem kenyeret, mert az drága, inkább szalmát vagy bolondgombát eszem! Inkább ne végy a kezvedbe semmit, mint rossz ujságot. Aztán meg nem is igaz, hogy a katolikus lapok drágábbak, mert éppen ezek a legolcsóbb lapok, pl. a „Szív”-ujság, amely egész évre csak 5 pengőbe kerül.

Van, aki ezzel mentegetőzik: „Mi már megszoktuk ezt vagy azt a lapot, mindig is az járt hozzánk, hát mi csak amellet maradtunk”. De mit mondanál, ha egyszer a pénzedről kiderülne, hogy hamis? Akkor is féltve őriznéd? Úgy-e nem, hanem elhajigálnád s iparkodnál jó pénzt szerezni. Ha valamiről megtudod, hogy méreg, nem dobod-e el azonnal, még ha elég későn is jutott tudomásodra? Az, hogy a rosszat megszoktad, nem ok arra, hogy továbbra is megtartsd. S ha eddig nem tudtad, mily nagy kárt okozol vele magadnak is, családodnak is, hitednek s hazádnak, most annál inkább kötelességed, hogy tedd jóvá az eddig akaratlanul is okozott kárt.

„De kérem, mondja ismét valaki, nekem nem árt meg, akármit olvasok.” Aki így beszél, annak már rég megártott a rossz olvasmány, csak nem veszi észre. Mint az iszákos, aki azt mondja, hogy neki a szesz már nem árt meg. Dehogyan nem árt, mindig árt, akkor leginkább, ha már nem is érzed a romboló hatását. Aztán meg akár árt, akár nem, jellemtelenség, ha valaki a rosszat pártolja s a jót veszni engedi.

Ilyen ez az ellenvetés mind, nincsen semmi magva, tartalma; csak a jóra való restség beszél valamennyiből.

(Példa.) Ó, ha a szülők tudnák, mily veszedelem a gyermekeikre nézve a rossz olvasmány! Svájcban egyszer volt egy család, amelynek 14 éves leánya válogatás nélkül olvasta a könyveket, többnyire vallásellenes regényeket. A sok léha olvasmány lassankint egészen megzavarta a leány fejét és megmérgezte a szívét; a leány ábrándozó és búskomor lett. Egy este a szülők hazatérnek és ott találják a leányukat a földön, holtan. A leány mérget vett be. Feje alatt ott voltak még azok a regények, amelyeket legutóbb olvasott. Mellén egy cédula, amelyre a szerencsétlen csak ennyit írt: „Búcsúzom az élettől, nem érdemes élni. Papát, mamát csak arra az egyre kérem, hogy *pap nélkül temessenek el!*” Mily szomorú gyümölcse a rossz olvasmánynak az ilyen testileg, lelkileg tönkrement teremtés! De hány van ilyen, aki ha testileg nem lesz is öngyilkos, de lelkileg elpusztul, hitét, erkölcsét, józan gondolkodását elveszti a rossz sajtó hatása alatt!

(Befejezés.) Szegény hazánk a háború óta ezer sebből vérzik. Aggódva kérdezik egymástól a hazafiak: Lesz-e még egyszer feltámadás? Lesz-e nemzeti ünnep? Lesz-e nagy Magyarország? Mi megfelelhetünk e kérdésre: feltámadás csak úgy lesz, ha a magyar nemzet először *belülről* meggyógyul, ha kiveti magából a gyilkos kórt, a hitetlenséget, erkölcstelenséget, gerinctelenséget; ha friss erő, új lélek költözik belé. Ennek azonban legtöbb feltétele: hogy *ne méreggel táplálkozzék*, hanem egészséges szellemi eledellel; hogy ne a hitetlen vagy hitközönyös, elvtelen s erkölcstelen sajtó móttyáját szívja magába, hanem a tiszta, keresztény és erkölcsös irodalmat; másszóval: hogy azok a katolikus eszmék gyökeresedjenek meg a katolikus magyar nép szívében, amelyek ezt az országot megalapították, ezer éven át megtartották s száz szörnyű viharban megerősítették!

Azért, aki szereti az Istent, szereti katolikus hitét és egyházát, szereti a magyar nép erkölcsi épségét s nemzeti nagylétét, *csatlakozzék a katolikus sajtó zászlója alá.* Legyen az új esztendőben a jelszó ez: katolikus ember kezébe csak katolikus ujság, katolikus könyv való; ki a pogányság s az erkölcstelenség nyomtatott terjesztőivel a katolikus családok tűzhelyéről!

Akkor a jó Isten is meg fog áldani minket s az új esztendő az isteni Kisded áldásával nem romlásunkra, hanem feltámadásunkra lesz! Amen.

Sajtóújév.

Az újévi szentbeszédhez.

Akarjuk, hogy az új esztendő boldog legyen s Isten áldását hozza ránk? Akkor ne feledkezzünk meg a *katolikus sajtóról* sem! A rossz sajtó rombolást, erkölcsi kárt, hitetlenséget s hitközönnyt visz bele a lelkekbe s ezzel aláássa boldogulásukat. Viszont a jó, a katolikus irányú sajtó, a hitet védelmező, erkölcsöt támogató, nemes és szent gondolatokat keltő ujság és olvasmány gazdagítja lelkünket, megszilárdítja a kísértések között, egységessé, erőssé teszi a keresztény magyarságot. Ahol a jó sajtónak utat nyitnak, ott béke és nyugalom van a szívben, egyetértés a családban, emelkedett gondolkodás, nemes ízlés, katolikus érzés a lelkekben és mindezzel együtt boldogság és Isten áldása.

Boldog újévet akarunk? Akkor mindenekelőtt *tisztítsuk meg családi tűzhelyünket a rossz sajtótól*, ne engedjük be a mótelyt otthonunkba, hanem helyette szokjuk meg a jó olvasmányt, a vallásos érzést tápláló, erkölcsileg nemesítő s katolikus öntudatunkban erősítő ujságokat. A katolikus sajtó pártolása és szeretete nemcsak az *önvédelem* fontos eszköze, hanem a katolikus *művelődés* is, és nemcsak *becsületbeli* feladat, hanem Isten előtt és lelkünk szempontjából is elenged-

hetetlen erkölcsi *követelmény*. Nem igazi katolikus, aki katolikusellenes lapokat járat vagy olvas; nem igazi katolikus az, aki nem olvassa s nem pártolja a tiszta, nemes, katolikus irányú sajtót!

A keresztény nemzeti sajtó fontossága.

Valóságos merészség volt tölem, hogy azt a feladatot vállaltam, hogy lehozzam önöket a művészetből az életbe. Azt a témát, amit a Széchenyi-téren, a túlnyomó részben a nép köréből rekrutálódott közönség részére fejtegettem, szeretném átídomítani, hogy tudják ennek a sajtónak a jelentőségét, mit művel, miképpen hat a lelkekre. Arra akarok megfelelni, hogy miért olyan nagy dolog, hogy kinek a kezében van a sajtó.

A sajtó, az ujság minden emberhez annyira hozzánőtt, hogy életünknek szinte láthatatlan irányítójává vált. A legtöbb embernek ma már nem ízlik a reggeli, ha nincs mellette az ujságja. Sok ember egyáltalán nem értesül máskép a világról, mint az ujságból. Ez voltaképp szép és nemes dolog, amiért az ujság annyira a szívünkhöz nőtt, azt, hogy politikai és világot átfogó kérdésekben készen szállítja a gondolatot. Mindenki szeret nagy dolgokkal foglalkozni, anélkül, hogy sokat kelljen a fejét törnie. Kiad két vagy három koronát és készen kapja a maga politikai bölcsességét. Az egyszerű takarékpénztári gépirókisasszony vagy a kurdcsiráki vagy reszegepiskolti segédjegyző megbíráhatja az eseményeket és a kocsmában vagy a kávéházban, vagy a zsúron elmondhatja a nézetét az indiai kérdésről és kritikát mondhat Apponyiról. Így lett nevezetessé, mint az egyszeri híradó vezércikk-írója, aki azzal kezdi, hogy óva intjük Angliát. Ezt a politikai bölcseséget előtanulmányok nélkül békében öt krajcárért meg lehetett szerezni, amiért kapott bel- és külpolitikát, közgazdaságot, vezércikket, tárcát, teológiát és mindent, ami a felvilágosult embernek

szükséges. A nyomott papír szervírozza a kész hitet és világnézetet.

Hogy miért olyan nagy hatalom a sajtó felettünk, azt magyarázza az is, hogy bámulatra méltót produkál. Amit a miniszter háromnegyed egykor mond, félóra múlva már olvasható az Új Nemzedékben. A modern ujság a kereskedelemnek is egyik lélekző szerve. Egy zseniális német professzor felveti a kérdést, hogy mi az ujság, és megfelel rá: hogy az ujság egy olyan nyomtatott papír, amely, hogy hirdetéseit el tudja helyezni, szöveget is hoz. A hirdetések is annyira fontosak, hogy az ujság nem élhet meg előfizetési díjakból. Kiszámítottuk, hogy egy ujság ma 2 korona 12 fillérbe kerül a kiadónak és adja 2 koronáért, mert a hirdetésekől jön a főbevétel. Egyes lapoknál a közgazdasági rovat százezreket hoz naponként. A nagyközönség nem tudja, hogy majdnem minden lap mögött egy bank áll, amely finanszírozza és súlyos milliókat öl bele. Miért dobnának oda ily nagy összegeket egy lap fenntartására? Csak azért, mert a sajtó olyan nagyhatalom, mely népeket galvanizál, halálba küld, vagy felemel. Adják oda nekem a sajtót és félév alatt az egész országot megváltoztatom. Az ujság formálja az embereket, anélkül, hogy ők maguk is észrevennék. Nem is menne sokra a Világ, vagy az Az Est, ha kiírná, hogy azt akarom, hogy minden a galiciaiké legyen. Mi ellenben mindig kiírjuk, hogy keresztény napilap vagyunk. A másik sajtó sohasem hangoztatja, hogy zsidó, sőt karácsonykor még vezércikket is hoz.

A névtelenség varázsa is sokat emel. Az emberek azt mondják, hogy ezt a Pesti Hírlap írja és nem tudják, hogy Kohn Jakab izzadta ki tegnap ezt az első cikket. Sokan nem tudják, hogy Szomaházy István Steiner Arnold, Füzesséry István Förstner Izidor és a legnagyobb hazugság az is, hogy a Népszavát munkások írják. Az Archimedes szabadkőműves páholy még a békében tízezer koronát szavazott meg a Népszava propagandájára. Nagyon jól mondta egy német író, hogy *a szociálizmus a zsidók hátvéd csapata*. Engem

nem vádolhat senki azzal, hogy a tőkét védem, mert nekem nem lesz vörös cingulusom sohasem, és pénzem sem, mert minden a rendé. Az a szegény munkás pedig eddig mindig minket bántott és nem akkor hördült fel, amikor a Lipótvárosból kifordult egy autó, amelyben egy hebroni rózsza terpeszkedett. De akkor szitkozódott, amikor egy mezítlábas kapucinussal, vagy egy irgalmas nővérrel találkozott. Egy Prohászka Ottokár mindig jobban fájt a Népszavának, mint egy Láncki Leó.

A Központi Sajtóvállalat megteremtése előtt az ujságok 95 százaléka zsidó kézben volt és ha nem is egészen, de majdnem ekkora volt az arány a német, francia, olasz, angol és az amerikai sajtóban. Angol zsidó kezében van egy nagy lapvállalat, amely kiad konzervatív, liberális, munkáslapot és minden érdeket képvisel, úgy, hogyha a közönség az egyik lapra megharagszik és egy másikat kezd olvasni, csak az a különbség, hogy Lord Nordcliffenek egy másik zsebét tömi pénzével. Láthatjuk, hogy ma nem a királyok az urak, nem miniszterek, tábornokok, diplomaták diktálnak, hanem a bankokrácia, amelynek kezében van a sajtó. A francia miniszterelnököt nem képviselők választják, hanem a bankok. Magyarországon is a háború előtt Miklós Andor diktált az Az Estben. Ez azt jelentette, hogy nem azt akarjuk, ami agyunknak, szívünknek, az egész országnak jó, hanem amit az Erzsébet-körút 3 alól diktáltak. Így született meg a forradalom és ennek nyomán Magyarország rettenetes összeomlása és megcsonkítása.

A zsidó sajtó azzal kezdte, hogy elhitette az emberekkel, hogy a tudomány ellentétben áll a hittel. Pedig kimutatható, hogy aki ezt állítja, nem is hitetlen, hanem csak tudatlan. A sajtó okozta, hogy fiatal emberek és leányok között olyan a tónus, ami kaszárnnyákban is szegény és ma már nincs is. Be kell látnunk, hogy borzasztó sokat mulasztottunk és ma mindent meg kell tennünk, hogy visszaszerezzük azt, amit elvettek tőlünk. Aki megismeri a mai állapotokat, kell, hogy

fanatikus híve legyen a keresztény sajtónak. Bojkotálni kell a nemkeresztény sajtót. Uraim, én szegyelem, hogy nekem még mindig sajtóbeszédet kell mondanom. Soha nem hallottuk, hogy a zsidó sajtónak gyűléseket kellett tartania és agitálnia. Nem volt szükség rá, mert a zsidó volt olyan okos, hogy nem adott ki két koronát még tévedésből sem keresztény lapra.

Két dolgot kérek önöktől: nemzeti önérzetet és összetartást. Csak keresztény nemzeti lapot vegyenek. És tartsunk össze, buzdítsuk egymást! Örülök, hogy növekszik a keresztény nemzeti lapok száma. Fejtsünk ki nemes, szent versenyt, ne forduljunk illetéktelen eszközökhöz. Tartsunk össze, mi közönség és ajánljuk, olvassuk, terjesszük lapjainkat és fejtsünk ki érdekükben minél nagyobb propagandát! Amikor búcsúzó és megköszönöm hallatlan türelmüket, hiszen ma már harmadik beszédemet hallgatják végig, azzal a reménnyel búcsúzó, hogy a feltámadt Pécs tudni fogja a kötelességét!

A keresztény nemzeti sajtó ünnepe.

Visszakerült kedves baranyai és pécsi testvéreink! Eljöttünk, mint a keresztény magyar sajtó munkásai, hogy üdvözlétünket hozzuk a háromesztendős tatárjárástól való felszabadulástok után. Hozzuk köszönetünket is abban a reményben, hogy a mi dicső, drága nemzeti hadseregünk bevonulása csak első felvonása legyen annak a többi még megszállt területre való bevonulásnak, amelyek közül az első itt történt. Azt szeretném, ha a túl gyorsan hevülő, de a szívós munkára ritkán kitartó magyar nemzet levonná a tanulságot.

Köszöntöm Pécs és Baranya egész keresztény magyarságát abban a reményben, hogy tanult a közelmúltból többet és jobbat, mint a hanyag, bűnös Budapest. Azt szeretném, ha minden csepp vérem és a tudóm minden ereje, a lelkem egész forrósága egy mondatba tömörülhetne és ezt az egész mondatot, ezt a meggyőződést beleírhatnám minden keresztény magyar

honfitársam lelkébe. Ez az egy mondat az, hogy a mi bukásunknak, sok nemzeti katasztrófánknek, pusztulásunknak, országunk szétdarabolásának, annak a véres csonknak, aminek ma Magyarországot mondhatom, részben mi is okai vagyunk. Ne szidjuk azokat az ál-magyarokat, akik 3—4 héttel ezelőtt még baranyai köztársaságról szónokoltak erről a piacról. Üssünk a mellünkre és valljuk be, hogy mi voltunk az okai nagy mértékben, hogy ez a keserű eltaposztatás ránk szakadhatott.

Magyarország három évvel ezelőtt örültek háza volt. Részeg mámorral üvöltött azoknak a betyároknak, akik akkor Belgrádba vitték eladni a hazát. Nemcsak le velük, hanem le velünk is, mert hittünk azokban a hazugságokban, amiket világgá szórtak, hogy hagytuk őket cselekedni. Pipogya, gyáva gyereknepség voltunk. Egy kábítószerük volt, amivel egy tősgyökeres ezeréves népet, egy egész országot falnak állítottak 1918 október 31-én. Éljent kiáltottunk és hozsannát azoknak, akikre ma csak keserűséggel tudunk gondolni. Nem kutatom, mert nem politizálok, hogy mi volt az, amivel annyira meghódítottak bennünket, elvették eszünket, férfias akarásunkat. A sajtójuk volt az, amely reggel, délben, este magyarázta, hogy csak a keresztény ezeréves Magyarország romjain épülhet fel Magyarország. A másik részen pedig a mi ostobaságunk és jellemtelenségünk volt az oka, hogy megvettük, támogattuk és bűnrészesei lettünk az ország megcsonkításának. Valahányszor sarcot hajtottak be rajtatok, valahányszor magyar embert bezártak és valahányszor ma is Erdélyben magyar emberek és asszonyok hátán pattog az oláh korbács és felsőhajtottunk, hogy nem bírjuk tovább, mindannyiszor jusszon eszünkbe, hogy az ellenségnek ezt zokon nem vehetjük, hanem mi magunk állottunk be az ő táborukba.

Értsük meg már egyszer, hogy ma a modern életben egy ország sorsa felett nem uralkodók, nem a diplomaták, nem a tábornokok, nem a hadsereg, a

fegyverek, sőt még nem is a pénz és a közgazdaság dönt, hanem a népek életében a legnagyobb irányító és döntő hatalom, az ujság, a sajtó.

Testvérem, amikor békében öt krajcárért, most persze 2—3 koronaért megveszed az ujságodat, nem számolsz azzal, hogy a sajtó a leghatalmasabb tényező, hogy az országban minden a gondolatok tüzéségén, a sajtón múlik. Ezért nem közömbös, hogy milyen irányt szab az ujság. Merem állítani, hogyha a sajtó nem csinál háborút, soha nem lett volna háború. Ha nem szítja a népek közti gyűlöletet, ha nem hirdeti állandóan azt a kereszténytelen álláspontot, hogy csak a kereskedelmi érdek, a világpiac meghódítása fontos. Ha ezt nem prédikálja bele Európa és Amerika gondolkodásába, a népek soha nem vívtak volna háborút. Ezt nem én mondom, hanem megmondta még 1914 augusztus 4-én Jules Cambon, a későbbi francia miniszter, akkor még berlini nagykövet. A diplomaták mindent elkövettek, hogy megakadályozzák a háborút, de minden igyekezetük kárba veszett egy lelkiismeretlen sajtó mellett, akik mögött olyan emberek álltak, akiknek a háború üzletet, rebachot jelentett. Hogy milyen gépiesen lehet egy országot belevinni a háborúba, a legszebb példát mutatja Anatol volt miniszter. Amikor Amerika bele akart avatkozni a háborúba, általános volt a tiltakozás. Wilsont is azzal a jelszóval választották meg: ez az ember meg fog óvni bennünket a háborútól. Akkor Párisba érkeztek, a nagy amerikai municiógyárak képviselői vagy ötvenen és azt mondták, adjanak nekünk pénzt, hogy megvegyük az amerikai sajtót és egy év múlva Amerikában minden yenki üvölteni fogja, hogy kell a háború. Az amerikai szociálista vezér, Gompens, azt mondta, hogy adjatok nekem egy millió dollárt és én szállítani fogom az amerikai munkásságot.

Igy is lett. Amerika legkisebb mezővárosának ujságjától a Newyork Sunig mind azt mondta, hogy nem állhatunk félre, hanem be kell lépnünk a háborúba. Látjátok, ilyen a sajtó: egy millió dollárral meg

lehetett venni 120 millió ember meggyőződését. Azok az emberek, akik az ujságot olvasták, félév múlva egészen más emberek lettek, egészen mást tartottak igaznak, mint azelőtt.

De meggy ez megfordítva is. Először a budapesti sajtó ordította a harcot. Amikor pedig ez kiment a divatból és nem tudom, milyen ántátpénzek csendültek Budapest felé, de arra emlékszem, hogy maga Lloyd George mondta, hogy a németeket csak németek által tudjuk legyőzni. Nem harctéren veszítettük el a háborút, mert a magyar bakát nem lehetett fegyverrel legyőzni, de lehetett mással, maszlaggal, lelki bacillussal, erkölcsi összeomlás felidézésével Budapesten, Pécsen, Győrött és mindenfelé! Nem a Piavénál veszítettük el a háborút, hanem Budapest és Pécs utcáin, amikor agyunkat, szívünket kiterítettük az ellenség ujságjai elé. Félév sem telt bele és az a becsületes magyar nép hűtlenné lett Istenhez, hazájához, hadseregéhez, alkotmányához. Hitt minden rágalomnak, bedőlt minden uszításnak és orránál fogva vezettette magát egy pár Kunfi Zsigmond és Lindner Béla által. Ezért igaz az, hogy nem a pénz, a fegyver a fontos, hanem a sajtó. Ha a magyar nép lelkét megmérgezték, akár száz Hindenburg vezeti csatáját, akár Szent Gábor arkangyal jönne le hozzá királynak vagy miniszterelnöknek, semmit sem tehetne.

Ezután a sok véres katasztrófa után, ami a legutolsó három évben ért bennünket, mindennek egyfelől a bűnös sajtó volt az oka, de másrésről mi is. Ussünk a mellünkre és megvallhatjuk, hogyha nem vettük volna meg a destruktív, vagy mint mondják, a zsidó sajtó lapjait, nem volnánk ott, ahol vagyunk. Nem ér azonban semmit az az ököl, amit a zsebünkben mutogatunk, hanem vonjuk le a tanulságot magunkban. Amíg ti el voltatok zárva, Budapesten berendeztünk egy keresztény sajtót. Ez a sajtó ma már megvan és nem irigyeljük az újabb keresztény lapokat. Örülünk, hogy ma már nemcsak a Központi Sajtóvállalatnak vannak lapjai, hanem más keresztény lapok

is vannak. De a mi harcunk még az elején van. A magyar nép visszatérése az ősi erkölcsökhöz csak akkor lesz teljes, ha minden magyar az eszével gondolkozik, ha minden magyar levonja a tanulságot, ha belátja, hogy a legnagyobb bűn a hazaárulás és a bűnrészség volt, hogy évtizedeken át növeltük az ellenség sajtóját.

Még mindig vannak, akik azt hiszik, hogy a keresztény ujság nem lehet jó ujság. A destruktív, liberális sajtót senki sem kritizálta. Megvallom, sokszor szégyeltem magam azok előtt a másik táborba tartozók előtt, akik mindig összetartanak. Amióta élek, nem láttam zsidót, aki szidta volna a zsidó sajtót. Aki pedig azt mondja, hogy neki nem árt, akármilyen lapot olvas is, annak máris megártott.

Azt szokták mondani, hogy azért nem kell a keresztény ujság, mert nagyon papos. Hát nem furcsa, keresztény testvéreim, hogy egy bócher közelebb áll hozzád, mint a saját keresztény papod? Megnyugtathatlak te szegény antiklerikális, hogy nem papok írják a keresztény sajtót. A Központi Sajtóvállalat lapjainál van vagy száz szerkesztő, de csak két pap van köztük. Azzal is jönnek, hogy a keresztény lapok nem olyan érdekesek, mint a liberálisok. Ha neked csak az érdekes, amit liberális lapban találhatsz meg, akkor igazad van. De ha jó információt akarsz, akkor azt a keresztény sajtóban találhatod meg. Már az ellenség is elismerte a jó információinkat, mert vészgyűléseket tartottak amiatt, hogy a keresztény sajtó most már nemcsak tömegében, hanem értesülésében is vezető lett. Pozitív például éppen azt emlitem, hogy egy antant-generális nyilatkozatából éppen az *Uj Nemzedék* hozta az első hírt Pécs kiürítéséről. Még olyanok is vannak, akik azt mondják, hogy én nem olvasok. Szégyeljék magukat, mert a másik táborban mindenki olvas a kávéházban naponta több ujságot is. Ne sajnálja senki leadni az ujságért azt a napi 3 koronát.

Valaki egyszer azt kiabálta közbe beszédembe, hogyha annyit ártott a destruktív sajtó, miért nem tiltja be a kormány? Nem ez az intézkedés kell, hanem

tiltsa ki a köréből maga a közönség. Az imponáló tény, ha a keresztény magyar nép jut öntudatra. Van itt a téren a legminimálisabb számítás is több mint tízezer ember. Mindenki tapsol és azt kiáltja, hogy le a destruktív sajtóval, de hányan veszik meg holnap mégis az ellenséges sajtót?! Felszólítom önöket, hogy aki éljent kiáltott, de támogatni fogja az ellenséges sajtót, az útalatos képmutató, jellemtelen fráter. Most tapsoljanak!

Aki most tapsol, az váltót, kötelezvényt ír alá, hogy lekötelezi magát a keresztény sajtó mellett.

Tízezer ember tapsolt, de kíváncsi vagyok, hogy két-három hónap múlva lesz-e tízezer ember Pécssett, a keresztény sajtó pártolója. Ha lesz, akkor eljövök ide, felkéredzkedek erre a helyre és leveszem a kalapomat önök előtt, hogy vannak itt is magyarok, akik megtartják a szavukat. Velük kiáltom mégegyszer, hogy éljen a keresztény magyar sajtó!

A csodaváró nép ereje.

A katolikus hitnek tulajdonsága, hogy mindent megnesemesít, megtisztít, fölemel. Valósággal az út porából aranyat varázsol, a bojtorjából fűgét szed és a tüskéről mézédessé fürtöt szüretel. Világrészek és évszázadok elszuvasodott tagjait teszi élővé. Kiegyenesíti a tört szárnyakat. A katolicizmus Krisztus-központi rendszerében megvan a legkisebb porszemnek is a maga értéke és jelentősége.

A székely népnek szépséges mithosza a Csaba-útja. Ez a maréknyí, történelmi viharok által Hargita bérceibe dobott nép szájhagyománya: ha olyan nagy a veszély, amit a székely ember a maga zengzetes nyelvén így fejez ki: „elől tűz és hátul víz”, mikor már minden utat befűtt a hó, mikor már nincsen menekülés, akkor feltekint az égre, a tejútra. Jön Csaba vezér a maga csontlovasaival, megmenti sanyargatott és szorongatott népét. A katolicizmusnak ereje, hogy ezt a mélyértelmű mondát nem törölte el, hanem meg-

keresztelte, kicsiszolta, karátokra osztotta, új fényt adott neki.

Minket, magyarokat, kik Ázsiából jöttünk, úgy ismer a világ, mint könnyes szemű, ködbe néző, álomlátó, csodaváró népet. Kergetjük évezredekken keresztül a hószínű szarvast, az elérhetetlent, az ábrándokat és az álmokat. Nagyjaink, költőink közül nem is egy és nem is egyszer kérdi, hogy hova, merre, meddig, miért ez az örökös vágta.

1938. év májusa meghozta a feleletet, feltűnt az ég felhőiben a hószínű, drága szarvasunk, a mi Eucharisziánk. Jelszót hozott. „Eucharistia est vinculum charitatis”, az Oltáriszentség a szeretet. A délamerikai ültetvényes, a kanadai prémvadász, a jenki farmer, az angol pénzember, az eszkimó kutyaszános, a holland halász egyaránt hallotta egy éven keresztül minden istentisztelet végén: imádkozunk a budapesti Eucharisztikus Kongresszus sikeréért. Ezek közül igen sok azt se tudta, létezik-e Magyarország. Elővették a térképet és látták ezt a piciny, megcsonkított országot. Hívó és hitetlen tudja, hogy a római Szentszék ítélete és véleménye a legtökéletesebb. Nem kakasugrásokkal, hanem évezredekkel méri a történelmet. Önkéntelenül is felvetődött a kérdés, miért kapta ezt a világitüntetést egy szegény, kisemmizett, ebek harmincadjára dobott nép.

S ekkor feltárult az egész mult. Az a sokmilliónyi magyar élet. A porráhamvadt magyar vagyonok. Hősi harcok és a magyarság mártírsorsa. Megismerte a világ, hogy a magyar férfi azért született, hogy meghaljon, a magyar kasza azért készült, hogy fegyverre egyenesüljön, a magyar falu, hogy rombadőljön a nyugat templomaira tűzött kereszték védelmében. Újra ragyogott a kitüntető jelző: „Magyarország a kereszténység pajzsa”. Világlapok oldalas, színes riportokat hoztak Magyarországról. Ismertették Magyarország történelmét, földrajzát, világgá kiáltották a rajta esett igazságtalanságokat. Rádiók ezrei röpítették világgá, hogy a magyarság Krisztus katonája. *A világegyház*

minden szószékén háromszázhatvanezer pap ajka hirdette a budapesti Eucharisztikus kongresszust. Eljött a világ minden népe és nemzete s elvitte hírét annak a mélységnek, amit itt látott. A magyar föld Betlehem-i jászol. A magyar föld áldoztató kehely, amely nem aranyból és drágakövekből készült, hanem hétmillió katolikus piros magyar szívből.

És ez az Eucharisztikus év széttörte a trianoni billencseket s nagyban hozzájárult, hogy minden magyarnak sóvárgott vágya, a régi nagy Magyarország megvalósuljon. Pogány szó a véletlen. Nincs vaksors, csak isteni gondviselés. Ez az Isten-kéz rendezte, hogy 1938 Magyarok-Nagyasszonyának vasárnapján kezdődtek a komáromi tárgyalások és 1938 nov. 5-én, Szent Imre herceg ünnepén lépték át diadalmas honvédeink a trianoni határt. Boldogasszony Anyánk segített és a lilium lett a magyarság vezéri botja. Ezeknek a szépséges napoknak visszfénye megismétlése, felújítása volt a most lezajlott katolikus nagygyűlés, amikor a magyarság megmutatta, hogy tűzön-vízen keresztül, zuhogó záporban is hív Krisztusához. A nemzeti erő, hatalom, tudás, művészet, hamvasság hódolt Krisztus előtt. Odavittük fakadó búzáinkat, maradék aranyunkat, maradék vérünket, hazánk olthatatlan szeretetét Krisztus elé. Gyönyörűséges napok, fényes seregszemlék. Tündöklő hit, áldozatos szeretet.

Keleti nép vagyunk.

Úgy ismernek bennünket, mint pompaszerető, ünnepelni akaró népet. Meg kell mutatnunk, tudunk szeretni, tudunk lelkesedni, tudunk ünnepelni, de tudunk alkotni és dolgozni is kitartással és szívóssággal. Meg kell mutatnunk, hogy az a hírhedt jelző: „a magyar szalmaláng” véglegesen lomtárba került, a múlté. Meg kell mutatnunk, hogy nemcsak magyar vasárnap és ünnepnap van, hanem van dolgoz, munkás magyar hétköznapi is. Rögzítenünk kell e történelem-jelentőségű napokat mint közkinccset, mint örök erőt, nemzetünk számára. Eötvös mondja, hogy Magyarországnak nincs mása, mint a szentelt fájdalma.

Kijavítjuk a nagy költőt és azt mondjuk: van nekünk szentelt örömünk is, amely izig-vérig átjárja a magyar rónát, magyar műhelyt, magyar tudományt, magyar irodalmat, magyar ipart, magyar kereskedelmet, magyar katonát.

A katolikus tejút apró, láthatatlan csillagai azok a szürke ólombetűk, amelyeken át Krisztus, a mi drága Csaba vezérünk eljött a mi megszabadításunkra. Ezek a betűk voltak Krisztus hírnökei, ezek a betűk kísérték Krisztust sokmillió alkalommal a beteg magyar társadalom lelki rokkantjaihoz. Vitték a méceszt Krisztus előtt politikai cikkeikben, külpolitikai rovatukban, művészi híradásukban, irodalmi megnyilvánulásaikban, szürke napihíreikben. Ez a sajtó tehát méltán megérdemli, hogy minden magyar katolikus szívvel és lélekkel támogassa. Nem. Ez még nem elég!

Minden magyar katolikus legyen az apostola. Alljon melléje filléreivel, előfizetésével, propagandájával, jó példájával. Őreg és igaz közmondás, madarat tolláról, embert barátjáról ismerik meg. A modern időben ezt így fogalmazhatjuk: az embert lapjáról és sajtójáról ismerik meg. Ezt mondta a Vatikán az 1935-ös katolikus sajtó kiállítás alkalmával. A sajtó szerinte: Arma fidei, Arma veritatis, Gaudia casta: A hit pajzsa, az igazság fegyvere és ártatlan, tiszta örömök. Ezt mondta bíboros hercegprímásunk, mikor a jó katolikus ismertető jeleként a katolikus ujság járatását és pártolását mondotta ki, sőt utasítást is adott, hogy katolikus egyházközségi tanácstag nem lehet az, aki ellenséges sajtót olvas.

*

Az Oltáriszentség szeretetünk köteléke. Ezt az Oltáriszentséget védi, ezért harcol a katolikus betű. A katolikus betű és ujság ama fény, amelyből szeretetünk láncza készül. Erről ismerjük meg egymást. Ezen keresztül érintkezünk, ezzel győzünk, vagy ezzel bukunk. Ha nemzetek nagy apostola, Szent Pál élne, az Oltáriszentségről szóló mélyértelmű szépséges levelé-

ben bizonynyal odatenné nyomatékos szavakkal a katolikus hívőknek: *az Oltáriszentségnek testőre a katolikus betű*. Ezt olvassátok, ezt terjesszétek, ezt adjátok gyermekeitek kezébe, ebbe hirdessetek. Mert ha ezt erősítitek, hiteteket, családokat, örökéletű lelkeket erősítitek.

Eucharisztikus Úr Jézus, ki láttad zuhogó viharban is a fényes magyar hitet, jutalmazd meg e fényes hitnek alázatos szolgáját, a katolikus betűt, hogy az isteni gondviselés bölcseségéből magyarságunk millióit vigye a Te szent asztalodhoz.

Megjegyzés.

Előszó, megjelent „Világnézeti háttér” címen a Magyar Kultúra 1939. (XXVI.) évf. 179. lapjain. E cikket félévvel halála előtt írta P. Bangha.

Harc a katolikus sajtóért.

Mi katolikusok és a sajtó, megjelent kisalakú (32°) 34 lapnyi füzetként, mint a „Sajtóröpiratok” 3. száma év nélkül (1917) Budapesten, a Katolikus Sajtóegyesület Fővárosi Hölgybizottságának kiadásában (nyomatott Jurcsó Antal könyvnyomdájában Kalocsán). Érdekes, hogy két másik (kommunistaellenes) röpiraton kívül csak e röpiraton szerepel P. Bangha „Kálvintéri” álnéven. Oka ennek, hogy a Katolikus Sajtóegyesület Fővárosi Hölgybizottságának központja akkoriban a Kálvin-tér 8. szám alatt volt.

A mi nagy nyomorúságunk, megjelent a Jézus szentséges Szívének Hírnöke című kalocsai hitbuzgalmi folyóirat 1905. (XXIX.) évf. 28—31. lapjain B. B. jelzéssel van. Feltűnő benne az alig 25 éves Banghának éles sajtóöntudata.

A sajtó jó és rossz hatalma, megjelent eredetileg „Segítsünk magunkon! (A sajtó hatalma jó és rossz irányban)” alcímmel. Ez a hatoldalas, kisalakú röpirat volt P. Banghának legelső írása a katolikus sajtóért. 22 éves korában írta, gyermekfejjel, de bámulatos sajtóhévvvel. Névtelenül írta a pozsonyi „Országos Kat. Sajtótámogató Egylet” részére 2. röpiratként. Megjelent Pozsonyban 1903-ban. Gyermekkori Naplójában ezeket írja erről P. Bangha: „Leközlte a Mária-kert és több folyóirat, gondolom az Örökimadás stb. is. Nagy sikere volt”. Tízezerszámmra ment szét az országra e röpirat.

Miért van szükségünk katolikus sajtóra? megjelent „Sajtójával él és pusztul a katolikus gondolat!” főcímmel az Actio Catholica sajtószakosztályának kiadásában (Budapest 1936) négylapnyi röpiratként. Itt használt címünk eredetileg alcím volt.

Ami „nem egy”, megjelent a Magyar Kultúra 1913. (I.) évf. 284—285. lapjain r. jelzéssel, cím nélkül.

- A sajtócsapatok mozgósítása*, megjelent a Mária-Kongregáció 1915. (VIII.) évf. 193—195. lapjain *bb.* jelzéssel.
- Irány és program*, megjelent a Magyar Kultúra 1916. (IV.) évf. 91—92. lapjain *B. B.* jelzéssel, cím nélkül.
- A katolikus sajtó újabb diadala*, „Katolikus nyomdásznők intézete” alcímmel megjelent a Mária-Kongregáció 1916. (IV.) évf. 33—34. lapjain név nélkül. Rendkívül érdekes korszak ez az akkori sajtóállapotokról és a katolikus sajtó munkásainak néma vértanúságáról.
- A sajtóvásárrnapí agitáció*, megjelent „Gyűjtsünk a sajtóvásárrnapon! Az agitáció új módja” címen és alcímmel *A Sajtó c. havilap* (A Kat. Sajtóhölgybizottság közlönye) 1916. októberi I. évf. 1.) számában, név nélkül.
- A katolikus sajtó és a mi nőink*, megjelent *A Szív c. budapesti hitbuzgalmi hetilap* 1916. november 25-i számának 5. oldalán, név nélkül.
- A sajtókérdés*, megjelent *A Sajtó c. budapesti havi közlöny* legelső évfolyama első számának vezércikkékként 1916. októberben név nélkül. Ez egyúttal a legelső magyar katolikus sajtóközölny irányjelzése is volt.
- A magyar katolikus sajtó kérdése*, megjelent a Magyar Kultúra 1917 (V.) évf. I. kötetének márciusi számában. Ugyanez különlenyomatban is megjelent a Kat. Sajtóhölgybizottság kiadásában (Budapest, 1917) 31 lapon. Ez a hatalmas sajtótanulmány, helyesebben az e sorok után kelt országos felbuzdulás volt a mai magyar katolikus, sőt általában véve a mai keresztény sajtónk megindítója.
- Húsvéti harangszó*, megjelent *A Sajtó c. haviközölny* 1917. (V.) évf. áprilisi (7.) számában.
- Hol dől el a katolikus sajtó diadala?*, megjelent *A Sajtó* 1917. áprilisi számában, név nélkül.
- Pártsajtó vagy katolikus sajtó?*, megjelent a Magyar Kultúra 1917 (V.) évf. I. kötetének 451. köv. lapjain. P. Bangháznak itt leszögezett élestekintetű álláspontját később a magyarság története és a magyar sajtó sorsa igazolta utolsó betűig. Örökbecsű értéke, hogy a katolikus sajtót kiemelte az elsőkélyesedés veszedelméből.
- Sajtóapostolkodás*, „egy szó a kongregációk sajtószakosztályaihoz” alcímmel megjelent a Mária-kongregáció 1917. (X.) évf. 197—198. lapjain, név nélkül.
- A magyar katolicizmus legelső teendője*, megjelent a Magyar Kultúra 1917. (V.) évf. I. kötetének 556—559. lapjain *B. B.* jelzéssel.
- A katolikus sajtó kérdéséhez*, megjelent a Magyar Kultúra 1917. évf. I. kötetének 510—512. lapjain.

- Modern védelem*, megjelent A Sajtó 1917. júniusi számában, név nélkül.
- Sajtvilta*, A Sajtó 1917. júliusi számából közölve, ahol név nélkül jelent meg.
- A modern háború*, megjelent A Sajtó 1917. júliusi számában, név nélkül.
- Kasszandra-sors*, megjelent A Sajtó 1917. augusztusi számában, név nélkül.
- Lesz-e hát sajtónk?*, megjelent a Magyar Kultúra 1917. évf. II. kötetének 896—900. lapjain B. B. jelzéssel.
- Hozzászólások a sajtókérdéshez*, megjelent a Magyar Kultúra 1917. évf. 797—802. lapjain.
- Hangok a pártfeletti sajtó ellen*, megjelent A Sajtó 1918. (II.) évf. januári számában, név nélkül.
- A sajtókérdés megoldása felé*, megjelent a Magyar Kultúra 1917. (V.) évf. 1009—1020. lapjain.
- A keresztény felebaráti szeretet és a sajtó*, megjelent A Sajtó 1917. decemberi számában, név nélkül.
- A legégetőbb szükség*, megjelent „Sajtól! Sajtól! Sajtól!” címmel A Sajtó 1917. decemberi számában, név nélkül.
- Életbevágó katolikus probléma*, megjelent „Sajtójával él vagy bukik a magyar katolikusság!” címmel mint sajtóröpirat az Actio Catholica sajtószakosztályának kiadásában (Budapest, 1936) kis alakban, 8 lapon. Részletek jelentek meg ebből a Sajtószemle c. budapesti sajtó haviközlöny 1938. évf. 5—6. számában és a Nemzeti Ujság c. politikai napilap 1933. október 10-i számában is. — Ugyanez a szöveg az első három bekezdés kivételével megjelent „A mi erőnk: a mi sajtónk!” címen sajtóröpiratként az Actio Catholica sajtószakosztályának kiadásában azonos nagyságban, 8 lapon (Budapest, 1937).
- Sajtokaté*, „gyakorlati útmutatás a katolikus sajtóterjesztés ügyében” alcímmel megjelent 4 oldalas sajtóröpiratként az Actio Catholica kiadásában (Budapest, 1935).
- Teremtsünk modern keresztény sajtót!*, megjelent „Teremtsünk modern, versenyképes, hatalmas keresztény sajtót!” címmel — megjelent mint „a Központi Sajtóvállalat Rt. alapítási terveze” négy oldalon, sajtóröpiratként a Központi Sajtóvállalat Rt. kiadásában (Budapest, 1918 január 15-én). Érdekes ideiktatni azok névsorát, akik e röpiratot aláírták mint a KSV alapítói: Ambró Béla v. b. t. t. ny. nagykövet, Andor József, Angyal Pál, Bangha Béla, Baranyai Jusztin, herceg Batthyány-Strattmann László, Bernolák Nándor debreceni egyet. tanár, Bleyer Jakab budapesti egyet. tanár, Bochkor

Mihály kolozsvári egyet. tanár, Bozóky Géza pozsonyi egyet. tanár, Buttykay Antal O. F. M. rendfőnök, gróf Károlyi József székesfehérvári főispán, Kmety Károly budapesti egyet. tanár, Kriston Endre egri kanonok, Krüger Aladár nagyváradai ügyvéd, Lepold Antal esztergomi kanonok, Mosonyi Dénes pécsi kanonok, Nékám Lajos budapesti egyet. tanár, Rainprecht Antal veszprémi főispán, Steuer György nagybecskereki főispán, gróf Széchenyi Emil, gróf Széchenyi György zempléni főispán, Takács Menyhért jászóvári prépost, báró Vécsey Aurél gyulafehérvári teol. tanár, Waigand József budapesti ügyvéd.

Igaztalan vád, megjelent a Magyar Kultúra 1918. (VI.) évfolyamának lapjain, név nélkül.

Meglessz a keresztény sajtótól, megjelent A Sajtó 1918. (III.) évf. január 20-i rendkívüli számának vezércikként, név nélkül.

Teremtsük meg az erős, versenyképes keresztény sajtót, megjelent A Sajtó 1918. januári számában.

Nagy a riadalom Izraelben, „a zsidó lapok kétségbeesése a keresztény sajtórészvénytársaság miatt” alcímmel A Sajtó 1918. január 20-i rendkívüli számában jelent meg, név nélkül.

Sajtókérdés és irodalom, megjelent a Mária-Kongregáció 1918. (XI.) évf. 152. lapján, név nélkül.

A keresztény sajtómozgalom sorsdöntő napja, megjelent a Magyar Kultúra 1918. (VI.) évf. 280. s köv. lapjain.

Folyik a részvényjegyzés, megjelent a Magyar Kultúra 1918. évf. 235—236. lapjain.

Agresszivitás és élıhetetlenség, megjelent a Magyar Kultúra 1918. évf. 319. s köv. lapjain.

A Központi Sajtóvállalat szervezése, megjelent „Hirek a Központi Sajtóvállalat szervező-irodájából” címen A Sajtó 1918. (III.) évf. májusi (6.) számában, név nélkül. A KSV szervező-irodája ekkor még Budapesten a Haris bazár-köz 1. szám alatt működött.

A keresztény sajtórészvénytársaság váratlan sikere, megjelent A Sajtó 1918. májusi számában.

Tizenkét millió a keresztény sajtórészvénytársaságnak, megjelent a Magyar Kultúra 1918. (VI.) évf. 529—532. lapjain.

Teremtsünk keresztény sajtót, megjelent A Sajtó 1918. májusi számában, név nélkül.

A keresztény sajtóreform nehézségei, megjelent a Magyar Kultúra 1918. évf. 132—135. lapjain B. B. jelzéssel.

Az államtitkárnak nem kell keresztény sajtó, megjelent A Sajtó 1918. októberi (11.) számában.

Új-Magyarország sajtója.

A mi programmunk, megjelent A Sajtó 1918. decemberi (13.) számában.

Keresztény vagy? — milyen lapot olvasol? megjelent a Sajtóröpiratok új sorozatának 1. számaként a Kat. Hölgyek Országos Sajtóegyesülete kiadásában (Budapest, 1929) „Incze István” álnéven, 14. lapon.

Szüntessék meg a sajtómonopóliumot! „Rotációs papírt követelünk!” alcímmel megjelent A Sajtó 1918. decemberi számában név nélkül. Jellemző a liberális sajtó cselvető terrorjára, hogy a mindjobban serdülő keresztény sajtóvállalkozást a papírkiutalások beszüntetésével akarták megfojtani. P. Bangha érvelései oly megdöbbentőek és döntőek voltak e tanulmányában, hogy követelése sikerrel is járt.

„To the entente press”, megjelent A Sajtó 1918. decemberi számában, név nélkül.

Kiknek nem kell a keresztény sajtó? megjelent A Sajtó 1918. májusi (6.) számában, név nélkül.

Felhívás a keresztény magyarsághoz! megjelent A Sajtó 1919. (IV.) évf. januári (1.) számának vezércikkéként. Hallatlan bátorság kellett ahhoz, hogy a forradalom delelőjén és a mindjobban készülődő kommunizmus hullámai közt ezt a bátorsavú cikket megírja P. Bangha. Mint kordokumentum is érdekes amellet, hogy egy nagy magyar lélek izzását mutatja, mely minden egyéni veszélyen túl is a kereszténység diadalát és diadalra juttatását tartotta mindennél fontosabbnak a kíméletlen őszinteség hangján is. Az egész forradalom és a kommunizmus alatt sohasem jelent meg ilyen bátorsavú, vagy ehhez csak megközelítő hangú sajtóközlemény „a felforgatás és a hazafiatlan haszonlesés harcra-készülő táborával szemben”. A magyar sajtó történetében e tanulmány páratlanul áll, melyet P. Bangha Budapesten, a forradalom fészkeében írt és jelentetett meg nemzete és Egyháza sorsát féltő bátorsággal.

A keresztény sajtó, megjelent a Nemzeti Ujság c. budapesti keresztény politikai napilap 1919. (I.) évf. október 1-én megjelent (3.) számában. A kommunizmus alatt Pozsonyba menekült P. Banghának hazatérése után ez volt az első sajtócikke. — E tanulmány második része ugyanilyen címen megjelent a Tolnamegyei Ujság c. szekszárdi keresztény politikai és társadalmi hetilap 1921. (III.) évf. június 18-i (25.) számának vezércikkéként, amely eredetileg mint ünnepi beszéd hangzott el a szekszárdi kaszinónak akkori sajtóestélyén.

- A mi sajtónk*, megjelent a Magyar Kultúra 1921. (X.) évf. 355—359. lapjain B. B. jelzéssel. Örökérvényű tanulmány ez a mindenkori keresztény ujságírás erői és gátlásai felől.
- Most tíz éve...* „A nagy katolikus sajtóriadó tízéves évfordulóján” alcímmel megjelent a Magyar Kultúra 1927. (XIV.) évf. I. kötetének 158—161. lapjain. P. Banghának érdekes tanulmánya ez, mely annyi sokat enged betekinteni a keresztény sajtó hőskorának napjai és vergődései felé.
- Hogyan alakult meg a Központi Sajtóvállalat?*, megjelent a Nemzeti Ujság 1927 október 16-i számában interjúként. Itt közölt cikk elhagyja ezt a formanyelvet és tanulmányként jelenik meg anélkül azonban, hogy az eredeti szövegen, főleg annak meghittségén bármit is változtatna.
- Katolikus sajtócentenáriumok*, megjelent a Magyar Kultúra 1929. (XVI.) évf. I. kötetének 528. lapján, név nélkül.
- Akik értik a hajtógondolatot és akik nem értik*, megjelent a Magyar Kultúra 1929. évf. II. kötetének 333—335. lapjain.
- A kalózhajó*, megjelent a Magyar Kultúra 1932. (XIX.) évf. I. kötetének 132. lapján.
- Keresztes vitézek a katolikus ujságírók*, megjelent az Uj Lap c. budapesti keresztény napilap 1931. február 4-i számában.
- Nem szégyen-e?*, megjelent a Sajtószemle c. budapesti katolikus havi sajtóközlöny 1932. januári számának vezércikkéként.
- A katolikus sajtó belső gátlásai*, megjelent „A sajtó apostolkodása a katolikus akció keretében” címen a Nemzeti Ujság 1930 szeptember 2-i számának 7. oldalán. Ez a rendkívül tanulságos eszmefuttatása P. Banghának a katolikus sajtó első világkongresszusán Brüsszelben előtte való napon, szeptember 1-én 28 nemzet 240 képviselője előtt. Maga a Péter előbb francia, majd német és angol nyelven mondotta el ezt a sajtóbeszédét. E beszédét leközölte a párisi Revue Internationale de la Presse Catholique 1930. októberi száma is teljes egészében, amely addig Magyarországot állandóan mellőzte és a végrehajtóbizottságból is kirekesztette a magyar katolikus sajtó képviselőit. Igen értékes nemzeti tette volt ez tehát P. Banghának.
- A keresztény sajtó barátaihoz*, megjelent a Nemzeti Ujság 1932. augusztus 28-i számában.
- A katolikusok és a sajtó*, megjelent a Magyar Kultúra 1932. (XIX.) évf. II. kötetének 191—196. lapjain. Ugyanez megjelent németül „Die katholische Presse” címen az Österr. Kath. Almanachban (Bécs, 1933).
- Mín múltik sajtónk sikere?*, megjelent a Sajtószemle 1933. (II.) évf. (12.) számának vezércikkéként B. B. jelzéssel.

- Krisztus rikkancsai*, megjelent a Magyar Kultúra 1933. (XX.) évf. II. kötetének 494—495. lapjain B. B. jelzéssel.
- Még egyszer: Krisztus rikkancsai*, megjelent a Magyar Kultúra 1934. (XXI.) évf. I. kötetének 240. lapján B. B. jelzéssel.
- Fogalomzavar*, megjelent a Magyar Kultúra 1934. évf. II. kötetének 285. s. köv. lapjain.
- Még mindig nem értik...*, megjelent a Sajtószemle 1935. (IX.) évf. 1. számának vezércikként, név nélkül.
- A sajtókérdés körül*, megjelent a Magyar Kultúra 1935. (XXII.) évf. I. kötetének 477—478. lapjain B. B. jelzéssel.
- Keresztény tettekell*, megjelent „Ne szavakat, keresztények, hanem tettekell” címen a Sajtószemle 1936. (X.) évf. 3. számának 6. oldalán, név nélkül.
- Sajtógondok és sajtógondolatok*, megjelent a Magyar Kultúra 1935. évf. II. kötetének 492—493. lapjain.
- Sajtóvilágkiállítás*, megjelent a Magyar Kultúra 1935. (XXII.) évf. I. kötetének 124—126. lapjain B. B. jelzéssel, „Sajtóvilágkiállítás 1936-ban” címmel.
- A vatikáni sajtóvilágkiállítás*, megjelent a Magyar Kultúra 1936. (XXIII.) évf. I. kötetének márc. lapjain, „Incze István” álneven. E sajtóvilágkiállításon Magyarország is részt vett, a magyar bizottság díszelnöke P. Bangha volt. A magyar rendezők: Tóth László, Gerevich Tibor, Bíró Bertalan. P. Bangha vezetésével 72 nemzet közt állítottak ki és azon a magyar katolicizmus a harmadik helyet nyerte el. Ezért a magyar bizottság és elnöke P. Bangha is pápai bronzérmet nyert.
- A „mi újságjaink”*, megjelent a Sajtószemle 1937. (XI.) évf. 3. számában, név nélkül.
- A sárga veszedelem és a katolikus sajtó*, kéziratból először közölve.
- A katolikus eszmeterjesztés új útjai*, megjelent a Magyar Kultúra 1936. (XXIII.) évf. I. kötetének 101—103. lapjain. Az itt óhajként felemlített „Szent Pál Társulat” akkor már kész tervként kidolgozva megvolt P. Banghánál, sőt bizonyos kezdetleges fokig testetöltve meg is valósult. E sajtószervezetnek gigantikus elgondolását, — mely élete utolsó éveiben annyi emésztő gondot és tervet keltett nála — másutt közöljük.
- Felelősségünk a katolikus sajtó körül*, megjelent a Sajtószemle 1936. (X.) évf. 2. számának 5—6. oldalán, név nélkül.
- Miért szeretem a katolikus sajtót*, megjelent a Sajtószemle 1936. évf. 3. számának 3—5. oldalán, név nélkül.
- „A tudás hatalom”*, megjelent a Sajtószemle 1936. évf. 4. számában, név nélkül.

Sajtó és közönség, megjelent a Sajtószemle 1937. évf. 1. számának vezércikkéeként, név nélkül.

A közvélemény, megjelent a Sajtószemle 1937. évf. 2. számának vezércikkéeként, név nélkül.

A zsidókérdés és a katolikus sajtó, megjelent a Sajtószemle 1937. évf. 2. számának 1—2. oldalán, név nélkül.

Akiknek nem kell a katolikus sajtó, megjelent „Kik azok, akiknek nem kell a katolikus sajtó?” címen a Sajtószemle 1937. évf. 3. számának 1. oldalán, név nélkül.

„Árulás és gyávaság”, megjelent a Sajtószemle 1939. (XIII.) évf. 1. számában, név nélkül.

A nyilvánosság szószékei, megjelent a Sajtószemle 1939. 2. számának vezércikkéeként.

Katonás tettek kellene, megjelent a Katolikus Sajtóapostol c. nagykikindai sajtóközlöny 1938. június 29-i számának 4. oldalán.

A propaganda jelentősége a világnézeti fronton, megjelent a Sajtószemle 1940. (XIV.) évf. 1. számának vezércikkéeként teljes névvel. Ezt a cikket már halálos betegen írta kedvenc sajtóközlönyének, a maga alapította Sajtószemlének. A cikk megjelenése után alig négy hónap múlva már halott volt a nagy magyar sajtóapostol. Figyelemreméltó e remek tanulmányban a tervek gyakorlatisága és az írókészségnek az a szinte fiatalos lendülete, amely kezdet óta jellemezte a Páter írásait, főleg, ha a katolikus sajtó terjesztéséről írt.

A mai katolikus sajtóprobléma, megjelent a Magyar Kultúra 1940 (XXVII). évf. I. kötetének 83—85. lapján, majd 8 oldalas sajtóropiratként a Kat. Hölgyek Orsz. Sajtóegyesületének kiadásában (Budapest, 1940). A második világháború előtti magyar sajtóhelyzetet veszi itt éles és katolikus szempontból igen komoly vizsgálat alá, feltéven a katolikus sajtót épp a divatkeresztények sajtójától és eszméitől. Ez volt P. Banghának utolsó cikke, melyet a maga alapította Magyar Kultúrában írt, jellemzően ezt is a sajtókérdésről. Egy hónap múlva már haldoklott.

A katolikus sajtó harca az érvényesülésért, megjelent az „Örök élet igéi” c. szentbeszédgyűjteményeinek III. kötete 189—201.

Sajtóbeszéddek.

A keresztény Magyarország létkérdése, mint ünnepi beszéd elhangzott a pesti Vigadó dísztermében a XIII. Országos Katolikus Nagygyűlés harmadik, befejező napján. 1920 október 27-én. A világháború és a forradalom meg a kommunizmus

borzalmi után a megcsonkított Magyarország és a keresztény megújulás legelső katolikus nagygyűlése volt ez, melyen — mint az egykorú tudósítások jelentik — percekig zúgott a tapsorkán P. Bangha megjelenésekor. Itt közölt szöveg először az Új Lap c. budapesti politikai napilap 1920. (XIX.) évf. október 28-i (255.) számának 1. oldalán jelent meg.

A katolikus gondolat harca az Istentelenség ellen, megjelent „Dávid és Góliát” főcímmel az Actio Catholica Orsz. Elnökségének kiadásában, nyolcoldalas röpiratként (Budapest, 1937).

Sajtóprédikáció, megjelent az Egyházi Lapok 1928. novemberi számának 303—304. lapjain.

A keresztény nemzeti sajtó fontossága, mint díszbeszéd elhangzott a pécsi Nemzeti Színházban, 1921 szeptember 5-én. Leközölte a Dunántúl c. pécsi politikai napilap 1921. (XI.) évf. szeptember 6. (187.) számának 3. oldalán.

A keresztény nemzeti sajtó ünnepe, mint népgyűlési beszéd elhangzott Pécsen, 1921 szeptember 5-én. Leközölte a Dunántúl c. napilap 1921 szeptember 6-i száma.

A csodaváró nép ereje, megjelent „Sajtóbeszédvázlat” címen a Sajtószemle 1939. (XIII.) évf. 2. számának 6—7. lapjain.

Dr. Bíró Bertalan.

TARTALOMJEGYZÉK.

Előszó	Oldal 1—8
Harc a katolikus sajtóért.	

Miért van szükség katolikus sajtóra? — Ami „nem egy”. — A sajtócsapatok mozgósítása. — Irány és program. — A katolikus sajtó újabb diadala. — A sajtóvasárnapi agitáció. — A katolikus sajtó és a mi nőink. — A sajtókérdés. — A magyar katolikus sajtó kérdése. — Húsvéti harangszó. — Hol dől el a katolikus sajtó diadala. — Sajtóapostolkodás. — Pártsajtó vagy katolikus sajtó. — A magyar katolicizmus legelső teendője. — A katolikus sajtó kérdéséhez. — Modern védelem. — Sajtóvita. — A modern háború. — Kasszandra-sors. — Lesz-e hát sajtónk? — Hozzászólások a sajtókérdéshez. — Hangok a pártfeletti sajtó ellen. — A sajtókérdés megoldása felé. — A keresztény felebaráti szeretet és a sajtó. — A legégetőbb szükség. — Életbevágó katolikus probléma. — Sajtókáté. — Teremtsünk modern ker. sajtót! — Igaztalan vád. — Meglesz a keresztény sajtó! — Teremtsük meg az erős keresztény sajtót! — Nagy a riadalom Izraelben! — Sajtókérdés és irodalom. — A keresztény sajtómozgalom sorsdöntő napjai. — Folyik a részvényjegyzés. — Agresszivitás és élehetlenség. — A K. S. V. szervezése. — K. S. V. váratlan sikere. — Tizenkét millió a keresztény sajtónak. — Teremtsünk ker. sajtót. — A ker. sajtóreform nehézségei. — Az államtitkárnak nem kell ker. sajtó

4—274

Új Magyarország sajtója.

A mi programmunk. — Keresztény vagy? — Szüntessék meg a sajtómonopóliumot. — „To the entente press.” — Kiknek nem kell a ker. sajtó? — Felhívás a ker. magyarsághoz! — A keresztény

sajtó. — A mi sajtónkl — Most tíz éve... — Hogyan alakult meg a KSV? — Katolikus sajtó centenáriumiok. — Akik értik a sajtógondolatot. — A kalózhajó. — Keresztes vitézek a kat. ujságírók. — Nem szégyen-e? — A kat. sajtó belső gatlásai. — A keresztény sajtó barátaihoz. — A katolikusok és a sajtó. — Min múlik sajtónk sikere? — Krisztus rikkancsai. — Még egyszer Krisztus rikkancsai. — Fogalomzavar. — Még mindig nem értik. — A sajtókérdés körül. — Keresztény tetteketl — Sajtógondok és sajtógondolatok. — Sajtóvilágkiállítás. — A vatikáni sajtó-kiállítás. — A mi ujságjaink. — A sárgaveszedelem és a kat. sajtó. — A katolikus eszmetesztés új útjai. — Felelősségünk a kat. sajtó körül. — Miért szeretem a kat. sajtót. — A tudás hatalom. — Sajtó és közönység. — A közvélemény. — A zsidókérdés és a kat. sajtó. — Akiknek nem kell a katolikus sajtó. — Árulás és gyávaság. — A nyilvánosság szószékei. — Katonás tettek kellenek. — A propaganda jelentősége. — A mai katolikus sajtóprobléma. — A katolikus sajtó harca az érvenyesülésért	275—454
--	---------

Sajtóbeszédék.

A keresztény Magyarország létkérdése. — A katolikus gondolat harca az istentelenség ellen. — Sajtóprédikáció. — A keresztény nemzeti sajtó fontossága. — A keresztény nemzeti sajtó unnepe. — A csodaváró nép ereje	455—492
---	---------

Megjegyzés	493—501
------------------	---------

Tartalomjegyzék	503—504
-----------------------	---------

Az összes köteteket összefoglaló tárgymutató a legutolsó kötet végén található.

